M

RESOLVTIONES

IN QVATVOR LIBROS SENTENTIARVM IOANNIS DVNS, SCOTI SVB R. P.

Melchiore Flauio Ordinis Minorũ, Gardiano magni conuentus Tholosani, necnon pœnitentiario SS. D. PII V. Papæ ac Christianissimi Regis Galliarum Henrici II. concionatoris.

Cum duplici indice: Primum videlicet eorum quæ in concionibus quadragesimalibus, tam Euangeliis quàm etiam dominicis Epistolis, secundum ordinem Ecclesiæ Romanæ accommodari possunt:

Secundum verò eorum quæ toto volumine continentur ordine alphabetico.

Per fratrem Ioannem Forsanum eiusdem ordinis & obseruantiæ in Academia Franciscana Parisiensi sacræ Theologiæ studio nauantem, in lucem & prælo traditæ.

Præposui sapientiam regnis, & sedibus, & diuitias nihil esse dixi in comparatione illius. Sap. 7.

PARISIIS,

Apud Guillelmum de la Nouë via Iacobæa, sub Signo nominis Iesu.

1600.

Cum priuilegio Regis.

EXTRAICT DV PRIVILEGE.

Par grace & Priuilege du Roy, il est permis à GVILLAVME DE LA NOVE marchãt Libraire en l'vniuersité de Paris, Imprimer, ou faire Imprimer, vendre & distribuer, vne ou plusieurs fois vn Liure intitulé, *Resolutiones in quatuor Libros sententiarum*, *Ioannis Duns Scoti sub R. P. Melchiore Flauio ordinis Minorum, &c.* Et faict deffence ledict Seigneur à tous marchans Libraires, Imprimeurs & autres de ce Royaume, de quelque estat & qualité qu'ils soient d'Imprimer ou faire Imprimer, vendre ny distribuer en ses pays, terres & seigneuries de son obeissance, ledict Liure, iusques au temps & terme de six ans entiers & consecutifs, apres la premiere Impression qui en sera faicte, sur peine de confiscation desdicts Liures, & autres peines contenuës és lettres patentes dudict Seigneur. Veult, & entend qu'au vidimus d'icelles, fait sous le séel Royal, foy sera adioustée comme à l'original.

Signé par le Conseil DVRVAL.

REVERENDISSIMO AC VIGILANTISSIMO IN CHRISTO PATRI Arnoldo Pontaco Vazatensium Antistiti dignissimo, F. Ioannes Forsanus ordinis Minorum, S. D.

CVM tuorum in me memoria beneficiorum occurrit, Dignissime Antistes, mirum quantum sim sollicitus, ac identitem animo reuoluam, quò meæ, licet exiguum, gratitudinis in te monimentum relinquatur. Quæ cura dum me suspensum tenet, tum in varias sententias impellit: hinc ingratitudinis vrget nota, illinc tua dignitas reluctatur: ne dum gratus esse studeam, minus dignum quod tuo nomini consecraretur, edidisse videar. At auget vires & magnam mihi fiduciam conciliat, cum singularis tua humanitas, (quam scio nihil non à sapientiæ studioso æquo animo accepturam) tum res hoc opere comprehensa: quam ob magnum ipsius authoris exantlatum laborem meruisse putem, te contra Momos haberet protectorem. In quo quãuis nonnihil ponderis, mihi tamen minus satisfacit: absit enim vnquam me illi par pari referre posse existimem, cui Musas & Philosophiam, denique quicquid habet hæc Parisiensis vniuersitas, acceptum referre teneor. Nam si iuxta prouerbium, Homo homini Deus, quidni te, licet perquam exiguæ, meæ eruditionis Deum appellem? ipse mihi animam rationis participem indidit, méque disciplinæ capacem creauit: tu quoque tanquam Deus è machina, mihi multorum bonorum author extitisti: quippe qui

tuis pecuniis ad veræ philosophiæ fontem miseris, tua sum ope assecutus illam sapientiæ, vt vocat Plato, recordationem. En illa Venus, que immissis columbis aureum surculum monstrasti: atque etiam post Deum *Opt. Maximum qua ratione, cautis instar Marpesiæ, quibuscunque tempestatum procellis resistam, dedisti. Quamobrem impudens potius, quàm bonorum immemor existimari volui, quando illi igneus amor ac singularis in te meus affectus patrocinari poterit: ingrato autem nullus datur excusationi locus quod vt euitem scelus, tuum prædicabo ac perpetuò celebrabo nomen: tum (quo nullum maius ethnicus ille philosophus à discipulo bonum sibi referri voluit) quis me ad hũc scientiæ gradum euexerit, ingenuè fatebor.* Idcirco *offerimus tuæ reuerendæ dominationi librum Resolutionum* Ioannis *Scoti, à reuerendo Patre Melchiore Flauio, quondam maioris* Conuentus *Tholosani fratrum Minorum Gardiano, variis luminibus illustratum: in quo ea quæ obscurius ac difficilius in sententiarum scholiis, à* Doctore *pertractantur, breuius & clarius differuntur: tum & noui & veteris instrumenti orthodoxorumque patrum authoritate suffragiisue comprobantur. Necessarium procul dubio ad vtramque scientiam, speculatiuam videlicet & positiuam, ac quod his annecti potest: necnon concionibus sanctis quadragesimæ temporibus, totoque anni curriculo celebrandis vtilissimum. Quod munus ea precor animo excipias, quo à me tibi defertur, neque magnitudine illud, sed amicitia ac beneuolentia pondere metire. Ego deinceps quantum potero totis viribus enitar, si quid tuo nomine præstare valeam, atque tuo iure mibi quodcunque velis oneris imponas, mibi iussa capessere fas erit.* Vale.

INDEX PRIMVS EORVM QVÆ in quadragesimalibus concionibus, quotidianis Euangeliis ac dominicarum epistolis, iuxta consuetudinem Ecclesiæ Romanæ, ex ipsis resolutionibus Scoti accommodari possunt. In quo numerus folium indicat: A paginam priorem B secundam significat.

Feria 4. cinerum.

FINIS.

TABVLA ALPHABETICA

EORVMQVÆ IN RESOLVTIONIBVS primi libri Scoti continentur, in qua (numerus) folium indicat, A verò paginam priorem, B secundam significat.

A

B

C

V

Finis primæ Tabulæ.

TABVLA SECVNDI LIBRI.

A

E

F

G

H

I

L

M

Tempus

T

V

Finis secundæ Tabulæ.

TABVLA TERTII RESOlutionum.

A

B

C

Finis tertiæ Tabulæ.

TABVLA QVARTI RESOLUTIONUM.

A

B

C

FINIS.

RESOLVTIONES IN QVATVOR LIBROS SENTENTIArum, Ioannis Duns, Scoti sub R. P. Melchiore Flauio ordinis Minorum Gardiano magni conuentus Tholosani, nec non Pœnitentiario SS. D. PII V. Papæ, ac Christianissimi Regis Galliarum Henrici II. Concionatoris.

LIBER PRIMVS.

QVÆSTIO PRIMA PROLOGI.

Vtrum sit necessarium specialem quandam doctrinam supernaturaliter viatori reuelari, quam naturali intellectus lumine assequi nequeat?

VARIA profectò hac in re est theologorum, & philosophorum (Aristotelis potissimũ & sequaciũ) opinio. Hi enim naturæ perfectionem plusquam oporteat extollẽtes, supernaturalem negant necessariã esse perfectionem. Asseruntitaque nullam supernaturalẽ cognitionem homini pro hoc statu esse necessariam,

ſed quòd per cauſas naturales (quæ ſunt intellectus,& obiectum) omnem ſibi neceſſariam cognitionem conquirere poſſit. Quibus refragantur theologi,authoritatibus primùm ſacræ ſcripturæ,& ſanctorum patrum, deinde rationibus.

Baruth.3. cap. Ait enim Baruth, Non eſt qui poſſit ſcire vias eius (naturaliter videlicet) ſed qui ſcit vniuerſa, nouit eam &c. Vnde conſequens eſt, vt nullus ſapientiam hanc habere poſſit, niſi à ſciēte vniuerſa(Deo videlicet:)proinde adnectit.Tradidit eam Iacob &c. Quantum ad vetus teſtamentū.

Matth. 11 Poſt hoc in terris viſus eſt & cū hominibus cōuerſatus in propria perſona docuit nouū teſtamentum Apoſtolos, & per eos cæteros fideles.

Lucæ ultimo. Confiteor tibi pater &c. Aperuit illis ſenſum.

Ioan 7. Mea doctrina &c. Q. D. Doctrina quam doceo non eſt humanitus adinuenta,ſed diuinitus inſpirata.

1.Cor.2. Prædicatio mea nō in perſuaſibilibus &c.

2.Timot 3. Omnis ſcriptura &c.

2. Petr.1. non enim voluntate humana &c.

Ratione verò ſic oſtendunt. Omni agenti per cognitionē neceſſaria eſt diſtincta finis ſui cognitio. Atqui homo ex naturalib⁹ nequit diſtinctè ſuum cognoſcere finem. Neceſſarium proindè eſt, vt ſupernaturaliter illi reueletur.

Lib.18 de ciuitate c. 41. Cōfirmatur ex Auguſtino. Philoſophi (inquit) neſcientes ad quem finem referēda iſta eſſent, inter falſa,quæ locuti ſunt, verū videre potuerunt.

Lib.de ciuitate c.2. Præterea idem Auguſtinus ait. Quid prodeſt noſſe quò eundum ſit, ignoretur verò via qua eundū ſit? In hoc enim errabant Philoſophi,quia & ſi aliqua de virtutibus vera tradide-

runt, tamen falsa miscuerunt secundũ authoritatẽ præcedentẽ Augustini. Id patet ex eorum libris. Improbat enim Aristoteles politias dispositas à multis aliis. Sed nec illa Aristotelis est irreprehensibilis, vbi docet Deos honorãdos. Decet (inquit) cultũ exhibere Diis, & ibidem. Lex nullum orbatum tradit nutriri, & idẽ docet, quòd oportet aborsum in casu. Ad hæc dicit idem Augustinus; Quæ remota sunt à sensibus nostris, quoniam testimonio nostro scire non possumus, de his alios testes requirimus.

2 Politicor.
7. lib. Polit.
Lib. 7. Pol. c. 15.
Lib. 11. de ciuit. c. 73.

Veruntamen vt hæc latius pateant, obserua potentiã receptiuam alicuius actus, seu formæ posse ad duo comparari, ad actum ipsum videlicet (& sic dicitur naturalis violenta, vel neutra huiusmodi receptio) aut ad causam efficiẽtem illius actus. Proinde si intellectus possibilis cõparetur ad notitiam ipsam simpliciter, nõ est tunc supernaturalis talis cognitio, ob id ꝙ intellectus ad quãcunque notitiam naturaliter inclinetur, & eadem etiam naturaliter perficiatur, accidentaliter tamen. Sin ad agens ipsum conferatur, cognitio erit supernaturalis, si ab agente producatur, quod non est natum naturaliter talem cognitionem producere. Pro isto autem statu secundum philosophum intellectus possibilis natus est moueri ad cognitionẽ aliquam naturaliter tantum ab intellectu agẽte, & phantasmate. Quocirca sola illa cognitio naturalis dicetur, quæ ex his duobus proficiscetur. Quamobrem si notitia quædam, aut doctrina, seu species intelligibilis menti alicu-

Potentia receptiua alicuius act° ad duo cõparatur.
3. de natura
Supernaturalis cognitio aut doctrina vnde dicatur.

ius à diuina infundatur volũtate (vt prophetis, Apostolis: & aliis sanctis contigit) supernaturalis dicetur huiusmodi cognitio, quæ producitur ab agente (Deo videlicet) quòd pro hoc statu nostræ infirmitatis, & corruptionis non est naturaliter nostri intellectus motiuum, ipso dicente Mosi: Non potes videre faciẽ meã, quia non videbit me homo &c. Vnde & Sansonis pater, facta illi angelica apparitione, ait ad vxorem suam; Moriemur quia vidimus Dominum, (& iuxta aliam translationem) Deum. Huc accedit Ioannes dicens: Nemo Deum vidit vnquam. Insuper, Regi seculorum immortali, & inuisibili &c. Et lucem habitat inaccessibilem quã nullus &c. Dicitur præterea supernaturalis, quia fit ab agente supplente vicẽ obiecti supernaturalis, vt puta ipsius essentiæ diuinæ, quæ est obiectum in quo relucẽt articuli fidei, & omnia diuina mysteria: Sed pro hoc statu inquit à nobis apprehendi. Idcirco quodcumque horum mysteriorum nos certos reddit, supplet hac in re eius vices; sed imperfectè nunc, cùm videamus nunc per speculum & in ænigmate, tunc autem (cũ obiectum erit præsens) facie ad faciem videbimus habentes horum claram, & perfectam notitiã. Scimus quoniam cum apparuerit &c. Tradita tamen primò hac doctrina patribus, Prophetis, & Apostolis, potest subinde quis eidẽ sibi manifestatæ, (concurrente diuino auxilio, ac pia sua affectione) assentiri, vt patet Reso. 23. 3. lib. Secus non reprehenderentur nolentes credere. Vocaui, &

Exod. 33. ca. *Iudicũ 13.* *Io. cap. 1. & 1. Ioan. 4* *1. ad Tim. 1.* *1. Tim 6.* *1. Cor. 13. c.* *1. Ioãnis 3.*

Supernaturali doctrinæ reuelatæ potest quis subinde naturaliter assẽtiri.

renuiſtis, &c. Quoties volui congregare, &c. *Prouerb. 1.*
Si mihi non vultis credere, &c. Cùm autem *Matt. 23.*
tanta ſigna feciſſet, &c. Corde creditur ad iu- *Ioan. 10.*
ſtitiam, &c. Captiuantes intellectum. *Ioan. 12.* *Rom. 10.*

Sed quemadmodũ primùm fuit hæc doctri- *2. Cor. 10.*
na tradita, aut reuelata, locutione interiore, an *Doctrina diuina quomodo primũ tradita.*
exteriore? Sanè vtroque modo Adamo pri-
mùm, deinde & cæteris patribus. Cũ enim ab
vno omnes ducamus originem, neceſſe eſt, vt
primus parens cœlitus ſit edoctus de vniuerſa-
rum rerum cognitione. Cùm autẽ ante primũ
hominem nullus eſſet homo qui voce exterio- *Hæc ex Postello de originibus gẽtium & literarum.*
re loqueretur, neceſſe eſt vt reuelatione inte-
riori fuerit inſtructus primùm diuinitus. Itaq;
Adam hanc notitiam accepit à ſapientia diui-
na. Cùm autem eſſet neceſſe auditu exteriori
omnia proferre, vt filios, & poſteritatẽ doce- *Adami perfectio.*
ret, opus fuit, vt in duplicibus tabulis etiam vo-
cabula ipſa, ſine quibus nihil ſciretur, exaraten-
tur in marmoribus, ex ſolo ipſius voto & im-
poſitione. Eſt verò cogitandum, quòd primus
homo in maiori perfectione ſanctitatis, potiſ-
ſimum quãtùm ad naturalia, fuerit, quàm vni-
uerſi ſancti ſimul, ita vt ad voluntatẽ eius tota
elementorum natura concuteretur, digitorum
verò attactu omnia etiam in adamante inſcul-
pi poſſent. Nam quæ vis miraculorum viſa po-
ſtea eſt tam in Chriſto, quàm in ſuis membris,
in vtriuſque teſtamenti tempore, illam ipſi A-
damo ab initio conceſſerat. Nec enim quic-
quã aliud fuit omnium ſanctorum vnà poſito-
rum vita, quàm naturæ in primo parente inter-

positæ restauratio. Hactenus multum inferior in omnibus, & singulis, qui sanctitate pollere visi sunt (exceptis Iesu, & Maria) quàm in solo primo parēte fuisset. Sic enim necesse erat illū (vt posset totam naturam seipsa meliorē, tam animi, quàm corporis opera reddere) in Iesu

Luc. 24. pollere potentia. De Iesu Nazareno, qui fuit propheta potens in opere, & sermone &c. ad agendū summa, vt quātò rebus postea per industriā, & artem cōparatis esset nudior, tantò magis esset illi ad nutū obediens natura saxorū aut cuiusuis rei durissimæ. Sicut itaque plerísq; in locis Syriæ, Romæ, & vbiuis gentiū videm⁹ vestigia cōtactuū Christi, aut martyrū impressa in saxo, aut marmore, plantarū, digitorū, aut manuū; sic etiam ipsi Adamo, ad conseruationem vocabulorum illorum, quæ imposuerat proferendo, cum Eua, quæ ipsi Angeli (cū spiritalis sit locutio) eorū nō poterāt, necesse erat

Scriptura paradisi terrestris. literas, charactérésque perfectissimos, & Deo doctore dignos mēti insculptos adesse, qui in marmoribus ex solo voto exararētur. Sicut enim cōpertum est, etiā nostra memoria dęmones, & Angelos hominis imperio, aut voluntate (tanquam fœmina à masculo, aut subditus à Domino) impulsos, exarasse varia scripturę genera, sic ipsi Adamo in atomo temporis (si posset dici) licuit omnia illa nomina, quæ diuinitus, ex diuinæ sapientiæ fonte hauseat, transcribere in saxis maximis, quæ instar membranarū illi in instanti dedolari polirique ad scribendū,

Exod. 31. vti postea Mosi, poterant. Sic enim erat opus

fieri omnia cõpendio. Illa scripturæ, characterumque expressio in paradiso facta, & relicta est, nec aliud vllũ modi illius scribendi vestigiũ miraculosè postea patuit, nisi in Moseos tabulis theographis. Salomon quidem secundum legem oris per diuinorum nominũ potentias in illud ipsũ naturæ dominiũ redegerat, quod per textum sacrum adhuc noluit Deus mundo reuelari, licet in consensu Ecclesiæ constet. Nã in seculo nequam ista facultas magis noceret, quã iuuaret. Tabulæ ergo interiores sunt mẽs, aut animus in quo præsens concepit adamussim scribenda, & proferenda quæ scripserit, aut pertulerit ad extra: Siquidem à mente scriptura procedit, loquendi, & docendi thesaurus. Postea etiam edoctus fuit locutione exteriore, secundum Cabalistas, & Rabinos Iudæorum per Angelum Algaselem, qui etiam transgresso diuino præcepto ipsum consolatus est, explicans illi reparationem quæ fieret per Christum. *Tabulæ interiores quæ.*

Q. SECVNDA PROLOGI.

Vtrum supernaturalis cognitio viatori necessaria sufficienter sit in sacra scriptura tradita.

INnumeræ reperiũtur hæreses sacram scripturam vel eius partem reprobantes, vt patet ex Irenæo Damasceno & Augustino de hæresibus. Pagani etiam & Atheistæ in vniuersum scripturam reiiciunt. Manichæi vetus testamẽtum esse autumant à ma- *Hæreses aduersus scripturam sacram.*

lo princ pio, Iudæi nouum testamentum prorsus contemnunt, Sectatores Machometi nonnulla ex vtroque in suo Alchorano inserta recipientes, reliqua negligunt, Libertini ea quæ fauent inordinatis eorum affectib⁹ ex scripturis sacris seligunt, reliqua verò irridēt, & ipsos Apostolos flocci faciūt, scōmatibus eos prosequentes. Cerdon hæreticus solum Lucæ euangelium recipiebat, assertore Tertulliano; Ebiō, vt ait Hireneus, solum Matthæi euangelium: Eusebius Cæsariensis refert Seuerum reiecisse omnes Pauli epistolas, & Apostolorum actus. Quidam verò hæretici (& maximè nostræ tēpestatis) ex aliquibus scripturæ sacræ sententiis perperam ab eis interpretatis, varios colligunt errores, vt ex illo Pauli, Qui non potest continere, nubat in Domino &c. colligunt omnes indifferenter debere vxorē ducere. Et ex illo, Qui infirmus est olus manducet &c. ciborū delectum dānant: perinde ac ex illo loco Iacobi, Cōfitemini alterutrum peccata vestra, authoritatem administrādi sacramentum pœnitētiæ indiscriminatim omnibus laicis cōcedunt. Quibus in communi (quia seorsum & in particulari quælibet hæresis habet media, & rationes, quibus refelli possit) pluribus viis, & mediis obsistere licet, nimirū, 1. prænuntiatione prophetica, 2. scripturarum cōcordia, 3. authoritate scribentium, 4. diligentia recipientium, 5. rationabilitate contētorum, 6. irrationabilitate singulorum errorum, 7. stabilitate Ecclesiæ, 8. miraculorum authoritate.

1. ad Cor. 7

Rom. 14.

Iacob 5.

Scripturæ sacræ veritas.

Errorum confutatio.

Prænuntiatio prophetica.

Primùm inquam prænuntiatione prophetica: Si quidē solus Deus potest & seipso, à naturaliter futura cōtingentia certò præuidere & eadē prædicere, & nullus alius nisi ab illo instructus (vt prophetæ & Apostoli) quemadmodū patet ex Esaia, Annunciate quæ vētura sunt in futurum, & sciemus quia Dij estis vos: Atqui multa huiusmodi in scriptura prænunciata impleta sunt, vt videre est in libris Prophetarum. Quare non est dubium, quin cætera quoque quæ restant, impleantur, secundū Gregorium, & Augustinum dicentem vera se narrasse præterita ex his quæ futura prænunciauit, cùm tota veritate implentur. *Cap. 41.* *Homilia 1. Dominici aduentus.* *12. de ciuit. cap. 10.*

Ostendit secundò scripturarū concordia, quādoquidem in nō euidentibus ex terminis, aut ex principiis euidētiam habētibus, vt sunt propositiones contingentes, non cōcordant omnino, & firmiter, multi diuersimodè dispositi, nisi à causa superiori (Deo videlicet) ipsorum intellectus, & illuminentur, & ad assentiendū inclinentur. Scriptores autem sacri canonis variè dispositi, variis locis, & temporibus existētes in talibus omnino cōsonabant, vt patet de Ezechiele in Babylone prophetante eo tēpore quo Heremias in Iudæa. Idem etiam cōstat de Euangelistis, ex quo colligitur sacrorū scriptorū veritas. Et hanc viā pertractat Augustinus. Non sic autem concordabant philosophi adinuicem, quemadmodum ostendit Augustinus ibidem dicens. Philosophi monumenta suorum dogmatum reliquerunt, quæ discipuli *Scripturarum concordia.* *Lib. 18. de ciuit. Dei. cap. 41.*

legentes licet in aliquibus essent assentientes prioribus, vt discipuli, tamen in quibusdam contradixerunt, vt Aristoteles Platoni, Aristippus, & Antisthenes Socrati, & inter sese. Quandoquidem Aristippus in voluptate corporis summum bonum ponebat. Antisthenes verò virtute animi potiùs hominem fieri beatum asserebat. Ad hæc Epicurei res humanas ad deorum curam non pertinere putabát. Stoici cõtraria sentientes eas regi, atque muniri Diis adiutoribus, atque tutoribus disputabant. Alij asserebant vnum, alij innumerabiles mundos: ipsum autem vnum alij ortum, alij verò initiũ non habere, alij interiturum, alij semper futurum, alij mente diuina, alij fortuitù, & casibus agi, alij immortales esse animas, alij mortales.

Scribentiũ scripturas sacras authoritas. Tertiò scribentium authoritate, Cùm enim scriptores sacrorũ codicum mẽdacium damnent, in fide, & moribus præcipuè, quomodo est verisimile eos fuisse mẽtitos dicentes, hæc dicit Dominus, si Dominus nõ fuisset locutus? aut propter lucrum mentiri voluissent, cùm tantas tribulationes & mortem ipsam, vt hæc mortalibus persuaderent, sustinuerint. Nec poterit dicere infidelis, quòd fuerint decepti: Nã *2. Corin. 12* Apostolus non asseuerasset, se audisse verba arcana in raptu illo, nisi huius rei fuisset certus. Similiter nec Prophetæ, aut cæteri sancti: siquidem asserere dubium, tanquam verum, vel *Lib. 1. de Trinit. 2.* est mendaciũ, vel non longè à mendacio. His subscribit Richardus. Certè à summæ sanctitatis viris sunt nobis tradita &c. Augustinus lo- *11. de ciuit. Dei c. 3.*

quens de Christo: Hic inquit, prius per Prophetas, deinde per seipsum, postea per Apostolos, quantùm satis esse iudicauit locutus, scripturam condidit quæ canonica nominatur, eminentissimæ authoritatis. *Scripta sacra recipiẽtium diligentia.*

Quartò recipientium diligentia, Aut enim nulli credis de contingenti, quod non vidisti, ita non credes mundum fuisse ante te, nec istum esse patrem tuum & illam esse natam tuam, & talis incredulitas omnem vitam politicam destrueret. Si igitur vis alicui de hoc credere, quod tibi non est, nec fuerit euidens, maximè credendum est illis quæ tota cōmunitas aliqua famosa & honesta, cum maxima diligẽtia approbata recepit, cuiusmodi est canon diuinæ scripturæ. Tãta enim apud Iudæos sollicitudo fuit, & apud Christianos de libris recipiendis, tãquam authenticis, & canonicis, quòd de nulla alia scriptura habenda pro authẽtica tanta sollicitudo fuerit inuenta. Vnde Augustinus ait: Quomodo scriptura Enoch, de qua Iudas in epistola sua meminit non recipitur in canone, & multæ aliæ de quibus fit mentio in libris regum? vbi innuit, quòd sola illa recepta sunt in canone, quæ authores, non sicut homines, sed diuina inspiratione scripserũt. Et ibidem, illi Israëlitæ quibus tradita sunt eloquia Dei nullo modo pseudoprophetas, cum veris prophetis paritate licentiæ confuderunt: sed concordes inter se, atque in nullo dissentientes, sacrarum literarũ veraces ab eis agnoscebantur, & tenebantur authores. *18. de ciuit. cap. 38.* *Cap. 41 de ciuit. Dei.*

Scripturæ sacræ rationabilitas. Quintò rationabilitate contentorum. Quid enim rationabilius, quàm Deum, tanquam finem vltimũ super omnia diligi, & proximum sicut seipsum? In quibus duobus præceptis *Matth.22.* tota lex pendet, & prophetæ. In præceptis, namque, consiliis, & sacramentis non continetur aliud, quàm illorũ explicatio, & legis naturæ scriptæ in cordibus nostris. *Rom.2. Matth.7. Tob.4.* Cùm enim gentes, &c. Omnia quæcũque vultis vt faciant vobis homines (secundũ rectam rationem) & vos facite illis. Quod oderis tibi fieri, &c. De hoc & Augustinus. *De ciuit. Dei lib.2. cap.28.* Nihil turpe, ac flagitiosum spectandum imitandúmque proponitur, vbi verbi Dei aut præcepta insinuantur, aut miracula narrãtur, aut dona laudantur, aut beneficia postulãtur. De credibilibus quoque patet, quia nihil credimus de Deo, quod aliquã importet imperfectionem, sed potius perfectionem, & magis rationi consonũ, quàm eius oppositũ. Quocirca si quis de aliquo hæsitet credibili, accipiat eius contradictorium, & videat quæ pars est in se melior, & desiderabilior secundũ dictamẽ rectæ rationis, & adhæreat, vt melius est bonũ infinitũ esse in entibus, quàm carentia tanti boni. Ad hæc, Melius est habere Deum omnipotẽtem, summè bonum, sapientem, & omnia de nihilo creare valentem, &c. quàm oppositũ: De qua re & Augustinus, *Tomo. 6. li. 8. de vtilitate credendi, cap.17.* Imperitũ etiam vulgus (ait) marium fœminarúmque in tam multis, diuersísque gentibus & credit, & prædicat, quòd continentia vsque ad tenuissimum victum panis, & aquæ, & non quo-

tidiana solùm,sed etiam per contextos plures dies perpetrata ieiunia,quòd castitas vsque ad coniugij, prolísque contemptum, quòd patiētia vsque ad cruces, flammásque neglectas, quòd liberalitas vsque ad patrimonia distributa pauperibus, quòd denique totius huius mundi aspernatio, vsque ad desiderium mortis incenditur. Pauci hoc faciunt, pauciores bene prudentérque faciunt: sed populi probant,populi audiunt,populi fauent.

Sexto irrationabilitate singulorū errorum. Quid enim Pagani pro idololatria sua adducent,manuū suarum opera colentes in quibus nihil est numinis, sicut satis ostendūt philosophi? Quid Sarraceni vilissimi porci, Machometi discipuli pro suis scripturis adferēt, expectātes pro beatitudine,quod porcis conuenit,scilicet gulam & coitū? Quam promissionē despiciens Auicenna, licet ferè fuerit illius sectæ, alium finē quasi perfectiorē, & homini magis congruentem asserit dicens. Lex nostra,quam dedit Machomet ostēdit dispositionē fœlicitatis,& miseriæ quæ sunt secundum corpus,& est alia promissio, quæ apprehēditur intellectu,quam magis cōcupierunt sapientes quàm illam quæ est corporum, quæ quamuis daretur eis,non tamen attenderūt eam, nec appretiati sunt in comparatione fœlicitatis quæ est coniuncta primę veritati. Quid Iudæi nouum damnantes testamentum? quod in veteri promittitur,vt ostendit Apostolus, vituperans enim eos dicit: Ecce dies venient, &c. Vide

Hæresum irrationabilitas.

Ex 9. metaphys. ca. 7.

Hebr 8. & Hieron. 31

quàm insipidæ sine Christo sint eorũ ceremoniæ: quare cæci ipsi nõ aduertũt Prophetarum cõplementum, potissimùm Patriarchæ Iacob prædicẽtis, Nõ auferetur sceptrũ de Iuda &c. Et Danielis, Cùm venerit sanctus sanctorũ&c. Quid asini Manichæi fabulantur primũ malũ? Cùm omne ens in quantum ens sit bonum, cur non vidẽt in nouo testamento, vetus esse authenticũ, & approbatũ? Quid singuli alij hęretici, qui aliqua loca sacræ scripturæ male intellexerunt, nec etiam alia loca scripturarum contulerunt: vnde hæreses ortæ sunt secundũ Augustinum. Non potest (inquit) error oriri palliatus nomine Christiano, nisi de scripturis non intellectis, & hoc ideo, quia præcedentia, & sequentia non contulerunt. Solẽt enim (vt subiungit) circunstantiæ scripturarum illuminare sententiã. His etiam aduersatur illud Augustini. Non crederẽ Euãgelio, nisi me Ecclesię Catholicæ cõmoueret authoritas, Vnde irrationabile est aliq d canonis recipere, & aliquid negligere, cũ ecclesia totũ ex æquo recipiat.

Genesis 49. *Daniel 9.* *In li. 83. q. 69. q.* *Tom 6. cõt. epistolã fũdamenti ipsius Manichæi c. 5.*

Septimò Ecclesiæ stabilitate de qua Augustinus: Cùm igitur tantum auxilium Dei, tantum profectum fructúmque videamus, dubitabimus nos eius Ecclesiæ condere gremio, quæ vsque ad confessionem generis humani ab Apostolica sede per successiones episcoporum, frustra hæreticis circum latrãtibus & partim plebis iudicio, partim consiliorum grauitate, partim & miraculorum majestate dominatorum culmen authoritatis obtinet? Si enim

Ecclesiæ stabilitas. *Tom. 6. lib. vnic de vti. creden. c. 17.*

ex hominibus esset consilium hoc, aut opus (vt ait Gamaliel) dissolueretur. Et apud Lucam dicit Domin' Petro: Ego rogaui pro te &c. Et apud Mattheũ idem Dominus ait: Ego vobiſcũ ſum vſque ad &c. Et Apoſtolus vocat Eccleſiam columnam & firmamentum veritatis. Et Auguſtinus contra epiſtolam fundamenti ait. Quis enim tantam multitudinem ad peccata pronam, ad legem contrariam carni, & ſanguini ſeruandam induceret, niſi Deus? *Act. 5. c. Luc. cap. 22 Matt. vlt. 1. Timot. 3.*

Obiicies fortaſſe permanentiã legis Machometi. Reſpondeo illã Incepiſſe pluſquam ſexcentis annis poſt legem Chriſti, in breui Deo cooperante finietur, quæ multum debilitata eſt an. Chriſti 1300. & eius cultorum multi mortui, & plurimi ſunt fugati. De qua & Poſtellus in libro de originibus gentium & literarum, ait; Futurum eſt (quòd vniuerſus orbis Chriſtianus maximè optat) vt tota illa gens in præſtantiſſimi regni occidẽtis verba iurando, doctrinam Chriſti recipiat, inque vniuerſum transfundat, poſtquam Alchoranũ ipſum, & lingua illa publicè in Chriſtianiſmo prodierit. Licet enim Mahumeti prophetæ Arabum (quẽ corruptè Machometum vocant) omnes benedictiones Iſmaëlis primò circuncisi datæ ſunt tã nomine matris eius Agar, vnde ipſius falſitas, & patris eius Abraham, vnde eius veritas oritur, quàm nomine Ruben, Symeonis, & Leui, Zabuloníſq; & Zachariæ, vt ex vetuſtiſſimis Hebræorũ cõmentariis videre licet: tamẽ Mahumedes ipſe in vero ſpiritu prædixit fore, *Machometi lex, & eius permanentia.*

vt mille annis post ipsum cùm publicè eius lex, & lingua exponeretur inter Christianos, rueret eius potentia, & regnum æternum Christo vniuersorum iudici, vt credũt, & affirmãt, redderetur: Quo verò anno typos primus in Gallia exposui, erat ab ortu Mahumedis 997. Cùm autem scripsi libros de orbis terræ concordia, in quorũ secũdo Alchoranũ ex Alchorano Arabicè discusso refutaui, armáque idẽ facere volentibus, & Christum Euangeliúmque, ex ipso Alchorano prædicare cupiẽtibus suppeditaui, in calce libri contigit, & publicè Basileæ prodire, & millesimum annum à Mahumede nato currere. Paulò post prodiit lingua vulgari in Italia, quibus editionibus inter exoticas (hoc est inter extraneas seu alterius gẽtis doctrinas) orbis Christianus nihil maius aut vtilius habet: quamuis secus multis videatur, & ex Arabicis adhuc multa in versione desiderentur.

Miraculorũ claritas. Octauò Miraculorum claritas, nequit enim Deus testis esse falsus, est autẽ Deus verax &c. *Rom. 3. c.* Ille fidelis permanet &c. *2. Tim. 2.* A Iesu Christo, qui est testis fidelis, &c. *Apoc. 1.* Atqui Deus inuocatus à prædicãte scripturam, vt ostẽderet doctrinam suã esse verã, fecit aliquod opus sibi proprium, vtpote miracula, quibus testatus est hanc doctrinam esse verã. *1. de trinit. Cap. 2.* Huc accedit Richardus dicens, Domine si est error, à te decepti sumus; nam tantis signis confirmata sunt, quæ non nisi per te fieri possent. Quòd si dixeris miracula non fuisse facta, refragatur tibi Augustinus di- *Lib. de ciuit. Dei. 22. c. 5* cens. Si ista miracula facta esse non credunt,

hoc

hoc nobis vnum grande miraculum sufficit, quòd iam terrarum orbis sine vllis miraculis credidit, quia si quod credimus dicatur incredibile esse, non minus est incredibile homines ignobiles, infimos, paucissimos, imperitos rem tam incredibilem tam efficaciter mundo, & in illo etiam doctis parsuadere potuisse, vt mundus illud credat, sicut iam credidisse videtur, nisi per illos aliqua miracula fierent, per quæ mundus ad credēdum induceretur. Quocirca subiungit: Qui propterea exiguo numero ignobilium, infirmorum, imperitorum hominum credidit, quia in tam contemptibilibus testibus multò mirabilius diuinitas seipsa persuasit. Quid enim incredibilius, quàm vt ad legem contrariam carni & sanguini doctores pauci, & rudes, & pauperes possent plurimos potentes, ac sapientes conuertere? vt cōstat de primis ad fidē cōuersis sapiētibus quidē, & fidei rebellibus antea, qualis fuit Paul' Ecclesiæ persecutor, Augustin' prius Manichæ', Dionysius philosophus, Cyprianus magus. Adde pleráque facta fuisse miracula, quæ non nisi à proteruo nimis negari possent, vt curatio lepræ Constantini, & cætera miracula coram eo à Siluestro facta, quæ omnibus innotuerunt.

Dices fortasse quòd ipsa nō testantur veritatē, propterea quòd Antichrist' quoque sit miracula editurus. Respōdeo, Si quis in testē inuocatus cōsuetum testificationis signū adduci permittat, nec præsēs cōtradicat, is verax esse nequit: Miraculum autē est tale signū Dei, vt

testis: Qua propter si miracula fieri à dæmonibus permittat, non contradicens, annuncians videlicet illa non esse testimonia, non erit perfectè verax, quòd est absurdissimum. Quamobrem cum ad fers miracula Antichristi, in huius assertionem: Respondeo prædictū iam fuisse à Christo, & Apostolis, ea miracula facienda, nō esse veritatis testimonia. Ait enim: Surgent pseudochristi, & pseudoprophetæ, ecce prædixi vobis, &c. Et tunc reuelabitur ille iniquus, &c. Adde quòd lata sit differentia miraculorum, quæ fiunt à Deo, & quæ fiunt à Diabolo, vt doctè pertractat Augustinus. Miraculum inquit, voco quidquid arduum, aut insolitum supra spem, vel facultatem mirantis apparet. Quædam solùm faciunt admirationem, vt quæ fiunt à Dæmonibus, quædam magnam gratiam beneuolentiámque concilíant, qualia fuerunt Christi miracula. Huc accedit quædam facta miracula in lege Christiana, in quibus decepta esse nequit, quin sicut facta, & sūt veritatis testimonia, propterea quòd à Deo fuerint facta, vt raptus Pauli, & reuelatio futurorum contingentium facta Prophetis, & sanctis vtriúsque testamenti. Quapropter hæc duo possent obiici ipsi Antichristo contra sua miracula: Si tu es Deus, fac me videre essentiam diuinam nudè, & post visionem, certam memoriam habere ipsius visionis, & certitudinem, quòd illa fuit visio essentiæ diuinæ, & tunc credam tibi. Item si tu es Deus, dic mihi quid faciam, vel quid cogita-

Antichristi miracula.

Matt. 24.
2. *Thess.* 2.

Miraculorum verorũ. & falsorum differentia.

Lib. *de vtil. cred. cir. fin.*

bo, vel quid appetam pro tali hora. Huius autem viæ efficaciam ex miraculis innuit Christus dicẽs: Opera quæ ego facio, &c. Et alibi, Euntes renunciate Ioanni quæ audiſtis, &c. *Io.5. & 10.* *Matt.11.*

Adijcio nonò, teſtimonia eorũ, qui foris ſunt. Ioſephus enim de Domino Ieſu Chriſto ſic ait: Fuit autem eiſdem temporibus, Pilati videlicet, Ieſus ſapiens vir, ſi tamen virum eum nominare fas eſt; erat enim mirabilium operum effector, & doctor eorum hominum, qui libenter ea quæ vera ſunt, audiunt. Chriſtus hic erat, &c. Vbi eius veram doctrinam, & deinde ex mortuis reſurrectionem oſtendit. *Li.18. Ant. Iudaic. c.6.* *Teſtimonia externa fidei noſtræ.*

Poſtremò addi poteſt, quòd Deus non deſit, ſalutem toto corde quærentibus, vt patet ex verbis Pſalmiſtæ; Multi autem, vt Paulus, & Auguſtinus diligentiſſimè ſalutis viam inquirentes ad Chriſtianam fidem conuerſi ſunt, in qua multum profecerunt, innumeráque ſupplicia magna cum ſpiritus exultatione perpeſſi ſunt. Quæ non contigiſſent, niſi à Deo eſſet hoc inſtitutum Chriſtianorum. Ex prædictis igitur liquet ſcripturæ doctrinam eſſe veram. Quòd autem neceſſaria viatori, & ad finem ſuum perſequendũ vt ab Eccleſia proponitur & exponitur, ſufficiens exiſtat, patet: Nam ipſa in particulari explicat, quid ſit finis hominis, nempe Dei viſio, & fruitio, & quomodo ab homine obtineatur in corpore, & anima ſimul, & perpetuò poſt reſurrectionem: deinde determinat media ad illum finem conſequendum neceſſaria, vtpote decem mandata, quæ *Pſal.144.* *Act.5.9.* *Scriptura ſacra ſufficiens viatori.* *Exod.20. Deutero.5. Matt.19.*

variis in locis scripturæ explicantur, vnà cum cæteris, pro diuersitate temporum, iuxta Dei voluntatem ab homine requisitis. Proprietates quoque immaterialium substantiarum, quantũ homini expedit eas nosse, aperit: vnde constat sacram scripturam sufficienter continere doctrinam necessariam viatori. Quòd si dixeris pleráque esse ambigua, & problematica apud doctores, quorũ certa resolutio ex sacris haberi nequit, vt de quibusdã actibus, An sint peccata mortalia, an non, quorum tamen cognitio ad salutem est necessaria, Satisfacit huic obiectioni Origenes dicens. Nulla scientia omnia scienda explicauit (in specie, bene tamẽ in genere) sed illa ex quibus possunt alia sufficiẽter elici: vnde multæ veritates necessariæ non exprimuntur expresè in scriptura, sed virtualiter in ea continentur, sicut conclusiones in principiis, ad quarum inuestigationem vtilis fuit expositorum, & doctorum diligentia. Quòd si aliqua adhuc remaneant dubia, à talibus tanquam periculosis debet sibi homo cauere, ne dum se periculo exponit, in peccatum incidat. Qui enim amat periculum, peribit in illo. Nam via salutis simpliciter non est dubia, potissimùm quantùm ad ius: licet bene quantùm ad factum, & ex peccato proprio.

In homil. de archa Noë.

Eccles. 3.

Quæstio 3. Prologi. Est ne Deus Theologiæ subiectum?

Theologia in se & in nobis.

THeologia vtique bifariam cõsiderari potest, nempe in se, & vt est in nobis. Si in se

consideretur, est talis cognitio, qualē theologicum subiectū natū est comproducere in intellectu sibi proportionato, diuino videlicet. Si vt est in nobis consideretur, talis est cognitio, qualem noster intellectus de illo obiecto natus est habere. Vt exempli gratia, si quispiam nequeat demōstrationes geometricas capere, credat autem de eis geometræ, Geometria esset illi fides, nō scientia, esset tamen in se scientia, quia subiectum Geometriæ natum est generare scientiam in intellectu proportionato. Est autem subiectum primum, & adæquatum alicuius scientiæ, quod alij vocāt subiectū attributionis, quod continet in se primò virtualiter in esse cognito omnes veritates, seu propositiones necessarias illius habit[illegible]seu sciētiæ cuius est obiectum. Porrò Theologia duplices continet veritates, seu propositiones, nēpe necessarias, quæ Dei naturam, & personarum enarrationes explicāt. vt quòd Deus, sit trinus, & vnus, quòd Pater filium generet, & sic de aliis operibus ad intra: Et contingentes, quæ opera ipsius Dei ad extra declarant. Cuiusmodi, Deus creat, Verbum caro factum est, & cæteri articuli verbi incarnationem concernentes. Ex quibus facilè colligitur, quòd Theologiæ in se quantùm ad veritates necessarias, subiectum nequit esse nisi Deus, vt cōstat ex definitione subiecti primi. Deus enim continet primò virtualiter omnes tales veritates, & omnes habent attributionem ad ipsum, tanquam posterius ad

Subiectū attributionis quid.

Theologia duplex.

Theologiæ subiectum.

8. de ciuit. cap. 1. suum prius. Huc accedit Augustinus dicens, Theologia est sermo, vel ratio de Deo, & alibi inquit, Ista scientia est de illis, quibus fides gignitur, defenditur, & roboratur, ergo est de illo quod est subiectũ fidei, illud autem Deus est, vt patet Resolut. 23. tertij. Adde quòd scientia nobilissima est, circa nobilissimum genus. Theologiam autem esse nobilissimam omniũ disciplinarum, omnibus est in confesso. Oportet igitur vt sit de Deo, veluti de subiecto primo. Quantum autem ad veritates contingentes, cùm nullum subiectum contineant virtualiter, nisi veritates necessarias de ipso, dicendũ est inter contingentes esse ordinem quendam, & aliquam earum esse primò veram, vt hæc: Deus vult mundum producere propter communicationem bonitatis suæ, & subiectũ huius, quæ est primò vera, & quasi præcipiuum omnium contingentium, est subiectũ omniũ contingentium. Deus igitur est subiectum totius Theologiæ in se, siue necessariarũ, siue contingentium, & hoc tam vt est in intellectu diuino, quàm beatorum. Si autem loquamur de nostra Theologia respectu necessariorum, cùm ipsa non habeat euidentiam ex obiecto, sed aliunde, nempe ex reuelatione, non potest habere obiectum deducens in notitiam primarum veritatum ipsius, sed ei adscribitur primũ subiectũ, de quo primò seu perfectimè, immò immediatè cognoscũtur primæ veritates illius: tale autẽ est ens infinitũ, quia iste est conceptus perfectissimus, quẽ ex naturalibus habeare pos

14. de trin. cap. 1. & 4.

6. Meta. & prim. de nat.

ſumus de deo, qui in ſe eſt ſubiectum Theologię. Verũtamen quia Theologia noſtra de neceſſariis, eſt de eis de quibus & Theologia in ſe, ideo etiam poſſumus ei idem attribuere ſubiectũ, nempe Deum inquantũ Deus eſt. Nam licet non ſit ſubiectum dans nobis euidentiam, poteſt tamẽ dare, ſi cognoſceretur. Theologiæ quoque noſtrę contingentis idem eſt ſubiectũ, quòd eſt neceſſariæ non præ expoſito, vt puta illud de quo prædicatum primæ contingentis enunciatur, non vt continens virtualiter euidentiam harum veritatum contingentium.

QVÆ. I. COLLATERA. PROLOGI.
Eſt ne Deus ſpeciali aliqua ratione Theologiæ ſubiectum?

QVum noſtra cognitio, abſolutã præſupponat, abſolutáq; certior ſit, aſſertore Ariſtotele, erit propterea Deus, non ſub quacunque ratione, vt reparatoris, gubernatoris capitis, ſummi boni, entis infiniti aut alterius attributi, ſed ſub ratione propria, & perfectiſſima, id eſt ſub ratione Deitatis, & inquãtum eſt hęc Eſſentia Theologiæ ſubiectũ. Quemadmodum enim perfectiſſima ſcientia, quæ de homine haberi poſſit, eſt ea quæ habetur de eo, ſecundũ rationem eius quiditatiuã, in quãtũ videlicet eſt animal rationale, nõ illa quę de illo haberetur in quantum eſt ſubã, bonus, aut iuſt⁹ &c. Sic etiã dicendũ eſt de DEO. Quòd ſi proferas Hugonem de Sacramentis dicentẽ

1 Metap. in prologo & 1. poſter.

opera reparationis esse hoc subiectū, & Cassiodorum asserentem Christum, caput fideliū cū membris esse subiectū. Ergo si Deus sit subiectum, hoc erit sub aliqua ratione speciali, quia inquantū restaurator. Respondetur; Hugonē & Cassiodorum non loqui de formali & adæquato quod est Deitas, sed de materia proxima de qua diffusiùs tractatur in scriptura.

QVÆ.2.COLLATERALIS PROLOGI.
An Theologia sit de omnibus ex attributione ipsorum ad primum eius subiectum.

QVum obiectum primū Theologiæ, quod est ipsa diuina essentia in seipsa, cuncta diuino repræsentet intellectui: erit vtique (ipsa inquam Dei Theologia) omnium cognoscibilium scientia, etenim & omniū quorūcúnque obiectorū Dei cognitio dicitur Theologia, seu notitia Theologa, propterea quod omnis Dei notitia producatur ab ipsa essentia diuina: quādoquidē res creatæ nec in genere proprio (id est in naturali earū existentia) nec vt relucent in diuina essentia, possūt mouere diuinū intellectū, id est in eo aliquā producere notitiā, ob id quòd sit infinitus, & rerum quiditates, id est essētiæ & naturę finitæ. Infinitū autē à finito nullatenus moueri, ac perfici potest. Quocirca prætermisso naturæ primo signo, seu instāti in quo exercētur opera ad intra (hoc est emanationes personarū) in 2. instāti in quo fiūt opera ad extra id est cōcernentia creaturas. 1. diuina essentia à diuino intellectu cognoscitur, 2. rerū creādarū

De Theologia Dei.

quiditates,3. veritates seu propositiones in illis rerũ quiditatibus virtualiter contentæ:sed illæ rerum quiditates non producũt in intellectu diuino notitiã propositionũ quæ fiunt ex illis, sed ipsa diuina essentia. Quocirca non est inter quiditates, & ipsas proprietates ordo causæ ad effectũ, sed talis, qualis est in pluribus effectib9 essentialiter subordinatis, & ab eadẽ productis causa, vt in illuminationibus partis Orientalis, & Occidẽtalis, quæ fiũt à sole, & neutra ab altera. Hinc facilè colligas licet, Deum nõ esse philosophum, Mathematicũ, Dialecticum & c. sed solum Theologum, nõ, quin perfectissimè nouerit, earũ disciplinarum axiomata. Sed idcirco, quòd ad earũ notitiã nõ excitetur (perinde ac nos) ab obiecto, & principiis earum disciplinarum, sed ab ipsa solũ diuina essentia. Scientia autem desumit suam nomenclaturã ab ipso obiecto; quamobrẽ cùm obiectũ Theologiæ omniũ talium notitiarum sit causa, dicentur & ipsæ notitiæ theologicæ.

Non sic autẽ dicendũ est de beatis; nã licèt in diuina essẽtia videãt res ipsas, tamẽ possunt in genere proprio eas cognoscere, & eorũ intellect9 à rerũ quiditatib9 moueri potest ad cognoscẽdũ veritates, & propositiones in eis cõtẽtas, nec est eorũ Theologia, vt est in ipsis, & de facto, omniũ cognoscibiliũ, sed eorũ solùm, quæ Deus illis voluntariè in sua ostendit essentia. *De Theologia beatorũ.*

Consimiliter quoque, & de nostra dici debet Theologia, quæ non duntaxat, quãtùm ad reuelationem generalem concernentẽ humanũ *De Theologia viatorum.*

Deut. 4. genus eorum quæ in sacris continentur literis:
Deut. 12. vnde dicitur. Nō addetis ad verbum, quod vo-
Apocal. vlt. bis loquor &c. Et illud. Quod præcipio tibi &c. Et illud: Qui apposuerit &c. Quod intelligendum est de additamētis, & glossematibus distrahentibus & explicantibus & repugnātibus sacræ scripturæ, non autem de his, quæ ei sunt conformia; qui enim sapientiā hanc diui-
Eccles. 24. nam elucidant, vitam æternam habebunt. Potest nihilominus Theologia nostra dici de omnibus, quantùm ad respectus, quibus creaturæ referuntur ad Deum, vt pote, quòd ab eo dependeant, quòd in ipsis sit Dei imago aut vestigium &c, quia respectus nisi cognitis extremis cognosci nequeunt. Et hæc est ratio quare nō possumus naturaliter scire intellectum humanum ordinari ad hunc finē, vt clarè videat Dei essentiam, quia videlicet nequit hæc ordinatio, quæ est respectus quidam, cognosci nisi cognitis extremis, quorum alterum est ipsa diuina essentia, à nobis pro hoc statu minimè cognoscibilis.

Q. III. COLLATERALIS PROL.

Est ne Theologia in se scientia?

1 lib. post. anal. SCiētia (vt patet ex Aristotele) est notitia conclusionis necessariæ causata à præmissis euidentibus applicatis ad illationem ipsius cōclusionis per discursum syllogisticum; cuius quidem rationis postrema pars imperfectionē includit ex parte scientiæ, vt puta quòd sit effectus æquiuocus.

Omnis autē, æquiuocatio totalis perfectior est suo effectu, & potentialitatem ex parte intellectus recipientis: Quare Theologia in se, quātū ad hanc conditionē, non est scientia, sed quātùm ad tres priores etiam intellectui diuino; in intellectu autem beatorū est scientia, etiā quātū ad omnes 4. conditiones, quia quiditas subiecti in quocunq; videatur lumine, siue naturali atque proprio, siue supernaturali, & gloriæ in essentia diuina, continet suas veritates. Omnis enim veritas producta in intellectu nostro per aliquid prius naturaliter notū, fit per discursú, quia discursus nō requirit successiones tēporis, sed ordinē naturæ, vt puta quòd præmissæ sint priùs naturæ notæ ipsa conclusione. Et quantū possunt huiúsmodi conclusiones veritatē inferre, propterea loquitur dubitatiuè Augustinus, cū ait: Fortasse nō erūt ibi volubiles nostræ cogitationes ab aliis in alia euntes, atq; redeūtes, sed scientiā nostrā vnico intuitu videbimus; & loquitur de successione temporis, non autē naturæ: hæc quidē quantū ad necessaria, que cōtinet Theologia, cuiusmodi sunt operationes ad intra. Sed quid de cōtingētibus, quæ concernunt operationes ad extra, & omnes articulos incarnationis Verbi diuini: his enim nō videtur cōpetere sciētiæ definitio, quæ est necessariorum. Respondetur quòd horū notitia, quātūuis certa, & euidens per reuelationē diuinæ voluntatis, nihilominus nō sortitur nomen sciētiæ propriè acceptæ, sed solū nomē scientiæ fusiùs acceptæ, quomodo scientiam ac-

5. de Trinit. cap. 16.

6. Ethic. & 4. & 7. cipit Philosophus quatenus videlicet diuiditur contra opinionem, & suspicionem. Propriè tamen omnia excutiendo, dici potest Theologiam non esse scientiam, sed sapientiam.

Q. IIII. LATERALIS PROLOGI,
Est ne Theologia subalternans, vel subalternata scientia.

LIcet admittam⁹ Thelogiã esse sciẽtiam, nõ tamẽ est subalternans aut subalternata, quia nulla principia ab aliqua recipit sciẽtia, sed à sola procedit voluntate, nec aliqua alia scientia ab ipsa; Quia quælibet alia habet suã vltimã resolutionẽ ad aliqua principia immediata naturaliter nota: Subalternata autem requirit, quod notitia principiorũ scientiæ superioris sit causa notitiæ principiorum inferioris scientiæ.

QVÆSTIO QVARTA PROLOGI.
Vtrum Theologia sit practica, & si à fine denominetur.

Praxis quid PRaxis [vt impræsentiarũ accipitur] est actus alterius potentiæ, quã intellectus, vt pote volũtatis, naturaliter posterior intellectione, natus elici conformiter rationi rectæ, vt sit actus rectus. Quãobrẽ vt scientia aliqua dicatur practica duo requiruntur, Primũ quod talis scientia nata sit præcedere ipsam electionẽ; non enim

Ad scientiam practicam duo requiri. 6. & 3. Ethic.

requiritur ipſam actu præcedere. Si quidē electio recta neceſſariò requirit rationē rectam, & vt ait Auguſtinus, Intellectus intelligit ſibi, &aliis, id eſt iudicat de actu ſuo, &actibus aliarum potentiarum. Secundò requiritur actum voluntatis, ſeu praxim ipſam eſſe conformem ipſi conſiderationi ſeu dictamini intellectus recti. Vnde Ariſtoteles ibidem, Veritas conſiderationis practicæ eſt confeſsè, ſeu conformiter ſe habere appetitui recto, quod intelligitur actiuè, vt puta, quod notitia practica regulet, & dirigat volūtatē in actibus ſuis, & elicitis & imperatis, quorum vterque praxis dicitur: Primò tamen & proximè actus elicitus, quia is eſt primò poſterior intellectione, & primò natus elici conformiter ad rectam rationem, non autē actus imperatus, quare nec propriè dicitur praxis, ſed ſecūdariò, & veluti per accidēs.

15. de trin. cap. 7.

6. & 3. Eth.

Actus elicitus volūtatis, 1. praxis dicitur, imperatus ſecundariò.

3. articulus.

Sed vnde deſumunt propriè diſcrimen practicum, & ſpeculatiuum? Reſpondetur, quod licèt à fine diſtingui poſſint, (ſiquidem, vt eſt apud Ariſtotelem, finis ſpeculatiuæ eſt ſcire: practica verò eſt opus) non tamē inquantū eſt finis, ſed inquantū primum obiectum talis habitus. Quocirca prior diſtinctio practici, & ſpeculatiui eſt ab obiectis. Quod aſtruitur per philoſophum diſtinguentem ratiocinatiuū, id eſt habitum practicum à ſciētifico, ſiue ſpeculatiuo, penes obiectum neceſſariū, & contingens. Item philoſophus diſtinguit ſcientiā tam actiuam (quæ conſiſtit in actibus immanentibus) quam factiuam (quæ conſiſtit in actibus tran-

2. Metaph.

6. Ethic.

Practici, & ſpeculatiui diſtinctio eſt ab obiectis.

6. Metaph.

ſeuntibus) à ſpeculatiua penes obiectum. Hinc liquet ſolutio ſecũdæ partis quæſtionis. Scientia enim nũcupatur practica ab obiecto, & nõ à fine, inquantum huiuſmodi. Quantũ autem ad primam quæſtionẽ, dico, quod Theologia propoſitionũ neceſſariarũ in intellectu creato eſt practica notitia, quia eſt conformis actui voluntatis creatæ, ſeu directiua voluntatis in Dei amorem, & naturaliter prior ipſa electione. Confirmatur per illud, Finis legis eſt dilectio, & illud, Finis præcepti eſt charitas: & etiã illud, Illud, In duobus mandatis tota lex pendet, & prophetæ. Auguſtinus ait, Ille tenet quidquid latet, quidquid patet in diuinis ſermonibus, qui charitatẽ ſeruat in moribus; vnde patet hanc ſcientiam nõ eſſe propter ſpeculationem tantùm. Speculatiua autem vltra ſpeculari nihil requirit ſecundum Auicennam.

Theologia propoſitionũ neceſſariarum in intellectu creato eſt practica. Rom.13. 1.Tim.1. Matt.22. Tom.4.de laude charitatis. Metaphyſ. cap.1.

Si obijcias has veritates theologicas, & ſimiles, Deus eſt trinus, Pater generat filium, Reſpõdetur eas eſſe practicas. Prima enim dirigit voluntatem noſtram in dilectionẽ rectã trium perſonarũ. Si enim quis vnam perſonã ſolùm diligeret, ſecludens alios (vt Iudæi, & Turcæ faciunt) non rectè ageret. Secunda verò propoſitio dirigit dilectionem, quæ eſt circa duas perſonas quarum vna eſt ab altera.

De Theologia autẽ ipſius Dei, an ſit practica, vel ſpeculatiua Doctor problematicè loquitur & cõtrouerſia in hoc conſiſtit. Si enim notitia dicatur practica propterea duntaxat, quia de ſe eſt directiua volũtatis in ſuis actib⁹,

licet talis voluntas non sit dirigibilis in agẽdo, Theologia Dei erit practica. Sin dixeris hoc non sufficere, sed necessarium esse potentiam practicantem, hoc est voluntatem ipsam esse dirigibilem, à dictamine ipsius intellectus: tũc Dei Theologia est speculatiua: Et huic assertioni secundæ magis assentit Doctor: quia voluntas respectu sui primi obiecti, quod est sua essentia, ex se sola rectificatur, & est sua regula nullo alio indigẽs directore, sed solùm obiecti præostensione. Insuper, notitia practica est regulatiua potentiæ contingenter operantis: voluntas autem diuiua non se habet contingenter respectu sui primi obiecti, sed necessariò: Igitur nõ est directiua ab aliqua notitia, quantum ad veritates necessarias, nec quantùm etiam ad contingentes: quia ad illas voluntas diuina se solùm determinat, & ab illa sola pẽdent, non ab actu intellectus præcedente actũ voluntatis, quia sic essent necessariæ. Quare Theologia Dei, respectu contingentium est solùm speculatiua, tenendo cognitionem practicam, & praxim ab ea diuersam debere esse in eodem supposito, & singulari.

Si autẽ quæras qualis sit Theologia contingentium in se, id est non comparata intellectui diuino, aut creato. Respõdetur, quod non est per se practica, seu ab obiecto, quia ex obiecto non est conformis praxi ante omnem praxim, quia nõ est ante praxim, & operationem voluntatis diuinæ: potest tamẽ in intellectu creato esse practica, per accidens cui determi-

natur rectitudo de volũtate diuina: de intellectu verò diuino per se est conformiter ad alteram partem prædicti problematis, quam tutari malueris.

DISTINCTIONIS I. QVÆSTIO I.

Vtrum fruitionis obiectum per se sit vltimus finis.

Fruitio bifariam capitur.

FRuitio bifariam accipitur, Primò, vt est ordinata, id est debitis cũ circunstantiis elicita, Secundò in communi. vt puta siue habeat circunstantias debitas, siue nõ. Fruitionis autem ordinatæ obiectum nequit esse aliud à fine vltimo. (videlicet creatura aliqua,) sicut voluit Auicenna, dicens intelligentiam productam quietari in producente, vt puta tertiam in secunda, & quartam in tertia, &c, Siquidem potentia nequit quietari nisi in eo in quo perfectissimè reperitur ratione sui obiecti: Obiectum autem potentiæ fouentis est ens in communi etiam secundum Auicennam: Igitur non quietatur nisi in summo, & perfectissimo ente, quod est Deus ipse, omnium finis vltimus. Nam quemadmodum intellectus assentit primo vero tantùm propter se: ita voluntas adhæret duntaxat primo bono propter se. Huc accedit illud, Satiabor cum apparuerit gloria tua. Ostendam tibi omne bonum. &c. Augustinus. Res quibus fruen-

9. Metap. cap. 4.

Metaph. 1.

Psal. 16. Exod. 33. doct. Chri. c. 2. lib. 1. de

fruendum est sunt pater, filius, & spiritus sanctus (vbi res accipitur hypostaticè) & hi tres sunt vna res, accipiendo rem essentialiter, seu substantialiter: Fruitionis autem in communi obiectum quidem est finis vltimus, sed vel verus finis, qui videlicet ex rei natura est, finis vltimus nempe Deus, vel finis apparens quippè qui ostenditur à ratione errante velut finis verus, qualis est fœlicitas, quã sperant Turcæ in cibis, & venereis; vel finis præstitutus, vt puta quem voluntas sua libertate vult, & sibi præstituit tanquam finem vltimum. Nã sicut subiacet facultati voluntatis velle aliquod obiectum, aut nolle, ita in potestate est modus suorum actuum, videlicet referre, vel non referre, id est, velle aliquod creatum, propter aliud, vel velle illud propter se in eo suum collocando finem, vt diues ille apud Lucam, cuius vberes fructus ager attulit dicens: Anima mea multa bona habes, &c. & diues epulo. Sic auarus in diuitiis finem collocat: Quamobrem & idolorum seruitus ab Apostolo Auaritia nuncupatur. Helluo in cibis, & potibus & aliis voluptatibus, de quibus Apostolus: Multi enim ambulant qui terrena sapiunt, &c. Non est tamen ratio finis, seu respectus, quem dicit finis propria ratio, obiecto fruibilis (siue fruitio ordinata fuerit, siue inordinata) sed obiectum ipsum, id est, eius essentia & natura, sed ratio finis concomitatur ipsum obiectum, vel verè vel apparenter in duobus primis finibus: In tertio autẽ, videlicet in fine præstituto, sequitur volũtatis

Luc 12.
Luc 16.
Ephes. 5.
Philip. 4.

actum, quia voluntas appetendo creaturam propter se tribuit illi rationem finis, hoc est, respectum talem.

DISTINCTIONIS I. QVÆS. 2.

Vtrum vltimus finis habeat solum vnam rationem fruibilitatis: seu, an possit quis frui essentia, non fruendo personis, & vna persona sine alijs.

QVandoquidem essentia à personis, & personæ à se inuicē distinguntur, poterit idcirco viator essentia frui, licet personis minimè fruatur, etiam ordinatè & rectè. Nā essētia diuina (assertore Augustino) est quid absolutum, in cuius conceptu includitur ratio, quare potest à viatore seorsim cōcipi, & cùm habeat rationē summi boni, habebit quoque rationē fruibilis. Poterit igitur quis eadem seorsim frui. Huc accedit quòd ex puris naturalibus potest ostēdi gentili esse vnū summum bonū, vt patet ex Aristotelis sententia: nō autē Deum esse trinum in personis. Quocirca poterit frui Deo sic ostēso rectè, licet personis non fruatur. E contrariò verò fieri nequit, vt quis persona fruatur, non fruēs essentia, ob id quòd persona in sua ratione & conceptu, essentiam includat, nō tanquam inferius suum superius, sed veluti constitutum suum constitutiuum. Deinde potest quoque viator vna frui persona, non fruendo aliis, quod vel hinc manife-

7. de Trin. c.1. & 5.

12. Metap. & aliis locis.

Frui vna persona sine aliis.

ſtiſſimum euadit.: ſunt enim reſpectu triũ perſonarum diſtincti fidei articuli, vnam ſeorſim, aut duas concernentes perſonas, vt Pater generat Filium, Pater, & Filius ſpirant Spiritum ſanctum. Quamobrem vna perſona, cui vnus correſpondet articulus, concipi ab intellectu poteſt, alia non concepta, cui alius competit articulus, & in tali perſona reperitur ratio ſummi boni, ergo ea contingit frui ſine alia. Idem quoque comprehenſori contingere poteſt, nempe quòd eius intellectus eſſentiã videat, non perſonas, aut vnam perſonam non aliam, & eius volũtas eſſentia fruatur, nõ perſonis, & vna perſona, non alia. Hoc vel inde maximè cõſtat, quòd non implicet cõtradictionẽ: abſoluta igitur Dei potentia fieri poteſt. Si autẽ naturalẽ, & propriam creaturæ virtutẽ expẽdas, id fieri nequit: Nã cùm intellectus ſit potentia naturalis, nequit non videre ea quæ ſibi ab obiecto illo beatifico oſtẽdũtur: nec volũtas beati poteſt his nõ frui omnibus, q̃bus quietari poteſt, ſecus peccaret, ſicut ſi ſimpliciter nõ frueretur. Loquendo verò de facto, dico, quòd erit reipſa vna fruitio, & vna viſio eſſentiæ in tribus perſonis, vt patet ex Auguſtino, d. quòd neuter ſine altero oſtendi poteſt: & loquitur de patre, & filio, quod ſanè de ordinata potentia debet intelligi, de qua Philippus Chriſto aiebat: Domine oſtẽde nobis patrẽ, &c. vide Auguſtinũ de viatore conſimiliter dico quòd licet aliquando orationem ad vnam tantùm perſonam dirigat, & ea actualiter fruatur, ſem-

Fruitio de facto quorũ ſit.

Lib. 1. de trinit. cap. 10.

Ioan. 14.

Lib. 1. cap. Ioan.

per tamen habitualiter (hoc est in præparatione animi) omnes orat, & omnibus fruitur personis, quia cum vnius odio, & cōtemptu (contra Iudæos, aut Turcas) non stat alterius dilectio, aut fruitio.

DISTINCTIONIS I. Q. III.

An frui sit elicitus voluntatis actus, aut Passio, delectatio videlicet in voluntate recepta?

Intellectus duo assensus.

QVēadmodū in intellectu sunt duo actus, quibus veris assētitur propositionibus: vn⁹ videlicet quo assētitur alicui axiomati vero propter se, id est, propter euidētiā illius ex terminis qualia sunt demonstrationes, & reliqua principia prima: Alter actus est quo assentitur alicui proloquio vero, nō quidem propter se, sed propter aliud verum, cuiusmodi est cōclusio demonstrationis, cui assentitur propter ipsas præmissas, & bonitatem consequentiæ: Ita in volūtate duo sunt actus, quibus bono adhęret obiecto. Primus quo adhæret alicui bono propter se, hoc est, propter rationē talis boni, non referens illius amorem in aliud, & dicitur fruitio: Secūdus quo adhæret alicui bono propter aliud bonum, ad quod illud bonum refertur, & dicitur vsus. Et hæc analogia desumitur ex Philosopho dicente: quod in mēte est affirmatio, & negatio, hoc in appetitu est persequutio, & fuga, Est tamē duplex inter harū poten-

Fruitionis & vsus differentia.

Voluntatis actus fruitio, vsus & act⁹ neuter.

lib. 6. Ethi. cap. 5.

tiarum actus differentia: Prima qua actus intellectus, seu assensus ex obiectorũ natura distingũtur, hoc est, ex alia, & alia principiorũ & cõclusionis euidẽtia, quocirca & habẽt distincta obiecta: Actus autem voluntatis, non ex obiectorum appetibilium distinctione, sed ex vario ipsius potẽtiæ actu libere obiectũ prosequentis, referendo in aliud, vel non referẽdo distinguntur. Hoc enim huius subiacet facultati, respectu cuiuscũque obiecti. Secũda differentia, qua illi duo actus sufficienter diuidunt assensũ intellectus in cõmuni, nec inter eos est mediũ aliquod. Præter autẽ duos prædictos volũtatis actus, est alius medius, quo volũtas obiectũ nude, & simpliciter apprehẽsum prosequitur absque relatione ad aliud, & absque dilectione propter se. Porro tota ratio differentiæ hinc & inde est volũtatis libertas, & naturalis intellectus necessitas. Insuper vltra hos tres volũtatis actus est in volũtate passio, quæ dicitur delectatio prosequens actũ primũ, & perfectũ ipsius volũtatis, illum videlicet quo quidpiam propter se diligit. Frui autẽ nõ dicitur de actu illo neutro & medio, nec de secũdo, qui vocatur vsus, nec de ipsa delectatione propriè, sed de actu perfecto, vt patet ex Augustino dicẽte. Frui est amore inhærere alicui rei propter seipsam. Quapropter si aliquando Augustinus ipsam delectationẽ esse frui dixit, vt & alibi: Frui dicimur ea re de qua capimus voluptatẽ, illud naturaliter, aut concomitanter accipiendũ est, vt puta, quòd fruitio producat delectationem.

Actuũ intellectus & voluntatis differentia.

Frui quid sit.

lib 1. de doctri. Christ. cap 3.

lib. 1. de Trin. c. 10.

aut quòd delectatio concomitetur, vel consequatur ipsam fruitioné. Et si aliâs videatur accipere frui pro vtroque, nempe pro actu & delectatione simul, vt idé Augustinus dicit: Fruimur cognitis in quibus voluntas ipsis propter seipsa delectata conquiescit. Respódetur non esse quiditatiuam definitionem, sed descriptionem quandam fruitionis. Verum tamé (vt habet Augustinus) cùm res constat, non est facienda vis in nominibus: Res auté constat népè in volútate esse tres actus, & delectationé: actus autem medius, & vsus non dicitur frui. De aliis duobus variant Doctores, sed satius fuerit (meo iudicio) prædictis subscribere.

Lib. 10. de Trinit. cap. 10.

Lib. 7. retracta cap. 14.

DISTINCT. I QVÆST. 4.

Vtrum sine apprehenso per intellectum, necessarium sit voluntatem eo frui.

QVæstio huiusmodi quadrifariam accipi valet. Primò, de fine vltimo obscurè apprehenso in vniuersali, seu in cómuni, sicut gentiles concipere potuerunt. Secundò, de fine ænigmaticè, id est obscurè per fidem in particulari apprehenso: veluti nos Christiani concipimus beatitudinem in Deo trino: & his duobus modis non fruitur voluntas necessariò sine præostéso, sed liberè, & cótingenter potius non frui eodem, quia necessitas naturalis non stat cum libertate: natura enim, & voluntas habent oppositum modum agendi: Nam illa naturaliter, & necessariò agit,

Voluntas libera fruitur fine ostenso.

Natura & voluntas varié agút.

hæc verò liberè: Idcirco modus agendi vnius alteri competere nequit. Insuper sicut volũtas non necessariò fruitur his quæ sunt ad finem, sic nec ipso fine. Tertiò, de fine clarè viso ab homine habente voluntatem supernaturaliter eleuatam, id est, habentem, voluntatem ornatam charitate, quales sunt beati in cœlis, & talis quoque voluntas non necessariò fruitur fine clarè viso, quantũ est ex parte sua, quia semper manet libera: ex parte tamen obiecti beatifici bene cogitur frui, & necessarió fruitur. Quartò, de fine clarè viso à non habẽte charitatem, qualis est dãnatus, aut mortali obnoxius peccato, cui Deus absoluta sua potentia se ostenderet. Et de tali dico, quòd potest illo fine frui, sed non erit illa fruitio beatifica, sicut existens in peccato mortali potest eleemosinam dare, ieiunare, &c. sicut si esset in gratia, sed nõ sunt illi actus Deo grati, & accepti ad vitã æternã. Prædicta astruũtur ex illo Augustini. Nihil est tam in potestate voluntatis, quàm ipsa voluntas, hoc est, actus eliciti à voluntate. *Lib. 1. retra cta, cap. 9. & 22.*

DISTINCT. 1. QVÆST. 5.

Quæ sunt illa quæ fruuntur, an Deus, comprehensor, viator, iustus, mortaliter peccans, bruta & reliqua creata?

ANalogiâ plurimũ accõmodâ ex ipsis corporib⁹ desũptâ hoc Doctor explicat: idcirco quòd ea di uersimodè quietentur. Vltimus enim terminus quietis corporũ *Grauium corporũ diuersa quies.*

8. *Physic & 2 de cælo.* grauium, est centrum, secũdum Philosophum. Huic autẽ centro, veluti vltimo termino terra per se & propriè adhæret, id est, per suã naturam, & grauitatẽ, & immediatè. Deinde sunt aliqua corpora, vt lapides, & metalla in visceribus terræ, quæ cẽtro adhęrẽt immobiliter quidem, & per se, id est, per suã formã intrinsecã, sed non primò, quia mediãte terra, cui sunt vnita, primò quiescunt, cuius grauitatẽ, & adhæsionem participãt. Tertiò sunt aliquia corpora centro adhærentia mediante terra cui vniũtur, vt grauia quæ sunt in superficie terræ, quæ licet per aliquod tẽpus quiescãt, nõ tamen perinde ac ea quæ quiescũt secũdo modo. Quartò corpus aliquod adhærere potest vniformiter corpori proximo (vt homo iacẽs in mari) & respectu illius quiescere, nõ tamẽ respectu vniuersi, propterea quòd nauis sit in cõtinuo motu. A simili corporis põderi correspõdet in spiritualibus volũtas: nã sicut corpus põdere, sic anim⁹, & volũtas amore fertur, vt ait Augustinus. Cẽtrũ autẽ quod ex natura sua est vltimatè quietatiuũ est, finis vltimus, Deus ipse: Huic cẽtro diuina volũtas primò & per se immobiliter, & necessariò adhæret, seu fruitur. Ideo cõparatur terræ in cẽtro existẽti. Vnde Hermes Trismegistus, & Empedocles aiũt: quod De⁹ est sphæra intellectualis, cuius cẽtrũ est vbique, & circũferẽtia nusquam. Deinceps voluntas creata beata adhæret illi fini, & fruitur eo simpliciter, & perpetuò, ac per se, quia per formam intrinsecam suo actui, charitatem videlicet, sed non

Volũtas diuina fruitur.

lib. 11. de ciuit. cap. 28.

primò:quia participata seu habet à Deo. Ideò cōparatur lapidibus, & metallis in terræ visceribus existentibus. Tertiò volūtas iusti viatoris fruitur quidē simpliciter, & per se, sed nō immobiliter, quia aliquādo auertitur à Deo, & excedit à gratia: neq; primò, quia mediāte diuina voluntate innititur seu adhæret summo bono, ideo similis grauibus in terræ superficie existētibus. Quartò volūtas mortaliter peccātis fruitur simpliciter aliquo alio à Deo, nā quātū est ex parte volūtatis, seipsam quietat in obiecto, quod propter se amat, nō tamē simpliciter quietatur, quātùm est ex parte obiecti quod nō est de se quietatiuū. Quinimò sicut quiescens in naui, non quiescit simpliciter, propterea quòd nō quiescat respectu centri, ꝙ est vltimū quietans in vniuerso, ita volūtas quietās se, in creatura nō simpliciter quietatur, ob id quòd non requiescat in eo quod ex natura sua vltimatè, & perfectissimè est in vniuerso volūtatis quietatiuū Deus. Huiusmodi autē peccator, vt in plurib⁹ fruitur seipso, quia se inordinatè amore amicitiæ diligēdo, reliquas creaturas amore cōcupiscētiæ prosequitur. Et hæc est sententia August. dicētis, duas ciuitates fecerūt duo amores, ciuitatē diaboli, amor sui vsque ad cōtēptū Dei: ciuitatē Dei, amor Dei vsque ad cōtēptū sui: ergo peccās fruitur se. De brutis autē dico quòd nō fruūtur. Quandoquidē frui, est alicui rei inhęrere amore propter se, atqui bruta amorē nō habēt, cùm volūtatē nō habeant, nec alicui rei propter se inhæreāt, sed propter eorum

Beati fruūtur.

Viator iusti⁹ fruitur.

Peccator fruitur.

Peccator fruitur seipso.

De ciuit. Dei lib. 14. cap. 18 & super Genesim lib. 11. cap. 22.

Bruta non fruuntur.

Quid frui sit.

bonum,idcirco non fruuntur:nisi accipias frui abusiuè,& impropriè pro non referre in aliud. Præterea non adhærent propriè obiecto, quia non ducunt, sed ducuntur secundum Damascenum,ideo cõferri possunt ferro vi adamantis attracto,insequendo priorẽ similitudinem.

Lib.2. cap. 24.

Frui non omnibus competit.

Quòd si habentia appetitum sensitiuũ (qui magis cõpetit volũtati,quàm appetitus naturalis) propriè non fruatur, multò minus dicẽtur frui appetitũ naturalem solum habentia, quia frui præsupponit cognitionem,quã nullatenus ista habent. Præterea frui est actus à potẽtia distinctus,sed hæc nullum habent actum, sed solam naturalem inclinationem, quæ non distinguitur ab eis,idcircò frui nequeunt.

DIST. 2. QVÆST. 1.

Vtrum sit aliquid actu existens infinitum secundum perfectionem.

Infinitum perfectione existere non demonstrabile.

Tametsi propositio hæc(videlicet infinitum in perfectione existit)in se, seu ex natura sit demonstrabilis propter quid, ab eo qui deitatem distinctè cognosceret,hoc pacto, Quidquid est Deus, est existẽs: infinitum est Deus, ergo infinitum est existens:Nequit tamen quantùm ad nos pro hoc statu, Propter quid demonstrari, propter medij ignorantiam:ob id quòd nesciamus essentiam diuinam, seu Deum ipsum sub ratione deitatis,quæ vtique deitas est medium, ad demonstrandum existentiam entis infiniti: Sed

quantùm ad nos demõſtratur à poſteriori ſiue demonſtratione, Quia, ex ipſis creaturis quæ ſunt Dei effectus, ſuppoſito, quod ens infinitum poſſit eſſe in entibus, quia ſimpliciter non poteſt nobis demonſtrari, ſed perſuaderi duntaxat. Hæc autem demonſtratio fit mediantibus proprietatibus entis infiniti, quæ ſunt duplices videlicet relatiuæ, & abſolutæ: Relatiuæ ſunt eæ, ens infinitum eſt primum effectiuum, primum impẽdens, primum eminens, &c. Abſolutè verò ens infinitum eſt, intelligens infinita intellectione, eſt volens infinito volũtatis actu, habet intellectum, & voluntatem infinitam. Porrò proprietates relatiuæ immediatiùs demonſtrãtur eſſe ex ipſis creaturis quàm abſolutè, nam immediatè ex eſſe vnius relatiui oſtenditur eſſe ſui correlatiui, ſub habitudine genitiui, vel alteri⁹ caſus: vt puta, quia creatura eſt producibilis, ergo eſt aliquid primum effectiuum: quia dependens, ergo independens. Ideo primò agendum eſt de illis. Sunt autem res præcipuæ, nempe primum efficiens, primum finiens, & primũ eminens, id eſt, ſummum bonum, quæ ſic oſtenduntur eſſe in entibus. Primò, quòd ſit aliquod primum efficiens ſimpliciter, quod ab alio à ſe effici nequit, patet; nã aliquod ens eſt effectibile, aut igitur à ſe, vel à nullo, vel ab aliquo alio, nõ à nullo: quia quod nihil eſt, nullius eſt cauſa: nec à ſe, quia nulla res eſt, quæ ſeipſam faciat, aut gignat: igitur ab alio efficiente. De hoc alio efficiente quæro an ſit primum, vel nõ: quòd ſi ſit, habeo

Primum efficiens.

Auguſtinus 2. de Trini. capit. 1.

Processus in infinitum. propositū; si nō sit primū, igitur est ab alio, efficiēte, & ita procedetur in infinitū vel stādū erit in aliquo nō habente prius efficiens. Licet autē secundū philosophos Aristotelē, Auicennam, & alios processus in infinitum nō sit impossibilis, in accidētaliter ordinatis, vt in generationib⁹ filij, patris, aut proaui, &c. quia posuerūt illi generationes sempiternas: Est tamē impossibilis in essētialiter ordinatis. Hoc astruitur hac etiā ratione, quia vniuersitas causarū, id est aggregatū ex omnibus effectis essētialiter ordinatorū est causata, ergo ab aliqua causa, quæ nō est aliquid illius vniuersitatis quo tūc esset causa sui. Sunt autē causæ essentialiter ordinatæ, quæ simul ad agēdum necessariò requiruntur, vt Deus, sol, pater, & mater in generatione prolis: E contrario accidētaliter ordinatæ non requiruntur (vt plures trahentes nauē) Deinde probo quòd sit aliquod primū finiēs simpliciter, seu quod sit vltimus finis: est stat⁹ infinitus sicut in efficientibus igitur deueniendū est ad aliquē vltimū finē, nam sic infiniti fines erunt, quod cōtingere nequit. Ad hæc causa per se agēs agit propter finē: & prius efficiēs propter finē priorē, igitur primum efficiēs propter vltimū finē. Sed propter nil aliud à se principaliter, & vltimatè agit, ergo agit propter se, sicut propter finē, est tamen causa finalis, non quidem sui, sed effectus quem in se ordinat, id est, quem producit, participet suam bonitatem secundum perfectionē cuiuslibet creaturæ. Vniuersa propter semetipsum operatus est altissi-

lib. 8. physi. 2. de generatione. 6. Metaph. cap. 5.

1. Poster. 8. Physic. 12. meta. & aliis locis.

Causæ essētialiter ordinatæ.

Vltimū finē esse.

Primū eminens esse.

Prouer. 16.

mus. Tertiò cõmonstro esse aliquod primũ eminens secundũ perfectionem eodem medio quo ostensum est esse primum efficiẽs,& vltimum finẽ, quia in perfectionibus essentialiter ordinatis nõ datur processus in infinitũ, ergo deueniendũ est ad vnum,primum:aliâs essent infinitæ species essẽtialiter ordinatæ. Quia forma,id est differẽtiæ specificæ,seu species se habent sicut numeri,intellige quantùm ad innouationem,& additionẽ:quia sicut vnitas addita numero variat speciẽ,sic perfectionales gradus specifici,id est, differẽtiæ vltimæ cõstituẽtes aliquid in esse specifico,variãt species,quibus aduẽniũt. Patet de forma vegetatiua, sẽsitiua,&rationali,quod est impossibile,igitur est aliquid simpliciter perfectum. Prædictæ verò tres proprietates vni dũtaxat naturæ cõpetũt, quia eiusdẽ effectus nequeunt esse duæ causæ totales efficientes,aut finales,nec potest quidquã à duobus simul,& ex æquo depẽdere:quia sic aliquid esset causa totalis alicuius effectus, quo circũscripto nõ minus esset talis effectus, quantũ ad proprietates absolutas,vtpote quòd primũ efficiẽs sit intelligens & volẽs, sic quòd eius intellectio est infinitorum obiectorũ distinctè quæ in sua essentia repræsẽtãtur,& ipsa intellectio est eius essentia. Sic arguitur. Primũ efficiẽs dirigit effectum suum in finẽ vt patet ex prædictis, igitur vel naturaliter dirigit, vel cognoscẽdo,& amãdo finẽ illum non naturaliter, quia nõ inanimata cognoscẽs nihil dirigit,nisi in virtute cognoscẽtis(sapiẽtis enim est

8.Metaph.

Primũ efficiens est intelligens & volens. ordinatio,)sed primũ efficiẽs in nullius virtute dirigit,sicut nec agit,tũc enim nõ esset primũ, ergo cognoscendo agit,& amãdo. Quòd autẽ eius intellectio & volitio sint idẽ cũ sua essentia,patet:quia cùm sit primum effectiuũ, ergo ex se habet vnde possit,quodcunque producibile,(circumscripto omni alio)producere. Atqui circũscripta eius cognitione & volitione id nõ habet;igitur eius volitio,& cognitio sunt eadẽ eius essẽtiæ. Præterea,cùm omnis entis in actu primo,maximè si fuerit actiuũ secundum naturã sibi à Deo cõcessã,vni⁹ effectus in potẽtia recipitur& nõ tãtũ factiuũ,cuiu⁹ effect⁹ extra potẽtiã producitur, cuiusmodi est omne ens intellectuale(vt Deus,Angel⁹,homo)perfectio vltima sit in actu secũdo, quo cõiũgitur optimo,erit quoque primæ naturæ vltima perfectio in actu secũdo. Quare si ille actus nõ sit, ei⁹ substãtia nõ erit optima, quia aliud erit suũ optimũ. Ad hæc,intellectus primi entis intelligit semper,& distinctè,ac necessariò quodcũque intelligibile, siquidẽ hoc posse nedum est perfectionis in intellectu, sed ad orationẽ intellectus est necessariũ, cum ens in cõmuni sit ipsius intellectus obiectum:Nullã autem intellectionem habere videtur primũ ens, nisi eandẽ sibi(ex proxima cõclusione) cuiuslibet igitur intelligibilis habet intelligere actuale,& distinctum,ac idẽ sibi & ista sẽper est necessariò. Reliquum est ostendere primũ agens esse infinitũ ex prædictis:Quod sic astruo ex Aristotele,primũ efficiẽs mouet motu infinito:habet

Intellectio, & volitio primi efficientes sunt eadem eius essentia.

Primũ ens omnia distinctè intelligit.

Primũ agẽs est infinitũ. 8.physic.& Metap.1.2.

igitur infinitam potentiam. Licet autē primum ens non moueat motu infinito, ſicut intendit Ariſtoteles, cùm mundus nō ſit æternus: tamē quantū eſt ex parte ſua, poteſt ſic mouere, quia habet quantum eſt ex ſe virtutem infinita producendi: cùm perfectiones omnium cauſarum ſecundarum eminentiùs contineat, quàm ſint in ipſis formaliter: Igitur eſt infinitæ virtutis. Deinde, primum agens vnico actu ſimul & diſtinctè omnia intelligibilia intelligit: atqui illa ſunt infinita: igitur & eius intellectus infinitus. Exēplo id patet, poſſe ferre pondus 10. librarū maiores vires requirit, & perfectiores, quā poſſe ferre pōdus 5. Librarum, ergo ferre infinita, infinitā virtutē requirit, &c. à ſimili de intelligere aliqua & infinita. Inſuper, volūtas noſtra non quietatur, niſi in ſummo bono, nō autem in aliquo finito: igitur illud eſt infinitū. Poſtremò, eminētiſſimo neq̃ perfectius eſſe: ſed quocūque finito poteſt eſſe quippiam perfectius: eminentiſſimū eſt infinitū. Ex prædictis igitur liquet in entibus eſſe aliquod ens actu infinitū. Quibus accedit ſacra ſcriptura: Magn⁹ dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius nō eſt finis. Nōne cœlum & terrā ego impleo? *Pſal. 47.* *Hierem. 23.*

DIST. 2. QVÆST. 2.

An Deum eſſe ſit per ſe notum?

QVemadmodum pertractat Philoſophus, *1. Poſter.* Propoſitio per ſe nota, eſt quæ ex propriis terminis euidētē veritatē habet (non per

Propositio per se nota. aliquam aliam propositionem) in intellectu cōcipiente terminos: Quòd si nullus eos conceperit nihilo secius, quantùm est ex se est per *Deũ esse, an sit per se notum.* se nota; cuiusmodi est hæc propositio, Deus est, vel, Hæc essẽtia est (accipiẽdo deũ propriè, id est, sub propria ratione deitatis) vt puta, pro hac essentia diuina, accipiẽdo etiã esse sub propriissima ratione, qua est in Deo hoc esse, quomodo nũc à nobis inesse, nec essẽtia intelligũtur, sed ab ipso Deo & à beatis: quia ista propositio ex terminis suis habet euidẽtẽ veritatem: Extrema enim illius nata sũt cõproducere euidentiã huius cõplexionis intellectui perfectè ea apprehẽdẽti, quia esse nulli perfectius competit, quàm huic essentiæ, quia cæteris omni- *Exod 3.* bus accidẽtaliter cõuenit, Deo autẽ essentialiter, & necessariò. Quocirca & Deus ait ad Mosem, Ego sum, qui sum, Illa igitur propositio est immediata, & primi modi dicendi per se, saltem quasi accedens ad primũ modũ, ad quem reducuntur omnes propositiones enunciãtes quidpiã de Deo quocũque cõcepto. Sin autẽ *Summũ bonum esse, an sit per se notum.* accipias Deũ prout à nobis cõcipi, & intelligi potest, vt puta quod sit ens necessariũ, vel ens infinitũ, aut summũ bonũ, vt æquiualeat istis ens necesse esse, est ens infinitũ. An propositio in qua esse enũtiabitur de tali cõceptu, vt hæc Deus est, nomine Dei intelligendo non ipsam deitatem seu diuinam essentiã nobis incõprehensibilẽ & ignotã pro hoc statu, sed eius necessarium aut summũ bonum, vt summum bonũ est, sit per se nota nobis, Minimè verò: quia

cæ

cæ propositiones sunt conclusiones demonstrabiles, etiam demonstratione propter quid & à priori, accipiendo essentiam diuinam pro medio, hoc pacto. Quidquid est essentia diuina, vt hæc inquantũ est essentia diuina, est existens, sed ens infinitũ, vel ens necesse esse, aut summum bonum, &c. est hæc essentia diuina; ergo omne tale est existens. Insuper propositio per se nota cuilibet intellectui cognitis terminis est euidens, Sed hæc propositio, ens infinitum est, nõ est ex terminis intellectui necessariò euidens, huiusmodi enim terminos prius concipimus, quàm eam verã credamus, vel per demõstrationẽm eam sciamus, & in illo priori non est nobis euidens, quia sola fide aut demõstratione ei assentimus. Igitur nõ est per se nota. Huc accedit, quòd per se notum non possit ab aliquo negari, sed dixit insipiens in corde suo (gentilis videlicet, vel datus in reprobum sensum) non est Deus, &c. Item Auicenna, Deum esse non est per se notum. Adde varias philosophorum de Deo opiniones; hæ enim satis supérque arguunt via naturali id non posse demonstrari. *Psal. 13. & 52.* *In lib. 1. Metaphys. Arist.*

Quòd si contra prædicta obiicias Damascenũ dicentẽ: Eius quod est Deum esse cognitio omnib⁹ naturaliter est insita, atque ingenita; ex quo cõsequitur (vt patet ex secundo Metaphysices) esse propositionẽ per se notã, Deũ esse. Respondetur; Deũ esse, est quidẽ per se notũ, vt dictũ est; intellectui distinctè cõcipienti terminos, qualis est diuin⁹ intellect⁹ & beatorũ ex *Lib. 1. ortho. fid. c. 1. & 3.*

Deus tu' vnus eſt:& ex illo Eſaiæ, Extra me nõ eſt Deus. Sed dubiũ eſt an ſola id fide cõſtet, an etiam naturali poſſit oſtendi ratione. Varro enim exiſtimauit ſola id fide cognoſci poſſe,& id aſtruit authoritate Rabbi Moyſi dicẽtis, Vnitas Dei accepta eſt à lege: deinde & hac ratione, Si naturali ratione Deũ eſſe vnũ cognoſci poſſit, poterit & eadẽ via ſciri eſsẽtia Dei vt ſingularis, quod falſũ eſt vt patet ex prędictis in ſuperiorib' reſolutionib. Nã Deus ſub ſua ꝓpria deitate, aut ſuæ eſſentiæ ratione à nobis cognoſci nequit. *ex ſacris lite*

Huic nihilominus aſſertioni aduerſatur Scotus, naturali oſtendens ratione vnicũ eſſe Deum, Si enim eſſent duo Dii, intellectus vtriúſque haberet duo adæquata obiecta, nẽpe ſuam eſſentiam, & eſſentiam alterius Dei, quòd eſſe nequit, cũ idem actus duo adæquata obiecta habere non poſſit. Alterum enim ſuperfluum eſſet. Deinde idem eſſet beatus actu in duobus obiectis totalibus eſſentialiter diſtinctis, quod inconuenit, Quia altero illorum deſtructo nihilominus beatus eſſet. Ad hæc, Quæcunque perfectio poteſt numerari in diuerſis, id eſt eſſe in plurib' ſingularib', & in eis diuidi, ſic quòd ſint totales perfectiões, ſeu naturæ quot ſunt ſingularia, plus perfectionis habet in pluribus, quàm in vno, vt habet Auguſtinus; ergo cùm infinitum non poſſit excedi, non poteſt in pluribus numerari, id eſt eſſe in pluribus indiuiduis: Igitur vnus erit duntaxat Deus. Proinde ad authoritatem Rabbi Moyſi, dicitur populum illum Iudaicũ fuiſſe rudem,

1 Vnum eſſe Deum naturaliter cognoſcitur.

2

3

Lib. 8. de trinit. cap. 1

& ad idolatriam pronum; quãorbem indiguit per legẽ,& ceremonias instrui,vnum esse Deũ, licèt à posteriori,naturali ratione commõstrari
Exod. 3. posset. Nam & lex ipsa docet Deũ esse,dicens,
Hebr. 10. Ego sum qui sum: Et Apostolus suadet accedentem ad Deũ oportere credere quòd sit, licèt à posteriori demonstrari possit Deũ esse. A priori quidem demonstrari, quæ sunt fidei, repugnaret, (Quia demõstratio generat scientiã ea quæ est à priori, scientia est euidentiũ, fides ineuidentium)sed non à posteriori. Insuper vtile est etiam ea quæ demonstrari possunt per viam authoritatis communitati tradi,cùm propter communitatis in inquirenda veritate negligentiã, tum ob intellectus ad ea percipienda imbecillitatẽ, & propter inquirentium per
Lib. 18. de ciuit. cap. 41 demõnstrationem errores, qui) assertore Augustino)suis veritatibus multa permiscẽt falsa. Quocirca idiotæ,&simplices, cui potius assentiendum foret, ambigere possent. Quare authoritas certa ipsius Dei, & Ecclesiæ tutior est via,facilis,& communis, quippe quæ nec fallere nec falli valet. Ad rationem quoque Varronis de singularitate Dei respondetur,quòd licet cognosci possit Deũ esse quoddam singulare, non tamen inde sequitur, quòd sub propria ratione suæ singularis essentiæ, & diuinitatis cognosci valeat; sicut à simili possum cognoscere Papam esse vnum singulare hominis, quamuis eum non cognoscam sub omnibus suis conditionibus indiuiduantibus.

1. Cor. 8. Ad hæc obiicies fortasse,& Apostolũ dicentẽ:

Si quidē sunt Domini multi, & Dij multi. Respōdetur Apostolū de idolis loqui, de Diis videlicet nuncupatiuè dictis, quapropter subdit, Nobis tamen vnus est Deus.

Deinde ratiocinaberis plura bona paucioribus esse meliora, & meliora quæ in vniuerso ponenda sint, igitur & plures Dij. Respondetur meliora, quidem esse ponenda, si illa & possibilia adinuicem fuerint, plures autē esse Deos impossibile est, quare nec admittendum.

DIST. 2. QVÆTION. 4. 5. 6. ET 7.

An in diuina essentia sit productio? & tantum duæ? vnde tres personæ in vna sint essentia?

CVm (assertore Damasceno) fieri nō possit, vt præter illa quæ diuinitus sacra nobis, & veteris, & noui testamenti annunciarunt elogia, quæve dixerunt & manifestarunt, quippiam eloquamur de Deo, aut penitus intelligamus, potissimùm de his, quæ personarum emanationes concernunt (de quibus in calce huius distinctionis quatuor quæstionibus agit) vt in summa diuinæ substantiæ vnitate hypostatica personarum trinitas, æterna filij à patre generatio, æterna quoque spiritus sancti à patre & filio emanatio, & alia similia mysteria, quæ magis à nobis veneranda, & adoranda sunt, quàm in circoncisis labiis, explicanda quippe quæ humanæ intelligētiæ captū longè transcendunt, de quibus Paulus loquitur, O altitudo diuitiarum &c. Idcirco

Lib. 4 orthodo. f. fidei cap. 2.

Ad Rom. 11

ad scripturam sacram & vetustiores doctores sacros, pro his recurrendum est, cum Magistro sententiarum, qui doctissimè hæc prosequitur, quem vide. Nam quamuis doctor rationibus hæc commonstrare adlaboret, illa tamen non sunt demõstrationes, sed persuasiones quædã à posteriori desumptæ, & quæ sacris innituntur literis, nõ verò naturali ratione; vt cùm ostendit productionem esse in diuinis, hoc modo.

Pro.6. quæst

Quidquid ex ratione sua habet virtutẽ quidpiã producendi sufficientem, vbicunque illud fuerit illã habet? Atqui intellectus habens obiectũ sibi præsens, habet virtutem; notitiã genitã producendi; Ergo cùm in Deo sit intellectus habens obiectum sibi præsens, poterit producere notitiam genitam.

In diuinis productio.

Idẽ potest de voluntate argui, Quia ipsa habens obiectum actu cognitũ, sibi præsentatũ, ex ratione sua est productiua amoris perfecti producti. Huc accedit Augustinus: Pater est principiũ totius diuinitatis, nõ nisi per productionẽ, ergo in diuinis est productio. Deinde ostendit Scotus in diuinis esse duntaxat duas productiones, propterea quòd duo sunt tantũ principia productiua habentia rationes formales producendi distinctas quæ sunt natura (seu intellectus, & voluntas.) Nã alterũ inclinatur ex se ad agendũ naturaliter, alterũ verò liberè. Siquidem de ratione libertatis non est quòd possit in oppositos actus amorẽ & odium (Patet quolibeto 16) sed quod terminet sese ad agẽdũ opposito modo, ad agẽs naturale, quod

In sempiternis posse & esse idẽ sunt.

Lib. 5. de trinit. cap. 14.

Pro. 7. quæst.

In diuinis sunt duæ solùm productiones.

Libertatis ratio quæ.

determinatur ab alio, vel intrinseco, quod est forma propria, vel ab extrinseco: approximãte actiuum passiuo. Cùm igitur in principio seu in diuina natura non sint nisi duo principia productiua, alterius rationis (intellectus, & volũtas, quia vna naturaliter, altera liberè agit) erunt propterea ibi duæ tantùm productiones numero. Consequentia astruitur, quia vtrumque principium habet productionem sibi adæquatam, & coæternam, igitur stante ista non potest aliam habere. Tertiò commonstrat Scotus, esse tantùm in diuina essentia tres personas, hoc medio; Tantùm sunt duæ personæ productæ, & tantùm est vna improducta, igitur tantùm sunt tres. Quòd autem sint tantùm duæ productæ, patet, quia sunt solũ duæ productiones ad intra, vt dictum est, igitur sunt tantùm duæ personæ productæ. Cõsequentia astruitur, quia cùm persona producta sit terminus adæquatus illi productioni, neutra productionũ poterit nisi vnã personam producere. Quòd autẽ sit tantũ vna improducta patet; Nõ est ponẽda pluralitas sine necessitate, sed non est necesse ponere plures innascibiles, igitur est tantũ vnus. Hæc certiùs ostenduntur ex his Matthæi verbis, In nomine Patris, & filij, & Spiritussancti, & ex illis verbis Ioannis, Tres sunt qui testimonium dant in cœlo: & per Augustinum, & alia loca quæ adducit Magister sententiarum in hac distinctione. Postremò demonstrat cum vnitate essentiæ diuinæ stare personarum pluralitatem. Sed pro huius intel-

Pro 3. quæst. Personæ tres solũ in diuinis.

Matth vlt. 1. Ioan. 5. De fide ad Petrũ c. 2. In diuinis est vna essentia, & tres personæ. Pro 4. quæst.

lectu obseruanda est ratio, seu definitio suppositi, & naturæ, licet omne suppositum singulare sit, non tamen omne singulare esse suppositũ. Quia suppositum dicitur tãtùm de indiuiduis primæ substantiæ, singulare autem de indiuiduis omnium prædicamentorum. In accidẽtibus enim reperitur singularitas, vt hæc albedo sine suppositi ratione. Natura etiam nostra atoma, seu singularis assumpta est à Verbo secundum Damascenũ, nõ tamen naturæ suppositum.

Consistit igitur ratio suppositi in duplici incommunicabilitate, vt quod, & vt quo: Aliquid enim dicitur communicabile bifariam, primò per identitatem, ita quòd illud cui communicatur sit ipsum reipsa, & sic vniuersale cõmunicatur singulari; Vel per informationẽ; & sic forma communicatur materiæ. Natura igitur quæcunq; ex se est communicabilis vtroq; modo, videlicet plurib' suppositis, quorũ quodlibet sit ipsa; & etiã vt quo, id est tanquã forma qua suppositum sit ens quidditatiuè. Suppositum autem est incommunicabile vtroque modo; nõ enim est cõmunicabile vt quod, cum nõ cõueniat pluribus, nec vt quo, cùm sit subsistens, seu independenter existens. Ex his ostẽditur propositum. Natura quęcunque est communicabilis pluribus per identitatem; Igitur, & diuina natura est communicabilis, non est autem diuisibilis (ex resolutione de vnitate Dei) Igitur & communicabilis sine sui diuisione; & sic erit vna natura numero in pluri-

Communicabile bifariã dicitur. Vt quod est de omni superiore.

Suppositum quid sit.

bus suppositis. Præterea, Illud est possibile quod non includit contradictionem: Sed non includit contradictionem, quòd vna essentia sit in tribus personis: nam contradictio est secundum idem, quod non est impræsentiarum, quia hîc est vnitas essentiæ, & personarum trinitas? Ergo cū vnitate essentiæ diuinæ stat pluralitas personarum.

DISTINCTION. 3. QVAST. 1.

Potest-ne viator naturaliter Deum cognoscere?

DEVS quidem naturaliter à viatore in particulari, & propriè (hoc est sub ratione suæ essētiæ) cognosci nequit ob id vel maximé, quòd voluntariū sit obiectum nobis, & non naturale nisi suo intellectui tantùm: nec est aliqua essentia naturaliter à nobis cognoscibilis, quæ sufficiēter eius nobis essentiam ostendat nec per vniuocationis conceptus vniuoci, in quo conueniat cum creatura, similitudinem, nec repræsentationis. Vniuocatio enim nō est nisi in generalibus rationibus, id est cōmunib⁹ cōceptibus. Repræsentatio etiā deficit, quia imperfecta est: cùm creaturæ eum perfectæ imitentur, & repræsentent. Nihilominus ad multos conceptus Deo proprios peruenire possum⁹, qui videlicet creaturis non cōueniant: cuiusmodi sunt cōceptus omnium perfectionum simpliciter in summo: Quòd sit summū bonū, summè iustus; summè omnipotēs, & omniū perfectissimus) est conce

Deus sub propria ratione naturaliter cognosci nequit.

Deus naturaliter quātum ad multas perfectiones cognosci potest.

ptus entis simpliciter infiniti, quia dicit modũ intrinsecum illius entitatis, & inter alios omnes conceptus à nobis conceptibiles, virtualiter plures perfectionesincludit. Sicut enim ens virtualiter includit verum, & bonum in se, ita ens infinitum includit verum infinitum, & bonum infinitum, & omnem perfectionem simpliciter sub ratione infiniti. Istas tamen perfectiones quas de Deo cognoscimus, per creaturarũ species cognoscuntur, quandoquidem creaturæ, quæ proprias in intellectu species imprimunt, transcendentium quoque species (quæ eis, & Deo communiter conueniunt) imprimere valent, & tunc intellectus propria virtute multis speciebus simul ad illa concipiẽda, quorum istæ sunt species, vti potest, vt puta specie boni, specie summi, specie actus ad cõcipiendum summum bonum, & actualissimum quod perfectè existit. Quod apparet per locũ à minori. Imaginatis enim diuersorum sensibilium speciebus, ad compositum ex illis diuersis imaginandũ, vti potest sicut apparet cum aureum imaginatur montem. Deus igitur in aliquo conceptu vniuoco sibi, & creaturæ (vt puta in conceptu entis) concipi potest naturaliter quòd etiam astruitur ex Philosopho, humanam constituente fœlicitatem in actuali separatarũ substantiarum cosideratione, & dicente, Metaphysica est Theologia de Deo. Quod si prædictis obiicias ipsum Philosophum, dicentem, Phantasmata se habẽt ad intellectũ, sicut sensibilia ad sensum; Igitur intellectus nihil intelli-

Rom. 1. & Sapien. 13.
Deus per creaturas cognoscitur.
Lib. 10. Ethic. cap. 8.
Lib. 6. Metaphys.
Lib. 3 de ani

git, nisi cuius phantasmata per sensus apprehẽdere potest. Id est Sicut sensus nihil potest sentire sine speciebus sensibilibus: ita nec intellectus nisi mediante phantasmate : Deus autem phantasmata non habet : ergo naturaliter cognosci nequit, Respõdetur; Philosophi comparationẽ intelligi debere quantũ ad primã intellectus ab obiecto motionem. Ibi enim phantasmata, cum intellectu agente habent vicẽ primi obiecti mouentis : non autem intelligitur comparatio Philosophi, quantùm ad omnem actum sequẽtem notionẽ primã. Potest enim intellectus abstrahere obiectum inclusum in aliquo primo mouente, & considerare illud abstractum, non considerando illud à quo abstrahit, sed vt commune sensibili & insensibili, & in illo considerat insensibile, sicut & sensibile. Sed sensus non est abstractiuus, cùm sit singularium secundum Philosophum. Ideo in omni actu tam primo, quàm secundo, requirit aliquod obiectum primum mouens.

Intellectus est abstractiuus non sensus.

Deinde adfert illud: Sicut se habet oculus noctuæ ad lucem solis, sic intellectus noster ad ea, quæ sunt manifestissima naturæ: Sed oculus noctuæ solẽ inspicere nequit: Ergo nec nos Deum cognoscere, Respondetur, Similitudinẽ debere intelligi de difficili, non autem de impossibili. Quòd si etiam de impossibili accipere velis, intelligitur tunc de intuitiua notitia. Nam sicut noctuæ oculus solem intueri nequit, sic nec noster intellectus naturaliter, & intuitiuè Deum cognoscere : licèt bene abstractiuè.

Lib. 2. Met.

Quòd si Gregorium proferas dicentem, quantumcunque mens nostra in contemplatione Dei profecerit, non ad illud, quod ipse est, sed ad illud, quod sub ipso est attingit. Respondetur, non debere id sic accipi, quasi contemplatio sistat sub Deo in aliqua creatura, nam hoc esset frui vtendis; sed quòd cõtemplatio de lege communi stet in aliquo conceptu communi, qui est minoris intelligibilitatis, seu perfectionis, quam Deus in se, vt hæc est essentia.

DISTINCTION. 3. QVÆSTIO 2.

Est ne Deus primum obiectum à nobis pro hoc statu naturaliter cognitum?

Lib. 1. Metaphys. & 2 poster. in proœmio, in fine.

CVm omnis nostra cognitio à sensu oriatur, De⁹ qui est à sẽsibus remotissimus, nõ est à nostro intellectu primo cognit⁹. secũdum prioritatẽ originis, vel generationis, sed aliquod sensibile: licet quantùm ad ordinẽ perfectionis simpliciter sit primum, à nobis naturaliter cognoscibile, id est perfectissimum: vnde & in hoc ponit Philosophus fælicitatem naturalem, & post ipsum Deum species specialissima perfectior in vniuerso est primò cognoscibilis hoc modo, & sic cõsequenter descẽdendo: Et horum ratio est perfectio obiecti, excedens aliorum obiectorum perfectionem.

10. Ethicorum.

DISTINC. 3. QVÆSTIO 3.

An Deus sit primum, & adæquatum, & naturale viatoris obiectum?

OBiectum primũ naturale intellectus viatoris bifariã accipi potest: Primò pro eo ad quod naturaliter potentia inclinatur, & tale est ens in cõmuni deo & creaturæ, & dicitur obiectũ terminatiuũ quod potentia recipere potest, siue producat illius notitiam, siue non. At motiuum obiectũ est cuius notitiã intellectus producere potest sua virtute, & est creatum. Secundò pro eo quod naturaliter cũ concursu generali potentia concipi potest, & huiusmodi pro statu ipso est res materialis, vel sensibilis, cùm pro hoc statu non intelligat, nisi mediantibus phantasmatibus, propter ordinem potentiarum, & propter originalis peccati pœnam, secundum Augustinum. Licet tamen Deus sit immaterialis, & insensibilis, potest nihilominus mediantibus huiusmodi phantasmatibus cognosci per abstractionem, vt dictum est supra. *Lib. 15. de Trinit.*

DISTINCTION. 3. QVÆTIO 4.

Vtrum trinitatis vestigium in omni sit creatura.

OPortet, assertore Augustino vt & creato rẽ per ea quæ facta sunt intellectu cõspiciẽtes, intelligamus Trinitatẽ, cuius in creatura, quomodo dignum est apparet ve- *Lib. 6. de Tri. ca. vlt.* *Vestigium Trini. est in creatura.*

ſtigium: veruntamen, quia ſecundum Ariſtotelem omnes transferentes ſecundum aliquã ſimilitudinẽ transferunt, Id eſt quando quidpiam quod non eſt in aliquo attribuitur eidẽ, hoc fit per ſimilitudinem quandam, ſicut cùm ira aſcribitur ipſi DEO, propterea quòd puniens peccatores, ſe habeat ad modum irati hominis: Ideo obſeruandum quòd veſtigium eſt ſimilitudo partis animalis, ab ipſo impreſſa in aliquod ſibi cedẽs, vt ſi pes animalis imprimatur pulueri, illa impreſſio derelicta eius det veſtigium: imago verò eſt totius ſimilitudo. Deinde obſeruandum quòd quemadmodum Trinitas eſt veluti quoddam totum numerale, quia non eſt ibi propriè numerus prædicamentalis, ſed tranſcendentalis (ſaltem in conceptu intellectus) & perſona eſt ibi quaſi huius totius pars: ita etiam perſonæ appropriatũ eſt veluti eiuſdem pars, quandoquidem appropriati eius ratio in vna completè reperitur perſona, & accipitur pro illo cui appropriatur. Quocirca licet creatura, vt in pluribus, nec perſonam repræſentet, vt eſt perſona, nec appropriatum, vt appropriatum (quia non ſic cognoſcitur appropriatum, niſi perſona cui appropriatur cognoſcatur) repræſentat tamẽ appropriabile, in quo quaſi ratio partis Trinitatis ſaluatur. Quãobrem in creaturis, reſpectu appropriatorum perſonis Trinitatis veſtigium conſiſtit, vt pote vnum, verum, bonum [quæ in omni reperiuntur ente] repræſentant ſummam primi principij vnitatem, quæ Patri [qui eſt princi-

Veſtigium quid ſit.

Imago vt differ à veſtigio.

pium à quo est aliarum origo personarum) appropriatur, (Nam vt vnitas est principium numeri, ita pater est principium aliarum personarum] & veritatem, quæ filio [qui per intellectus modum procedit] appropriatur; & bonitatem, quæ appropriatur Spiritui Sancto, qui per modum voluntatis procedit. Sic in omni creatura est modus, species, & ordo. Modus quidem accipitur pro mensura, vel limitatione ꝓducti, id est creaturæ, per quod repræsentatur potentia illimitata producentis. Conditio enim imperfectior (qualis est limitatio) nequit enti inesse, nisi perfectior, cuiusmodi est illimitatio [quæ patri appropriatur] insit: Quia imperfectum dependet à perfecto. Species verò repræsentat summam pulchritudinē, quæ appropriatur filio, qui est imago patris summè sibi conformis. Ordo verò, vel in operationem, vel in finem, repræsentat operationem perfectissimam in Deo, scilicet dilectionem, quæ Spiritui-sancto attribuitur, & in qua summa consistit beatitudo. Est autem horum trium appropriatorum cum tribus primis correspondentia: quia Vnitas correspondet modo, qui respicit Deum, vt causam efficientem, Veritas speciei, quæ repræsentat ipsum, vt exemplat, Bonitas ordinem, quæ respicit vt finem.

Quod si obiicias in natura intellectuali esse Trinitatis imaginem, non igitur vestigium: cum illa oppositas repræsentandi habeant rationes. Respondetur, intellectualem na- *quoniam in homine sit vestigium & imago*

turam alia ratione esse vestigium, & alia ratione esse imaginem, est enim vestigium, sicut quælibet essentia creata, in quantum est creata secundum determinatum exemplar: Est autem imago inquantum in ipsa est vnitas essentiæ, cum pluralitate potentiarum, inter quas est ordo originis.

DISTINCTION. 3. QVÆ. VLT.

Vtrum in mente sit distinctè Trinitatis imago?

Species intelligibilis.

HIc aliqua sunt præmittenda, primùm quòd necessarium sit in intellectu possibili ponere speciem intelligibilem priorem naturaliter actu intelligendi, vt facilè colligitur ex Aristotele, & eius commentatore, asserentibus, vniuersale inquantum vniuersale nihil esse in rebus, sed tantùm in aliquo repræsentante ipsum sub tali ratione, quod non est aliud, quàm species intelligibilis: Et ait Philosophus, quod anima est quodammodo omnia, per sensus sensibilia, & per intellectum intelligibilia. Item lapis non est omnia, sed species, ab Aristotele, quia habet species conseruare, sicut locus conseruat locatum. Secundò præmittendum est quòd intellectus, & obiectũ in se, vel in specie præsens, sunt duæ causæ partiales actus intelligendi, vt patet ex Augustino. Liquidò tenẽdũ est (inquit) quòd omnis res, quam cognoscimus cõgenerat in nobis notitiã sui: ab vtroque enim, scilicet à cognoscẽ te, &

Lib. 3. de anima.

Intellectus causa.

te,& cognitio paritur notitia. Idē: Ex visibili & videre gignitur visio. Vtrū autē notitia, ab intellectu agente, vel passibili, vel ab vtróque producatur variæ sunt opiniones, quarū quælibet sustineri potest. Illa tamē est satis probabilis, quæ asserit intellectū agentē, nedū speciē intelligibilē producere, sed actū etiā intelligēdi: intellectū verò possibilem solùm ea recipere. Nā sic ponitur conformitas rei, & nominis vtriusque, mutuáque correspōdentia in agēdo & patiendo, iuxta ipsorum definitiones. Quod si inquiras, Vtra illarùm duarum causarū partialium: ipsius notitiæ sit principalior, obiectum videlicet, vel intellectus, Respondetur, quod ipse intellectus respectu cognitionum naturalium: propterea quòd sit illuminatio, seu causa indeterminata ad multos effectus producendos, & obiectum, ad certum aliquem effectum sit determinatū. Hoc est propterea quòd intellectus plures notitias specie differentes gignere possit: obiectum verò notitiā sui duntaxat. Exemplum desumere potes de Deo, sole, & particularibus generantibus. Tamen obiectū beatificum, vt clarè visum, cùm multum partis intellectiuæ facultatem excedat, potest habere totam efficientiam visionis, aut principaliorē, quàm intellectus: Propter, inquam, talis obiecti excellentiam, & defectum, seu imperfectionem partis intellectiuæ: de quo vide in 4. dist. 49, & quolibeto 13, 14, & 15.

lib. 2. de Tr. cap. 2.

Notitia ab vtroque intellectum formatur.

Notitia precipua causa.

His positis expendenda sunt tria: Primum quid sit imaginis ratio, vnde ad propositum

tranſlatum eſt vocabulum: Deinde reſpectu cuius in Trinitate ſit imago: Tertiò, in quo in nobis eſt imago.

Quantum ad primum, quemadmodum ex præcedenti conſtat reſolutione, imago eſt repræſentatiua totius, in quo à veſtigio differt, quod eſt repræſentatiuum partis duntaxat. Si

Imaginis ratio.

enim totum corpus eſſet impreſſum pulueri, ſicut pes eſt impreſſus, illud derelictum eſſet imago totius, & veſtigium totius, & perinde ac illud eſt imago partis. Nihilominus hæc repræſentatio totius nõn ſufficit ſola, ſed requiritur illud, quod eſt imago natum eſſe exprimere, & repræſentare id, cuius eſt imago, eo modo quo effigies aliqua erigitur hoc fine, vt Regem vel alium quemuis repræſentet. Hoc autẽ ex Auguſtino colligitur: ait enim: Quantũcumque duo oua ſint ſimilia, vnum non eſt natũ imitari aliud.

Quantùm ad ſecundum, operæ pretium eſt, vt creatura, quæ eſt trinitatis imago, vnitatem eſſentiæ diuinæ, trium diſtinctiones perſonarum, & originis, ſeu proceſſionis ordinem repræſentet.

Quantùm ad tertium, obſeruandum quòd

Memoria quid.

animæ ipſi aſſignantur tres vires, ſeu potentiæ, nempe memoria, quæ nihil aliud eſt quàm anima, aut intellectus agens cum ſpecie intelligibili: nam hæc duo obiecti notitiam gignere valent, quo fit vt memoria quoque perfecta dicatur. Quòd ſi cum aliquibus philoſophis, & Theologis intellectui poſſibili vim producen-

di notitiam adscripseris, non intellectui agenti, erit ipse possibilis intellectus, vt productiuus notitiæ, cum specie intelligibili memoriæ, sed primũ à me magis probatur. Aduerte insuper quòd memoria perfecta cõplectitur etiã volũtaté ipsam, vt est principiũ productiuũ amoris, & hoc quidẽ vt pienè patré repræsentet, in quo est medium fœcunditatis ad generandũ, sed ad spirandum secunda potentia Dei intelligentia, aut intellectus, quæ est anima ipsa, seu intellectus possibilis inquantum recipit in se notitiam genitam. Tertia est voluntas, quatenus in se suũ recipit amorem, nam quatenus eum elicit refertur ad primam potentiam, sicut & intellectus, vt est productiuus notitiæ, nempe ad memoriã perfectã. Imago autẽ trinitatis consistit in his tribus animæ potentiis, vt sunt sub actibus suis tribus, id est in potentiis & actibus earũ simul quandoquidẽ tres potentiæ sunt vna, & eadẽ anima, ex quo diuinæ assentiæ vnitatẽ repræsentant, & actus earum reipsa distincti, distinctionẽ personarũ repræsentant. Modũ verũ processionis ipsarũ personarum imperfectè repræsentant. Nã notitia, quæ est secũda imaginis pars, non producit amorem, qui est tertia pars, sicut Filius in diuinis Spiritũ sanctum comproducit, sed propter ordinem duntaxat quo tertia imaginis pars secundã presupponit, repræsentant ipsam trinitatẽ. Nemo enim (vt ait Augustin⁹) vult quod omne quid, vel quale sit nesciat. Vnde colligitur Augustinum accipere voluntatẽ, vt est tertia imaginis pars, pro

Imago Trinitatis in quibus consistit.

lib. 15. de Tri. cap. 27
lib. 9 de Tri. c. 4. & seq.

lib. 10. de Trinit. c. 10 & seq.

Lib. 10. de Trinit. ca. 10. & seq. actu amoris, & nõ pro potentia ipsa. Dupliciter enim Augustinus assignat imaginẽ, Primò dicens, mens, notitia, & amor. Secundò memoria intelligentia, & voluntas, & vtrobique per mẽtem in prima assignatione: & memoriam: in secunda complectitur vtrãque vim, videlicet intelligendi, & volendi (hoc est intellectũ, & voluntatem) vt sunt potentiæ suorum actuũ (notitiæ videlicet vel amoris productiuæ) nã quatenus suos recipiunt actus, intellectus, notitiã, & voluntas amorem. Ad secundam, & tertiã imaginis partes referuntur, illa quidẽ ad secundam, hæc verò ad tertiam. Obserua nihilominus perfectissimam & vltimam imaginis rationem esse in prædictis potentiis & actibus, quando ipsæ potentiæ habent Deum pro obiecto: nam tunc anima non habet solùm similitudinẽ Trinitatis expressiuam ratione suarum potentiarum & actuum, sed etiam ea ratione, qua actus ipsi conformantur obiecto, quandoquidem actus est verè obiecti similitudo. Hoc autẽ contingit, cùm anima Dei meminit, denique Deũ contemplatur, ac diligit. Hoc autẽ ex Augustino colligitur, in eo solo, inquit, quod ad contemplationem pertinet externorum, nõ solùm *lib. 12. de Trinit ca 4.* est Trinitas, sed etiam imago Dei, in hoc autẽ quod deriuatum est in actione temporalium, etiam si Trinitas possit, non tamen imago Dei inueniri potest: Quòd intelligendũ est de expressissima imagine, & perfectissima similitudine, Deinde est imago Trinitatis sed minus perfectè quando anima habet seipsã pro obiecto.

Nam licèt tunc non habeatur ab ipſo Deo immediatè, veluti à proximo obiecto ſimilitudo, habetur tamẽ quandãtenus, in quantũ in mente, vt in imagine De⁹ cognoſcitur. De hac imagine loquitur Auguſtinus. Ecce [inquit] mens meminit ſui, intelligit ſe, diligit ſe, hoc ſi cernimus, cernimus Trinitatẽ, nondũ quidẽ Deũ, ſed ipſam imaginem Dei. Reſpectu verò obiectorũ inferiorum in mente, licet ſit imago, non tamen ita perfecta: iuxta quem ſenſum interpretandæ ſunt variæ Diui Auguſtini authoritates. Ex his liquet in parte ſenſitiua imaginem non poſſe conſiſtere, ob id quòd in ea non ſit potentiarum conſubſtãtialitas, nec modus agendi duplex, naturalis videlicet, & liber, ſed naturalis duntaxat, vt patet ex Ioãne Damaſceno, aſſerente quòd bruta in ſuis operationibus non tam agunt, quam aguntur. *lib. 14 de Tri. cap. 8 & 16.*

Obiicies aduerſus prædicta Trinitatẽ naturaliter cognoſci poſſe, ex mẽte naturaliter cognita, ſi mens diſtinctè Trinitatem repræſentet. Reſpondetur ex creaturis naturaliter non poſſe cognoſci Trinitatem; Nam licèt anima, vel angelus ſit Trinitatis imago, hoc tamen non cognoſcitur naturaliter, ſed eſt creditum; aſſertore Auguſtino, qui vidẽt ſuã mentem, & in ea Trinitatẽ, id eſt, tres potentias, quæ ſunt id mẽte, nec tamen credunt eã eſſe imaginem Dei, ſpeculũ quidẽ vident, ſed nõ vidẽt per ſpeculũ cùm nec ipſum quod vident ſciãt eſſe ſpeculũ. Adde quod imago dicit relationẽ, quæ niſi cognitis extremis naturaliter cognoſci nequit. *lib. 15 de Tri. cap. 7. & 14.*

Quãuis autem ipsum fundamentũ naturaliter cognoscatur, non tamen terminus (qui est essentia diuina) sub propria ratione. Prædicta igitur de imagine valent credenti Trinitatem ad perscrutandum, & persuadendum.

lib. 15 de Tri.cap.7. & 14.

Quòd si adhuc obiicias nihil, quod sit in anima plus repræsentare vnã personã quã aliam, cùm secundũ Augustinum pater est memoria, intelligentia, & voluntas, & filius consimiliter: ergo vna potentia nõ magis distinctè repręsentat vnã personã, quã aliã, cùm illæ tres potẽtiæ sint in singulis personis. Respondetur vnã potentiã magis repræsentare vnã personã, quàm aliã, non propterea quòd in illa sola persona sit potentia, sed quòd propiùs repræsẽtet modum originis talis personæ, vt exempli gratia, memoria repræsentat patrẽ, propterea, quòd gignat filiũ, quaten⁹ habet rationẽ memoriæ, & non vt habet rationem intelligentiæ, aut voluntatis.

lib. 15. de Tri.c.7.& 14.

DINSTINCT. 4. QVÆST. 1. & 2.

Vtrum hæ propositiones sint veræ, Deus generauit alium Deum, & Deus est Pater. Filius, & Spiritus sanctus?

Deus genuit Deum.

PRior earũ propositionum falsa est, propterea quòd non sit alius Deus à patre, sed vnus duntaxat. Audi Israël, dominus Deus tuus vnus est, & illud: Ego sum Deus tuus qui &c. Is autem terminus (alius) significat diuersitatem in essentia, & natura diuina, quæ nulla est; sed hæc est vera, & catholica,

Deutero. 6
Exod. 20.

Deus genuit Deum, quia Deus pater, Deũ filiũ genuit, hoc est, per generationẽ æternã cõmunicauit illi suam naturã & deitatem. In symbolo quoque scriptum est, lumen de lumine, Deum verum, de Deo vero. Secunda autẽ propositio vera est licet non defuerint olim, qui eam negarent, vt refert Magister. Nam & eius conuertens vera est, nempe ista, Pater, Fili⁹, & Spiritus sanctus sunt vnus Deus, quod & astruitur per diuum Augustinum dicentem: Credimus vnũ Deum, vnam esse diuini nominis Trinitatem. Vide Magistrum.

Deus est Pater filius & Spiritus sanctus.

In sermone de fide.

c. 3. huius

DISTINCT. 5. QVÆTIO 1.

Vtrum essentia diuina generet vel generetur?

HAc in re fœdè errauit Abbas Ioachim, vt habetur in Decretalibus, asserens Magistrũ sententiarũ Hæreticũ, & insanũ, quod in suis sententiis dixisset rem esse in diuinis (videlicet essentiam diuinam) quæ non est generans, neque procedens: Ex quo inferebat magistrum sententiarũ posuisse in diuinis quaternitatem, videlicet tres personas, & illam essentiam quasi communem, quartam. Quod inconueniens, vt ipse Ioachim euaderet asseruit, quod nulla res vna est Pater, Filius, Spi. S. sed personas illas esse vnam rem, vnitate aggregationis tantùm, sicut multi fideles dicuntur vna Ecclesia

Circa Trinitatem errauit Abbas Ioachim.

Ti. de summa Tri. & fide cathol. c. Damnamus.

propter vnam fidé, & charitaté: quod astruebat
Ioan. 12. & 17. ex illo Ioánis: pater rogo, vt sint vnũ, sicut & nos vnũ sumus, Sed assertio ipsius Ioachim hæretica est, nõ auté Petri Lõbardi. Ná pater gignẽdo ab æterno, filiũ, suá ei dedit substantiá iuxta communé translationem: Pater quòd dedit
Ioan. 10 mihi, maius omnibus. At dici nõ potest quòd partem substátiæ suæ dederit, & parté sibi retinuerit, cùm substantia Patris sit indiuisibilis, vt pote simplex omnino; sed nec dici potest quòd pater in filiũ transtulerit suá substantiam generando, quasi sic dederit eá filio, quòd nõ retinuerit ipsá sibi, alioquin desiisset esse substátia; & simili ratione ambo eam Spiritui sancto dederunt. Cũ ergo veritas pro fidelibus suis orat ad patré, volo (inquiens) vt ipsi sint vnum in nobis, sicut & nos vnũ sumus Hoc nomé [vnũ] pro fidelib⁹ quidé accipitur vt intelligatur vnio charitatis in gratia: pro personis verò diuinis, vt attendatur identitatis vnitas in natura, quéadmodũ alibi veritas ait: Estote perfecti sicut & pater vester cœlestis perfectus est; ac si diceret manifesti⁹, estote perfecti perfectione gratiæ, sicut pater vester in cælis perfect⁹ est perfectione naturæ, & essentiali bonitate, vbi nõ innuit, vt sim⁹ ex nobis ipsis naturaliter perfecti, sicut pater est ex se naturaliter perfect⁹; sed vt essemus perfecti perfectione nobis cõpetéte, videlicet gratiæ, & virtutis vtraq; videlicet suo modo, quia inter creatoré, & creaturá nõ potest tãta similitudo notari quin inter eos maior sit dissimilitudo notáda. Fatédũ est igitur, cũm

Math. 5.

Magiſtro ſentẽtiarũ, quod Pater, filius, & SS. vera vnione, non collectiua, ſeu ſimilitudinaria ſint vna eſſentia, ſubſtãtia, ſeu natura: quæ ſubſtantia non eſt generans, neq; genita: nec procedens quia illi actus non attribuũtur ſubſtãtiæ, ſeu naturæ, ſed perſonis; nec per hoc in trinitate cõcluditur quaternitas, quia illæ tres res Pater videlicet, & Fili⁹ & S. Sñctus ſunt illa vna res & eſſentia. Quaternitas autem eſſe nõ poſſet, niſi eſſet quartum realiter à trib⁹ diſtinctũ. Adde rationes Magiſtri in primis trib⁹ capitibus poſitas huius diſtinctionis. Quòd ſi dixeris hanc eſſe verã, Deus generat, Deum, igitur à ſimili iſtã eſſentiã generat, vt eſſentia ſumatur pro perſona, ſicut De⁹ in prima accipitur ꝑ patre. Reſpõdetur non eſſe ſimile: propterea quòd Deus ſit concretum potens ſupponere, vel accipi pro natura, vel ſuppoſito. Eſſentia autẽ eſt abſtractum, vltima abſtractione, quare non poteſt pro ſuppoſito ſupponere, ſed tãtũ pro natura. Et propoſitiones huiuſmodi ſunt explicandæ, non ampliandæ. *Eſſentia diuina nõ eſt generans, neque genita.*

DIST. 5 QVÆST. 2.

Vtrum filius generetur de ſubſtantia patris.

AVguſtinus vnà cũ cæteris antiquis doctorib⁹ liberè profitetur filiũ Dei de ſubſtantia patris generari: Ait enim pertractãs illud Pauli: Tranſtulit nos in regnũ filij charitatis ſuæ. Quod dictũ eſt (ait) filij charitatis ſuę, nihil aliud eſt quã filij ſubſtantiæ ſuę: ergo eſt de ſubſtantia patris. Vide alias autho- *Lib. 1. de Trin. c. 10. Ad Coloſ.*

ritates eiusdem c. 9. huius distinctionis apud Magistrũ. Veruntamẽ, vt hæc plenius,noueris, obserua quòd generatio in creaturis duo dicit, productionẽ videlicet,&mutationẽ,&istorũ rationes formales diuersæ sunt, & ab inuicẽ separabiles,id est,potest esse productio absque mutatione, & contrà, productio ad eũ formaliter est ipsius producti (id est relatio producti producens)quod est cõpositũ: Et accedit ei quòd nõ fiat cũ mutatione alicuius partis cõpositi, vt patet in creatione, in qua nulla pars mutatur, sed totũ simul incipit esse. Mutatio verò formaliter est ipsi⁹ subiecti mutabilis,quòd de priuatione transit ad formã. Cõcomitatur autem mutatio productionẽ in creaturis, propter imperfectionẽ potẽtiæ productiuæ, id est, agẽtis naturalis,quę nõ potest dare esse totale termino productionis,id est, nõ potest quidpiã ex nihilo producere,sed aliquod ei⁹ præsuppositũ trãsmutat ad aliã partẽ ipsi⁹, & sic producit cõpositũ.Si enim generãs creatũ esset perfectũ agens, non exigens materiã, tunc esset productio sine mutatione : Idcirco sine cõtradictione separari possunt,& reipsa in creatione separãtur,vbi ꝓpter perfectionẽ potentiæ Dei productiuæ, dantis esse totale, producto verè est ratio productionis,qua productũ producitur,sed nõ est ibi ratio mutationis propriè dictæ quæ supponit substractũ aliquod. Vt autẽ hæc præsenti instituto accommodemus, cùm in diuinis nihil imperfectionis sit ponendũ, & mutatio imperfectionem importet,quia potentialitatem in mu-

Lib.7.Metaph.

Ex 6.Phys.

tabili vt possit recipere aliam formam, & etiam in mutãte, quia talis necessariò requirit causam cõcausantẽ, id est, materiã ad hoc vt producat. Nullo modo in diuinis ponetur generatio sub ratione mutationis, nec quasi mutationis, sed tã tùm generatio, vt productio perfecta, inquãtũ scilicet per eam aliquid accipit esse. Quamobrẽ generatũ, vt est in diuinis, nõ assignabitur materia, nec quasi materia, sed tantũ terminus, & hoc vel totalis siue prim⁹, id est, adæquatus, vel terminus formalis, secundũ quem terminus primus formaliter accipit esse. Deinde quãuis nulla materia, vel quasi materia in diuinis ponatur, verè tamen & propriè Filius est de substantia Patris, vt asserit Augustinus, & alij doctores antiqui, vbi per præpositionem [De] notatur non solùm efficienta vel origo; quia sic creaturæ essent de substantia Dei, nec consubstaniialitas tantùm; quia tunc pater esset de substantia filij: sed notatur simul originatio, seu principium originans & consubstantialitas, vt scilicet ablatiuus rect⁹, à præpositione De, significet cõsubstantialitatem, id est, quòd filius eandẽ habeat cum patre substantiã, & per genitiuum à tali ablatiuo rectũ importetur principiũ originans, ita quod sensus huius propositionis, filius est de substantia patris, & iste filius est originatus à patre, vt consubstantialis ei, & hoc modo authoritates in litera adductas exponit Magister.

Generatio in diuinis est sine mutatione.

Prepositio, de in diuinis quid importet.

DIST. 6 QVÆST. VNICA.

Vtrum Deus pater, filium voluntate generet?

Deus pater volens filiũ genuit.

DVo in hac parte obseruāda veniūt, Primū quòd pater generat filiū volēs, nā in primo signo, vel instāti originis pater intelligit formaliter, & tunc etiā potest habere velle formaliter & reipsa, in secundo verò signo originis gignit filiũ, nec tantum vult illam generationem volitione (quam dicunt) sequente illam gignitionem, sed volitionem, sed volitione in primo signo originis habita, qua quidem volitione pater formaliter vult præsupponendo aliquo modo intellectionem, qua quidem pater intelligit, non autem præsupponendo gignitionem Verbi. Sic ergo constat quòd pater volens generat non tantùm voluntate consequente, sed voluntate antecedente. Nā pater prius est perfectus in se, & beatus per intelligere, & velle, quàm ista alteri communicet personæ per productionem. Siquidem, quod in primo instanti, quo est pater non conuenit ei, nunquā conuenit, propterea quòd ex productione cuiuscunque personæ nulla ei adiici potest perfectio: nam nulla persona habet quidpiam, quod à patre sibi nō fuerit communicatum. Deinde obseruandum quòd quanuis pater filium generat volens [sicuti interpretatū est] nihilocecius nequaquam illū generat voluntate, tanquā principio elicitiuo & productiuo: quando quidem principium productiuum vnius rationis in diuinis duas vnius rationis productiones (cū vtraque sit adæquata) habere nequit, sed vnicā tan-

Pater prius beatus, quàm generet.

Gignit ergo voluntate concomitanter, non formaliter.

tùm. Qua propter cũ Spiritus Sanctus per modum, vel actum voluntatis, vt principij productiui producatur, filius non ſic producetur. His ſubſcribit Damaſcenus dicens: Generatio eſt opus naturæ, & Auguſtin⁹ ad Oroſiũ: Præire ſcientiam voluntas non poteſt. Cùm igitur filius ſcientia patris, & ſapientia ſit, nõ generabitur voluntate. Quòd ſi obiicias Auguſtinum, qui attribuit voluntati noſtræ gignitionẽ verbi, id eſt, notitiã obiecti. Verbum, inquit, amore concipitur. Itẽ notitia placita, dignéque amata, verũ eſt, ergo & in diuinis: cùm in mente noſtra ſit Trinitatis imago. Reſpondetur, in nobis quidem verũ eſſe, quod ait Auguſtinus; idcirco quòd eliciamus plures actus intelligẽdi & prædicamenti qualitatis, & prædicamenti ad aliquid, & vno actu elicito alium voluntas imperare poteſt, non autẽ in Deo, in quo eſt vnicus act⁹ intelligendi (vnica videlicet notitia ingenita) & vnicus act⁹ dicendi, ſeu exprimendi verbũ, id eſt vnica notitia genita, quare voluntas, nequibit eſſe cauſa nec propinqua, nec remota alicuius illorũ. Nam voluntas producendi ſubſequitur quadantenus ipſum intellectũ, ſicuti, & operando (hoc eſt fruendo diuina eſſentia.) Quòd ſi inſtes Auguſtinum intelligere nedum in nobis, ſed in ipſo Deo, hoc falſũ eſt, quantùm ad illum actum, qui eſt coniungere parentem, id eſt intellectum cum prole, id eſt cũ obiecto cognito, aut notitia; ſed bene quãtùm ad alium actum, quẽ tribuit noſtræ voluntati, qui eſt dilectio ipſi⁹ obiecti ac notitia eiuſ-

Lib. 1. c. 8.

Lib. 9. de Trin.

Lib. de Synodis.

dem: & ratione huius actus nostra voluntas propriùs est pars imaginis.

Obiicies & Hilarium docentē, non naturali necessitate ductus pater genuit filium, vnde consequitur volūtate, igitur eum genuisse. Respondetur, duplicem esse necessitatē naturalē. Quædam est cui voluntas repugnat, vt mortis necessitati; altera cui volūtas concordat. & sic pater necessariò filium genuit. Hilarius autē intelligit de necessitate primò modo capta, vnde & subdit, non naturali necessitate; cùm nollet.

Lib 6. de Trinit c 17

Obiicies quoque & Richardum docentē, vultis audire verbum abreuiatum, ingenitum velle habere de se cōformem, atque condignum, idem mihi videtur quod gignere filium. At qui pater voluntate vult habere sibi conformem, ergo & voluntate genuit. Respōdetur Richardum intelligere concomitanter, nō autē quòd velle patris sit formaliter gignere: nam hac in re

Lib. 15. de Trinit.

aduersaretur Augustino, qui ait, quod Spiritus Sanctus procedit, quomodo datus, nō quomodo natus, id est, per modum voluntatis liberæ, non per modum naturæ, quemadmodū filius.

DIST 7 Q. VNICA.

An generandi potentia ipsius patris sit quid absolutum, an personalis proprietas?

Potētia Logica.

NOn loquemur quidē de potētia Logica, quæ nihil aliud prorsus est, quā non repugnātia extremorum alicuius propositionis, nec de potētia pro formali, sed vt est respectus quidem, sed de potētia

Potentia duplex.

pro materiali, & fundamento, hoc est, de vi illa

generandi, quæ est in patre: Hæc autē potentia dupliciter accipitur: Primò pro prīcipio quo pater filiū producit præcisè, & simpliciter sumpto, Secundò pro ipso principio, cum aliis omnibus concurrentibus ad generationem filij. Hæc autē potentiæ diuisio definitur ab Aristotele. Potentia primo modo nequit esse relatio, cùm sit de genere sterilium, sed aliquid absolutū, videlicet memoria perfecta, seu intellectus diuinus habens essētiam sibi præsentē, est prima generandi, id est, principiū quo pater filiū producit. Quod ita probatur, Termin⁹ formalis generationis est quid absolutū, nēpe secunda persona. ergo id quod agens agit est absolutū, quia fieri nequit vt agens cōmunicet terminum formalē productionis, nisi agat forma æquè perfecta (si agit vniuocè) & perfectiori (sit agit æquiuocè) in diuinis autē nihil est perfectius absoluto. Nā absolutum est formaliter infinitum, non autem relatio. Euidentiùs ita astruitur; Fieri nequit vt principiū formale imperfectius sit termino suo formali; Sed termin⁹ formalis, vt pote verbū est quid absolutū: Ergo & principium eius formale est absolutum. His subscribit Damascenus. Generatio est opus naturæ, sed nō est opus naturæ vt generantis: ergo est opus naturæ vt principij generādi, & Hilarius, Ex virtute (inquit) naturæ in eandem naturam natiuitate subsistit filius. Potentia autem secundo modo, est intellectus diuinus habens essentiam sibi præsentem, vt hæc sunt in patre, & talis est potentia generandi propinqua, prior verò remota. Quòd

9. Metaphy

Potentia generandi in patre quid sit.

Id est vt producens sit im perfectius producto in naturalibus.

Lib. cap. 8.

Libr. 5. de Trinit. circa finem.

Lib. 5. de Trinit. c. 6.

si prædictis obiicias Augustinum dicentem, Eò pater est quò est ei filius, atqui paternitate est pater, ergo eadem est illi filius, & per consequens paternitate generat. Respōdetur quòd Augustinus intelligit eò formaliter, non autē eò fundamētaliter, seu productiuè, quēadmodū enim Ioannes Albus similis est Petro Albo similitudine formaliter & albedine fundamentaliter (cùm albedo sit fundamentum similitudinis (sic pater generat paternitate formaliter) sed memoria fœcunda fundamentaliter; intellectu, & essentia diuina.

DIST. 8. QVÆST. I.
Vtrum Deus sit summè simplex?

Deus est summè simplex. Lib. 6. de Trinit. c. 6.

DEū quidē verè, & summè simplicē esse cōstat ex Augustino. Id autē astruitur variis rationib⁹. Primò quòd nō sit cōpositus Physicē: Nā cōpositio materiæ, & formæ imperfectionē includit, nēpe rationē patris. Forma quoq; nō vnitur materiæ, nisi alicuius efficiētis virtute: Quāobrē si Deus ex materia, & forma cōpositus esset, haberet vtique efficiēs aliquod prius seipso, q aures piæ audire respuunt. Deinceps nō est ex subiecto, & accidente cōpositus: Cū enim immaterialis, sit, nō est alicui⁹ accidentis rei materiali cōuenientis capax, nec accidentis rei immateriali competentis. Intelligere enim, & velle (quæ creatis accidunt spiritib⁹) nō sunt in eo accidētia, sed eadē reipsa eius essentiæ, vt assertum

assertũ est. Res. dist. 2. q. 1. Præterea non est cõpositus ex partibus quantitatiuis, cùm non habeat materiã: quãtitas autem rei materialis est accidens. Ad hæc idem astruitur ex ratione infiniti, quandoquidem omne componibile potest esse pars alicuius totius compositi ex ipso, & altero componibili, omnis autem pars excedi potest, sed contra rationem infiniti est, posse excedi: infinitum ergo nullatenus est cõponibile. Insuper non est compositus ex genere & differentia, cùm nec Deus nec quidpiam de Deo dictum, vt dicetur Res. 3. huius distinct. sit in prædicamẽto. Esse etiam non accidit Deo, sed est idem suæ substantiæ, iuxta illud Exodi: Ego sum qui sum, & illud: Qui est misit me ad vos. Prædictis fortasse obiicies illud Aristotelis, Quod vni est non substantia, id est, quod est accidens, nulli est substantia. Atqui sapientia (quam Deo nullus denegat, sicut & alia attributa) in nobis est accidẽs, ergo in nullo est substantia, vel non accidens. Et ex consequenti in Deo erit accidens. Et ita compositio subiecti, & accidentis. Respõdetur sapientam ea ratione, qua est qualitatis species & accidẽs in nobis, nõ poni in Deo, hoc enim modo. Quia est accidẽs limitationẽ, & imperfectionẽ includit, sed adscribitur ipsi Deo secundũ rationẽ sapiẽtiæ præcisæ, quæ est perfectio simpliciter. Illud autem dicitur perfectio simpliciter quod est melius in nobis, quàm nõ ipsũ, id est, quàm eius oppositũ, vt esse sapientem, esse bonũ, iustũ, &c. In quolibet, inquam,

Exod 3.

Lib. 1. Phy.

est melius, inquantum est ens, licet non habita ratione suæ naturæ specificæ (quia habet certos gradus suæ intentionis) via remotionis, & eminentiæ, quippè quæ abstrahit ab omni imperfectione & limitatione.

DISTINCT. 8. QVÆST. 2.
Vtrum aliqua creatura sit simplex?

Creatura nulla est simplex lib 6. Trin. c. 6.

Augustinus liberè profitetur nullā creaturam esse in se simplicē: Omnis enim creatura est alteri componibilis, vt accidentia cum subiectis, materia, & forma ad inuicem. Omnis quoque substantia tam corporalis, quàm spiritualis sui est receptiua accidentis, vt patet de intellectione, & actibus voluntatis in Angelis. Adde quòd & creaturæ multifariam compositæ sunt. Primò compositione Metaphysica, ex actu videlicet, & potētia, hoc est, ex realitate generis (quæ est potentialis, & perfectibilis) & realitate, conceptu differentiæ, quæ est per se actus, & perficiens ratione generis: est quoque in creaturis compositio naturæ, & differentiæ indiuidualis, quę naturam actuat, & ad certū determinat indiuiduum. Aliquæ etiam creaturæ componuntur physicè, vt puta ex materia, & forma, vnde satis constat creaturam omnem componibilem, aut cōpositam esse ex se. Præterea nulla creatura est purus actus, sic videlicet quòd nihil illi adiici, aut aduenire possit, cū càreat aliquo gradu perfectionis entitatiuè in quātū ens. Nā li-

cet ſit perfecta in ſua ſpecie, tamē in quãtũ ens eſt capax vlterioris gradus perfectionis cùm etiam infinitas non repugnet enti in ſe, ſicut talpa dicitur cæca, inquantũ animal. Actus verò purus dicitur, vel qui nullo caret perfectionis gradu, vel qui nulli alteri commiſcetur. Et licet hæc priuatiò (ſicut nec aliqua eſt de eſſẽtia poſitiui alicuius) nõ ſit de eſſẽtia creaturæ, eſt nihilominus ipſi inſeparabiliter adnexa, quod etiam efficit, vt creatura non ſit ſimplex.

DIST. 8. QVÆST. 3.

Vtrum Deus, vel aliquid dictum de Deo ſit in prædicamento?

AVguſtinus ſatis ſupérque oſtendit, ea quæ de Deo dicuntur nullatenus in genere eſſe, ait enim intelligere Deũ, quantum poſſumus ſine qualitate bonum, ſine quantitate magnum, &c. Vide Magiſtrum ſeptimo cap. huius diſtinct. & tandem infert. Ecce ſi ſubtiliter incendens, ex his atque prædictis aperitur illa artis Dialecticæ prædicamẽta Dei naturæ minimè conuenire, quæ nullis ſubiecta eſt accidentibus. Deinde oſtẽdit Auguſtinus Deum ipſum non eſſe in prædicamẽto, quia maximè eſſet in prædicamẽto ſubſtantiæ, ſed nec propriè dicitur (inquit) ſubſtantia, ſed abuſiuè: propterea quòd ſubſtãtia, quæ eſt prædicamentũ, ſubſtet ipſis accidẽtibus, quod Deo competere nequit: cùm nullum in eo ſit accidens, ſed quæcunque in eo ſunt, & de eodem dicuntur, ſunt ſua eſſentia, & natura.

Libr. 5. de Trin. c. 1.

Nec Deus, nec aliquid de Deo dictum eſt in prædicamẽto.

Libr. 7. de Trin. c. 4.

Obſerua nihilominus duplicem eſſe ſubſtãtiæ proprietatem: Prima eſt per ſe ſtare, & hæc eſt perfectionis, & ratione ipſius ſubſtantia aptè de Deo enunciatur: Secunda eſt aliis ſubeſſe, quod eſt imperfectionis, idcircò hac ratione de Deo nequit dici. Obiicies fortaſſe Damaſcenum dicentẽ, naturã diuinam eſſe ſpeciem reſpectu diuinarũ perſonarũ, & ex conſequentibus Deũ eſſe in prædicamẽto. Reſpondetur quòd natura diuina nõ eſt propriè. Species, ſed ſimilitudine quadam, propterea quòd dicatur de perſonis, ſicut Species de indiuiduis, ſed nõ eſt, inquã, verè ſpecies, idcircò quòd non multiplicetur in ipſis perſonis, perinde ac natura ſpecifica in indiuiduis multiplicatur, tot ſiquidẽ sũt naturæ humanæ (exẽpli gratia) quot homines, non autẽ tot eſſentiæ, quot perſonæ diuinæ, & hoc pacto interpretari debet Speciei definitio data à Porphyrio, videlicet quæ prædicatur de pluribus (inquit) Intelligite, inquã, quòd in illis plurificetur ſpecies ſecundũ naturã, id eſt, quòd dicatur de pluribus eſſẽtialiter diſtinctis: Et hoc pacto interpretare Damaſcenũ, & Boëtiũ aſſerentẽ: duo genera manere in diuinis, ac reliquos Theologos Philoſophos, qui vidẽtur prædicamẽtorũ rationes in diuinis ponere, vtpura, quod non ſitit ibi propriè, ſed tantùm ſecũdũ modũ aliquẽ ſimilẽ prædicandi. Obiicies deinde ſapientiã, iuſtitiam, &c. eſſe in prædicamẽto, quæ tamẽ dicũtur de Deo, ſicut & de nobis, igitur quidpiã dictum de Deo erit in prædicamẽto, Reſpondetur quòd hæc

Sapientia Dei non eſt in genere.

possunt cō siderari, vt sunt in nobis, & sic sunt in prædicamento, cùm sint finita, & limitata: deinde vt reperiũtur in Deo, & sic cùm sint infinita nō sunt in genere, quia ens finitũ immediatè diuiditur in 10. genera generalissima: Si autē cōsiderẽtur in se, id est, vt sunt cōmunia Deo & creaturæ, sunt quædā transcendentia, cùm conueniunt enti vt est indifferens ad finitum & infinitum: Nec oportet, vt aliquid sit transcendens, ipsum esse commune omnibus, sed sufficit, vt non contineatur sub genere. Accidit enim sibi quòd habeat multa inferiora, perinde ac de ratione generis summi non est habere plures species sub se, sed non habere aliquod genus supra se. *Transcendens quid sit.*

DISTINCT. 8. QVÆST. 4.

Vtrum perfectiones essentiales diuinæ secluso actu intellectus distinguantur?

PErfectiones diuinas non solùm ratione (vt voluit D. Thomas, & nonnulli alij Theologi) sed etiā ex natura rei, & formaliter ab inuicē & à diuina essētia distingui sole clarius iudicat Damasc. dicens. si iustũ, si bonum: Si quid tale dixeris, non naturā dicis Dei, sed quæ circa naturā, igitur ante omnē intellectus actũ est aliquid in Deo quòd non est formaliter natura, & idē vult quòd inter omnia nomina dicta de Deo propriissimũ est, qui est, quia esse dicitur quoddā pelagus infinitè, sed nō quidē propter multas relationes ratio- *Perfectiones diuinæ formaliter distinguuntur.* *Lib. 1. c. 4.* *Eiusdē lib. cap. 9.*

nis, ſed propter virtutẽ continentiã huiuſmodi perfectionũ formaliter infinitarum ab ipſa emanantium, ſicut flumina emanãt à mari iuxta illud: Omnia flumina intrant mare, &c. Præterea Auguſtinus dicit iſta eſſe æqualia, nihil autem eſt ſibiipſi propriè æquale, quare neceſſariũ eſt, vt inter ipſa ſit diſtinctio ex natura rei.

Lib. 15. de Trin. c. 3.

Rationẽ etiam ſic aſtruitur, & gratia exẽpli accipiantur ſapientia, & bonitas, ſapientia enim non eſt formaliter bonitas in Deo, patet, nam ſi infinita ſapientia eſſet formaliter bonitas infinita, ſapientia in communi eſſet formaliter bonitas in cõmuni: infinitas enim non deſtruit formalem rationem illius cui additur, & ita ſi nõ includit formaliter vt in cõmuni, nec vt infinitum, infinitum: hoc ſic oſtendo, nã includere formaliter quidpiam, eſt ipſum includere in ſua forma eſſẽtiali, adeò quòd incluſum ingrediatur definitionẽ includentis. Sicut autem bonitas in communi non includit in definitione ſua ſapientiam, ita nec infinita bonitas infinitam ſapientiam. Eſt itaque diſtinctio formalis inter ea, inquantum earũ rationes diſtinctæ ſunt, & definitiones, ſi eſſent definibiles. Dices fortaſſe prædicta aduerſari ſimplicitati diuinę, nã cùm eſſentia ponatur veluti fundamẽtum, & ipſa quaſi circunſtantia eſſentiã conſequitur, quòd iſta ſe habeat vt act⁹ & formà reſpectu eſſentiæ diuinæ, & ex conſequenti erit ibi compoſitio. Reſpõdetur quòd forma in creaturis habet duplicem imperfectionẽ: Primam quia informat aliud: Secundã quia eſt pars cõ-

Attributa in diuinis formaliter diſtinguntur.

Forma in creaturis habet duplicẽ imperfectionem.

positi, habet quoque aliquid quod non est imperfectionis, sed consequitur eam secundum suam rationem essentialem, siue formalem, videlicet quòd ipsa sit quò aliquid est tale. Exẽpli gratia, sapientia in nobis accidens, hoc est, imperfectionis, sed quòd ipsa sit quo aliquid est sapiens, hoc non imperfectionis, sed essentialis rationis sapientiæ. In diuinis autem nihil est forma secundum duplicem illam rationem imperfectionis, quia nec informans, nec pars, sed in quantum est quo illud, in quo ipsa est, est tale, vt sapientia in Deo non est forma informans, nec pars alicuius compositi, sed est quo Deus est sapiens, cui quidem propter sui infinitatem est perfectè idem, nec ad hoc vt quidpiam denominatiuè dicatur de alio, requiritur ipsum esse formam informantem id quod denominat: Forma enim denominat totum quod tamen non informat, sed sufficit vera identitas ipsorum.

DISTINCT. 8. QVÆST. 5.

Est ne solus Deus immutabilis?

DEum quidem esse immutabilem sacræ literæ nobis produnt. Apostolus loquens de Deo, ait, Qui solus habet immortalitatem, & cætera. Quem locum pertractans Augustinus ait, Cùm anima quodãmodo immortalis esse dicatur, & sic non diceret Apostolus solus Deus habet immortalitatem, nisi quia vera

Deus solus immutabilis. *Ad Tim 6.* *Libr. 1. de Trin. c. 1.*

immortalitas incommutabilitas est. Omnis siquidem mutatio quædam mortis Species est, & perinde est, qui solus habet immortalitatē, ac si dictū fuisset, qui solus viuit absque omni mutabilitate. Nam omnis creatura quantumcunquè immortalis, immò etiam beata alicui subiacet mutationi. Nam & de facto aliquos mētis motus habet successiuè præter hoc quòd mutabilis est per potētiā diuinā. Accedit illud Iacobi dicentis: Apud quē non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. & illud Malachiæ. Ego dominus, & non mutor, & Psalmista: Mutabis eos, & mutabuntur, tu autē idē ipse es, &c. & Numeri: Non est Deus quasi homo, vt mentiatur, nec vt filius hominis, vt mutetur. Proinde vt ait Augustinus, substantiā Dei sine vlla sui mutatione mutabilia facientem, & sine vllo suo temporali motu tēporalia creātē intueri, & nosse (licet sit difficile) oportet. Ratione autē sic astruitur, quia cùm Deus sit summè simplex (vt dictū est) ideò nō potest ad aliquā mutari formā, quæ in ipso recipiatur. Insuper quia est necesse (vt ostensum est Resol. dist. 2. q. 1.) Idcircò nō potest ab esse in non esse mutari, nec à non esse in esse. Igitur nulla mutatione siue substantiali, siue accidentali est mutabilis. Nihil autē aliud à Deo est immutabile, vt patet ex authoritatibus prædictis: Et hac ratione, quia nihil aliud à Deo est formaliter necessarium, nec summè simplex, quodlibet etiam aliud à Deo est mutabile subiectiuè. Nam si quidpiam propter suam perfectionem

Creatura omnis mutabilis.

Iacob 1.

Malach. 3.

Psal. 101.

Numer. 20.

Lib. 1. de Trinit. c. 1.

est immutabile subiectiuè maximè esset Angelus, sed omnis Angelus est mutabilis subiectiuè, quandoquidē cùm non omnia simul intelligat ab intellectione in intellectionem mutatur. His subscribit Gregorius, natura angelica (inquit) te si contemplationi authores inhærendo in statu suo immutabilis permanet, eo tamen ipso, quo creata est, in semetipsam vicissitudinem mutabilitatis habet. *Lib.5. Mora.cap. 27.*

DIST. 9. QVÆST. VNICA.

Est ne æterna in diuinis filij Dei generatio?

Qvemadmodum dictū est dist.5. quæst. 2. Generatio in diuinis non sortitur rationem mutationis, quamobrem nec ibi reperiuntur termini à quo, & ad quē mutationi correspondētes, qui sunt esse post non esse æternitati dubio procul repugnantes, sed est in diuinis generatio sub ratione productionis duntaxat, quæ nihil aliud denotat, quàm respectum producentis ad productum. Dicitur autem filij Dei productio generatio, ob id quòd per modum naturæ producatur. est enim generatio productio in esse substantiæ per medium naturæ, Nam vt ait Damascenus, generatio est opus naturæ, Hinc facile est astruere eam esse æternam, vel hac ratiocinatione. Agens à nullo dependens, sed ex sese sufficiēs, & producens per mediū naturæ (modò nō agat per motum) habet productionem *Generatio filij Dei est æterna.* *Generatio in diuinis non est mutatio.*

pariter, productum sibi coæua, Atqui pater generãs filium est huiusmodi, qua propter habet generationem, & genitum sibi coæua. Hæc ratiocinatio, potissimùm quantũ ad primã propositionem, & cõfirmatur per Augustinũ adferentẽ analogiam ignis, & sui splendoris. Si ignis (inquit) esset æternus, haberet splẽdorem soli coæuũ, & coæternũ, & nihilominus splendor generatus est ab igne, multò igitur magis filius (qui est splendor patris) patri erit coætaneus, quamuis ab ipso generetur. Huc accedit Ambrosius dicens, Si pater prius erat Deus, & postea genuit, generationis assessione mutatus est, auetrat Deus hanc amẽtiam, semper igitur habuit filium (vide Magistrum.) Si autẽ obiicias, quod vbicũque idem est esse & duratio, si quidpiam fuerit principium esse, erit & durationis principium, atqui pater est principium esse filij (cùm assertore Augustino sit principiũ trinitatis) est igitur principium pariter durationis filij, & per consequens non est æternus filius, sed habuit initium. Hîc distinguendum est de principio, potest enim sumi originatiuè, & hoc modo raciocinatio bona est, nã pater est principiũ originatiuũ esse, & durationis filij, nec hoc æternitati repugnat: potest & initiatiuè capi, sicuti cùm dicimus instans esse temporis principium, hoc est initium, & sic non competit æternitati, & in argumentatione committitur fallacia æquiuocationis, & amphibologiæ. Sed adhuc fortasse argumen-

Lib. 6. de Trin. c. 1.

Hebræo. 1.

Lib. 1. de Trin. c. 6.

Lib. 4. de Trin. c. 17.

taberis. Si generatio filij est æterna, semper ergo filius generatur: sed secundum Augustinum, cùm semper nascitur nunquam natus est, quapropter si filius semper nascatur nunquam natus erit, & ex consequenti nunquam erit filius. Respondetur. omnes has propositiones veras esse, filius semper natus est, & filius semper nascitur, & filius semper nascetur, quantum quidem est ex parte rei, Sed propter errorem Arrij, & eius asseclarũ Diuus Augustinus, Gregorius asseruerunt filij generationem debere explicari hoc modo, filius semper natus est, non autẽ hoc pacto, filius semper nascitur: quia hæc non significat adeò expresse, & euidenter generationem esse perfectã, sicut illa, filius semper natus est. Potest nihilominus dici filium semper nasci, vt dictum est, vt ait Origenes, modò enim planè intelligatur, semper enim nascitur filius de Patre, non quòd quotidie iteretur illa genetatio, sed quia sẽper est, semper ergo nascitur, id est, natiuitas eius sempiterna est, quod vt plenius intelligas, obserua verba cuiuscunque temporis vera de Deo dici, siue actus personales (qui vni aut duabus solùm competunt personis, vt generare, generari, spirare spirari (siue essentiales, qui tribus simul personis conueniunt (cuiusmodi sunt, intelligere, velle, & cætera) significent. Hoc euadit manifestum ex Augustino in illud: Non enim loquitur à semetipso, sed quæcumque audiet loquetur. Audiet, inquit

83. quæst. quæst. 37.

29. Moral. cap. 1.

Tom. 2. Hom. 6 in Hiere.

Verba cuiuscumque tẽporis de Deo dicuntur.

Homil. 99. Ioan. 16.

Auguſtinus de ſpiritu; quòd vtrųque audiunt & audit, quia Spiritũ ſanctum audire eſt à patre filióque procedere, & per conſequens quod audiet audiuit, & audit: perinde ac quod ſcit, ſciunt, & ſciet. Sed quid verba diuerſorũ temporum ſignificant, cùm de Deo dicũtur, conſignificant vtique potius nunc, ſeu inſtãs æternitatis, quàm aliquam temporis differentiam. Nam quemadmodum Deus non menſuratur tempore, ſic nec eius operationes, verũtamen non ſignificant nũc æternitatis abſolutæ, Quia ſic non eſſet variatio diuerſorum modorum temporis ſignificandi, ſed ſignificant illud in quantùm coëxiſtit partibus temporis præſentis, præteriti, vel futuri, vt cùm dicimus. Deus genuit, ſignificatur Deum habere actũ generationis in nunc æternitatis, inquantum illud nũc coëxiſtebat præterito. De⁹ generat, id eſt, habet generandi in nunc æternitatis inquantũ nunc æternitatis coëxiſtit præſenti tempori.

Verba diuerſorũ tẽporum, cùm de Deo dicuntur quid ſignificant.

DIST. 10. QVAEST. VNICA.

Producitur-ne Spiritus Sanctus per modum voluntatis?

Lib. 5. de Trin. c. 14. Spiritus ſãctus producitur per modum voluntatis.

AVguſtin⁹ liberè profitetur Spiritum ſanctũ per modũ voluntatis produci, ait enim: Spiritus ſanctus exiit à patre & filio, nõ quomodo natus, ſed quomodo datus: Exire autem per modum dati vel doni-

cōpetit producto per modum voluntatis, cuius est ex sua libertate dare. Ratione verò sic astruitur. Principium (seu agens) productiuum simpliciter perfectum, quod nō præhabet aliquod productū sibi adæquatū potest producere, atqui voluntas diuina (vt assertū distin. 8. quæst. 2.) vt est in patre & filio, est principium productiuum amoris liberi, & id quidē iuxta proportionē suæ perfectionis, & obiecti præsentati, igitur talē producit amorē. Hoc adhuc à simili manifestū euadit. Quēadmodū enim voluntas creata elicere potest amorē creatum sibi adæquatū, id est, tantū quantū vis eius sese exerere valet: Sic & voluntas diuina amorem increatum suis viribus proportionatum producere potest circa infinitū obiectum (essentiam videlicet diuinam.) Nata est autem huiusmodi essentiā infinito amore diligere, Ergo & infinitum producere amorē valet. Nihil est autem infinitū, nisi sit essentia diuina, quocirca, & is amor erit essentia diuina. Et cùm talis amor non sit forma inhærens (quia nihil in diuinis huiusmodi esse potest) erit per se subsistēs, hoc est persona, seu suppositū, & nō idem subsistēs ac producente, quia nihil sese producit, Igitur est personaliter distinctū. Hanc autem personam dicimus Spiritum sanctū, quandoquidem filius non sic producetur, sed per actum naturæ siue intellectus, vt dictum est Resol. distinctione sexta. Sed quonam pacto diuina voluntas communicat naturam, cū hoc in creaturis non contingit? Proculdubio hoc

Augustinus lib. I. de Trin. c. I.

Voluntas cōmunicat naturam diuinam.

non competit voluntati in communi, quatenus videlicet dicitur de creata, & increata voluntate, sed duntaxat voluntate, vt est infinita, quia enim (vt mox diximus) ipsa nata est amare obiectum infinitum infinito amore, igitur est productiua infiniti amoris: Quidquid autem est infinitum formaliter, est essentia diuina, ergo voluntas communicat amori producto diuinam essentiam. Sed cùm voluntas libera sit, quomodo Spiritus sancti productio est necessaria? Necessitas vtique huius productionis ex infinitate diuinæ voluntatis, & ex infinita bonitate obiecti prouenit, quia neutrum sine altero ad hoc sufficit, sed ambo simul. Hoc autem sic accipe, voluntas infinita non potest non esse recta, nec potest non esse in actu (quia tunc esset potentialis) necessariò igitur habet actum rectum. Deinde essentia diuina, quæ est primum obiectum illius voluntatis, est ex se & natura sua diligenda, ergo voluntas necessariò eandem diligit. Id autem non accidit quando voluntas Dei obiectum creatum diligit, quia contingenter ipsum amat. Huc accedit quod productum ipsum (nempe Spiritus sanctus) sit necessarium, vnde consequens & productionem ipsam esse necessariam: Siquidem productum productione accipit esse, nequit autem quidpiam accipere esse necessarium, nisi per productionem necessariam. Sed cùm productio ipsa sit necessaria, quamobrem non est per modum naturæ, sed ab ea distincta,

Spiritus sancti productio est necessaria.

& libera? Hoc ſanè ideò contingit, quia quamuis voluntas neceſſariò agat, non tamen per modum naturæ, quia neceſſitas ſtat cum perfecta libertate, non quidem contrarietatis, aut contradictionis, ſed complacentiæ, quæ maxima quidem eſt libertas. Obiicies communem illam naturæ deſcriptionem, qua dicitur quòd natura eſt vis inſita rebus, ex ſimilibus ſimilia procreans, ſed Spiritus ſanctus producenti ſimilis eſt, producitur idcirco per naturam, & non voluntatem. Reſpondetur Spiritum ſanctum eſſe quidem producenti ſimilem ex vi termini communicati, id eſt, ratione eſſentiæ ſibi communicatæ, ſed non ex vi productionis ſuæ, ſicut filius, quapropter nec ob id dicitur imago patris, quemadmodum filius. Sed dices, vnius naturæ eſt tantùm vnus modus communicandi, vt ait Auerrois, igitur ſi diuina natura per modum naturæ communicetur, non communicabitur per modum voluntatis. Reſpondetur illud intelligi de natura limitata, (Nam & hanc diuinam communicationem ignorabat Auerrois Mahumetiſta.) Non autem de natura infinita. Præterea dices, nihil producitur actu voluntatis niſi præcognitum, aſſertore Auguſtino, Quocirca ſi Spiritus ſanctus ſic producatur, erit præcognitus, & intuitiuè (quia in Deo non eſt alia notitia, quàm intuitiua) antequàm producatur. Reſpondetur neceſſarium quidem eſſe præcognoſcere id quod amamus ſecundum Auguſtinum, ſed

8. Phyſ.

Lib. 15. de Tri. c. 27.

non oportet ipſam delectationem eſſe præcognitam : perſpicuum eſt igitur diuinam eſſentiam (cuius amor ſpiratur) eſſe præcognitam Patri & Filio , non autem oportet in hoc inſtanti originis Spiritum ſanctum (qui eſt amor ſpiratus) eſſe præcognitum patri , & filio, licèt in inſtanti æternitatis omnes perſonæ ſeſe cognoſcant, quia inſtans originis non denotat durationem , ſed vnum eſſe ab alio ſolùm.

DIST. II. QVÆST. VNICA.

Proceditne Spiritus ſanctus à Patre & Filio?

Spiritus ſanctus à Patre & filio procedit

Ext. de ſum. Trin. & fid. cathol. cap. Firmiter.

QVidquid hac in re ſenſerunt Græci poſtea quàm Eccleſia id declarauit tenendum eſt Spiritum ſanctum à patre, & filio, procedere, vt habetur in Decretalibus. Huc accidit ſymbolum Nicœnum: dicens , Qui ex patre, filióque procedit , & Athanaſius, Spiritus Sanctus à Patre & Filio non factus & c. Id quoque ex ſacris piè affectus facilè colliget Imprimis quòd ſit à Patre patet ex illo Romanorum , quòd ſi Spiritus eius ſuſcitauit Ieſum & cætera. & Matthæi, non enim vos & cætera. Et Ioannis, quem mittet pater in nomine meo , & Spiritus veritatis, qui à Patre procedit &c. Deinceps quòd procedat à filio , patet ex Apoſtolo: miſit

Rom. 8.
Matt. 10.
Ioan. 14.
Ioan. 15.
Galatarum 4.

misit Deus Spiritũ filij sui in corda vestra, &c. Qui autem Spiritum Christi non habet, hic nõ est eius. Ipse etiam filius de Spiritu sancto dicit in Euãgelio, Quem ego mittam vobis à patre. Item ille me clarificabit, quia de meo accipiet. Quòd autem hæ authoritates id sonent, hinc constat. Nam cùm in diuinis non reperiatur diuersitas, nec habitudo, nisi originis ratione materiæ, in diuinis genitiuus non significat processionem; sed habitudinem principij: Quamobrẽ in diuinis perinde est dicere, Spiritus filij, aut spiritus procedens à filio, sicut filius patris, & filius, qui est à patre productus: Et hoc pacto possunt conciliari Græci (qui spiritum sanctum iuxta prædictas scripturæ authoritates esse filij spiritum fatentur) cum Latinis, qui licet in verbis dissentiant, secundũ rem tamẽ in eandẽ nobiscum fidei scientiam conuenire videntur. Adde quòd nec defuerint inter eos probatissimi Doctores, qui hoc ipsum apertiùs professi sunt, vt Athanasius, Didymus, Cyrillus, Chrysostomus. vide Magist. vlt. cap. huius distinct. Quapropter authoritates Damasceni dicentis à patre procedentem, & in filio quiescentẽ Spiritum sanctum dicimus. Et alibi, Spiritum sanctum dicimus ex patre, ex filio non dicimus &c, sic accipiẽdæ sunt, quód Spiritus sanctus à patre procedat tãquã à primo principio & substantiali totias Trinitatis: A filio verò veluti à principio, quasi secũdario. Insuper Spiritus sãctus dicitur potiùs esse à patre quàm à filio. Nam & Augustinus asserit,

Lib. 1. c. 7. & 10.

Lib. 4. c. 11.

eum esse principaliter à patre,& Hieronymus propriè,propterea quòd pater habeat à seipso vim spirandi Spiritũ sanctũ, & à nullo eãdem receperit,filius autem eam habet perinde, ac cæteras perfectiones à patre,vnde & ait, Mea doctrina non est mea,&c. Et Opera quæ ego facio in nomine patris mei,&c. Et iuxta translationem communem, quòd dedit mihi pater maius omnibus est. Hoc quoque pacto satisfacies rationi Græcorum, quam ex illo Ioannis, (Qui à patre procedit) inferunt Spiritum sanctum non procedere à filio, hoc enim propterea dictum est,vt ait Augustinus,quia solet filius referre ad patrem etiam quòd ipsius est, quia ab illo habet,ne suam, sed patris gloriam quærere videatur, vnde illud, Honorifico patrẽ &c.Itẽ ego gloriam meã non quæro. Item quia à quo habet filius, vt sit Deus (est. enim Deus de Deo ex symbolo Niceno) ab illo vtique habet,vt etiã de eo procedat Spiritus sanctus. Adde quòd cùm dicat in Euãgelio Christus Spiritum sanctum à filio procedere, non addit solo,& ideo etiã à se procedere non negat. Ad rationem alteram Græcorum,qua proclamant nihil tenẽdum,vt articulum fidei, nisi in Euangelio, aut saltem in nouo testamento contineatur, illud enim completè fidem continet: Sed in nouo testamento non est expressum Spiritum sanctum procedere à filio, ergo non ab eo procedit. Respondetur, nihil quidem,vt fidei articulum recipiendum, nisi expresè in nouo habeatur instrumento, aut ex

Ioan.15. *Lib.16.de Trin.c.27.* *Ioan.8.* *Euangeliũ credẽda quo modo contineat.*

eodem elici possit, hoc autem (vt docuimus) *Ioan.6.*
& ex Euangelio, vbi Spiritus sanctus dicitur *d.c.6 Ioan.*
Spiritus veritatis, Et ex illo, Ille me clarifica- *A.l Gal 4.*
bit, quia de meo accipiet: Et ex Apostolo, a- *Rom.8.*
pud quem nominatur Spiritus filij, & Spiritus Christi, satis supérque elici videtur. Simile est de virginitate matris Dei post partum, &c. & quibusdam aliis, vt dictum est Resolut. distinction. 21. quæstione prima quarto sententiarum. Insuper Christum ad inferna descendisse non docetur in Euangelio, quòd tamen credendũ est, cùm ponatur in symbolo Apostolorum. Consimiliter multa circa sacramentorum administrationem ab Apostolis ore, & prædicatione dũtaxat suscepit Ecclesia secundum seriem successionis episcoporum, vt docet Driedo, quæ in nouo testamento nõ sunt *Lib.4.de*
expressa. Vnde Apostolus vbi sermonem ha- *Ecclesi. dog.*
buit de Eucharistia, Cætera (inquit) cùm vene- *c.5.*
ro, disponam. & alibi. Itaque fratres state, &c. *1.Cor.2.*
& in actibus Apostolorum dicitur, Perambu- *2.Thess 2.*
labat autem Syriam &c. Et hæc quoque reci- *Act.15.*
pienda adstringimur ob vniuersalem consuetudinem Ecclesiæ, cui non parum defert diuus Augustin⁹ in plerisque locis. Adde quòd Christus conuersatus cum Apostolis, non omnia eos docuerit, quæ gubernationem Ecclesiæ *Ioan.16.*
concernebant. Ait enim, Adhuc habeo multa vobis dicere, &c. Huc accedit, quòd diuersis temporibus varia fuerint edita Symbola aduersus varias hæreses recenter emergentes, quibus veritas tali hæresi contraria, licet

prius esset de fide confirmatur tamen & latiùs explicatur, vt constat de sacrosancta intemeratæ virginis conceptione. Item de eo quod Nicena synodus, non nouam statuens fidem (quia nec Ecclesia fidei articulum statuere, sicuti nec sacramenta instituere potest) sed eam quæ antiqua fuerat contestans, & declarans, Arrij errorem damnauit. Prædictis adiice Scoti rationem, qua suadet Spiritum sanctum à patre, filióque procedere hunc in modum, Habens principiũ perfectum productiuum (quod non depẽdet à passiuo nec à quoquam impediri potest) priusquam habere productum intelligatur, potest illo producere principio, Filius autem habet voluntatem, quæ est amoris sibi adæquati, id est infiniti productiua, & habet eam priusquam Spiritussanctus intelligatur product⁹, ergo potest ea producere, & reipsa producit, quia in sempiternis idem est posse & esse. Quòd autẽ filius prius voluntatẽ habeat, quàm Spiritussanctus producatur, patet ex eo, quòd generatio spirationem præcedit, cùm intellectus prius operetur, quàm voluntas, propter istarum potentiarum naturalem ordinẽ, & in illo priori instanti originis communicatur voluntas filio vnà cum alijs diuínis perfectionibus. Patet igitur Spiritum sanctum à patre, & filio procedere. Nam & in illo instanti originis, in quo Pater actu voluntatis Spiritum sanctũ producit, idẽ est principium productiuum, seu eadẽ via spirandi, quæ est voluntas ipsa diuina in patre, & filio, quocirca

eadem productione filius cum patre Spiritum ſanctum producit. Nam, niſi procederet etiam de filio, non diceret ipſe diſcipulis, Accipite Spiritū ſanctum, eúmque inſufflando daret, vt à ſe quoque procedere ſignificās apertè oſtēderet flando, quòd ſpirando dabat occultè. *Ioan. 20.*

DISTINCTION. 12. QVÆSTIO 1.

Spirant-ne Spiritum ſanctum pater & filius, inquantum ſunt omnino vnum, vel vt diſtincti?

Pater, & filius aſſertore Auguſtino, ſunt vnū principium ad Spiritū ſanctū, ſicut Pater, filius, & Spiritus ſanctus ſunt vnū principiū ad creaturā: Creatura autem eſt à tribus, inquantū vnum (hoc eſt inquantū habent vnicā omnipotētiam, id eſt, inquantum ſunt vnum) & non inquantum ſunt diſtincti, ergo & Spiritusſanctus hoc pacto eſt à duobus. Adde quod hoc declaratum fuerit in concilio Lugdunēſi ſub Gregorio decimo, ſicut patet ext. de ſum. Trinit. & fid. Cathol. & eſt hodie in 6. Cui ſanè concilio interfuit D. Bonauentura (vt habetur in eius legenda) qui multū adlaborauit pro Græcorū reductione. Ratione verò præſcripta in calce poſtremæ reſol. comprobari poteſt, propterea videlicet, quòd pater priùs origine quā Spiritusſanctus producatur, filio diuinā cōmunicat volūtatē, quare in ſubſequenti inſtanti originis Spiritusſanctus à patre, & filio producitur omninò, vt ab vno principio, propter vnā fœcunditatem principij productiui in eis, id eſt Pater & filius

Lib. 5. de Tri. c. 14.

Spiritus ſanctus producitur à patre, & filio, vt ſūt vnū.

ſpirant Spiritũ ſanctum voluntate inquantum omnino vna voluntas, igitur vt habens eſſentiam diuinam præſentem eſt principium productiuũ Spiritusſancti. Quapropter cùm aliqui Theologi (vt Richardus) aſſerũt Spiritum ſanctum mutua Patris, & filij dilectione ſpirari, oportet accipere dilectionẽ pro voluntate, qua quidẽ pater & filius nati ſunt ſe mutuò diligere, quia non ſpiratur reciproco ipſorum amore. Sed debent-ne dici duo ſpirantes, vel duo ſpiratores? Quãdoquidẽ participiũ ſignificat actũ vt in fieri, ſeu vt egredientẽ ab agente perinde ac verbum à quo deducitur, & ſunt duo ſuppoſita diuina, quæ ſpirant ſpiritũ ſanctum: cõcedimus duos eſſe ſpirãtes, tres creantes, &c. Nomen verò verbale non ſignificat actum per modũ actus, & in fieri, ſed ſignificat ipſum actum, & principium productiuũ illius per modũ habitus, & quietis, vt ſpirator ſignificat vim ſpirandi, vt concernit ſuppoſitũ: Et cum vnica ſi vis ſpirandi in patre, & filio, non admittimus eſſe duos ſpiratores aut tres creatores, &c. Et ſi apud doctores reperiuntur huiuſmodi locutiones, accipiendum eſt nomen verbale pro participio.

Act.1.

Pater, & filius ſunt duo ſpirantes, non duo ſpiratores.

DISTINCT. 12. QVÆST. 2.

Vtrum pater, & filius vniformiter Spiritum ſanctum ſpirent.

ACtus Spirandi trifariã conſiderari valet, Primò in ſe ſimpliciter, & abſolutè, ſecũdò reſpectu termini, id eſt quatenus ipſe Spi-

ritus ſanctus producitur, tertiò reſpectu ſup- poſitorũ à quibus elicitur. Primis duobus modis eſt omnino vniformitas, vel potius vnitas, quia vna ſpiratio, & vnicus termin⁹ productus, vnus videlicet Spũs ſanctus. Tertio modo eſt quadãtenus difformitas, quia Pater ſpirat à ſe, filius autẽ nõ à ſe, hoc eſt Pater habet à ſeipſo vim ſpirãdi & à nullo eam recepit, quocirca à ſeipſo ſpirat ſpiritũ ſanctũ. Filius verò à patre per æternam generationẽ recepit vim ſpiratiuã: Quamobrem, & à patre habet quod ſpirat Spiritũ ſanctum. Obſerua nihilominus, quòd licet Pater priùs origine generet filium, quàm ſpiret Spiritũ ſanctum: veruntamen non priùs origine Pater ſpirat ipſum quàm filius, ſed in eodẽ inſtãti originis vterque ſimul ipſum producit ſupradicto duntaxat ſeruato ordine, vt puta quia Pater à ſe, filius nõ à ſe ſpirat. Et hac diſtinctione ſatisfacies authoritatibus Doctorum, quæ videntur aſſerere Spiritũ ſanctũ non procedere vniformiter, & ex æquo à patre, & filio: vt Auguſtinus inquit, principaliter procedit à patre, Hieronymus propriè Spiritum ſanctum à patre per filium, Hilarius Spiritum ſanctum qui à te per vnigenitum eſt, promerear, &c. Hæ enim authoritates, & ſimiles non ſic accipiẽdę ſunt, quòd Spiritus ſanctus priùs, & magis à patre, quã à filio procedat, ſed quia hoc habet Pater à ſe, non ab alio, vt de ipſo ſit, & procedat Spiritus ſanctus, Filius autem non à ſe, ſed à patre hoc habet, vt de ipſo ſit, & procedat Spiritus ſanctus. Si obiicias, primam

Spiritus sãctus vniformiter à patre, & filio inſpiratur.

Lib. 15. de Trin. c. 17.
Epiſt. 88.
Lib. 12. de Trinit.

propositionem de causis, quòd omnis prima causa magis quàm secunda agat, hoc planè verum esse fateor de causa & causato (quæ essentialiter distingũtur) propterea quòd in causis subordinatis sit alia; & alia virtus agendi, & principalior in priore: Sed nomen causæ non conuenit producentibus diuinis, & in eis est vnica vis agendi, quare primum producens non magis agat quàm secundum.

DIST. 13. QVÆST. VNICA.

An Spiritus sanctus sit genitus, & eius productio, generatio?

Qvemadmodũ superiùs quoque assertum est, Spiritus sanctus secundum Augustinum, procedit à patre, & filio, non quomodo natus, sed quomodo datus. Et Athanasius in Symbolo ait: Spiritus sanctus à patre, & filio, &c. quapropter non dicitur filius, nec eius productio generatio, sed seipsis, id est suapte ratione, & natura hæ duæ productiones formaliter distinguntur: Nam sicut in creaturis, differentiæ vltimæ, quibus species & indiuidua constituuntur, seipsis distinguntur, sic relationes constitutiuæ diuinarum personarum, sic quòd vna nequit esse altera. Quòd si obiicias rationem generationis quæ est mutatio ad substantiam, seu qua quidpiam in esse producitur, spirationi Spiritus sancti competere, cùm ea Spiritus sanctus in esse diuino producatur, & illi diuina communicetur essen-

Lib. 5. de Trin. c. 19.

Spiritus sanctus non est genitus.

tia: Respondetur, Quamcumque substantiæ productionem, non esse generationem, sed eam duntaxat quæ fit per modum naturæ, quia generatio, secundum Damascenum, est opus naturæ. Quocirca si voluntas Socratis possit hominem producere, huiusmodi productio non diceretur generatio, sicuti nec Adami productio. Cùm igitur Spiritus sanctus per actum voluntatis producatur, ipsius productio generationis nomenclaturam nequaquam sortitur.

DIST. 14. QVAEST. VNICA.

Daturne ipse Spiritus sanctus creaturæ intellectuali?

HVius rei nullam mētionem impræsentiarum facit Scotus, sed ex Magistro, & aliis Theologis elicere possumus Spiritum sanctum hominibus dari, iuxta illud Pauli. Charitas Dei diffusa est in cordibus vestris, ex quo constat Spiritum sanctum verè dari, & non solùm dona quæ ei appropriantur. His subscribūt Augustinus, & Ambrosius. Vide Magistrum. Huius autem ratio dari potest, quia creaturæ intellectuali Spiritum sanctum dare nihil aliud est, quàm facere, quòd ipsa eo fruendi habeat facultatem. Hanc autem facultatem per charitatem habet, seu ipsum possideat & sit illi præsto ad fruendum, vel vtendum. Non licet autem frui nisi Deo,

Rom

Lib. 15. de Trinit.

T m. 2. lib. 1.

De Spiritu sancto c. 3. huius dist.

& rectè vti non conuenit nisi per gratiam gratum facientem. Ergo perfecta possessio est in qua Deus habetur & eius gratia. Quocirca cùm Charitatis donum homini datur, illi Spiritus sanctus verè conceditur. Nam tametsi priusquam hoc recepisset donum, in homine esset Spiritus sanctus per essentiam, cùm vbique hoc modo sit, nihilominus ipso fruendi facultatem non habebat. Exemplo hominis pauperis hoc tibi manifestum euadet, diuitis alicuius pecuniam domi seruantis, qui propterea non dicitur illam pecuniam veluti suam habere, quare etsi eam seruet, nihilominus potest illi recenter à diuite concedi, quo peracto eam possideret nedum per eius præsentiam, sed veluti rem suam: Sic quamuis Spiritus sanctus omni rei per essentiam sit præsens, nihilo secius, quia ipso fruendi facultatem peccator non habet, cùm charitatis donum ei infunditur, tunc Spiritus sanctus sibi dari haud incongruè dicitur, effectiuè quidem & principaliter à Deo, iuxta illud Psalmistæ, Gratiam & gloriam dabit Dominus, &c. Et Augustinũ, Non aliquis discipulorum dabat spiritum sanctum, sed orabant, vt veniret in homine. A viris autem sanctis, & Ecclesiæ prælatis ministerialiter duntaxat datur, cùm vel pro fidelibus orant, vel eisdem sacramenta ministrant.

Lib. 15. de Trinit.

DIST. 15. QVÆST. VNICA.

Vtrum quælibet persona diuina, quamlibet mittat, & mittatur.

Missio, vt impresentiarum accipitur, secundũ Augustinum, manifestationem emanationis procedẽtis designat, quæ quidem manifestatio bifariam fit. Primò inuisibiliter per dona supernaturaliter à Deo infusa, Deinde & visibiliter, vt cùm in carnẽ missus est filius, & Spiritus sanctus in visibili signo columbæ, aut ignis. Proinde missio duplicem habet significationem Principale est ipsa manifestatio, connotatum verò est personæ missæ manifestatio. Mittere itaque conuenit tribus personis (cùm opera Trinitatis sint indiuisa ad extra) Filius enim est missus in carnem à patre, & à se, & à Spiritu sancto, quandoquidem incarnationem tota Trinitas operata est, Spiritus sanctus quoque à tota Trinitate missus est: mitti autem conuenit personis procedentibus dumtaxat, nam quod non procedit, non manifestatur procedere, & sic pater non mittitur, sed Filius & Spiritus sanctus. Siquidem mitti respectum realem personæ missæ, ad personam, à qua æternaliter procedit, connotat. Obiicies fortasse illud Ioannis, quòd Christus de Patre, & seipso dicit, Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus, Vnde colligitur Patrem mitti, sicut Filium, & Spiritum Sanctum

Missio quid significet.

Mittere tribus conuenit personis.

Mitti duabus solùm personis cõuenit.

Ioan. 14.

cùm ex tempore ad creaturam veniat. His ſubſcribit & Auguſtinus ad Dardanum, dicens, Quælibet perſona dat, & datur: Ergo pari ratione quælibet mittit, & mittitur. Reſpõdetur, patrem inuiſibiliter quidem mentem inhabitare, & propterea ad creaturam venire dicitur, non tamẽ idcirco dicitur mitti. Cũ enim à nullo procedat, non poteſt manifeſtari procedere. Poteſt quidẽ creaturis manifeſtari, quòd producat alias perſonas, ſed hoc non eſt mitti. *Lib. 4. de Trin. c. 20.* Hæc ſolutio ex Auguſtino colligitur, vbi ait. Pater cùm ex tempore à quocunque percipitur, non dicitur miſſus, non enim habet quo ſit, aut à quo procedat.

DIST. 16. QVÆST. VNICA.

Fuítne miſſus viſibiliter Spiritus ſanctus.

Spiritus ſãctus viſibiliter miſſus. Nihil ſuper quæſtione iſta differit doctor, ſed ex ſacris literis de antiquis patribus facile conſtat, Spiritum ſanctum pluries viſibiliter miſſum fuiſſe. *Viſibilis miſſio qui l.* Quandoquidem viſibilis eius miſſio eſt eiuſdem in aliquo ſenſibili ſigno manifeſtatio, quæ perſonæ, ad quam mittitur, dari oſtenditur, quomodo fuit datus Apoſtolis in ſpecie ignis. *Act. 2.* ſuper Chriſtum vero requieuit in ſpecie columbæ, *Matthæi 3.* qui & flatu quodam ipſum Apoſtolis in die reſurrectionis conceſſit. *Ioan 20.* Et hoc quidẽ maximè fuit neceſſarium in primitiua Eccleſia, ad plantandam Chriſti fidem, & ad eam homines *Spiritus ſãcti miſſio viſibiliter in primitiua eccleſia neceſſaria.*

alliciendos, quę tamen visibilis missio nūc non est necessaria, cùm in omnē terram Apostolorum sonus iam exierit, & prædicatum fuerit Euangelium omni creaturæ. Quæret autē curiosus quispiam, à quo species illæ, in quibus S. Spiritus apparuit fuerint factæ. Respondetur cum Augustino. Si quæritur (inquit) post incarnationē verbi à quo sit factum, vel vox patris, vel species corporalis, qua Spiritus sanctus demonstratus est, per creaturam quidem facta ista non dubito. Sic in veteri testamento fuit vox data ministerio Angelico, ordinata per Angelos in manu mediatoris, & in Exodo de rubo dicitur quòd fuerit Angel⁹. Per hæc autē quòd dicit scriptura Deū apparuisse vel Dominum locutum, intelligitur Angelus Domini personam repræsentans. Sed erātne huiusmodi species corporales? Erant sanè, Columba enim res erat corporea, licet non esset vera colūba, sed eius similitudo. Ille quoque ignis erat corporeus, licet nō esset verus ignis, vnde nec comburebat. Quia autem missio Spiritus sancti visibilis ipsi Christo facta fuit ad significandum plenitudinem gratiæ in eo existentis, qua posset humanum genus redimere, Nam de eius plenitudine nos omnes accepimus. Ideo Spiritus sanctus fuit missus, in specie colūbæ, quæ pro primogenitorum redemptione olim offerebatur. Apostolis verò missus fuit in linguis igneis, ad designādum, quòd per ipsorum doctrinam homines in fide illustrarentur, aç in Dei dilectione inflammarentur: Quibus etiam

Species in quibus Spiritus sanct⁹ apparuit à creatura factæ.

Lib. 4 de Tri. c. vlt.

Ad Gal. 3.

Exodi 3.

Act. 7.

Species in quibus Spiritus sāctus apparuit erant corporeæ.

Spiritus sāctus cur in specie colūbæ Christo fuit missus.

Ioan. 1.

Spiritus sāctus cur in specie linguarū Apostolis fuit datus.

Spūs sāctus cur inflatu datus.

in ſpecie flatus fuit datus propterea, quòd ab ipſo ſit vita ſpiritualis, quæ Apoſtolorũ miniſterio in ſacramẽtorum adminiſtratione conferebatur. Obiicies fortaſſe Auguſtinum, qui ex eo quòd filius factus, & in hunc mundum miſſus fuerit viſibilis, arguit illum eſſe minorem patre, ex quo idem de Spiritu ſancto conſequitur, ſi viſibilis apparuerit: Sed reſpondetur, non eſſe ſimile, propterea quòd Spiritus ſanctus non vnierit ſibi naturam ſigni ſenſibilis in quo apparebat, perinde ac filius vniuit ſibi naturam humanam in vna perſona, ratione cuius, dicitur minor patre, quia propter vnionem illam hypoſtaticam, omnia quæ de homine dicuntur, de filio Deo quoque dici poſſunt, non autem ratione diuinitatis (ſecundum quam ille ſemper eſt æqualis) conceditur minor patre.

Lib.4.de Trin.c.9,

DISTINCT. 17. QVÆST. 7.

Concurrit-ne effectiuè habitus ad producendum actum?

Habitus an coefficiat actum.

OMiſſa, cũ doctore opinione Henrici, qui habitum naturalem admittit comproducere actum, ſupernaturalẽ aſſeuerat omnia, ſeu totum ſuum producere actum: & opinione Gotfredi aſſerentis ſubſtantiam quidem actus eſſe à potentia, ſed eius intentionem eſſe ab habitu: tertia & quarta via ſuſtineri poſſunt, aſſe-

Habitus actum comproducit.

rendo iuxta tertiam opinionem habitum esse partialem causam actus, etiam actiuam, ita tamen quòd potentia est causa prima, & principalis, habitus verò causa secũda & minus principalis. Vnde habitus sine potẽtia nequit operari quadantenus, potentia verò sine habitu actũ producere valet, sed non adeo intensum, sicut concurrente habitu, cæteris paribus, maximè posito eodem voluntatis conatu, id est, nitẽtia ac conamine potentiæ ad actum suum eliciendum. Hæc autem opinio astruitur ex illo commentatoris. Habitus est, quo habens vtitur cum voluerit: Vti autem competit agenti, nam patiens principio passiuo non vtitur. Huc accedit & Aristoteles dicens, Sicut sciẽtia est qua scimus, ita anima est qua viuimus, sentimus & intelligimus, & per consequens, sicut anima agimus actus vitales, Ita scientia actiuè speculamur. Potest etiam dici iuxta quartam assertionem, habitum non esse causam actiuam actus, sed formam inclinantem solùm potentiam ad agẽdum, perinde ac grauitas inclinat lapidem ad locũ deorsum, licet effectiuè, secũdum aliquos nõ moueat ipsum. Hæc autẽ assertio sic astruitur, nulli debet attribui vis seu efficiencia alicuius effectus, nisi ex natura rei, id est, ex natura causæ, vel effectus sit euidens: Nulli pariter causæ est neganda perfecta virtus agendi, nisi manifestè appareat imperfectio efficientiæ in ea. Natura enim, secundum Philosophum, dignificanda est, inquantum potest, nisi manifestè

3. de anima.

Lib. 2. de anima.

Habitus nõ efficit actum.

appareat oppositum, sed nihil cogit tribuere habitui efficientiam actus, quandoquidem conditiones, & proprietates habitui attributæ sine hoc saluari possunt, nihil etiam cogit vt affirmemus à potentia perfectã rationẽ causæ, vt partem actionis ascribamus ipsi potẽtiæ, non est igitur efficiẽs aliqua habitui cõcedenda. Proprietates verò seu cõditiones, quæ passim ab omnibus tribuũtur sunt 4. vt puta quòd habens habitũ operatur delectabiliter, seu sine tristitia secũda, facilè, videlicet absque difficultate: tertia, expeditè, quia videlicet per habitũ aufertur impedimentum, quòd posset habere potentia operãs ab obiecto delectabili in oppositũ mouente: quarta, operatur prõptè hoc est absque tarditate. Tertiæ tamẽ opinioni magis fauet Scotus, vt puta quòd habitus actum coafficiat, quòd & experiẽtia communis commonstrat, quia quilibet habens habitum facilè experiri potest se posse cũ æquali conatu perfectiorem habere operationem, quàm sine habitu, quæ sanè actus perfectio habitui adscribi nequit, nisi & actũ cõproducat: Et hac ratione diluo præscriptã quartæ opinionis rationem.

Habitus cõditiones.

DISTINC. 17. QVÆSTIO 2.

Vtrum habitus moralis actus bonitate producat?

VT latiùs hoc pateat obserua quòd quemadmodũ pulchritudo corporis secũdum Auerroem non est aliqua qualitas absoluta in corpore

7. Physic. c. 17.

corpore pulchro, sed est aggregatio omnium conuenientium tali corpori, vt puta magnitudinis, figuræ, & coloris in ordine ad corpus, & ad se inuicem: Ita bonitas moralis actus, est quasi quidam decor ipsius actus includens aggregationem debitæ proportionis ad omnia, quibus debet actus proportionari: Qualia sunt potentia, obiectum, tempus, finis, locus, & modus, & hæc specialiter, inquantum ista dictantur à recta ratione, seu recto intellectus iudicio, debere conuenire actui. Nam posita cõuenientia actus ad rectam rationem, actus est bonus, ea verò remota, quibuscunque aliis positis non est bonus principaliter. Igitur conformitas actus rationi rectæ plenè dictandi de circunstantiis omnibus debitis illi actui, est bonitas moralis actus. Hæc autem bonitas nullum habet prorsus principium proprium actiuum, sicut nec aliquis respectus, maximè cùm is respectus sit intrinsecus adueniens, fieri autem nequit, vt actus aliquis prædicto modo eliciatur, quin ex natura extremorum talis bonitas consequatur ipsum actum: Relatio autem consequens extrema non habet causam propriam, aliam ab extremis: Quantùm igitur attinet ad istam conditionem accidentalem actus (quę est bonitas moralis) non oportet habitum aliquẽ eum producere, nisi quatenus producit substãtiam actus, qui quidem actus natus est conuenire completo dictamini prudentiæ. Obiicies illud Aristotelis. Virtus est quæ habentem perficit, & opus eius bonum reddit: Ergo habitus

Bonitas moralis quid.

2. Ethic. c. 5.

ſtudioſus efficit bonitatem actus. Reſpondetur, virtutem quidem reddere opus bonum quatenus habitus ſtudioſus ex natura habitus ad actus ſubſtantiam inclinat,& ex conſequenti ad actum conformem rationi rectæ, ſi recta ratio inſit operanti: Hoc tamen non competit habitui inquantum eſt virtus, cùm relatio non ſit forma actiua. Habitus autem non eſt virtus niſi ex reſpectu ſeu conformitate eius ad prudentiam. Deinde obiicies virtutem eſſe moderatricem paſſiuam aſſertore Ariſtotele, quod præſtare nequit, niſi agendo, ergo habitus eſt cauſa bonitatis actus. Reſpondetur virtutem moderari paſſiones bifariam: primò cum efficit paſſionem ab obiecto factam eſſe minorem, inclinans veluti pondus quoddam, potentiam, in oppoſitum: ſecundò inclinando potentiam, cum prudentia coexiſtente, vt fugiat immoderatè delectabilia, & hoc pacto moderatur non delectationem exiſtentem, ſed præcauet ne inſit. Poſtremò obiicies & illud, Non habens iuſtitiam & ſi poſſit operari iuſta, non tamen iuſtè: Et ita de aliis actibus: vnde conſequitur virtutem producere actum inquantum eſt bonus, quia ſine ea nequit eſſe bonus. Reſpondetur quòd Philoſophus non intelligit hominem non poſſe ſimpliciter operari iuſté ſine tuſtitia, ſed quæ non operetur iuſtè ſecundum omnem perfectionem, qua poteſt quiſpiam iuſtè agere, quarum vna eſt delectabilitas, & facilitas in operando, quod potentiæ non habenti habitum non competit.

2. *Ethic.*

Lib 1. *Ethi. cap.* 4.

DISTINCTIO 17. QVÆSTIO 3.

An necessarium sit ponere charitatem creatam formaliter naturæ beatificabili inhærentem?

EX nullo quidem actu, quem experimur, siue actus substantiam expendas, siue intentionem, nec ex delectatione, siue (vt ita dicam) facilitatione in operando, neque ex bonitate seu rectitudine morali actus possumus euidenter concludere aliquem huiusmodi habitum supernaturalem inesse, quia quocunque istorum dato possit habens charitatem certò cognoscere se esse in charitate & gratia contra illud: Nemo scit an odio, an amore dignus sit. Nam cùm diceret Paulus, Certus sum quòd neque mors &c, hoc habebat ex reuelatione, propterea quòd actum illum sibi inesse experiretur, vel actum sic intensum, vel sic delectabiliter operari &c. Ratio autem quare non potest cōcludi ex actu, vel aliqua ipsius actus conditione habitum infusum homini inesse, est, quia vel actus potest ex sola potentia habere omnia prædicta concurrente ratione recta, vel si cōcurreret habitus aliquis propter aliquam prædictarū conditionum, posset habitus is esse acquisitus. Nam amicitia acquisita vnà cum potentia potest elicere amorem adeo intensum, sicut eliceretur cum charitate infusa, & posset talis actus esse conformis iudicio recto ipsius intellectus, quantùm ipsa recta ratio diiudicare posset. Quòd si dixeris voluntatem subitò

Charitatē infusam inesse homini cognosci nequit.

Eccles. 9.

Rom. 8.

mutat, vt intensè faciliter, & delectabiliter operetur, & hoc conformiter ad regulas diuinas, siue ad dictamen fidei, vt patet de Paulo dicente, Domine quid me vis facere? &c. & de recenter conuersis: Non potest autem adeo subitò acquirere habitũ amicitiæ ordinatæ cõsonum fidei: Igitur constat talem habere habitum supernaturalem, quo ad subitò agendum inclinetur. Respondetur, quòd voluntas subitò mouere potest actus naturales, qui subsint omnino eius facultati. Nam sicut ait Augustinus, nihil tam est in potestate voluntatis, quàm ipsa voluntas, id est actus ipsius voluntatis (capitur enim ibi potentia pro actu) quapropter ex subito tali motu non potest concludi propositum, vt puta, charitatem homini inesse. Sed ex sacris literis, & sanctis patribus id colligimus, vt dictum est distinct. 27. tertij quæst. vnica. Nam præter prædictas conditiones actus, quas habet ab habitu, videlicet intentionem, delectationem, promptitudinem, & vltra rectitudinem, & bonitatẽ, quam habet actus per conformitatem ad rationem rectam, siue ratio fuerit recta secundum dictamen prudentiæ, vt in virtutibus moralibus, siue secundum dictamen fidei, vt in virtutibus Theologicis, Iuxta illud Apostoli, Si linguis hominum loquar, &c. Præter inquam, hæc omnia creditur esse vna conditio in actu, videlicet, quòd est acceptabilis Deo, non communi quadam acceptatione solùm, qua videlicet omnem acceptat creaturam, & ordinat ad

Act. 9.

Lib. 1. retract. cap. 22.

Charitas infusa an sit ponenda.

1. Corin. 13.

seipsum tanquam ad eius finem, Iuxta illud, Omnia propter seipsum operatus est altissim⁹, *Prouerb.16* & illud, Diligis enim omnia quæ sunt, &c. Sed *Sapien.11.* acceptatione speciali, quæ nihil aliud est in voluntate diuina, quàm ordinatio talis actus ad vitam æternam, tanquam meriti condigni ad præmium: Iuxta illud, misericordia faciet *Actus meritorius* locum vnicuique secundum meritum operum *Eccles.10,* suorũ &c. & illud, Non enim iniustus est Deus, &c, & illud, Merces vestra copiosa est in cœlis. Consimiliter credimus creaturam rationalem *Hebre.6.* iustam esse habitualiter acceptam, quando vi- *Matth.5.* delicet nihil actualiter operatur, vt patet de *Loci ad bona opera* paruulis baptizatis, & iustis dormientibus. *probanda.* Nam adhuc voluntas diuina eam ad vitam æternam ordinat, tanquam tanto dignam bono secundum dispositionem, quam habet habitualiter in se, & propter habitum charitatis, quem habet in se. Propter hanc igitur naturæ beatificabilis acceptionem, etiam quando non operatur, & propter acceptionem actualem actus eliciti à tali natura, oportet ponere vnum habitum supernaturalem, quo habens formaliter à Deo acceptetur. Is autem habitus est charitas, secundum omnes Doctores. Vnde & Augustinus pertractans illud Apostoli. Quis nos separabit, &c. Charitas, inquit, Dei hæc *Lib. de moribus eccles. c.4. Rom.4* dicta est virtus quæ animi nostri rectissima est affectio. Sed quomodo hic habitus est rem acceptandi, naturam, & actum? Dico quòd quatenus est quidam decor naturæ, ornans animam, est causa acceptationis illius, pro-

pterea quòd is decor diuinæ complacet voluntati: Ad hoc autem vt reddat actum acceptabilem plus requiritur, videlicet, quòd iste habit9, præter hoc quòd est decor spiritualis, inclinet etiam ad determinatos actus, & ad eosdem eliciendos concurrat, secundum potiorem opinionem, alioquin non esset verum, quod ait Augustinus, quòd gratia se habet ad liberum arbitrium, id est voluntatem, sicut sessor ad equum, quia sessor actiuè regit, & mouet equum pro suo arbitrio. Hoc etiam aduersaretur ei, quod idem Augustinus dicit, Voluntate (inquit) concomitante non præeunte, pedissequa non domina. Non autem voluntas esset pedissequa gratiæ, si ipsa gratia nullam efficientiam haberet. Porrò hæ Augustini authoritates intelliguntur, inquantum actus est meritorius: Sed cùm actus ex prædictis, eliciatur à potentia & habitu, vtrum horum est causa præcipua ipsius? Dico quòd in actu meritorio duo sunt consideranda. Primum illud quod præcedit rationem meritorij, in quo includitur substantia, & intentio actus, ac rectitudo moralis. Secundum est ratio meritorij, quod est; esse acceptum à diuina voluntate, aut acceptabile, siue dignum acceptari ad præmium æternum. Quantùm ad primum, potentia est causa prima & principalis, & habitus causa secunda, cùm potentia vtatur habitu, non è conuerso: aliàs habens semel gratiam, nunquam posset peccare, cùm causa secunda semper sequatur motionem causæ primæ, nec pos-

Lib. de libe. arbit.

In episto. ad Sixtũ, & ad Bonifaciũ.

Meritorij actus causa præcipua.

ſit moueri ad oppoſitum illius ad quod cauſa prima inclinat: Sed accipiendo actum in quãtum eſt meritorius, talis conditio ei conuenit principaliter ab habitu, & minus principaliter à voluntate: Magis ſiquidem actus acceptatur, vt dignus præmio, quia eſt elicitus à charitate, quàm quia eſt à voluntate liberè elicitus, quanuis vtrumque neceſſariò requiratur. Exẽplum poteſt poni de diuiſione alicuius corporis mediante gladio: Ipſa quidem diuiſio abſolutè magis eſt à potentia diuidente, quam à gladio, quare potentia fortior velocius diuidit: ſed quatenus hæc diuiſio grata viſui eſt ſeu videnti hanc diuiſionem, magis aſcribitur gladio, propterea quòd leuitas partium diuiſarum, quæ viſui placet, magis eſt ex acumine inſtrumenti, quàm ex efficacia virtutis principaliter diuidentis. Similiter ſonus magis eſt ex percuſſione corporis ſonantis, quàm ex percuſſionis ordine & tamen vt acceptabilis auditui magis eſt ex ordine percuſſionis, quam ex efficacia potentiæ percutientis. Similiter quãuis pater ſit cauſa principalis filij, & mater cauſa minus principalis; nihilominus tamen mater poteſt eſſe cauſa principalior, quare filius à parentibus matris, vel ab aliis magis diligatur: Ita Deus ordinauit acceptare aliquem actum tanquam dignum præmio, propterea quòd ad illum actum voluntate inclinet habitus aliquis, quàm quòd ſit à reliqua cauſa partiali, & ſic intelligendum, vt diximus, illud Auguſtini, Cha-

ritas est sicut sessor ad equum: Et quòd voluntas respectu gratiæ est pedissequa non prima, hoc inquam, verum est respectu actus, inquantum meritorius est, sed non inquantum est iste actus in substantia: Vnde vt cursus equi magis arridet alicui, cùm sit iuxta voluntatẽ sessoris ad certũ terminũ, quàm ex hoc quod equus vi sua velociter currat: Sic actus magis est acceptabilis, quia est elicitus à charitate, qũàm ab ipsa voluntate. Hoc etiam modo voluntas est pedissequa, quia non ex se ita determinatè inclinat ad terminum, propter quam inclinationem actus acceptetur, sicut gratia inclinat, & voluntas potest hanc acceptabilitatẽ percipere à gratia, quia gratiæ magis competit per essentiam, quàm sibi: Et in hoc ipsa voluntas erit causa secũda. In eliciendo tamen actũ est causa prima, vt dictum est. Obserua autem quòd ratio meriti non habetur completè, nisi habeatur ratio digni, vel dignè ordinabilis ad præmium, quòd est beatitudo, & hoc dignè secundum iustitiam commutatiuam, siue retributiuam: Sed quicunque actus ex solis intrinsecis agenti non habet hunc ordinem seu dignitatem, Nõ enim

1. Cor. 3. sumus sufficientes ex nobis &c. Tunc enim Deus non posset ei, qui sic operatus esset non retribuere beatitudinem, nam iniustè eam illi subtraheret, hoc autem falsum est, Igitur talis ordo, seu dignitas actus, qua meritorius est vitæ æternæ secundum iustitiam, est ex sola voluntate diuina gratuitè ita ordinante. Et sic ratio meriti completè erit ex ordinatione voluntatis

Meriti ratio completa.

diuinæ illius actus ad præmium. Quòd si obiicias, tunc non esse in potestate merentis mereri, sicut nec in eius facultate est diuina illa actio. Respondetur, quòd actus meritorius est in potestate hominis supposita generali influentia, si habuerit liberi arbitrij vsum, & gratiam: sed completio in ratione meriti non est in potestate hominis, nisi dispositiuè, sic tamen dispositiuè, quòd ex dispositione diuina nobis reuelata. Si vis ad vitam ingredi &c. semper consequitur illud completũ (seu acceptatio diuina) ad actum hominis, sicut organizationem factam à causa naturali semper subsequitur animatio, & administrationem sacramentorũ semper subsequitur gratia. Obiicies rursus hinc sequi, quòd mereri sit principalius ipsius Dei, quã hominis. Propterea quòd principalis in merito est ex actione diuina. Respondetur, quod licet principalius, id est vltimum & completiuum in merito sit, adeo propterea non sequitur ipsum Deum mereri, quia meritum est actus liberè, & secundum inclinationem gratiæ elicitus acceptus Deo, vt præmiabilis beatitudine, & ita mereri est sic agere, Deus autem nõ sic agit. Et quòd dictum est intelligi debet de acceptatione æterna, qua Deus ab æterno præuidens hunc actum ex talibus principiis eliciẽdum, charitate videlicet & voluntate voluit ipsum esse ordinatum ab bonum, & ita actu voluntatis suæ ordinando ipsum ad præmium, voluit ipsum esse meritum, qui secundum se cõsideratus absque tali acceptione diuina secun- *Matth. 19*

dum ſtrictam iuſtitiam non fuiſſet dignus tali præmio ex intrinſeca bonitate, quam haberet ex ſuis principiis, quod patet, quia præmium ſemper eſt maius bonum merito, & iuſtitia ſtricta non reddit melius minus bono. Quocirca veriſſimum eſt illud commune dictum, quòd ſemper Deus præmiet vltra meritum cõdignum, hoc eſt vltra dignitatem actus meritorij, quòd ille actus ſit condignum meritum hoc eſt vltra naturam, & bonitatem actus intrinſecam ex mera gratuita acceptatione diuina, ac eius liberalitate. Obſerua præterea quòd ad actum meritorium ſecundum aliquorum opinionem, non ſufficit voluntas cum charitate: Sed requiritur etiam influentia ſpecialis, non quidem formæ permanentis, ſed mouentis, ſicut inſtrumentum habet ab agenre principali vltra formam, motum. Quod aſtruitur ex illo, Quicunque Spiritu Dei aguntur, &c. Gratia enim comparatur vi actiuæ generatiuæ matris, quæ nihil efficere poteſt, niſi moueatur à vi actiua patris. Ratio etiam ex Auguſtino de natura, & gratia accipi poteſt, vbi ait quòd gratia nunc non ſonat perfectam naturam, quia ſicut oculus ſanus non poteſt videre ſine lumine, ſic nec iuſta anima rectè viuere ſine luce ſpeciali. Confirmatur Rom. 7. de lege carnis, & 8. Nam quid oremus ſicut oportet, neſcimus, &c. Sed ſi quæras an ſit ſimpliciter neceſſe ponere charitatem infuſam, qua creatura rationalis ſit Deo grata, & beatificabilis, dico quòd licèt non ſi neceſſarium ſecundum po-

Ad merendum requiritur ſpecialis motus Spiritus ſancti.

Roma. 8.

Charitas infuſa non eſt ſimpliciter neceſſaria.

tentiam Dei abſolutam, quia Deus potentia ſua abſoluta potuiſſet accipere naturam beatificabilem acceptatione ſpeciali prædicta exiſtentem in puris naturalibus, & ſimiliter actum eius quem eliceret ex inclinatione merè naturali, potuiſſet acceptare, vt meritorum poſſet etiam dare beatitudinem ſine merito præcedente, vt paruulis facit in baptiſmate: Tamen neceſſe eſt ponere talem habitum ſecundum potentiam Dei ordinatam, quam colligimus ex ſacra ſcriptura, & ex dictis ſanctorum patrum, vbi habemus, quòd peccator eſt indignus vita æterna, & iuſtus dignus. Non videtur autem Deum habere alium actum circa hominem iuſtificatum, quàm haberet dum eſſet in peccatis, ſi homo in ſeipſo nullo pacto fuerit diuerſus. Nec etiam actus vt acceptabilis Deo appāret eſſe in agentis facultate, niſi illud, quo ſic formaliter agit, ſit eius forma accidentaria.

DISTINCT. 17. QVÆST. 4.

Augeturne Charitas per appoſitionem alicuius gradus?

Charitas augetur.

Vpponitur hîc charitatē augeri poſſe, ſecundū illud, Habenti dabitur, & abūdabit &c. Spirit⁹ qui eſt in te duplex ſit in me cū interpretatione Hebræorū. Non enim ad menſurā &c. Auguſtinus, Probet ſe quiſque quantum in illo

Lucæ. 19. 4. Reg. 2. Ioan. 3. Tō. 9. hom. 9. ſuper epiſt. Ioannis.

profecerit charitas, vel potius quantum ipse in charitate profecerit. Idem Augustinus ad Bonifacium, Charitas meretur augeri, vt aucta mereatur&perfici. Et idē, In rebus incorporeis idem est melius esse, quod maius esse, aliqua autem charitas est melior altera, vt patet de charitate Christi, &c. Quia ei correspondet maius præmium essentiale, ergo aliqua charitas est maior alia. Sed dubium est de modo augmenti charitatis, an videlicet charitas præexistens corrumpatur, cùm noua inducatur, vel remaneat: Sed omissis variis opinionibus magis consonum est rationi naturali, & fidei charitatem præexistentem remanere, & ipsam diuina augeri virtute, per appositionem nouæ charitatis, seu noui gradûs ipsius. Habens autem plures gradus charitatis, in eadem charitate numero vnitatem indiuisionis actualis, sicut in cōtinuo sunt plures partes actu indiuisæ, quæ tamen sunt in potentia, vt sciungantur. Sunt etiam illi gradus charitatis eiusdem rationis, & speciei inter se. Prædicta autem assertio astruitur ex Aristotele dicēte. Actum oportet manere, ergo & in augmento quocunque non est corruptio præexistentis. Quòd si obiicias ipsum Aristotelem asserentem, quòd formæ sint sicuti numeri, quia sicut numerus additus numero variat numerum, ita quilibet gradus formæ additus speciem variat. Deinde & Porphyrium, Esse inquit) vniuscuiusque vnum & idem est, neque intentionem recipiens, neque remissionem. Respondetur, Aristotelem

6. de Trini. cap. 7. — *Lib 1 de gen.* — *Lib 8. meta.*

& Porphyrium intelligere de formis, id est speciebus inquantum sunt differibiles, seu quantum ad esse quiditatiuum, ita quòd sicut per additionem, vel substractionem eorum, quæ spectant ad esse numeri variatur numerus, sic per additionem, vel substractionem eorũ, quæ spectant ad esse quiditatiuum, puta differentiarum specificarum variatur species.

DISTINCT. 18. QVÆ. VNICA.

Vtrum esse donum sit proprium Spiritus sancti?

Quamuis impræsentiarum nihil de hac re disserat Scotus, nihilosecius ex aliis locis facilè colligitur, quòd donum secũdum mentem ipsius significat respectum (vt ita dicam) donabilitatis ad creaturam, conuertendo processionẽ per modum volũtatis cuius est liberaliter dare. Ratione primi non est proprietas distinctiua Spiritus sancti à patre & filio: Quandoquidem personæ diuinæ, sicut non constituuntur in esse, ita non distinguntur per respectum ad creaturas. Quantùm autem ad secundum, est proprium Spiritus sancti, qui secundum Augustinum procedit quomodo datus, non quomodo natus, quod & apertiùs asseuerat. Non frustra (inquit) in hac trinitate dicitur verbum Dei nisi filius, nec donum nisi Spiritus sanctus. Denotatur verò eadem proprietas, nomine doni,

Donum quid sit.

Lib. 15. de Trinit.

Donum est proprietas Spũs sancti.

coæternæ ſibi ſunt,& coæquales. Et Auguſtinus oſtendit, quomodo intelligatur hæc æqualitas. Nullus horum (inquit) aut præcedit alium æternitate, aut excedit magnitudine,aut ſuperat poteſtate. Sed,vt iſtud latius pateat, obſerua, quòd iſtę tres relationes, videlicet, Idem, ſimile & æquale ſecundum Philoſophum, ſi ſtrictè accipiatur, accommodantur rebus diſtinctorum prædicamentorum, vt identitas, ſubſtātiæ, æqualitas, quātitati, & ſimilitudo, qualitati. Cui conſentit & Auicenna aſſerens fundamentum harum relationum eſſe res prædictorum generum : Sed ſi fuſiùs accipiantur, ac tranſcendenter, reperiuntur in omni ente, aſſertore Philoſopho : Quandoquidem omne ens cuicunque enti comparatum, eſt idem vel diuerſum, ſimile, vel diſſimile, æquale, vel inæquale. Et hoc modo identitas habet pro fundamēto ſubſtantiam, accipiēdo ſubſtantiam pro qualibet eſſentia, æqualitas quantitatem, intelligendo de quantitate perfectionis, & ſimilitudo qualitatem, vt qualitas ſumatur pro omni eo quod habet rationem qualitatis, vel formæ: Iuxta quam acceptionem differentia eſſentialis dicitur qualitas. Quocirca ſicut nullum prœdicamentum dicitur de Deo, ſic nec paſſio alicuius prædicamenti, & ex cōſequenti, nec aliqua prædictarum relationum ſi ſtrictè ſumantur, ſed ſi fuſiùs accipiantur, in perſonis diuinis eſt perfecta æqualitas ſecundum magnitudinem perfectionis. Quidquid enim virtutis, vel perfectionis eſt in vna, eſt & in alia, & in eo-

Lib. de fide ad Petr. c. 1.

Lib. 5. Metaphy. cap. de relatione.

Idē, ſimile, & æquale quomodo accipiuntur.

Libro. met.

Lib. 5. Metaphy. cap. de qualitate.

dem gradu, quia essentia diuina est infinita, & quæcunque perfectio simpliciter in diuinis personis, & sic in ipsis est vna magnitudo perfectionis in summo gradu, quia vna infinitas. Quòd si obiicias Augustinum, Deus magnus est sine quantitate, & bonus sine qualitate, igitur prædictæ relationes non reperiuntur in Deo: Respõdetur, quod in diuinis non est quidem quantitas molis, sed virtutis.

Lib. 5. de trinit.

DISTINCT. 19. QVÆSTIO 2.

Est ne quælibet diuinarum personarum in alia?

Ioan. ca. 4.

HVIVS quæstionis veritas patet ex authoritate saluatoris: Ego in patre, & Pater in me est, & sanctorum Patrum, potissimùm Ambrosij, Augustini & Hylarij, quos Magister adducit hac distinctione. Sed vt hoc à nobis perpendi possit, obseruandum est vnam personã esse in alia (vt theologi loquuntur) per circuminceßionem. Est autem circuminceßio (quantùm seruit præsenti instituto) mutua, & intima præsentialitas subsistentis, seu suppositi in subsistente reipsa distincto, eiusdem tamen naturæ numero: Nec potest iste modus essendi, In, reduci ad aliquem modorum, quos ponit Philosophus, quia in creaturis nihil reperitur simile. Nam iste modus essendi, In, non est similis ei, quo natura est in supposito, vel forma in materia, vel contentum in continente. Vnde Hylarius, Natura enim intelligentiæ humanæ rationem

Persona quælibet est in alia.

Circũ inceßio quid sit.

Lib. 3. de trinit. in exordio libri.

dicti

dicti huius non capit, nec exemplum aliquod rebus diuinis comparatio humana præstabit, exemplum, inquam, id exprimés perfectè. Sed vna persona dicitur esse in alia, per inexistentiam mutuam subsistentis in subsistéte, secundum Hilarium. Hoc autem non repetitur in illis modis essendi, in, & sic totus filius inexisti præsentialiter, & intimè in toto patre: Cui alludit illud Ambrosij in hymno: In patre totu filius in verbo pater. Exemplum huius (lice imperfectè repræsentans) de Angelo alicu corpori præsenti, non tamen ipsum informanti, vt de Gabriele & Raphaële legimus, aut de corpore glorioso præsente corpori non glorioso, vel melius exemplum, si posset corpus gloriosum (quia vnum super aliud præeminentiam non habet) inexistere alij corpori glorioso æquè subtili. Hæc enim non fiunt per informationem nec per modum partis. Et si in prædictis addatur vnitas naturæ erit perfectius simile. Exemplum etiam adiici potest de potétijs animæ, quæ licet ex parte rei distinguant, sunt nihilominus eadem essentiæ animæ realiter, & ex consequenti vna erit in alia quia in alia est essentia animæ cui illa potentia est eadem. Ratione autem ostenditur vnam totam personam esse in tota alia. & contrà, quia tota persona diuina constat ex essentia, & relatione originis. Relatio autem est in essentia, vt in fundamento à quo separari non potest. Quocirca essentia nullibi esse valet, sine tali ratione igitur in essentia patris est filiatio, cum pa-

Lib. 7. de Trinit.

ternitate, & etiam paternitas cum filiatione. Est quoque eadem essentia Patris, & Filij, quapropter tota patris persona erit in filio, & è conuerso. Porrò huius inexistentiæ tota ratio nō est vnitas essentiæ. Nam cùm pater in seipso essentiam habeat, subsequeretur quòd esset in seipso: nec personarum distinctio est huius præcisa causa, quia cum origines (à quibus personarum distinctio desumitur) sint alterius, & alterius rationis in personis distinctis, sequeretur quòd non essent vniformiter in seipsis. Sed præcisa ratio & sufficiens talis circumincessionis est vnitas essentiæ cum personarum distinctione. Principalis tamen ratio est vnitas essentiæ, vt patet ex Ambrosio, quem citat Magister. Exemplum desume in creaturis de similitudine: Nihil enim sibi est simile secundum Hilarium. Similitudo tamen fundatur super vnitatem specificā in qualitate, assertore Philosopho, id est, reperitur inter illa, quæ habent vnam, & eandem qualitatem, secundum speciem, cuius proximum fundamentum est talis vnitas, & remotum, ipsa qualitas. Sola igitur relatiuorum diuersitas, aut sola fundamenti vnitas non sufficit ad similitudinem sed ambo requiruntur simul, sicut vna causa totalis, Ita in præsentiarum, huiusmodi tamen circumincessio in solo Deo reperitur. Obiicies, si poneretur quodlibet in quolibet (iuxta opinionem Anaxagoræ) omnia essent confusa, Igitur si personæ diuinæ sint in se inuicē, mutuò confusæ essent, contra illud Athanasij, neque con-

Circumincessionis ratio.

5. Metaph. c. de relatione.

Lib. 1. Physic. 1.

fundentes personas, & cætera. Respondetur, consequentiam nullam esse. Anaxagoras enim (sicut illi imponit Aristoteles) dicebat quodlibet esse in quolibet, tanquam pars eius, vna autem persona non est in alia, sicut pars eius, sed sicut subsistens in subsistente. Dices præterea, Quod exiit ab alio, non est in eo, Sed filius à Patre exiit, Exiui à Patre & cætera: Ergo non est in eo. Respondetur filium exiisse à Patre per productionem passiuam, & non per separationem localem, aut essentialem, Idcircò non sequitur ipsam non esse in patre à quo exiit, quia recipit eandem naturam cum eo à quo procedit. *Ioan.16.*

DIST. 20. QVÆST. VNICA.

Sint-ne tres personæ in diuinis potentia æquales?

Veritas huius quæstionis satis, supérque constat ex illo Ioannis. Omnia quæ habet pater, mea sunt. & ex Augustino, quemadmodum latiùs differit Magister sententiarum. Veruntamen vt istud manifestius euadat obseruanda est potentia respectu possibilis, quod est eius correlatiuum. Possibile autem bifariam sumitur: Primò vt opponitur impossibili, & sic nequit esse adæquatum obiectum alicuius actiuæ potentiæ, hoc enim modo possibile est Deum

Ioan.16. *Personæ diuinæ sunt æquales in potentia.* *Lib. de fide ad Petrum, Et lib.3.cōtra Maximinum c. 12.& 13.* *Possibile dupliciter captum.*

esse, quod tamen non subest facultati alicuius potētiæ. Secundò accipitur possibile determinatiùs, & magis propriè, quaten⁹ videlicet opponitur necessariò ex se, & huiusmodi potest esse, & non esse, quod & contingens nuncupatur, & hoc modò, cùm quodlibet intrinsecum Deo sit ex se necessarium, vel propter identitatem cum essentia diuina, quæ est ex se formaliter necessaria, nihil tale erit possibile hoc pacto. Sic autem accipit Auicenna possibile. Istud autem possibile secundo modo acceptum, est obiectum potentiæ actiuæ, & in hac potentia personæ diuinæ sunt æquales, quia eandem habēt rationem principij productiui omnium aliorum ab essentia diuina, hoc est ipsarum creaturarum. Prius siquidem communicatur potentia tribus personis, quàm possit creaturas producere. Nam principium necessarium respectu vnius productionis, & cōtingens respectu alterius, priùs producit necessarium, quàm contingēs: Atqui principium producendi personas necessariò se habet ad productionem, ipsarum cōtingenter verò ad producendas creaturas, Prius igitur cōmunicatur tribus personis, quàm creaturæ producātur: Ex quo constat potentiam esse æqualē in diuinis personis, quantum ad extentionem. Quòd autem sit æqualis, quantum ad intentionem patet, quia illud principium secundum eandem perfectionem est in tribus, vt constat ex Resol. præcedenti. Obiicies, quòd filius nō possit generare, sit pater, ex quo consequitur

6. Metaph. & alibi frequenter.

Vt in lib. quæst. 1.

enim non esse patri æqualem in potentia. Consequẽtia astruitur ex Augustino: Si pater non potest generare filium sibi æqualem, non est omnipotens: ergo si filius id non possit, non erit omnipotens. Respondetur, quòd posse generare filium in diuinis, non cadit sub omnipotentia. Secundo modo, & propriè dicta, id est, quæ habet ens possibile, seu contingens pro obiecto. In qua quidem potentia personæ propriè sunt æquales sumendo etiam potentiam primo modo, prout videlicet habet possibile primo modo pro obiecto, id est, accipiendo potentiam pro principio productiuo personarum, personæ diuinæ sunt æquales, quia perfectio absoluta, quæ in patre est potentia generandi, illa eadem est in filio, licet non sub ratione potentiæ propinquæ, propterea quòd in filio non præcedat actum notionalem, hoc est productionem sui ipsius, vt in patrẽ. Dices insuper, quòd prima causa plus agat, quã secũda, atqui pater cõcessit filio virtutẽ agẽdi, non autem è conuerso, vnde consequitur patrem plus posse. Respondetur dictum illud philosophorum verum esse, cùm est alia, & alia virtus agendi, in causa 1. & 2. non autem in personis diuinis, in quibus est eadem virtus, & potentia numero.

Lib. 3. c. 13. contra Maximinum

Propositione de causis. 1. poster. & 2. metap.

DIST. 21. QVAEST. VNICA.

Vtrum hæc sit vera, Solus pater est Deus?

PRo hui⁹ propositionis facilioti explicatione, obserua, quòd hoc voculũ, Solus, vt ait

Lib. Elenchorum. Philosophus, idem est quod non cum alio, & sic importat negationem associationis, & bifariam accipi potest: Primò cathegorematicè (vt loquuntur) & sic negat à subiecto omnimodam associationem seu consortiũ eiusdem naturæ, significans, idem, quod solitarius, & qui absque consortio eiusdem naturæ sit. Sic dicimus sortem solùm esse in horto, licet sint ibi plantæ, & alia pleráque, & hoc modo propositio est falsa, quia nihil in diuinis est solitarium, cùm sint ibi tres personæ eiusdem naturæ. Nam (vt ait Augustinus) Solum Deũ patrẽ *Lib. 6. de Trinit.* dicimus, non quia separatur à filio, vel à Spiritu Sancto, sed hoc dicentes significamus, quia illud simul cum eo non sunt pater, solus enim pater est, quod non dicitur, quia ipse sit solus, id est sine filio, vel Spiritu sancto, Sed per hoc Filius, vel Spiritus Sanctus à paternitatis consortio excluduntur. Secundò accipitur syncathegorematicè, quatenus videlicet determinat aliquid, in quantum est extremum propositionis per respectum ad aliud extremum, & sic negat associationem alterius à subiecto respectu ipsius prædicati. Et hoc quoque modo est falsa, vt patet per eius exponentes, quæ sunt Pater est Deus, & nullus alius à patre est Deus quarum secunda falsa est.

DIST. 22. QVÆST. VNICA.

An Deus nomine diuinam significante essentiam, à viatoribus sit nominabilis?

DEum quidem eo modo quo à nobis concipitur nominari haud est dubiũ, multa enim imponuntur nomina, Deum in cõmuni significãtia, vt quòd Deus est ens infinitũ, summũ bonũ, &c. quæ naturaliter a viatore cõcipi possunt, vt cõstat ex resol. dist. 3. Sed an sit nominabilis à viatoribus nomine diuinã significãte essentiã in se, hoc proculdubio cõtrouertitur. Henricus enim asserit nullũ nomẽ imponi posse alicui distinctiùs, quam intelligatur. Quamobrem, cùm diuina essentia sub propria ratione à nobis minimè intelligatur, infert ꝙ non possit à nobis nominari. Scotus autẽ huic aduersatur, & meritò quidẽ, asseuerans quidpiã distinctius assignari posse, quàm intelligi, quod sic suadet, quia cùm substãtia non sit cognoscibilis à viatore, nisi in conceptu entis (vt manifestũ euadet ex distinctione tertia) si distinctiùs significari non posset, quàm intelligi, nullum nomẽ à viatore impositũ substantiam significaret, sed proprietatẽ illã dũtaxat à qua nomẽ imponitur, sicut ab intellectu viatoris cõcipitur, quę sanè ꝓprietas, per nominis ethymologiã exprimitur, vt nomine lapidis nõ significtur res prædicamẽti substantiæ, sed quidpiã de genere actionis, vt puta læsio lapidis. Aut cõcedas oportet eũ, ꝗ hoc imposuit nomẽ distinctiꝰ quã intellexerit significasse substãtiã. Quonã autẽ modo illud fiat, & cognoscatur substãtiã per proprietates, & arguitiuè accepta secũdũ mẽtẽ Augustini. Cõsiderãtur enim ab aliquo multa accidentia eidẽ inhærentia, vt puta

Deꝰ à viatore nominari potest.

Lib. 2. de Trin. c. 6.

Substantia per proprietate, & accidentia cognoscitur.

talis quantitas, talis qualitas, &c. Constat autē neutrum horum esse alterius, quia vtrumque sine altero manet. Patet præterea vtrique horū aliud esse commune subiectum. Nam vtrūque illorū destrui potest altero remanente: Igitur aliquid est subiectum vtriusque, & quantitatis videlicet, & qualitatis. Huiusmodi autem subiectum nō cōcipitur in conceptu quidditatiuo nisi entis, neque enim cognoscitur distinctè quid sit in se, nisi quid sit ens, vel res affecta talibus accidētibus, sed isti tertio imponitur nomē aliquod: sic quod imponens nomē intendit illā essentiā de genere substātiæ significare, & nomē eā significat. Potest igitur viator multis vti nominibus diuinā significātibus essentiā à Deo, aut Angelis, aut viatore impositis. Verisimile est plæráque nomina esse in sacris scripturis illā essētiā distinctè significātia, sicut Iudæi asserūt de nomine Dei quod vocāt, Tetragrāmatū, id est, quatuor literarū, & illud: Qui est misit me ad vos, & ego dominus, qui apparui Abrahā, &c. Vide Burgēsem in additionib⁹ in hæc capita. Huc accedit Psaltes Regi⁹: In Israël magnum nomen eius, & Augustinus: Illa sublimitas inæstimabilis, vt autib⁹ cōgruat humanis sonis seruanda est. Quòd si obiicias Dionysium, qui loquens de diuina essentia, ait quòd Theologi tanquā innominabilē nominant eam. In quā sentētiā vadit Augustinus, & Hilarius. Respōdetur quòd diuina essentia, seu Deus ipse dicitur innominabilis non absolutè, quòd quadantenus nominari non possit, sed

Exod. 3. Exod. 16.

Psal. 75.

Cōtra Adamantium. cap. 1.

Lib. de diuinis nominibus.

Lib. de verbis domini c 34 & Hom. 9. super Ioan. li. 3. de tri. c. 9.

propterea quòd per nullum nomen possit perfectè audienti exprimi, & explicari.

DIST. 23. QVÆST. VNICA.

Vtrum persona, vt est quid commune Patri Filio, & Spiritus sancto dicat secundam intentionem?

PErsona, secundũ Richardum de Sancto Victore, est intellectualis naturæ incommunicabilis existentia, id est, singularis. Et per hãc definitionem corrigitur, seu exponitur definitio Boëtij dicentis quòd persona sit rationalis naturæ indiuidua substãtia. Indiuiduum est omnium prædicamentorum suppositum substantiæ duntaxat personæ, & indiuiduũ naturæ intellectualis. Ex hac enim ratione subsequeretur & animam separatam esse personam: itẽ & diuinam essentiam, sicut etiam substantiæ indiuiduæ naturæ rationalis, quod falsum est. Potest tamen Boëtij definitio tutari, si dixerimus substantiam ibi accipi pro supposito, iuxta acceptionem Græcorum, & aliquorum veterum. Nihil est autem in Ric hardi definitione quid secundam significet intẽtionem. Nam ex natura rei siue intellectus opere & in Patre natura intellectualis, & entitas incõmunicabilis. Porrò hæc incommunicabilitas duplex est, opposito modo, non ad cõmunicabilitatẽ duplicem. Aliquid enim dicitur communicari pluribus bifariam. Primò quando id quod communicatur est idẽ re ipsa

Lib. 4. de Trin. c. 22.

Persona quid sit.

Communicabile aliquid dicitur bifariam.

Vt quod. cuilibet illorũ quibus cõmunicatur, & hoc pacto vniuersale suis cõmunicatur inferioribus, vt animal homini, equo asino, vt quod ait Scotus. *Vt quo.* Secũdò aliquid cõmunicatur alteri vt forma qua ipsũ est tale, sed communicabile hoc modo nõ est illud cui cõmunicatur, sic anima corpori cõmunicatur, anima enim corpus animatũ dicitur, nõ est tamẽ anima ipsũ corpus, sed ab eo distracta, & vtroq; modo deitas est cõmunicabilis, persona verò neutro modo, im- *Persona quid denotat.* portat enim duplicẽ negationẽ cõmunicabilitatis in natura intellectuali, & id quidẽ ex natura rei. Quare nihil quod sit de ratione personæ dicit intẽtionẽ secũdã. De formali enim significato significat incõmunicabilitatẽ. Connotat autẽ triplex positiuum. Primò id de quo dicitur Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Secũdò relationẽ propter quam personæ cõuenit talis negatio. Huiusmodi relationes sunt proprietates personales paternitas, filiatio, spiratio passiua: Tertiò connotat essentiã, licet proinde ratione formalis significati nõ dicat dignitatẽ, id est, perfectionẽ, bene tamẽ ratione cõnotati, ratione cui⁹ etiã persona dicitur generari, adorari, & huiusmodi. *Perso na cui simulis sit.* Persona igitur admodũ similis est negationi in genere quæ præexigit subiectũ, de quo dicatur, id est, requirit extrema, de quibus dicitur actio, existere sine aptitudine tamen ad formã negatã, & importatur his nominibus: Alius diuersus, differẽs, &c. nõ autẽ cõparatur negationi extra genus, cuiusmodi sunt hæc, nõ homo, nõ equus, &c. Quip-

pe quæ dicantur tam de ente quàm de non ente, nec priuationi quæ negat actum, & relinquit aptitudinem, vt claudus, cæcus. Persona itaque est nomen primæ intentionis, & non secundæ, quia secluso actu rationis est in diuinis, secluso enim actu intellectus est in diuinis natura intellectualis, & entitas incommunicabilis, quæ sunt de ratione personæ. *Nego in genere.*

DIST. 24. QVÆST. VNICA.

An in diuinis sit propriè numerus?

IN diuinis profectò nō est propriè numerus, nā siue numerus formaliter sit ens in anima, id est, habeat esse in intellectu tantùm plura simul cōcipiēte, siue sit ens extra animā, hoc est, sit forma accidentalis habēs esse in rebus numeratis, cōnotat tamen materialiter distinctionem numeratorū in essentia. Quapropter cùm in diuinis sit vna essētia numero, ibi nō est propriè numer⁹, sed impropriè seu secūdū quid, vt puta numerus personarum. Et sic debent intelligi authoritates, quæ significant in diuinis esse numerum, vt apud Ioannem. Tres sunt personæ, quæ testimonium dāt in cœlo. & cætera. Debēt, in quā, accipi de numero transcendenti, qui abstrahit à substantia, & accidente, & aliis huiusmodi, id est, non est in substantia, & accidente, & aliis prædicamētis. Non autem accipi debent de numero, qui est in genere qualitatis quia numerus prædicamentalis consurgit (quod alij dicunt) causaliter vt asserit Philosphus *Numerus propriè non est in diuinis.* *Ioan. 5.* *Lib. 4. Phy.*

ex diuiſione continui. In Deo autem nihil eſt continuum,quare nec talis numerus. Præterea numerus iſte prædicamentalis eſt accidens, atqui in Deo nullum eſt accidens, vnde ſatis conſtat nec hunc numerum in Deo eſſe poſſe.

Lib. 1. de fide c. 2. Huc accedit Ambroſius, Cùm vnum (inquit) dicimus Deum, vnitas excludit numerũ deorum, nec qualitatem in Deo ponit, quia nec numerus, nec quantitas ibi eſt.

DIST. 25. QVÆST. VNICA.

Dicit-ne perſona in diuinis ſubſtantiam, vel relationem?

PRopterea quòd de perſona diſtin. 23. huius primi libri dicta ſunt, hoc ſolùm hîc adiiciendum exiſtimaui ex his quæ eruditè quidem Magiſter Sententiarum pertractat hac diſt. Quoniã (vt ait Hilarius) intelligentia doctorũ ex cauſis eſt aſſumẽda dicendi, quia non ſermoni res, ſed rei ſermo ſubiectus eſt. Hoc nomẽ, perſona (vt dicitur de diuinis) non vniformiter accipitur, ſed trifariam. Primò enim & propriè ſecundum ſubſtãtiam dicitur, & eſſentiam ſignificat, vt oſtendit Magiſter Sententiarum ex Auguſtino vt his in locutionibus. Deus eſt perſona, Pater eſt perſona, &c. Secundò, neceſſitáte quadam tranſlatum eſt nomen perſonæ, vt ſignificaret hypoſtaſes ſecundum Græcos, hoc eſt, tria ſuppoſita diuina, ſeu tres ſubſiſtẽtes, quatenꝰ hoc modo

Lib. 4. de Trin. circa medium.

Perſona in diuinis tripliciter accipitur.

Arrianis & aliis perperàm de fide ſentientibus reſpondere poſſent fideles, cùm ab his quæreretur, quænā eſſent illa tria, quæ in diuina credebant maieſtate, reſpondemus enim quòd ſint tres perſonæ, id eſt, hypoſtaſes, & ſic accipitur ſemper in plurali nomen perſonæ, pro hypoſtaſibus. Tertiò, accipitur pro proprietatibus perſonalibus, id eſt, quæ perſonas conſtituunt, & diuidunt, vt ſunt paternitas, filiatio, & ſpiratio paſſiua: & hoc modo accipitur in Symbolo Athanaſij, & ſimilibus locutionibus, cùm dicitur. Alia eſt enim perſona Patris, &c.

DIST. 26. QVÆST. VNICA.

Conſtituuntur-ne perſonæ diuinæ relationibus originis?

TRes fuerunt Theologorum circa hanc materiam opiniones. Prima aſſeruit diuinas perſonas ſeipſis conſtitui: Altera verò quòd conſtituantur per proprietates abſolutas aſſeuerat. Tertia eſt, quòd perſonæ diuinæ conſtituantur, & diſtingūtur per proprietates, relationis: Et hæc eſt cōmunior, vſitatior, ac ſacræ ſcripturæ magis conſona: quandòquidem authoritates ſcripturæ exprimentes perſonas diuinas, eas nominibus relatiuis exprimunt, vt in hoc loco. Baptiſantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti, & in illo. Tres ſunt qui teſtimonium dāt in cœlo. Pater, &c. Non eſt autem (aſſertore Dionyſio) audēdum aliquid dicere de ſuperſubſtan-

Perſonæ diuinæ relationibus conſtituuntur.

Matt. vlt.
Ioan. vlt.
Lib. 1. de diuinis nomi.

In fine lib. de Trinit. tiali occulta diuinitate, præter ea quæ nobis ex sacris eloquiis sunt expressa. Huic quoque assertioni subscribunt patres veteres, vt Boetius dicens, substantia continet vnitatem, id est, vna relatio multiplicat trinitatem, id est, sunt duæ relationes originis trinitatem constituentes: & alibi. *Lib.12.de Trin.* Personæ diuinæ non distinguntur, nisi penes alium, & alium modum habendi eandem naturam. *Lib.5 de Trin.c.1.* Augustinus: Singulæ personæ nullo modo ad se dicuntur, id est, non sunt absolutæ, sed ad inuicé, id est, sunt relationes. *Cap.1.* Damascenus, Et quoniá Pater, Filius, & Spiritus Sanctus secundum omnia vnú sunt, præter in generationé, & generationem & processionem, & Idem: In his solis enim hypostaticis, hoc est, personalibus proprietatibus, ab inuicem differunt hæ sanctæ tres hypostases. Anselmus de processu Spiritus Sancti dicit, quòd in diuinis omnia sunt vnum, vbi non obuiat relationes oppositio. *Relatio quomodo personam constituit.* Obserua autem vt planè noueris vim constitutiuam harum relationum, quòd relatio non constituit personam inquantum dicit habitudinem, id est, ad respectum terminum, sed ad fundamentum, quia habitudo ad terminum est ad extrinsecum, habitudo verò constitutiui est ad intrinsecum. Deinde relatio secundum suam quidditatem non constituit personam, sed per suam propriam passionem: patet quia per suam quidditatem est ad aliud. Vis autem constitutiua non cõuenit ei per se primò, sed per se secũdò, tanquam eius passio. Ad hæc relatio non consti-

tuit perſonam inquantum relatio, quia ſic omnis relatio conſtitueret, nec inquantum paternitas, filiatio, aut ſpiratio, quia hæc etiã in creaturis reperiũtur ſine vi conſtitutiua, vt inquantum diuina, nã hoc modo omnis relatio diuina (vt idẽtitas æqualitas cõſtituerit perſonã, quod conſtat eſſe falſum de ſpiratione actiua,) vt inquantum propria, quia prioritas originis, quæ eſt propria patri, non conſtituit perſonam patris. Sed quatuor requiruntur cõditiones, vt relatio perſonam conſtituat: Prima quòd relatio ſit formaliter inſiſtens, id eſt, habeat eſſe in diuina eſſentia, vt ſit eadem illi. Non enim duo poſſunt formaliter vnum conſtituere, niſi vnũ ſit in alio; Ideò non ſufficeret quòd eſſet cõſiſtens, id eſt, ſui exiſtens vel aſſiſtens. Secunda quòd ſit ſubſiſtens, relatio enim inhærens non conſtituit ſuppoſitum, cùm adueniat iam ſubſiſtenti. Tertia quòd ſit propria vni perſonæ, ſi enim communis eſſet duabus (vt ſpiratio actiua) aut pluribus (vt æqualitas, ſimilitudo) non conſtitueret perſonam. Quarta quòd ſit adueniens perſonæ. Obſerua præterea quòd relatiua ſunt ſimul nata, hoc eſt, nequeunt eſſe ſine ſe inuicem abſq; cõtradictione, quia relatio requirit duo extrema vt ſit, ſecus eſſet ad ſe & quid abſolutum, Relatiua etiam à ſe inuicem reipſa diſtingũtur. Hoc quoque modo diuinæ perſonæ ſunt ſimul natæ, quia includit contradictionem vnam eſſe ſub alia & diſtinguntur realiter ad inuicẽ, quia nihil ſeipſum producit *Lib. 1. de* ſecũdũ Auguſtinũ, nec propterea ſubſequitur *Trin. c. 1.*

distinctio essentiæ, in qua subsistunt, quia idem illimitatum potest esse fundamentum oppositarum relationum: Relatio autẽ fit eadẽ reipsa essentiæ diuinæ, & ab ea formaliter remanet distincta. Nam relatio non est formaliter essentia: vnde Augustinus, si essẽtia est ad aliud, iam non est essentia: consimiliter si relatio est ens ad se formaliter, non est relatio. Cùm igitur relatio non est eadem formaliter cũ essentia, sufficit ad distinctionem personarum sine distinctione essentiæ. Adde quòd & aliæ opiniones supradictæ nullam habent verisimilitudinem, de prima cõstat. Quæcũque enim non sunt primo diuersa, sed ab aliquo conueniunt, nõ seipsis primo distingũtur, quia in ipsis aliud est in quo conueniunt, & aliud in quo distinguntur, atqui diuinæ personæ non sunt primò diuersæ (conueniũt enim in essentia) ergo non seipsis totis distinguntur. Quòd si obiicias personam adeo esse simplicem sicut essentia. Essentia autem seipsa primò distinguitur à quoquo alio, ergo & personæ. Respõdetur quãuis persona sit simplex, nihilominus duo includit, essentiam videlicet, & relationẽ, quorũ vnum non est formaliter alterum, nã vnum est communicabile, videlicet essentia, Alterũ verõ nẽpe persona incõmunicabile, & sic vno potest distingui, id est, essentia ipsa & non altero. De secũda opinione quòd sit absurda patet, quidquid enim absolutum in diuinis est perfectio simpliciter (omne enim tale denotat perfectionẽ, & nulla est in diuinis perfectio nisi simpliciter)

Lib. 7. de Trin. c. 2.

citer, sed nulla proprietas personalis potest esse perfectio simpliciter, quia omnis perfectio simpliciter est communis tribus, & nulla personalis proprietas est communis tribus, igitur proprietas personalis nequit esse quid absolutum. Præterea quidquid est absolutum in diuinis est formaliter infinitum (omne enim tale dicit quãtitatẽ virtutis in creaturis, qua nõ potest carere diuina natura.) In diuinis autẽ non est vlla quantitas virtutis nisi infinita, sed nulla proprietas personalis est formaliter infinita (ñam ea priuaretur aliqua persona diuina formaliter infinita) ergo nec absoluta. Itaque reliquũ est, vt dicamus diuinas personas non constitui, aut distingui absolutis sed relationibus.

DISTINC. 27. QVÆSTIO 1.

An verbum creatum sit actualis intellectio?

VErbum nostrũ haud dubiè est actualis intellectio, & notitia producta à memoria perfecta repræsentans diuinum verbum. Hæc autem ratio intelligitur ex Augustino. Ait enim, formata quippe cogitatio ab ea re quam scimus verbum est, à cognoscente siquidem (vt idem asserit) & cognito paritur notitia. Consentit sibi, dicens: Cogitatio quippe nostra perueniens ad illas quod scimus, atque inde formata verbum nostrum est. Est autem duplex verbum videlicet imperfectum, quod est notitia confusa) & perfectum, quod est notitia distincta. Quapropter

Verbum nostrum quid sit.

Lib. 15. de Trin. c. 10. 15. & 24.

Lib. 9. de Trin. c. vlt.

Lib. 15. de Trin. c. 16.

Verbũ nostrũ est duplex.

licet quamlibet actualis notitia verbum dici posset, idcirco quòd de memoria gignatur, imperfecta notitia, seu confusa de imperfecta memoria gignatur, perinde ac perfecta de præfecta: Etiã confirmatur per Augustinum, quod notũ est (inquit) verbũ dicitur animo impressum, quantũ de memoria definiri, & proferri potest. Propriè tamẽ sola notitia diffinitiua, & perfecta verbũ dicitur, eo modo quo de verbo post Augustinum in præsentiarũ agimus, quòd videlicet repræsentet verbũ diuinũ, ait enim. Nã placet mihi quod noui, & definio quid sit intemperantia, & hoc est verbum eius. Porrò notitia perfecta nequit statim semper haberi, sed requiritur inquisitio præuia, quia secũdum Philosophum. Innata est nobis via procedẽdi à confuso ad distinctũ, quod planè innuit Augustinus, hac atque illa (inquit) volubili quadam notione iactamur, cum à nobis nũc hoc nunc illud inuentũ fuerit, vel occurrerit cogitatur, & tunc fit verũ verbum, quando ad illud quod scimus peruenit, atque inde formatur verbum eius. Illa tamen iactatio, seu inquisitio (vt satis indicat Augustinus) non est gignitio verbi formaliter, sed cùm præcedit. Est igitur talis ordo. Primò est notitia habitualis cõfusa, siue species intelligibilis: Secundò est notitia actualis confusa: Tertiò inquisitio & discursus, circa multas species variarum repręsentatiuas, quæ (virtualiter in memoria cõtinẽtur: Quartò est notitia actualis distincta, quæ imprimit in memoria speciem intelligibilẽ perfectã, &

9. de Trin. c. 10.

Lib. 9. de Trin. c. 10.

Lib. 1. Phy.

Lib 15. de Trin. c. 15.

Verbũ nostrum quomodo formatur.

tunc memoria aſſimilatur memoriæ paternæ in diuinis. Deinde ex tali memoria perfecta generabatur verbũ perfectũ abſque inquiſitione media inter ipſam memoriam, & verbum, & talis cognitio verbi perfecti ex memoria perfecta aſſimilatur propriæ gignitioni verbi diuini ex memoria paterna. Quæres verò cũ Auguſtino an ad verbi generationẽ cõcurrat voluntas ſine amore. Reſpondetur, quòd gigni amore obiecti cogniti, aut amore ipſi⁹ notitiæ non eſt de ratione verbi: veruntamẽ ad verbũ perfectum concurrit duplex voluntatis actus. Vnus primus imperãs actum, & inquiſitionem primam, ſine qua non haberetur verbũ perfectũ, vt oſtẽdit Auguſtinus: Alter actus eſt cõplacentiæ in notitia iam habita, ſine quo intellectus nõ permaneret in ea, & ex cõſequenti huiuſmodi notitia non haberet rationẽ verbi permanentis: Illa tamen permanentia non eſt de ratione verbi perfecti intenſiuè, non enim eſt minus perfecta albedo vni⁹ diei, quã vnius anni, nõ igitur actus voluntatis eſt de eſſentia verbi, nec eius cauſa, ſed concomitatur in nobis eius generationẽ propter cauſas prædictas. Si tamen verbũ ſtrictiſſimè caperetur, vt puta ex modo quo Auguſtin⁹ ex cauſa præallegata, pertractãs illud: Nemo poteſt dicere Domin⁹ Ieſus, niſi in Spiritu Sancto, &c. Quia huiuſmodi dicere denotat acceptationem & amorem obiecti dicti, & concepti, & vltra verbi rationẽ abſolutè aliquid includit, nẽpe quòd tale obiectũ amore proſequatur, tunc procul-

Lib. 9. de Trin. c. 10.

Ad verbũ perfectũ an concurrat voluntas.

Lib. 9. de Trin. c. vlt.

1. Ethic. c. 7.

1. Cor. 12.

dubio desideraretur actus voluntatis circa hoc obiectum. Aduersus prædicta obiicies Augustinũ dicentẽ: phãtasia Cartaginis in memoria mea est verbũ eius, hantasia autẽ ibi accipitur propriè pro specie intelligibili, erit igitur species intelligibilis verbum, & non notitia ipsa. Respondetur, hanc prædicationem non esse formalẽ, sed causalẽ, reddens hũc sensũ quòd talis species intelligibilis vnà cũ intellectu est causa productiua verbi, & Augustinũ ita intellexisse constat ex suis scriptis, cùm asserit verbum non esse formaliter in memoria, in qua tamen est species intelligibilis. Huic autẽ simile est illud Athanasij. Sicut anima rationalis, & caro vnus est homo, &c. Hæc enim duo constituunt ipsum hominem & componunt physicè, non autem sunt homo, cùm homo denotet ens tertium ab ipsis distinctum partibus.

De Tri. c. 6.

Lib. 15. de Trin. c. 8.

In Symbolo.

DISTINCTION. 27. QVÆTIO 2.

An verbum in diuinis sit proprium personæ genitæ?

CVm in diuinis exprimi per intellectum sit proprietas secũdæ personæ, & verbum illud ipsum significet, erit propterea merè personale, & proprietas filij. Porrò verbum est terminus concretiuus sicut & Filius, cuius abstractum (verbatio) non est receptum. Idem igitur significant Filius & verbum de formali & principali significato, néppe respectum secundæ personæ ad primam, differúntque duntaxat in connotato: verbum

Verbum est proprietas Filij.

Verbum est terminus cõcretiuus.

enim connotat notitiam actualem, cuius est talis expressio, Filius autem connotat naturam viuentem, in qua est talis relatio. Filiatio enim in solis est viuentibus. Aut dicitur verbum inquantum procedit per modum intellectus, Filius, quatenus Filius procedit à Patris per modum naturæ. Obiicies Augustinum dicentem, verbum est cum amore notitia. Hæc autem omnia sunt essentialia, hoc est, tribus competunt personis, igitur & verbum. Respondetur, Augustinum loqui de verbo nostro, quòd si ad diuinum etiam referatur, intelligit de notitia genita. Dices insuper, Pater intelligit res ipsas perinde ac Filius, igitur eius notitia dicetur verbum, & cùm talis notitia sit ipse Pater, dicetur ipse verbum sicuti & Filius. Respondetur, non quæuis notitia Dei dicitur verbum, sed duntaxat illa quæ est genita, & à generante reipsa distincta, notitia autem Patris ingenita est, nec ab ipso distincta. Dices tandem, filiatio est proprietas constitutiua secundæ personæ secundũ Augustinum, non ergo verbũ, quia vnius constituti est vnicũ formale constitutiuũ. Respondetur, non esse duo propria, sed idem, quia eandem relationem significant verbum, & Filius quamuis diuersa connotent, vt diximus. Vnde Augustinus, eò verbum quò Filius, & vtrunque relatiuè dicitur.

9. de Trin. cap. 10.

Lib. de fid. ad Petrum c. 2.

Lib. 7 de Trinit. c. 4.

DIST. 27. QVÆST. 3.

An diuinum verbum denotet respectum ad creaturas?

Lib.7.de Trin.c.4. ASsertore Diuo Augustino verbum & Filius in diuinis idem significant, nam eò verbū(inquit) quò filius: Filius autem non dicit respectum ad creaturas, igitur nec verbum. Obserua nihilominus, quòd hoc vocabulum, verbum, in diuinis denotat duplicem respectum. Primò & principaliter significat relationem expressi ad exprimentem: & hic respectus, est realis, & ratione huius dicitur proprietas filij: Secundò connotat respectum declaratiui ad declarata, id est, significat respectū notitiæ ad illa, quæ per eā cognoscuntur: siue illa sint diuina siue creata, quia cognoscit verbum diuinū ipsas personas trinitatis essentiam diuinā, atque creaturas. Augustinus enim ait, quòd verbum declarat se, & iste est respectus rationis: Nam idem potest habere rationem declaratiui ratione suiipsius. Omnis autem respectus, qui est ad seipsum, est rationis dūtaxat. Porrò hic respectus nomine proprietatis personalis, nec in personali proprietate filij inclusus, cùm sit respectus rationis. Insuper omne intrinsecū in diuinis, est proprius simpliciter, quocunque respectu ad creaturas. Quinimo omnis respectus in diuinis ad creaturas est communis tribus personis simpliciter, sed aliqua Filio appropriantur propter modum suæ emanationis, vt hic respectus, quem dicit verbum. Deinde & respectus, quem dicit ars ad artificiatum. Vnde Augustinus. Verbum est ars omnipotentis Dei plena omnium rationum viuentium. Respectus

Verbum nō denotat respectum ad creaturas.

Verbū duplicem significat respectum.

Lib.7.de Trin.c.3.

Filio quare aliqua appropriātur.

Lib.6.de Trin.c.vlt.

enim artis ad creaturas, vt artificium, est communis tribus, cùm sit eadem ratio, & potentia creatura trium personarum. Appropriatur tamen Filio propter conuenientiam cum sua productione, Operatio siquidem per modum artis ad intellectum pertinet. Consimiliter Filius per appropriationem dicitur potêtia operatiua Patris, Ioannes, Omnia per ipsum facta sunt. *Ioan. 1.* Propter eandem quoque causam sapientia, notitia, veritas, & cætera. Filio in diuinis attribuuntur. Hîc posset quæri cùm intellectus diuinus, vt est in Patre exprimens verbum diuinum, seu generans Filium habeat solam diuinam essentiam obiectum, vel etiam ipsas creaturas in eadem relucentes. Respondetur, quòd diuturna essentia est prius repræsentatiua eorum quæ sunt ad intra, quàm eorum quæ sunt ad extra (sic enim loquitur Beatus Augustinus.) *Filius non producitur notitia creaturarum.* Quocirca in primo instanti naturæ, in quo personarum emanatio completur, creaturæ non relucent in essentia: Et sic Filius non est notitia creaturarum, siue non producitur per earum notitiam.

DIST. 28. QVÆST. 1.

Est-ne ingenitum proprietas ipsius Patris?

Ingenitum dupliciter accipitur. INgenitum bifariã ſumitur: Primò quidem vt denotat negationẽ generationis propriè dictæ, qua videlicet terminus primus, & totalis generationis accipiat eſſe; & id intelligẽdo de negatione extra genus, quæ ſanè dicitur tam de ente, quàm non ente, atqui hoc modo non eſt proprietas Patris cũ eſſẽtiæ diuinæ Spiritus ſancti, ac non exiſtentibus conueniat. Secũdò accipitur, vt ſignificat negationẽ generationis cõmuniter ſumptæ, hoc eſt, acceptæ pro productione quacũque, ſiue ſit generatiò, ſiue alia productio præexigẽs generationẽ, qualis productio Spiritus ſancti, & hoc loquẽdo de negatione in genere, id eſt, quæ cõnotat gen⁹, ſeu poſitiuũ (quia in diuinis gen⁹ nõ propriè reperitur, nec ſpecies) in natura diuina, de qua dicitur talis negatio, & hoc pacto ingenitũ idẽ eſt quod ſubſiſtẽs nõ productũ. Vnde patet quòd ingenitũ hoc pacto acceptũ, nõ cõuenit eſſentiæ diuinæ, cùm ſit per generationẽ Filio communicata, nec Spiritui ſancti, cũ ſit productus per ſpirationem, quæ vtiq; generationẽ præexigit. ſed eſt proprietas ſolius Patris, Sol⁹ enim Pater eſt à ſe, hoc eſt, non ab alio productus: vnde Auguſtinus, Pater enim ſolus non eſt ab alio, ideò ſolus appellatur ingenit⁹. Et idẽ profitetur alibi dicẽs, nõ duos eſſe ingenitos certa fides declarat. Porrò hæc proprietas non eſt conſtitutiua Patris, quia perſona poſitiua non conſtituitur proprietate negatiua. Inſuper Pater, & Filius non habẽt vniformiter rationem perſonalitatis, cùm Filius poſitiua conſtituatur

Ingenitum eſt proprietas Patris.

Lib. 15. de Trin. c. 26.

2. ad Oroſium.

proprietate. Obiicies, omnis perſonalis proprietas relationem importat, nam ſecundum Auguſtinum, quidquid dicitur ad ſe in diuinis, eſt commune tribus perſonis, ſed ingenitum non ſignificat relationẽ, cũ dicat negationem, quæ nihil ponit formaliter, Igitur non eſt proprietas perſonalis. Reſpondetur. Non oportet quod omnis proprietas perſonalis denotet relationem poſitiuè, ſed ſufficit quòd poſitiuè, vel negatiuè. Ingenitum autem importat relationem negatiuè. Si enim relatio ſit alicui perſonæ propria, & negatio etiam talis relationis erit etiam alij perſonæ propria, & ita non cõmunis tribus. Dices, Ambroſius noluit vti hoc vocabulo, vt refert Magiſter ſententiarũ: Reſpõdetur, hoc fuiſſe propterea quòd tẽpore ſuo nõ eſſet vſitatũ, & quia volebãt perſuadere Ariani filium non eſſe Patri cõſubſtãtialẽ, ſed alterius ſubſtantiæ eſſe patrem, & alterius filium, quòd ille ingenitus, & iſte genitus diceretur, cùm diuerſum ſit eſſe ingenitum, & eſſe genitum, vnde Ambroſius quæſtioni reſpondens dicit ſe in diuinis ſcripturis hoc nomen, ingenitus, non legiſſe. Vide Magiſtrum hac diſt. Nunc autem ab patribus eſt receptum.

Lib. 5. de Trinit.

Lib. 1. de Spiritu. sãcto.

DIST. 28. QVÆST. 2.

Conſtituit-ne innaſcibilitas diuinã primã perſonam?

QVamuis veteres patres paruã, aut nullã poſuerint inter ingenitũ, & innaſcibilitatem (quæ ſunt Patris diuini proprietates) differẽtiã, quemadmodũ ſatis, ſup ér-

Ingenitum & innaſcibilitas quomodo differant.

que ex primo huius distinct. cap. apud Magist. colligi valet. Deinde ex tertio capite, vbi citat Hilarium, qui ait, Est vnus ab vno, sed ab ingenito genitus, proprietate videlicet in vnoquoque & originis, & innascibilitatis, vbi proprietatẽ illã, secundũ quã pater dicitur ingenitus, vocat innascibilitatem. Nihilominus si planè expẽdãtur distinctas habẽt rationes formales, quia genitũ & natũ in filio nõ sunt idẽ formaliter, aliquid enim repugnat natiuitati, vt pote esse in causa nõ viuẽte, quod nõ repugnat generationi in quantum est genere. Innascibile quoque secundũ suam rationẽ prius est quàm ingenitũ, patet quia genitũ prius quàm natum. Omne enim natũ est genitũ, sed nõ è cõtrario. Illud autẽ est prius altero, à quo nõ cõuertitur subsistendi consequẽtia ex post prædicamẽtis. Vbi autẽ positiuũ præcedit positũ, negatio posterioris præcedit negationẽ prioris, sicut non homo præcedit nõ animal. Verũtamẽ innascibilitas nõ cõstituit Patrem. Nã (vt diximus de ingenito) persona nequit negatiuè constitui. Præterea personæ nõ se habẽt vniformiter in ratione personalitatis, nec essẽt æquè positiuæ aut æquè perfectæ inquãtũ personæ, quia non est æquè perfecta personalitas negatiua, sicut positiua, qua filius, & Spiritus Sanctus constituũtur, filiatione videlicet, & spiratione passiua. Arguitur. Damascenus, omnia, ait, sunt vnũ præter ingenerationẽ, & generationẽ, & processionẽ, voluit igitur has esse proprietates cõstitutiuas. Respõdetur, hac dictione exceptiua

Innascibilitas non, constituit Patrem.

Lib. 1 c. 7.

(præter) non remoueri aliquas proprietates personales, sed essentialia duntaxat. Quinimò illis proprietatib⁹ tribus intelligit omnes alias, vt ingeneratione comprædit paternitatem, spirationem actiuam (vt est in Patre) & omnes proprietates patris: Et generatio complectitur filiationem, verbum imaginem, & alias filij proprietates, & consimiliter de Spiritu sancto sentiendum. Quòd hinc vel maximè constat, quia ibidem expresse ponit paternitatem, filiationem & processionem: non igitur existimabat tres priores solas esse personarũ proprietates, aut eas esse ipsarũ constitutiuas, sed earum nomine reliquas quoque comprehendebat.

DIST. 28. QVÆST. 3.

Constituitur-ne prima in diuinis persona positiua relatione ad secundam?

PRima in diuinis persona non constituitur in esse personæ deitate, cùm deitas incõmunicabilis nõ sit, deinde nec actiua spiratione, cùm hæc filio quoque cõpetat, nec postremò innascibilitate, quemadmodum assertum est resolut. præcedenti: consequitur igitur per locum à sufficienti diuisione eam, constitui positiua aliqua ad secũdam personam relatione, quæ quomodocumque nominetur siue paternitas, siue generatio actiua, aut alio quouis nomine perinde est, cùm sit eadem secundum rem, modo quo est in re, licet secundum consi- *Pater cõstituitur relatione positiua.*

derationem varietur, realē constituit persona, sed hoc posito dubiū emergit nō vulgare, quo enim prima secundam personam simul secum requirit, cùm & eā præcedat, & producat. Respōdetur, propterea quòd sint correlatiua. Relatiua enim asſertore Aristotele in prædicamēto ad aliquid sūt simul natura, hoc est nequeūt esse sine se inuicē absque cōtradictione, si fuerint relatiua mutua, id est primi, aut secūdi modi relatiuorum, quia relatiuis tertij modi hæc proprietas non competit, non enim sequitur, scibile est, ergo sciētia est: Sed in aliis relatiuis hoc est euidens, quia relationes illorū esse nequeunt sine suis terminis, secus essent ad se & quædam absolutæ (Omne autem prius natura absque contradictione esse potest sine posteriori, vt animal absque homine, subiectū quantum est ex se sine accidenti. Cum hoc autem modo existendi simul natura stat prioritas, & posterioritas originis, quod etiam in ipsis creatis euadit manifestum. Si enim Socrates Platonem genuerit, Socrates vt pater simul est cum Platone filio, & nihilominus est prior origine ipso Platone. Quæres autē quo nā pacto diuina essentia determinatur ad primā personā, vt sit in ea primò siue priusquam in aliis. Respondetur, quòd ex se, & suāpte natura, non per aliam proprietatem. Obserua tamen essentiam diuinam prius esse in patre paternitate immediationis, non paternitate adæquationis, quia isto pacto est in trib⁹ personis primò. Et vt hoc faciliùs perpendas exemplum desume à sole. Is

5. Metaph. c. de priori.

enim, cùm aſcendit ſuprà noſtrũ horizontem illuminat in eodẽ inſtanti, & primò, id eſt, adæquatè totum medium, Illuminatio enim totius medij eſt illius effectꝰ tũc totalis & adæquatus: in primò autẽ, id eſt, immediatè illuminat partem propinquiorẽ, & quæ eſt verſus oriẽtem, conſimiliter & anima rationalis vnitur nõ corpori plenè organiſato in eodẽ tẽporis inſtanti primò, id eſt, tanquam ſubiecto totali, & adæquato. Primò tamẽ primitate immediationis informat ipſũ cor. (Nã primũ quod in animali viuit eſt ipſum cor, deindee aliæ partes (& mediãte ipſos alias partes, perinde ac ſol mediãte priori parte medij illuminata, alias deinde illuminat. Sic enim diuina eſſẽtia in eodẽ inſtãti æternitatis eſt primò primitate adæquationis in tribus perſonis, primitate autem immediationis eſt primò in patre, & virtute illius in aliis ſuppoſitis, quibus ab illo primò cõmunicatur. *Lib. 16. De animalibꝰ.* Aduerſus prædicta obiicies, prima perſona priꝰ exiſtit, quàm generet, agere enim eſt ſuppoſiti, aſſertore Philoſopho, igitur ſi cõſtituatur relatione ad ſecundã perſonam, ſecunda perſona, coëxiſtet & ſimul cum ea, & ex conſequenti non generabitur ab ea. *In Proem. Metaph.* Reſpondetur has perſonas eſſe quidem ſimul, ſicut vis relatiuorum expoſcit, ſed nihilominus prima eſt prior origine altera, quod ſufficit, vt eam generare poſſit. Arguitur, prima perſona præcedit generationem, igitur & ſecunda, cùm ſit terminus illius relationis. Nam extrema alicuius relationis neceſſariò eam præcedũt. Diſtinguo ante-

cedens de generatione actiua, vel passiua: De actiua falsum est, quia prima persona non eam præcedit, sed per illam in esse personæ constituitur. Constitutum enim (sicut nec compositum partes componentes) non præcedit ipsum constituētia. De generatione passiua verū est. Nam quēadmodū pater filium origine præcedit, sic& generationem passiuam. Arguitur. Filius etiam præcedit hanc generationem passiuam, cùm sit simul cum patre (quandocumque enim aliqua sunt simul, si vnum illorum quidpiam præcedat, & alterum quoque illud præcedet) Igitur filius nō cōstituitur relatione passiua. Negatur antecedens, & ad eius probationem dicitur, quòd illa propositio, quandocumque aliqua sunt simul, intelligitur accipiēdo aduerbium simul & prius, & posterius vniformiter, hoc pacto videlicet, quòd si aliqua duo sint simul tempore, si vnum illorū sit prius tempore aliquo, & alterū quoque erit eodem prius tēpore, sed si vnum illorum, quæ sunt simul tempore præcedat aliquid natura, non oportet alterū illud quoque natura præcedere. Sol enim, & eius splēdor sunt simul tēpore, & sol natura præcedit suū splendorem, nō autem splendor præcedit natura seipsum. Conformiter dicēdum est de his quæ sunt simul natura, vt pater & filius, Si enim vnum sit prius aliquo, natura, & alterum, quoque illo prius erit natura: Sed si vnum sit prius origine aliquo, non oportet alterū etiā origine esse priorem: Cùm verò dictū est extrema debere præcedere re-

lationem, illud proculdubio verũ eſt de relationibus, quæ in prædicamento reperiuntur non autem de tranſcendentibus, quales ſunt iſtæ. Hæc enim extrema non ſupponũt quinimò conſtituunt ſua fundamenta.

DIST. 29. QVÆST. VNICA.

An principium vniuocè dicatur de principio ſumpto perſonaliter, & eſſentialiter?

PRincipium ſumitur perſonaliter (ſeu vt alij volũt notionaliter) cùm dicitur de vna perſona in diuinis reſpectu alterius, vt cùm Auguſtinus ait, patrẽ eſſe principium totius diuinitatis, id eſt, omnium perſonarum aliarum à ſe, patrem & filium eſſe principium Spiritus ſancti. Eſſentialiter verò accipitur cùm dicitur de tribus perſonis reſpectu creaturarũ, ſicut cũ idẽ Auguſtinus ait Patrem, & Filiũ, & Spiritum ſanctum eſſe vnum principium omnium creaturarũ, idcircò quod vnica virtute, & omnipotentia in eis exiſtente eas comproducant: Quomodocumque tamen dicitur ſemper ad aliquid, ſeu deſignat reſpectum ad aliud, ſed differenter. Nam cùm accipitur notionaliter, ſignat reſpectũ realem, hoc eſt, relationem productionis realis. Sumptum verò eſſentialiter ſignificat relationem rationis, cùm Dei ad creaturam (vt oſtendemus Reſol. ſequenti) nulla ſit relatio realis. Enti autem reali, quod eſt ſimpliciter ens, & enti rationis quod eſt ens ſecundum quid,

Principium dupliciter accipitur.

Lib. 4 de Tri. c. 20.

Principium eſt nomẽ relatiuum.

Principium non dicitur vniuocè respectu personarum, & respectu creaturarũ. nihil est commune vniuocũ: Quocirca principium non dicitur vniuocè de principio notionali & essẽtiali. Arguitur, Sequitur optimè, generans vel spirãs, ergo principiãs, & creans, igitur principians denotat idcirco principium quidpiam illis commune. Respondetur non accipitur vtrobique vniuocè, quia in prima propositione significat relationem realem, in secunda, rationis.

DIST. 30. QVÆST. I.

Dicitur-ne aliqua relatio de Deo ex tempore?

Relationes aliquæ dicuntur de Deo ex tẽpore. CVm relatiua assertore Aristotele in prædicamentis sunt simul natura, & creaturæ à Deo naturaliter depẽdeãt, relationes ipsarum creatururarum ad Deum nouæ ex tempore erunt, & illæ quæ in Deo eis correspondent, recentes quoque, & ex tempore in Deo erunt. His suffragatur Diuus Augustinus dicens. *Lib. 5. de Tri. c. 16.* Si dominus non dicitur nisi cùm incipit habere seruum, etiam ista appellatio relatiua ex tempore est in Deo, & cætera. Vide Magistrum, A. Propter relationes tamen creaturarum inquantum sunt ad Deum, id est, inquantum habent Deum pro termino, non est necessum ponere alias relationes in Deo ex tempore terminantes istas, cum etiam in creaturis relatiuũ non terminet depẽdentiam sui correlatiui, secundum relationẽ quã denotat, sed sub ratione absoluti, vt terminus paternitatis non est filius pro formali, sed pro materiali,

riali, vt loquuntur. Poteſt nihilominus in Deo poni aliqua relatio rationis, licet illa non terminet relationes creaturarum ad Deum, noua quidem & ex tẽpore, ſicut illa quæ producitur per actum intellectus noſtri conſiderantis ipſam, & comparantis ad creaturas, vt Dominum creatorem, ſed non noua aliqua per actum intellectus ſui, quia nunquam eſt tranſitus de contradictorio in contradictorium ſine mutatione: Sed ſi diuinus intellectus nunc cõſideraret voluntatem ſuam ſub aliqua relatione, au comparatione, ſub qua prius non conſiderabat, eſſet tranſitus de contradictorio in contradictorium, eſſet igitur mutatio in intellectu diuino, quod eſt abſurdum. Quamuis ergo diuinus intellectus formet relationem rationis, comparans eſſentiam ſuam, ſeu voluntatem ad creaturas, non tamen nouam, & ex tempore: Nam ab æterno confert voluntatem ſuam creaturæ, licet non pro æterno, & producit eam relationem rationis. Exempli gratia. Quemadmodum ab æterno diuinus intellectus comparauit voluntatem ſuam, vt creatiuam ad animam Antichriſti, vt creabilem in aliquo tempore, ſic æternaliter comparat voluntatem diuinam vt creantem ad animã Antichriſti, vt actu exiſtentem in illo inſtanti, in quo decreuit eam creare: hoc eſt ſicut Deus præuidet ab æterno creãdum Antichriſtum, ſic præuidet ſe creantem illum in tali inſtanti in quo creabitur, & ſic vtraque illarum relationum rationis (quarum vna eſt potentialis, & altera actualis) eſt æterna, licet

In Deo eſt relatio rationis noua, & ex tempore.

nõ pro æterno. Quamuis e
nes rationis ſint in Deo per
noſtri nouæ,& recentes,pro
ſequitur accidens aliquod
tationem,quia ipſius natu
mutetur. Obiicies auté, Q
citur eſt Deus,& ex con
igitur nouum nec ex te
quod quidquid eſt in D
quidẽ æternum, ſed no
de Deo per habitudi
Deus dicitur dilectu
gnitus. Sed quære
nitur Deus Domin
Auguſtinum, ſi n
minás per ſe nou
põdetur quòd
creatura, & tern
natur, Domi
ſt cùm
luti cùm
æ qui
ùm ſit
ninatı
à nol
o hor
ter
form
hor
di

Non quidquid Deo eſt, Deꝰ eſt.

Lib. 5. de Trin. c. vlt.

Denominatio extrinſeca quid

alis. Ad hæc huiuſ-
r perſonas ex natura
us potentiæ eas cōpa-
generans filium cōmu-
eſſentiam, idcirco cō-
magnitudinē infinitā, *Contra Maximinū. lib. 3. ca. 18. 19. & 20.*
erat Auguſtinus. Si dicis
eſſe maiorem filio, quia
ondebo, Immò adeo pa-
o, quia æqualem genuit.
alitatem in diuinis perſonis
lem. Conſimilitet dicendū
quæ eſt in diuinis perſonis,
m, & deitatem, quatenus eſ-
ſt veluti quædam forma dans
erſonæ ſunt Deus: Similitudo
r perſonas ſecundum attributa
ntiā, iuſtitiā, bonitatem &c) quæ
oprietates huius naturæ. Nam vt
us, Non natuta, ſed quæ circa na- *Cap. 5.*
cuntur. Hæc autem ſimilitudo ex
in ipſis perſonis ſicut & æqualitas.
odo & idētitas (ſecluſa intellectus
one) eſt in diuinis perſonis relatio
rfecta identitas, & ſufficiens extre-
ſtinctio. Vnde non reperitur perfe-
tas niſi in diuinis. Socratis enim ad ſe-
n eſt perfecta identitas, quia rationis
ad Platonem, ob id quòd fundamen-
vnum numero, ſed ſpecie tantùm.
ta obiicies Auguſtinum dicentem, *Lib. 5. de tr cap. 6.*
ır ſecundum quid æqualis ſit patri

esse realiter, nulla igitur relatio realis potest esse in Deo ad creaturam.

DISTINCT. 31. QVÆST. VNICA.

Suntne identitas, similitudo & æqualitas in Deo relationes reales?

Relatio realis habet tres conditiones.

AD relationé realé tria desiderantur duntaxat. Primú quòd extrema (fundamentum videlicet & terminus (sunt realia. Deinde quòd extremorum sit distinctio realis. Postremò quòd huiusmodi relatio ex natura cósurgat, & sequatur extremorú, absque alicuius potentiæ opere, cóparantis vnum extremú alteri. Hæc auté idenditati, similitudini, & æqualitati, vt sunt in diuinis, cópetunt, erunt igitur reales rationes. Quòd auté eis competát patet de singulis, & primò quidem de æqualitate [illegible] propinquum est vnitas [illegible] tionis diuinæ, infi- [illegible] verò est ipsa essentia. [illegible] ipsa distincta, nempe [illegible] ntur æquales. Vnde [illegible] ipsi non est, & Au- [illegible]

Identitas, similitudo & æqualitas sunt relationes reales.

enim pater prius esset æqualis. Ad hæc huiusmodi relatio consequitur personas ex natura rei sine operatione alicuius potentiæ eas cōparantis, quia enim pater generans filium cōmunicat eidem perfectè suā essentiam, idcirco cōmunicat ei etiam eandē magnitudinē infinitā, quemadmodum asseuerat Augustinus. Si dicis (inquit) eo ipso patrem esse maiorem filio, quia pater genuit, citò respondebo, Immò adeo pater non est maior filio, quia æqualem genuit. Constat itaque æqualitatem in diuinis personis esse relationem realem. Consimiliter dicendū est de similitudine quæ est in diuinis personis, secundum essentiam, & deitatem, quatenus essentia, & Deitas est veluti quædam forma dans illi esse, seu qua personæ sunt Deus: Similitudo quoque est inter personas secundum attributa omnia (vt sapientiā, iustitiā, bonitatem &c) quæ sunt tanquā proprietates huius naturæ. Nam vt ait Damascenus, Non natura, sed quæ circa naturam sunt dicuntur. Hæc autem similitudo ex natura rei est in ipsis personis sicut & æqualitas. Consimili modo & idētitas (seclusa intellectus comparatione) est in diuinis personis relatio realis, & perfecta identitas, & sufficiens extremorum ... tio. Vnde non reperitur perfe... in diuinis. Socratis enim ad se... perfecta identitas, quia rationis ... nem, ob id quòd fundamen... um numero, sed specie tantùm. ... obiicies Augustinum dicentem, ... secundum quid æqualis sit patri

Contra Maximinū. lib. 3. ca. 18. 19. & 20.

Cap. 5.

Lib. 5. de tr cap. 6.

filius. Respondetur, nō secundū hoc quod ad patrē dicitur filius est æqualis patri, restat igitur, vt secundum illud quod ad se dicitur, sit æqualis, id est secundū substantiā, ergo æqualitas non dicitur secūdum relationem. Respondetur, quòd personæ diuinæ sunt æquales secundum essentiam fundamentaliter, non autem formaliter.

DIST. 32. QVÆST. I.

An Pater, & Filius diligant se Spiritu sancto?

Amor in diuinis est quid essentiale.
Lib. 15. de Trin. c. 5.

AMor in diuinis est haud dubiè essentialis perfectio, tribus videlicet communis personis assertore Augustino, Ait enim quidquid secundū qualitates in illa simplici natura dici videtur, secundum essentiam, est intelligendum, vt bonus magnus, immortalis, sapiens, diligens, eodem siquidem amore Pater, Filius, & Spiritus sanctus se, & creaturas diligunt, appropriatur tamen Spiritui sancto, perinde ac omnia, quæ ad voluntatem pertinent, & id quidem propter modum suæ emanationis, quia Spiritus sanctus procedit per modum amoris, vt puta per actum spirandi. Quocirca in hac locutione (Pater, & filius diligunt se Spiritu sancto) diligere sumitur partim essentialiter, & partim notionaliter, significat enim amorem appropriatum Spiritui sancto connotando eius productionem, quatenus enim actus ille amoris habet pro obiecto mediū, Deum ipsum, sed & creaturas omnes,

est quid essentiale, inquantum verò connotat productionem Spiritus sancti, est notionale. Sensus proinde prædictæ locutionis est iste, Pater & Filius diligunt se Spiritu sancto, Pater, & Filius producunt Spiritũ sanctũ, qui appropriatè est amor omnis necessariò amati, & in hoc sensu eum admittit B. Augustinus. Manifestũ est inquit, quòd non aliquis duorum est, quo vterque cõiungitur, quo genitus à gignẽte diligatur, genitorémque suum diligat. *Lib.6. de Trin.c.5.*

DIST. 32. QVAEST. 2.

Vtrum pater sit sapientia genita?

HÆc quæstio vt ait Augustinus mouetur, propterea quòd dixerit Apostolus Christum Dei virtutẽ, & Dei Sapientiam, pro qua explicãda obseruandum est imprimis, quòd vna est sapiẽtia patris, filij & Spiritus sancti, sicut vna essentia, quia sapientia in illius naturæ simplicitate est essentia, Quocirca Pater, Filius & Spiritus sanctus sapiunt eadem penitus sapientia: Nã si esset alia, & alia, neutra esset perfectio simpliciter: Sic in tribus personis diuinis. Nihilominus, quamuis sapiẽtia significet perfectionẽ essentialem, seu perfectionem simpliciter (vt dicunt) aliquando tamen pro persona capitur, potissimum cùm hæ determinationes (genitum, & ingenitum) illi adhibentur, vt cùm dicitur in diuinis esse sapiẽtia ingenita, & sapientia genita, genitum enim & ingenitum personas distingunt manente eadẽ prorsus sapiẽtia essentialiter dicta, *Lib.6.de Trin.c.1.* *1.Cor.1.*

perinde ac distingunt, Deus genitus,& ingenitus manente omnino eadé deitate: Licet pro inde hæc propositio, Pater est sapiens sapientia genita in sensu diuisionis sit vera, reddens hunc sensum, Pater est sapiens, sapientia,& illa sapientia est filius qui est genitus: Nihilo secius in sensu composito,& simpliciter est falsa. Nã aut sapientia accipitur pro suo proprio significato, vt puta pro perfectione essentiali, & hoc modo constat illam esse falsam, quia nulla perfectio essentialis in Deo genita est simpliciter, quia omnis talis præuenit generationem actiuam. Aut sumitur pro persona filij,& hoc quoque pacto falsa est, quia filius non est patri forma, aut principium sapiendi, quod tamen denotatur per illam propositionem. Adde etiam

Lib de trin. cap. 1. & rationem Augustini, quam ponit Magister, in diuinis hoc est esse, quod sapere, Igitur si sapientia, quam genuit Pater, causa est illi vt sapiens sit, etiã vt sit ipsa illi causa est, hoc autem est absurdum, alioquin sapientia genita non esset à patre, sed ab ipsa esset Pater. Quamobrem

Lib. 1. retract. cap 16. D Augustinus corrigit, quod dixerat, asseuerãs patrem esse sapientem ea quam genuit sapiẽtia.

Lib. 83. q. 23. Tomo 4. Obserua præterea, vt exactè noueris vsum locutionum, quibus Patres hanc explicant materiam, quod dicere variè accipitur, primò essentialiter, id est vt competit trib⁹ personis, & hoc bifariã: Vno modo, vt significat intelligere, & sic Pater, Filius, & S pũs sanctus sunt vnũ, vnum dicens, id est vnũ intelligẽs, & hoc modo accipitur ab Anselmo, qui sic ait, Nihil aliud est sum-

Dicere variè capitur.

Menoteſſ. cap. 63.

mo Spiritui dicere, quã quasi cogitãdo intueri. Altero modo accipitur ꝓ declarare formaliter, cõueniens etiã tribus personis, quib⁹ enim persona (cùm sit notitia infinita) est declaratiua omnis declarabilis, quãdoquidem notitia actualis est declaratiua obiecti, Appropriatur nihilominus filio, ob id quòd producatur per modũ notitiæ: Vnde Augustinus. Si enim (inquit) hoc verbum, quòd nos proferimus temporale, & transitorium est, seipsum ostendit, & illud de quo loquimur, quantò magis verbum Dei per quòd facta sunt omnia. Secundò capitur mere naturaliter, seu personaliter, & idem est quòd gignere: Et iuxta hanc acceptionẽ ait Richardus, quòd solus pater dicit, & Augustinus dicens, quòd pater dicit verbum, in quo omnia disposuit. Tertiò sumitur partim essentialiter, & partim notionaliter, siue personaliter, & significat declarare. Non quidem quatenus declarare cõuenit alicui formaliter, sed principiatiuè, & secũdum hanc acceptionẽ ait Augustinus, quòd pater dicit verbo, hoc est producit verbum, qui appropriatè est notitia declaratiua seu manifestatiua omnis declarabilis. Quamuis autẽ pater nõ sit sapiens sapientia genita, filius tamen conceditur esse sapiens sapientia ingenita, non quidem formaliter, sed principiatiuè (sic enim loquuntur) hæc enim propositio hunc habet sensum, filius productus est à patre, qui est sapientia ingenita, à quo habet, vt sit sapiens, nihil enim filius à se habet, sed omnia à patre, per æternam recipit generationem.

Lib. 7. de Trinit. c. 3.

Lib. 6 de Trinit. c. 11

Lib. 7. de trinit. ca. 1.

Filius est sapientia ingenita.

cedens de generatione actiua, vel passiua: De actiua falsum est, quia prima persona non eam præcedit, sed per illam in esse personæ constituitur. Constitutum enim (sicut nec compositum partes componentes) non præcedit ipsum constituẽtia. De generatione passiua verũ est. Nam quẽadmodũ pater filium origine præcedit, sic & generationem passiuam. Arguitur. Filius etiam præcedit hanc generationem passiuam, cùm sit simul cum patre (quandocumque enim aliqua sunt simul, si vnum illorum quidpiam præcedat, & alterum quoque illud præcedet) Igitur filius nõ cõstituitur relatione passiua. Negatur antecedens, & ad eius probationem dicitur, quòd illa propositio, quandocumque aliqua sunt simul, intelligitur accipiẽdo aduerbium simul & prius, & posterius vniformiter, hoc pacto videlicet, quòd si aliqua duo sint simul tempore, si vnum illorũ sit prius tempore aliquo, & alterũ quoque erit eodem prius tẽpore, sed si vnum illorum, quæ sunt simul tempore præcedat aliquid natura, non oportet alterũ illud quoque natura præcedere. Sol enim, & eius splẽdor sunt simul tẽpore, & sol natura præcedit suũ splendorem, nõ autem splendor præcedit natura seipsum. Conformiter dicẽdum est de his quæ sunt simul natura, vt pater & filius, Si enim vnum sit prius aliquo, natura, & alterum, quoque illo prius erit natura: Sed si vnum sit prius origine aliquo, non oportet alterũ etiã origine esse priorem: Cùm verò dictũ est extrema debere præcedere re-

lationem, illud proculdubio verũ est de relationibus, quæ in prædicamento reperiuntur non autem de transcendentibus, quales sunt istæ. Hæc enim extrema non supponũt quinimò constituunt sua fundamenta.

DIST. 29. QVÆST. VNICA.

An principium vniuocè dicatur de principio sumpto personaliter, & essentialiter?

Principium sumitur personaliter (seu vt alij volũt notionaliter) cùm dicitur de vna persona in diuinis respectu alterius, vt cùm Augustinus ait, patrẽ esse principium totius diuinitatis, id est, omnium personarum aliarum à se, patrem & filium esse principium Spiritus sancti. Essentialiter verò accipitur cùm dicitur de tribus personis respectu creaturarũ, sicut cũ idẽ Augustinus ait Patrem, & Filiũ, & Spiritum sanctum esse vnum principium omnium creaturarũ, idcircò quod vnica virtute, & omnipotentia in eis existente eas comproducant: Quomodocumque tamen dicitur semper ad aliquid, seu designat respectum ad aliud, sed differenter. Nam cùm accipitur notionaliter, signat respectũ realem, hoc est, relationem productionis realis. Sumptum verò essentialiter significat relationem: rationis, cùm Dei ad creaturam (vt ostendemus Resol. sequenti) nulla sit relatio realis. Enti autem reali, quod est simpliciter ens, & enti rationis quod est ens secundum quid,

Principium dupliciter accipitur.

Lib. 4 de Tri. c. 10.

Principium est nomẽ relatiuum.

Principium non dicitur vniuocè respectu personarum, & respectu creaturarũ.

nihil eſt commune vniuocũ: Quocirca principium non dicitur vniuocè de principio notionali & eſſẽtiali. Arguitur, Sequitur optimè, generans vel ſpirãs, ergo principiãs, & creans, igitur principians denotat idcirco principium quidpiam illis commune. Reſpondetur non accipitur vtrobique vniuocè, quia in prima propoſitione ſignificat relationem realem, in ſecunda, rationis.

DIST. 30. QVÆST. I.

Dicitur-ne aliqua relatio de Deo ex tempore?

Relationes aliquæ dicuntur de Deo ex tẽpore.

Lib. 5. de Tri. c. 16.

CVm relatiua aſſertore Ariſtotele in prædicamentis ſunt ſimul natura, & creaturæ à Deo naturaliter depẽdeãt, relationes ipſarum creatururarum ad Deum nouæ ex tempore erunt, & illæ quæ in Deo eis correſpondent, recentes quoque, & ex tempore in Deo erunt. His ſuffragatur Diuus Auguſtinus dicens. Si dominus non dicitur niſi cùm incipit habere ſeruum, etiam iſta appellatio relatiua ex tempore eſt in Deo, & cætera. Vide Magiſtrum, A. Propter relationes tamen creaturarum inquantum ſunt ad Deum, id eſt, inquantum habent Deum pro termino, non eſt neceſſum ponere alias relationes in Deo ex tempore terminantes iſtas, cum etiam in creaturis relatiuũ non terminet depẽdentiam ſui correlatiui, ſecundum relationẽ quã denotat, ſed ſub ratione abſoluti, vt terminus paternitatis non eſt filius pro formali, ſed pro materiali,

riali,vt loquuntur. Poteſt nihilominus in Deo poni aliqua relatio rationis, licet illa non terminet relationes creaturarum ad Deum,noua quidem & ex tẽpore, ſicut illa quæ producitur per actum intellectus noſtri conſiderantis ipſam,& comparantis ad creaturas, vt Dominum creatorem, ſed non noua aliqua per actum intellectus ſui,quia nunquam eſt tranſitus de contradictorio in contradictorium ſine mutatione: Sed ſi diuinus intellectus nunc cõſideraret voluntatem ſuam ſub aliqua relatione, au comparatione, ſub qua prius non conſiderabat, eſſet tranſitus de contradictorio in contradictorium, eſſet igitur mutatio in intellectu diuino, quod eſt abſurdum.Quamuis ergo diuinus intellectus formet relationem rationis, comparans eſſentiam ſuam,ſeu voluntatem ad creaturas,non tamen nouam,& ex tempore:Nam ab æterno confert voluntatem ſuam creaturæ, licet non pro æterno, & producit eam relationem rationis.Exempli gratia. Quemadmodum ab æterno diuinus intellectus comparauit voluntatem ſuam, vt creatiuam ad animam Antichriſti,vt creabilem in aliquo tempore, ſic æternaliter comparat voluntatem diuinam vt creantem ad animã Antichriſti, vt actu exiſtentem in illo inſtanti, in quo decreuit eam creare:hoc eſt ſicut Deus præuidet ab æterno creãdum Antichriſtum, ſic præuidet ſe creantem illum in tali inſtanti in quo creabitur, & ſic vtraque illarum relationum rationis (quarum vna eſt potentialis,& altera actualis) eſt æterna,licet

In Deo eſt relatio rationis noua, & ex tempore.

nõ pro æterno. Quamuis ergo aliquæ relationes rationis ſint in Deo per actum intellectus noſtri nouæ,& recentes, propterea tamen non ſequitur accidens aliquod eſſe in Deo, aut mutationem, quia ipſius naturæ nihil accidit quo mutetur. Obiicies autẽ, Quidquid de Deo dicitur eſt Deus,& ex conſequẽti æternum, non igitur nouum nec ex tempore. Reſpondetur, quod quidquid eſt in Deo per identitatẽ eſt quidẽ æternum, ſed non quidquid prædicatur de Deo per habitudinẽ alterius ad ipſũ. Vnde Deus dicitur dilectus à nobis ex tẽpore,& cognitus. Sed quæres quonam pacto igitur ponitur Deus Dominus ex tempore ſecundum Auguſtinum, ſi nulla fuerit in Deo relatio terminãs per ſe nouã relationem creaturæ. Reſpõdetur quòd ſola relatione noua, quæ eſt in creatura,& terminatur ad ipſam, ipſa denominatur, Dominus denominatione extrinſeca, quæ eſt cùm denominãs nõ eſt in denominato, veluti cùm paries denominatur viſus, viſione quæ quidẽ nõ eſt in pariete, ſed in ſenſu viſus, cùm ſit operatio immanẽs: Eadẽ quoq; denominatione denominatur ex tẽpore cognitus à nobis,& dilectus. Quẽadmodũ & opus ab homine confectũ dicitur humanũ, nõ propter aliquid humanitatis, quod ſit in ipſo opere formaliter, ſed propter humanitatẽ, quæ eſt in homine, ad quẽ ſanè ipſum opus habet habitudinẽ,& reſpectũ ſicuti effectus ad ſuã cauſam. His ſubſcribit Aug. dicens, quòd temporaliter Deus incipit dici Dominus, quod antea nõ di-

Non quidquid Deo eſt, De⁹ eſt.

Lib. 5. de Trin. c. vlt.

Denominatio extrinſeca quid.

D. lib. 5. de Trin. c. vlt.

cebatur manifestũ est relatiuè dici, non tamen secundum accidens Dei, quòd ei aliquid acciderit, sed planè secũdum accidẽs eius (nempè creaturæ) ad ꝙ incipit dici Dominus relatiuè.

DIST. 30. QVÆST. 2.

Vtrum Dei ad creaturam possit esse relatio realis?

TRiplici ratione astrui potest in Deo non posse esse realem relationem ad creaturam. Primò ex summa ipsius simplicitate, quia enim Deus perfectè simplex est, nihil est in eo quòd non est ipse, hoc est quod non sit idem sibi, secus esset ibi cõpositio: vnde Augustinus. Deus simplex est, quia hoc est quod habet, hoc est, quidquid est in Deo est ipse De⁹. Deinde ex perfecta eius necessitate. In eo enim quod summè est necessariũ nihil esse valet, nisi fuerit quoq; necessariũ. At relatio ad creaturã nequit esse ens necessariũ, non enim potest esse magis necessariũ, quã termin⁹ à quo depẽdet videlicet creatura, quæ est contingẽs. Tertiò ex ratione infiniti, quandoquidẽ in eo quod est simpliciter infinitũ, nihil potest esse quod non sit idem illi, alioquin non esset perfectissimum simpliciter: Sed nulla relatio realis ad creaturam potest esse eadem Deo, quod patet, quia nihil idem Deo est incorruptibile, sed omnis talis relatio ad creaturam est corruptibilis, cùm eius terminus sit corruptibilis, nẽpe creatura: nõ enim potest relatio remanere realiter, suo termino desinente

Relatio realis ad creaturã nequit esse in Deo.

Lib. 11 de ciuit. Dei c. 10.

esse realiter, nulla igitur relatio realis potest esse in Deo ad creaturam.

DISTINCT. 31. QVÆST. VNICA.

Suntne identitas, similitudo & æqualitas in Deo relationes reales?

Relatio realis habet tres conditiones.

AD relationẽ realẽ tria desiderantur duntaxat. Primũ quòd extrema (fundamentum videlicet & terminus) sunt realia. Deinde quòd extremorum sit distinctio realis. Postremò quòd huiusmodi relatio ex natura cõsurgat, & sequatur extremorũ, absque alicuius potentiæ opere, cõparantis vnum extremũ alteri. Hæc autẽ idenditati, similitudini, & æqualitati, vt sunt in diuinis, cõpetunt, erunt igitur reales rationes. Quòd autẽ eis competãt patet de singulis, & primò quidem de æqualitate, cuius fundamentum propinquum est vnitas magnitudinis, hoc est perfectionis diuinæ, infinitas videlicet, remotum verò est ipsa essentia. Deinceps extrema sunt reipsa distincta, nempe diuinæ personæ quæ dicuntur æquales. Vnde Hilarius, Similitudo sibi ipsi non est, & Augustinus ait, quod in filio est prima æqualitas (pater enim produxit filium sibi æqũalem, & hac ratione æqualitas priùs est in filio, quàm in patre tanquam in termino, & veluti in fundamẽto si loquaris de æqualitate, qua filius est patri æqualis) hoc autem non esset verum, si aliqua persona posset dici sibiipsi æqualis, tunc

Identitas, similitudo & æqualitas sunt relationes reales.

Lib. 3. de trinit. cir. fin.

Lib. 6 de Trinit. ca 9.

enim pater prius esset æqualis. Ad hæc huiusmodi relatio consequitur personas ex natura rei sine operatione alicuius potentiæ eas cõparantis, quia enim pater generans filium cõmunicat eidem perfectè suã essentiam, idcirco cõmunicat ei etiam eandẽ magnitudinẽ infinitã, quemadmodum asseuerat Augustinus. Si dicis (inquit) eo ipso patrem esse maiorem filio, quia pater genuit, citò respondebo, Immò adeo pater non est maior filio, quia æqualem genuit. *Contra Maximinũ. lib. 3. ca. 18. 19. & 20.* Constat itaque æqualitatem in diuinis personis esse relationem realem. Consimiliter dicendũ est de similitudine quæ est in diuinis personis, secundum essentiam, & deitatem, quatenus essentia, & Deitas est veluti quædam forma dans illi esse, seu qua personæ sunt Deus: Similitudo quoque est inter personas secundum attributa omnia (vt sapientiã, iustitiã, bonitatem &c) quæ sunt tanquã proprietates huius naturæ. Nam vt ait Damascenus, Non natura, sed quæ circa naturam sunt dicuntur. *Cap. 5.* Hæc autem similitudo ex natura rei est in ipsis personis sicut & æqualitas. Consimili modo & idẽtitas (seclusa intellectus comparatione) est in diuinis personis relatio realis, & perfecta identitas, & sufficiens extremorum distinctio. Vnde non reperitur perfecta identitas nisi in diuinis. Socratis enim ad seipsum non est perfecta identitas, quia rationis tantùm ad Platonem, ob id quòd fundamentum non sit vnum numero, sed specie tantùm. Contra asserta obiicies Augustinum dicentem, cùm quæritur secundum quid æqualis sit patri *Lib. 5. de tr cap. 6.*

filius. Respondetur, nõ secundũ hoc quod ad patrẽ dicitur filius est æqualis patri, restat igitur, vt secundum illud quod ad se dicitur, sit æqualis, id est secundũ substantiã, ergo æqualitas non dicitur secũdum relationem. Respondetur, quòd personæ diuinæ sunt æquales secundum essentiam fundamentaliter, non autem formaliter.

DIST. 32. QVÆST. I.

An Pater, & Filius diligant se Spiritu sancto?

Amor in diuinis est quid essentiale.
Lib. 15. de Trin. c. 5.

AMor in diuinis est haud dubiè essentialis perfectio, tribus videlicet communis personis assertore Augustino, Ait enim quidquid secundũ qualitates in illa simplici natura dici videtur, secundum essentiam, est intelligendum, vt bonus magnus, immortalis, sapiens, diligens, eodem siquidem amore Pater, Filius, & Spiritus sanctus se, & creaturas diligunt, appropriatur tamen Spiritui sancto, perinde ac omnia, quæ ad voluntatem pertinent, & id quidem propter modum suæ emanationis, quia Spiritus sanctus procedit per modum amoris, vt puta per actum spirandi. Quocirca in hac locutione (Pater, & filius diligunt se Spiritu sancto) diligere sumitur partim essentialiter, & partim notionaliter, significat enim amorem appropriatum Spiritui sancto connotando eius productionem, quatenus enim actus ille amoris habet pro obiecto mediũ, Deum ipsum, sed & creaturas omnes,

est quid essentiale, inquantum verò connotat productionem Spiritus sancti, est notionale. Sensus proinde prædictæ locutionis est iste, Pater & Filius diligunt se Spiritu sancto, Pater, & Filius producunt Spiritũ sanctũ, qui appropriatè est amor omnis necessariò amati, & in hoc sensu eum admittit B. Augustinus. Manifestũ est inquit, quòd non aliquis duorum est, quo vterque cõiungitur, quo genitus à gignẽte diligatur, genitorémque suum diligat. *Lib.6. de Trin.c.5.*

DIST. 32. QVAEST. 2.

Vtrum pater sit sapientia genita?

HÆc quæstio vt ait Augustinus mouetur, propterea quòd dixerit Apostolus Christum Dei virtutẽ, & Dei Sapientiam, pro qua explicãda obseruandum est imprimis, quòd vna est sapiẽtia patris, filij & Spiritus sancti, sicut vna essentia, quia sapientia in illius naturæ simplicitate est essentia, Quocirca Pater, Filius & Spiritus sanctus sapiunt eadem penitus sapientia: Nã si esset alia, & alia, neutra esset perfectio simpliciter: Sic in tribus personis diuinis. Nihilominus, quamuis sapiẽtia significet perfectionẽ essentialem, seu perfectionem simpliciter (vt dicunt) aliquando tamen pro persona capitur, potissimum cùm hæ determinationes (genitum, & ingenitum) illi adhibentur, vt cùm dicitur in diuinis esse sapiẽtia ingenita, & sapientia genita, genitum enim & ingenitum personas distingunt manente eadẽ prorsus sapiẽtia essentialiter dicta, *Lib.6.de Trin.c.1. 1.Cor.1.*

perinde ac distingunt, Deus genitus, & ingenitus manente omnino eadẽ deitate: Licet proinde hæc propositio, Pater est sapiens sapientia genita in sensu diuisionis sit vera, reddens hunc sensum, Pater est sapiens, sapientia, & illa sapientia est filius qui est genitus: Nihilo secius in sensu composito, & simpliciter est falsa. Nã aut sapientia accipitur pro suo proprio significato, vt puta pro perfectione essentiali, & hoc modo constat illam esse falsam, quia nulla perfectio essentialis in Deo genita est simpliciter, quia omnis talis præuenit generationem actiuam. Aut sumitur pro persona filij, & hoc quoque pacto falsa est, quia filius non est patri forma, aut principium sapiendi, quod tamen denotatur per illam propositionem. Adde etiam

Lib de trin. cap. 1. & rationem Augustini, quam ponit Magister, in diuinis hoc est esse, quod sapere, Igitur si sapientia, quam genuit Pater, causa est illi vt sapiens sit, etiã vt sit ipsa illi causa est, hoc autem est absurdum, alioquin sapientia genita non esset à patre, sed ab ipsa esset Pater. Quamobrem

Lib. 1. retractat. cap. 16. Lib. 83. q. 23. Tomo 4. D Augustinus corrigit, quod dixerat, asseuerãs patrem esse sapientem ea quam genuit sapiẽtia. Obserua præterea, vt exactè noueris vsum locutionum, quibus Patres hanc explicant materiam, quod dicere variè accipitur, primò essentialiter, id est vt competit trib⁹ personis, & hoc bifariã: Vno modo, vt significat intelligere, &

Dicere variè capitur.

sic Pater, Filius, & S pũs sanctus sunt vnũ, vnum dicens, id est vnũ intelligẽs, & hoc modo accipitur ab Anselmo, qui sic ait, Nihil aliud est sum-

Menoteff. cap. 63.

mo Spiritui dicere, quã quasi cogitãdo intueri. Altero modo accipitur ꝓ declarare formaliter, cõueniens etiã tribus personis, quib⁹ enim persona (cùm sit notitia infinita) est declaratiua omnis declarabilis, quãdoquidem notitia actualis est declaratiua obiecti, Appropriatur nihilominus filio, ob id quòd producatur per modũ notitiæ: Vnde Augustinus. Si enim (inquit) hoc verbum, quòd nos proferimus temporale, & transitorium est, seipsum ostendit, & illud de quo loquimur, quantò magis verbum Dei per quòd facta sunt omnia. Secundò capitur merè naturaliter, seu personaliter, & idem est quòd gignere: Et iuxta hanc acceptionẽ ait Richardus, quòd solus pater dicit, & Augustinus dicens, quòd pater dicit verbum, in quo omnia disposuit. Tertiò sumitur partim essentialiter, & partim notionaliter, siue personaliter, & significat declarare. Non quidem quatenus declarare cõuenit alicui formaliter, sed principiatiuè, & secũdum hanc acceptionẽ ait Augustinus, quòd pater dicit verbo, hoc est producit verbum, qui appropriatè est notitia declaratiua seu manifestatiua omnis declarabilis. Quamuis autẽ pater nõ sit sapiens sapientia genita, filius tamen conceditur esse sapiens sapientia ingenita, non quidem formaliter, sed principiatiuè (sic enim loquuntur) hæc enim propositio hunc habet sensum, filius productus est à patre, qui est sapientia ingenita, à quo habet, vt sit sapiens, nihil enim filius à se habet, sed omnia à patre, per æternam recipit generationem.

Lib. 7. de Trinit. c. 3.

Lib. 6 de Trinit. c. 11

Lib. 7. de trinit. ca. 1.

Filius est sapientia ingenita.

DIST. 33. ET 34. Q. VNICA

Quænam est distinctio inter essentiam, personas, & personales proprietates in diuinis?

Essētia personæ & proprietates in diuinis distinguntur. Dist. 34. d.

Quemadmodum diffusè traditum est dist. 2. & 26. hæc quidem sunt eadem reipsa, & simpliciter, nec aliter esse potest, propter perfectam simplicitatem diuinam, quæ consequitur ex perfectione infinita illius naturæ quæ efficit, vt quæcunque in ea sunt, sint illi realiter eadem. Vnde Augustinus, quidquid est in Deo, est ipse Deus. Distinguuntur autem formaliter adinuicē, propter varias realitates, seu conceptus quos denotāt. Vnde & Magister, Tres personæ sunt eiusdem naturæ, & eadem natura, non tamen diffitemur aliquam distinctionem habēdam fore, secundum intelligentiæ rationem, cùm dicitur hypostasis, & cùm dicitur essentia, quia ibi significatur, quod est commune tribus, hîc verò nō. Est tamen hypostasis essentia & è contra: Fatemur ergo, inquit, vnum atque idem esse tres personas secundum essentiam, differentes autem proprietatibus.

DIST. 35. QVÆST. VNICA.

Vtrum in Deo sint ideæ, vel relationes aliquæ ad scibilia, vt quidditatiuè cognita, quæ sunt rationes cognoscendi ipsa scibilia.

Pleraque sunt hîc obseruanda, Imprimis quòd diuinus intellectus duplex habet obiectũ, nẽpe primariũ, quod est diuina essentia, quæ & dicitur obiectũ adæquatũ ipsius, & est ratio, seu causa cognoscẽdi quodcũque intelligibile, & secundariũ, quòd sunt ipsæ creaturæ cognitæ quæ in intellectu diuino sunt obiectiuæ, quatenus ab eo apprehẽdũtur, & habẽt esse cognitũ, quapropter sũt obiecta terminatiua duntaxat intellectus diuini, non autẽ motiua. Namque ait Aristoteles, vilesceret diuinus intellectus, si ab alio à se cognitionẽ reciperet. Deinde est obseruandum discrimen inter cognitionem nostram, & diuinam, quia nostra ab obiecto depẽdet, ad quod refertur, secundum tertium modum relatiuorum, sicut mensurabile ad mensuram, in quo non est mutua dependentia seu relatio, quia hæc relatiua non dicũtur ad conuertentiã, sed obiectum est terminus huius dependentiæ, sub ratione absoluta. Intellectio autẽ diuina, cùm sit mẽsura omnium aliorum à se cognitorum, nõ refertur ad ipsa obiecta cognita, sed è contrariò ipsa obiecta vt cognita, ad diuinam referuntur intellectionem, & ipsa est terminus huiusmodi relationis inquantum intellectio ipsa est absolutum quidpiam. Quamobrẽ etsi concedantur in Deo esse aliquæ relationes ad obiecta cognita, illæ tamen non sunt priores obiectis cognitis inquantum huiusmodi, ita quod sunt rationes seu causæ cognoscendarũ creaturarũ distinctæ. Quod sic ostenditur: Primò enim diuin⁹ intellectus cognoscit essentiã

Intellectus diuinus habet duplex obiectum.

12 Metap.

Cognitio diuina differt à nostra.

diuinam. Secundo intelligit creaturam, & sic ipsam producit in esse intelligibili, & tunc est relatio rationis creaturæ intellectæ ad diuinam intellectionem, sed nulla adhuc in intellectione diuina ad creaturam. Tertiò intellectus diuinus potest comparare suam intellectionem ad ipsa obiecta cognita, & sic producere relationem rationis in ipsa intellectione in quarto instanti potest se reflectere super illam relationem rationis, & tunc erit cognita. Hinc igitur patet relationem rationis nō esse necessariam ad intelligendum creatorem tanquam prioré creatura, vt obiectú, immò est posterior. Tertiò est obseruandum quòd idea, secundum Augustinum, est forma, vel ratio æterna in mente diuina, secundum quam aliquid est formabile secundum propriam eius rationem: Quæ quidé definitio sic explicatur: Deus enim cuncta producit, & producere valet, non quidem irrationabiliter, sed rationabiliter, habet igitur rationem, secundum quam vnumquodque producit, non autem habet eandem omnium, quia, vt ait August. ibidem, Alia ratione conditus est homo, & alia equus. Distinctis proinde rationibus singula format, & condit, & non rationibus sumptis à rebus. Nam Deus efficiendo nullo indiget alio à se, ergo rationibus quæ sunt in mente diuina, sicut cognitum in cognoscente: Quidquid autem est in mente diuina, in quocunque esse, siue rei siue rationis per actum intellectus diuini, illud est æternum, & immutabile. Hinc colligitur quòd creatura,

Idea quid sit.

vt lapis, & homo cognita à Deo in esse cognito in mẽte diuina est idea, cũ prędicta ideæ definitio illi cõpetat, sicut domus in mẽte artificis per speciẽ intelligibilẽ reprę́sẽtata est idea domus, quæ cõstruitur a d extra. Hoc autem consonum est opinioni Platonis, à quo ideæ nomen accepit Augustinus. Posuit siquidem Plato Ideas esse rerum quidditates, quas si in mente diuina posuerit, quatenus videlicet habent illi esse cognitum, bene id quidem, Nam & hac in re subscribit illi Augustinus: sin autem eas posuerit per se existentes, & separatas, sicut illi Aristoteles imponit, malè asseruit: Nihilominus vt liberemus Platonem Magistrum, & diuinũ Philosophum ab impostura Aristotelis ingrati discipuli, dicemus quòd si aliquando Plato docuerit has Ideas esse separatas, non intelligit de separatione secundum locũ, aut reali, sed formali, & præcisiua duntaxat, Quia videlicet huiusmodi quidditates in sua formali ratione prę́scindunt, ac abstrahunt à singularibus, & à loco, & à tempore: Sunt tamen in mente diuina, sicut cognitum in cognoscente, non quidem distinctè, secundum rem (cùm diuina essentia ex sua infinita perfectione, sit cuiuscunque rei producibilis repræsentatiua) sed distinctè secundũ rationẽ, iuxta distinctionem obiectorum, quæ à diuino cognoscuntur intellectu, quibus apertè correspõdet in Deo vnitas diuinæ essentiæ, quæ eminenter omne continet producibile, id est identificantur ipsi diuinæ essentiæ secundum rem, per se autem consideratę, sunt relationes ratio-

Idea secundum Platonem.

nis creaturarum cognitarũ, ad intellectũ diuinum: Nec ponuntur in Deo, vt ſint intellectui diuino rationes cognoſcẽdi creaturas, cũ præexigant creaturarum cognitionem vel formaliter ſint creaturæ in eſſe cognito, ſed ponũtur in Deo tanquã rationes formandi, & producẽdi creaturas. Obiicies fortè illud Auguſtini, Tanta eſt vis in Ideis, vt niſi ipſis intellectis ſapiens nemo eſſe poſſit. Inſuper ibidem aſſerit, quòd iſtarũ viſione fiet anima beatiſſima, videtur igitur quod ſint rationes cognoſcendi creaturas, & quòd nõ ſint relationes rationis, quia creatura nõ eſt fruendum. Reſpondetur, Diuum Auguſtinum loqui de ſapientia perfectiſſima, & beatitudine totali, quã quis habere poteſt, quæ ſanè nõ habetur, niſi eſſentia diuina perfectiſſimè cognita: Diuina autẽ eſſentia non cognoſcitur perfectiſſimè, niſi creaturæ, quæ in ea relucent cognoſcantur, quæ (vt iã dictum eſt) inquantũ ſunt à diuino cognitæ intellectu, dicuntur Ideæ. Et in iſtis non conſiſtit beatitudo formaliter, inquãtum relationes rationis, ſed concomitanter, inquantum ſunt eædem eſſẽtiæ diuinæ. Vnde Auguſtinus, Beatus
7. confeſſio. eſt qui te, & illa nouit, nec propter illa beatior, eſſentialiter, licet benè accidentaliter. Intelligendum eſt igitur quòd anima harum viſione beatiſſima, totali beatitudine, beato paſſibili, eſſẽtiali videlicet, & accidẽtali. Licet enim beatitudo principalis cõſiſtit in eſſẽtia diuina, obiectiuè tamẽ eſt aliqua beatitudo ſecũdaria, & minus principalis in creaturarum notitia.

DIST. 36. QVSÆT. VNICA.

An creatura inquantum à Deo cognita habeat verum esse essentiæ?

ESse essẽtiæ rei alicuius, nihil aliud est, quàm ipsa rei quidditas, est enim illud esse quo dicitur, quod definitio indicat esse rei. Esse autem existentiæ est idẽ reipsa cum esse essentiæ, connatans rem ipsam esse extra suam causam, hoc est productam esse in rerum natura. Essentia enim, & existentia rei non distingũtur realiter, nec etiam formaliter propriè, quia existentia nullã dicit formalitatẽ. Illa autẽ distinguntur propriè formaliter, quorum est alia, & alia formalitas, nec tamen sunt idem formaliter, quia existentia non pertinet ad rationem formalem eius, aut definitionem cuiuscunque naturæ: Sed distinguntur modaliter, videlicet sicut modus intrinsecus à ratione formali: Siquidem existentia est modus intrinsecus essentiæ ipsius rei, quia neque variat ipsam, illi adueniens. Quamuis igitur essentia ordine naturæ, & perfectionis existẽtiã præcedat, nõ tamẽ ordine durationis. Quocirca essẽtia rei creabilis non est æterna, aut necessaria, nec realis ante existentiam. Vnde consequitur quòd creatura inquãtũ à Deo cognita ab æterno, seu creatura vt est fundamẽtum relationis æternæ ad Deũ cognoscentẽ non habet verũ, id est reale esse essentiæ, Patet, quia esse essentiæ non est magis fundamentũ talis relationis

Esse essẽtiæ & existentia.

Creaturæ, vt à Deo cognitæ nõ habent verum esse essentiæ.

quàm esse existentiæ, vtrumque enim æqualiter ab æterno à Deo cognitum. Cognouit siquidem Deus æternaliter & essentiam, & existentiam ipsarum rerũ, vnde Augustinus super Genesi, Non aliter nouit Deus facta, quàm facienda : Sed propterea nullus asseuerabit esse existentiæ creaturarum ab æterno fuisse, quare non hoc est admittendum de essentia. Nobiscũ sentit Augustinus dicens hæc visibilia antequã fierent, non erant, quomodo ergo nota Deo erant quæ non erant? Erãt in Dei scientia, non erant in sui natura. Habebunt igitur tantum esse diminutũ, hoc est esse cognitum, siue esse secundum quid. Quòd si volueris hoc esse secundum quid reducere ad aliquod esse simpliciter, reduceretur ad esse intellectionis diuinæ, sed esse intellectionis non est formaliter esse illud diminutum creaturarum : Sed est esse earũ terminatiuè pro quanto intellectus diuini est terminus relationis fundatæ in creaturis in secundo instanti, vt dictum est resol. præcedenti, vel principiatiuè, quatenus esse cognitum creaturarum est ab actu diuini intellectus.

Tom. 3. lib. 5. de genesi ad literam. c. 18.

DISTINCT. 37, QVÆ. VNICA.

Vtrum Deum esse præsentem vbique secundum potentiam, inferat ipsum esse vbique secundum essentiam?

IMprimis Deum vbique esse satis supérque ex sacris constat literis. Ait enim Psaltes regius, Si ascendero in cœlum, tu illic es &c. Esayas, Cœlum mihi sedes est. Cœlum & terram ego

Deus est vbique. Psal. 138. 2. Esa. 66

ego implebo. Accedũt & authoritates ſanctorum patrũ, quas vide apud Magiſtrũ. Vnde & Alan⁹, Deus eſt ſphæra intellectualis, cuius cẽtrũ vbiq; eſt (id eſt omnis creatura) & circũferẽtia nuſquã. Eſt verò Deus vbiq; per eſſentiã, potentiã, & præſentiã: Per eſſentiã quidem eſt in qualibet creatura, propterea quod ſit infinitus, & illimitatus. Deinde & quia omnis res vbicunque fuerit, per eũ habet eſſe, Ipſe enim omnium eſt creator per virtutẽ ſuæ ſubſtãtiæ. Vnde Pſalmiſta, Ipſe fecit nos, & non ipſi nos. Per potentiã autẽ, quia creaturã quã condidit conſeruat in eſſe, & cum creatura vbique operatur. Per præſentiam quoque vbique eſſe dicitur, idcirco quòd omnia illi nuda, & aperta ſunt, omnia enim eius notitiæ præſentia ſunt. Vnde Pſalmiſta, In omni loco oculi Domini contemplantur bonos, & malos. Quia verò in Deo eſt cum infinitate ſumma ſimplicitas, ſic eſt in rebus omnibus quòd in qualibet earum eſt totus, perinde ac anima eſt tota in toto corpore, & tota in qualibet corporis parte, vt ait Auguſtinus. In ſanctis tamen eſt modo quodã ſpeciali & excellentiori, videlicet per gratiam eos inhabitans, veluti ſua tẽpla. Si quis diligit me, &c. Ego ſto ad oſtium, &c. Excellentius adhuc fuit cũ virgine Maria, & ex ea carnem aſſumendo, Dominus tecum, &c. Excellentiſſimè autem cum Chriſto homine, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. In eo enim Deus habitauit non per gratiam adoptionis, ſed hypoſtaticæ vnionis. Verun-

Hierem. 23.

Cap. 1. illi⁹ diſt. propoſ. 7. de maxi. Theologiæ.

Tom 2. in epiſt. ad Hieronymũ de origine animæ epi 28.

1. Cor. 3. & 6.

Ioan. 14.

Apocal. 3.

Luc 1.

Coloſſ. 2.

tamen Deum esse vbique per potentiam, non arguit, nec infert ipsum esse vbique per essentiam. Nam & agentia naturalia agere possunt in ea quæ ab eis distant, nec sunt illis per suam essentiam præsentia, vt cõstat de pisce, qui rete detentus tremorem in manus inducit piscatoris. Deinde & sol in terræ visceribus mineralia, & metalla generat: Multò magis id posset De⁹, cùm sit omnipotens, si per impossibile in determinato quidem esset loco. Obiicies Aristotelem dicentem, Omne agẽs est presens passo, Respondetur, Id sanè verum esse de agẽtibus naturalibus, quæ per formas, & naturales qualitates agunt, quibus quidem nequeunt agere in remotius, nisi prius egerint in propinquius. Sol enim prius illuminat medium, & calefacit, quàm quidpiam in terræ visceribus generet: Sed ita non est sentiendum de omnipotentia diuina: Obiicies & Augustinum qui ait, Deus nõ est alicubi, quia in eo sunt omnia. Respondetur Deum non esse alicubi circumscriptiuè, quemadmodum corpora habentia dimensionem, aut definitiuè sicut Angelici Spiritus, & humani, sed sua immensitate est vbique.

3. Physic. — *83. q. q. 20.*

DIST. 38. Q. VNICA

An scientia Dei respectu factibilium sit practica?

Scientia practica quid requirit.

QVemadmodum ex quarta prologi quæstione constat, vt scientia aliqua dicatur practica, duo desiderantur, Primum quòd hu-

iusmodi scientia nata sit electionem præcedere: Secundum, quòd actus voluntatis, seu ipsa praxis conformis sit tali scientiæ, seu dictamini intellectus recto. Deinde non solùm notitia conclusionis practica, quæ est propinquior praxi dicitur sciētia practica, sed etiam notitia principiorum practicorum (in quibus virtute continetur ipsa conclusio) ac notitia quidditatiua terminorum (quæ virtualiter includit ipsa principia) est practica, licet nō ita propriè sicut notitia conclusionis. Hæc autem sufficienter arguunt cognitionem contingentium, seu scientiam factibilium in intellectu diuino non esse practicam, quia talis cognitio voluntatis actum subsequitur. Quandoquidem omnis notitia diuina præcedens volūtatis actum est ei merè naturalis & necessaria. Quapropter si diuinus intellectus habuerit aliquam notitiam de praxi elicienda ante voluntatis actum, necessariò eā habet, & cùm eam obiicit voluntati, nequit voluntas non id velle, secus posset esse non recta, si non esset conformis dictamini recto, necessariò igitur id vellet: Et ex consequenti opera trinitatis ad extra non essent libera, nec contingentia. Fatendum propterea quòd ante voluntatis actum ab essentia diuina tantùm offeruntur intellectui simplicia, & veritates necessariæ, quæ in ipsis includuntur terminis, Quocirca voluntas diuina prius vult contingentia, quàm intellectus eam intelligat. Aduersus hanc assertionem obiicies illud Augustini, Verbum

Sciētia contingentium in Deo non est practica.

est ars quædam omnipotentis, atque sapientis Dei plena omnium rationum viuentium, & incommutabilium, atqui ars est habitus practicus, ergo in Deo erit sciētia practica. Respondetur, quòd ars potest sumi bifariā, primò pro habitu apprehensiuo rectitudinis agēdorum, licet non sit directiuus potētiæ operantis, hoc modo ars conceditur esse in Deo respectu factibilium. Nam post determinationem diuinę volūtatis, intellectus videt agendorum ordinem. Secundò accipitur pro habitu nedū cognitiuo rectitudinis agendorum, sed etiam directiuo potentiæ operantis, & sic est quidam habitus practicus, sed sic non est in Deo. Præterea obiicies quod Ideæ, secundum Augustinū, sunt rationes secundū quas formatur esse factibile, vnde consequitur in Deo esse notitiā practicā. Respōdetur quòd ideæ sunt rationes factibilia repræsentantes, sed non continent virtualiter aliquam notionem practicam seu dictantem de agendo, vel non agendo: Notitia autem operabilium non est practica, nisi principia, aut conclusionem practicā includat.

Ars bifariā sumitur.

83 q. q. 46.

DIST. 39. QVÆST. VNICA

Potést ne cum determinata, & infallibili, & incommutabili certitudine diuinæ scientiæ stare rerum contingentia?

Contingens esse est propositio per se nota.

Aliquod ens esse cōtingēs est propositio primò vera seu immediata, & nō demōstrabilis propter quid, idcirco quod ens nō habeat definitionē cū sit extra gen⁹ per quā hæc

passio de illo in syllogismo demõstratiuo concludi possit, nec potest per aliam passionem priorem demõstrari, quia ordinem esse in ipsis entis passionibus non satis constat. Quamobrem Aristoteles arguens aduersus Stoicos, qui omnia necessariò euenire contendebant, non deducit ad aliquid impossibilius hypothesi, & positione eorum, sed ad aliquid impossibile nobis manifestius, vt puta quòd non oportet, nec consiliari, nec negotiari, &c. Vnde concludit negantes huiusmodi manifesta, indigere pœna, vel sensu. Nam secundum Auicennam, negantes primum principium, sunt verberandi, vel igni exponendi, quousque concedant non esse idem comburi, & non comburi, aut vapulare, aut non vapulare. Prima autem radix contingentiæ est voluntas diuina. Nam cùm sit prima, & perfectissima causa, si ipsa necessariò ageret, nulla alia causa agere posset cõtingenter, quandoquidem secunda causa operatur eo modo quo à prima mouetur. Insuper omnes effectus comproducuntur à diuina voluntate, quare si ipsa necessariò agat, nullũ erit contingens. Vt autem noueris quemadmodum in diuina voluntate sit ponenda contingentia, rationem desume ex nostra. Voluntas enim nostra, cũ sit libera potest successiuè velle & nolle, id est diligere & odire, & hoc manifestissimum est. Deinde cùm nostra volũtas sit prior prioritate naturæ suo actu, etiam cùm est elicitus in illo instanti in quo actum elicit, est contingentia: quia voluntas, vt prior natu-

Lib. 1. peri herm. c. vlt.

Lib. 1. met.

Contingentiæ causæ.

raliter ipſo actu, ſic illum contingendo elicit, quòd vt prior oppoſitum illius elicere poſſet. Libertatem igitur voluntatis noſtræ cōcomitatur præſentia tā ad oppoſita ſucceſſiuè, quā ad optata pro eodem inſtanti, hoc eſt quòd alterutrum ſine altero ponere valeat. Quapropter propoſitio hæc & ſimiles, Voluntas diligens Platonem poteſt eum nō diligere aut odire, diſtinguenda eſt, nam in ſenſu compoſito eſt falſa, ſignificat enim quòd retinēs dilectionem Platonis poſſit ſimul & ſemel eum odire, aut non diligere, tunc enim contraria eſſet in eodem ſubiecto: Et duo contraria de eodem reſpectu eiuſdem enunciarentur. In ſenſu autem diuiſo eſt vera, quia denotat voluntatem ſucceſſiuè poſſe illis actus oppoſitos elicere. Conſimiliter de diuina dicendum eſt volūtate: Sicut enim noſtra voluntas diuerſis actibus in diuerſa ferri valet obiecta, ſic diuina voluntas vnico actu ſimplici, & illimitato in quæcūque fertur obiecta, & in nullū neceſſariò fertur, præterquam in ſuam eſſentiā, nam in omnia creata cōtingēter fertur. Siquidem ipſa, vt prior naturaliter ſuo actu, etiā, cùm ipsū elicit oppoſitū elicere poſſet, nō quidem quod poſſit in oppoſita obiecta ſimul coniunctim ferri, nam hoc implicat contradictionem, nec quod poſſit in ea ſucceſſiuè, hoc enim mutabilitatē arguit, ſed poteſt in oppoſita diuiſim, id eſt in vnū, vel in alterum. In eo enim inſtāti, in quo vult Antichriſtum eſſe, poteſt velle ipſum non eſſe. Reliquum eſt noſſe quemadmodū cum

rerum cõtingentia ſtat certitudo diuinæ ſcien- *Scientiæ diuinæ certitudo.*
tiæ,ad quod dicendum quòd diuinus intelle-
ctus aut effert ſimplicia extrema, quorũ vnio
in re eſt contingens ipſi voluntati aut ſi obii-
cit complexionem extremorum, obiicit eam
veluti neutram,hoc eſt nec veram nec falſam,
& voluntas vnam eligens partem,vt putà con-
iunctionem duorum extremorum efficit vt il-
lud ſit determinatiuè verum. Præſumptam au-
tem determinationem diuinæ voluntatis, per
quam contingens eſt determinatè verum, in-
tellectûs diuinus in diuina eſſentia illam co-
gnoſcit veritatem, & hoc quidem naturaliter,
quantùm eſt ex parte ipſius eſſentiæ,quia diui-
na eſſentia naturaliter repræſẽtat omnia vera,
neceſſaria quidem in priori inſtãti, ante actum
voluntatis: Contingentia autem ſubinde poſt
determinationem voluntatis: & ſic eſſentia
eſt ratio intellectui diuino omnia cognoſcen-
di, quia eminentiſſimè, & perfectiſſimè om-
nia continet, & certitudo cognitionis diui-
næ eſt ex determinatione diuinæ voluntatis,
quam diuinus intellectus nouit immutabilem
& nullatenus impedibilem. Quocirca intel-
lectus diuinus determinatè, certò, infallibili-
ter, ac immutabiliter omnia cognoſcit etiam
contingentia. Omnia nuda, &c. gloſ.id eſt, *Hebre.4.*
ex omni parte plenè viſa. Nam quidquid
eſt perfectionis in ſcientia, eſt attribuendum
diuinæ ſcientiæ: ſed certitudo, indecepti-
bilitas & cætera, dicunt perfectionem ſcien-
tiæ, Quamobrem diuinæ ſcientiæ ſunt ad-

Scietia cõtingentium non est necessaria. scribendæ, non tamen sit contingentia necessariò, quia nec sunt vera necessariò, sed cõtingenter, & eo modo, quæ vera sunt, ab intellectu cognoscuntur. Cum prædicta autem certitudine diuinæ scientiæ stat rerum contingentia: Nã sicut voluntas potest non velle aliquod contingens, sic intellectus illo modo potest non scire. Quia licet illud contingens per diuinam voluntatem sit determinatum ad esse, nihilominus quia illa determinatio (vt dictum est) libera est, & contingẽs, potest non esse tale contingens. Arguitur in futuris contingentibus assertore Aristotele, Non est determinata veritas, ergo nec certa & infallibilis notitia: *Lib. 1. peri herm c. vlt.* Antecedens autem astruit, propterea quòd secus nõ oporteret negotiari, aut de aliquo consiliari, cùm necessariò illud eueniret. Respondetur quòd in propositionibus de futuro non est similis veritas, sicut in illis de præsenti, & præterito, quandoquidem in istis sic est determinata veritas, quòd alterum extremum iam positum est in esse, & inquantum huiusmodi, nullo modo subest facultati ipsius causæ: In illis autem de contingenti non est talis determinatio. Nam tametsi intellectui diuino vna pars sit determinatè vera & etiam in se sit vera, non tamen ita quin sit in potestate causæ primæ pro illo instanti oppositum ponere, & ista indeterminatio sufficit ad negotiandum & consiliandum.

DIST. 40. QVÆST. VNICA.

Vtrum prædestinatus damnari possit?

PRædestinatio bifariã accipitur, Primò & propriè pro actu diuinæ voluntatis, quo rationalem creaturã ad æternam eligit vitam, seu decernit ac determinat se daturum illi in præsenti gratiã, & gloriam in futuro. Secundò accipitur fusiùs pro actu etiam intellectus diuini, pro præcognitione videlicet, quam habet Deus salutis electorum, quæ quidem præcognitio concomitatur, & consequitur electionem. Quemadmodum autem dictum est resolut. præced. diuina volũtas circa ipsius creaturas liberè & contingenter sese habet, Quocirca contingenter saluandos prædestinat, & posset eosdem non prædestinare, non quidem ambo opposita simul, nec successiuè, sed vtrumque diuisim in instanti æternitatis efficere potest: Ex quo consequitur, quòd is qui prędestinatus est damnari possit, quandoquidem ob prædestinationem non est eius voluntas in bonum confirmata, vt peccare nequeat, & conformiter in peccato perseuerare, & tandem damnari, sed sicut potest damnari, ita potest non prædestinari. Hæc igitur propositio, prædestinatus potest damnari & similes, distinguenda est, secundum sensum compositum, & diuisum, In sensu enim composito falsa est, significans eum qui prædestinatus est, manente tali prædestinatione damnari, quòd

Prædestinatio quid sit.

Prædestinatus potest damnari.

vtique accidere nequit, In sensu autem diuiso vera est,& debet explicari per has duas categoricas, Is prædestinatus est, & is damnari valet, demonstrando in vtraque electum ad vitam æternam : vtraque inquam harum categoricarum vera est, non quidem, quòd duo opposita simul esse possint, aut sibi inuicē succedere, quia in æternitate est vtrumque: Sed dicūtur vera simul inquantū actus diuinæ voluntatis cōsideratur, vt prior naturaliter, antequam transeat super tale obiectum (videlicet gloriam isti) In illo siquidem priori naturaliter nō repugnat ei esse oppositi obiecti, imò posset esse æqualiter obiecti oppositi: sed obiicies, esse præteritū est simpliciter necessariū. (Nam secundū Philosophū, hoc solo priuatur Deus ingenita facere quæ facta sunt.) Atqui prædestinatio hui⁹ præterita est, cùm ab æterno De⁹ eū prædestinarit, est igitur simpliciter necessarium hunc esse prædestinatum, & per consequens nequit Deus eū non prædestinare, nec ipse damnari. Respondetur, quòd hæc ratiocinatio falsum supponit, quia enim imaginamur actum diuinæ volūtatis velut præteritum, non cōcipimus libertatem eius ad actum huiusmodi, Actus autem diuinæ voluntatis non præterit, sed semper stat, quia instans æternitatis, in quo est talis actus sēper præsēs est: vnde adeo potest nunc Deus in instanti æternitatis aliquid velle, aut aliquem prædestinare, perinde ac si voluntas eius ad nihil esset determinata. Authoritas proinde Aristotelis accipienda est

Lib. 6. ethi.

de his quæ in præteritum transierunt, sicut est actus volũtatis humanæ: Prædestinatio autem huius non transiit, quia in Deo idem prædestinasse, prædestinare, & prædestinaturũ esse: Ista namque verba non consignificant partes temporis mensurantis actum istũ, sed consignificant nunc æternitatis mensuras. Hunc actum quod nec est præteritum, nec futurum, sed coëxistens omnibus istis. iterum obiicies: Si prædestinatus dãnari posset, hoc nõ eueniret, nisi per actum suum, posset igitur per actũ voluntatis creatæ, diuinæ voluntatis actus impediri. Respondetur cõsequentiam nullam esse, quia non potest stare determinatio diuinæ volũtatis, cũ opposito eius, quod determinauit: Nam sicut prædestinatus peccare potest, & damnari: ita Deus potest eum non prædestinare, hæc enim se inuicem necessariò concomitantur: Tũc autem voluntas aliqua impeditur, quando stat in proposito, & non sequitur effectus.

DIST. 41. QVÆST. VNICA.

Est-ne aliquod prædestinationis, aut reprobationis meritum?

DIuus Augustinus asserit, quòd propter fidem, quam præsciuit Deus in Iacob, qua sibi esset crediturus, & infidelitatem in Esau, illum prælegit, & hunc non. i & alibi ait, Cui inquit, vult meretur, & quem vult indurat: Sed hæc voluntas Dei iniusta esse non potest, venit enim *In epistolã ad Rom.* *Lib. 8, q. 3. quæst. 68.*

Lib.1.Retract.c.23. de occultissimis meritis. Sed hoc retractat, & aperte ostendit, quòd si propter futura merita electus esset, iam non ex gratia esset electio, & de fide ait illud non dixissem, si fidem inter dona Spiritus sancti connumerare sciuissem. Vide Magistrum 2. cap. huius dist. Henricus autem asseuerat bonum vsum liberi arbitrij à Deo præuisum, esse prædestinationis causam, & malú vsum eiusdem etiam à Deo præuisum, esse reprobationis rationem. Sed præter rationem id assertum videtur, cùm Deus nõ præuideat aliquem bene vsurum libero arbitrio, nisi quia vult, & præordinat eum bene vsurũ ipso libero arbitrio, Quandoquidem certa futurorum contingentium præuisio ex diuinæ determinatione voluntatis est, quapropter nõ prius illud intellectus præuidet, quàm voluntas idipsum determinauerit. Adde quod & hæc Hẽrici ratio nõ sit cõmunis, cùm paruulis in pueritia discendentibus, quos nõ præuidet Deus bene aut malè libero arbitrio vsuros, competat. Fatendum est igitur veluti sacris literis magis consonum prædestinationis, & reprobationis (quatenus actus ipse est à Deo) nullam esse causam, aut rationem. Hoc patet, quia nihil temporale est ratio æterni, omne quod in prædestinato aut reprobato reperitur, temporale est, & ipsa prædestinatio & reprobatio æterna, id igitur quod in homine futurum, non est prædestinationis aut reprobationis causa.

Prædestinationis, aut reprobationis nulla est causa.

Ad Eph.1. Huc accedit Apostolus, Elegit nos, inquit, *2 Timot. 1.* ante mundi constitutionem. Et vocauit nos

vocatione sancta non secūdum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam, *Ioan. 13.* & illud Ioannis, Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, &c. Itē ad Romanos, vbi argumentum hoc repetit altiùs, & fusiùs prosequitur sub exemplo Iacob, & Esau electorum simul, & reproborum conditionem sic tractat cùm nondum nati essent, &c. Fratres sunt Esau & Iacob iisdem geniti parentibus, eodem adhuc vtero conclusi: In illis omnia paria, diuersum tamen de illis Dei iudicium. Alterum enim asciuit, alterum verò reiecit: Sola erat primogenitura cuius iure alter alterum præcederet, atqui illa quoque præterita iuniori defertur, quod negatur maiori. Immò in aliis quoque destinato consilio primogenituram videtur semper cōtempsisse Deus, vt omnem gloriandi materiam carni præscinderet. Repudiato Ismaële animū ad Isaac adiicit, postposito Manasse Ephraim magis honorat: causā si quæras, hanc reddit Apostolus, Quia Moysi dictū est, Miserebor, cuius miserebor, &c. Verum ergo manet illud Augustini, gratiam Dei non inuenire eligendos, sed facere. Quamuis autē prædestinationis non sit ratio aliqua, quatenus est *Homil. in Ioan. 38.* à Deo, nec etiam ex parte prædestinati aliquo modo prior ista prædestinatione propter quā illa actio diuina magis terminetur ad hūc quā ad illum: tamen hoc modo est in reprobato *Reprobationis est aliqua ratio.* aliqua reprobationis ratio. Primum satis assertum est, sed nihilominus hoc quoque medio satis astrui potest. Omnis enim ordinatè volēs

finem, & media conducẽtia ad finem prius finire vult quàm media, quia nec media inquantum huiuſmodi appetũtur, niſi propter finem. Beatitudo autem eſt vltimus finis rationalis creaturæ, prius igitur vult illi Deus beatitudinem, quàm media ad eam perducentia, ex quo conſequẽs eſt quòd nolit homini beatitudinẽ propter meritum aliquod præuiſum. Secundum autem vt puta, quod ſit aliqua cauſa reprobationis, ob quã videlicet ipſa reprobatio ad reprobum terminetur, vel hinc cõſtat, quia damnatio non eſt bona, niſi quia iuſta: Vnde Auguſtinus, Non prius eſt Deus vltor (actu intellige, vel præuiſione) quàm aliquis ſit peccator (actu vel præuiſione.) Eſt enim crudelitatis velle quempiam non præcedente culpa punire, Non vult igitur Deus aliquem damnare, niſi ob peccatum mortale præuiſum, in quo vſque ad finem incluſiuè præuideatur permãſurus. Quare nunquam Deus ſine ratione ex parte reprobati, aliquem reprobat. Et vt hoc apertiùs comprehendas, obſerua quatuor inſtantia hac in re. In primo inſtanti vult Deus beatitudinem electis cõferre, & tunc circa reprobos nullum habet actum. In ſecundo decernit ſe daturum electis gratiam, & ne adhuc quidpiam ordinat de reprobis, ſed permanent illi in puris naturalibus. In tertio autem inſtanti vult permittere electos, ſimul & reprobos eſſe de maſſa perditionis. Et iſte eſt primus actus diuinæ volũtatis circa reprobos: Ex quo ſequitur reprobos futuros eſſe finaliter pecca-

Lib. 11. ſuper genеſ. c. 24.

Prædeſtinationis & reprobationis inſtãtia quatuor.

tores præſuppoſitis negationibus prædictis, vtpote quòd in prioribus inſtãtibus nõ decreuerit illis gratiam, & gloriam conferre. in quarto igitur inſtanti quãdo reprobi, vt finaliter peccatores diuinæ offeruntur volũtati, Deus vult eos damnare, & ſic eos reprobat: nec mirum ſi alius eſt ordo prædeſtinationis, alius reprobationis, quia omnia bona ſunt à Deo, & ei attribuenda. Vnde illud, Omne datum optimum, &c. mala autem nobis, iuxta illud, Perditio tua ex te iſraël, &c. Quamobrem prædiſtinare aliquem ſine cauſa cõgruit diuinæ bonitati, non autem aliquem reprobare in puris naturalibus, ſed vt præuiſum in mortali ex præſenti vita diſceſſurum. Obiicies quòd ſi non ſit alia prædeſtinationis ratio, præterquam diuina voluntas, hinc ſequi ipſam non eſſe liberaliſſimam, optimam, propterea quòd non ſummè ſe communicaret, ex quo ſi vellet omnes ſaluarentur. Reſpondetur, Conſequentiá nullam eſſe, quandoquidem decens eſt, vt aliquibus gratiam & gloriam communicet, & non aliis, vt ſic oſtendat ſe liberè, & nõ neceſſariò bona ſua liberaliter communicare. Deinde obiicies non eſſe in Deo perſonarum acceptionẽ, quapropter non potius vnum, quàm alterum prædeſtinat, niſi præſuppoſita in eis quadam iræ⁹ qualitate. Reſpondetur conſequentiam quoque nullam eſſe, ſiquidem perſonæ vocabulo ſcriptura ſacra non hominẽ ſignificat, ſed quæ in homine oculis conſpicua, vel fauorem, gratiam, dignitatem conciliare, vel odium, con-

Iaco. *Ozee*

Perſonarũ acceptio quid ſit.

temptum dedecus cõflare solent. Qualia sunt diuitiæ, opes, potẽtia nobilitas, magistratus, patria, formæ elegantia, & cætera huiusmodi: Itẽ paupertas, inopia, ignobilitas, sordes, contemptus, & similia. Sic Petrus, & Paulus personarum acceptorem non esse dominũ docẽt, quia non discernit inter Iudæum, & Græcum, quo solius gentis ratione alterum respuat, amplectatur alterum. Sic Diuus Iacobus iisdem verbis vtitur. Secundo dum vult asserere Deũ in suo iudicio diuitias nihil morari, non dicitur igitur personarum acceptio, nisi cùm vna persona indebitè alteri præfertur, quandoquidem personarum acceptio non est in gratuitis, sed in debitis. Vnde Matthæus ait, An non licet mihi facere quod volo?

Act.10. & Rom.2.

Matth.20.

DIST. 42. QVÆST. VNICA.

An Deum esse omnipotentem naturali ratione possit probari?

OMnipotens bifariam sumi potest. Primò iuxta morem Philosophorum pro virtute qua mediatè vel immediatè quæcunque possibilia produci possunt: Et hæc quidem omnipotentia naturali ratione astrui potest, perinde ac probatur vnam esse causam primam simpliciter infinitam: Sic enim probatur ab Aristotele, Deum esse infinitæ potentiæ: De quo vide resolut. 2. distinct. Altero modo accipitur iuxta morem theologo-

Lib.8.Phy. & 12. Metaph.

theologorum, pro virtute videlicet, quæ omnem effectum immediatè, seu sine concursu secundæ causæ producere valet. Et hæc omnipotentia Dei est purè credita in Deo: Nam ad ei⁹ notitiam nõ peruenêre philosophi: Quocirca illa theologorũ regula, Quidquid potest prima causa cũ secunda, potest per se immediatè, non est nota ex terminis neque ex naturali ratione, sed tantùm credita. Quod si obiicias Richardum dicentem, ad omnia quę fide tenemus nõ solùm habemus rationes naturales sed necessarias, Ergo Deum esse omnipotentem omnipotentia Theologa (cùm sit ex fide, & symbolo Apostolico, Credo in Deum patrem omnipotentem) naturaliter cognosci poterit. Respondetur, Rationes illas esse quidem necessarias, sed non sunt nobis euidenter notæ. Hoc etiam his mediis astruitur: Nã cùm Philosophi Deum posse cõtingenter, & liberè agere naturali probare ratione nõ potuerint, multò minus quòd omnem effectũ immediatè producere posset. Deinde ipsi habuerunt veluti pro principio, vt patet ex Aristotele, quòd ex nihilo nihil fieret, saltem in ipsis generabilibus, & corruptibilib⁹, quare non cognouerunt Deum sic esse omnipotentem, vt absque concursu cuiuscunque causę aliquem effectum efficerè posset. Ideo asseuerant causam secundã concurrere necessariò cum prima causa ad omnem effectum, non quidem propter aliquam perfectionem effectui addendam, sed potius propter effectus imperfectionem, quatenus videlicet imperfectio,

Omnipotẽtia Dei theologa est credita.

Lib. 1. de trinit. cap. 3

Lib. 1 phys.

quæ in effectis reperitur, secundæ ascriberetur causæ, & non primæ, à qua (cùm sit perfecta) nihil imperfectum immediatè, vt ipsi constanter asserebant, produci potest.

DISTIN. 43. QVÆST. VNICA

An prima ratio impossibilitatis illi fiendæ sit ex parte Dei vel ex parte rei faßibilis?

ERRARET dubio procul, qui imaginaretur impossibile esse vnũ ens aliquod in rerũ natura, perinde ac necesse esse, vnũ est ens (Deus videlicet) Sed impossibile dicitur, quod repugnantes includit partes, seu contradictoria, vt Chimæra, Hircoceruus, & alia fictitia poëtica. Impossibilitas autem earum partium, est ex propriis earum rationibus formalibus formaliter. Ipsæ enim quidditates diuersarum naturarum ex se formaliter repugnãt, & sic propter repugnantiam huiusmodi quidditatis sequitur impossibilitas totius figmenti. Quapropter prima impossibilitas rei fiendæ est ab ipsis quidditatibus formaliter, & ab intellectu diuino principiatiuè, à quo habent suas rationes formales, Quandoquidem contradictio reducenda est ad intellectum diuinum tanquã ad causam non contradictionis, sed partium possibilium, Intellectus enim diuinus suam intelligendi essentiam quidditates rerum intelligit, & sic dat illis esse possibile. Esse enim cognitum, quod est in actu secundum quid, conco-

Impossibile quid sit.

Possibilitas rerum vnde sit.

mitatur possibilitas ad esse simpliciter, Nulla est igitur potentia respectu contradictionis, nō propter defectum diuinæ potentiæ, sed propter repugnantiam rei. His consentit Anselmus, Quia Deus, inquit, dedit perseuerantiam bono angelo: Ideo bonus angelus habuit: Et non quia Deus non dedit malo angelo, ideo non habuit, sed quia malus non accepit. *Lib. de casu diaboli, c. 3.*

DISTIN. 44. QVÆ. VNICA.

Potest-ne Deus aliter rem facere, quàm ab ipso ordinatum est fieri?

PRimùm omnium hoc obseruandum est, quòd in agente per intellectum & voluntatem, quod quidem conformiter legi, rectè agere potest, non tamen necessariò sic agit, sed posset aliter agere; oportet distinguere potentiam absolutam ab ordinata. Et ordinata quidem dicitur quatenus agere potest iuxta ordinem à lege præfixum: Absoluta verò inquantum potest agere præter illam legem vel contra eam. Hæc igitur duplex potentia non solùm est in Deo, sed etiam in omni rationali creatura. Quamobrem aiunt Iuristæ; quòd quis potest quidpiam agere de facto, hoc est de potentia sua absoluta; vel de Iure; id est de potentia ordinata secundum iura. Agens autem in cuius potestate non est rectitudo legis, quotiescumque agit potentia absoluta contra legem, præfixam inordinatè agit (sicut cùm homo agit contra legem diui- *Potentia absoluta, & ordinata.*

nam.) Quare potentia eius absoluta non potest excedere ordinatam, quòd si excedat, malè agit, Sed non agens illud in cuius potestate est lex & rectitudo legis, cuiusmodi est Deus: Eius enim potentia absoluta non est inordinata. Nam ideo aliqua lex est recta, quia est à Deo statuta, quia si statuerit alias leges, per voluntatem suam illæ leges rectæ erunt, & quod iuxta eas faceret leges, ordinatè haud dubiè fieret, licèt non secundum ordinem prioris legis. Exemplum desume, de principe, & eius subditis, ac lege ab eo condita, Principi enim legem hanc transgredi impunè (saltem quantum ad homines) licet, potentia sua absoluta, non autem subditis hoc licet. Item princeps legem, quam ipse statuit, reuocare potest, & aliam instituere, subditi verò id non possunt. Sic summus princeps Deus ipse leges aliquas vniuersales suopte libero arbitrio instituit, vt verbi gratia, Quòd omnis glorificandus prius haberet gratiam: Et cùm agit secundum has leges, dicitur agere potentia ordinata. Cùm autem non subsit legib⁹ suis, potest aliter agere, quàm ab eo fuerit ordinatum, & tunc agere dicetur potentia sua absoluta, vt si saluet Iudam, quanuis ab eo decretum, quòd qui in mortali ex humanis discederet, damnabitur, nec sic agendo, inordinatè ipse aget, sed rectè, propterea quòd lex & rectitudo legis, eius subest facultati: nulla namque lex est recta, nisi quatenus à diuina acceptatur voluntate.

DISTIN. 45. QVÆSTIO VNICA.

Vtrum Deus ab æterno voluerit creaturas?

OMNIS potentia operatiua perfecta operari potest circa proprium sibi obiectũ quodcunque, sicuti sensus visus integer quemcunque colorem intueri valet, & intellectus illæsus omne intelligibile apprehendere potest. Cùm igitur in Deo sit voluntas, & eadem summè perfecta, quia infinita, subsequitur quòd ipsa omnem creaturam velle possit, nõ autem ex tempore id potest (sic quod prius non voluerat) cùm sit immutabilis: Ab æterno idcirco omnia voluit, nec ipsa mutatio potest ascribi ipsi obiecto: quia obiectum, vt acceptatum à voluntate diuina, non habet, esse, nisi quia est acceptatum ei, & quia habet esse in voluntate diuina, quocirca mutatio esset ipsius voluntatis diuinæ. Sed obiicies ex hoc consequi in volũtate diuina fuisse relationes reales ad creaturas ab æterno, quod factum ostendimus Resolu. distinct. tertiæ. Respondetur hoc non consequi, quia voluntas diuina sub ratione merè absoluta, est terminus relationis rationis, quæ per ipsam diuinam voluntatem (cùm & ipsa comparatiua sit potentia, petinde ac intellectus) producitur, seu, vt dicunt, fundatur in creatura acceptata: Sicut & intellectus diuinus est terminus respectus rationis cognitorum ab

æterno, vt dictum est distinct. 35. de ideis. Hæc itaque summè bona Dei voluntas causa est omnium quæ fiunt, vel facta seu futura sunt, quæ nulla præuenta est causa, quia æterna est: ideóque causa ipsius quærenda non est. Qui enim causam eius quærit, aliquid minus ea quærit cùm nihil ea maius sit. Et hæc est ratio quàm Diuus Augustinus adfert, illis qui quærunt quare Deus voluerit mundum facere, & similia, dicens, quia voluit. Quod si pergant quærere quare voluerit, non alia ratio, quàm sola Dei voluntas adferri potest. Itaque non nisi Dei voluntas causa prima est sanitatis, ægritudinis, præmiorum atque pœnarum, gratiarum & retributionum. Hæc ergo sola est vnde ortum est quidquid est, & ipsa non est orta, sed æterna. Vide Magistrũ. Habeamus autem continuè ob oculos illud Apostoli, ô homo tu quis es qui respondeas Deo? Nunquid dicit, figmentum &c.

Voluntas Dei causa omnium.

83. q. q. 28. tom. 4. & in lib. cõtra Manichæos

Cap. 4. & 5. huius distinct. Rom. 9. cap.

DISTINCT. 46. QVÆ. VNICA.

Vtrum voluntas beneplaciti Dei semper impleatur?

Diuina voluntas bifariam accipi valet. Primò propriè, pro determinatione, seu dispositione, ac beneplacito diuinæ voluntatis, qua Deus decreuit efficaciter quidpiam fore: Et hæc vocatur voluntas beneplaciti, de qua Psalmista, omnia quæcunque voluit &c. Et alibi, dixit (id est voluit) & facta sunt, & illud Esayæ, Consilium meum stabit &c. Et illud Apostoli, Voluntati

Voluntas diuina duplex.

Psal. 113. Voluntas beneplaciti quæ sit. Esaye. 46. Rom. 9.

eius quis resistit? Et illud, vt probetis quæ sit voluntas Dei bona. tùm illud, Num Dei possumus resistere voluntati? Hæc autem semper impletur, cùm sit omnipotens, & immutabilis. Quòd & hac ratione astruitur, Quando diuina voluntas, vltima determinatione decreuit aliquid fore, illud haud dubiè erit, cùm diuina determinatio sit infallibilis, sed velle quidpiam voluntate beneplaciti, est postrema diuinæ voluntatis determinatio, quod igitur sic à Deo est decretum, eueniet: Præterea si causa vltimatè ad quidpiam producendum determinata non illud producit, hoc procedit aut ex impotentia, aut quia ab alio impeditur, aut quia mutabilis est, & mutatur, priusquam effectus producatur, at nullum eorum in Deum cadere valet, adimpletur proinde perpetuò hoc Dei beneplacitum. Secundò accipitur Dei voluntas impropriè, secundum quandam dicendi figuram pro signis voluntatis diuinæ, quæ enumerantur suprà, videlicet præceptum, prohibitio, cōsilium, promissio, & impletio, seu operatio: vnumquodque enim horum dicitur Dei voluntas, quia ista sunt signa, & iudicia diuinæ voluntatis, quemadmodum & signa iræ dicuntur ira, & dilectionis signa, dilectio appellatur. Et dicitur iratus Deus, & tamen non est in eo ira aliqua, sed signa tantùm quæ foris fiunt, quibus iratus ostenditur, ira ipsius nominantur, hæc idcirco vocatur voluntas signi, de qua Matthæus, Fiat voluntas tua &c. Et qui facit volūtatē patris mei qui in cœlis est, ipse

Voluntas beneplaciti semper impletur.

Volūtas signi quæ sit.

Matth. 6.

Psal. 110. frater meus &c. Et Psalmista, Magna opera
Volũtas Dei quare pluraliter dicatur. Domini exquisita in omnes voluntates eius: vbi voluntas Dei, licet sit vnica, & simplicissima, pluraliter tamen dicitur, propterea quod varijs modis, ac pro diuersis accipiatur, perinde ac propter varios effectus diuinæ misericordiæ,
Psal. 88. & iustitiæ idem Psalmist. excellentissimus pro-
Psal. 13. pheta ait, Misericordias Domini in æternum
Volũtas Dei signis nõ semper impletur. cantabo. & alibi, Iustitiæ Domini rectæ &c. Porrò hæc Dei voluntas non semper impletur: multa enim contra Dei præcepta, consilia &c.
In lib. de spiritu & litera cap. 33. in to. 3. fiunt. Vnde Augustinus, Infideles (inquit) cõtra Dei voluntatem faciunt, cùm eius euangelio non credunt. & illud Deuteronomij, Quis
Deutero. 5. det eis talem habere mentẽ, &c. & illud Mat-
Matth. 23. thæi, Quoties volui congregare &c. Cùm autem signũ signato conforme esse debeat, obserua vnumquodque prædictorum signorum voluntati beneplaciti ipsius Dei fore conforme, secundum sensum, qui in eis signis à Deo præuidetur, tametsi nõ semper sit conforme, iuxta iudiciũ ipsius hominis, cui illa signa præsentantur: Sicut exempli gratia, Deus Abrahæ
Gen. 22. præcepit, vt immolaret filium, nec tamen voluit, nec ideo præcepit, vt id faceret, sed vt Abrahæ probaretur fides. Et per Esaïam denunciauit Ezechiæ mortẽ, innuens secundùm exigentiam secundarũ causarum eum moriturũ esse, quamuis non esset moriturus, iuxta decretum
Matth. 8. præscientiæ Dei. Saluator quoque in Euangelio præcepit sanato ne cui diceret. Ille autẽ præ-
& Mar. 1. dicauit vbique, intelligens Deũ non ideo pro-

hibuisse, quin vellet opus suum prædicari, sed vt daret formam homini humanam declinandi laudē. Magister hæc pertractat Distinct. 45. Prædictis repugnare videtur quod ait Apostolus de Deo, quòd velit omnes homines saluos fieri, & tamen non omnes consequuntur salutem æternam, quia multi sunt vocati, pauci verò electi, Igitur Dei voluntas non perpetuò impletur. Respondetur, Deum quidem, quantum est ex se, velle omnes salutem consequi, & voluntate sua antecedente, (vt loquitur Damascenus) pro quanto dat omnibus antecedētia ad salutem consequendam, vt pote naturam intellectualem, leges rectas, & adiutoria communia ad salutem sufficientia: Offert enim omnibus gratiam, ac bonis omnes præuenit inspirationibus, secundum illud Apostoli, Ego sto ad ostium, & pulso: non tamen vult omnes saluare voluntate consequenti, quia eos qui in mortali discedunt, non saluat. Exemplum desume de principe statuente optimas leges subditis, qui cupit omnes pacificè viuere iuxta illas leges, & nullius expetit mortem, quantum est ex se, tamen si quispiam leges transgrediatur vult illum puniri, & mori, si expediat. Deinde obiicies & illud Matthæi, Quoties volui congregare filios &c. Respondetur consimiliter. Diuus enim Damascenus diuidit voluntatem Dei beneplaciti, in antecedentem, seu conditionalem (qua vult, quantùm in se est, omnium salutem) & absolutum siue consequentem, qua determinatè vult aliquid, quod nouit certò

1. Timoth. 2

Apoc. 3.

Matth. 23

Voluntas beneplaciti duplex.

euenturum. Alium sensum vtriusque loci, vide apud Magistrum initio huius distinct. 46.

DISTIN. 47. QVÆ. VNICA.

Est-ne diuinæ voluntatis actus diuina permissio?

Permissio variè accipitur. *Matth. 19. cap.* Permissio quidē bifariam accipitur: Primò enim permittere idem est, quod non punire, vt apud Matthæū, Ad duritiam cordis vestri permisit vobis Moses libellum repudij, quia videlicet non puniebat. Secundò idem est, quod non prohibere: *Psal. 4.* Vnde glossa super illo, irascimini & nolite pecare, ait, permittit quod necessitatis est. Tertiò permittere idem est, quod non cohibere, siue non impedire, & hoc modo permissio dicitur signum diuinæ voluntatis cohibendi omnis effectus, qui sit contra præceptū Dei, vt Iudæ proditio, & sic accipitur in præsentiarum, & nihil aliud est quàm negatio actus diuini positiui, hoc est non velle prohibere illud fieri, & per consequens non est actus *Permissio non est act⁹ positiuus voluntatis.* positiuus. Quòd si obiicias Deum volentem sinere hoc fieri quod permittit: Respondetur quòd non habet velle rectum circa illud, sed actum reflexum, qui vult se negatiuè habere hoc non est impedire: Offertur enim voluntati diuinæ hunc peccaturum, vel peccare, & ipsa voluntas primò non vult hoc, nec velle potest. Secundò intellectus diuinus intelligit voluntatem non velle hunc peccare, & tunc

voluntas reflectitur ſupra ſe, ſeu ſupra actum ſuum, & tunc vult ſe id non velle, & hoc eſt voluntariè ſinere hunc peccare. Permittere enim hunc peccare eſt non velle hunc peccare, cùm tamen poſſet prohibere, & ſic prohibere cùm poſſit eſt permittere. Ex hoc conſequitur Deum voluntariè velle aliquem peccare, non tamen voluntariè primo, ſed tantùm voluntariè actu reflexo. Ad permiſſionem igitur, quatenus eſt in Deo tria concurrunt, Primum quod nouerit illud malè fieri: Nullus enim dicitur permittere, quod ignorat. Secundum eſt non velle malum fieri, & iſtud nihil aliud eſt quàm negatio actus poſitiui in voluntate. Tertium eſt velle reflexum, quo diuina voluntas vult ſe non velle malum fieri, & ratione huius dicitur Deus volens permittere formaliter, ſeu ipſa permiſſio ſignificat illud non velle, alia verò duo concomitanter ſe habent. Permittit autem Deus, & quidem iuſtè, mala fieri multiplici ratione. Primò quidem propter exigentiam meritorum. Iuſtitia enim exigit, vt qui ab vno peccato non vult abſtinere, in aliud ruere permittatur. Secundò, vt homo ex conſideratione ſuæ ruinæ cautior & ſubmiſſior reſurgat, vt patet de Dauide, Petro &c. Vnde Pſalmiſta, Priuſquam humiliarer ego deliqui. Tertiò ad ſuæ iuſtitiæ manifeſtationem, quæ in malorum punitione, proinde ac in malorum remuneratione relucet. Pſalmiſta, Vniuerſæ viæ Domini miſericordia, & veritas. Quartò

Ad permiſſionem tria requiruntur.

Quare Deus mala permittit.

In enchirid c.11.tom. 3. ad suæ sapientiæ, & potentiæ manifestationem in eo quòd bona de malis eliciat. Vnde Augustinus, Deus omnipotens cui rerum est summa potestas, cùm summè bonus sit, nullo modo sineret aliquid mali esse in operibus suis, nisi vsque adeo esset omnipotens, & bonus, vt benefaceret etiam de malo. Item in eodem, Melius iudicauit Deus de bonis bona facere, quã mala nulla permittere. Sunt enim mali in exercitium bonorum, & ex ipsorum malitia, & impugnatione elicit Deus victoriam martyrũ, aliorúmque iustorum coronam. Quintò, quia docet Deum gubernare creaturas, secundum conditiones quas eis indidit. Vnde Augustinus, Deus creaturas quas condidit sic administrat, vt eas proprios motus agere sinat: Sed homini liberum dedit arbitrium, Decet proinde vt eum permitat delinquere, ipse homo si velit. De his vide latius Magistrum distinct. 46. cap. 4. & sequ, vnà cum scholiis. Obiicies illud Apostoli, Digni sunt morte &c. In quem locum glossa, Consentire est permittere, quando quis impedire potest: Sed Deus potest impedire malum, Ergo si permittit, consentit & malè agit. Respondetur, quòd quando quis sic permittit malum, quòd non cohibet, vel impedit, nec transgressorem arguit nec punit, cum tamen possit, is consentit & male agit: Deus autem licet non cohibeat malum fieri, peccatores tamen arguit & punit.

Lib. 7. de ciuit. Dei.

Rom. 1.

DISTINCT. 48. QVÆ. VNICA.

Vtrum voluntas creata diuinæ se conformans voluntati semper bene moraliter agat?

VOlũtas creata quamuis diuinæ voluntati sit conformis in volito (vt loquuntur) hoc est in actu & obiecto duntaxat, nõ propterea bene agit, velut si malus filius velit mori patrem, velit etiam hoc Deus, vt cùm Iudæi vellent Christi mortem ex inuidia: Quandoquidem, vt ait diuus Dionysius, Bonum est ex integra causa, malum verò ex singularibus defectibus. Et Aristoteles asserit actum non esse bonum moraliter, nisi concurrentibus omnibus debitis circunstantiis. Sed quæcunque voluntas creata diuinæ voluntati conformis est, nedum in volito (vt aiunt) seu in obiecto & actu, sed etiam in ratione volendi, sic videlicet, quòd vult illud quod diuina voluntas vult eam velle; & eo modo quo vult eam velle, tunc est bona & recta. Veluti, cùm pij fidéles Christum mori volebant, propter hominis liberationem & martyrum passiones, vt fides Christi cõfirmaretur, & eis præmia accrescerent: Nihilominus & si voluntas creata absoluta teneatur velle absolutè voluntate deliberatiua pœnas à Deo inflictas, & cuncta quæ scimus Deum velle, quia secus repugnaret diuinæ voluntati, quod nunquam licet: voluntate tamen conditionali siue quantum in nobis est, potest oppositum velle,

Voluntas creata diuinæ sese conformans an bene semper agat.

Lib. de diuinis nom c. 4

Li. 2. Ethic. cap. 5. & li. 3 ethic. cap 3.

vt puta si Deo placeret, quia etiam diuina quãtum in se est voluntate antecedenti vellet huiusmodi pœnas non infligere. Obiicies autem quòd quotiescunque intellectus creatus diuino est conformis intellectui in obiecto cognito, tunc est in eo veritas; Ergo etiam in voluntate creata, quandocunque diuinæ conformatur voluntati in obiecto, & actu, seu (vt loquũtur) in volito est bonitas. Respondetur, non esse simile, quia veritas intellectus creati ab obiecto duntaxat dependet, sic quòd obiectum ita est, sicut intelligibile ibi est veritas: Ab eo enim quod res est, vel non est, oratio dicitur vera vel falsa, secundum Aristotelem. Bonitas autem voluntatis non præcisè dependet ab obiecto præsentato acceptato, sed etiam à circunstantiis, & præcipuè à fine: Quandoquidem omnis nostra actio potissimè ordinata est ad finem vltimum, qui est α & ω, principium & finis: Cui sit honor, & gloria in secula seculorum, Amen.

Lib. 1. peri. herm.

Amen, Deo gratias.

RESOLVTIONES SECVNDI SENTENTIARVM THEOLOGORUM principis Scoti.

LIBBR SECVNDVS.

DIST. I. QVÆST. I.

Est-ne creaturarum productio à tribus necessariò personis?

PRimùm omnium hîc obseruandum est, diuini intellectus pariter & voluntatis duplex esse obiectum, primarium videlicet, seu principale, quod est ipsa diuina essentia, & secundarium, nempe creatura, quæ quidem ex sese non est ipsius Dei obiectum, sed producitur in esse obiecti (quod aiunt) seu fit obiectum per diuinum intellectum & voluntatem. Deinde iuxta illud duplex obiectum assignanda quoque sunt duo naturæ instãtia (quæ nonnulli signa, alij ordines nuncupant) sed perinde est. Cùm enim constat de re, assertore Augustino, non est facienda vis in sermone. Primum instans est, cum diuinus intellectus, & voluntas feruntur circa primariũ obiectum nedum actu operatiuo (qui refert actum immanentẽ creaturę, ob id vel maxime, quod nihil eo producitur) sed etiam actu productiuo, quo di-

Obiectum intellectus, & voluntatis diuinæ duplex.

Instantia duo naturæ in diuinis.

uinæ producũtur personæ. Alterum instans est: cùm diuinæ illæ potẽtiæ, intellectus & voluntas circa creaturas feruntur. Hinc consequitur productionem diuinarum personarum completam esse prius natura, quàm creaturæ ipsæ cognoscantur, & producãtur. Quocirca verbum diuinum non producitur de notitia creaturarum, nec Spiritus sanctus de earum amore, sed solius essentiæ, & naturæ diuinæ. Diuinus igitur

Creatura à tribus necessario producitur personis.

intellectus, ac volũtas communicata sunt à patre aliis personis, priusquam producantur creaturæ. Quamobrem eatum productio à tribus est necessariò personis, nedum quantum ad earum verum esse & reale, sed etiam quantum ad esse cognitum, & amatum (ita enim loquũtur)

Ioan. 5.

Hoc autem astruitur ex illo Ioãnis, Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. & subsequitur, Quæcunque ille facit, & filius similiter

Ioan. 1.

facit. & ex odem Ioanne. Omnia per ipsum

Genes. 1.

facta sunt. & in Genesi pater alloquitur filium & Spiritum sanctum, Faciamus hominem &c. Huc accedit Diuus Augustinus dicens, Sicut

Lib. 5. de tri. cap. 14.

pater & filius ad Spiritum sanctum sunt vnum principium, sic omnes tres sunt vnum principium creaturæ ad ipsam producendam. Ratio adnecti potest: personæ enim diuinæ plus conueniunt, quàm substantia, & virtus in creatura: Atqui hæc in operatione separari nequeunt, ergo nec diuinæ personæ. Præterea principium duarum productionum necessarium, videlicet & contingentis necessariò, est prius principium necessariæ, quàm cõtingentis, In diuinis autem quod-

quodpiam est principiũ productionis intrinsecæ (quæ est contingens) Necessariò igitur priùs est in diuinis principium productionis adintra & necessariæ, quàm adextra, & contingentis. Porrò ratio, ob quam creaturæ à tribus necessariò producantur personis, non est propterea quòd Filius, & Spiritus sanctus (vt nonnulli perperàm asseuerant) sint rationes formales proximè creandi, hoc est, instrumenta, seu media, quibus creaturæ producantur, aut quòd sint auxilio ipsi Patri, quasi solus id non posset: Sed idcircò quòd diuina natura priùs naturaliter cōmunicatur tribus suppositis diuinis, quàm creatura produci possit. Quapropter in secundo instanti naturæ, in quo creatura est producibilis vis, id est, voluntas diuina productiua illius est in tribus personis eadem, & vnica, ac simplicissima, perinde ac dictum est. 12. distinctione primi, Spiritum sanctum necessario à Patre, & Filio procedere, non ob id quòd vis spiratiua sit in vna persona imperfectior, quã in duabus. sed quia fœcunditas illa priùs filio conceditur, quam Spiritus S. spiretur. Quare cùm spiritus sãctus spiratur (cùm vna & eadem in vtroque sit virt⁹ spiratiua) à duob⁹ producitur. Quãuis autem creaturæ à tribus necessariò creentur personis, nihilominùs si vnica esset in diuinis persona, posset illa omnes producere creaturas, quia ipsa omnipotens esset, & infinitæ virtutis: siquidē patet nihil à filio, & Spiritu sancto recipit, sed à seipso habet, quidquid est. His consentit Richardus, Si tantùm (inquit) esset vna per- *Crearesset vnica persona.* *Li. 3. de Tr. cap. 16.*

ſona,adhuc eſſet in ea plenitudo potẽtiæ, & ſapientiæ. Obiicies fortaſſe, Omne eſſentiale in diuinis prius eſt perſonali,atqui creaturarũ productio actiua eſt quid eſſentiale(cũ ſit communis tribus)præcedit igitur perſonarũ emanationem,cùm earum productio ſit actus alterius tãtùm,aut duarum perſonarum. Reſpondetur,licet quodcumque eſſentiale ad ſe , & abſolutè ſumptum notionale præcedat,non tamẽ vt habet habitudinem ad creaturas producẽdas, ſeu quatenus producit creata : Sic enim diuinarum productionem perſonarum præſupponit. Quãdo enim eſt aliquod efficiẽs actiuum ordinatorium(vt oſtẽſum eſt 12. diſtiꝭt. quæſt. 1. primi)nõ prius producit actum remotum, quàm prior actus productus fuerit,vt conſtat de anima, quæ non prius aliquid amore proſequitur, quã illud ipsũ intellexerit, & nouerit. Nihil enim eſt amatum,niſi præcognitum. Cõſtat enim de ſole,qui prius illuminat partem orientalem,quàm meridionalem,& occidentalem. Conſimiliter dicẽdum eſt de productione perſonarum, & creaturarum.

DISTINCT. I. QVÆST. 2.

Poteſt-ne Deus quidpiam creare?

Creatio rerum latuit Philoſophos

NOn abs re profectò hæc mouetur quæſtio,cũ eius veritas Philoſophos ſoli naturali innitentes rationi, olim latuerit. Nũc autem cuilibet eſt manifeſtata fideli ex ſacris literis,maximè ex Geneſi,vbi habetur: In principio Deũ creaſſe cœlũ,& terram,& ex Ioanne, Oĩa per ipſum,&c. Quod

Geneſ. 1.

quidē vt manifesti⁹ appareat: obſerua imprimis *Ioan.1.*
quòd creare eſt aliquid de nihilo producere, id
eſt,nullo præſuppoſito (vt interpretatur Anſel- *Creare quid ſit.*
mus) creationi enim nō præſupponitur aliud ef- *In monologio.cap.8.*
ficiēs ab ipſo Deo,nec aliqua materia. Quocirca
præpoſitio (de, in prædicta definitione denotat
habitudinē ordinis tantū,nō autē habitudinem
cauſæ efficientis,aut materialis (ſic enim loqui-
tur Anſelm⁹) hoc eſt,quòd nō eſſe creaturæ, ꝓ-
cedat eſſe. Hoc autē bifariā intelligi poteſt: Pri-
mò quòd non eſſe præcedat eſſe ordine naturæ
tātū,& hoc modo etiā Philoſophi admittūt Deū
creare poſſe,& orbē vniuersū creatū fuiſſe,licet
ipsū eſſe æternū aſſeuerēt,vt patet per Auicēnā.
Altero modo accipi poteſt,quaten⁹ denotat or- *6.meta.c 2*
dinē durationis, ſeu tēporis, ſic videlicet quòd
nō eſſe præceſſerit in aliquo tēpore ipsū eſſe, &
hoc pacto Theologi cōcedūt mundū fuiſſe crea
tū de nihilo, nec eſſe ęternū. Philoſophi autē dif
fitētur creationē hoc modo acceptā, quādoqui-
dē aſſerūt Deū neceſſariò producere, quidquid
immediatè ꝓducit & nullo præexacto. quod au-
tē mediatè ꝓducit aliquo ꝑſuppoſito illud ope-
ratur, quia medio cauſarū ſecūdarū, quare ſecū-
dū ipſos Deus nihil cōtingēter creat. Sed hac in
re peſſimè aberrarūt Philoſophi. Obſerua nihilo
min⁹ quòd aliquid de nihilo ꝓduci dupliciter ac
cipi poteſt: Primū vt intelligatur de nihilo om-
nimodè, vt puta tā in eſſe ſimpliciter, quā in eſſe
ſecūdū quid, & ſic nihil creatur de nihilo in rerū
natura, quia ꝓfuit in eſſe cognito amato, & poſ-
ſibili in intellectu, & volūtate ipſius Dei. In illo

tamen esse cognito, & amato fuere quidem de nihilo producta, sed huiusmodi productio non est creatio, cum non sit productio ipsi⁹ rei simpliciter, sed secundum quid. Secūdò accipi potest vt intelligatur quidpiam fieri de nihilo simpliciter, quod nihilominus est aliquid secundum quid, hoc est, in esse cognito, & hoc modo accipitur ratio creationis, vt puta quòd sit productio de nihilo, & soli Deo cōpetit, vt patet ex
Li.3.de Tr. Augustino dicente. Neque boni Angeli neque mali creatores esse possunt alicuius rei, & multo minus hoc possunt aliæ creaturæ. Huc accedit quòd nullum agens potest quidpiam creare, nisi cuius voluntas est sua potentia. Cum enim creatio sit alicuius de nihilo productio, quòd creatur solo voluntatis imperio fit, nullius autē agentis (præterquàm ipsius Dei) voluntas est sua potentia, quare nec creare poterit. Vide latiùs Resolut. distinctione 1. quæst. 1. quarti libri senten. &c. Arguitur, Si quidpiam recenter producitur, hoc ideò fit, quia aliquid aliter se habet
Iacobi. 1. nunc quàm priùs, hæc autē mutatio nequit adscribi nisi passo, quia nihil illius ex definitione creationis perfuit, nec ipsi Deo, cum sit immutabilis, Apud quē non est transmutatio, &c. Nihil igitur creari potest. Respondetur, agens voluntarium (cuiusmodi est Deus) antiqua volūtate, id est, qua semper habuit nouum, absque sui mutatione affectum producere valet, facta tamē immutatione ex parte creaturæ, quæ acquirit esse, post non esse. De⁹ itaque voluntate, qua ab æterno voluit creata definito consistere tē-

pore, ipsa iuxta consilium voluntatis suæ æternum temporaliter produxit. Iuxta illud Aposto- *Eph.1.* li, Qui operatur omnia, secundum consiliū voluntatis suæ. Arguitur secundò de generatione, idem manens, idem semper natū est facere idē, vt ignis naturalis calefacit, non erit igitur in effectu variatio, nisi priùs fuerit in natura. Respōdetur, Philosophū loqui de agente naturali, nō autē de agente libero, cuiusmodi est Deus ipse.

DISTINCT. I. QV. 3.

Potuit-ne mundus, aut creatura aliqua ab æterno à Deo produci?

VAriant dubio procul hac in re Theologi, & Scotus problematicè hanc pertractat quæstionem, rationes vtriusque diluens, & cum parui, aut nullius sint momenti, id latius perscrutari dubij, certitudini illius scientiæ relinquimus ei, cuius est im- *Luc.1.* perscrutabilis consilij celsitudo, liberè profitētes non esse impossibile apud Deum omne verbum.

DISTINCT. I. QV. 4. & 5.

Vtrum Angeli creatio eadem sit ipsi Angelo?

VAriè quoq; de relationib⁹ senserūt doctores, non de fuerunt enim imprimis, qui ne- *Relatio an sit eadem fundamēto.*

garent relationem omnem esse quid in re, sed tantùm in actu intellectus, sed hi maximè aberrarunt, Nam hinc consequitur ipsum vniuersum non esse quid vnum, quandoquidem eius vnitas (quæ est quædam relatio) secundum Philosophum consistit in ordine partium ad inuicem & ad primum ens. Quocirca illis obiici potest illud Philosophi, quòd inconnexam faciunt orbis substantiam. Ad hæc de-
12. *Meth.* struunt omnem compositionem realem, hæc enim partium vnionem requirit, quæ si solum
12. *Meth.* esset in intellectu, nullum esset prorsus compositum reale. Deinde fuêre qui admiserint quidem, quasdam esse relationes reales, sed negarunt aliquam esse: quæ à suo reipsa distingueretur fundamento, & illi quoque in secundo errarunt membro: Quandoquidem realiter ea distinguntur, quæ sic se habent quod vnum absque alio esse potest, atqui nullæ sunt relationes sine quibus nullatenus repugnat fundamento earum esse, cuiusmodi sunt paternitas, similitudo, & cætera. Non omnis igitur relatio est eadem suo fundamento.
Quapropter media hîc via incedendum, vt concedamus pleraśque esse relationes reales, & reipsa à suis distinctas fundamentis, & nonnullas esse huiusmodi, quæ eædem sunt realiter suis fundamentis, nec deesse, quæ sint relationes rationis. Relatio tamen communis omni creaturæ (cuius terminus est ipse Deus) eadem est realiter ipsi creaturæ, quæ eius est fundamentum, distincta nihilominus forma-

liter. Hoc astruitur, Nam quod sic alicui competit, vt sine eo ipsum esse nequeat est vna, & eadem res cum illo : Atque huiusmodi relatio sic creaturæ inest, vt sine ea creatura esse nequeat, est proinde illi eadem reipsa. Prima tamen huius ratiocinationis propositio intelligitur, dum modò inter ea non sit essentialis dependentia, quæ manifestam efflagitat distinctionem, vt patet in relatiuis, in quibus est mutua dependentia, quæ profectò realiter distinguuntur, quamuis vnum absque altero esse non possit. Quòd autem prædictæ relationes à creatura formaliter distinguuntur, patet, quia respectus, assertore Aristotele non est re ratione absoluti, nec è contrario. *4.Meth.* Cùm autem creatura permanere nequeat, nisi à Deo ipso in esse conseruetur iuxta illud, Portans omnia verbo virtutis suæ &c. Eadem erit relatio creaturæ ad Deum creantem. *Heb.1.* Creatio igitur passiua Angeli ad Deum ipsum terminata, eadem est reipsa ipsi Angelo.

DIST. I. QVÆST. 6.

Differunt-ne specie Angelus, & anima?

Angelum quidem, & animam specie differre omnibus sanè est in confesso, quandoquidem formæ, quæ sunt eiusdem rationis specificæ, id est, eiusdem speciei, eandem perficiendi materiam,

& non perficiendi rationem habent. Anima autem suapte natura corporis est perfectiua, id est vnibilis corpori per informationē, non ita Angelus. Differūt proinde specie, non veluti duæ species, cū anima non sit species subiicibilis licet prædicabilis, sed pars speciei, nēpe hominis. Et sic ratio distinctionis specificę, inter Angelū & hominem, cuius est pars. Ratio autem distinctionis specificæ inter Angelum & hominem, non est vnibilitas ad materiam, & non vnibilitas. vt suspiratus est sanct⁹ Bonauentura. Quandoquidem vnibilitas denotat aptitudinem, quæ pręsupponit naturaliter essentiam rei. Quocirca nequit esse præcipua ratio distinctionis specificæ, licet nobis à posteriori illā manifestet: proinde ac propriæ passiones ignotas nobis differentias ostendunt, & multoties eas circumloquimur, nec deinceps diuersus intelligēdi modus maior in Angelo, & minor in anima potest esse huius distinctionis causa, quemadmodum asseruit Alexander de Halis dicens, quòd isti gradus, seu modi intelligendi diuersi sunt, intelligere sine discursu in Angelo, & cum discursu in anima. Hoc, inquam, non ponit discrimen inter Angelum, & animam. Nam tametsi anima per discursum notitiam conclusionum adsequatur, præmissas tamen sine discursu appræhendit. Anima item beata Deum sine discursu (vt Angeli) intelligit, nec est certum Angelum sine discursu simul intelligere præmissas, & conclusionem, in principiis inclusam, quamuis citiùs operari possit, & intelligere, quàm ipsa a-

nima. Dicendũ est igitur cum Scoto, quòd Angelus, & anima specie differũt, propterea quòd habeant essentias, & naturas alias, atque alias: Quarum quidem naturarum diuersarum differentiæ formales & essentiales sũt vt innominatæ, ita, & incognitæ. Obiicies fortasse Augustinum qui ait, Angelus, & anima sunt natura pares, sed officio impares. Respõdetur, Augustinũ loqui non de paritate naturæ secundũ rationem specificam, sed de paritate quietationis in bono infinito. Quemadmodũ enim Angelus talis est naturæ, vt nisi in bono infinito quietari nõ possit ita & anima ipsa intellectualis: Vnde Augustinus: Inquietũ est cor nostrum donec requiescat in te, satiabor cùm apparuerit, &c.

Li.3.de lib. arbitrio.

Psalmista.

DISTINCT. 2. QV. 1. 2. 3. & 4.
An Angeli existentia æuo commensuretur?

PAssim à Theologis tres enumerãtur mensuræ durationis rerũ, videlicet æternitas, æuum, & tempus, quæ sic differunt. Æternitas est rei omnino indefectibilis mensura, qualis est Deus. Æuum enim est mensura rei permanentis quidem, seu quandiu durat nõ deficiẽtis, defectibile tamen, cuiusmodi est Angelus. Temp⁹ autem est mensura rei formaliter successiuæ, cõtinuæ deficientis, vt est mot⁹, & existentia rerum corruptibilium, & generabilium. Porrò mẽsurare est ignotam quantitatem per notiorem demonstrare: Hoc autẽ multifariam fieri potest: Primùm per

Mensuræ rerum durationis tres

Mensurare quid sit.

Æuum dupliciter capitur. primo motu supremi videlicet mobilis. Ita enim bifariam quoque dici potest, prius existētia, seu duratio intrinseca euiterni, & hoc pacto tot sūt æua quod euiterna, cùm quodlibet euiternum suam propriam durationem habeat, & existentiam. Deinde enim dicitur duratio mensuratiua euiternorum, quæ bifariā intelligi valet, vel duratio simplicissima, & notior simpliciter in genere euiternorum, & hoc modo tātùm est vnum æuum mensuratiuum euiternorum, nempe existentia, seu duratio supremi Angeli. Intellige autem vnum secundum speciem, quandoquidē & mensuræ ratio expēdi debet secūdum rationem specificam, veluti albedo secundum rationem specificam est cæterorum colorum mēsura. Vel æuum secundo modo acceptum potest esse quæcunque duratio simplicior, & notior respectu inferioris, & min⁹ notæ, & hoc modo plura sunt æua mensuratiua. Nam quælibet existentia euiterni superioris dici potest æuum mensuratiuum respectu inferioris. Operationes quoque Angelorū mensurantur æuo, quales sunt eorum intellectiones, & actus voluntatis: Et in summa quæcūque existentia actualis innarrabilis, id est, cui repugnat, vt secundum ipsā sit variatio, siue fluxus, vel acquisitio partis, post partem mensuratur æuo, quòd hinc constat, quia quæ vniformem manendi modum habent, dum manent eiusdem rationis mensuram immorandi habent, licet vnum diutiùs, quàm aliud permaneat. Atqui Angeli operatio dum manet, vniformem manendi modum cum Angeli existentia habet,

Quæst. 4.

Angelorum operationes quomen surantur.

licet tantam durationem non habeat: Quapropter eadem mensura, nempe æuo, mensuratur.

DISTINCT. 2. QV. 6. 7. 8. 9. 10. 11. & 12.

Sunt-ne Angeli in loco?

TRifariam quidpiam potest esse in loco: Primò præsentialiter (vt loquuntur) duntaxat & hoc modo Deus dicitur esse in loco. Secundò præsentaliter, & definitiuè, sic videlicet quod vni sit præsens loco, quòd non alteri, & hoc pacto esse in loco Angelis competit. Tertiò præsẽtialiter definitiuè, & circumscriptiuè, siue dimentionaliter, & occupatiuè, & hoc pacto res corporeæ sunt in loco, non autem Angeli, cùm non sint quanti, & extensi. Non potest autem Angelus esse in loco quantumuis magno etiam diffinitiuè, quandoquidem hoc infinitam arguit virtutem, & soli Deo conuenit: dabilis est enim locus quo maiorem propria habere virtute Angelus nequit. An autem possit esse in loco quantumuis paruo etiam in puncto variant doctores. Licet autem Angelus diuina virtute in pluribus esse locis possit adæquatis, non tamen propria, & naturali virtute. Vnde & Damascenus asserit quòd cùm sunt in cœlo, non sunt in terra, nec è contratio. Consimiliter dicendum est duos, aut plures Angelos diuina potentia posse esse simul in eodem loco proprio. An autem propria virtute id possint dubium est. Scot⁹ tamen ma-

In loco esse contingit trifariam.

Angelus nequit esse in loco quãtumuis magno aut paruo.

Quæst. 6.

Angelus propria virtute esse in pluribus locis nequit.

Quæst. 7.

uinæ producũtur personæ. Alterum instans est. cùm diuinæ illæ potẽtiæ, intellectus & voluntas circa creaturas feruntur. Hinc consequitur productionem diuinarum personarum completam esse prius natura, quàm creaturæ ipsæ cognoscantur, & producãtur. Quocirca verbum diuinum non producitur de notitia creaturarum, nec Spiritus sanctus de earum amore, sed solius essentiæ, & naturæ diuinæ. Diuinus igitur intellectus, ac volũtas communicata sunt à patre aliis personis, priusquam producantur creaturæ. Quamobrem earum productio à tribus est necessariò personis, nedum quantum ad earum verum esse & reale, sed etiam quantum ad esse cognitum, & amatum (ita enim loquũtur) Hoc autem astruitur ex illo Ioãnis, Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. & subsequitur, Quæcunque ille facit, & filius similiter facit. & ex eodem Ioanne. Omnia per ipsum facta sunt. & in Genesi pater alloquitur filium & Spiritum sanctum, Faciamus hominem &c. Huc accedit diuus Augustinus dicens, Sicut pater & filius ad Spiritum sanctum sunt vnum principium, sic omnes tres sunt vnum principium creaturæ ad ipsam producendam. Ratio adnecti potest: personæ enim diuinæ plus conueniunt, quàm substantia, & virtus in creatura: Atqui hæc in operatione separari nequeunt, ergo nec diuinæ personæ. Præterea principium duarum productionum necessarium, videlicet & contingentis necessariò, est prius principium necessariæ, quàm cõtingentis. In diuinis autem quod-

Creatura à tribus necessario producitur personis.

Ioan. 5.

Ioan. 1.

Genes. 1.

Lib. 5. de tri. cap. 14.

quodpiam eſt principiũ productionis intrinſecæ (quæ eſt contingens) Neceſſariò igitur priùs eſt in diuinis principium productionis adintra & neceſſariæ, quàm adextra, & contingentis. Porrò ratio, ob quam creaturæ à tribus neceſſariò producantur perſonis, non eſt propterea quòd Filius, & Spiritus ſanctus (vt nonnulli perperàm aſſeuerant) ſint rationes formales proximè creandi, hoc eſt, inſtrumenta, ſeu media, quibus creaturæ producantur, aut quòd ſint auxilio ipſi Patri, quaſi ſolus id non poſſet: Sed idcircò quòd diuina natura priùs naturaliter cõmunicatur tribus ſuppoſitis diuinis, quàm creatura produci poſſit. Quapropter in ſecundo inſtanti naturæ, in quo creatura eſt producibilis vis, id eſt, voluntas diuina productiua illius eſt in tribus perſonis eadem, & vnica, ac ſimpliciſſima, perinde ac dictum eſt. 12. diſtinctione primi, Spiritum ſanctum neceſſario à Patre, & Filio procedere, non ob id quòd vis ſpiratiua ſit in vna perſona imperfectior, quã in duabus. ſed quia fœcunditas illa priùs filio conceditur, quam Spiritus S. ſpiretur. Quare cùm ſpiritus sãctus ſpiratur (cùm vna & eadem in vtroque ſit virt⁹ ſpitatiua) à duob⁹ producitur. Quãuis autem creaturæ à tribus neceſſario creentur perſonis, nihilominùs ſi vnica eſſet in diuinis perſona, poſſet illa omnes producere creaturas, quia ipſa omnipotens eſſet, & infinitæ virtutis: ſiquidẽ patet nihil à filio, & Spiritu ſancto recipit, ſed à ſeipſo habet, quidquid eſt. His conſentit Richardus, Si tantùm (inquit) eſſet vna per- *Crearesset vnica persona.* *Li. 3. de Tr. cap. 16.*

ſona,adhuc eſſet in ea plenitudo potẽtiæ, & ſapientiæ. Obiicies fortaſſe, Omne eſſentiale in diuinis prius eſt perſonali,atqui creaturarũ productio actiua eſt quid eſſentiale(cũ ſit communis tribus)præcedit igitur perſonarũ emanationem,cùm earum productio ſit actus alterius tãtùm,aut duarum perſonarum. Reſpondetur,licet quodcumque eſſentiale ad ſe , & abſolutè ſumptum notionale præcedat,non tamẽ vt habet habitudinem ad creaturas producẽdas, ſeu quatenus producit creata : Sic enim diuinarum productionem perſonarum præſupponit. Quãdo enim eſt aliquod efficiẽs actiuum ordinatorium(vt oſtẽſum eſt 12.diſtiẽ.quæſt.1.primi)nõ prius producit actum remotum, quàm prior actus productus fuerit,vt conſtat de anima, quæ non prius aliquid amore proſequitur, quã illud ipsũ intellexerit,&nouerit. Nihil enim eſt amatum,niſi præcognitum. Cõſtat enim de ſole,qui prius illuminat partem orientalem,quàm meridionalem, & occidentalem. Conſimiliter dicẽdum eſt de productione perſonarum, & creaturarum.

DISTINCT. 1. QVÆST. 2.

Poteſt-ne Deus quidpiam creare?

Creatio rerum latuit Philoſophos NOn abs re profectò hæc mouetur quæſtio,cũ eius veritas Philoſophos ſoli naturali innitentes rationi, olim latuerit. Nũc autem cuilibet eſt manifeſtata fideli ex ſacris literis,maximè ex Geneſi,vbi habetur:In principio Deũ creaſſe cœlũ,& terram,& ex Ioanne,Oĩa per ipſum,&c.Quod

Geneſ. 1.

quidẽ vt manifesti⁹ appareat: obserua imprimis *Ioan.1.*
quòd creare est aliquid de nihilo producere, id
est, nullo præsupposito (vt interpretatur Ansel- *Creare quid sit.*
mus) creationi enim nõ præsupponitur aliud ef- *In monologio. cap. 8.*
ficiẽs ab ipso Deo, ñec aliqua materia. Quocirca
præpositio (de in prædicta definitione denotat
habitudinẽ ordinis tantũ, nõ autẽ habitudinem
causæ efficientis, aut materialis (sic enim loqui-
tur Anselm⁹) hoc est, quòd nõ esse creaturæ, p̃-
cedat esse. Hoc autẽ bifariã intelligi potest: Pri-
mò quòd non esse præcedat esse ordine naturæ
tãtũ, & hoc modo etiã Philosophi admittũt Deũ
creare posse, & orbẽ vniuersũ creatũ fuisse, licet
ipsũ esse æternũ asseuerẽt, vt patet per Auicẽnã.
Altero modo accipi potest, quaten⁹ denotat or- *6. meta. c. 2.*
dinẽ durationis, seu tẽporis, sic videlicet quòd
nõ esse præcesserit in aliquo tẽpore ipsũ esse, &
hoc pacto Theologi cõcedũt mundũ fuisse crea
tũ de nihilo, nec esse ęternũ. Philosophi autẽ dif
fitẽtur creationẽ hoc modo acceptã, quãdoqui-
dẽ asserũt Deũ necessariò producere, quidquid
immediatè p̃ducit & nullo præexacto. quod au-
tẽ mediatè p̃ducit aliquo p̃supposito illud ope-
ratur, quia medio causarũ secũdarũ, quare secũ-
dũ ipsos Deus nihil cõtingẽter creat. Sed hac in
re pessimè aberrarũt Philosophi. Obserua nihilo
min⁹ quòd aliquid de nihilo p̃duci dupliciter ac
cipi potest: Primũ vt intelligatur de nihilo om-
nimodè, vt puta tã in esse simpliciter, quã in esse
secũdũ quid, & sic nihil creatur de nihilo in rerũ
natura, quia p̃fuit in esse cognito amato, & pos-
sibili in intellectu, & volũtate ipsius Dei. In illo

tamen esse cognito, & amato fuere quidem de nihilo producta, sed huiusmodi productio non est creatio, cùm non sit productio ipsi⁹ rei simpliciter, sed secundùm quid. Secũdò accipi potest vt intelligatur quidpiam fieri de nihilo simpliciter, quod nihilominus est aliquid secundum quid, hoc est, in esse cognito, & hoc modo accipitur ratio creationis, vt puta quòd sit productio de nihilo, & soli Deo cõpetit, vt patet ex
Li.3.de Tr. Augustino dicente. Neque boni Angeli neque mali creatores esse possunt alicuius rei, & multo minus hoc possunt aliæ creaturæ. Huc accedit quòd nullum agens potest quidpiam creare, nisi cuius voluntas est sua potentia. Cum enim creatio sit alicuius de nihilo productio, quòd creatur solo voluntatis imperio fit, nullius autẽ agentis (præterquàm ipsius Dei) voluntas est sua potentia, quare nec creare poterit. Vide latiùs Resolut. distinctione 1. quæst. 1. quarti libri senten. &c. Arguitur, Si quidpiam recenter produ-
Iacobi.1. citur, hoc ideò fit, quia aliquid aliter se habet nunc quàm priùs, hæc autẽ mutatio nequit adscribi nisi passo, quia nihil illius ex definitione creationis perfuit, nec ipsi Deo, cum sit immutabilis, apud quẽ non est transmutatio, &c. Nihil igitur creari potest. Respondetur, agens voluntarium (cuiusmodi est Deus) antiqua volũtate, id est, qua semper habuit nouum, absque sui mutatione affectum producere valet, facta tamẽ immutatione ex parte creaturæ, quæ acquirit esse, post non esse. De⁹ itaque voluntate, qua ab æterno voluit creata definito consistere tẽ-

pore, ipsa iuxta consilium voluntatis suæ æternum temporaliter produxit. Iuxta illud Aposto- Eph.5. 1.
li, Qui operatur omnia, secundum consiliū voluntatis suæ. Arguitur secundò de generatione, idem manens, idem semper natū est facere idē, vt ignis naturalis calefacit, non erit igitur in effectu variatio, nisi priùs fuerit in natura. Respōdetur, Philosophū loqui de agente naturali, nō autē de agente libero, cuiusmodi est Deus ipse.

DISTINCT. I. QV. 3.

Potuit-ne mundus, aut creatura aliqua ab æterno à Deo produci?

Variant dubio procul hac in re Theologi, & Scotus problematicè hanc pertractat quæstionem, rationes vtriusque diluens, & cum parui, aut nullius sint momenti, id latius perscrutari dubij, certitudini illius scientiæ relinquimus ei, cuius est imperscrutabilis consilij celsitudo, liberè profitētes non esse impossibile apud Deum omne verbum. Luc.1.

DISTINCT. I. QV. 4. & 5.

Vtrum Angeli creatio eadem sit ipsi Angelo?

Variè quoq; de relationib⁹ senserūt doctores, non de fuerunt enim imprimis, qui ne- *Relatio an sit eadem fundamēto.*

garent relationem omnem eſſe quid in re, ſed tantùm in actu intellectus, ſed hi maximè aberrarunt, Nam hinc conſequitur ipſum vniuerſum non eſſe quid vnum, quandoquidem eius vnitas (quæ eſt quædam relatio) ſecundum Philoſophum conſiſtit in ordine partium ad inuicem & ad primum ens. Quocirca illis obiici poteſt illud Philoſophi, quòd inconnexam faciunt orbis ſubſtantiam. Ad hæc de-
12. *Meth.* ſtruunt omnem compoſitionem realem, hæc enim partium vnionem requirit, quæ ſi ſolum
12. *Meth.* eſſet in intellectu, nullum eſſet prorſus compoſitum reale. Deinde fuêre qui admiſerint quidem, quaſdam eſſe relationes reales, ſed negarunt aliquam eſſe: quæ à ſuo reipſa diſtingueretur fundamento, & illi quoque in ſecundo errarunt membro: Quandoquidem realiter ea diſtinguntur, quæ ſic ſe habent quod vnum abſque alio eſſe poteſt, atqui nullæ ſunt relationes ſine quibus nullatenus repugnat fundamento earum eſſe, cuiuſmodi ſunt paternitas, ſimilitudo, & cætera. Non omnis igitur relatio eſt eadem ſuo fundamento.
Quapropter media hîc via incedendum, vt concedamus pleraſque eſſe relationes reales, & reipſa à ſuis diſtinctas fundamentis, & nonnullas eſſe huiuſmodi, quæ eædem ſunt realiter ſuis fundamentis, nec deeſſe, quæ ſint relationes rationis. Relatio tamen communis omni creaturæ (cuius terminus eſt ipſe Deus) eadem eſt realiter ipſi creaturæ, quæ eius eſt fundamentum, diſtincta nihilominus forma-

liter. Hoc astruitur, Nam quod sic alicui competit, vt sine eo ipsum esse nequeat est vna, & eadem res cum illo: Atque huiusmodi relatio sic creaturæ inest, vt sine ea creatura esse nequeat, est proinde illi eadem reipsa. Prima tamen huius ratiocinationis propositio intelligitur, dummodò inter ea non sit essentialis dependentia, quæ manifestam efflagitat distinctionem, vt patet in relatiuis, in quibus est mutua dependentia, quæ profectò realiter distinguntur, quamuis vnum absque altero esse non possit. Quòd autem prædictæ relationes à creatura formaliter distinguntur, patet, quia respectus, assertore Aristotele non est re ratione absoluti, nec è contrario. Cùm autem creatura permanere nequeat, nisi à Deo ipso in esse conseruetur iuxta illud, Portans omnia verbo virtutis suæ &c. Eadem erit relatio creaturæ ad Deum creantem. Creatio igitur passiua Angeli ad Deum ipsum terminata, eadem est reipsa ipsi Angelo.

4. Meth.

Heb. 1.

DIST. I. QVÆST. 6.

Differunt-ne specie Angelus, & anima?

ANgelum quidem, & animam specie differre omnibus sanè est in confesso, quandoquidem formæ, quæ sunt eiusdem rationis specificæ, id est, eiusdem speciei, eandem perficiendi materiam,

& non perficiendi rationem habent. Anima autem suapte natura corporis est perfectiua, id est vnibilis corpori per informationē, non ita Angelus. Differūt proinde specie, non veluti duæ species, cū anima non sit species subiicibilis licet prædicabilis, sed pars speciei, nēpe hominis. Et sic ratio distinctionis specificè, inter Angelū & hominem, cuius est pars. Ratio autem distinctionis specificæ inter Angelum & hominem, non est vnibilitas ad materiam, & non vnibilitas. vt suspiratus est sanct⁹ Bonauentura. Quandoquidem vnibilitas denotat aptitudinem, quæ præsupponit naturaliter essentiam rei. Quocirca nequit esse præcipua ratio distinctionis specificæ, licet nobis à posteriori illā manifestet: proinde ac propriæ passiones ignotas nobis differentias ostendunt, & multoties eas circumloquimur, nec deinceps diuersus intelligēdi modus maior in Angelo, & minor in anima potest esse huius distinctionis causa, quemadmodum asseruit Alexander de Halis dicens, quòd isti gradus, seu modi intelligendi diuersi sunt, intelligere sine discursu in Angelo, & cum discursu in anima. Hoc, inquam, non ponit discrimen inter Angelum, & animam. Nam tametsi anima per discursum notitiam conclusionum adsequatur, præmissas tamen sine discursu appræhendit. Anima item beata Deum sine discursu (vt Angeli) intelligit, nec est certum Angelum sine discursu simul intelligere præmissas, & conclusionem, in principiis inclusam, quamuis citiùs operari possit, & intelligere, quàm ipsa a-

anima. Dicendū est igitur cum Scoto, quòd Angelus, & anima specie differūt, propterea quòd habeant essentias, & naturas alias, atque alias: Quarum quidem naturarum diuersarum differentiæ formales & essentiales sūt vt innominatæ, ita, & incognitæ. Obiicies fortasse Augustinum qui ait, Angelus, & anima sunt natura pares, sed officio impares. Respōdetur, Augustinū loqui non de paritate naturæ secundū rationem specificam, sed de paritate quietationis in bono infinito. Quemadmodū enim Angelus talis est naturæ, vt nisi in bono infinito quietari nō possit ita & anima ipsa intellectualis: Vnde Augustinus: Inquietū est cor nostrum donec requiescat in te, satiabor cùm apparuerit, &c.

Li. 3. de lib. arbitrio.

Psalmista.

DISTINCT. 2. QV. 1. 2. 3. & 4.
An Angeli existentia æuo commensuretur?

Passim à Theologis tres enumerātur mensuræ durationis rerū, videlicet æternitas, æuum, & tempus, quæ sic differunt. Æternitas est rei omnino indefectibilis mensura, qualis est Deus. Æuum enim est mensura rei permanentis quidem, seu quandiu durat nō deficiētis, defectibile tamen, cuiusmodi est Angelus. Temp⁹ autem est mensura rei formaliter successiuæ, cōtinuæ deficientis, vt est mot⁹, & existentia rerum corruptibilium, & generabilium. Porrò mēsurare est ignotam quantitatem per notiorem demonstrare: Hoc autē multifariam fieri potest: Primùm per

Mensuræ rerum durationis tres

Mensurare quid sit.

quantitatem existentem in imaginatione tantùm, quomodo artifex perfectus domum, & quodcunque quantum sibi obuium solet mensurare imaginatione. Deinceps mẽsuratur quidpiam per quantitatem existentem in re, & hoc trifariam. Primò per quantitatem excedentem: Et tunc intellectus certior redditur quantitatis minoris per abcessum eius, vel recessum à quãtitate maiori, quomodo rerum quidditates mensurantur, de qua quidem mẽsura dicitur ab Aristotele, quod in vnoquoque genere est vnũ, hoc est mensura omnium aliorum, & sic albedo est mẽsura omniũ colorum, propterea quòd alios excedit colores in quãtitate perfectionis. Et De⁹ est omnium quæ sunt in quocunque genere mensura. Secundò per quantitatem excessam, quando videlicet minor quantitas est notior, & per eius reduplicationem mensuratur, quo pacto minor motus maioris motus potest esse mẽsura ex natura rei, vt mot⁹ qui fit in hora mensurare potest motum vnius diei, & motus diei motum mẽsis, &c. Tertiò mẽsuratur quantitas aliqua per aliam quãtitatem æqualem notiorem tamẽ ex natura rei, vel quantùm ad nos: & hoc fit per applicationẽ, siue suppositionem, & hoc modo tempus si ponatur alia quantitas à motu, & notior eo potest esse mẽsura motus ex natura rei. Et illud quod ex natura rei non est mensura si fuerit alicui intellectui notius mensurato, poterit esse illius mẽsura, quo pacto vlna potest esse panni mẽsura. In Angelorum autem existente, cùm non sit ponenda pluralitas, sine

Mensurare quidpiã contingit multipliciter.

10 Metaph.

Angelorum mensura. q1 & 2.

necessitate non est necesse ponere aliud quidpiam ab actuali eius existentia, quod sit illius mensurā, hoc est, non oportet assignare aliquā mensuram intrinsecam aliam à natura rei mensuratæ, quia nihil est in ipso Angelo notius sua natura nec absolutum, nec respectiuum. Nam non expedit in eo ponere aliam relationem ab illa, quæ est ad causam efficientem, & conseruantem, veluti ad terminum. Illa autem non distinguitur à fundamento. Sed existentia Angeli, & cuiuslibet euiterni mensuratur existentia creata simplicissima, & perfectissima, quæ ex ratione sua formali, & in se est certissima, & primo nota naturæ certiorem intellectum efficere de aliis: Et hoc modo est vnicum æuum omnium euiternorum, nempe existentiā supremi Angeli. Porrò ipso æuo nedum Angeli, sed & substantiæ generabiles, & corruptibiles per se mensurātur licet per accidens (vt puta per quantitatem eas consequentem) tempore mensurantur. Tēpore siquidem non solùm mensuratur motus & quies, verùm etiam forma accidentalis, secundum quam potest esse fluxus hoc est, partis post partem acquisitio, vt pote quantitas, vel qualitas, quandoquidem eius existentia variabilis est, tametsi actu non varietur. Obserua nihilominus quòd quemadmodum tempus sæpissimè dicitur intrinseca successiuæ rei duratio, & sic quolibet in motu suum est tempus: nonnunquam verò dicitur duratio mensuratiua rei successione, & iuxta hāc acceptionem est vnum dūtaxat tempus, quod est in

Substantia omnis creata æuo mensuratur.

Tempus bifariā accipitur.

Quæst. 3.

Æuum dupliciter capitur. primo motu supremi videlicet mobilis. Ita enim bifariam quoque dici potest, prius existētia, seu duratio intrinseca euiterni, & hoc pacto tot sūt æua quod euiterna, cùm quodlibet euiternum suam propriam durationem habeat, & existentiam. Deinde enim dicitur duratio mensuratiua euiternorum, quæ bifariā intelligi valet, vel duratio simplicissima, & notior simpliciter in genere euiternorum, & hoc modo tātùm est vnum æuum mensuratiuum euiternorum, nempe existentia, seu duratio supremi Angeli. Intellige autem vnum secundum speciem, quandoquidē & mensuræ ratio expēdi debet secūdum rationem specificam, veluti albedo secundum rationem specificam est cæterorum colorum mēsura. Vel æuum secundo modo acceptum potest esse quæcunque duratio simplicior, & notior respectu inferioris, & min⁹ notæ, & hoc modo plura

Quæst. 4. sunt æua mensuratiua. Nam quælibet existentia euiterni superioris dici potest æuum mensuratiuum respectu inferioris. Operationes quoque

Angelorum operationes quomen surantur. Angelorū mensurantur æuo, quales sunt eorum intellectiones, & actus voluntatis: Et in summa quæcūque existentia actualis innarrabilis, id est, cui repugnat, vt secundum ipsā sit variatio, siue fluxus, vel acquisitio partis, post partem mensuratur æuo, quòd hinc constat, quia quæ vniformem manendi modum habent, dum manent eiusdem rationis mensuram immorandi habent, licet vnum diutiùs, quàm aliud permaneat. Atqui Angeli operatio dum manet, vniformem manendi modum cum Angeli existentia habet,

licet tantam durationem non habeat: Quapropter eadem mensura, nempe æuo, mensuratur.

DISTINCT. 2. QV. 6. 7. 8. 9. 10. 11. & 12.

Sunt-ne Angeli in loco?

TRifariam quidpiam potest esse in loco: Primò præsentialiter (vt loquuntur) duntaxat & hoc modo Deus dicitur esse in loco. Secundò præsentaliter, & definitiuè, sic videlicet quod vni sit præsens loco, quòd non alteri, & hoc pacto esse in loco Angelis competit. Tertiò præsētialiter definitiuè, & circumscriptiuè, siue dimentionaliter, & occupatiuè, & hoc pacto res corporeæ sunt in loco, non autem Angeli, cùm non sint quanti, & extensi. Non potest autem Angelus esse in loco quantumuis magno etiam diffinitiuè, quandoquidem hoc infinitam arguit virtutem, & soli Deo conuenit: dabilis est enim locus quo maiorem propria habere virtute Angelus nequit. An autem possit esse in loco quantumuis paruo etiam in puncto variant doctores. Licet autem Angelus diuina virtute in pluribus esse locis possit adæquatis, non tamen propria, & naturali virtute. Vnde & Damascenus asserit quòd cùm sunt in cœlo, non sunt in terra, nec è contrario. Consimiliter dicendum est duos, aut plures Angelos diuina potentia posse esse simul in eodem loco proprio. An autem propria virtute id possint dubium est. Scot⁹ tamen ma-

In loco esse contingit trifariam.

Angelus nequit esse in loco quā tumuis magno aut paruo.

Quæst. 6.

Angelus propria virtute esse in pluribus locis nequit.

Quæst. 7.

Angeli plures suapte virtute eodem in loco esse valent. gis fauere dignoscitur parti affirmatiuæ, pro qua & adduci potest is locus Euangelij, vbi malign° spiritus obsidens corpus cuiusdam, interrogatus à Christo quo illi nomen esset: Respondit, Legio mihi nomen est, quia multi sumus. Angelum præterea de loco ad locum moueri satis superque ex scripturis sacris vtriusque instrumēti constat, vbi refertur missos fuisse Angelos ad Patriarchas, Prophetas, virginem Mariam, Iosephum, & Apostolos. Mouet autem seipsum Angelus propria virtute, non quidem in instāti, sed in tempore; nisi cùm acquirit vltimum, vbi & peruenit ad terminum motus. Nam quòd terminus motus nō statim inducatur ex virtutis ipsius mouentis imperfectione preuenit, quæ sanè imperfectio Angelo nequaquam est adscribēda nisi aliqua appareret necessitas: Quandoquidem assertore Aristotele dignificāda est natura, quantum apparentia permittunt. Nequit tamen cōtinuè moueri de extremo in extremum mediatum nisi transeundo per medium. Nā ordo præfixus à superiori agente necessarius est cuicūque agenti inferiori, quando circa huiusmodi sic ordinata agit. Instātaneè tamen de extremo in extremum immediatum nón transeūdo per mediū moueri potest. Quinimò hoc necessarium est, quandoquidem si transiret per medium, non instātaneè, sed continuè moueretur.

Mar. 5.
Luc. 8.
Quæst. 8. Angelus de loco ad locū mouetur.
Quæst 9. Angelus propria virtute seipsum mouet.
Quæst. 10 Angelus nō mouetur in instanti.
Li. 8. Physic. & 2. de gener.
Quæst. 11. Angelus nō mouetur ab extremo in extremum immediatē.
Quæst. 12.

Indiuisibilium motus. *6 Physic.* Prædictis obiicies Philosophum asserentem indiuisibile moueri non posse. Respondetur, Philosophum loqui de indiuisibili prædicamenti quantitatis pūctis, quod non mouetur motu lo-

cali propriè dicto, per quem videlicet acquirit, vbi circumscriptiuè, non autem intelligit de indiuisibili generis substātiuæ. Obiicies deinde & illud Aristotelis, Quòd si vacuum esset nō fieret in eo motus localis, propterea quòd nulla esset resistentia medij, at qui Angelo nullum corporeum resistere potest, nō igitur continuè, & successiuè mouetur. Respondetur, quòd successio, seu continuitas cōtingit in motu, nedum ex medij resistētia, sed etiam ex parte subiecti, & mobilis quod non est natum statim habere terminum ad quem, & etiam ex parte ipsius termini ad quem, qui non est natus simul omnino acquiri. Ratiocinaberis præterea indiuisibile non posse esse subiectum accidentis diuisibilis. Angelus autem est indisiuibilis, & mot⁹ diuisibilis, nequit igitur motus esse subiectum motus seu moueri. Respōdetur maiorem illius ratiocinationis veram quidem esse de accidēte diuisibili permanente, id est, habente omnes suas partes simul, cuiusmodi est albedo & nigredo, non autē de successiuo, quod habet esse in fieri, vt motus. Obiicies tandem & Augustinum asserētem de Deo, quòd moueat creaturam corpoream per locum & tempus, spiritualem per tempus tantùm, ergo negat à spirituali motionem per locum, & ex consequenti diffitetur in loco. Respondetur, hunc locum & omnes authoritates quæ negāt Angelum esse in loco debere accipi, quòd non sit in loco circumscriptiuè, seu occupatiuè, & quod non acquirant locum cōmensuratiuum ipsis.

4. Physic.

Motus à quo habet successionē.

August. super Genesi.

Quid-nam sit indiuiduationis principium?

Indiuiduationis principium. VArij admodum hac in re fuere doctores. Otram enim, & cæteri nominales liberè profitentur, quòd quælibet natura ex se est singularis, & indiuidua, sic quòd non oporteat aliam indiuiduationis quærere causam, quàm naturam cuiuslibet rei. Nicolaus Bonetus asserit quòd per actualem existentiam ipsius rei, res quælibet sit indiuidua. Gotfredus per quantitatem, Diuus Thomas per materiam. Henricus autem asserit vnamquamque rem esse indiuiduam. Scotus autem quòd per negationem duplicem res quælibet indiuidua, & singularis constituatur asseuerat, seu per singularem aliquam entitatem positiuam determinantem per se naturam ad singularitatem, quæ quidem entitas differentia indiuidualis seu ecceitas (vt loquuntur) nuncupatur. *Differentia indiuidualis efficit naturam singularem.* Hæc assertio sic cōprobatur. Nam omnis differentia, differentium reducitur ad aliqua primò diuersa (alioqui non esset status in differentibus) seu indiuidua eiusdē alicuius speciei differūt propriè, in aliquo enim cōueniunt, in aliquo autē distinguntur: habent igitur in se aliqua primò diuersa quibus distinguntur. Illa autem primò diuersa non sūt natura huius, & natura illius, nam in natura conueniunt. Ergo præter eorum naturas sunt in illis aliqua quibus adinuicem distingūtur, & illa nequeunt esse materia, & forma. *Indiuiduationis causa non sunt accidentia.* Nam quæ sunt de quiditate speciei constituunt rem in esse indiuidui,

uidui, alioqui species ipsa esset indiuiduū. Huc accedit quòd in accidétibus nulla sit materia, inter quæ tamē est materia indiuidualis. Quātitas quoque, aut cętera accidētia nequeūt esse causa indiuiduationis, quādoquidem substantia est prior omni accidente, ergo substātia est prior hæc & indiuidua, quàm aliquo determinetur accidente. Obiicies fortasse Boëtiū, qui in libro de Trinitate asserit quòd differentiam in numero accidentium varietas facit maximè in loco. Respondetur, quòd varietas accidentium indicat quidem distinctionem numeralem, propterea quòd eam concomitetur, non tamen illius est causa. Obiicies deinde & Aristotelē dicentē, quòd illa sunt vnum numero, quorum materia est vna, vnde cōsequitur materiam esse causam indiuiduationis. Respōdetur, quòd quemadmodū forma bifariam accipitur: Primò pro forma partis, quomodo dicimus animā esse formā corporis. Altero modo pro forma totius, quæ est ipsa quidditas, quomodo accipitur ab Aristotele quinto & septimo Metaph. sæpissimè; quo pacto humanitas est forma, non alterius partis compositi, sed totius. Non ab informando, sed à denominando dicitur forma totius. A simili & materia cùm opponitur relatiuè ipsi formæ ex Aristotele. Et quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicatur & reliquū. Bifariam quoque dicitur. Primò enim accipitur pro materia, quæ opponitur formæ partis, & hæc est materia prima constituens cum forma vnū ens per se,

Lib. 7. Metaphys.

5. Metaph. Indiuiduationis causa nō est materia.

Forma bifariam accipitur.

2. Physic. 1. Topic.

Materia dupliciter capitur.

Secundò accipitur pro materia, quæ opponitur formæ totius & ipsi quidditati, & hæc materia est differētia seu proprietas indiuidualis, & hoc secundo modo accipitur illic materia ab Aristotele, pro ipsa videlicet differentia indiuiduali, quæ congruè vocatur materia, quatenus constituitur in vltimo esse subiicibili, & materiali. Et obserua quòd quemádmodū genus est in potentia ad differētiam specificam, per quam contrahitur ad certam speciem, sic & species ipsa est in potentia ad differentiam indiuidualem, qua singularis, & indiuidua efficitur. Quòd si inquias quænam res sit indiuidualis, an videlicet sit materia, vel forma, aut compositum. Respondetur, quòd nullum est istorum, sed vltima (vt aiunt) realitas entis, quòd sanè est materia, id est, ens vel forma, vel compositum.

Differentia indiuidualis est materia ipsi Aristoteli.

DIST. 3. QVÆST. 7.

Possunt-ne plures Angeli eiusdem esse speciei?

Angeli plures sunt in ea specie.

Cap. 12.

VEritas huius quæstionis ex Damasceno in elementario patet asserente secūdum vnam quamque speciē Deum fecisse Angelos: Deinde & ex Augustino in Enchiridio dicente: Placuit itaque vniuersitatis creatori, atque moderatori Deo, vt quoniā non tota multitudo Angelorū Deum deserendo perierat, illa quę perierat in perditione perpetua remaneret, quæ autē cū Deo perstiterat

Cap. 28.

de sua certissimè cognita semper futura fœlicitate gauderet. Alia verò creatura rationalis, quæ in hominibus erat, quoniã peccatis atque suppliciis & originalibus, & propriis tota perierat ex eius parte reparata, quod Angelicæ societati diabolica illa ruina minuerat suppleretur. Ita autẽ totalitas, & partialitas in Angelis, nõ videtur esse rationabilis, nisi ponatur quòd multa species Angelica quantum ad omnia indiuidua totaliter perierit: Et ita aliqui de quacunque specie corruerunt, & aliqui perstiterunt: Sunt igitur plures in eadem specie Angeli. Quod & ratione non inconcinna astrui valet. Omnis siquidem quidditas quantum est de se, communicabilis est, quia nec ex perfectione sibi repugnat, vt de diuina patet essentia, nec ex imperfectione. Nam & communicari generabilibus, & corruptibilibus conuenit. Nulla autem natura in numerali identitate communicabilis præter infinitam, & diuinam: Quælibet igitur alia communicabilis est cum distinctione numerali, seu pluribus indiuiduis, ergo quidditati Angelicæ id non repugnat. Præterea animæ intellectiuæ, licet sint puræ formæ, distinguntur tamen numero in eadem specie: non igitur repugnat formis ipsis pluribus communicari indiuiduis, nam si repugnaret Angelis, ob id quòd sint puræ formæ, eadem ratione, & animabus repugnaret. Obiicies fortasse Philosophum asserentem quòd multitudo indiuiduorum non est nisi propter saluandam, seu interuertẽdam 2 de Anima.

speciē atqui in incorruptibilib⁹ natura in vno sufficienter saluatur indiuiduo: non igitur ponendi sunt plures Angeli in eadē specie. Respondetur, quòd ea ratio Philosophi non est præcisa seu totalis, sed præcipua causa multiplicationis indiuiduorum eiusdem speciei est, quia omnis natura quidditatiua (excepta natura infinita) est plurificabilis in plura indiuidua. Quòd si ratiocineris à simili ex primo Cœli & mundi, quòd in corporibus supercœlestibus non est nisi vnū indiuiduū vnius speciei, sicut vnus Sol, & vna Luna, igitur nec in ipsis Angelis. Respondetur, Philosophū ideò asseruisse in cœlestibus corporibus esse vnum duntaxat indiuiduum in vna specie, propterea quòd illud ex tota suæ speciei materia actuali, id est, existēti & potētiali (id est quæ possit esse) constaret. Verùm Theologi in hac ratione nō subscribunt Philosopho, nec ex consequenti in cōclusione, si eam intelligat tā de facto, quàm de possibili, vt puta quòd natura solis de se in plura indiuidua non sit plurificabilis, quamuis actu tantùm sit in vno indiuiduo.

DIST. 3. QVÆST. OCTAVA.

Potést-ne Angelus per suam essentiam seipsum cognoscere?

Qvemadmodū asserit Diu⁹ Augustinus, à cognoscēte, & cognito pariter notitia: intellectus enim & obiectū sibi debitè præsens notitiā cōproducunt. Obiectum

Obiectū bi-

autem bifariam potentiæ potest esse præsens: *fariam sua est præsens potentiæ.*
Primùm in se, seu per propriam existentiam:
Deinde in sua specie repræsentatiua, quæ in
veritate obiecti intellectiui mouet. Quare obiectum in se præsens fortius est motiuū, quàm
sua species, vnde consequitur quòd Angelus *Angel' per suā essentiā seipsum cognoscit.*
seipsum per suam essentiam, cognoscat. Nam
vbicunque sunt duo agentia, vnū perfectum,
& aliud diminutum respectu eiusdem actus, si
diminutum actum producere potest, & perfectum idem poterit. Essentia autem Angeli est
agens & mouens perfectius ipsa specie, ergo
cùm species Angeli possit esse ratio Angelum
cognoscēdi à fortiori & eius essentia. Obiicies
ex hoc subsequi, quod anima nostra intelligeret seipsam contra Aristotelem, dicentē quòd *Lib. 3. de animæ.*
anima non est intelligibilis antè intelligere alterius. Respondetur, quòd anima esset sibiipsi *Anima immediate seipsam cognoscere nequit.*
ratio cognoscēdi seipsam si nō esset impedita
pro statu isto ex connexione intellectus cum
phātasia, propter quod cognitio nostra à sensibilibus incipit. Hæc autem connexio non est
in ipsis Angelis. Quocirca seipsos immediatè
cognoscere possunt.

DIST. 3. QVÆST. 9. ET 10.

Habēt ne Angelus distinctam essentia diuinæ, naturalem cognitionem?

PRimùm omnium hoc obseruādū est, *Notitia duplex intuitiua, & abstractiua.*
notitiā (quātū attinet impræsentiarū)
esse duplicem, videlicet Intuitiuā, quæ
est quidditatis rei, secundum eius existentiam

actualé,seu quæ est rei præsétis, quatenus actu existit, Abstractiuam, quæ est de quidditate, vt abstrahit ab actuali existentia, & præsentia, & hæc fit per speciem obiecti repræsentatiuá. Licet igitur Angelus ex puris naturalibus nó possit habere intuitiuá Dei cognitionem, vt patet Resol. 49. q. 2. quarti Séntentiarú, nihilominus cognitionem abstractiuam naturalé illius habere potest, quod hinc manifestissimú euadit. Potest enim habere specié distinctè, diuinam essentiam repræsentantem, licet nó repræsentet eam, vt in se, præsentialiter existété: Et hanc speciem habuit Angelus sibi inditá à principio suæ creationis. Siquidem nulla apparet in hoc repugnátia. Rationi enim consonum intellectui Angelico omné adscribere perfectionem, quæ creato conuenit intellectui, modo nó sit repugnantia. Hoc deinde astruitur. Ná videns diuiná essentiam in raptu cessante visione obiecti visi, memoriam habere potest, vt patet de Paulo dicente, Scio hominem in Christo ante annos 14. &c. Hanc autem memoriá habere nequit, nisi per aliquam specié talis obiecti repræsentatiuam, & nedú ipsius diuinæ essentiæ, habet speciem concretam, sed etiá species omnium creatorú distinctas, quæ ab aliquibus dicuntur habitus, propterea quòd tales species habeant rationé formæ permanétis, quod probatur quia Angelus cognoscit res ipsas per aliquid per quod eas cognosceret, etiá si non existerent. Nam hoc est perfectionis intellectui nostro, quòd habeat naturalé cognitioné non

Angelus qualé notitiá Dei ex sese habere possit.

Angel9 habet concreatas sibi species rerum.

2. Cor. 12.

existentium in se. Ergo multò magis Angelico conuenit intellectui. Porrò huiusmodi cognitio haberi nequit, nisi per speciem rem ipsam representantem: Sunt igitur illi tales species concreatæ.

DIST. 3. QVÆST. VLTIMA.

Vtrum Angeli proficere possint in scientia accipiendo aliquam à rebus cognitionem?

Angelorum cognitio duplex passim assignatur. Vespertina videlicet quæ est rerum in proprio genere cognitarum: Quæ idcircò vespertina nuncupatur quòd sit obscurior sicut vespera: Et Matutina, quæ est cognitio rerũ in verbo, quæ ratione claritatis, & euidétiæ sic nũcupatur. Hæc auté cognitio duplex secũdũ Augustinũ intelligitur per vespere, & manè in Genesi. Ait enim, Cur dies illi sex, de quibus ibi loquitur scriptura non intelliguntur in successione temporis, sed in Angelica cognitione rerum naturalem ordiné habentiũ: Ita quòd Angelus primò nouit creaturas in verbo: Secũdò in genere proprio, & nõ ibi sistendo rediit ad verbum laudás ipsum ex opere suo, ita quòd cùm Deus dixit: Fiat lux, nouit se Angelus in verbo æterno, cũ facta est lux: Et cùm factũ est vespere vidit se in genere proprio, & cùm factũ est vespere & manè dies vnus, ex se exurrexit in laudem Dei, in quo vidit secũdam creaturam, & ista notitia sequentis creaturæ fuit cõsummatio diei præcedétis.

Angelorũ cognitio duplex: vespertina & matutina.
Cognitio vespertina.
Cognitio matutina.
Super Genesim. Gen. 1.

Et sic consequenter distinguit Augustinus singulos dies vsq; ad septimũ. Porrò notitia matutina est duplex, videlicet naturalis quæ per speciẽ sibi à principio inditã in verbo habuerũt Angeli,& beatifica,quam habent in verbo intuitiuè cognito. Posterior tamẽ hæc notitia propter claritatis,& ardoris excellentiã meridiana sæpiùs nũcupatur. His præiactis manifestum euadit Angelum nõ proficere in notitia matutina,quidpiã à reb⁹ accipiẽdo, sed à Deo, à quo solo est hæc notitia, de qua Dionysi⁹ inquit,quòd Angeli diuinas illuminationes non accipiũt à reb⁹,sed à solo Deo. In notitia autẽ vespertina proficiũt haud dubiè Angeli,accipiẽdo à rebus ipsis notitias quasdã, Nã tametsi Angelis sint concreatæ species omniũ quidditatum,non tamen omnium singularium, cùm sint infinita. Quocirca potest Angelus species singularium, per intellectum agẽtem in se acquirere, & in intellectu potentiali recipere. Deinde potest acquirere cognitionẽ ipsorum singularium;& actualis eorundẽ existentiæ,ac accidentiũ,quæ existentiã consequuntur. Per quidditates enim vniuersales non potest cognosci conclusio contingẽs,qualis est actualis creaturę existẽtia.Proficiunt quoque quãtũ ad cognitionem Intuitiuã,quæ requirit obiectum in actuali existentia præsens.Quãdoquidẽ hæc notitia in verbo haberi nequit.Nã Angelus nõ habet naturaliter intuitiuam verbi notitiam, sed abstractiuam duntaxat. Aduersus prædicta ratiocinaberis quòd oporteat receptum denu-

Notitia matutina est duplex.

Lib. de Angel. Hierarchia.

Angelis notitia matutina nõ accrescit ab ipsis rebus.

Angeli quorundam notitiã acquirere possũt.

datum esse à toto genere receptibilis ex Philosopho, atqui Angel⁹ nõ denudatur à speciebus, quinimò plenus est illis, vt habetur in lib. de causis, propositione cõtra: vbi dicũt, quod omnis intelligentia est plena formis. Respõdetur, Angelum quidẽ plenũ esse formis, seu speciebus vniuersalibus, non autem singularibus, seu speciebus repræsẽtãtibus ipsa singularia distinctẽ. Deinde obiicies Augustinum, qui inquit, agẽs esse præstãtius patiente, sed corpus spiritu non est præstãtius, vt asserit idem, igitur in spiritum agere nequit: Et ex consequenti à rebus Angelus accipere cognitionẽ nequit. Respondetur, assertionem quidem Augustini verissimam esse, de agente totali, & principali, cuiusmodi non est corpus respectu speciei intelligibilis in intellectu Angelico producẽdæ, immò principalior causa est ipsius Angeli intellectus. Præterea adferes Dionysiũ asserentẽ quòd Angeli nõ cõgregant diuinas illuminationes, vel notitiã diuinam ex rebus sensibilibus. Cõcedo quidem, quòd huiusmodi illuminationes diuinã notitiam ex sensibilibus nõ acquirunt, quia illam à solo Deo habent. Aliam nihilo secius notitiã ex sẽsibilibus habere possunt. Postremò argumentaberis, Angelus est mediũ inter Deum & hominem, vel animã, atqui Deus nõ intelligit per aliquas species, anima autẽ intelligit per species receptas à rebus sensibilibus, & intelligẽtibus, igitur Angelus medio modo intelligit, vt puta per species non acceptas ab aliis rebus, sed sibi concreatas. Is autẽ modus

2. de animá

12. super gen. ad literam.

7. c. Ange. Hierar.

Lib. 1. de gener. & corrupt. *Lib. 1. de Trin.* arguẽdi patet per Philosophũ, & Richardum. Respõdetur, quòd Angelus habet haud dubiè cognitionem aliquam, nempe vniuersalium, quàm à rebus non recipit, in qua & ab anima differt, & aliquam in quà cùm anima conuenit, vt eam quam à rebus ipsis mendicat.

DIST. 4. QVÆST. VNICA.

Inter bonorum creationem Angelorum, & eorundem beatitudinem an aliqua interfuerit mora?

Mora inter Angelorum creationẽ, & beatitudinem. Variãt proculdubio Theologi hac in parte, atqui cũ sit verisimile primũ totam moram, seu spatium in quo fuerunt viatores, fuisse eis æqualem quẽadmodum & ipsis hominibus. Deinde quòd in eodẽ instãti, & boni meruerint, & mali demeruerint. Postremò quòd omnes fuerint creati vniformes, nẽpe omnes in puris naturalibus, vel in gratia, consequens est assignare saltẽ tres moras, in quarũ prima omnes fuerũt in gratia, in secũda boni meruerunt, & mali peccauerunt, in tertia omnes in termino, vt puta boni beati, & mali miseri. Aut si volueris dicere quòd fuerint cõditi in puris naturalibus, operæpretiũ erit quatuor assignare moras, in quarũ prima omnes extitere in puris naturalibus, in secũda omnes in gratia, & in eadẽ boni meruerunt, & mali peccauerunt, in tertia boni perseuerauerũt in bono, & mali in malo: in quarta omnes fuere in termino: verũtamen

mitte ar^cana Dei, ne decipiaris. Quales verò fuerint istæ moræ, vt puta instantaneæ, vel tẽporariæ verisimilius est eas asserere fuisse tẽporarias. Nã mali peccau erũt plurib⁹ peccatis diuersæ speciei, videlicet inuidia, odio, superbia &c. vt ait Augustin⁹. Hos autẽ actus nequiuerunt omnes simul habere. Insuper præliũ illud bonorũ aduersus malos, cui⁹ meminit Ioãnes factũ est præliũ magnũ, &c. (Quod quidẽ præliũ nihil aliud fuit, quàm quòd malorum peccatũ fuit incentiuum tentationis in bonis, qui tentationẽ vicerũt) nõ potuit, nisi in tempore fieri: oportuit, siquidẽ pri⁹ malos peccare, quã eorũ peccatũ bonos allexerit ad cõsensũ. Tom. 3. de gen. ad literã c. 14. & 15 Apoc. 1. 3.

DIST. 5. QVAEST. 1.

Vtrum boni Angeli prius beatitudinem meruerint quàm eam acceperint.

Tametsi Magister sententiarũ asseueret Angelos prius donatos beatitudine, quàm eandem meruerint, & quòd postmodùm per obsequia hominibus impensa eam mereantur, veluti cùm perferunt orationes nostras coram Domino: Item cùm leberarunt Petrum à vinculis: Deum præliabantur olim pro populo Dei, &c. Nihilominus Theologi liberè profitẽtur Angelos priùs meruisse beatitudinem, quàm eam habuerint: Ait enim Augustinus, Angeli sancti qui persti-terunt, meruerunt illius vitæ mercedem recipere, atqui non meruerunt illud recipere, postea quàm receperunt, igitur priùs meruerunt. *Angeli beatitudinẽ meruerunt.* *Tobiæ 12.* *Actuũ 12.* *De correct. & gratia.*

Adde quòd dispositio debeat præcedere illud ad quod disponit (perinde ac via terminũ ipsũ præcedit.) At meritum est dispositio, & via ad beatitudinẽ (vt patet de laborantibus in vinea, qui post laborẽ diurnũ vesperi mercedẽ receperũt) idcircò meritũ præcedit præmiũ. Quòd si dixeris plerosque Angelorũ donatos fuisse maiori beatitudine, quã multi mortaliũ, quàm non potuerunt in tam breui tempore mereri, homo enim est viator lõgo tẽpore, & exercet multa bona opera, & difficilia. Respondetur, quòd maximum meritum fuit Angelorum in actu interiori, quando placuit eis diuinũ consiliũ super incarnatione verbi diuini, & sese submiserũt liberè Christo homini illis præostẽso, sese omnino conuertendo ad Deũ ipsum, quãdo mali ab eo auersi sunt per superbiã. Insuper placuit eis decretũ, & ordinatio diuina super eorum conditione facta, nẽpe quòd ministrarent hominibus iuxta illud Apostoli: Nonne omnes sũt &c. Et exhibuerũt se naturæ humanæ, naturæ, seu hominibus ipsis pro voluntate diuina obsecuturos. Vt autem quispiã plurimũ mereri possit nõ requiritur multitudo meritorũ, sed multo magis desideratur vnũ meritũ intẽsum, quã decẽ millia remissa. Vnde illud: Dimissa sunt, &c. Et hoc patet ex Euãgelio in vidua dante duo minuta. Porrò Angeli cõuerterunt se ad Deũ actu intẽsiori, quàm homo naturaliter possit, propterea quòd naturalia intellectus, & volũtatis eorũ, sunt nostris perfectiora: secũdum illud Psalmistæ: Minuisti eum

Matth. 20.

Hebr. 1.

In merito quid præstet

Lucæ 7. Marci 12. & Lucæ 12.

paulominus,&c. Quantũ verò attinet ad operis difficultatem, hæc sæpiùs accidit ex inclinatione voluntatis ad oppositũ, vt in nobis, iuxta illud Pauli: Inuenio aliam legem, &c. & illud eiusdẽ: Caro concupiscit, &c. Itẽ corpus quod corrumpitur &c. hoc modo non fuit in Angelis. Nonnunquã verò contingit difficultas huiusmodi in opere, propterea quòd obiectum in quod fertur ipsa creatura rationalis excedit ipsius naturã. Et hoc modo beatitudinis consequatio & difficilis & laudabilis fuit in Angelis, quia obiectum ipsius, nempè Deus eorum naturam haud dubiè excedit. *Rom. 7. Galat. 5.*

DIST. 5. QVÆST. 2.

Vtrum Angeli boni fuerint in primo instanti creationis suæ beati, & Angeli mali miseri?

BOni Angeli in primo instanti suę creationis potuerunt beati esse. Nam cùm fœlicitas ipsa à Deo donetur, potuit illam eis, cùm voluit, conferre. Omnia enim quæcunque voluit fecit in cœlo, & in terra. Mali quoque similiter miseri esse potuerunt miseria pœnæ, propter eandem rationem. Vnde Augustinus: Si Deus ab initio fecisset hominem in pœna, non esset propter hoc vituperandus Deus, nec iniustus, quia potest figulus ex eadẽ luti massa vnũ vas in honorem facere, & aliud in contumeliam. Quantũ attinet ad miseriam culpæ, negat Beatus Thomas, Angelos in primo suæ creationis instãti pecca- *Angeli quãdo fuerint beati, vel miseri. Lib. 3. de lib. arbit. Rom. 6.*

re potuisse, quia tale peccatũ inquit, imputatũ fuisset creatori Deo, cuius ipse nequit esse author Nihilominus hæc ratio nõ id astruit, quia defectus secũdæ causæ, non adscribitur primæ causæ Deo. Doctor oppositũ tutatur, propterea quòd nõ sit necesse, causã præcedere effectũ tẽpore, sufficit siquidẽ quòd præcedat natura, vt patet de sole, & ei⁹ claritate. Huc accedit Augustinus dicẽs, qui dicũt Angelos à principio fuisse malos, nõ sentiũt cum Manichæis, qui ponebãt vnũ Deũ malum esse causã mali, & alterum causam boni, vnde subsequitur, quòd licèt fuissent à principio mali, eorũ malitia non redundasset in Deum, idcircò potuerunt in primo instanti peccare, quia habebant voluntatẽ perfectam, & non determinabãtur ad bene agendum, quare poterãt tũc peccare. De facto autem dicitur primũ, quod mali nũquã fuerũt beati. Deinde quòd ipsi nõ fuerunt miseri in primo instãti suæ creationis, nec boni pro beati, sed fuit aliquo interstitium.

Lib. 11. de ciuit. c. 13.

DIST. 6. QVÆST. I.

An potuerit, malus Angelus Dei æqualitatem appetere.

Lucifer appetuit Dei æqualitatẽ.

TAnta facultate donata est creaturæ rationalis libertas, vt potuerit Lucifer Dei æqualitatẽ (& si beatus Thomas aduersetur) appetere: is enim assertore Isidoro postquam creatus est eminentiam naturæ, & profunditatem scientiæ suæ perpendens, in suum creatorem superbiuit, in tantum, quòd

Lib. 1. de summo bono cap. 25.

etiam Deo se æquare voluit, vt in Esaya dicitur: Ascendam in cœlum &c. Similis quidem Deo esse voluit, non per imitationem, sed per æqualitatē potentiæ & licet hoc esset. Angelo impossibile, nihilominus poterat id velle, cum volūtas sit impossibilium (intellige per actum collatiuū.) Sicut & intellectus actu cōparatiuo potest impossibile intelligere, vt hominē esse asinū, & volūtas cōsimiliter id velle secundum Philosophū, & Damascenū. Ad hæc voluntas potest vti fruēdis, & frui vtēdis secūdū Augustinū. Igitur potest frui se, & ex cōsequēti sibi appetere tātū bonū, quantū sūmo bono, hoc autē est æqualitas diuina, ergo eā mal⁹ Angel⁹ desiderare sibi ipsi potuit. Et quāuis intellectus nequiuerit præostēdere volūtate id esse appetendū, quia errasset, & ita pœna nēpe talis error, fuisset ante peccatum, Potuit nihilominus volūtas præostēsis extremis simpliciter, eadem ad inuicē cōponere intellectu non cōponēte.

Esa. 14. c. 1.
Lib. 3. Ethicorum.
In lib. orth. fidei.
83. q. q. 30.

DISTIN. 6. QVÆSTIO 2.

Fuit-ne primum Angeli mali peccatum Superbia?

DVo hac in re veniunt obseruāda. Primùm quænā fuit in Angelo peccante malitia. Deinde cuius generis peccatorum, seu speciei esset hac malitia. Et quidem quantum ad primum. Primus actus inordinatus mali Angeli fuit actus amicitiæ quo seipsum dilexit, adeò vt neglexerit Dei consiliū & præceptū. Hoc autē astruitur per beatū Augu-

Angeli mali primū peccatum.
Ibi. 4. de Trin. c. 28.

stinũ dicentẽ, quòd duo amores fecerũt duas ciuitates: ciuitatẽ Dei, amor Dei vsque ad cõtemptum sui: & ciuitatem diaboli, amor sui vsque ad contemptũ Dei. Secundus actus deordinatus fuit actus cõcupiscentiæ, quo quidem concupiuit primò ipsam beatitudinẽ affectione commodi immoderatè, tanquam summum delectabile sibi conueniens, & hoc ipsum trifariã contingere potuit, primò expetẽdo eam intẽsiùs, & maiori cum conatu quàm par esset
83 quæst. quæst. 30. & sibi conueniret, vt puta magis appetẽdo sibi beatitudinẽ, quatenus erat sibi bona, & commoda, quàm amando illud bonũ in se, inquantum videlicet est tale bonũ in se perfectũ, aut plus desiderando tale bonũ sibi ipsi quã Deo, & in summa hoc est summa volũtatis peruersitas quæ est vti fruẽdis, & frui vtẽdis, secũdum Augustinũ. Deinde potuit peccare volẽs beatitudinẽ statim, & citius, quàm sibi cõueniret, quia non decreuerat Deus eã concedere ante morã viæ. Hoc modo deliquerũt beat[9] Petrus
Matth. 17. in transfiguratione, & filij Zebedei. Postremò
Matth. 20. fieri potuit, vt appeterit beatitudinẽ ex naturalibus nõ gratiose & ex meritis, sicut decretũ erat à Deo illã cõferre: Et sic appetit eã aliter quàm sibi congrueret. Aliquo igitur horũ triũ modorum verisimile est Luciferũ deliquisse, & complices illius, quia volũtas sua libertate, vel iustitia infusa quæ est gratia (si habẽt) vel iustitia acquisita, debebat moderari affectionem commodi, quantum ad istas circunstantias; vt minus desiderasset sibi beatitudinẽ, quã Deo, & tem-

& tépore à Deo ordinato, ac ex meritis, ob quæ Deus eam dare statuerit. Quantùm attinet ad secundum, nempe cuius generis peccatorum fuerit hæc angelorum malitia, profectò primũ illorum peccatum (quo se dilexerunt immoderatè amore amicitiæ) fuit luxuria. Nam quemadmodum amor inordinatus, quo quispiam alium diligit, reducitur ad luxuriam, Sic & immoderatus sui ipsius amor. Deinde & actus inordinatus, quo concupierunt sibi beatitudinem propriè quoque luxuria dicitur. Nam tametsi propriè luxuria sit in actibus carnis, tamen omne delectabile, immoderatè appetitũ, inquantum delectabile, potest dici luxuria, nisi fuerit excellentia appetita, qualis non erat ista beatitudinis appetitio. Deinceps quoque peccauit superbia volens aliis præesse. Primũ quoque illius peccatum dici potest superbia, laxato vocabulo (sed non propriè.) Iuxta illud Augustini, Malæ voluntatis initium quid potuit esse, nisi superbia? & probat per illud Salomonis, Initium omnis peccati superbia. Eodem quoque capite elationis vitium maximè in diabolo damnari sacris literis edocetur. Postremò cùm noluit beatitudinem sibi minus, quàm ipsi Deo, aut noluit expectare eam vsque ad terminum viæ, vel cùm noluit eam ex meritis habere, sed ex se, hic contemptus ad iram vel inuidiam pertinet.

Lib. 14. de ciuit. ca. 13
Ecclesiast. cap. 10.

DIST. 7. QVÆST. VNICA

Vtrum malus Angelus velit necessariò malè?

QVo plenius statum Angeli mali explicemus, obseruandū est, præter bonitatem naturalem (quam dicnut entitatiuam actus ipsius voluntatis) quæ competit ipsi actui, & cuilibet enti positiuo, quatenus est ens, & secundum gradum suę entitatis, seu perfectionis naturalis magis & minus, esse tripilcem bonitatem in ipsis actibus humanis. Prima bonitas est ex genere, siue obiecto, cùm videlicet obiectū est actui conueniens secundum dictamen rationis, vt dare eleemosynam. Secunda bonitas ex circunstantia (quam moralem vocant) cùm videlicet voluntas elicit actum vnà cū debitis circunstantiis, de qua & Dionysius, Bonū est ex integra causa, vt dare eleemosynam indigenti ex proprio propter Deū, &c. Tertia bonitas meritoria, cùm videlicet actus vestitus duplici prædicta bonitate elicitur ex gratia, quæ reddit hominē, & eius opera Deo grata, iuxta illud, Respexit Dominus ad Abel &c. vt cū iust⁹ dat eleemosynā ieiunat, &c. Huic autē bonitati triplex è diametro respondet malitia eisdē nominib⁹ nūcupata, & per oppositū directa. Vt exēplo id cōmōstremus, in odio Dei est malitia ex genere, cū quis dat eleemosynā ob vanā gloriā, malitia ex circūstātia, cū occidit, furatur, &c. malitia demeritoria. Porrò inter bonitatē, & malitiā primo modo acceptā nō est actus neuter, seu indifferēs, sed bene in

Bonitas actuū quotuplex.

Lib. 4. de diuis. nomin.

Genes. 4.

Malitia actuū quotuplex.

aliis, dare enim eleemosynam simpliciter, nec bonũ, aut malũ moraliter. Itẽ existẽs in mortali, & venerãs parẽtes, nec meretur propriè aut demeretur. Cùm igitur dicitur Angelũ malum nõ posse bonũ elicere actũ, de hac triplici bonitate accipi valet dictũ, bonum primo modo (nẽpe ex genere) habere nihil vetat, vt cũ diligit se, aut pœnã odit. Mereri autẽ (vbi est bonitas tertio modo) nequit. Nã tametsi liberũ habeat arbitriũ, quod est vna causa actus meritorij, tamẽ priuatur altera causa, quę est pręcipua, nẽpe gratia, quã ex seipso, cùm gratiã & gloriã donet Deus, adsequi nequit. Exẽplum desume ab eo qui esset in tenebris, hic enim licet acutioris sit vis⁹, defectu tamẽ luminis videre negret, nec impedimẽtũ remouere. Eodẽ modo sese habet malus Angelus, qui in potẽtia propinqua mereri nequit, licet in potentia remota possit. Hæc verò impossibilitas, nõ est ex repugnantia intrinseca extremorũ, qualis est in hac cõplexione, homo est irrationalis, sed est ab aliquo extrinseco, vt puta ab ipso Deo, qui ordinata sua potentia illi gratiam conferre nequit, quãuis absoluta possit. Sic enim ipse statuit, vbi cũq; ceciderit lignũ &c. & apud Esayã, Ignis eorũ nõ extinguetur, & apud Matthæũ, Ibant ij in supplicium, &c. His cõsentit Augustinus. Insuper tametsi naturalia cacodæmonis perfectiora sint naturalibus hominis, nihilomin⁹ ad gratiã obtinẽdã sese quadãten⁹ disponere nequit, quod tamen homo dum est in via potest. In causa est, quia Deus nõ cõcurrit cũ illo, cõ-

Angelus malus an bene velit.

Eccle. 11.

Esa. vlt. c Matth. 25. lib. 21. de ciuit. c. 23. & 24.

Dæmones nequeũt ad gratiam se disponere.

currit auté cum isto: Ex quo facile est colligere causam malitiæ & obstinationis eorum, esse malam ipsorum voluntatem, qua cótinuè malè volunt, iuxta illud, Superbia eorum, qui te oderunt ascendit semper. Deinde & Dei derelictionem, qui disposuit eis gratiam non conferre quantùm ad actum bonum moraliter, licet habita ratione naturalium ipsorum, videatur eos sic posse bene agere, tamen verisimilius est oppositum ob vehementem eorum malitiá, quam potius insequitur quàm naturam ipsam: Actum tamen ex genere bonum, & nullis viciatũ malis circunstantiis habere est probabile.

Ioan.15.

DISTIN. 8. QVÆST. VNICA.

Potest-ne Angelus corpus, in quo vitæ opera exerceat assumere?

ANgelum quidé corpus assumere non est eidé per informationem aut hypostaticè vniri, sed duntaxat esse intrinsecum talis corporis motorem, & eodé veluti instrumento, aut organo ad explendas quasdam operationes vti, vt pote ad seipsos manifestandos, & ipsos lætificandos, siue confortandos. Assumit auté non cœleste corpus, aut elementare (quia in illis non posset videri) cùm non habeat quatuor primas qualitates quæ præexiguntur aliis accidentibus, sed assumit corpus mixtũ priùs à natura, quale est cadauer hominis, aut lapis. Quòd si formet recenter corpus aliquod, sicuti fecit Raphael, illud format ex aëre vapo-

Angelus quomodo, & quale corpus assumat.

tabili, & non est tunc huiusmodi perfectè mixtum. Non enim posset Angelus statim formam talem in materiã reducere, quinimo nec formã inducere valet, sed solùm elementa actiua & passiua debitè approximare cœlestibus corporib⁹, vt inducatur forma particularis, qualis nata est induci à talibus agentibus, idque virtute cœli ipsorumque inuisibilium. Propterea quòd tale corpus non sit perfectè mixtum hinc apparet, quia cùm disparet, nihil eius (in quo relolutum fuerit) remanet, Ideo assimilatur impressioni imperfectè mixtæ. Quid porrò possit angelus in tali corpore operari, perscrutandũ venit. Primùm enim potest tale corpus mouere secũdum locũ membra quæque, vt manus, palpebras &c. agitare, & omnia agere, quæ anima, vt nutrix in corpore suo operatur, non autem eã quæ operatur tanquam forma, seu perfectio corporis, quare nequit operationes proprias ipsorũ sensuum exercere, quales sunt audire, & videre, &c. Licet enim ipsa obiecta intellectu apprehendat, non tamen sensibus: Ipsa tamen apprehensa formando verba exprimere potest. Deinde quãtum ad actus vegetatiuæ, profectò non cõpetunt illi secundum propriã rationem, fieri siquidẽ nequit, vt ibi sit nutritio, augmentatio, aut generatio propriè dicta, quia hæc animato corpori, & plenè mixto solùm cõpetunt. Comedere quidẽ, seu cibum secare (quod præcedit nutritionẽ) valet, & in ventrem traiicere, qui cibus postea in humores, vel elemẽta exhalari potest, & resolui. Insuper potest incubus,

Angelus assumpto corpore quid agere potest.

& succubus esse, quomodo fertur Merlinum fuisse propagatum.

DISTIN. 9. QVÆST. I.

An Angelum poßit alloqui Angelus?

Angelus quomodo Angelum alloquitur. ANgelus Angelum alloquitur, cùm in eius intellectu producit immediatè speciem intelligibilé, aut conceptum obiecti, cuius eú certiorem reddere vult, Aut vtraque speciem videlicet, & notitiam, seu actum intelligendi: Et tunc Angelus hæc in se recipiens audire dicitur, quia in hoc actu se habet merè passiuè, & nullo modo actiuè. Cùm videt quidpiá in verbo, aut in genere proprio, aut per speciem cócretam vel acquisitá, nó dicitur túc audire. Sed quî fieri potest, vt vni loquatur, nó autem alteri? hoc vtique pacto, Siquidem quemadmodum subest voluntatis facultati ipsius Angeli, vt conuertat proprium intellectum ad considerandum vnam speciem obiecti, quam habet in memoria, vel aliam: & si haberet plures intellectus posset vni imperare, vt se ad illam conuerteret, & non alteri: sic potest respectu aliorum Angelorú intellectui videlicet vnius imprimere suum conceptum, & non intellectui alterius: Sed quot possint simul loqui, Deus nouit.

DIST. 9. QVÆST. 2.

Potést ne inferiorem Angelum superior illuminare?

IN confeſſo eſt omnibus theologis ſuperiores Angelos inferiores illuminare, Dionyſio & Damaſceno conteſtantibus. Id autem fit cùm ſuperior reuelati ſibi arcani diuini cōceptū in inferiore cauſat. Regulariter enim Deus ſecreta ſua ſuperiorib⁹ indicat Angelis, & ipſis inferioribus. Potentia tamen abſoluta reuelare poſſet inferioribus, & illi poſtea ſuperiores poſſent illuminare: Sed non eſt veriſimile ita fieri. Nam Deus ordinatè ſuas diſtribuit illuminationes (ſicut diſtribuit Angelos in ſuis ordinibus) primò illuminando ſuperiores, deinde inferiores. *Angelus qualiter Angelū illuminat.*

DIST. 10. QVÆST. VNICA.

Mittuntur-ne omnes cæleſtes Spiritus?

VAriāt proculdubio in hac re theologi, quibuſdā colligētibus ex illo Danielis, Millia milliū, &c. Et Dionyſii, Superiora illa agmina ab intimis nunquam recedūt, quoniā ea quæ præeminent vſum exterioris officij nunquam habent, ſpiritus ſuperiores nūquā mitti: Aliis cōtrà omnes mitti aſſeuerantibus, quod & vero ſimilius & ſacris literis magis eſt cōſonū. Ait enim Eſaias, Et volauit ad me vnus de Seraphin: Et Apoſtolus, omnes ſunt adminiſtratorij Spiritus, &c. Inſuper Chriſti incarnationē ignorarūt multi Angelorū, priuſquā Chriſtus reparationē humani generis abſoluiſſet: vnde dicebāt apud Eſaiā: Quis eſt, &c. Et apud Pſalmiſtam, Quis eſt iſte *Dan.7.* *Lib. de Hierar.* *Eſa.6. cap.* *Hebræ.1.* *Eſa.63.* *Pſal.23.*

Rex gloriæ? Quinimo Apostolus liberé profitetur hanc Dei dispositionem illis per Apostolorum prædicationem plenius innotuisse, ac plerosque eiusdem effectus: Cuiusmodi fuit gentium vocatio. Ait enim, vt innotescat principibus &c. In quem locum Hieronymus Angelicas potestates, vel dignitates præfatum dicit mysterium incarnationis ad plenum nesciisse, donec completa esset passio Christi, & Apostolorum prædicatio fuisset gẽtibus diuulgata. Quod tamen vsque tunc non latuit maiores, secundum Augustinum ibidem dicentem, Cõstat autem quòd Angelum missum ad beatam virginem ad hoc nuntiandum non latuit. Quare ille cui hoc patuit erat de superioribus, & nõ de infimis, quos latuit illud sacrũ mysterium. Ad
Dani. 7. illud igitur Danielis & Dionysij, dicendum superiores spiritus in scriptura diuina Deo assi-
In Hierarchia. stere, & ab intimis nunquam discedere. non quin aliquando mittantur, sed quia rarissimè ad exteriora prodeunt, & nisi causa extra communem dispensationem oborta; ob videlicet mysterij explendi dignitatem, cuiusmodi fuit verbi incarnatio. Neque tunc ab intimis recedunt, sed Dei potentiæ, & cõtemplationi semper assistunt, quod etiam faciunt qui frequen-
Tobiæ. 12 ter mittuntur: Vnde apud Tobiam, Ego enim sum Raphael vnus de septem, qui astamus ante
Matth. 18. Deum Dominum. Et apud Matthæum, Angeli eorum semper vident &c. Inferiores verò dicuntur mitti, propterea quòd sæpius & quasi ex officio iniuncto mittantur: Vnde & no-

menclaturam angeli, hoc est missi an Angelo, merito sortiti sunt. Adde quòd & bifariam cœlestes illi spiritus mitti dicuntur, nempe intra, & extra (sic enim loquuntur) Prima missio absque motu fit, cum Angelus angelum illuminat, Altera verò cum motu, vt puta cum ad nos mittuntur. Deus enim, vt in pluribus arcana sua superioribus reuelat, illi verò inferioribus, qui deinde ad ea hominibus explicanda demittuntur. Quocirca licet missione exteriori passim non omnes mittantur, mittuntur tamen interiori, & nobis omnes ministrant ex consilio diuino, & maximè Dei erga hominem charitate. Hoc igitur pacto facile scripturæ conciliabis locos pugnantia prætendentes.

DISTINCT. II. QVÆ. VNICA.

Angelus hominem custodiens potest-ne aliquid in eiusdem intellectu producere?

ANGELOS bonos deputari ad hominum custodiam, satis superque innuit Christus dicens, Angeli eorum &c. In quem locum Hieronymus, Magna dignitas animarum est, vt vnaquæque habeat ab ortu natiuitatis in custodiam sui Angelum delegatum. Eiusdem quoque sententiæ est Diuus Gregori⁹. Ait quoque Psalmista, Angelis suis &c. Quid autem possit in intellectu hominis efficere, diligentiùs est perscrutandum. Nequit planè speciem intelligibilem, aut rei notitiam impri-

Angelus quid in intellectu hominis efficit. *Matth. 18.*

Psal. 99.

mere, propterea quòd homo pro statu hoc naturæ lapsæ hæc ab Angelo immediatè recipere nequeat, propter ordinẽ potentiarũ ob quem necessarium est intelligentem phantasmata speculari. Sicut enim sensus moueri nequit nisi à sensibili, sic nec intellectus, nisi à phantasmate primò mouetur nunc. Quocirca ad considerationem obiecti purè intellectualis, quale est Deus, rapi nequit homo ipse, nisi à Deo,
1.Cor.12. quomodo Paulus fuit raptus. Vnde diabolus nequit hominem rapere, nisi ad fortem imaginationem obiecti materialis. Et homo per assuetudinem rapi potest ad visionem imaginariã, & intellectionẽ concomitantem illam imaginariã: potest tamẽ disponere orationib⁹, & cõtẽplationibus, sicut Diuus Petrus & B.
Act.10. Franciscus, & B. Bernardus, &c. ac illo raptu imaginario quo quietatur homo ab omnibus extrinsecis, & actibus sensitiuis, vt Deus animũ sic tranquillũ ad intellectualem rapiat visionẽ. Quid igitur Angelus in hominis intelle-
Lib.4.cælestis Hier. ctu potest efficere? Cũ astruat Diuus Dionysius reuelationes fieri hominibus per Angelos, idque propriũ sit, cũ ex veteri, tum ex nouo instrumento manifestũ euadit Angelũ hominẽ instruere posse, sicut alius homo id faceret, & adhuc perfectiùs. Sed quonĩ pacto primum in corpore humano assumpto exprimendo conceptus per voces, & terminos, sicut Gabriel virginẽ instruxit, Raphaël Tobiã: Aut seruando vocẽ in aëre, aut in alio corpore, nõ humano, vt Angelus qui dabat legem Moysi, & qui ap-

paruit Balaam. Deinceps poteſt res naturales ſenſibus obiicere, ex quibus cognoſcet homo quidnā ſit futurū, & hoc modo ſæpius inſtruebantur prophetæ olim, vt Hieremias vidēs virgam vigilantē, ollam ſuccenſam, & Daniel videns quatuor beſtias, &c. Ezechias vidēs rotas &c. Sed quid poteſt in phantaſia? Profectò phantaſma nouum abſque naturali cauſa (hoc eſt obiecto) producere nequit, nec ipſe phantaſmata ex ſenſu communi vnius hominis in alterius ſenſum transferre poteſt. Circa verò phantaſiam eiuſdem hominis id poteſt, videlicet amouere impedimentum, vt puta ſi perturbatio humorum aut ſpirituum vitalium impediat apprehenſionem phantaſmatum, illam ſedare poteſt, qua ſedata occurrerēt ordinatè. Præter hæc prædicta Angelus, vt cauſa partialis, poteſt notitiam in hominis intellectu comproducere coagendo, videlicet hominis intellectui. Et ſic illi duo intellectus efficaciùs operari poterunt circa phantaſmata, quàm ſolus ipſius hominis, & ſpeciem intelligibilem perfectiorem producere, quæ exactius obiectum repræſentet. Adde quòd & Angeli à Dæmonum impugnationibus nos protegant, vt habet Hieronymus.

Cap. 1.

In 18. cap. Matth.

DIST. 12. QVÆST. VNICA.

An in rebus naturalibus ſit materia à forma diſtincta, & illa ſine iſta eſſe valeat?

Hic agit de natura elementari.

CVm materia à Deo creetur, & ſit alterū pricipiū rerū naturaliū, ſeu pars cōpoſiti, cōſequēs eſt ipsā verū eſſe ēs actu exiſtēs, extra ſuā

causam etiã si cõsideretur ab omni forma denudata. Quocirca cùm Aristoteles asserit eã verius esse potentia quàm actu, intelligit de potentia subiectiua, & negat eam esse actu, inquantum actus dicitur de forma, sed non inquantum actus, & potentia diuidunt ens. Siquidem hoc modo est verum ens actu existens. Quæ insuper cùm sit alterius rationis quàm forma, ab ipsa vtique reipsa secernitur, quocirca per potentiam diuinam absque forma esse valet, & tunc esset in loco definitiuè, veluti angelus, & partes substantiales haberet, non autem quantas.

DISTINCT. 13. QV. VNICA.

Gignit ne lumen lux ipsa, veluti suam speciem sensibilem?

Lib. 2. de anima. LVx cùm sit suapte natura sensibilis, assertore Aristotele, nõ est substantia, sed qualitas quædã consequens substantialem formam cœlestis corporis, cuius species sensibilis est lumẽ, nisi enim lumen esset species sensibilis, cùm supra sensum poneretur, sentationem impediret. Siquidem *Li. 2. de an.* authore Philosopho sensibile positum supra sensum nõ sentitur: Ipsum idcirco lumen à luce ipsa gignitur, & per medium diffunditur.

DISTINCT. 14. QV. 1.

Est-ne cœlum ipsum simplex essentia?

Lib. 9. met. Cœlũ neque materiam habet nec animam. ARistoteles quidem existimauit in cœlo nullam esse materiam, quia ipsa (vt ait) est potentia contradictionis, id est causa quare res

possit corrumpi, cœlum autem secũdum ipsum est sempiternum,& necessarium,ac incorruptibile per naturam: Quocirca neque animam eidem attribuit,quæ sit ipsius substantialis forma, sed duntaxat intelligentiam motricem: Et hac in re dissentit ab Auicenna asserente orbes esse animatos,& eosdem habere duplicem motorẽ, vnum extrinsecum, ipsam scilicet intelligentiã, alterum intrinsecum, videlicet animam ipsius orbis: Sed Theologi asserunt in cœlo esse materiam eiusdẽ rationis cum materia horum inferiorum. Nam illud chaos (ex quo producta fuere omnia) pertingebat vsque ad cœlum empyreum: Qua de re concedunt cœlum suapte natura esse corruptibile, non tamen corrũpendum propterea, quòd nullum sit naturale agens maioris virtutis, quàm sit forma ipsius cœli, quæ tamen nequit elementa, aut mixta in se conuertere, quia nequit ea alterare & disponere, vt recipiant qualitates cœlestes, quas vocant influẽtias, Quantùm ad animationem, non discedunt ab Aristotele, potissimum Hieronymus, dicens quod loquitur ad inanimata, & Damascenus. Cùm igitur reperitur aliquando apud Augustinum hoc esse dubium, dicendum Augustinum loqui iuxta sensa Manichæorum, qui id in dubium vertebant, non autem ipse Augustinus.

Cœlum corruptibile est.

In 1. caput. Esaye. & 32. Deuter. in illud Audite cœli. &c.

Et in illud Benedicite aquæ.

Lib. 2. c. 6.

DISTINCT. 14. QVÆST.

Est ne aliud mobile à cœlo stellato?

CVm nullum ſydus proprium habeat motum localem,ſed motu ſui inoueatur orbis,conſequens eſt ſydera, quæ non ſemper ex ęquo diſtant,in diuerſis eſſe orbibus, cùm hæc varia eſſe diſtantia nequeat, niſi à diuerſis cœlorũ motibus: Atqui ſeptem planetæ difformiter mouentur,& non ſemper æquè diſtant à ſe inuicem, vt patet in Sole & Luna & à ſtellis fixis,id eſt quæ ſemper æqualiter inuicem diſtant,& eundem ſitum & figuram ſeruant. Colligimus inde præter cœlum ſtellatum ſeptem orbes eſſe planetarum, vnde & Ariſtoteles hac motus ratione poſuit octo cœlos. Deinde Aſtrologi ex vario motu octaui cœli, concluſerunt nonum mobile ſuperius. Nam vnius corporis cœleſtis eſt tantùm vnus motus,proprius. Motus autẽ diurnus nõ eſt octaui cœli propri⁹, cùm illud cœlum alio moueatur motu, quẽadmodũ ipſi aduerterũt ſuis cõſiderationibus. Igitur mot⁹ diurnus eſt noni cœli,& in hoc fere conueniunt Aſtrologi. Sed hæſitãt an cuilibet planetæ vn⁹ ſufficiat orbis, propterea quòd ipſi planetæ aliquãdo diſtẽt in latitudine(quæ cõſideratur à polo in polũ)ſæpi⁹ in lõgitudine (quæ eſt ab oriẽte in occidẽs) nõnũquã eleuãtur,id eſt, magis à nobis diſtãt, aliàs deprimũtur, id eſt nobis ſũt propinquiores,ſicut probat Ptolomæ⁹ in Almageſto. Quocirca operæ prætiũ eſt admittere cõcẽtricos,& excẽtricos,ac epicyclos, vt omniũ prædictorũ (quæ cõtingunt planetis)ratio dari poſſit: Ex quo colligitur cœlos mobiles,circũdantes terrã(præter epicyclos)eſſe 25. vt puta 23. plane-

Cœli quot ſunt.

tarum, cœlum octauum, & nonum.

DIST. 14. QVÆST. 3.

Vtrum elementa agant in hæc inferiora?

IN Genesi dicitur stellas positas esse in firmamento, vt sint in signa, & tēpora, &c. Aristoteles dicit, quòd homo, & sol hominem generāt, Atque idē dicit quòd motus solis in circulo obliquo id est Zodiaco est causa in istis inferioribus perpetuæ generationis, & corruptionis: ex quibus cōstat sidera agere in hæc inferiora. Agunt igitur primò in elemēta, ea alterando pariter & mouendo secundū locum, quandoquidē luna est causa fluxus & refluxus maris. Deinde eleuant exhalationes, & vapores. Tertiò generant mineralia metallorū in concauitatibus terræ. Postremò agunt & in corpora animata ea alterando, vt puta producendo in eis aliquas qualitates conuenientes, aut disconuenientes animæ informanti tale corpus. In sensitiuis quoque, nā organa possunt sensum alterare, & immutare. Et ita posset organum corrumpi, & lædi. Ex consequenti quoque agunt in intellectu, quia deordinato sensu in actibus suis deordinatur & intellectus vt patet in phreneticis, & lunaticis, in quibus est cōfusa imaginatio. Ex quo etiam consequitur deordinatio in voluntate. Nam possunt sidera sensitiuum alterare appetitum, vt potius propensus sit ad vnum persequendum, quàm aliud. Et quia in viatore voluntas allicitur ab appetitu sensitiuo, fit plerumque quòd voluntas insequatur illud quòd appe-

Gen. c. 1.
2. Physic.
Lib. 2. de generat.
Stellæ agūt in hæc inferiora.

titus sensitiuus, quia sensus, & cogitatio &c. Et
Eccles.1. peruersi difficilè corriguntur. Et ita planetæ, & corpora cœlestia dicuntur inclinare voluntaté, non auté necessariò impellere aut cogere, quia per liberum arbitrium potest homo adiutus Dei fauore illis obsistere. Hæc idcirco pronitas voluntatis ad insequendum appetitum sensitiuum contra dictamen rationis in causa est, quare Astrologi prognosticant de moribus hominum, quòd sint alicui dediti sceleri aut virtuti, quia considerantut constellationes natiuitatis ipsorum. Sapiens autem dominabitur astris: Vnde Hieremias, A signis cœli nolite timere: Et apud Apostolum, Nulla creatura potest nos separare.
Gen.4. Item in genesi, Sub te erit appetitus tuus &c. Et sic nullus planeta dominabitur voluntati, licet possit eam allicere ad illicita. Quocirca (ait Sapiens) post tuas concupiscentias nó eas. & Iacob⁹, Vnusquisq; tétatur à propria concupiscétia.

DISTIN. 15. QVÆ. VNICA.
Vtrum in mixto maneant elementa?

AVicenna existimat vnà cum Auerroë elementa in mixto manere secúdum eorum substátiam, & qualitates: Sed ille putat qualitates elementorum in mixtis esse remissas, non auté ipsorum substantiam; hic autem vtrumque remitti asserit. Neutrius tamen assertio doctori arridet, qui asseuerat elementa non esse in mixto formaliter, id est secundú ipsorum substátiam, aut qualitates, sed solùm

ſed ſolùm vt omnia animalia in homine figura triangularis in quadrangulari, Anima ſenſitiua, & vegetatiua in intellectiua. Nam hæc corpori vnita ſenſitiuè & vegetatiuè exercet, Ita mixtæ operationes elementorum operationibus ſimiles ſaltē in genere exercent : Manent igitur elementa in mixto, quemadmodum extremi colores (vt albedo & nigredo) dicuntur in mediis (vt rubeo & viridi) manere propter maiorē conuenientiam mediorũ cum extremis, quàm extremorum inter ſeſe. Ita maior eſt conueniētia naturalis formæ elementorum cum mixtis, quàm ſit ipſorum elementorum adinuicē, propter quam conuenientiam elementa in mixtis dicuntur ab Ariſtotele remanere. *Elementa in mixto.*

DISTINCT. 16. QVÆ. VNICA.

Trinitatis imago an conſiſtat in tribus animæ potentiis, & eadem reipſa diſtinguantur?

Cum diuerſi actus ab vna & ſimplici animæ eſſentia, ſine reali potentiarum diſtinctione eſſe poſſint, admittendum eſt ipſas potentias non diſtingui reipſa; ſed ſolùm formaliter ab ipſa animæ eſſentia, & inter ſe : Si quidem illud eſt ponendum in natura creata, quid melius eſt modò eſſe poſſe ex Ariſtotele (natura enim sēper deſiderat quod melius eſt) Atqui paucitas ſine multitudine eſt melior, igitur ponēda. Porrò trinitatis imago perfecta, & completa nõ conſiſtit in tribus animæ potētiis ſimpliciter, & abſolutè cõſideratis; ſed *Potentiæ animæ quo modo diſtinguntur.* *Ex lib. 2. de generat.* *Hic agit de hominis cõſideratione.*

quatenus ſunt ſub actibus ſuis ipſæ potentiæ cum vnitate eſſentiæ. Anima enim inquantum eſt vna eſſentia habés intellectũ,& voluntatem repræſentat diuinã eſſentiã,nõ ſic autem repræſentat tres perſonas,quia eſſentia(intellectus & voluntas)ſint in qualibet perſona,ſed repræſentat eas,quando potentiæ eliciunt ſuos actus,nẽpe memorandi,intelligendi,& volendi. Si quidem vnus actus eſt ab alio per modum originis ſeu præſuppoſitiuè, ſicut perſonæ inter ſe originantur. Quemadmonum enim verbum à patre producitur,& ab vtroque Spiritus ſanctus: Sic quodammodo à memoria actus intellectus, ſeu notitia,& velle ab vtroque originatur.

Imago trinitatis.

DISTIN. 17. QVÆST. 1.

Adæ anima an fuerit in corpore creata?

Anima non eſt de ſubſtantia Dei Tomo6.lib de duabus animabus.

Gene. 2.

IN eo errore fuit Manichæus, vt probauerit animam rationalem fuiſſe de ſubſtantia Dei productam: Qua de re vide Auguſtinum: Et innitebatur ei quod ſcribitur in Geneſi, inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ. Flatus enim(inquit)eſt de ſubſtantia flantis, Quocirca cùm anima ſit Dei flatᵘ,ſequitur quòd ſit de eius ſubſtantia: Sed ignorabat expers ipſe troporum ſacræ ſcripturæ, tropica locutione dictum fuiſſe ſufflauit,vel flauit,id eſt flatum hominis,nempe animam fecit: quomodo & accipitur apud Eſayam:cùm dicitur ex perſona Dei, omnẽ flatũ ego feci. Adde quod & dictio Hebræa æquiuoca eſt ad flatum, & ſpiritum hominis, ſeu a-

Eſaye. 57.

nimam. Is autem error multifariã refelli poteſt. Si enim hoc eſſet, nullo modo homo decipi poſſet, nec ad malum allici, aut quidpiam ignorare, ſeu quouis modo mutari ab ignorantia ad ſcientiam, à vitiis ad virtutes, & è contrario: Immo conſequens eſſet hominem eſſe Deum. Quia ſi anima eius eſſet de ſubſtantia Dei, eſſet tota Dei ſubſtantia, quia Deus eſt indiuiſibilis, ergo eſſet Deus. Huic errori accedunt Libertini aſſerentes vnicum eſſe ſpiritum per omnia diffuſum. Omiſſo igitur hoc errore fatendum eſt animam à Deo creatam creari, & in ipſo corpore, in quo etiam condita fuit anima ipſius. *Anima à Deo creatur, & in ipſo corpore.* Adde & priùs natura creatur anima, & per ſe exiſtit quàm vniatur corpori: Et in ſecundo inſtanti naturæ vnitur ipſi corpori, & in tertio ſequitur compoſitum (hoc tamen Ariſtoteles non conceſſiſſet, is enim putabat prædicta fieri in eodem inſtanti naturæ) poſſet præterea Deus ſua omnipotentia animam extra corpus & creare, & conſeruare: Sed hoc ſola fide apprehendimus. Non enim poteſt naturali apprehendi ratione, & à priori, ſicuti nec eius immortalitas, vt dictum eſt 43. diſtinct. 4. quæſt. 2. Poſtremò colligitur cum Auguſtino animas hominum non eſſe ab initio inter cæteras intellectuales naturas, nec ſimul creatas, ſicut fingit Origenes. *Lib. de eccl. dogm. c. 13. vſque ad 20. in libro de arca Noë.* Hieronymus quoque confutat opiniones omnium philoſophorum hac authoritate, anima mea in manibus meis ſemper.

DISTIN. 17. QVÆST. 2.

An Paradisus sit conueniens hominum habitationi locus?

STatui naturæ rectæ conueniens erat locus ipse Paradisus, vt videre est in primis parentibus: Deinde & lapsæ naturæ, quod constat per Enoch, ac per Heliam. Huc accedunt Hieronymus, Augustinus, & Ambrosius. Quâtùm autem ad situm, existimauit Alexander Alensis, & Albertus Magnus, quòd attingeret ad globum lunarem. Deinceps quòd esset ad orientalem plagam, quantùm ad longitudinem, quâtùm ad latitudinem sub æquinoctiali: Sed eorum rationes diluit doctor, ostendens non esse necesse ipsum tantû à terra eleuari, & quòd sit ad orientem côcedit, quod tamen sit in regione temperata vbicunque fuerit. Ego verò cum Hebræis puto hunc voluptatis paradisum fuisse in confinibus Arabiæ Orientalis, & Mesopotamiæ, quæ irrigua est, & fluminibus abundans, quæ in vnum coniuncta efficiebant vnum flumen, quod postquâ abluerat Paradisum, separabatur in quatuor flumina, quorum meminit scriptura.

Gen. 2. & 5. & Ecclesiastici 44. Li. 4 Reg. 2 cap. To. 2. ad Pâmachiû & aduersus errores. Ioâ. Hierosolymitani. Super Gene. li. 8. c. 1. Libro de paradiso. Genes. 2.

DISTIN. 18. QVÆ. VNICA.

Est-ne in materia ratio seminalis ad formam naturaliter de ipso educendam?

IN productione æquiuoca (qualis eſt cùm ſol ranam, vel vermem producit) aut vniuoca immediata (quæ contingit cum ignis ignem generat) non requiritur ratio ſeminalis: Sed in generatione ſolùm, quæ fit mediāte propagatione. Eſt autē ratio ſeminalis forma ſubſtātialis ſeminis, vel qualitas neceſſariò conſequens ipſam formam, ſicut forma tritici, & qualitas conſequens formā eius. Semē verò corpus eſt cuius forma ſubſtantialis nō eſt intēta propter ſe, ſed propter aliud ex ipſo producendum. Porrò neque ſemē neque ratio ſeminalis ſunt coæua materiæ, quia ſemen fit ex ſuperfluo nutrimenti ad ſubſtantiā aliti, quare neque ſemper eſt in ſeminante. Inſuper neque ſemen, neque ratio ſeminalis ſunt cauſæ effectrices generationis, ſeu vltimæ formæ, quæ eſt anima viuens, ſed virtus diuina, concurrente influentia cœleſtiū corporū, veluti inſtrumēto diuinæ voluntatis: Vnde & Galenus virtutes ſeminū vocat diuinas. In aliis quoque ab animalibus ſunt rationes ſeminales, hoc eſt qualitates quæ ſunt viæ ad vlteriores formas, ſiue illa fuerint mixta ſiue elemēta. Poſſunt enim, vt ait August. ſic miſceri & contēperari adinuicē, quod ex eis cōditur qualitas, quæ erit via ad vlteriorē formā. Ex hoc pacto aſſerit Auguſt. Magos Pharaonis feciſſe ranas. Nā malus Angelus nouit illam qualitatē, & proportionē elemētorū, & huiuſmodi res naturales obediūt ei, abſq; reſiſtētia quantū ad motum localē. Quare potuit ea contingere, & ſic cōtēperata apponere directè cœ-

Semen & ratio ſeminalis.

Lib. 13. de Tri. cap. 8.

d. c. 8. lib. 3. de trin. & c. 5.

lestibus corporibus habentibus influere secundum huiusmodi cõtemperamẽtum & sic ranas generare, Vnde & in exodo dicitur de Magis, Et fecerunt & ipsi per incantationes Ægyptiacas & arcana quædam similiter. Quantũ verò attinet ad costá Adæ, ex qua formata fuit Eua, proculdubio nõ erat in ea ratio seminalis, qua posset ex ea corpus Euæ (quod fuit perfecta quantitate formatum) formari per quãcunque transmutationem, sed omnipotentia, & voluntate diuina ita factum fuit, præter naturalẽ creaturæ cursum, Omnis enim creatura cursus habet naturales. Super hunc naturalem cursum creator habet apud se posse de omnibus facere aliud, quàm eorum naturalis ratio habet, vt scilicet virga arida repente floreat, & sterilis pariat &c. Vide Magistrum sententiarum,

Exodi ca. 7.

Euæ formatio.

Numeri 17.

DISTINCT. 19. QVÆ. VNICA,

Vtrum in statu innocentiæ habuissemus immortalia corpora.

Homo stante innocẽtia mortalis fuisset.

HOMO in statu innocẽtiæ potuisset quidem mori, quia cùm per peccatum non fuerit facta in natura mutatio, sed duntaxat quantum ad gratuita, sicut modò homo naturaliter est mortalis, sic & tunc. Insuper ea quæ post lapsum sunt causa mortis, fuissent & in statu innocentiæ, saltem illud quod ab intrinseco mortem infert homini, vt mutua actio caloris naturalis, & humidum radicale. Ille enim hoc corrumpit, & reparatur ab eo. Siquidem Philo-

ſopho agens in agendo repatitur, nec id quod corruptum fuiſſet ipſi⁹, huiuſmodi potuiſſet (vt quidam volunt) per fructum ligni vitæ in integrum reſtaurare, quia & is fructus paulatim naturalem imminuiſſet calorem, & caro recens genita non fuiſſet aliter perfecta ſicut præcedens. Quare tandem debilitata fuiſſet, perinde ac vini virtus) quæ primùm modicum aquę in ſe conuertit) ſæpius poſita aqua prorſus extinguitur. Veruntamen ſi perſeueraſſent primi parentes in innocentia vnà cum cæteris, non accidiſſet hominibus mors. Siquidem priùs fuiſſent in cœlum empyreum tranſlati, quàm eorum natura fuiſſet improportionabiliter alterata, & corruptioni propinqua. Fuiſſent autem tranſlati nō omnes ſimul, ſed ſucceſſiuè, perinde ac modò vnus poſt alium ad aliam euolat vitam. Porrò aliis modis non extitiſſent morti obnoxij ſi perſtitiſſent in innocentia, vt puta per ſubtractionem alimēti neceſſarij, ac actionem ignis, aquæ, aut aliorum elementorum, quia non ſe periculis expoſuiſſent, nec vnus alteri nocuiſſet, ſecus fuiſſent nocentes. Præterea nullum animal eis nocuiſſet, quinimò omnia animalia extitiſſent homini mitia & amicabilia, ſaltem non inimica. Nec etiam mali angeli hominibus nocuiſſent, quia Deus eos conſeruaſſet. Potuiſſent quidem homines, quantùm ex ſeipſis à malis lædi, & pati angelis. Siquidem Iob aſſertore, non eſt poteſtas quæ ei valeat comparari, atqui Deus innocentem conſeruaſſet. Cùm igitur Apoſtolus dicit, per vnum hominem intrauit mors in *Iob. 41.* *Rom. 8.*

Rom. 8. orbem &c. in omnes, & corpus propter peccatum mortuum est, sic accipiendum est, vt intelligamus peccatum fuisse causam quare hæc potentia fuerit ad actum reducta, sed nihilominus mortalis fuisset.

DISTINCT. 20. QVÆST. 1.

An filij in statu innocentiæ procreati, mox in iustitia confirmati fuissent?

Cõfirmatio in bono duplex. Bifariam potest dici quispiam in gratia confirmatus. Primò quia non potest peccare, non quidem ex natura sua, sed per assistentiam Dei, Et hoc modo beati in bono confirmati sunt. Secundò quia non peccat, vel non peccabit, quomodo fuerunt aliqui confirmati, in vtero matrum sanctificati, vt Hieremias, Ioánes Baptista, qui tamen forte venialiter peccauerunt, Nã si dixerimus &c. excepta virgine, de qua August. Cùm de peccato agitur nullã mentionem facere volo de virgine Maria. *Hierem. 1. Luc. 1. 1. Ioan. 1. Li. de natu. & gratia.* Et quidẽ primo modo viator nequit esse cõfirmatus, hoc enim implicat contradictionẽ, cùm sit in statu merendi, & demerẽdi, sed solis competit cõprehensoribus. Insuper voluntatis viatoris capacitas nõ est ad plenũ satiata, igitur nec perfectè cõfirmata: vnde Satiabor cùm apparuerit &c. Augustinus, inquietum est cor nostrũ donec requiescat in te. *Lib. cõfessi.* Secũdò verò modo potest viator esse confirmatus, & sic in statu innocẽtiæ fuissent filij in iustitia confirmati, posteaquam primam tentationem vicissent, similiter

& primi parentes, si primæ tẽtationi restitissent. Quæ quidẽ tẽtatio in omnibus fuisset à dæmone, quia prima tentatio ex carne nequibat esse. Hanc autem iustitiam non transfudisset Adam in filios, quia cùm esset supernaturale donũ ex mera Dei liberalitate, proli donata fuisset, sicut parẽtibus, nec eam parẽtes filiis meruissent. Sed fuissent ne filij prognati in ea confirmati? proculdubio nequaquã, non enim perfectiori modo eam filius recepisset, quàm pater, quare eam sicut pater amittere potuisset. Insuper ipsa iustitia originalis non cogebat eos ad bene operandum, sed erant liberi arbitrij. Quocirca cùm Anselmus dicit, Si primi parentes sic vixissent, vt primò tentati non peccassent, confirmati ita fuissent cum omni progenie sua, vt vltra peccare non possent, sic accipiendũ est: Quòd si parentes perstitissent: filij mirum in modum adiuti fuissent, nec peccassent; tum propter iustitiã originalem, tum propter diligentem curam, & doctrinam parentum. *Lib. 1. cur Deus homo. cap. 18.*

DISTINCT. 20. QVÆ. 2.

An in statu innocentiæ soli electi fuissent geniti?

Haud dubiè si perstitisset humanum genus in eo statu, in quo à Deo primùm fuerat editum, illi duntaxat qui nunc electi sunt, geniti fuissent. Quocirca electi, qui generati fuerunt, aut generabuntur à reprobis parentibus (vt Barbara à Dioscoro)

fuissent ab aliis generati parentibus, vt puta ab electis: Et nihilominus fuissent numero iidem, nedum quantum ad animam, sed & quantum ad corpus organicum. Hoc autem sic ostendo. Homo enim generatur, vel ex solo menstruo matris, vt ait Philosophus, vel ex semine viri simul, & semine mulieris. Semen autem ex superfluo alimenti est tertiæ digestionis, id est ex eo cibi quod superest nutrito, & augmentato indiuiduo. Atqui materia ex qua aliquis electus generatur nunc, quæ est sub forma panis, aut alterius cibi, potuit eadē numero in statu innocētiæ esse sub pomi forma, aut alterius fruct⁹, Ergo & eadem materia potuit tunc conuerti ab electo, qui nunc editur à reprobo, & idē semen numero consequenter generari in ambobus, & ex cōsequenti idē potuit esse filius reprobi, & electi, & idem potuit esse filius Adæ, & Abrahæ. Nam vnitas numeralis in effectu pendet à causis intrinsecis (nempe materia & forma) non à causa efficiente, & eadem forma numero potest induci à diuersis agentibus, vt ex aliquo ligno idem ignis numero à diuersis ignibus generari potest. Altera ratione sic astruo, Omnis ordinatè volens (post amorē finis) immediatè vult id quod est immediatius seu propinquius (non quidem ex sua natura, sed ex diuino beneplacito) ipsi fini. Deus est ordinatè volens, igitur primò vult seipsum tāquam finem. Deinde vult suam bonitatē creaturæ rationali cōmunicare, id est conferre illi beatitudinem. Tertiò vult illi gratiam, quæ ordinatur ad felicitatem conse-

Lib. 2. de gene. anim.

Originali institia stante soli electi nati.

quendam: Et quartò vult istum sic electum nasci ab his parentibus. idcirco cùm priùs boni prædestinētur seu deputentur ad vitā æternam, quàm quod eorum parentes determinētur, per quoscunque parentes nascantur, iidē erunt numero, & diuersitas parentū non variabit Dei electionem, siue illos, qui determinati sunt ad perennē gloriā, quia parentes habent rationem posterioris, constat autem posterius nō variare id quod prius est. Mutatio enim seu corruptio accidentium substantiam non variat.

DISTINCT. 20. QVÆST. 3.

Creuissent ne corpore & scientia filij stante originali iustitia?

VAriant quidem doctores hac in re: Veruntamen verisimilior est eorum assertio, qui putāt primorū parentum liberos nascituros paruos, propter materni vteri necessitatem, ac deinde per temporum interualla eadem lege qua & nunc staturæ incrementum ac membrorum vsum recepturos, vt in illis expectaretur ætas ad ambulādum, & loquendum, sicut modo in nobis. Quod vtique non esset vitio imputandum, sed conditioni naturæ, sicut à cibo abstinere penitus non valebant, nec tamen illud erat ex vitio, sed ex naturæ conditione. Quòd si dixeris Deum præstitisse multis animalium pullis, vt mox nati currant, matrem sequantur &c. Ergo & homini

Originali stante iustitia filij creuissent corpore, & sciētia.

idem præstitisset non sequitur, Si quidem proles humana habet membrorum teneritudinē, propter complexionis bonitatem & congruentiā naturæ, quæ à debiliorū cōplexione ad fortiora procedit, etiā quemadmodum in statura corporis, & membrorum vsu per temporis accessum profecissent, sic in exordio natiuitatis sensu imperfecti extitissent, & per temporis interuallum in sensu, & cognitione profecissent. Vnde primò fuissent inscij, & rerum ignari: Tamen hæc ignorantia (si ignorantia dici debeat) non fuisset in eis culpabilis, aut peccati pœna, Imo nec ignorantia propriè dicenda fuisset. Siquidem ignorantia nō dicitur nisi cùm id quod sciri, & nō ignorari debet, nescitur. Dicit enī priuationem scientiæ, quæ est apta inesse pro illo tempore: Et hæc sola est peccati pœna, & culpabilis.

DIST. 21. QVÆST. 1.

Potuit ne homo primum venialiter delinquere?

Adam potuit primū venialiter delinquere. CVm originalis iustitia vltimo fini, qui est Deus ipse, hominem non perfectius coniungeret, quàm gratia gratum faciens nunc viatorem coniungat, & contingit eum qui est in gratia quantumuis perfectus fuerit, venialiter delinquere, præter amissionem gratiæ, vt patet ex illo, Si quis superædificauerit &c. &

1. Cor. 3. ex illo, Si dixerimus &c. & illo, in multis offen-

1. Ioan. 1. dimus omnes &c. Cōsequens est etiā habētem

Iacobi 3. iustitiā originalē offendere posse venialiter, licet eam nō amittat. Secus veniale nō minus iu-

stitiæ repugnaret, quàm mortale, si vtrumque eam corrumperet. Adde quòd aliquis actus ex genere esse potest veniale, quale verbum otiosum, hoc autem potuit Adam proferre, igitur, & venialiter peccare. Nam actus ex se venialis non fit mortalis, nisi intercedat præceptum illud prohibens ex necessitate salutis. Quod sanè non interuenisset, quia Deus ipse cuius præcepta grauia non sunt, & iugum suaue, ac onus leue, non obligasset ipsum hominem semper ad faciendum quod fuisset melius, vel ad vitãdum quodcũque retardatiuum à meliori bono. Hoc quippe admodum difficile homini fuisset. In beatis autem nequit esse veniale peccatum, nisi dimitteretur sibi ipsis, & tunc etiam talis actus in ipsis esset mortalis, propterea quòd præceptũ sit eis intermisè Deo frui, & semper optima operari. Illi siquidem habent perfectè adimplere præceptum illud, Diliges Dominum Deũ tuum ex toto corde &c,

1. Ioann. 5. Matth. 11.

Beati non possunt venialiter offendere.

DISTINCT. 21. QVÆST. 2.

Fuit-ne grauißimum Adæ peccatum?

QVò exactiùs peccati Adæ grauitas expendatur, operæpretium fuerit imprimis talis peccati qualitatẽ rimari, quam vt adsequamur, obseruandum est in genere esse duos voluntatis actus, videlicet velle, & nolle, seu amare, & odire: Et peccatum nequit esse primum in nolle, sed in velle. Est autẽ velle, seu amor duplex, nempe amicitiæ, & concupiscentiæ, seu com-

modi, ille est propter amatum, hic propter aliud. Primũ autẽ Adæ peccatum nõ fuit ex immoderato amore sui, sicut primũ angeli peccatũ sed immoderato amore amicitiæ vxoris. Siquidem, vt ait Augustinus, noluit eam contristari, quã credebat sine suo solatio contabescere, & à se alienatã omnino interire, non quidẽ carnali victus cõcupiscentia, quã nondũ senserat, sed amicabili quadã beneuolentia, qua plerũq; fit, vt offendatur Deus, ne offendatur amicus. Nõ igitur fuit amor concupiscentiæ, vel libidinis, quia is nondũ erat. Ex illo autem inordinato amore grauius sequebatur peccatũ, nempe velle explete quod nõ licuit, id est violare præceptum Dei esu pomi. Ex hoc possumus elicere grauitatem huius peccati. Grauitas enim alicuius peccati depræhẽditur vel ex eo quod opponitur maiori bonitati, sicuti odiũ Dei eius dilectioni, vel ex eo quod pluribus præceptis prohibitum est, vt occidere hominẽ grauius est quã nõ obseruare ieiuniũ ab ecclesia indictũ: Quia illud iure naturæ & diuino prohibitum est, istud verò iure positiuo. Neutro autem modo fuit peccatum Adæ maximũ, quia non fuit directè contra maximũ, & primũ præceptũ, Diliges dominũ Deũ tuum &c. Nec contra huic proximũ, quod est de dilectione proximi. Excedere enim in primi dilectione sicut excessit Adam, minus aduersatur tali præcepto, & præcepto de dilectione Dei, quàm proximum odire. Nec fuit prohibitio illa esus illius fructus de lege naturæ, seu prohibitus quia malus, sicut decẽ præcepta de-

Lib. 12. super gẽ. c. vl.

calogi. Esus enim illius fructus in se non fuit malus, sed fuit solum malum, quia prohibitū ad experiendum eorum obedientiam. Si enim nō fuisset prohibitum, ita licuisset eo vesci sicut alio: Ex quo concluditur peccatum primi hominis simpliciter, & secundum suam naturam minimè fuisse grauissimum. Quinimò plerique nunc grauius delinquunt, vt Atheistæ, Libertini, hæretici, blasphemi &c. qui (nisi resipiscant) grauiùs punientur, quàm puniretur Adam damnatus pro tali scelere. Si autem conferamus Adæ peccatū peccato Euæ, istud dubio procul peccatum grauius multò fuit, quippæ quæ vsurpare voluit diuinitatis æqualitatem, & nimia præsumptione elata credidit ita esse futurum. Hæc autem non irrepserunt in animum Adæ, pro quo vide Magistrum. Adde quod ait Apostolus, Adam non fuit seductus. Inde etiam colligitur, quòd mulier plus peccauit, quia grauius punita est, cui dictum fuit, In dolore paries filios: item fuit peccati viri causa, ergo grauius. Obserua nihilominus (vt planè interpreteris dicta patrum, qui videntur nonnunquam aggrauare magis Adæ peccatum, quàm Euæ) peccatum posse aggrauari ex circunstantia accidentali propter excellentiam, & dignitatem personæ, quæ propterea cauere peccatum magis debet: insuper propter fortitudinem, & facilitatem resistēdi. Quapropter, quia Adam exteriori pulsatus tentatione cecidit, tantò graui⁹ plectendus erat, quantò leuiore impulsu erat prostratus. Tentatio enim carnis difficiliùs vin-

Dist. 22. c Ex quo manifestè.

1. ad Tim. 2.

Genesi. 3.

citur quia de nostro cõtra nos roboratur. Quia igitur Adam fuit circunspectior & nobilior, & fortior ad resistendũ,ideo per accidens,licet non per se,suum peccatum fuit maius. Tradita enim fuit Adæ iustitia originalis, tanquam digniori,& circunspectiori, ac fortiori, vt ait Augustinus,Ita quòd si eam perderet,pro se,& tota posteritate perderet.Non sic autẽ tradita fuit mulieri; Ideo peccatũ Adæ accidentaliter fuit grauius peccato Euæ, formaliter tamen per se merè,& præcisè in se peccatũ Euæ fuit grauius. Prædictis tamen videtur aduersari Augustinus, dicens quòd Adam,& Eua voluerunt rapere diuinitatem, & perdiderunt felicitatem. Sed dicendum est quòd Adam non appetebat Dei æqualitatem directè & formaliter, seu efficaciter, sed tãtùm interpretatiuè, quia diuinũ contempsit imperium, & voluntatem suam diuinæ prætulit voluntati & iussioni, & se sibi tanquã Deo subiecit, & ex hoc Deo æquari voluit, & sic omnis peccans, vt ait Anselmus, vult rapere Dei æqualitatem, imò vult esse Deo maior,cũ propriam voluntatem diuinæ præfert, non obediendo ipsi Deo.Eua autem formaliter,& efficaciter eã appetiit. Insuper si dixeris ob peccatum Adæ maiorẽ fuisse inflictam pœnam, quia mors ipsius,& toti⁹ humani generis,modò pœna infligitur iuxta grauitatem culpæ, Quantum se glorificauit, &c. & secundum qualitatem delicti:Ergo peccatũ illius fuit grauius. Respõdetur quòd licet mors sit generalior, quã quæcunque alia pœna pro peccato homini inflicta, non tamen

Tomo. 7. de meritis,& peccat.remiss. cap. 16.

In eum locũ Psalmi, Quæ non rapui tunc exoluebam.

Lib. de casu diaboli.

Apoca. 18. Deuter. 25.

non tamen maior eſt pœna, quàm illa quæ debetur, & correſpõdet formaliter peccato mortali in inferno. Peccato autem Adæ non debebatur pœna talis maxima, quinimò ſi pro hoc peccato ſolo fuiſſet damnatus, leuiorem ſuſtinuiſſet pœnam, quàm multi alij.

DIST. 22. QVÆST. VNICA.

Peccauit-ne primus parens ex ignorantia?

OMiſſis variis ignorantiæ acceptionibus, primus parens nõ deliquit ignorantia erronea, quia error non præceſſit peccatum ipſius, ſic quòd crederet factum illud eſſe bonũ, aut bonum ex eo ſequi. Nam vt ait Auguſtinus approbare vera pro falſis eſt naturæ lapſæ, non inſtitutæ. Deinde non erat in eo ignorantia facti, ſciebat enim veſci fructu illo eſſe contra Dei præceptum. Sed fuit in eo ignorantia circunſtantiarũ conſequentium, quantum ad grauitatem culpæ, & pœnæ, putabat enim veniale, quod erat mortiferum. Exiſtimabat ſiquidem ſe conſequi facilè ſui peccati remiſſionem, nec exiſtimabat Deum, adeò grauiter vlturum tale delictum in ſeipſo, & in poſteris.

Adam non deliquit ignorantia.

Lib. 3. de li. arb. c. 18.

DIST. 23. QVÆST. VNICA.

Poteſt-ne Deus voluntatem creare, quæ per naturam impeccabilis exiſtat?

Homo & Angel⁹ nequit esse impeccabilis per naturā.

DOno ſanè ſupernaturali fieri poteſt, vt ſit creatura quælibet rationalis impeccabilis, quale donum virgini fuit conceſſum, & bonis Angelis, ac beatis nunc collatum eſt: At per naturam id nulli competere creaturæ poteſt. Quòd ſanè magis ſacrorum doctorum authoritatibus, quàm rationibus fulcitur. Ait enim Anſelmus reſpondens diſcipulo quærenti ab eo, cur non potuit Deus facere creaturam rationalem impeccabilē per naturam, quia non potuit (inquit) ipſa facere Deum, quare nulla creatura poteſt eſſe impeccabilis niſi ſit aſſumpta à ſuppoſito diuino. Itē Auguſtin⁹ ait Angeli peccauerūt, & dæmones facti ſunt, & cuicūque creaturæ rationali præſtatur, vt peccare nō poſſit, non eſt hoc naturæ propriæ, ſed Dei gratiæ. Inſuper Hieronymus: Solus Deus eſt (inquit) in quem non poteſt cadere peccatum. Hæc quoque ratio adferri poteſt. Omnis voluntas, quæ non eſt ſua regula, nec neceſſariò eſt cōformis regulæ ſuæ, poteſt deficere in rectitudine: ſed omnis voluntas creata derelictæ naturæ ſuæ eſt huiuſmodi, ergo poteſt deficere, & per conſequens non eſſe impeccabilis ſuapte natura.

Cur Deus homo. Lib. 2. c. 10. in fine.

Cōtra Maximinum. Lib. 3. c. 12.

In tractatu de filio prodigo.

DIST. 24. QVÆST. VNICA.

Diſtinguitur-ne ſuperior portio ab inferiore?

Portio Superior, & inferior.

IStę vtique animæ portiones, non ſunt ſic accipiendæ, quaſi ſint duæ animæ potentiæ abinuicē diſtinctæ, ſuperior vna, inferior altera: Quinimò vtraque triplex eſt iuxta potentiarum animæ numerum, vide-

liçet intellectus, volũtatis, & memoriæ, quælibet etenim harum trium superior portio dicitur pariter, & inferior. Cùm enim ad Deum ipsum, & æterna apprehẽdenda sese conuertunt (quod contingit, cum homo Dei memoratur, eiusdem perfectiones contemplatur, ac ipsum diligit) portio superior quælibet nuncupatur. At cùm ad terrena sese deiiciunt etiam referendo eadem ad cœlestia, inferiores vocantur portiones. Vnde & Augustinus: Rationis autẽ pars superior æternis rationibus conspiciendis, vel consulendis adhæreſcit. Portio inferior ad temporalia gubernanda deflectitur. Ex his igitur manifestum euadit superiorem portionem ab inferiori, non reipsa, sed cõsideratione duntaxat separari, seu ratione actuum, quod & Augustinus asseuerat dicẽs: Cùm verò disserimus de natura mentis humanæ, de vna quadam re disserimus, nec eã in hæc duo, quæ cõmemorauimus, nisi per officia geminamus. Vide amplius Magistrũ. Quòd si dixeris Augustinum ibidẽ cõstituere trinitatis imaginẽ in superiori portione, & eã negare inferiori, hoc vtique ait Augustin⁹ propterea quòd in superiori portione sit expressius, quã in inferiori. Quãdoquidẽ cũ animæ potẽtiæ ferũtur circa æterna habent quandã specialẽ similitudinẽ, cũ personis diuinis æternis, quã nõ habẽt, vt cõuertũtur ad tẽporalia. Verũtamẽ in eis etiã cùm afficiãtur tẽporalibus imago cõsistit, sed non adeò plenè.

Lib. 11. de Trinit. c. 8.

Eodem. Lib. 12. de Trin. c. 4.

Hac dist. c. 6. de sensualitate.

Imago trinitatis in portione superiori.

DISTIN. 25. QVÆST. VNICA.

An sola voluntas sit effectiua sui actus?

Volūtas sola suum efficit actum.

IN ea fuerunt hæresi Gotfredus, & Henricus, vt putauerint quidpiam aliud à voluntate, esse effectiuam causam volitionis & nolitionis, ille phantasma, iste obiectum cognitum. Sed proculdubio sola voluntas ipsa est totalis causa suorum actuum, vt ostendit Augustinus hoc pacto, Quòd si duo (inquit) sint æqualiter affecti animo, & corpore, & postea tententur eadem pulchritudine vel obiecto, vnde est quòd vnus cadit (culpabiliter) & alius non cadit? Et dicit quòd hoc solum est à voluntate. Idem dicit Anselmus. Item Augustinus, quòd nisi ea quæ sunt voluntaria, nobis essent posita in potestate, nostra voluntas neque esset laudanda, neque vituperanda, neque mouenda. Et qui dicit, vel sentit voluntatem non esse mouendam, talis est exterminandus ab hominum numero. Præterea Anselmus, voluntas instrumentum seipsum mouens, & alibi: voluntas mouet nos tanquam sua instrumenta. Augustinus: Nihil tam est in potestate nostra, quàm ipsa voluntas. Insuper Aristoteles liberè profitetur, quòd potestas rationalis est ad opposita, & subdit: Hoc autem dico appetitum, & prohæresin, id est, electionem. Igitur appetitus est effectiuus suæ volitionis. Adde quòd aliqua eueniunt contingenter, & euitabiliter, secus non oporteret consiliari, atque negotiari, vt dicit Aristoteles. Sed quæ contingenter eueniunt non fiunt à causa determinata, seu naturali, quia tunc necessariò euenirēt: quare oportet illa esse à causa indeterminata.

Lib. 11. de ciuit. cap. 6.

De cōceptu Virg. cap. 8.

Lib. 2. de li. arbitrio.

Lib. de cōcepto Virg. c. 4.

Lib. 1. retr. cap. 23.

Lib. 9. Metap. c. 8.

Lib. 1. Peri. herm. c. vlt.

DIST. 26. QVÆST. VNICA.

Vtrum gratia sit in animæ essentia vel in potentia?

ANselmus liberiùs profitetur gratiam esse in ipsa voluntate, dicens, omnis iustitia, & iniustitia (actualis scilicet, & & habitualis) est formaliter in voluntate, Siquidem gratia est quædam iustitia, & rectitudo. Insuper opposita sunt circa idem, atqui gratia, & peccatum opponuntur, & peccatum assertore Anselmo ibidē, in voluntate existit, ergo & gratia. Præterea gratia est forma aliqua in anima, vt patet ex illo, Charitas Dei diffusa est, atqui non est passio aut potentia, ergo habitus: per locum à sufficienti diuisione data ab Aristotele, omnis autem habitus est in potentia, quia opus bonum habentis talem habitum reddit, igitur & gratia in voluntate est. Postremò gratia cooperans est in voluntate, ergo & operans, cùm sint idem.

Lib. de cōc. Virg. c. 3.

Gratia est in potentia.

Rom. 5. lib. 2 Ethic.

DIST. 27. QVAEST. VNICA.

An gratia sit virtus?

EX præcedenti distinctione liquet gratiam esse habitum, atqui non vitium, igitur virtus, & eadem reipsa cum charitate, quandoquidem quæcunque excellētiæ gratiæ attribuūtur, & charitati, & contrà:

Gratia est virtus.

Aug. li. 15. de ciu. c. 18.

vtraque enim diuidit inter filios regni, & perditionis, vtraque insuper cõiungit vltimo fini perfecta cõiunctione, qualis potest esse in via, Distinguntur nihilominus ab inuicem formaliter, seu consideratione, siquidem charitas dicitur virtus, quia eam habens dicitur Deũ habere charum, & inquantum concurrit cũ voluntate ad diligẽdum Deum, & bene operandum. Gratia verò est qua Deus aliquem habet gratum, & reputat eum beatitudine dignum. Hanc verò distinctionem innuit Apostolus, Gratia Domini nostri Iesu Christi, &c.

Gratia & charitas distinguũtur.

1. Cor. 13.

DIST. 28. QVÆST. VNICA

Liberum hominis arbitrium an sine gratia omne cauere mortale valeat?

Peccatum bifariam accipitur (saltem commissionis.) Primò quidẽ pro actu ipso deformi, deinde pro macula seu statu permanente, quoadusque pœnitentia scelus ipsum deletũ fuerit. Et quidem peccatum (iuxta secundam hanc acceptionem) omne mortale liberũ arbitriũ ex se pro hoc statu cauere nequit. Siquidem anima carens gratia aliquo infecta est peccato originali vel actuali, à quo nisi per gratiam eripi nequit, vnde illud; Si filius vos liberauerit & cætera. Hoc autem non prouenit propter immediatam culpæ & gratiæ oppositionem: Nam hæc in statu innocentiæ non fuissent opposita, cùm tunc potuisset esse aliquis in puris naturalibus. Nec proue-

Ioan. 8.

nit ex impotentia ipsius Dei, quasi Deus non posset offensam absque gratia dimittere. Nam qualem potuit Deus voluntatem condere, talé & reparare valet, posteaquàm deliquit. Sed hui⁹ causa est lex illa vniuersalis, qua à Deo statutum, non remittitur peccatum, nisi infundat & gratiam. Causa igitur ob quam sine gratia liberum arbitrium non possit mortale omne vitare, non est impotentia seu infirmitas liberi arbitrij absolutè, sed quatenus cooperatur ad Deum gratiam liberè offerẽtem, libero tamen arbitrio quadantenus disposito. Istud quoque astrui potest ex eo quod homo tenetur aliquãdo elicere actũ illius præcepti: Diliges deũ tuũ ex toto corde tuo: Non enim citra mortalẽ offensam posset illud semper omittere. Cùm igitur voluntas (licet careat gratia) adimplebit istud præceptum, & ita de cõgruo sese ad gratiam disponet, offeretur ei à Deo gratia, cui vel resistet & mortaliter offendet, vel consentiet & iustificabitur ex pacto diuino.

DIST. 29. QVÆST. VNICA.

Erat-ne originalis iustitia supernaturale donum?

ORiginalis iustitia duo in homine pro statu innocentiæ efficiebat: Primum perfectam in animo tranquillitatem & harmoniam, quantum ad omnes potentias, sic vt aut appetitus sensitiuus contra iudicium rationis in nihil ferretur,

Originalis iustitia quid præstabat homini.

aut si ex se ipso inordinatè moueretur, moderabatur profectò, & ordinabatur citra difficultatem à ratione, & absque retinentia, & dolore partis sensitiuæ. Id autem non habebat potentia facta in puris naturalibus. Quamobrem operæpretium fuerit asserere iustitiam originalem (quæ id præstabat) donum fuisse supernaturale. Deinde quemadmodum intellectus sensui coniunctus natus est sensibilia intelligere, sic volũtas sensitiuo appetitui cõnexa, nata est eidem condelectari. Quocirca nequit sensitiuum appetitum à suo delectabili, aut etiam seipsam à condelectãdo eidem retrahere absque difficultate. Quapropter, vt delectabiliter id operaretur, oportet ipsam in aliud ferri sibi delectabile (vt puta in Deũ ipsum quàm sit illud delectabile potentiæ inferioris, hoc autem seipsa non potest. Necesse est igitur eã habere donũ supernaturale (nẽpe originalẽ iustitiam) quæ Deũ illi reddat delectabiliorẽ delectabilib⁹ sẽsitiui appetit⁹. Siquidẽ (vt ait Hieronim⁹) Nudi & expediti domini cõsortio fruebãtur: Si igitur vires inferiores delectabiliter obsequantũr rationi, op⁹ est in ipsis ponere supernaturale aliquod donũ, quo ferrẽtur magis in delectabile voluntatis, quã in propriũ delectabile: vel oportet ponere specialẽ volũtatis diuinæ assistentiam, aut aliquid æquiualens. Inter illa tamẽ dona potissimũ fuit iustitiæ originalis, quæ erat in voluntate per quàm ipsa voluntas cauisset, ne illicitæ delectationes insurrexissẽt in appetitu sensitiuo, qualis est fornicatio, &c.

Lib. 1. aduersus Iouinianum.

Licitas autem imperasset, vt cognoscere suam, & bene eis vsa fuisset eas in debitũ, & vltimũ referendo finẽ, & eis vtendo pro loco, & tempore. Secundum quod homini præstare asseritur iustitia originalis est immortalitas, hoc est, potentia non moriendi, sed hanc nõ conseruabat sola originalis iustitia, sed pleraque alia, vt esus fructus arboris vitæ, diuina protectio, Angelorum custodia, parentum doctrina, bonum regimen intrinsecũ. Quòd si dixeris hominem ex puris naturalibus habuisse immortalitatem, & tranquillitatem potentiarum, cùm horũ opposita sint pœnæ pro peccato illatæ, & proinde iustitiam originalẽ hæc non cõtulisse. Respondetur assumptum falsum esse: Quinimò homo in puris naturalibus sensisset carnis rebellionẽ, & fuisset morti obnoxius, nec istæ fuissent illi pœnæ, sed conditiones natura: pœnæ, inquam, propriè dictæ, id est, pro peccato inflictæ, sicut non est boni pœna mori, sed naturalis cõditio. Deinde si exquiras an iustitia originalis præstet gratiam, an cõtrà: Respõdetur, quòd se habet ad gratiam, sicut excedens, & excessum. Excedens quidẽ, quia fini vltimo coniunxit firmius voluntatẽ, quàm gratia: Ita enim coniunxit secundun aliquos, nempe Alexandrum, Bonauenturã, Thomã, quòd non patiebatur secum aliquod peccatum veniale. Charitas autẽ compatitur, vel secũdũ prædicta saltẽ ita coniũxit, quòd faciliùs, & delectabiliùs erat pati aliqua tristitia inferiori, quã alicui delectationi inferiori acquiescere, recedendo à delectatione fi-

nis istá facilitaté nō facit gratia, cū qua stat ista pronitas ad malum, & difficultas ad bonū: Sed excedit gratia in hoc, quòd ipsa coniungit de cōdigno fini, videlicet Deo, vt bono supernaturali, & supernaturaliter per meritum attingendo tale bonū: Non sic autem originalis iustitia, sed tantùm cōiungebat illi bono, vt conueniēti, & delectabili. Si dicas, quòd in aliquibus sanctis (vt in B. Francisco, Bonauentura, & aliis) gratia faciebat hanc facilitatem vt delectabiliter resisterent passionibus. Respōdetur, hoc non esse secundum legem communem, ex gratia inhærente, sed ex speciali dono.

DIST. 30. QVÆST. 1. ET 2.

An peccatum originis sit priuatio originalis iustitiæ & omnes secundum legem propagati ab Adam illud contrahant?

Prou. 2.9. Lib 1. decōcept. virg. c. 27. Originale peccatum quid. Ephes. 2. Psalm. 50.

ANselmus per peccatum, quod origināle dico aliud intelligere (inquit) nequeo in ipsis infantibus, nisi factā per inobedientiam Adæ debitæ iustitiæ nuditaté, per quam omnes sunt filij iræ, & in iniquitatibus concepti. Hoc astruitur, nam peccatū formaliter, seu propriè est iniustitia, ergo peccatum originale est iniustitia originalis: Iniustitia autem secundum eundem, est priuatio iustitiæ debitæ. Ex his colligitur plena huius peccati definitio, quòd sit carentia iustitiæ originalis debitæ, quia acceptę in primo parēte, & in ipso amissæ. Quòd si obiicias Apostolum & plerosque sanctorum asserentes concupiscentiam

Lib. de casu diaboli c. 5. & 16.

esse peccatum originale: Obseruandum est concupiscentiam bifariam accipi posse: Primum vt est actus, aut habitus, vel prouitas in appetitu sensitiuo, & nullum horum formaliter est peccatum, quia est communis nobis, & brutis. Præterea in parte sensitiua, secundum Anselmum, non est peccatũ. Secundò accipitur, vt est pronitas in appetitu rationali, id est, in ipsa volũtate, ad cõcupiscendũ delectabilia immoderatè, quæ nata est cõdelectari appetitui sensitiuo, cui cõiũgitur: Et hoc modo cõcupiscentia est materiale peccati originalis, quia per priuationẽ iustitiæ originalis (quæ erat veluti frænũ ipsam cohibens ab immoderata delectatione) ipsa nõ positiuè, sed per priuationẽ, fit prona ad cõcupiscendũ delectabilia quemadmodum dat analogiã Anselmus de naui, fracto gubernaculo, quæ impellitur quocunque ventus flauerit, & de equo fracto fræno & sibi dimisso, quocũq; fert appetitus sensitiuus mouetur. Moderaretur autem, & cohiberetur illa per gubernaculũ, hic vero per frænũ. Eodem modo se habet volũtas ad iustitiã originalẽ, & illi exẽplo alludit Anselmus. Si autẽ equ⁹, &c. Quilibet autẽ secundũ cõmunẽ legem (præter Christũ) aut non specialiter præseruatus (præter virginẽ) ab Adam propagatione hoc contrahit peccatum, vt patet ex illis, per vnum hominem, &c. Sicut per inobedientiam, &c. In Adam omnes moriuntur, & eramus nati filij iræ: In iniquitatibus conceptus sum, &c. & ex illo August. Firmissimè tene, &c. Ratione verò

Cõcupiscẽtia dupliciter capitur.

D. lib. de casu diaboli c. 3. & 4.

Lib. de casu diaboli c. 23.

Iacob. 3. c.

Pro prima q. Originale peccatum in omnes trãsiit.

Rom. 5.

D. c. 5. Ro.

1. Cor. 15.

Ephes. 2.

Psalm. 50.

Tom. 3. de fide ad Petrum c. 6.

sic astruitur, quilibet sic propagatus caret ori-
Resol.29. ginali iustitia (vt patet ex eius effectis, quia rebellionem in se sentit, nec potest nō mori.) Et debet eam habere, propterea quòd in primo parēte eam accepit, & per eius peccatū ipsam amisit, igitur habet peccatum originale. Ratiocinatio constat per locū à definitione, antecedens est ipsius Anselmi. Ex his colligitur propterea paruulos constringi, & contaminari debito iustitiæ originalis, seu peccato originali, quia Adā pro se, & pro tota natura (quæ in ipso causaliter, seu virtualiter erat) iustitiā accepit: Ideò iustè Deus eam à tota exigit natura, vnde Anselmus. Adā peccato personali nudauit naturam iustitia debita, & nudata natura à tali iustitia in quocunque facit, naturam nudā facit, & talē debitricē. Astruitur præterea, nā omne donum, quod datur ab ipso Deo antecedentet, seu voluntate antecedente, id est, quātum est ex parte Dei, sine speciali gratia & debito est debitū, licet nō detur consequenter seu de facto. Atqui Deus dans originalē iustitiam de facto ipsi Adæ, eam dedit filiis antecedenter, id est, quantū erat ex parte Dei, quia sine speciali merito, aut dono eā illis dedisset vniuersaliter, & quasi naturaliter: non quòd eam pater transfudisset, cùm esset donum supernaturale, sed quia Deus cooperatus fuisset regulariter, dando iustitiam propagato, sicut nūc corpore perfectè organizato animā intellectiuā creat, & infūdit. Quocirca ex tali collatione facta, patri filiꝰ est debitor iustitiæ sic datæ. Quòd autē

Originale peccatum quare sit in paruulis.

donum antecedenter datum sit debitũ patet. Nã is cui voluntatẽ,& gratiã Deus cõfert, debitor est bonorũ operũ, quæ antecedenter illi in his donis dãtur, & virtualiter in gratia cõtinẽtur,ita quod amittens gratiam, & frequẽter peccans nedum pro amissione gratiæ punitur. (Nam hoc pacto tantum puniretur, qui semel mortaliter deliquit, quantum qui pluries) sed quia non bene vsus est gratia. Vnde apud Lucã: Negotiamini donec venio. Itẽ apud Matthæum arguitur ille qui talẽtum Domini sui in terram absconderat. Bifariam igitur iustitia dicitur debita. primò, quia in se accepta,& à seipso amissa. Secũdò,quia ab alio accepta,& opere,seu delicto alteri⁹ perdita: Primo modo incurritur actuale peccatum: Secũdo modo originale. Si quis igitur cum Iuliano Apostata, & cæteris hæreticis quærat dicẽs, non peccat qui nascitur,non peccat ille qui genuit, nõ peccat ille qui cõdidit, per quas igitur rimas inter tot præsidia innocẽtiæ peccatũ fingis ingressũ? Respõdetur, ingreditur peccatũ per has duas causas positiuas, volũtatẽ Dei dãtis iustitiam originalem quãtum est ex seipso, & patrem, propagãtem,per cuius actionem iste est filius malus Adæ. Hoc astruitur per Apostolũ, per vnũ hominem,&c. Carentia autẽ iustitiæ originalis nulla est causa positiua,sicut& cuiuscunque peccati, assertore Augustino de ciuitate Dei, mali causa si requiratur nõ inuenitur, nõ enim habet causam,sed deficientiã. Deficiẽns igitur causa huius iustitiæ est Deus nõ dans iustitiam

Luc 22.
Matth. 25.
Rom. 5.

originalem. Causa deinde quare non det, est ipse Adam, qui suo peccato personali demeruit ne iustitia daretur originalis posteris suis.

DIST. 31. QVÆST. VNICA.

Contrahit-ne anima à carne infecta originale peccatum?

NOn defuerũt, qui putatint primorum parentum corpora suo peccato, aut serpentis veneno intoxicata, & maculata fuisse. Et proinde generasse filios consimiliter maculatos. Deinceps animam ipsam in instanti suæ creationis, & infusionis à carne infecta infici existimauerunt, perinde ac pulchrũ primum deturpatur, si lutosis contingatur manibus: Et vnguentum, & liquor optimus si infundatur in corruptum vas. Veruntamen longè propriùs sentit Scotus, cum Anselmo, asserens animam à carne infici, non propter morbidam, aut vitiosam quandam qualitatem corpori inhærentem: Sed quia caro ipsa concupiscibiliter, & cum libidinis feruore seminatur: Et ex ipsa organicum formatur corpus, cui infunditur anima constituens personam, quæ est filia naturalis Adæ. Hæc autẽ persona, cùm sit naturalis filia Adæ, originalis est debitrix iustitiæ, propterea quòd antecedenter illi data fuerit à Deo resolutione præcedenti, & caret ea: ex quo fit, vt sit obnoxia peccato originali, quod nihil aliud est propriè quàm carentia iustitiæ originalis, cum debito habendi eam. Et

ſic accipiendæ ſunt authoritates ſcriptorum,& ſanctorum, quæ ſonant animam à carne infici, vt puta inquãtum anima eſt forma ſubſtãtialis carnis. Et ex his duobus conſtituitur naturalis filius Adæ debitor iuſtitię originalis cuius ſanè filiationis caro eſt in cauſa,quia ſecundũ illam ab Adamo deſcendimus,nõ ſecundũ animam, quæ non eſt ex traduce, id eſt, de parentibus, ſed à ſolo Deo creatur,& infunditur.

DIST. 32. QVAEST. VNICA.

Dimittitur-ne originale peccatum in Baptiſmate?

ORiginale peccatum in Baptiſmate dimittitur, non propterea quòd iuſtitia originalis debita, & in primo parente amiſſa reſtituatur(quia nullus vnquam præter primos parentes eã habuit) ſed quia in eo gratia confertur virtualiter continens iuſtitiã originalem: Gratia enim licet non ita perfectè, & delectabiliter hominẽ vltimo coniungat fini, quantum ad aliquam accidentalem conditionem(nempe delectabilitatem) ſicut originalis iuſtitia, perfectiùs tamen ſimpliciter coniũgit & eminentius gratia fini ſub ratione finis, hoc eſt,quantũ ad rationem gratitudinis & meriti, quia reddit hominem Deo ad beatitudinem æternam acceptum, & opera eius meritoria Ref.29.Et quantũ ad illud ſecundũ quod originale peccatum ab ipſo fine vltimo diſiungit, & ſeparat.Originale enim peccatũ reddit hominẽ incapacẽ æternæ vitæ,gratia verò dignũ, *Rom.6.*

vnde illud: Gratia Dei vita æterna. Licet igitur Baptizatus careat originali iustitia, tamen non imputatur illi ad peccatũ, quia non est eius debitor ampliùs: Siquidem hoc debitũ commutatur in debitum habendi gratiam. Baptizatus enim postmodùm tenetur collatam sibi cõseruare gratiam, & per bona opera in ea crescere.

DIST. 33. QVÆST. VNICA.

Peccato originali debetur-ne sola carentia visionis diuinæ in pœnam?

QVi originali peccato damnantur nullam primùm sensus exterioris pœnam sustinebũt ignis, aut alterius afflictiui, nam hæc pœna infligitur pro abusu, & immoderata delectatione creaturarum, iuxta illud (*Apoc.18.*) de Babylone, quantum se glorificauit, &c. Et (*Deuter.25.*) illud secundum qualitatem delicti, &c. Hi autem in hac vita nullam inordinatam experti sunt delectationem in appetitu sensitiuo, nec quadantenus creaturis sunt abusi: Ideò nec talem sensus pœnam post hanc vitam. Deinceps nullam habebunt interiorem pœnam, hoc est, tristitiam, quia si tristarentur de suo statu, cum tristitia secundum Augustinum: Sic de his quæ (*Lib.14 de Ciuit.c.15.*) nobis inuitis accidunt ipsi inuoluntariè talem sustinerent statum, & ita aduersus diuinam murmurarẽt dispositionem, & ex consequenti in eis esset inordinatus volũtatis actus, quod est absurdum. Nam diuina sententia sancitum est quòd vbicunque occiderit lignum, &c.

Cùm

Cùm igitur in præsenti vita nullum habuerint inordinatum volūtatis actū, subsequitur quòd nec in futuro habebunt tristitiam. Insuper si tristarentur ob carentiam visionis diuinæ, & beatitudinis, cùm desperēt de ea consequēda, haberent grauissimam quę sit in damnatis pœnam, nempe tristitiam prouenientem ex desperatione. Quòd autem huiusmodi tristitia sit grauissima pœnarum homini, patet, quia sicut voluntas est perfectissima potentiarum, & est magis hominis appetitus inquantum homo, quàm sensitiuus appetitus: Ita quidquid agit, vel patitur secundum voluntatem simpliciter, magis agit, & patitur inquantum homo, quàm secundum alium aliquem appetitum: Et ita magis patitur si tristetur, quàm si doleat. Præterea passiones expēdūtur iuxta nobilitatem, & perfectionem potentiarū in quibus sunt, atqui voluntas subiectum tristitiæ excellentius est, ergo & eius passio magis hominē affligit: Non debet igitur admitti tristitia in solo originali decedētibus. Cùm igitur Augustin⁹ ait: Firmissimè tene, & nullatenus dubites, qui sine Sacramēto Baptismatis de hoc sæculo trāseūt, æterni ignis supplicio puniendos, sic interpretandum est, in sensu videlicet diuisionis, quòd videlicet puniantur pœna priuationis visionis diuinæ, quæ pœna est in æterno igne, sed non cruciabūtur igne. Adde quòd, Augustinus hyperbolicè loquebatur, quia plus verbis significabat, quā esset in re, quę sanè hyperbole familiaris est sacræ scripturæ, & ipsis doctorib⁹ san-

Lib. de fide ad Petrum c. 24.

ctis, vt apud Ioannem. Sunt autem & alia multa ſigna, quę fecit Ies⁹, &c. Ibi libros, & doctores ſacri, cùm vellent hæreſes ſui temporis refellere adferebant media adeò vrgentia, vt viderentur ad alteram hæreſim illi oppoſitam declinare: vt Auguſtinus ſcribẽs aduerſus Arrium videtur ad hæreſim Sabellij declinare, & contrà. Conſimiliter ſcribens aduerſus Pelagium, putatur fauere Manichæo. Quia ſicut, aſſertore Philoſopho, in moribus via deueniendi ad medium, eſt aliqualiter procedere vltra medium verſus extremum, quemadmodum facit & is, qui obliquam lineam, vel virgam ad rectitudinẽ reducere volens, in oppoſitam partem eam inflectit: Ita frequenter fecerũt ſancti confutantes emergentes varios errores, vt putarentur à recto declinare. Ad hæc quemadmodum corpora igne illo cruciabuntur, nec tamen diſſoluentur, aut corrumpentur, ita iſti perpetua carebunt viſione diuina, nec propterea augentur interius triſtitia, nec quicquam patientur interius, vt famem, aut ſitim, quo conſumi poſſent, nec exterius, propterea quòd eorum corpora ex diuina diſpoſitione impaſſibilia erunt, licet non ex dote impaſſibilitatis. Inſuper non habebũt aliquam carnis concupiſcẽtiam, ſiquidem quemadmodum fomes, ſeu appetitus ſenſitiuus nullũ hac in via in eis inordinatum ſuſcitauit motum, ita nec illic aliquem excitabit. Poſtremò quamuis appetitu, ſeu naturali deſiderio beatitudinem appetunt, nihilominus propter carentiam beati-

Lib. 2. Ethi cor. c. vlt.

titudinis sic concupitæ nullatenus angustiabuntur: Idcircò quòd tale desiderium nisi fuerit electurum, tristitiæ nullo modo est causa. Quantùm autem spectat ad cognitioné, quam habere potuerũt ipsarum rerum, cum eorũ intellectus (sicut noster, iuxta illud corpus quod corrũpitur, &c.) nõ grauetur, nec torm̃etis, vt dãnati, impedietur rerum naturalium cognitionem nouã acquirere, & habere poterũt, & excellentius, quàm aliqui Philosophorum pro hoc statu ex naturalibus habuerint. Hoc enim immobilitati, aut firmitati status eorum minimè repugnat, sicuti nec beatorum statui. Et ex hoc naturalem quandam beatitudinem consequi valebunt de Deo in vniuersali cognito, hoc est, sub ratione entis infiniti primi motoris primæ causę: quomodo & Philosophi ex naturalibus Deum cognouerunt: Inuisibilia, &c. Et fœlicitatem aliqui in contemplatione substantiarum separatarum, id est, ipsius Dei, & intelligẽtiarum posuerunt: talem hunc decedentes in origine nancisci poterunt. In particulari verò Dei cognitionem nequibunt habere, vt puta quod sit trinus & vnus, quòd miserit vnigenitũ humanandum, quòd sit inquirentium se remunerator, &c. Quia hæc cognitio duntaxat ex fide, & reuelatione obtinetur, hoc etiam non est obiectum voluntatium. Hæc porrò Dei cognitio, seu beatitudinis in particulari aut non eis dabitur, ne inde contristentur ob eius carentiam (quandoquidem tristitiam non demeruerunt, vt pagani

Rom. 1.

adulti) aut si eis reueletur, & manifestetur, nõ propterea tristabuntur. Nam erunt sua sorte, & statu contenti, scientes Deũ de ipsis ita disposuisse, nec seipsos proprio hoc demeruisse actu.

DIST. 34. QVÆST. VNICA.

Vtrum peccatum sit à bono, sicut à causa eius?

Peccatum non est ab aliquo malo principio.

ERrauit maximè Manichæus, ponens vnum principium malũ, à quo essent, veluti à primo principio mala omnia & peccata, quoniam nullum tale esse potest: Si enim esset, foret necessariò independẽs, & impartitum, quæ tãtùm summo bono cõueniunt. Deinde careret summa perfectione sibi nata conuenire, quæ soli Deo nata est tantùm competere. Malum itaque seu peccatum, nequit esse nisi à bono, hoc est, à bona ipsius creaturæ voluntate, quæ sanè (veluti cætera Dei opera) quatenus summi creatura opificis, bona est, secundum illud: Vidit Deus cũcta quæ fecit, &c.

Peccatum à volũtate.

At quonam pacto ipsa voluntas sit peccati causa controuertitur, sed facilè rei veritatem adsequemur, si ea quæ sunt in peccato obseruauerimus: Sunt autem duo, videlicet actus positiuus, qualis est occidere hominem, alienum auferre, vt materiale, & priuatio debitæ iustitiæ, seu rectitudinis, vt formale, & præcipuum. Huius autem priuationis, seu diformitatis nulla est efficiens causa, sed tantũ deficiens, quod patet per Augustinum, Nemo quærat

Peccati causa quæ.

(inquit) efficientem causam malæ voluntatis, non enim est efficiens sed deficiens, quia nec illa effectio, id est, operatio, sed defectio. Deficere nempe ab illo quod summè est, hoc est, à Deo ad id quod minus est, nempe ad creaturam, hoc est, incipere habere malum voluntatem. Causas porrò istarum defectionum (cum efficientes non sint, sed deficientes: velle inuenire tale est, ac si vellet quispiam tenebras videre, vel silentium audire. Hoc est ergo formaliter peccare, scilicet voluntatem non dare suo actui rectitudinem, quam tūc posset dare, & tenetur. Voluntas enim, quæ est debitrix eandem rectitudinem suo actui, & non dat deficiendo peccat. Potest nihilo secius voluntas dici causa efficiens per accidens peccati (accidentalitate se tenente ex parte effectus) quia licet voluntas non producat formale peccati efficiendo, sed deficiendo, producit tamen actum positiuum effectiuè, & quem per se intendit, cui per accidens est connexus hic defectus, seu deformitas, quam per se non intendit voluntas, sicut is, qui vt inueniat venas aquæ terram fodit, interea tamen thesaurum reperit. Respectu inuentionis thesauri dicitur causa per accidens, eò quòd id non intenderet. Et istud astruitur per Dionysium: Nemo malè agit ad malum respiciens, id est, nullus intendit malum, vt malum. Hinc Augustinus, Si diligenter inspiciatur fortè ipse peccare nemo velit, sed propter aliud (emolumentum, vel luctum) quod vult, peccat. Omnes quippè,

Lib. 12. de ciuit. c. 7. 8. & 9.

De diui. nomin. c. 4.

Lib. quæstionum, & recitatur 15. q. 1. c. meritò in decreto.

qui scientes faciunt quod non licet, vellent licere facere: vsqueadeò ipsum peccare nemo appetit propter hoc ipsum, sed propter illud
Lib.1.c.1. quod ex eo sequitur. Simile habet Philosoph⁹:
Lib.3. Eth. Vnusquisque talia agit, qualia sibi videntur, & Salomon: Via stulti recta in oculis eius, & alibi:
Prouer. 12. Omnis via viri recta sibi videtur. Potest etiam
Prouerb.21. voluntas dici causa per accidens peccati, accidentalitate se tenente ex parte causę, eo modo
Lib.5. Metaph. & 2. Physic. quo Philosophus dicit, quòd Policletus est causa per accidens statuæ, accipiẽdo accidens non propriè, sed extenso vocabulo pro omni eo quod est extra essentiam & rationẽ quantitatiuam alicuius, quem propria passio, & ratio diuisiua generis. Voluntas enim in vniuersali (hoc est, communis Deo & creaturæ) non est causa peccati, nam tunc Deus peccare posset. Sed voluntas contracta, & restricta ad voluntatem creatam per id quod est limitatum esse. Esse autem limitatum non est de ratione voluntatis in communi, cùm sit quid inferius, sed accidit ipsi voluntati, quomodo animali accidit contrahi per rationalitatem, propterea voluntas potest dici causa peccati per
Matth.7. accidens. Quòd si obiicias illud Matthæi: Non potest arbor bona malos fructus facere: & glosam, quæ dicit: Nihil dubium quin causa boni sit bona, & mali mala. Respondetur: Seruator intelligit per arborem actum interiorem, & per fructum exteriorem actum, & increpat hypochritas Pharisæos monens eos, vt actus exteriores interioribus conforment, & contrà,

vt scilicet appareat quales sunt.

DISTIN. 35. QVÆST. VNICA.

Vtrum peccatum sit per se corruptio boni?

AVgustinus, in illud Ioannis: Sine ipso factum est nihil, satis supérque ostendit peccatum per se, seu propriè esse boni corruptiuum, seu priuationem. Ait enim, peccatum nihil est. Anselmus quoque ex professo hoc probat. Cùm autem boni peccatum sit formaliter corruptio, variant doctores Bonauentura asserente, quòd sit corruptio eius in quo est, nempe animæ, seu voluntatis. Thoma verò quòd sit corruptio boni supernaturalis, vt puta gratiæ. Henrico quòd sit corruptio habituum acquisitorum. Veruntamen hæ opiniones constare nequeunt. Nam ex prima sequeretur animam, cùm sit ens finitum, per ablationem alicuius finiti boni ab ea tandem consumi, quod est absurdum. Cùm enim à solo Deo creetur, ab ipso quoque solo destrui potest, & corrumpi valet, seu annihilari duntaxat. Ex secunda quoque assertione consequens foret secundum actum vitiosum non esse peccatum, quia cùm primum peccatum mortale totius gratiæ perditionis sit causa, secundum nihil gratiæ corrumpit. Deinde gratia, perinde ac anima à solo Deo creatur, & aufertur. Ex ambabus quoque opinionibus infertur peccata omnia

Ioan. 1.
Peccatum propriè quid sit.
Lib. de conc. virgin. & casu diabo. c. 5. & 6.

eiusdem esse speciei, propterea quòd forent eiusdem boni priuationes. Tertia etiam opinio non est veritati consona, quia cùm acquisitis habitibus stat mortale in aliquo, vt patet. Est igitur cum Scoto dicendum, quòd peccatum propriè est corruptio rectitudinis in actu secundo, non quidem rectitudinis quæ sit in actu, sed eius quæ debet esse. Vnde nec corruptio propriè accipitur, vt distinguitur à generatione, sed laxato vocabulo pro priuatione. Voluntas enim libera debitrix est, vt eliciat omnes actus suos conformiter superiori regulæ, hoc est iuxta Domini voluntatem, & eius præceptum. Quocirca cùm agit deformiter ab illa regula, caret iustitia, quæ deberet inesse actui, & non inest: Et hæc carentia (inquantum voluntas deficiens est illius causa) est formaliter peccatum. Huic assertioni consentit

Tom.6.lib. De duabus animabus cont. Manichæū. lib. de Parad.

Diuus Augustinus, peccatum est voluntas (seu velle) consequendi vel retinendi quod iustitia vetat, & à quo liberum est abstinere. Ambrosius: Peccatum est cœlestiū transgressio mandatorum. Ex his infertur actum ipsum voluntatis positiuum non esse formaliter peccatum, sed carentiam debiti ordinis in illo actu, & actum ipsum esse duntaxat materiale peccati. His accedit ratio huiusmodi. Omne peccatum secundum Anselmum est iniustitia formaliter, iniustitia autem priuatio iustitiæ: Igitur peccatum actuale est priuatio iustitiæ actualis, id

Hierem.2.

est, quæ deberet esse in actu. Subscribit Hieremias dicens: Dereliquerunt me fontem aquæ

vinæ (ecce formale peccati) & foderunt sibi cisternas dissipatas (ecce materiale.) Proinde si quæras vtrũ magis per se sit de ratione peccati, auersio à Deo, an cõuersio ad creaturarum. Respõdetur quòd auersio à Deo, siue volũtas sese formaliter cõtrariè à Deo auertat, vt puta nolendo Deum sibi fore propitium, contemnendo beatitudinẽ, & tale nolle est odire Deũ, aut formaliter negatiuè (vt cùm tẽpore debito omittit adimplere præceptũ illud: Diliges Dominum Deum tuũ, &c.) Siue virtualiter, quod cõtingit, cùm voluntas negligit id quod est ad salutẽ necessariũ, nempè præcepta secundæ tabulæ, & alia quæ nõ directè, & immediatè Deũ cõcernũt. Hoc enim modo voluntas formaliter quidẽ se à tali auertit præcepto virtualiter, aut à Deo, qui enim alicuius cõtẽnit præceptũ, ipsum quoque spernit præcipientẽ, vnde illud Matthæi: Qui vos spernit, &c. Sicut qui cõclusionẽ inficiatur, negat quoq; principia, ex quibus infertur: & valetudinarius, qui amarã respuit portionem vnde curari posset, sospitatem etiam negligit. Obserua autem primã auersionem, nempè formalẽ esse speciale peccatum, quia est odium Dei, aut omissio illius præcepti: Diliges Dominum, &c. nec inuoluitur in quolibet peccato. Secunda verò videlicet auersio virtualis est omni mortali peccato cõmunis, quia in omni tali peccato voluntas omittit quidpiam ad salutem necessarium. Necessarium, inquam, non iuxta Philosophorum doctrinam, sed Dei voluntatem iubentem. Si

Peccati ratio in quo potissimum consistat.

Matth. 10.

Matt. 16.

destruere, quam non ex incompossibilitate, sed vt demeritum destruit, Quocircà cùm Augustinus ait, peccatum est factum, vel concupitum contra legem Dei intelligendum est hæc dici peccata materialiter, non formaliter. Tom.6. Lib.21. cõtra Faustũ.

DIST. 36. QVÆST. VNICA

Vtrum peccatum sit peccati pœna?

PEccatum omne vtique pœna est, seu innexã inseparabiliter habet pœnam, quandoquidem pœna formaliter est priuatio boni conuenientis ipsi voluntati, seu volenti. Atqui peccatum priuat hominem maximo bono, nempè iustitia, & rectitudine debita, quæ sanè est profectio nobilior, & magis conueniens ipsi voluntati, vt est libera, quàm quodcumque commodum. Priuati igitur hac æquitate maius est homini detrimentum & pœna, quàm quiuis dolor, aut tristitia, seu cuiuscunque commodi (alius à iustitia) priuatio. Vnde Augustinus: Iussisti Domine, & ita est vt omnis inordinatus animus pœna sibi sit, & idem, Neque enim ad momentum est dedecus culpæ, sine dedecore iustitiæ. Inde prouenit, quòd pœna dicitur culpam ordinare, quia anima peccatrix nequit ordinatiùs, aut meliùs esse, quàm in pœna, alias relinqueretur inordinatum quidpiam in vniuerso. Ad hęc peccatum priuat hominem summo bono, nępè neo, Peccatum est pœna. 1.Confess. c.12. Lib.3 de lib.arb.

Voluntas enim corporalē quærens delectationem, ſpiritualem amittit conſolationem, deſiderans oblectari in creatura, ſuauitatē & delitias deſerit quæ ſunt in ſummo bono: Cúmque paruum & momentaneū proſequitur bonum, maximo, & perēni priuatur bono. Deinde peccatum vnum eſt alterius pœna. Nam in Geneſi dicitur: Nondum completæ ſunt iniquitates Amorrhæoru, & apud Pſalmiſtā: Apponit iniquitatem ſuper iniquitatē eorum, & Ozeam: Sanguis ſanguinem tetigit, id eſt, peccatū peccato additū eſt, & Apoſtolum: Propterea tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ, & vt impleāt peccata ſua sēper, &c. Ioāni etiā dicitur per Angelum, qui in ſordibus eſt ſordeſcat adhuc. Ratio adduci poteſt, quia volūtatē ſeſe à Deo auertentē per peccatū, iuſtè Deus (ſuam ſubtrahendo gratiā) deſerit, quæ proh dolor, à Deo ſic derelicta in alterū incidit peccatum. Præterea iuſto iudicio Deus cor peccātis obnubilat, vt præcedentis peccati demerito, & in alia cadat. Proinde vt Auguſtin⁹ ait, præcedētis eſt hæc pœna peccati, & tamē etiā ipſa peccatum eſt. Iuſtiſſimi enim Dei iudicio traditi ſunt, vt ait Apoſtolus, ſiue deſiderādo, ſiue alio modo explicabili, ſiue inexplicabili in paſſiones ignominiæ, vt crimina criminibus vindicarentur: Et ſupplicia peccātium non tantū ſunt tormenta, ſed & vitiorum incrementa. Adde quòd & voluntas peccās deſtruit in ſeipſa habitū ſeu inclinationē ad bonū, & fit ad malum propenſa, quæ eſt ipſi maximum incommo-

Peccatū eſt pœna peccati.

Gen. 15.

Pſalm. 68.

Ozee 4.

Rom. 1.

1. Theſſ. 2.

7. Apo. 22.

Tom. 7. cōtra Iulianū Lib. 5 c. 3.

dum. Insuper incurrit remorsum, & afflictionem internam, licet distracta eam continuò nō præsentiat. Et quemadmodum subsequens peccatum præcedētis est pœna, ita præcedens subsequentis esse causā oportet. Vnde Gregorius, Peccatum quod per pœnitentiā nō diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit, & idem alibi ait: Contemnenti qui non vult pœnitere ponit Deus offendiculum, vt scilicet grauiùs impingat. D. & Isidorus, Deus occultā superbiā clericorum vindicat per manifestā luxuriā. *In moralibus.* *Sap. I. c.* *Ezec. Hom. 12.*

Prædictis autē aduersari videtur, quod habet Augustinus: Omnis pœna iusta est, & iustum omne à Deo est, ergo & omnis pœna à Deo erit: Sed peccati Deus nō est author, igitur peccatū nō est pœna: Hoc dubio procul ex Augustino nō colligitur: Quod vt apertiùs noueris obserua duplicē esse pœnā, videlicet cōtractā (quā dicūt) quæ est alicui᷒ boni priuatio, vt rectitudinis actualis gratiæ, visionis, & fruitionis ipsi᷒ Dei, & inflictā, quæ sanè est quidpiā positiuū homini discōueniens, vt tristitia in anima, dolor in corpore. Et huiusmodi pœna, quæcūque, est à Deo (vt dictū est Resol. præcedēti.) Et de hac intelligit Augustin᷒, ait enim: In bonis operib᷒ Dei, bona opera sunt ista punitiua, licet sint mala istis punitis. Pœna verò cōtracta nō est à Deo effectiuè (cum nullā efficiētē habeat causā) nec deficiente primò, sed deserēte, & relinquēte, ratione primi demeriti ipsā creatam volūtatē (quæ deficit) in suo defectu, & in omnibus defectibus ad illam cōsequētibus. A *Tom. I. lib. I. retract. c. 16. & 26.*

Deo enim sic deserta in secundū cadit demeritum, quia Deus non coagit ad illud bonum, videlicet ad rectitudinē habēdā ad quā quantum est ex se cooperatus fuisset: Id est Deus nō iuuat hominem auxilio illo speciali, quo illi assistebat, cū esset in gratia licet generale auxiliū illi nō auferat, ideò prolabitur in varia scelera.

DIST. 37. QVÆST. VNICA.

Potést-ne à Deo peccatum esse?

Tom. 4. li. 83. q. q. 3. AVgustinus liberè profitetur Deū peccati non esse causam, Ait enim nullo homine sapiente authore fit homo deterior: tanta enim est ista in homine culpa, vt in hominem sapientem non cadat: Est autem Deus omni homine sapiente perfectior, quocircà eo authore nullus deterior fit: Adde illud Ioannis: Sine ipso factum est nihil, glosa, id est, peccatum, ergo peccatum, ergo peccatum est à Deo. Præterea Augustinus, qui causa est omni enti vt sit, nō est causa nō essēdi, quare cū peccatū formaliter sit non esse, seu negatio alicuius boni illius Deus nō erit causa, aut alicuius mali. Idem ibidē: Vitium est voluntas, quo est homo deterior, quod vitiū lōgè abest à Dei volūtate, vt ratio docet. Caue nihilominus cùm audis omnes Doctores Catholicos in hoc consentire, quòd Deus non sit malorum author, ne malorum pœnas, sicut peccata, aut actiones ipsas peccato substratas, id est actus

Ioan. 1. *Lib. 83. q. q. 21.* *Quest. 3.*

positiuos, qui sunt peccata materialiter, assertore Augustino (cũ definit peccatũ) includas, pœnarum enim Deus author est, sicut ipse per prophetam Amos ait: Non esse malũ in ciuitate, quod Deus non fecerit, Item apud Esayam ex persona sua ait, ego sum Deus creãs malum & faciens bonũ. Ecce hic dicitur creasse, & fecisse malũ, sed mali nomine pœna intelligitur, non culpa, sicut è cõuerso, cũ dicitur Deus non esse author malorũ, nomine mali peccata intelligentur. Ideóq; Augustinus qui dixerat, Quod De⁹ author mali nõ sit, quomodo id intelligẽdũ sit aperit dicẽs, vidẽdũ est-ne malè intelligatur quod dixi, Deus author mali nõ est, qui & omniũ quæ sunt author est, quia inquantũ sunt in tantum bona sunt: Et ne hinc putetur nõ ab illo esse pœnas malorum, quæ vtique malũ est his qui puniũtur, Sed hoc ita dixi, sicut dictum est, De⁹ mortẽ nõ fecit, cũ alibi scriptũ sit: mors & vita à Domino est, malorũ ergo pœna, quæ à Deo est, malũ est, quidẽ malis, sed in bonis operibus Dei est quoniam iustum est vt mali puniãtur, & vtique bonũ est omne quod iustum est. Sic ergo dicitur Deus non fecisse mortem, quia non fecit illud pro quo mors infligitur, id est peccatum. Deinde mala voluntas, & actus mali (qui dicũtur peccata materialiter) inquãtum sunt. vel inquantũ actus sunt, bona sunt & Dei natura bona, & ex Deo authore, licet inquãtũ inordinatè, & cõtra legem Dei fiunt, & debito carent peccata sũt, & nihil sunt: Et ex cõsequenti Deũ nõ habeant authorem, sed solam

Amos 3.
Esaye 45.
Tom. 4 in lib. 83. q. q. 21.
Lib. 1. retr. c. 26.
Sapien. 1.
Eccles. 11.

38. *Quæst. quæst. 21. in tom. 4.* voluntatem creatam deficienté. Hoc verò ita destruitur primùm ex Augustino, De⁹ boni, tátummodo causa, quocirca mali author nõ est: quia omniũ quæ sunt author est, quæ inquantũ
Quæst. 14. sunt, in tãtum bona sunt. Idem ibidem: Omne
Enchi. c 13. quod est inquantũ est, bonũ est, & in Enchiridio, omnis natura bonũ est, nec res aliqua mala esset, si res ipsa quæ mala est natura nõ esset:
Ioan. 15. deinde astruitur per illud Ioãnis: Sine me nihil &c. Atqui omnis actio siue bona, siue mala est ens, igitur absq; Dei concursu nõ fit. Quòd si dixeris illud de bona intelligi actione, ostẽdo
Esa. 10. oppositũ, Siquidẽ apud Esayã dicitur, væ Assur virga furoris mei, &c. Itẽ: Nũquid gloriabitur securis, in quẽ locũ glosa, sicut instrumenta nihil per se agẽtia, ita Sẽnacherib nihil per se operatus est, vt patet ex Esaya. Si ergo actio Sẽna-
Esa. 14. cherib mala erat, & crudelis ipse erat, & ipse erat illius actionis instrumẽtũ Dei, igitur talis actio à Deo erat tãquã à primo principio: & prin
Matth. 7. cipali agẽte. Insuper operatio miraculorũ est à solo Deo, sed aliquis faciẽs miracula peccat (vt patet apud Matthæum dicentem: Nõne in nomine tuo prophetauim⁹? &c. Cũ facit illa propter vanam gloriam, aut aliũ malum finẽ, igitur hæc actio substrata deformitati, & peccato est à Deo, & pari ratione quæuis alia. Adde ꝙ
Ioan. 11. & verba Cayphæ apud Ioãnem, quæ ipse propter malũ finem loquebatur, in quo & peccabat, concurrẽte Spiritu sancto pronuuciabantur, vt patet ex cõtextu Ioannis. Præterea om-
d. c. 11. Ioã. nis scientia à domino Deo est, tamẽ multi propter

pter auaritiá diſcunt:igitur illud addiſcere malū erit,& Deo cōcurrēte fit. Ad hæc cùm proles ex adulterio generatur,quæritur an Deus concurrat,vel non,ſi primum, habetur propoſitum, ſi non cōcurrat,ergo proles genita non eſt à Deo quod eſt blaſphemū. Ratione verò ſic comprobatur: Quæ ſunt eiuſdē generis habent eadem principia prima,ſed dare eleemoſinam propter Deum, & dare ob vaná gloriam ſunt eiuſdem generis in genere naturę,idcircò ſi primum ſit à Deo,& ſecundum erit. Huc accedūt duo incōueniētia,quæ adfert Scot⁹,videlicet quòd Deus non eſſet præſcius futurorum, nec omnipōtēs, vt ipſe optimè deducit in hac diſtinctione. Nō enim eſt præſci⁹ futurorum contingentiū, niſi quia certè nouit determinationem voluntatis ſuæ incōmutabilis, & inimperibilis ad illá producenda. Sed ſi humana voluntas eſſet aliquorū totalis cauſa, poſſet aliqua velle aliter quàm eſſent à Deo præuiſa. Deinceps quomodo eſſet Deus omnipotens, ſi nos poſſem⁹ quidpiá agere,aut velle contra ſuum beneplacitum? Quomodo,inquá, omnium rerum eſſentiarum, accidentium omnium viſibilium, & inuiſibilium creator,& conſeruator,ſi aliquod ens eſſet cui⁹ ipſe cauſa non eſſet? Sed tunc dubium eſt, quomodo creata voluntas ſit peccati cauſa, & non diuina: cùm vitioſus actus ab vtraque producatur. Reſpondetur,quando duæ partiales cauſæ concurrunt ad effectum naturalem ambarum, deffect⁹ eſſe poteſt in effect⁹ productione ex vnius illarum defectu,& non ex alterius. In pro- *Peccati cauſa Deus nō eſt.licet primi actus.*

posito diuina voluntas,& creata cõcurrunt quidẽ ad eundẽ effectum malum, sed defectus (qui est in tali defectu) prouenit ex defectu creatæ voluntatis, propterea quòd non det rectitudinẽ ipsi actui, quã posset, & tenetur dare autẽ diuina voluntas, licet nõ teneatur eã dare (cum nulli legi sit Deus astrictus) tamen quantum ex se est, eã vtiq; daret, si homo cooperaretur. Vniuersaliter enim quidquid Deus antecedenter daret etiam consequẽter, seu efficaciter, quantum est ex se, si nõ adesset impedimentum. Dans autem homini liberam voluntatem, dat & opera recta, quæ dubio procul subsũt facultati ipsi⁹ volũtatis. Quocirca quantum est ex se ipse omni voluntatis actui debet rectitudinem, & daret ex consequẽti (seu reipsa) si ipsa voluntas hominis ex parte sua quemcumque actum rectè eliceret. Quãuis igitur primi actus Deus sit causa, nõ oportet tamen quòd ipse peccet, sicuti non rectè colligim⁹, De⁹ est causa mortis, aut tristitiæ nostræ, aut comestionis, ergo Deus moritur, tristatur, comedit aut bibit: Et quẽadmodum bonus scriptor operans, vel per atramẽtum fluidum, vel in pagina fluida vel per calamum ineptum est causa bonitatis, si quæ relucet ex arte in scriptura illa, sed non est causa maculæ in illud scriptum prodeũtis: Hæc nempè oritur non quia scriptor malè scripsit, sed qua papirus in qua scripsit, vel vitiata erat, vel calamus ineptus fuit: Sic Deus cùm operatur per liberum arbitrium fluidum, vel fugitiuum, à Deo quidem est causa actionis, & entitatis ex libero arbitrio prodeuntis, sed non est causa de-

formitatis, secundum quam liberum arbitrium, deuiat, ad deficit à regula diuinæ voluntatis. Quòdsi inde colligas Deum agere contra suam prohibitionem, si videlicet ad actum concurrat vitiosũ: Et potest gratia exempli adduci prohibitio facta Adæ, esus ligni scientiæ boni, & mali. Respõdetur, Deꝰ cùm aliquã prohibet actionẽ, eam nõ sibi, sed alij vetat, nec prohibet suã cooperationem, quam nõ subtrahit creaturæ. Quãobrem actio ipsa quatenus actio est à Deo, sed non inquantũ prohibita. Sed inde (dices) consequitur hominem nõ peccare, propterea quòd in tali actu sese diuinæ cõformet voluntati, vult enim actum. quem Deus coefficit. Respondetur, voluntas Dei signi, est regula nostrorum actuum, non voluntas beneplaciti: Ideò quamuis huic volũtati beneplaciti se homo cõformet nõ idcircò semper bene agit. Hac de re vide latiùs & Gebrielem. *Dist. vlpri-mi tit. Lect 68.*

DISTIN. 38. QVÆ. VNICA.

Vtrum intentio sit actus solius voluntatis? *Intentio est actus solius voluntatis.*

INtendere in præsentiarũ est in aliud tendere: Hoc autẽ bifariã accipi potest: Primò generaliter pro actu cuiuscũque potentiæ, quę in quidpiam fertur, vel vt in obiectũ, vel vt in finẽ, siue huiusmodi potentia seipsã in suis actibꝰ determinet, siue nõ: & sic cuilibet cõpetit potentiæ, & intellectiuæ, & sensitiuæ. Secundò accipitur propriè, veluti pro actu potentiæ seipsam determinantis, quippe quæ non ducitur ab obiecto, sed seipsam in illius

consecutionem, vel fugã ducit, vt in finem: Et hoc modo nequit esse naturalis potẽtiæ, sed tãtùm liberæ, id est ipsius voluntatis, quatenus liberè seipsam in finem mouet, & non respectu cuiuscumque obiecti, & quia voluntas actum intellect⁹ vt directiuum præsupponit, non secus ac pedis incedentis operatio actionem oculi viã præostẽdentis exposcit. Idcircò intendere propriissimè sumptum, erit totius liberi arbitrij intellectũ, & voluntatem includentis: Et id quidẽ ratione voluntatis, perinde ac intelligere cõpetit ipsi homini, sed ratione intellectus. Quòd si idẽ sit actus medij, & finis (vt cùm quis vult Dei
Matth. 6.
præcepta propter Dei amorem obseruare) act⁹ ille in finem fertur erit pater intentio propriè, quatenus in medium ad illum finem mater dũtaxat. Quòd si nitaris intellectui intentionẽ tribuere, cùm dicat Christus apud Matthæum si oculus &c. Item vide ergo ne lumen quod in te &c. Et glosa, oculum, & lumen (quæ ad intellectum pertinent) de intentionẽ exponant. Respondetur quòd ibi intentio dicitur actus intellectus, propterea quòd operatio voluntatis actũ intellectus præexigat. Hæc autem latiùs à Magistro pertractantur hac distinctione, qui & intentionẽ esse ipsius voluntatis asserit, propterea quòd ex suo fine cognoscatur, vtrũ recta sit, an praua. Deinde finem, quem intendere debet explicat, videlicet Dei amorem, iuxta Augustinum in enchiridio omnia præcepta diuina referuntur ad charitatem de qua Apostolus: Finis
1. Timot. 1.
præcepti, &c. Præterea quomodo volũtas duos

fines suis actib⁹ præstituere absque offensa possit (quamuis alter sit quid temporale) modò fines subordinati sint, & secundò intentius in vltimum referri possit. vide Magistrum.

DISTINCT. 39. QV. 1. & 2.

Sunt ne in voluntate Synderesis, & conscientia?

SYnderesis propriè est habitus principiorum practicorum, id est, quatenus ex contemplatione, & frequentatione propositionum dictantium de praxi seu operatione aliqua, quib⁹ cognitis terminis mox intellect⁹ virtute luminis naturalis, de quo Psalmista: Signatum est super nos lumen &c. Et Apostolus: Cùm enim gentes &c. assentit. Qualia principia sunt hæc, & similia, omnia quę vultis vt faciant vobis homines. &c. Et quod ab alio oderis &c. Is autem habitus inclinat intellectum ad assentiendum actu talibus principiis: Et huiusmodi notitia actualis principiorum dictat voluntati, vt exequatur opus conferre tali principio: Propter quod hic habitus (qui propriè est Synderesis) dicitur semper, & necessariò ad ab bonum stimulare, & à malo retrahere, & semper esse rectus. Et quantùm attinet ad intellectum liberum arbitrij natum est velle cõformiter istis principiis, licet ex parte voluntatis liberæ non velit ob id quòd voluntas nõ cogatur. Propterea Synderesis nequit esse in voluntate. Obserua præterea synderesin etiã capi pro intellect⁹ naturali instinctu, atque inclinati-

Synderesis quid, & in quo sit.

Psal. 4.
Rom. 2.
Matth. 7.
Luc. 6.
Tobiæ. 4.

oni aſſentienti huiſmodi principiis Notitia enĩ talium principiorũ ſynderesis actualis nuncupatur, ſicut & ille habitus ſyndere ſis habitualis. Vide Angeſtum: vbi quoque reperies adhibito ſcholio, quod in eum locũ dedim⁹, an ſynderesis extingui poſſit, & quàm ſit hoc homini periculoſum. Conſimiliter conſcientia eſt habitus concluſionis practicæ, id eſt, illatæ ex principiis practicis, vt habitus huius concluſionis, De⁹ eſt diligẽdus, cui competunt quæcũque de ſynderesi præterea dicta ſunt. Nam & conſcientia ſæpi⁹ pro ſynderesi accipitur, eſt quoque in intellectu: Cætera verò quæ de cõſcientia dici debent vide Angeſtũ in moralibus, quo videlicet ſe debeat quis illi conformare, erroneam deponere &c. Si ex prædictis elicias doctores meliorẽ habere conſcientiã, cùm conſcientia ponatur habitus intellectus, hoc ſanè non conſequitur, Siquidem ſola legis notitia ſpeculatiua etiam exacta non reddit hominẽ conſcientioſum (vt dicunt) ſed oportet quòd ſciat practicè applicãdo notitiam ad particulare agibile.

In moralibus textu vlt. c. 3. 2. dubio.

Conſcientia quid & in quo ſit.

Cap. 7. tex. 1. nota. 4.

DISTIN. 40. QVÆST. VNICA.

Eſt ne omnis actus ex fine dicendus bonus?

OBſerua triplicẽ eſſe actuũ bonitatẽ, preter eam, quæ cũ ente conuertitur, Naturalẽ videlicet, Moralem, & Meritoriã, Naturalis eſt perfectio ſecunda alicuius rei integrata ex omnib⁹ conuenientibus naturaliter ei rei, & ſibi inuicẽ, iuxta illud Dionyſij. Bonũ eſt ex integra, & perfecta cauſa

De deui. nomin. cap. 4.

quemadmodum in corpore pulchritudo eſt, & conſurgit ex aggregatione omniũ conuenientium tali corpori, & inter ſe, vt puta quantitatis, coloris, & figuræ, vt habet Auguſtin⁹. Malitia verò naturalis eſt, quãdo illa deſunt, aut aliqua illorũ. Propterea act⁹ dicitur bon⁹ naturaliter, quãdo habet ea quæ ſibi naturaliter conueniũt & ad eſſe eius naturale concurrunt, nempe cauſã efficienté, obiectum, finem, & modum, vt cùm infidelis motus pietate, egeno ſubuenit iuxta ei⁹ indigentiã. Quando aliqua horũ quatuor deſunt actus eſt naturaliter malus, vt ſi priuatus homo occidat. Bonitas actus moralis conſurgit ex aggregatione omnium circunſtantiarum actui cõuenientum: non quidẽ abſolutè ex natura act⁹, ſed quia ei ſecundum rectã conueniũt rationẽ. Quæ circunſtantiæ ſunt cauſa efficiciens libera, obiectũ ſeu materia, finis (quæ eſt præcipua circunſtantiarum (modus, tempus, & locus. Malitia verò moralis eſt, quando iſtæ circunſtantiæ, aut aliqua deeſt: vnde conſequens eſt ſolã circunſtantiam boni finis (etiamſi à recta præſtituatur ratione) non ſufficere ad actus bonitatẽ, ſed aliæ quæque requiruntur circunſtantiæ. Adferes fortaſſe Ambroſiũ dicẽtem: Affect⁹ tuus operi tuo nomen imponit, & Auguſtinũ: Nemo cõputet bona opera ſua ante fidẽ: ita enim mihi videtur eſſe, vt magnæ vires, & curſ⁹ celerrim⁹ præter viã quia vbi ipſa fides nõ erat, bonũ op⁹ nõ erat: Bonũ enim op⁹ intentio facit, intẽtionem fides dirigit: Non valde attendas quid homo faciat, ſed quid cùm facit attendat. Hæc proculdubio in

Lib. 8. de Trinit. c. 3.

Bonitas moralis.

Malitia moralis.

Lib. 1. offic. cap. 3. in cõ. 1. Super Pſ. 31.

bonis operibus generaliter ſunt vera, nõ in malis: Omnia ergo hominis opera ſecundũ intentionem, & cauſam iudicantur bona & mala, exceptis his, quæ per ſe mala ſunt, id eſt, quæ ſine præuaricatione fieri, nequeunt, non enim facienda ſunt mala, vt inde veniant bona. Vnde licet finis ſit præcipua conditio bonitatis actus, non eſt tamen ſimpliciter ſufficiens. Poſsũt præterea dictæ authoritates intelligi de bonitate meritoria, quæ adiicit bonitati mortali, quòd actus fiat, & eliciatur ex gratia: Hæc enim bonitas principaliter ex fine conſurgit. Poſito enim quòd actus ſit bonus moraliter, ſit deinde meritorius, ex debita actus in finem (Deum videlicet) relatione: quæ relatio tunc eſt debita, cùm actus ex inexiſtente elicitur charitate. Reſpexit
Geneſ. 4. dominus ad Abel & cætera. Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, &c. Deus peccatores non au-
Ioan. 9. dit & cætera. Quapropter licet Hæretici, Iudæi, Turcæ multa operentur propter Dei amorẽ, nihilominus non merentur, quia ex charitate inexiſtente non prodeũt hæc illorũ opera, & fide
Hebræ. 11. in Chriſtum ſyncera, ſine qua Deo nemo placere poteſt. item nemo venit ad patriam.

DISTIN. 41. QVÆ. VNICA.

An aliquis actus indifferens eſſe poſsit?

HAVD dubiè inter bonitatem, & malitiam mortalem, medius eſt actus naturaliter duntaxat bonus (de quo Reſolut. præcedenti) qui profectò indifferens eſt inter bonitatem moralem, & malitiam. Deinde

inter actum meritorium, & mortale peccatum mediat actus, mortaliter solùm bonus, id est, qui habet omnes debitas circunstantias, sed non refertur in vltimum finem ex charitate, qui etiam in hoc actuum genere indifferens est. Quod & hac ratione astrui potest. Primò cùm videlicet quis Deum cogitat, aut eius perfectiones, seu opera, & ipsum diligit, ac propter eius amorem quidpiam vult agere iuxta illud: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit: Secundò Ioan. 14.
virtualiter, sicut cùm quis ex cogitatione Dei, & eius dilectione (quæ priùs habuit) peruenit ad electionem alicuius medij ad ipsum Deum perducentis, vt est resipiscentia, aut persolutio diuini officij, datio eleemosinæ. Quamuis enim tunc cùm hæc exequitur opera actu non meminerit Dei, virtualiter tamen, id est virtute prioris considerationis, & amoris in Deum referuntur, & propter ipsum fieri dicuntur, modò non interuenerit contraria voluntas. Tertiò habitualiter, vt puta sit omnis actus ad Deum referibilis manens cum charitate (quæ est principium referendi) dicatur habitualiter referri. E contrario bifariam actus dicitur in Deum non referri: Primò negatiuè, quia nec actu, nec virtualiter in ipsum refertur: vt si quis non cogitans Deum, eleemosinam det, de qua etiam antea non cogitarat: Secundò priuatiuè, quia non est natus referri, vt veniale peccatum: Tertiò, quia corrumpit principium referendi ipsam videlicet charitatem, vt peccatum mórtale: duo auté vltimi modi priuatiuè, & qui corrumpit princi-

pium referendi peccata sunt: Et duo virtualiter, & habitualiter primi meritorij. intermedij verò moraliter & negatiuè sub quibus continetur actus naturaliter tantùm bonus, qui nullum est peccatum, nec in Deum actualiter, nec virtualiter refertur, sed tantùm habitualiter, videlicet quia natus est referri. indifferētes sunt, quia fieri potest, vt nulla sit in eis deordinatio, quæ ad rationem peccati sufficiat, vel venialis. Non enim tenetur homo necessariò, & sub mortalis peccati, aut venialis pœna semper omnes actus suos actualiter, aut virtualiter referre. Quia Deus nō obligauit nos ad rem tam arduam: nec in illis actibus est sufficiēs bonitas, vt sint meritorii, quia minor relatio quàm virtualis non sufficit ac meritum. Cùm igitur Apostolus ait: Siue manducatis, &c. Et consulo, non id præcipit, sed consulit veluti homini optimum, & perfectius, quomodo etiam & virginitatem consulit.

1. Cor. 10.
Ad Colos. 3.
1. Cor. 7.

DISTINCT. 21. Q. 1. 2. 3.

Consistitne peccatum in cogitatione, sermone, & opere?

HIc primum omnium est obseruandum malitiam aut peccatum primò principaliter, & (vt aiunt) formaliter in volūtatis esse actu. Siquidem habitus, & priuatio habent fieri circa idem subiectum. Cùm igitur habitualis iustitia, quæ originali opponitur delicto, & actualis, quæ mortali demeritoriè aduersatur peccato, in voluntate consistunt, consistēt & ibi peccata ipsa, Hæc patent ex Anselmo: Cui

piuus subscribit Augustinus dicens: Causa prius peccandi est voluntas. Huc accedit, quòd omnis actiua causa præter voluntatem est naturalis, & naturaliter, & necessariò quantum est ex se agit. Ex quo fit vt nulla ob suā operationem vituperabilis sit propter ipsam voluntatem. Causa siquidem naturalis (vt ait Augustinus) non agit nisi secundum quod accipit ab alio vt agat. Igitur in sua actione non est primò peccatum. Vnde consequitur etiā in cogitatione, sermone, & opere non esse primò & formaliter peccatum, sed in voluntate sola. Materialiter tamen, & secundariò in illis est peccatum, quatenus videlicet subsunt imperio ipsius voluntatis. Voluntas enim, vt habet Anselmus vbi supra reginā est, & domina in homine, & cæteræ potentiæ ei obediunt, quamobrē tenetur ipsa nedum suos actus rectè, & debitè elicere, sed etiā efficere vt actus aliarū potentiarū æqui sint, & iusti. Quēadmodū igitur, cùm voluntas rectè alias mouet potētias, earum actus recti sunt & boni, bonitate tamen participata, id est, quam habent à bono voluntatis interiore actu: Sic dum eis ad malū vtitur in ipsis malitia est, & peccatum participatiuè, id est, act⁹ illarum mali sunt, ob malitiā interioris actus ipsi⁹ voluntatis. His suppositis expediēdum est an cogitatio sit in potestate voluntatis, & quomodo, deinde quēadmodū mala sit. Cogitationē ꝑfectò subesse volūtati liberè profitetur August. dicēs: Quod voluntas vult, & copulat intelligētiā proli, id est, facit vt intellectus obiecti notitiam habeat, quæ sanè notitia proles

De pecc. ori. cap. 4.
Lib. 3. de lib. arbitr. cap. 1.
Libr. 3. de lib. arbitr.
Cogitatio est in potestate voluntatis, & quomodo.
Lib. 11 de Tri. c. 3. & 15. lib. c 27.

Lib. 2. de Anima. est intellectus, quia ab eo producta. Item Philosophus, intelligimus cùm volumus. Prima tamẽ alicnius obiecti notitia non subiacet voluntatis imperio, cùm talis volũtatis actũ præcedat necessariò: Vnde Augustinus: Nõ est in potestate nostra, quin visis tãgamur. Sed secũda cogitatio subest voluntati, quod sic ostẽditur. Vna intellectione distincta & perfecta existente in intellectu possunt esse mille aliæ confusæ, & imperfectæ (nisi illa adeò perfecta esset vt contingit in raptu aut extasi, quòd secum aliã non pateretur) patet, quia in sensu hoc accidit. Sẽsus enim plura obiecta simul percipit, multò magis intellectus, illis autem plurimorum obiectorũ notitiis in intellectu existentib[9] voluntas potest in qualibet sibi complacere, & delectari, & displicere secus parentem cum prole nõ copularet contra Augustinũ. Quando verò voluntas complacet sibi, & delectatur in cogitatione aliqua, confirmat illam, & intendit, quare licet prius foret remissa ipsa cogitatio, intenditur tamen tunc, & perficitur per complacentiam, & hoc modo voluntas cogitationem imperare, & ad illam intellectum conuertere potest. Voluntate autẽ nolente aliquam cogitationem, illa vtique remittitur, & tandem esse desinit, & sic intellectus dicitur auertiàtali cogitatione per voluntatem. Vt autem noueris quonam pacto peccatum sit, obserua volũtatẽ duos habere act[9], videlicet complacẽtiæ, & concupiscentiæ, & ille semper ipsũ præcedit. Et enim volũtas prius cõplacet sibi in aliquo obiecto, & diligit ipsum, quàm velit aut

Libr. 3. de Lib. arbitrio.

concupiſcat ei aliquod bonum. Voluntas igitur ſibiipſi & intellectui ac aliis potētiis inordinatè quidpiā concupiſcere poteſt, & in tali cōcupito complacere, & delectari. Quādo igitur voluntas alicuiꝰ illiciti cogitationē imperat, qua vult obiectum per recordationem intellectui eſſe præſens, vt in eo delectetur in cōplacētia hac plena poſt deliberationem, id eſt, poſtquā intellectus dictauit talem cogitationē eſſe amouendā (propterea quòd volūtas ſit cauſa quare cōtinuetur) eſt mortale peccatum, vt cogitare luxuriam, hoc modo inimici mortē, &c. Quemadmodū enim voluntas mortaliter peccat concupiſcēs ſibi, aut alteri potentiæ inferiori delectationem illiciti obiecti, ſic peccatum eſt velle cogitationē talis obiecti, vt delectetur. Hoc autem colligitur ex Auguſtino, vide Magiſtrum vbi colligit B. Auguſtinus delectationem ſine cōſenſu opꝰ eſſe mortale, dicens, ſi ſola mulier, id eſt, portio inferior, de re illicita cogitat totus homo dānabitur, niſi mediatoris interueniēte gratia liberetur. Si ſit autē alio fine, nō vt delectetur quiſpiam, rem illicitam cogitat, quatenus videlicet eam abhorreat, & deteſtetur tunc aut in ſimilibus, aut in cōfeſſionibus non eſt peccatum, quantumuis cogitatio ipſa ſit deteſtabilis, modo obiectū non deſideretur ſub ratione delectabilis iſtius. Patet ex Auguſtino, definire intemperantiam, verbúmque eius dicere (hoc eſt, formare eius cogitationem, ſeu notitiam) pertinet ad moralem Philoſophiam. Eſſe autem intemperatum pertinet ad illud quod in illa arte culpatur, ſicut noſcere, &

Libr. 12 de Trinit. c. 1.
Diſt. 24. c. Itaque vt breuiter ſūmam perſtringam.
Lib. 6. de Trin. c. 10.

Li. de duabus animabus. definire solecismum pertinet ad loquẽdi artem, facere autem illum vitium est, quòd in illa arte *Lib. de vera relig.* reprehẽditur. Cùm igitur Augustinus ait, peccatum nusquam esse nisi voluntate, & alibi pec- *Li. 3. de lib. arbit. c. 15.* catum est adeò voluntarium, vt si nõ sit voluntarium, non sit peccatum, & alibi: Nõ est in potestate nostra quin visis tangamur, ex quibus apparet cogitationem non esse peccatum. Verum est formaliter, sed materialiter peccatum est in cogitatione, & in aliis actibus, non tamẽ nisi quatenꝰ formaliter, vel virtualiter, seu interpretatiuè imperantur à voluntate. Consimiliter di- *Sermo est sæpe peccatum.* cendum est de sermone: Primò quod subsit voluntati: virtus enim motiua hominis est in obe- *Li. 1. Polit.* dĩctia seruili, quę vocatur despotica, id est, plena & perfecta, ipsius voluntatis. Omne enim membrum hominis (modò non fuerit indispositum) ad imperium volũtatis mouetur. Formare autẽ voces articulatas, & intelligibiles est actus potentiæ motiuæ, igitur sermo est in voluntatis potestate, modò instrumẽta vocis formatiui nõ sint impedita. Quamobrem & in sermone quoque *Matth. 5.* peccatum est materialiter, iuxta illud: Qui dixe- *Iacobi 3.* rit fratri suo, &c. & illud: Si quis in verbo, &c. Propterea quòd voluntas nõ det rectitudinem ipsis verbis, hoc est, nõ efficiat, vt pote vt verba proferantur cũ debitis circunstãtiis, nempè ad Dei honorem, & proximi ædificationẽ, formaliter tamen tale peccatum, & præcipuè est in vo- *Matth. 15.* luntate, iuxta illud Matthæi: Ex corde exeũt cogitationes malæ, &c. Opera quoque sensitiuarũ, potentiarum ratione virtutis motiuæ voluntati

subsunt, vide August. Quia apertio palpebrarũ requiritur ad visionem, & motus localis palpebrarum obedit animæ, eatenus visio est in potestate voluntatis. Alio quoque modo harum potentiarum actus sunt in potestate voluntatis, inquantum videlicet perfectiorem actuũ habere possũnt, cùm voluntas fertur circa obiectũ illarum. Si enim voluntas imperet viuificæ potentiæ, vt absque vagatione intueatur obiectũ aliquod, perfectiorem multo talis obiecti visioné producet, quã secluso voluntatis imperio. Virtus enim vnita fortior est seipsa dispersa. Idcircò etiam in ipsis operibus est peccatũ materialiter, quando non fiunt cum debitis circunstantiis, & carent rectitudine participata .i. quã habere deberent à bono interiori volũtatis actu: vnde Psal mista: Reddet vnicuique secundũ opera sua, & Ioãnes in Apocal. Opera enim illorũ, &c. Quòd si proferas Apostolum dicentẽ, Nõ enim quod volo, &c. Respondetur illud intelligi de primis motibus, in quibus nullum est peccatum, cùm omnẽ præcedant voluntatis actũ. Deinde si dixeris peccatũ nõ esse in operib⁹ propterea quòd in multis illorũ cõueniam⁹ cũ brutis: Et peccatũ nõ potest esse in eo quod est commune brutis, & hominibus. Respondetur quòd appetitus noster sensitiuus, in quo conuenimus cum brutis, est liber, & rationalis per participationem. non quidẽ per actũ suum, sed per actũ voluntatis, cui subest, & propterea potest conuerti ad bonũ, & auerti à malo. Non sic in brutis, quorum sensitiuus appetitus non est rationis particeps.

Libr. 11. de Trinit. c. 8.

Opera etiã externa sũt peccata.

Apocal. 14.

Rom. 7.

Vtrum voluntas in Spiritum ſanctum peccare poſsit?

Matth. 12. Marc. 3 Luce. 2.

Voluntatem poſſe in Spiritum ſanctum peccare ſatis ſupérque ex Matthæo, Marco, & Luca manifeſtum euadit. Sed quomodo peccatum aliquod præcisè in Spiritum ſanctum committi poſſit, ſic quòd non in alias perſonas,hoc ſanè ambiguum, cum in tribus perſonis ſit vna, & ſimplex maieſtas, potentia, bonitas, &c. Pro quo obſeruandum venit duo eſſe in peccato auerſionis à Deo, & conuerſionis ad creaturam. Quatenus autem peccatum hominem à Deo formaliter (vt in tranſgreſſione præceptorum primæ tabulæ) vel virtualiter(vt in tranſgreſſione ſecundæ tabulæ) auertit,& cedit in irreuerentiam alicuius perſonæ, non poteſt ſic ab vna auertere, quin & auertat ab aliis perſonis virtualiter, id eſt, nequit contra vnam perſonam committi, quin committatur contra alias virtualiter, actualiter autem poteſt. Poteſt, inquam, eſſe actualis auerſio,ſeu offenſio vnius perſonæ, & non aliarum. Patet, nam cùm ſint tres articuli diſtincti trium perſonarum, poteſt quis vni illarum diſcredere,non diſſentiendo aliis,quemadmodum Philoſophi, Iudæi, & Turcæ credunt in Patrem,& non in Filium & Spiritum ſanctum. Inſuper oratio dirigi poteſt ad Patrem ſolum, aut Filium,aut Spiritum ſanctũ, vt fit in illo Hymno: Veni creator, &c.Ergo à ſimili, & vna actualiter offendi poteſt,ſine aliarum actuali offenſione,

ne, virtualiter tamen tres ſemper offenduntur. Sed impræſentiarum peccatū in Spiritum ſanctum non accipitur hoc modo, ſeu propriè, ſed appropriatè, vt puta quæ eſt contra appropriatum Spiritui ſancto: Licet vna, & eadem potentia, ſapientia, & bonitas ſit in tribus perſonis, ſcriptura tamen paſſim patri attribuit potentiam, filio ſapientiam, Spiritui ſancto bonitatem: Proinde qui ex infirmitate, ſeu impotentia (id eſt ex paſſione, & inclinatione appetitus ſenſitiui) peccant, in patrem peccare dicuntur, qui ex ignorantia, in filium, qui ex certa malitia, in Spiritum ſanctum. Veruntamen non quodcūque peccatum ſic ex certa malitia commiſſum, nempe aut ex paſſione, aut infirmitate, vel ignorantia eſt in Spiritum ſanctum, quia peccatum in Spiritum ſanctum aſſeritur grauiſſimum. Illud autem peccatum poteſt fieri contra præcepta ſecundæ tabulæ, quorum tranſgreſſiones leuiores ſunt, quàm in prima tabula, propterea quòd auertant à Deo virtualiter tantùm. Oportet igitur peccatum in Spiritum ſanctū propriè acceptum cōmitti contra præcepta primæ tabulæ. quia tunc actualiter, & formaliter ab vltimo fine auertit. Nec omnia peccata quæ fiunt contra præcepta primæ tabulæ, ſunt in Spiritum ſanctum, quia cùm hoc peccatum ſit grauiſſimum, neceſſarium eſt quòd appetatur actui perfectiſſimo in Deum conuerſiuo cuiuſmodi eſt dilectio Dei: Quapropter odium Dei (ſi concedatur) propriè erit in Spiritum ſanctum: ſed quia doctor non admittit odium

Dei in se, Cum igitur post Dei dilectionem actus perfectissimus quo voluntas in Deum fertur, sit actus spei, oppositum eius erit peccatum grauissimum, videlicet desperatio, & obstinatio in malum, cum desperatione, & proposito non pœnitendi. Et hoc est peccatum in spiritum sanctum. Ex quibus elicitur tria requiri ad peccatum in spiritum sanctum. Primum quòd sit ex certa malitia, Alterum quòd sit contra præcepta primæ tabulæ, Postremum quòd sit actus oppositus actui perfectissimo in Deum conuersiuo. Huiusmodi peccatum dicitur etiam finalis impœnitentia: Non quia homo discedit ex vita præsenti absque pœnitentia, sed propterea quòd peccator talis decreuerit non pœnitere. Et tale propositum oritur ex desperatione bonitatis dininæ, & quemadmodum ait Augustinus, pessimi homines incidunt in hoc peccatum: vt patet de Cayn dicente, Maior est iniquitas mea &c. de Iuda, Achitophel. Ad hæc tale peccatum irremissibile dicitur, non simpliciter quin remitti possit, quandiu homo est viator, sed præ cæteris peccatis dicitur irremissibile, ob duo. Primum quia istud peccatum directè opponitur principio remissionis in Deo, videlicet bonitati, & misericordiæ, quam non attribuit Deo, sed solam iustitiam, & hæc habet rationem desperationis. Talis enim Dei misericordiæ diffidit. Secundum quia corrumpit, & aufert dispositionem in peccatore ad habendam remissionem, nempe displicentiam peccati, & contritionem cum conuersione ad

Peccatū finalis impœnitentiæ.

De fide ad Petrum.

Gene. 4.
Matth. 27.
Lib. 2. Reg. cap. 17.

Peccatum irremissibile.

Deum,& hoc inquantum proponit non pœnitere. Si aduersus prædicta obiicias illud Ioannis, Qui me odit,&c.& glossam, Qui peccat in vnã personam peccat & in aliam, Hoc sanè verum est virtualiter, non autem semper actualiter aut appropriatè. Prædictis quoque adiici potest voluntatem sic ex certa malitia peccare posse, vt velit malum, etiam sub ratione mali, Id est in quo non sit verum bonum, vtile, aut apparens: Et ad authoritatem Dionysij. Nemo operatur malum, ad malum respiciens &c. & similes authoritates: Respondetur has authoritates esse intelligendas regulariter, & de potentia voluntatis ordinata, secus de potentia eius absoluta, qua vult vti suæ libertatis plenitudine.

Ioann.15. *Eiusdē dist. quæst.2.* *Voluntas potest malū velle sub ratione mali.* *Lib. 4. de diui. nomin.*

DISTIN. 44. QVÆ. VNICA.

An peccandi potestas à Deo sit?

Potentia peccandi bifariam accipitur, primò pro potentia illa, quas quis offendere potest, quæ est voluntas ipsa, & hæc à Deo est: Secundò accipitur pro respectu ipsius voluntatis ad actum peccandi,& adhuc bifariam, quia vel respectus talis terminatur ad materiale peccati, & sic talis respectus est à Deo, sicut extrema illius (voluntas videlicet, & actus ipse ad quem ipse concurrit) vt dictum est: Aut talis respectus terminatur ad difformitatem, quæ

Peccandi potentia an sit à Deo. *Resolut.37*

est in actu:& cùm talis difformitas nihil sit positiuum:sed mera priuatio illius, Deus non est causa, quia nullam habet efficientem causam, sed solùm deficientem voluntatem creatam, vt ostensum est superius ibidem. Quod igitur ait Anselmus, Posse peccare non est libertas, nec pars libertatis, sic accipiendum est, quòd posse peccare non est libertas &c. vt libertas est perfectio simpliciter, id est vt libertas accipitur in communi,& dicitur de Deo, & creaturis, quia tunc posse peccare competeret Deo, Sed posse peccare est aliquid libertatis creatæ,& limitatæ. seu restrictæ ad creaturam, & talis est à Deo, quoniam ex ipso,& in ipso, & per ipsum sunt omnia, Cui honor,& gloria in secula seculorum. Amen.

Lib. de lib. arbi. cap. 2. & 3.

FINIS.

RESOLVTIONES TERTII SENTENTIARVM SCOTI.

LIBER TERTIVS.

DISTIN. 1. QVÆ. 1. 2. 3. 4. ET 5.

Fuit-ne poßibile humanam naturam verbo vniri?

Naturam humanam verbo in vnitate suppositi vnitã fuisse satis supérque constat ex sacris literis, proclamante Ioanne, Verbũ caro, &c. & Apostolo, Qui factus est, &c. Vbi venit plenitudo &c. Huc accedit quòd hoc sit fidei articulus, quare nec ambigere id fas est. Modus tamẽ huius ineffabilis, & à seculi (vt ait Apostolus) absconditi mysterij sobria mente, & simplici inquiri potest, perinde ac virgo ipsa credula verbis Angeli sciscitabatur, Quomodo fiet istud &c. Et Christus ipse, quid de Christo in lege promisso Pharisæi sentirent expiscabatur, vt veritas ipsa latiùs pateret, quæ tamen sole clariùs ex veteri instrumento sese pandebat. Tria proinde expendenda impræsentiarum veniunt. Primum quid vnio hæc personalis importet, Alterum quomodo verbò diuino conueniat, Postremum quomodo ipsi naturæ humanæ. Quã-

Verbum assumpsit humanã naturam. *Cap. 1.* *Rom 1.* *Galat. 4.* *Luc. 1.* *Matth 22.*

tùm ad primum, hæc vnio non est quid absolutum, sed respectus quidam seu relatio, non communis nec æquiparentiæ, quæ videlicet sit eiusdem rationis in vtroque extremo: Qualis est similitudo, æqualitas &c. Sed disquiparentiæ, quia non est eadem habitudo in persona assumente, & natura assumpta. Persona enim assumens nullam habet realem habitudinem, seu relationem ad naturam creatam, sed tantùm relationem rationis. Natura verò creata realiter refertur ad verbum (secus non esset realis hæc vnio) non quomodo causatum ad causam, nam sic ad totam refertur Trinitatem. Iuxta illud Pater meus vsque modò operatur, & ego operor, Augustinus, Ad creaturam Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt vnum principium: Et, quod omnibus est in ore, opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa. Vide Magistrum. Sed alio specialiori modo, & singulari, & admirabili, qualis non est reperibilis in vllis creaturis. Vide Driedonem. Deinde non repugnat verbo hæc vnio, quia nullam in eo compositionem, passiuam potentiam, limitationem, aut aliam imperfectionem ponit. Natura enim humana nec est de essentia filij Dei, nec accidens eius, sed existit in illo secundum singularem quendam essendi modum, quem humanus intellectus capere nequit, sicut nec personarum processionem, & alia fidei mysteria, & secreta. Propterea suadet Apostolus vt intellectum nostrum captiuemus in obsequium Christi. Postremò non repugnat ipsi humanæ naturæ verbo vniri

Ioannis 5.

Lib. 5. de trinit.

vlt. cap. huius dist.

De ecclesiast. dogmat. lib. 2. ca. primi in fin. fol. 179

diuino, cùm ipſa (perinde ac omnis creatura) ſit in perfecta obedientia ipſius creatoris. Quod vt penitus comprehendas, obſerua diſcrimen inter natum creatam, ſingularem, & perſonam creatam. Natura enim ſpecifica, & quantum eſt ex ſe communis conſtituitur ſingularis per differentiam indiuidualem: Perſona verò non per aliquod abſolutum, ſed per negationem duplicem, nempe dependentiæ actualis, & aptitudinalis. Siquidem cùm natura creata non dependeat, ſeu non eſt vnita actu, aut aptitudine ſuppoſito alterius naturæ, tunc eſt perſona, & perſonalitate propria. Vnde natura ipſa prius eſt ſingularis, & indiuidua prioritate naturæ, quàm ſit perſona: & cùm poſſit dependere à ſuppoſito alterius naturæ, ſeu illi vniri, in illo priori inſtanti naturæ aſſumpta eſt à filio in diuinis, & vnita perſonæ diuinæ, priuſquam eſſet perſonata (vt aiunt) perſonalitate propria. Vnde colligitur nullam eſſe perfectam perſonam niſi diuinam: illi enim ſimpliciter repugnat alteri communicari per aliquid poſitiuum abſolutum, vel reſpectiuum, non autem perſonæ creatæ. Hæc enim licet non dependeat à ſuppoſito alterius ſpeciei actu, aut aptitudine, dependet tamen potentia. Tres autem perſonæ eandem numero naturam aſſumere nequeunt, ſic vt perſona ſit primus, & immediatus terminus talis vnionis. Nam fieri nequit vt idem dependeat à pluribus cauſis totalibus in eodem genere cauſæ. His ſubſcribit Anſelmus. Plures perſo- *Pro 2. queſtione.*

Lib. de incarnat. ver. cap. 7. nes (inquit) eundem hominem omnino assumere nequeunt. Si verò terminus primus talis vnionis sit ipsa natura in tribus per se existens, non est inconueniens vnam naturam à tribus assumi, quasi mediante vna essentia existente in tribus, perinde ac vna albedo potest esse in tribus corporibus, si vna superficies, in qua est, esset in eis. Tunc autem non assumeretur ad vnitatem naturæ, sicut modo assumpta est ad vnitatem personæ, id est natura humana, si assumeretur immediatè ab essentia diuina, nõ fieret eadem illi realiter, nec cum ea constitueret aliquod compositum, sed quemadmodum & nunc specialiori modo, à nobis inexplicabili, eidem vniretur. *Pro 3. quæstione.* Quamuis autem plures personæ eandem numero naturam (vt explicatum est) assumere nequeant, nihilominus vna persona plures assumere naturas valet, hoc enim nec naturis, nec ipsi verbo diuino repugnat cùm propterea nihil in eo poneretur nisi plures relationes rationis, aut quòd esset terminus plurium relationum realium. Idem autem potest esse fundamentum, & terminus plurium relationum etiam realium, vt similitudine prioritatis &c. Plures item effectus ab eadem causa esse possunt. Adde quòd & tota trinitas sit terminus omnium relationum realium ipsarum creaturarum. Tunc quoque essent plures homines, tot videlicet quot humanas assumerent naturas, licet esset vnicum suppositum, & persona vna. Sicut dicimus patrem, & filium esse vnum spiratorem, & duos spirantes, propterea

quòd adiectiuum importet suum significatum formale per modum actus egredientis à potentia: Nomen verò formale per modum habitus, & quietis. Porrò si iniquiras an suppositū creatum aliam creatam naturam sustentare possit hypostaticè, cùm bifariam intelligi possit, nempe effectiuè, & terminatiuè, primo modo nequit. Hoc est enim Dei solius, in cuius manu, & obedientia sunt omnes creaturæ. An verò possit secundo modo, hoc problematicum est etiam apud Scotum, licet videatur declinare ad partem affirmatiuam, quia absque sufficienti (inquit) ratione non est negandum suppositum creatum extraneam naturam sustentare posse, Deo id efficiente. Postremò quoniam præcisa causa huius vnionis naturæ humanæ ad verbum, non est propterea quòd suppositum diuinum assumens contineat virtualiter perfectionem suppositi creati, & natura assumpta sit in potentia obedientiali eiusdem, sed verbum terminat hanc dependentiam, propter subsistentiam independentem. Idcirco essentia diuina non est formalis ratio terminandi hanc vnionem, sed proprietas personalis, quod sic astruitur: In quocunque supposito est ratio formalis terminandi hanc vnionem, ipsum terminat eam, Patet autem in quo est essentia diuina non terminat eam, Igitur essentia non est ratio formalis terminandi eam. Insuper persona vna assumit naturam humanam, & non alia, Igitur per illud quo est hæc persona distincta, & determinata: Sed hoc est proprietas relatiua so-

Pro. 4. quæ.

Pro. 5. quæ.

Lib. de pro. Spiritus sancti. cap. 17. lùm secundum Anselmum. Igitur ipsa est formalis ratio terminandi hanc dependentiam humanæ naturæ ad verbum.

DISTINCT. 2. QVÆST. I.

An fieri possit vt humana natura Deo hypostaticè vniatur, & tamen non fruatur?

Natura assumpta potest frui.

Haud dubiè naturam natam frui, hypostaticè verbo vniri, & nihilominus non frui haud implicat contradictionem, & hoc vel maximè, quia assumi potest prorsus absque gloriæ, aut alio creato habitu. Huc accedit quòd in triduo caro immediatè vniebatur verbo, & tamen non fruebatur. Quidquid autem verbum potuit conseruare sibi vnitum, immediatè potuit assumere. Quòd si inde inferres Deum posse peccare, respondetur quòd sicut Beati potentia Dei ordinata peccare non possunt, ita quoque Deus potentia ordinata non posset non dare naturæ assumptæ summam charitatem, & vlterius summam fruitionem. Potuit quoque verbum diuinum naturam non intellectualem; vt lapidis, aut agni &c. assumere. Id enim neque verbo repugnat, cùm sit independens suppositum, neque tali naturæ, quia ipsa non habet perfectiorem suppositi rationem, quàm natura intellectualis, quæ ab ipso assumpta est. Et quamuis non asumeretur talis natura ad vnitatem personæ (cùm hoc illi repugnet) sed ad vnitatem suppositi duntaxat;

Nihilominus quia ſuppoſitum recipit prædicationem illius naturæ in qua ſubſiſtit, eſset ibi communicatio idiomatum, & lapis de Deo enunciaretur. ſicut nunc homo.

DISTINCT. 2. QVÆ. 2.

Vtrum verbum primò, & immediatè aſſumpſerit humanam naturam?

DVplex hac in re expenditur medium, Intrinſecum videlicet, quod nihil aliud eſt quàm pars aliqua, vel plures ipſius naturæ aſsumptæ: Et intrinſecum, quod eſt gratia, aut aliud ſupernaturale donum naturam diſponens ad hanc aſsumptionem. Deinde medium intrinſecum traditur duplex, nẽpe quod, & quo, Sic enim loquuntur. Non intercessit profectò in hac vnione medium intrinſecum, quod, id eſt quidpiam quod priùs fuerit à verbo aſſumptum, ſed ipſa natura humana tota fuit primò, & immediatè à verbo aſsumpta, & non vna pars eius prius altera, ſed ipſum totum reſultans ex partibus. Quantum autem ad mediũ intrinſecum, quo concedi poteſt animam hoc modo fuiſſe medium huius aſsumptionis, non quòd ipſa fuerit in aliquo priori inſtanti aſſumpta, & in ſecundo inſtanti corpus, & ex conſequenti totum ipſum cõpoſitum: Sed propterea dicitur medium, quòd & ſit forma ſubſtantialis cõſtituens ipſam naturã, & ſit cauſa operationũ conuenientium huic naturæ, & ratio formalis, ſeu cauſa, quare hæc natura ſit viſibilis, ſicut

Verbũ totam aſſumpſit naturam.

vniuersaliter forma substantialis est causa, quare ens naturale agat, & patiatur. Ex hoc facilè colligitur totum per se esse aliud ens à suis partibus siue seorsum siue coniunctim accipiatur: Secus non esset discrimen inter vnum per se, & vnum aggregatione, vt cumul⁹ lapidũ, quia hoc est suæ partes sicut illud. Deinde non esset aliquis proprius terminus totalis ipsius generationis, nec quippiam in morte hominis corrũperetur, cùm partes maneant. Materia quoque, & forma nihil causarent, nec esset aliquod primum subiectum primæ passionis. Tale quoque ens tertium est quid absolutum, & non respectus, quia terminus generationis non est respectus, nec propria passio consequitur respectum, sed absolutum. Præterea in ipso toto est forma (quam dicunt) totius distincta à forma partis: Id est, quæ informat alteram partem, quæ quidem forma totius nihil aliud est quàm quidditas naturæ, hoc est natura in abstracto accepta, humanitas, equinitas &c. quæ dicitur forma, non propterea quod per informationem vniatur in composito, aut alicui parti eius, & ex consequenti compleat, & perficiat vltimatè ipsum compositum, Sed quia dat esse quidditatiuum, & essentiale composito, ac denominationem, Siquidem ab humanitate Socrates homo dicitur formaliter, sicut ab albedine album dicitur album. Quòd si quæras quare potius materia, & forma constituant vnum ens tertium, quàm subiectum & accidens, non est alia ratio, quàm natura, & proprietas ipsorum, quod sic explicuit Scotus, quia

Totum est ens tertium distinctum à partibus suis.

Forma totius.

hoc est hoc, & hoc est illud. Id est materia est per se potentia,& forma per se actus, Illud igitur quod immediatè vnitum fuit filio in diuinis, fuit ipsa natura tota, quæ est vnum ens tertium distinctum à suis partibus. De medio verò intrinseco,quale ponitur gratia,dicendum est non fuisse aliquod tale. Non enim prius illi humanitati collata est gratia, quàm fuerit assumpta, quod satis innuit Ioannes dicens, Vidimus gloriam eius &c. Plenum gratiæ,& veritatis. Propterea autem fuit plenus gratia,quòd esset vnigenitus Dei patris. Insuper gratia datur ad operandum: Operationes autem sunt suppositorum, quare oportuit naturam priùs esse suppositum, quàm recipere habitum ad operandum. Postremò quod competit alicui per se, priùs inest illi, quàm illud quod conuenit illi per accidens, sed competit per se naturæ esse personam (quia si non fuisset assumpta, fuisset in se personata) & per accidens haberet gratiam, Igitur prius fuit persona, quàm gratiam habuerit, priùs videlicet natura. Ioan.1.

DISTIN. 2. QVÆST. 3.

Vtrum incarnationem præcesserit corporis organizatio?

Corpus sacrum ipsius Christi non priùs sanè tempore fuit animatum, seu informatum anima rationali, quàm fuerit à verbo assumptum, quia tunc hæc natura fuisset in se *Corpus Christi non priùs animatũ quam verbo vnitum.*

prius perſonata, quàm in verbo. Corpus enim animatum ſi in aliquo tempore eſt in ſe ſubſiſtens, eſt perſona. Quòd ſi ita accidiſſet, Virgo Maria non fuiſſet mater Dei vera contra Damaſcenum, quia non genuiſſet Deum, ſed talem hominem purum, cuius natura ſubinde Deo vnita fuiſſet, & ratio maternitatis virginis terminata fuiſſe iam in productione hominis puri: Deinde corpus Chriſti non prius tempore fuit organiſatum, & completè effigiatum per vltimam formam corporalitatis immediatè diſponentem ad animam intellectiuam, quàm fuerit animatum, quia nec aliter in nobis contingit.

Lib. 3. c. 12. contra Neſtorium.

Corpus nõ prius organiſatum quàm animatum.

Quantum autem attinet ad tranſmutationes præcedentes inductionem formæ corporalitatis vltimæ, quæ ſunt primò motus localis, quo materia defertur ad locum conuenientem generationi, nempe ad matricem, Deinde alteratio, qua materia diſponitur ad formam corporis organici: Dubium eſt an præceſſerit tempore incarnationem verbi, vel fuerint in eodem inſtanti factæ, in quo verbum ſibi talem vniuit naturam: hoc autem ſolus nouit Spiritus ſanctus, & tota Trinitas quæ hoc myſterium operata eſt. Quod ſi ponamus illa in tempore fuiſſe facta, facilius erit deprehendere diuam virginem ad illos motus fuiſſe cooperatam: Sin in inſtanti facta fuiſſe teneamus, & nullum fuiſſe ibi localem motum, aut mutationem ſucceſſiuam, fatendum erit in vltimo inſtanti conſenſus virginis expreſſi his verbis, Ecce ancilla Domini &c. quo fidem adhibuit verbis ipſius angeli, ver-

bum diuinum in vtero eius factum fuisse verum hominem, & tamen illud instans nihil ad hanc pertinens incarnationem fuerat factum. Quòd si prædicta expendantur iuxta prioritatem naturæ, cùm fundamentum relationis præcedat natura relationem ipsam (quia secundum Philosophum, & Augustinum, quod nihil est in se, nihil est ad aliud) & tota natura sit fundamentum illius vnionis ex præcedenti resolutione, operæpretium est illam naturam priùs natura fuisse formatam, quàm fuerat verbo vnita: Et eadem ratione corpus priùs natura fuisse complete organisatum, quàm animatum. Vide Magistrum vlt. cap. huius distinct.

DISTIN. 3. QVÆST. 1.

Fuit ne beata Virgo cum originali concepta peccato?

DVo in peccato originis, iuxta Theologorum doctrinam sunt, formale videlicet & materiale, (ita enim loquuntur) Formale est carentia iustitiæ originis, cum debito habendi eam: Hoc non fuit in Virgine Maria, & si originalem iustitiam non habuerit, quandoquidem Adam eandem pro se & omnibus amisit posteris, habuit nihilominus quippiam ei æquiualens. Immò in acceptatione diuina excellentius, videlicet gratiam Spiritus Sancti, quæ est gratia gratum faciens, & in hoc præstat iustitiæ originali,

quæ eſt gratia gratis data. Cum tali autem gratia non ſtat in homine peccatum originale, aut mortale. Quemadmodum igitur olim Deus in circuncisione, & nunc in baptiſmate gratiam confert, per quam liberatur quis in eo inſtanti ab originali: Sic conceſſit virgini in inſtanti ſuæ conceptionis gratiam hāc per quam præſeruata fuit ab hoc peccato. Et quamuis tunc in eius corpore naturaliter generato carnis infectio extitiſſet, ſicut in aliis, nihilominus, non infeciſſet neceſſariò ipſam animam, ſicut in renatis per baptiſmum. In quibus licet (iuxta multorum ſententiam) hæc carnis remaneat infectio, tamen animam non inficit, nec eam originali peccato reddit obnoxiam. Adde (vt ſatisfiat his, qui putant originale peccatum ex hac corporis labe contrahi) quòd & Deus ipſe, antequam animam ſacratiſſimæ virginis corpori infunderet, potuit ipſius carnem ab hac prorſus mundare labe, & infectione. Omnia enim apud Deum poſſibilia ſunt.

Luc. 1. Vnde & B. ipſa Virgo, Fecit mihi magna qui potens &c. Poſitiuum autem, ſeu materiale peccati originalis eſt fomes, ſeu concupiſcentia carnis quæ nullo modo fuit in virgine: Vnde Sapiens

Cant. 4. Tota pulchra es amica mea &c. Ita enim tenet Eccleſia, & in concilio Baſilienſi definitum

Rom. 8. fuit. Ex Apoſtolo quoque colligimus, quòd quando Deus ingenita alicui confert beneficia, confert minora. Ait enim, Qui proprio filio nō pepercit, ibi, Cū eo nobis omnia donauit. Contulit virgini vt eſſet eius mater, quod vtique ingens

gens est donum, quare non etiam eam ab originali præseruasset peccato? Præterea Hieremiæ dictū est à Deo; Prius quàm te formarem ibi, dedi te. De Ioanne Baptista prædixit Angelus, Et Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ. Si hi duo sancti mundati fuere priusquam nascerentur, qui erant duntaxat futuri ministri verbi Dei, & veritatis diuinæ testes, quid existimandū est de illa quam Deus elegerat, vt mater foret vnigeniti Dei? credendum est vtique ipsam priuilegio singulari præfulsisse, ac excelluisse cæteros sanctos, & sanctas, quātò matris nomē nomini ministri præstat. Proferes forsitā Apostolū dicentē. Omnes in Adā peccauerunt, & cōsimiles scripturæ locos. Et non ob aliam causam dicuntur omnes in Adam peccasse, nisi quia fuerint in eo secūdum rationem seminalem, secundum quam B. Virgo consimiliter fuit in eo. Ergo & ipsa in eo peccauit. Respondetur quòd omnes naturaliter ab Adam propagati sunt peccatores; id est ex se, & modo suæ propagationis carent iustitia originali: Sed si alicui in instanti primo creationis suæ animæ detur gratia (quemadmodum factum fuisse virgini sacræ credimus) is licet originali careat iustitia, nūquam tamen eius est debitor, quia merito alterius peccatum præuenientis gratia ei datur, quæ æquiualet, & præstat iustitiæ originali quantùm ad aliqua. Sic accipiendum est & illud Augustini, Firmissimè tene, & nullatenus dubites omnem hominem, qui per concubitum viri & mulieris

Hiere. c. 1. *Luca 1.* *Rom. 5.* *De fide ad Petrum.*

concipitur cum peccato originali, nasci, intel-
1.c.Ioan. lige quantum est de se. Et quod idem Augusti-
nus ait de Christo. Solus innocens (videlicet
per naturã) quia non sic venit, scilicet per no-
In sermo. nati. Dom. stram propagationem. Et illud Leonis Papæ,
Sicut à reatu nullum liberum reperit (scilicet
Lib.3.c.3. ex se) ita liberandis omnibus venit. Cùm ita-
que Damascenus ait de virgine, Spiritus sanct⁹
purgauit eam (purgatio autem non est nisi à
peccato) accipiendum est non de culpa inexi-
stente, sed quæ infuisset in primo instanti suæ
conceptionis, nisi illius animæ gratia tunc in-
Epist.174. ad Episcopos Lugdunenses. fusa fuisset. Quòd si obsistas cum Bernardo,
tunc non potuisse purgari, aut sanctificari, pro-
pterea quòd illic libido fuerit: Respondetur
in conceptione naturarum (quæ fit, cùm ani-
ma infunditur quadragesimo die in masculis &
octuogesimo in fœminis à decisione seminis)
non fuisse libidinem, licet concederetur fuisse
in conceptione, & commixtione seminum. Et
quamuis anima fuisset infusa in commixtione
seminum, non propterea obstabat gratiam illi
animæ tunc infundi. Ad rationes quoque D.
Thomæ quas desumit ex duobus mediis, quo-
rum primum est excellentia ipsius Christi, qui
fuit vniuersalis omnium redemptor, & omni-
bus electis cœlestis regni ianuam aperuit,
quod non videtur verum, si virgo prorsus ab
originali fuisset immunis, nam non eguisset
redemptore: Respondetur virginem sacram
maximè eguisse Christo redemptore, cuius
merito preseruaretur à peccato, quod ex ratio-

he suæ propagationis incurrisset, sicut & cæteri, nisi per eius gratiam præseruata fuisset. Quemadmodum enim cæteri per Christum à peccato sunt liberati, ita virgo præseruata ne peccatum contraheret, per cuius quoque meritum factum est, vt ianua cœlorum semper illi fuerit aperta, quæ vtique eidem, sicut & cæteris extitisset clausa. Quòd si curiosiùs perscruteris an conscendisset cœlum, si ante filium defuncta fuisset: Non sanè, nam & nullus patrum (etsi illis remissum originale fuisset, & quodcunque actuale) illuc ante Christum conscendit. Nam ita consilio diuino definitum erat, vt quamuis per meritum passionis Christi præuisæ, originale, & cætera remitterentur peccata non tamen omnem pœnam originalis debiti (cuiusmodi est priuatio visionis diuinæ) per præuisam passioné remittere disposuerat, sed per exhibitam reipsa duntaxat. Alterum medium D. Thomæ est ex his quæ apparent in virgine: primum quia ipsa fuit communi lege propagata, & ex consequenti eius corpus de infecto formatum semine: & ita habebat vnde originale contraheret peccatum, quia anima ex corpore inficitur. Respódetur originale peccatum nó contrahi ex labe carnis animam inficientis, vt dictũ est resolutione tertia secundi libri, sed ex Dei statuto. Alterum eorũ quæ in virgine apparent, sunt pœnæ cómunes naturæ humanæ, consecutæ ex originali peccato, vt fames, &c. quæ non fuerunt ab ea voluntariè

Maria non conscẽdisset cœlũ, si defuncta fuisset ante Christum.

aſſumptæ, vt à Chriſto, ideo iuſtè à Deo illi inflictæ & non ob aliam cauſam quam propter peccatum originis. Reſpondetur quod à virgine ablatæ ſunt pœnæ omnes inutiles, cuiuſmodi erat originalis culpa, ad malum propenſio, ac pœnæ conſequentes particularia indiuidua, vt cholera, phlegma, &c. Vtiles autem, & quæ totā conſequuntur ſpeciem eidem relictę fuerunt, quibus ad virtutes exerceretur, & mereretur. Dices tandem ipſa, natura prius fuit perſona, & filia naturalis Adæ, quàm gratiam habuerit. Ergo in illo priori carebat iuſtitia originali. Reſpondetur ipſam prius quidem natura iuſtitia caruiſſe, quàm habuerit gratiam: Sed inde non ſequitur, ſeu hæc prioritas naturæ non ſignificat, quòd in illo inſtanti naturæ fuerit verum dicere, B. virgo eſt priuata iuſtitia originali, ſed quòd fuiſſet priuata, niſi fuiſſet ab alio præſeruata. Porrò eius puritati fauet Auguſtinus dicens cùm de peccatis agitur, de Maria nullā prorſus volo habere quæſtionem. Et Anſelmus, docuit (inquit) vt ea puritate virgo niteret, qua maior ſub cœlo nequit intelligi. Atqui in Angelis reperitur pura innocentia ab omni culpa, multò igitur magis in virgine. Si enim in originali concepta fuiſſet, maior vtique puritas quàm in ea intelligi, & inueniri poſſet. Sacratiſſimæ autem humanitatis Chriſti ſanctificatio ſeu ab originali peccato exemptio, ſecundum Magiſtrum lib. 2. diſtinct. 30. & priſcos Talmudiſtas ſic contingit. Peccante enim Adamo Dominus Deus (vt aiunt ipſi)

Lib. de natura, & gratia.

De concep. virg. c. 18.

Pro 2. quæ.

quippiam illius portionis, de qua omnes eius filij generati sunt, incorruptum, & non infectũ conseruauit, & hoc idem transfusum esse à generatione in generationem sine aliqua infectione vsque ad B. virginem, & inde formatum esse corpus Christi, quo etiam modo Galatinus astruit immunitatem virginis à peccato. Veruntamen hæc assertio, cùm non solidis constet argumentis, eadem facilitate contemnitur, qua probatur: nam cùm finita esset ea portio per ablationem finiti, in successione tot generationum consumptum fuisset, nec absque speciali miraculo (quod citra necessitatem non est ponendum) conseruatum fuisset, aut multiplicatum. Propterea alij, qui tenent originale ex carnis infectione contrahi, astruunt corporis Christi puritatem, ex eo quòd tota virginis carò sanctificata fuerit, ex qua deinde Christi corpus formatum fuit. Sed conuenientius est vt dicamus cum Anselmo, Christum idcirco originale nunquam contraxisse peccatum, quòd non fuerit naturalis Adæ filius, & ideo nec originalis debitor iustitiæ: Acceperunt enim soli illam originalem in Adamo iustitiam, qui ab eo per rationem seminalem, hoc est communem propagationem descenderunt, quorum Adam naturalis extitit pater: Et quemadmodum illi soli in eo iustitiam acceperunt, ita in eo amiserunt. Quocirca licet Christus prius fuisset homo, & non Deus, propagatus tamen miraculosè (vt fuit) ex virgine, non contraxisset peccatum illud, iuxta

Christus ab originali immunis quomodo.

De concep. virg. c. 10. & seq. c. 19. Anselmi sententiam, & idem alibi ex professo assignat duplicem innocentiæ Christi rationem. Primum sanctificationem virginis matris, deinde miraculosam ipsius corporis formationem, non secundum legem communem, quarum vtraque per se sufficeret, vt Christus innocens nasceretur.

DIST. 4. QVÆST. VNICA,

Vtrum B. Virgo verè fuerit mater Dei, & hominis.

Luc 1. *Maria verè Dei, & hominis mater* *Matth. 1.* VEritas affirmatiuæ partis huiusce quęstionis satis supérque ex Luca, & aliis scripturæ locis constat. Ait siquidem Angelus ad ipsam. Ecce concipies in vtero, &c. Cùm esset desponsata, &c. Et Damascenus Dei genitricem verè sanctam Mariam *Lib. 3. c. 12.* prædicamus: Sicut enim verè Deus est, quia ex ipsa genitus est, Ita ipsa verè Dei genitrix dicitur, non quòd verbi deitas ex ipsa essendi principium assumpserit, sed quia non purum genuit hominem, sed suppositum quod verè Deus erat, & homo, & nihilominus in æuum virgo permansit. Non enim formali aliqua oppositione maternitas, & virginitas opponuntur, sed duntaxat respectu naturalis propagationis, secundum legem communem: virginitas enim fœcunditatem non tollit, sed solùm viri commixtionem. Maternitas verò

masculi copulationem non necessariò ponit, licet communiter eam requirat, quare si alius actionem patris naturalis (virtus diuina potest) suppleat, materniras erit vnà cum virginitate in eadem, sicut in Beatissima virgine fuisse haud hæsitamus. Si hæsites deinde quonam pacto clausa parere potuerit, & efficere, vt duo corpora (videlicet Christi, & Mariæ) simul essent, non vtique propria id peregit virtute, sed diuina freta virtute, & ope Spiritus sancti. Quamobrem Damascenus dicens Christiparam autem nequaquam dicimus sanctam virginem, non absolutè negauit eam esse Christi matrem. Sed iuxta sensum Nestorij) qui sub vocabulo Christotocon venenum suæ hæresis occultabat, dicens Christum pro pura supponere creatura) non Christotocon sed theotocon nuncupandam censuit, ne in vocabulo ipso cum hæretico conueniret, & proinde illius hæresi fauere videretur. Durum adhuc fortasse videbitur Mariam verè Christi matrem dici, cùm mater in prolis generatione actiuè sese habeat, & Christi corpus in instanti vel adeò breui formatum fuerit tempore, vt virtus creata in eo agere non potuerit. Respondetur matrem quidem in prolis generatione actiuè se habere, sicuti pater, licet minus principaliter (quamuis oppositū sanctus Thomas putauit) & nihilominus agere posse in instanti, aut breuiori quātumuis tempore, quando vicem naturalis patris virtus supplet diuina, veluti in Christi cōceptione accidit. Virgo

Maria Christum quomodo enixa est.

Lib. 3. c. 12.

enim fœcunda erat naturaliter, & eius actionem non impediuit Spiritus sanctus, Idcirco & actiuè se in Christi conceptione habuit. Vnde & Damascenus, Spiritus sanctus dedit ei potentiam susceptiuam, simul autem & generatiuam, Non quòd miraculosè eam reddiderit fœcundam, cùm naturaliter talis esset (non enim erat sterilis) sed potentiàm remotã quam habebat in actu primo fecit propinquam, supplendo actioné patris naturalis. Quanuis enim fœmina vim generandi obtineat, non tamen generare potest sine viro, qui potentiam eius reducit ad actum secundum, id est operationem, quod virgini præstitit Spiritus sanctus: Susceptiuam autem potétiam dedit ei, quatenus erat generatiua verbi diuini. Sicut enim Christi humanitas tantummodò erat in potentia obedientiali, vt vniretur verbo, non habens ad hoc inclinationem naturalem, aut dispositionem aliquam: Ita B. virgo habuit duntaxat obedientialẽ potentiam vt fieret verbi mater, Idcirco enim erat verbi mater, quia verbum subsistebat in illa natura sibi vnita. Sed potést-ne concedi virginem fuisse naturalem Christi matrem, an dicendum quod miraculosè Christum genuerit? Haud dubiè diuersa hîc sunt expendenda. Si enim ipsum spectes modum, quo virginis fœcunditas ad actum reducta est, quia à Spiritu sancto, non à Patre naturali, deinde & modum procedendi in hac generatione, quia vel fuit hæc generatio Christi subita, aut tam breui peracta tempore, vt

Maria fuit ve naturalis Christi mater.

non possct hoc pacto fieri naturaliter, Dubio procul, quantum ad ista, fatendum est quòd miraculosè Christum genuerit: Sin attendas virtutem generatiuam virginis, quæ illi connaturalis erat, quæ ex viro, vt cæteræ mulieres fœcunda concipere poterat, liberè profitendum venit ipsam esse verè naturalem Christi matrem.

DIST. 5. QVÆST. 1.

An humanam assumpserit naturam diuina?

QVamuis Incarnationem diuinā effecerit essentia vnionis, tamen harum naturam formalis, aut proximus terminus nequaquam extitit: potuisset quidem esse terminus, seu immediatè sibi humanam vnire naturam, si ad terminandam hanc vnionem sufficere dixerimus, ipsum terminum esse quid singulare per se existens, licet non sit incommunicabile. Natura siquidem diuina singularis est, ac per se existit. At verò si teneamus oportere ipsum terminum esse quippiam incommunicabile, non poterit diuina essentia is esse terminus cùm communicabilis sit, & reipsa tribus communicetur diuinis personis, sed sola tunc id poterit persona. Adde quòd si diuina natura primò & immediatè humanam sibi vniuisset veluti terminus, çùm eadem in tribus sit personis, consequens *Diuina essentia an humanā assumpserit.*

esse tres quoque personas fuisse incarnatas.

DISTIN. 5. QVÆST. 2.

Fuit-ne creata persona assumpta?

CVm ratio personæ præter naturā singularem, duplicem dependentiæ includat negationem, videlicet dependentiæ actualis & aptitudinalis ad suppositum alterius naturæ: Hoc est cùm persona sit natura intellectualis singularis, quæ actu non est communicabilis supposito alterius naturæ, nec inclinatur ad illud. Naturam autem assumi, sic ipsam actu à supposito extrinseco dependere, contradictio est ipsam assumi, & esse personatam persona propria. Patet, quia contradictio est naturam actu dependere ab alio, & non dependere. Adde quòd si persona creata fuisset assumpta, duæ personæ vna essent persona, quod est absurdum. Augustinus, Deus naturam hominis assumpsit, non personam.

Persona creata non fuit assúpta

De fide ad Petrum.

DIST. 6. QVÆST. 1. 2. ET 3.

Vtrum in Christo sit aliud esse verbi ab esse creato, & sit ipse aliqua duo?

DVplex assignant esse, nempe subsistentiæ, & essentiæ. Esse subsistentiæ est eius quod actu existit in seipso independenter & incom-

Christ⁹ habet duplex esse essentiæ.

mutabiliter. Et hoc solis competit suppositis aut personis, id est indiuiduis prædicamenti substantiæ. Quare cùm in Christo vnicum sit suppositum, erit & vnicum in eo tale esse. Esse autem essentiæ non distinguitur ab essentia reipsa, sed solùm in modo concipiendi, nempe sicut abstractum, & concretum. Quocirca cùm in Christo duæ sint essentiæ, & naturæ, erunt quoque in ipso & duo huiusmodi esse essentiæ, ac duo esse actualis existentiæ: Nam vtraque natura propriam habet existentiam, quæ ab altera inconfusa, impermixta, & distincta permanet. Natura igitur humana aliam habet existentiam àb existentia verbi, licet non aliam subsistentiam, quia subsistit in eadem persona: Vnde colligitur Christum non esse aliqua duo, quia non est duæ personæ, vt patet: nec est duæ naturæ: Quia istæ sunt falsæ, Christus est natura humana, Christus est natura diuina: Habet tamen in se duas naturas. His consentit Athanasius in Symbolo dicens, Non duo tamen, sed vnus est Christus. Si enim secundum naturam humanam diceretur vnus, & secundum diuinam vnus alius, tunc essent ibi duæ personæ subsistentes in duabus naturis. Quantùm verò attinet ad tres opiniones, quas Magister hac distinctione refert concernentes humanitatis assumptionem à verbo, Secunda est tenenda, quæ asserit corpus Christi & animam, prius quidē natura fuisse inuicem vnita ad constituendam hu-

Pro. 2. quæ. Christus nō est aliqua duo.

manam naturam, & sic à verbo fuisse simul assumpta: Sed non tenetur in eo quòd annectit personam verbi, quæ prius erat simplex post incarnationem fuisse compositam, quia non fuit ibi cõpositio propriè, quæ est inter actum & potentiam, id est inter materiã, & formam, aut inter subiectum & accidens: Sed mirabili modo, cui similis in creatis nusquam reperitur, vnitæ adinuicem hæ duæ naturæ fuerunt. Authoritates proinde Damasceni, & cæterorum, quæ insinuant illam personam esse compositam, sic accipi debent, quòd adeo verè est in Christo diuina natura, & humana, ac si personam componerent: veruntamen non componunt, nec aliquod tertium fit ex eis, sed distinctæ, & inconfusæ manent. Et hoc idem
Lib. 3. c. 3. asserit Damascenus. Aliæ autem duæ opiniones reiiciuntur, quarum prima asseuerat animam, & corpus Christi ordine naturæ prius fuisse vnita ad inuicem ad constituendum hominem, & deinde hic homo fuit à verbo assumptus. Et quia homo est nomen suppositi. Ideo in Christo dicit esse duo supposita, vnum creatum, & aliud increatum: Et nihilominus in Christo ait esse vnam personam, & illam esse suppositum diuinum, quia ratio personæ sumenda est à digniori supposito. Altera verò opinio (quæ est tertia) asserit Christi animam, & corpus diuisa ab inuicem sine vlla compositione verbo fuisse vnita: vndè cùm dicitur, quòd verbum assumpsit naturam humanam, intelligitur assumpsisse partes naturæ huma-

næ. Deinde dicit corpus, & animam fuisse vnita verbo tantùm accidentaliter per modum extranei habitus, perinde ac vestis corpori vnitur.

DIST. 7. QVÆST. 1. ET 2.

Est-ne vera hæc propositio, Deus est homo, & Deus factus est homo?

VEritas huius, Deus est homo, ex hac pēdet, verbū est homo: Cuius sanè veritas naturali lumine demonstrari nequit aut ex terminis cognosci, cùm sit contingens, sed fide duntaxat cognoscitur vera: dicente Ioanne, Verbū caro factum est, &c. Et Apostolo, vbi venit plenitudo temporis, &c. aut ex aliquo credito eius veritas est ostendenda. Suppositum enim existens in aliqua natura recipit prædicationem illius naturæ in concreto, vt habet Damascenus. Atqui ratione huius vnionis verbum subsistit in natura humana assertore Augustino, & fide id tenemus, igitur per illam verbū formaliter est homo: Quòd si inquiras qualis sit hæc prædicatio, verbum est homo: Proculdubio cùm Aristoteles, & cæteri Philosophi, qui humaniores nobis tradidere disciplinas hanc ignorarint naturarum [illegible]ionem, nec speciem, aut modum præscri[illegible]erunt prædicationum, ad quem hoc axioma redigi possit. Verbum

Deus est homo. *Cap. 1.* *Galat. 4.* *Lib. 3. c. 2.* *Lib. 1. de trin. c. 13.*

est homo. Non enim est prædicatio per se; cùm non sit necessaria inter eius extrema habitudo, nec per accidens; cùm humanitas assumpta verè sit substantia: Sed poterit dici prædicatio cõtingens, seu denominatiua, accipiendo accidens fusiùs, quàm metaphysici accipiãt, nempe pro omni eo quòd aduenit enti iam cõpleto, & in se perfecto. Sic enim natura humana vnita fuit verbo iam habenti esse cõpletum.

Pro 2. quæ.

Veritas autem huius, Deus factus est homo, patet ex Ioanne, Verbum caro factum est, &c. vbi caro pro homine ponitur: Vnde & Augustinus, Talis fuit illa vnio, quæ Deum faceret hominem, & hominem Deum. Et in Symbolo Nicæno, Homo factus est.

Ioan. 1.
De⁹ factus est homo.
Lib. 1. de Trin. c. 13.

Hæc enim propositio non denotat Deum factum simpliciter, sed factum secundum id quod per prædicatum homo exprimitur, nec adscribit Deo aliquam mutationem. Nam mutatio non est in actione aliqua, nisi terminus actionis, seu id quod per talem actionem acquiritur, sit forma substantialis, vel accidentalis ipsius suppositi, quod in incarnatione verbi non contingit, quia natura humana non est forma ipsius verbi. Quòd si omninò contendas cuilibet actioni correspondere passionem, Ergo huic incarnationis actiuo respondet aliqua passio, & ita erit ibi mutatio eius in quo est talis passio. Verum est id sanè, & talis passio realis, & mutatio est in natura humana: In verbo autem non est nisi mutatio rationis, seu si mauis, verbum est duntaxat terminus illius

passionis,& mutationis, quæ est in natura humana. Præterea veritas huius propositionis sic declaratur, quia homo per actionem alicuius agentis,seu patientis est Deus,& antea nõ erat Deus: Ergo homo factus est Deus,& per conuersionem simplicem, Deus factus est homo, & neutra est prior altera.

DIST. 7. QVÆST. 3.

An Christus fuerit prædestinatus esse filius Dei?

CHristum fuisse prædestinatum,vt foret filius Dei, liquet ex Apostolo, (iuxta communem versionem) dicente: Qui prædestinatus est, &c. Id autem sic commonstratur. Prædestinatio enim est præordinatio alicuius ad gloriam principaliter, & ad media deinceps, per quæ illam consequatur: Humana autem Christi natura præordinata fuit ad gloriam (sicut & cæterorum electorum) & ad vnionem hanc hypostaticam in verbo, quæ fuit medium ad gloriam, quia si non fuisset verbo vnita, non fuisset tanta donata gloria. Non fuit tamen talis vnio meritum condigni ipsius prædestinationis, sed congrui duntaxat, sicut & merita omnium electorum. Cùm enim Deus præordinat aliquẽ ad munus aliquod excellẽs in ecclesia militate(sicut ordinauit virginem, vt foret mater verbi diuini,&c.)prędestinat & illũ ad maiorẽ

Christus fuit prædestinatus. Rom. 1.

gloriam, quàm alios nonnullos: & id quidem cōgruum eſt; licet ea vocatio, aut munus illud prædeſtinationem non mereatur. Quemadmodum igitur decretum fuit ab æterno Deo hanc naturam humanam vniri verbo, ita prædeſtinatum eſt verbum eſſe hominem, & hunc hominem eſſe verbum. Sed dubium eſt an iſta prædeſtinatio neceſſariò præexiſtat humanæ naturæ lapſum, ſiue (vt alij dicunt) an Deus incarnatus fuiſſet, tametſi homo non peccaſſet. Dubio procul huius quæſtionis veritatem ſolus ille ſcire poteſt qui natus, & oblatus eſt, quia voluit: vnde variant doctores. Nihilominus pars affirmatiua apparet veriſimilior: Vnde Bernardus ſuper illud Ionæ. Propter me orta eſt tempeſtas, exponens illud de filio Dei, ait, Lucifer præuidit rationem creaturam aſſumendam in vnitatem perſonæ filij Dei, vidit, & inuidit, vnde inuidia fuit cauſa caſus diaboli, & mouens ipſum ad tentandum hominem, cuius fœlicitati inuidebat, vt per peccatum denudaretur natura humana vniri verbo. Ex quo patet Luciferum, intellexiſſe vnionem naturæ humanæ ad verbum nondum exiſtente lapſu humanæ naturæ, & putauit peccatum primorum parentum incarnationem impediri. Huic ſubſcribit Auguſtinus dicens. Propterea Deus factus eſt homo, vt totum hominem in ſe beatificaret, vt ſiue homo ingrederetur intus per intellectum, ſiue egrederetur extra per ſenſum, in creatore ſuo paſcua inueniret: paſcua intus in cognitione diuinitatis, paſcua foris

Christ⁹ incarnatus licet homo nō peccaſſet.

Ionæ 1.

In lib. de anima, & ſpiritu.

tuti in carne Saluatoris, Hæc autem ratio ſtat circunſcripto etiam hominis lapſu. Huc accedit Doctoris noſtri ratio: Cùm enim prædeſtinatio omnium electorum præcedat natura (ſaltem ex parte obiecti, cùm ex parte Dei non ſit priùs, aut poſterius) præſcientiam damnationis reproborum ex diſtinct. 41. primi: multò magis prædeſtinatio animæ Chriſti præcedit eandem: quandoquidem omnis voluntas ordinatè volens, ſicut prius vult finem, quam velit media ad finē, ita priùs vult id quod eſt fini propinquius, quàm remotius, Igitur & Deus ipſe ſicut vult priùs alicui gloriam, quàm gratiam, ita inter prędeſtinatos (quibus ſtatuit gloriam conferre) priùs vult gloriam illi, quem vult eſſe fini proximum : Et cùm anima Chriſti fini ſit proximior, conſequēs eſt vt eidem velit gloriam quàm alteri animę: Et cùm priùs velit omnibus electis gratiam, & gloriam, quàm præuideat reproborum peccata, & damnationē, igitur de primo ad vltimum priùs vult animæ Chriſti gloriam, quàm præuideat Adam caſurum: Ergo licet Adam non peccaſſet, nihilominus anima Chriſti ſuam gloriam fuiſſet conſecuta, & ita verbum incarnatum, quia Chriſtus, ſecundum hominem, priùs fuit prædeſtinatus ad gloriam, quàm hominis lapſus præuideretur: Quæ vt faciliùs noueris obſerua ordinem (iuxta Scoti mentem) in diuina præuiſione. Primò enim Deus intellexit ſe ſub ratione ſummi boni: Secundò omnes creaturas: Tertiò prædeſtinauit aliquos ad gratiam, & gloriam, & circa alios tunc nullum habuit actum. Quartò præni-

Diſt. 19. & 32. hinc 5.

dit illos, & istos casuros in Adam. Quinto præordinauit, & præuidit remedium, quo redimerentur per passionem Filij sui: Et sic Christus, vt homo, sicut & omnes electi, prius prædestinatus est, quàm preuisus fuerit hominum lapsus, & prius quàm passio eius prauideretur: vt medicina contra hunc lapsum, sicut & medicus prius cupit hominis sanitatem, quàm ordinet medicinā ad hui⁹ curationem. Proferes fortasse aduersus hāc assertionē sacræ scripturæ locos, qui planè incarnationis Christi rationem assignant, hominis lapsum, seu primi hominis peccatum, iuxta illud Matthæi: Venit Filius hominis saluum facere quod perierat: In quem locum Augustinus: Si homo non peccasset Filius hominis non venisset. Adde & illud Apostoli: Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, vbi Augustinus: Tolle vulnera, tolle morbos, & nulla est causa medicinæ. Nullam aliam ob causam venit, nisi peccatores saluos facere. Similiter & Ioannes ita in eum sensum dicit: Sic Deus dilexit mundum, &c. Et Paulus: Vbi venit plenitudo temporis, &c. Respondetur quòd intelliguntur de aduentu in carnem passibilem: Sic enim non venisset, nisi ad redimendum hominem lapsum, aut loquuntur de facto, aut præsupposito hominis lapsu. vel tertiò dicitur quòd magna, & præcipua causa aduentus filij Dei in carnem, fuit redemptio hominis, sed non sola, sed multæ aliæ fuerunt causæ, quas scriptura nō negat. Non est verisimile tantum bonum (qualis est incarnatio Christi) esse datum tantùm oc-

Matth. 18. *In tractat. de verb. Apostoli.* *1. ad Tim. 1.* *Ioann. 3.* *Ad Gal. 4.*

casionaliter, videlicet propter minus bonum, vt puta ad reparandum humanum genus. Nec est vero consonum Adam fuisse prius Christo prædestinatum, aut Christum propter Adæ peccatum fuisse prædestinatum, quod tamē inde subsequitur. Sed an fuerit prius præuisum illam naturam vniri verbo, vel donari summa gloria. Dico quòd istud postremum fuit prius præuisum. Nam ea quæ sunt priora in executione, sunt in intentione posteriora, modò prius natura vnita fuit verbo, quam glorificata. i. prius quàm haberet gratiam, & gloriam.

DISTIN. 8. QVÆ. VNICA.

Vtrum in Christo sunt duæ filiationes?

Vnam esse filiationem Christi ad Patrē, de qua Psalmista: Ego hodie genui te, Alteráque ad matrē, de qua Apostolus: Qui factus est ex semine Dauid secundum carnem, natū ex muliere, satis ex sacris coniici potest, easdémque esse reales, & distinctas ex ratione filiationis cōpertum est. Est autē filiatio habitudo producti naturaliter simimilis producētis in natura intellectuali: Quæ sanè definitio naturæ singulari cōpetit, perindè ac supposito. Quocirca licet in Christo vnicum sit suppositum, nihilominus cùm in eo duæ sint naturæ, nihil obstat quo minus sint & duæ filiationes. Nec illa filiatio, quam habet ad matrem est eadem suo fundamento, hoc est, ipsi humanitati Christi, quia potuisset hæc natura esse sine

Psal. 2.
Rom. 1.
Galat. 4.
Christus habet duas filiationes.

Quatuor conditiones requisitæ ad veram filiationem.

hac relatione. Poterat enim immediatè à Deo solo creari, aut ex alterius matris substantia progenerari.

DISTINCT. 9. QV. VNICA.

An Christo latria debeatur solum secundum diuinam naturam?

TRia hac in parte mihi videntur expendenda: Primum quid latria, Alterum qualiter, & quando Deo debeatur: Postremò an Christo solùm secundum diuinā naturam debeatur. Et quidem latria est reuerentia summa soli Deo, ratione summi boni, seu supremi dominij actu interiori exhibita, quod quidē Deo exhibetur, cùm quis in corde Dei bonitatē, veluti summā effert, & propriam bonitatem prę Dei bonitate paruam ducit: Quinimò si quid in se boni conspexerit hoc acceptum fert ipsi Deo, & ab illo certo sibi persuadet omnia habere iuxta illud Apostoli, Quid habes, &c. Hæc est latriæ ratio, perinde ac reuereri quempiam actu interiori reuerētia quæ est communis ad latriam hyperduliam, & duliam, est bona propria parua reputare respectu bonorum illius, quem reueremur, cuius bona reputamus magna. Huic autem interiori actui correspondent aliqui exteriores actus, qui sunt signa & argumenta illius interioris, & hoc pro quacunque lege seu quouis hominum statu, vt sunt sacrificia, genuflexiones, vel aliqui ritus alij, quibus fideles protestantur sum-

Latria quid sit.

1. Cor. 3.

Reuerentia in cōmuni.

mam hanc reuerentiam Deo esse exhibendam, & summam in eo esse dominationem, & ipsos omnem illi obedientiam, ac subiectionem debere. Ex istis autem actibus & interiotib⁹, & exterioribus frequentatis aggeneratur actus facilitans ad consimiles actus, & cùm tales actus sint rationi rectæ conformes is habitus virtus erit, non theologa (cùm non habeat pro obiecto propinquo & immediato bonum increatum, sed honorem tali bono, id est, Deo exhibendum) sed est moralis virtus, & continetur sub iustitia, qua superiori, quod suum est, reddatur. Ex quibus manifestum euadit latriam æquiuocè accipi. Primò & præcipuè pro cultu, qui Deo actu interiori ratione summi dominij vel summi boni exhibetur. Secundò pro reuerentia exterioti actu Deo exhabita. Tertiò pro habitu ad hos actus inclinante. Deinde quantum ad secundum, nempe qualiter, & quando latria Deo debeatur dubio procul, cùm sit præceptum affirmatiuum, obligat quidem semper, sed non pro semper, & reducitur ad primum decalogi præceptũ, videlicet: Nõ habebis Deos alienos coram me: Quod sanè nõ est tantùm negatiuum (sicut nec cætera præcepta negatiua) prohibens videlicet latriam seu adorationem hanc alteri fieri quàm Deo: Sed & affirmatiuum præcipiens honorem supremum ipsi Deo, verè exhibendum, veluti summo domino, quod Moses expressit, explicans illud primum præceptum, quod & Saluator citat: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Rationabile sanè est intellectualem creaturam

Latriæ acceptiones.

Latria qualiter, & quando exhiberi debet.

Deuter.6.

Matth.4.

cum Patre, & Spiritu sancto vna adoratione cũ incontaminabili carne eius non in adorabilem eius carnem dicentes, adoratur enim in vna verbi hypostasi, id est, supposito. Hîc tamen accipienda est præpositio (cum) associatiuè, non autem copulatiuè, vt sit sensus: Adoramus verbum cum carne, id est, verbum habens vnitam sibi carnem: vnam autem adoramus carnem, vt caro est consideratam, & nôn vt vnita est diuinitati, deinceps ponit exemplum Damasceni dicentis: Timeo lignum tangere, propter ligno immixtum ignem, sic timeo Christi humanitatem, propterea quòd diuinitati sit vnita. Sic ergo non debet excludi à termino adorationis caro, licet ipsa non sit ratio adorandi. Exemplũ sume à Rege, & purpura, qui est absque purpura propter se sit venerandus, nihilomin⁹ indutum purpura eum honoramus, & Regem & eius purpuram simul. Non autem dicimus purpuram esse huius honoris causam, sic nec Christi humanitas est causa latriæ, quæ Christo exhibetur. Item si deferam alicui ob eius virtutes, ac eminẽtem sapientiam ac doctrinam (quę sunt in anima) non ipsi parti, animę videlicet, duntaxat defero, sed toti homini non secludendo corpus. Et cùm homini caput aperio, non eius caput, in quo vigẽt omnes sensus tantum honoro, sed & omnes alias partes. Si autẽ intelligatur particula illa, solùm, excludere naturam humanam à ratione adorationis latriæ, tunc is intellectus est verus, quia sola diuina natura est ratio, & causa quare latria Christo exhibetur, quia ipsa est causa summi dominij quod

est in Christo,& non humanitas,perinde ac nec corpus est causa honorandi studiosū,sed anima, & virtutes quæ sūt in ea.Quòd si obiicias,beneficiū redēptionis non est minus beneficio creationis (Empti enim estis, &c.) Gregorius,nihil nasci profuit,nisi redimi profuisset.Item per beneficium redemptionis confertur nobis donum gratiæ & gloriæ, per creationē bonum naturæ duntaxat. Sed latria Deo debetur ratione creationis,patet quia per illam habet supremū dominium.Nam vt ait Augustinus,non fuit dominus nisi ex tēpore, sicut creatura fuit serua, ergo æquè competit ipsi Christo ratione redemptionis latria, sicut cōpetit ipsi Deo ratione creationis. Respōdetur,duplex potest assignari ratio latriæ, prima intrinseca bonitas sola ipsius Dei, & cùm hæc sit vnica,quotquot beneficia Deus creaturæ conferat non sunt propterea plures rationes adorandi Deum, & hoc modo argumentū nihil probat ,quia natura illa in qua Christus exercuit opera redemptionis non habet infinitam bonitatem,quamuis per illam maximum nobis fuerit collatum beneficium, quare nec latria illi debetur. Altera latriæ ratio assignari potest non solum bonitas ipsius Dei intrinseca,sed ipsa vt cōmunicans se ipsi adoranti conferens illi maximū bonum liberaliter propter se,non propter retributionē,quam speret à creatura, quia bonorum nostrorum non indiget, Domini est terra &c.Et hoc pacto verum est quod latria debetur nō tāmum ob creationem,sed etiam ob redemptionē, scilicet ei qui principaliter nos redemit effectiuè

1 Cor. 6.

Lib. 5. de Trinit. c. vltimo.

Latriæ duplex ratio.

esse tres quoque personas fuisse incarnatas.

DISTIN. 5. QVÆST. 2.

Fuit-ne creata persona assumpta?

CVm ratio personæ præter naturā singularem, duplicem dependentiæ includat negationem, videlicet dependentiæ actualis & aptitudinalis ad suppositum alterius naturæ: Hoc est cùm persona sit natura intellectualis singularis, quæ actu non est communicabilis supposito alterius naturæ, nec inclinatur ad illud. Naturam autem assumi, sic ipsam actu à supposito extrinseco dependere, contradictio est ipsam assumi, & esse personatam persona propria. Patet, quia contradictio est naturam actu dependere ab alio, & non dependere. Adde quòd si persona creata fuisset assumpta, duæ personæ vna essent persona, quod est absurdum. Augustinus, Deus naturam hominis assumpsit, non personam.

Persona creata non fuit assūpta

De fide ad Petrum.

DIST. 6. QVÆST. 1. 2. ET 3.

Vtrum in Christo sit aliud esse verbi ab esse creato, & sit ipse aliqua duo?

DVplex assignant esse, nempe subsistentiæ, & essentiæ. Esse subsistentiæ est eius quod actu existit in seipso independenter & incom-

Christ⁹ habet duplex esse essentiæ.

mutabiliter. Et hoc solis competit suppositis aut personis, id est indiuiduis prædicamenti substantiæ. Quare cùm in Christo vnicum sit suppositum, erit & vnicum in eo tale esse. Esse autem essentiæ non distinguitur ab essentia reipsa, sed solùm in modo concipiendi, nempe sicut abstractum, & concretum. Quocirca cùm in Christo duæ sint essentiæ, & naturæ, erunt quoque in ipso & duo huiusmòdi esse essentiæ, ac duo esse actualis existentiæ: Nam vtraque natura propriam habet existentiam, quæ ab altera inconfusa, impermixta, & distincta permanet. Natura igitur humana aliam habet existentiam ab existentia verbi, licet non aliam subsistentiam, quia subsistit in eadem persona: Vnde colligitur Christum non esse aliqua duo, quia non est duæ personæ, vt patet: nec est duæ naturæ: Quia istæ sunt falsæ, Christus est natura humana, Christus est natura diuina: Habet tamen in se duas naturas. His consentit Athanasius in Symbolo dicens, Non duo tamen, sed vnus est Christus. Si enim secundum naturam humanam diceretur vnus, & secundum diuinam vnus alius, tunc essent ibi duæ personæ subsistentes in duabus naturis. Quantùm verò attinet ad tres opiniones, quas Magister hac distinctione refert concernentes humanitatis assumptionem à verbo, Secunda est tenenda, quæ asserit corpus Christi & animam, prius quidē natura fuisse inuicem vnita ad constituendam hu-

Pro.2. quæ. Christus nō est aliqua duo.

manam naturam, & sic à verbo fuisse simul assumpta: Sed non tenetur in eo quòd annectit personam verbi, quæ prius erat simplex post incarnationem fuisse compositam, quia non fuit ibi cõpositio propriè, quæ est inter actum & potentiam, id est inter materiã, & formam, aut inter subiectum & accidens: Sed mirabili modo, cui similis in creatis nusquam reperitur, vnitæ adinuicem hæ duæ naturæ fuerunt. Authoritates proinde Damasceni, & cæterorum, quæ insinuant illam personam esse compositam, sic accipi debent, quòd adeo verè est in Christo diuina natura, & humana, ac si personam componerent: veruntamen non componunt, nec aliquod tertium fit ex eis, sed distinctæ, & inconfusæ manent. Et hoc idem

Lib.3.c.3. asserit Damascenus. Aliæ autem duæ opiniones reiiciuntur, quarum prima asseuerat animam, & corpus Christi ordine naturæ prius fuisse vnita ad inuicem ad constituendum hominem, & deinde hic homo fuit à verbo assumptus. Et quia homo est nomen suppositi. Ideo in Christo dicit esse duo supposita, vnum creatum, & aliud increatum: Et nihilominus in Christo ait esse vnam personam, & illam esse suppositum diuinum, quia ratio personæ sumenda est à digniori supposito. Altera verò opinio (quæ est tertia) asserit Christi animam, & corpus diuisa ab inuicem sine vlla compositione verbo fuisse vnita: vndè cùm dicitur, quòd verbum assumpsit naturam humanam, intelligitur assumpsisse partes naturæ huma-

næ. Deinde dicit corpus, & animam fuisse vnita verbo tantùm accidentaliter per modum extranei habitus, perinde ac vestis corpori vnitur.

DIST. 7. QVÆST. 1. ET 2.

Est-ne vera hæc propositio, Deus est homo, & Deus factus est homo?

Veritas huius, Deus est homo, ex hac pēdet, verbū est homo: Cuius sanè veritas naturali lumine demonstrari nequit aut ex terminis cognosci, cùm sit contingens, sed fide duntaxat cognoscitur vera: dicente Ioanne, Verbū caro factum est, &c. Et Apostolo, vbi venit plenitudo temporis, &c. aut ex aliquo credito eius veritas est ostendenda. Suppositum enim existens in aliqua natura recipit prædicationem illius naturæ in concreto, vt habet Damascenus. Atqui ratione huius vnionis verbum subsistit in natura humana assertore Augustino, & fide id tenemus, igitur per illam verbū formaliter est homo: Quòd si inquiras qualis sit hæc prædicatio, verbum est homo: Proculdubio cùm Aristoteles, & cæteri Philosophi, qui humaniores nobis tradidere disciplinas hanc ignorarint naturarum [illegible]ionem, nec speciem, aut modum præscri[illegible]erunt prædicationum, ad quem hoc axioma redigi possit. Verbum

Deus est homo.

Cap. 1.

Galat. 4.

Lib. 3. c. 2.

Lib. 1. de trin. c. 13.

est homo. Non enim est prædicatio per se; cùm non sit necessaria inter eius extrema habitudo, nec per accidens, cùm humanitas assumpta verè sit substantia : Sed poterit dici prædicatio cōtingens, seu denominatiua, accipiendo accidens fusiùs, quàm metaphysici accipiāt, nempe pro omni eo quòd aduenit enti iam cōpleto, & in se perfecto. Sic enim natura humana vnita fuit verbo iam habenti esse cōpletum. Veritas autem huius, Deus factus est homo, patet ex Ioanne, Verbum caro factum est, &c. vbi caro pro homine ponitur: Vnde & Augustinus, Talis fuit illa vnio, quæ Deum faceret hominem, & hominem Deum. Et in Symbolo Nicæno, Homo factus est. Hæc enim propositio non denotat Deum factum simpliciter, sed factum secundum id quod per prædicatum homo exprimitur, nec adscribit Deo aliquam mutationem. Nam mutatio non est in actione aliqua, nisi terminus actionis, seu id quod per talem actionem acquiritur, sit forma substantialis, vel accidentalis ipsius suppositi, quod in incarnatione verbi non contingit, quia natura humana non est forma ipsius verbi. Quòd si omninò contendas cuilibet actioni correspondere passionem, Ergo huic incarnationis actiuo respondet aliqua passio, & ita erit ibi mutatio eius in quo est talis passio. Verum est id sanè, & talis passio realis, & mutatio est in natura humana: In verbo autem non est nisi mutatio rationis, seu si mauis, verbum est duntaxat terminus illius

Pro 2. quæ.
Ioan. 1.
De' factus est homo.
Lib. 1. de Trin. c. 13.

passionis, & mutationis, quæ est in natura humana. Præterea veritas huius propositionis sic declaratur, quia homo per actionem alicuius agentis, seu patientis est Deus, & antea nõ erat Deus: Ergo homo factus est Deus, & per conuersionem simplicem, Deus factus est homo, & neutra est prior altera.

DIST. 7. QVÆST. 3.

An Christus fuerit prædestinatus esse filius Dei?

CHristum fuisse prædestinatum, vt foret filius Dei, liquet ex Apostolo, (iuxta communem versionem) dicente: Qui prædestinatus est, &c. Id autem sic commonstratur. Prædestinatio enim est præordinatio alicuius ad gloriam principaliter, & ad media deinceps, per quæ illam consequatur: Humana autem Christi natura præordinata fuit ad gloriam (sicut & cæterorum electorum) & ad vnionem hanc hypostaticam in verbo, quæ fuit medium ad gloriam, quia si non fuisset verbo vnita, non fuisset tanta donata gloria. Non fuit tamen talis vnio meritum condigni ipsius prædestinationis, sed congrui duntaxat, sicut & merita omnium electorum. Cùm enim Deus præordinat aliquẽ ad munus aliquod excellẽs in ecclesia militate (sicut ordinauit virginem, vt foret mater verbi diuini, &c.) prędestinat & illũ ad maiorẽ

Christus fuit prædestinatus. Rom. 1.

gloriam, quàm alios nonnullos: & id quidem cōgruum eſt, licet ea vocatio, aut munus illud prædeſtinationem non mereatur. Quemadmodum igitur decretum fuit ab æterno Deo hanc naturam humanam vniri verbo, ita prædeſtinatum eſt verbum eſſe hominem, & hunc hominem eſſe verbum. Sed dubium eſt an iſta prædeſtinatio neceſſariò præexiſtat humanæ naturæ lapſum, ſiue (vt alij dicunt) an Deus incarnatus fuiſſet, tametſi homo non peccaſſet. Dubio procul huius quæſtionis veritatem ſolus ille ſcire poteſt qui natus, & oblatus eſt, quia voluit: vnde variant doctores. Nihilominus pars affirmatiua apparet veriſimilior: Vnde Bernardus ſuper illud Ionæ. Propter me orta eſt tempeſtas, exponens illud de filio Dei, ait, Lucifer præuidit rationem creaturam aſſumendam in vnitatem perſonæ filij Dei, vidit, & inuidit, vnde inuidia fuit cauſa caſus diaboli, & mouens ipſum ad tentandum hominem, cuius fœlicitati inuidebat, vt per peccatum denudaretur natura humana vniri verbo. Ex quo patet Luciferum, intellexiſſe vnionem naturæ humanæ ad verbum nondum exiſtente lapſu humanæ naturæ, & putauit peccatum primorum parentum incarnationem impediri. Huic ſubſcribit Auguſtinus dicens. Propterea Deus factus eſt homo, vt totum hominem in ſe beatificaret, vt ſiue homo ingrederetur intus per intellectum, ſiue egrederetur extra per ſenſum, in creatore ſuo paſcua inueniret: paſcua intus in cognitione diuinitatis, paſcua

Christ' incarnatus licet homo nō peccaſſet.

Ionæ 1.

In lib. de anima, & ſpiritu.

foris

toris in carne Saluatoris, Hæc autem ratio ſtat circunſcripto etiam hominis lapſu. Huc accedit Doctoris noſtri ratio: Cùm enim prædeſtinatio omnium electorum præcedat natura (ſaltem ex parte obiecti, cùm ex parte Dei non ſit priùs, aut poſterius) præſcientiam damnationis reproborum ex diſtinct. 41. primi: multò magis prædeſtinatio animæ Chriſti præcedit eandem: quandoquidem omnis voluntas ordinatè volens, ſicut priùs vult finem, quam velit media ad finē, ita priùs vult id quod eſt fini propinquius, quàm remotius, Igitur & Deus ipſe ſicut vult priùs alicui gloriam, quàm gratiam, ita inter prędeſtinatos (quibus ſtatuit gloriam conferre) priùs vult gloriam illi, quem vult eſſe fini proximum: Et cùm anima Chriſti fini ſit proximior, conſequēs eſt vt eidem velit gloriam quàm alteri animę: Et cùm priùs velit omnibus electis gratiam, & gloriam, quàm præuideat reproborum peccata, & damnationē, igitur de primo ad vltimum priùs vult animæ Chriſti gloriam, quàm præuideat Adam caſurum: Ergo licet Adam non peccaſſet, nihilominus anima Chriſti ſuam gloriam fuiſſet conſecuta, & ita verbum incarnatum, quia Chriſtus, ſecundum hominem, priùs fuit prædeſtinatus ad gloriam, quàm hominis lapſus præuideretur: Quæ vt faciliùs noueris obſerua ordinem (iuxta Scoti mentem) in diuina præuiſione. Primò enim Deus intellexit ſe ſub ratione ſummi boni: Secundò omnes creaturas: Tertiò prædeſtinauit aliquos ad gratiam, & gloriam, & circa alios tunc nullum habuit actum. Quartò præui- *Diſt. 19. & 32. huius 3.*

Z

dit illos, & istos casuros in Adam. Quinto præordinauit, & præuidit remedium, quo redimerentur per passionem Filij sui: Et sic Christus, vt homo, sicut & omnes electi, prius prædestinatus est, quàm preuisus fuerit hominum lapsus, & prius quàm passio eius præuideretur: vt medicina contra hunc lapsum, sicut & medicus prius cupit hominis sanitatem, quàm ordinet medicinā ad hui⁹ curationem. Proferes fortasse aduersus hāc assertionē sacræ scripturæ locos, qui planè incarnationis Christi rationem assignant, hominis lapsum, seu primi hominis peccatum, iuxta illud Matthæi : Venit Filius hominis saluum facere quod perierat: In quem locum Augustinus: Si homo non peccasset Filius hominis non venisset. Adde & illud Apostoli : Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, vbi Augustinus: Tolle vulnera, tolle morbos, & nulla est causa medicinæ. Nullam aliam ob causam venit, nisi peccatores saluos facere. Similiter & Ioannes ita in eum sensum dicit : Sic Deus dilexit mundum, &c. Et Paulus: Vbi venit plenitudo temporis, &c. Respondetur quòd intelliguntur de aduentu in carnem passibilem: Sic enim non venisset, nisi ad redimendum hominem lapsum, aut loquuntur de facto, aut præsupposito hominis lapsu. vel tertiò dicitur quòd magna, & præcipua causa aduentus filij Dei in carnem, fuit redemptio hominis, sed non sola, sed multæ aliæ fuerunt causæ, quas scriptura nō negat. Non est verisimile tantum bonum (qualis est incarnatio Christi) esse datum tantùm oc-

Matth. 18.
In tractat. de verb. Apostoli.
1. *ad Tim.* 1.
Ioann. 3.
Ad Gal. 4.

caſionaliter, videlicet propter minus bonum, vt puta ad reparandum humanum genus. Nec eſt vero conſonum Adam fuiſſe prius Chriſto prædeſtinatum, aut Chriſtum propter Adæ peccatum fuiſſe prædeſtinatum, quod tamẽ inde ſubſequitur. Sed an fuerit prius præuiſum illam naturam vniri verbo, vel donari ſumma gloria. Dico quòd iſtud poſtremum fuit prius præuiſum. Nam ea quæ ſunt priora in executione, ſunt in intentione poſteriora, modò prius natura vnita fuit verbo, quam glorificata. i. prius quàm haberet gratiam, & gloriam.

DISTIN. 8. QVÆ. VNICA.

Vtrum in Chriſto ſunt duæ filiationes?

VNam eſſe filiationem Chriſti ad Patrẽ, de qua Pſalmiſta: Ego hodie genui te, Alterâque ad matrẽ, de qua Apoſtolus: Qui fact⁹ eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem, natũ ex muliere, ſatis ex ſacris coniici poteſt, eaſdémque eſſe reales, & diſtinctas ex ratione filiationis cõpertum eſt. Eſt autẽ filiatio habitudo producti naturaliter ſimilis producẽtis in natura intellectuali: Quæ ſanè definitio naturæ ſingulari cõpetit, perinde ac ſuppoſito. Quocirca licet in Chriſto vnicum ſit ſuppoſitum, nihilominus cùm in eo duæ ſint naturæ, nihil obſtat quo minus ſint & duæ filiationes. Nec illa filiatio, quam habet ad matrem eſt eadem ſuo fundamento, hoc eſt, ipſi humanitati Chriſti, quia potuiſſet hæc natura eſſe ſine

Pſal. 2. *Rom. 1.* *Galat. 4.* *Chriſtus habet duas filiationes.*

Quatuor conditiones requiſitæ ad veram filiationem.

hac relatione. Poterat enim immediatè à Deo solo creari, aut ex alterius matris substantia progenerari.

DISTINCT. 9. QV. VNICA.

An Christo latria debeatur solum secundum diuinam naturam?

TRia hac in parte mihi videntur expendenda: Primum quid latria, Alterum qualiter, & quando Deo debeatur: Postremò an Christo solùm secundum diuinã naturam debeatur. Et quidem latria est reuerentia summa soli Deo, ratione summi boni, seu supremi dominii actu interiori exhibita, quod quidẽ Deo exhibetur, cùm quis in corde Dei bonitatẽ, veluti summã effert, & propriam bonitatem prę Dei bonitate paruam ducit: Quinimò si quid in se boni conspexerit hoc acceptum fert ipsi Deo, & ab illo certo sibi persuadet omnia habere iuxta illud Apostoli, Quid habes, &c. Hæc est latriæ ratio, perinde ac reuereri quempiam actu interiori reuerẽtia quæ est communis ad latriam hyperduliam, & duliam, est bona propria parua reputare respectu bonorum illius, quem reueremur, cuius bona reputamus magna. Huic autem interiori actui correspondent aliqui exteriores actus, qui sunt signa & argumenta illius interioris, & hoc pro quacunque lege seu quouis hominum statu, vt sunt sacrificia, genuflexiones, vel aliqui ritus alij, quibus fideles protestantur sum-

Latria quid sit.

1. Cor. 3.

Reuerentia in cõmuni.

mam hanc reuerentiam Deo esse exhibendam, & summam in eo esse dominationem, & ipsos omnem illi obedientiam, ac subiectionem debere. Ex istis autem actibus & interiorib⁹, & exterioribus frequentatis aggeneratur actus facilitans ad consimiles actus, & cùm tales actus sint rationi rectæ conformes is habitus virtus erit, non theologa (cùm non habeat pro obiecto propinquo & immediato bonum increatum, sed honorem tali bono, id est, Deo exhibendum) sed est moralis virtus, & continetur sub iustitia, qua superiori, quod suum est, reddatur. Ex quibus manifestum euadit latriam æquiuocè accipi. Primò & præcipuè pro cultu, qui Deo actu interiori ratione summi dominij vel summi boni exhibetur. Secundò pro reuerentia exteriori actu Deo exhibita. Tertiò pro habitu ad hos actus inclinante. Deinde quantum ad secundum, nempe qualiter, & quando latria Deo debeatur dubio procul, cùm sit præceptum affirmatiuum, obligat quidem semper, sed non pro semper, & reducitur ad primum decalogi prǫceptũ, videlicet: Nõ habebis Deos alienos coram me: Quod sanè nõ est tantùm negatiuum (sicut nec cætera præcepta negatiua) prohibens videlicet latriam seu adorationem hanc alteri fieri quàm Deo: Sed & affirmatiuum præcipiens honorem supremum ipsi Deo, verè exhibendum, veluti summo domino, quod Moses expressit, explicans illud primum præceptum, quod & Saluator citat: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Rationabile sanè est intellectualem creaturam

Latriæ acceptiones.

Latria qualiter, & quando exhiberi debet.

Deuter.6.

Matth.4.

obligari ad aliquando recognoſcendum, & reuerendum ſummum dominum. Porrò null' poteſt perpetuò rationabiliter ab huius præcepti executione impediri, ſicut contingere poteſt, vt aliquis nunquã teneatur ad executionem illius, Honora patrem & matrem, quando parentes illius mortui eſſent, priuſquàm ipſe foret adultus, & conſtaret illi quòd eſſent beati. Sed tenetur quoque adultus quandoque hunc Deo cultum exhibere: Sed quando ad id tenetur? Habenda eſt hac in re ratio diuerſi ſtatus generis humani. Tempore Moſaïcæ legis determinabatur tempus in quo debebat hoc præceptum impleri, per tertium præceptũ, videlicet Sabbata ſanctifices, quod etiam fuit pręceptum tempore legis naturæ, vt puta quòd aliquo determinato tempore homo ab operibus ſeruilibus quieſceret, & vacaret diuinis: Et ſic præcepti adimpletio nõ conſiſtebat in otio illo, & intermiſſione operum ſeruilium duntaxat, ſed maximè in ſanctificatione ſabbati, quæ fiebat exhibẽdo Deo cultum latriæ interiorem, & exteriorem. De quo vide Cano. Colonienſ. ſuper hoc tertio præcepto, & mora. Hieron. ab Angeſt. 8. cap. textu de circunſtantiis temporis. Tempore autem legis Euangelicæ hic cultus exhibendus eſt Deo die Dominico (in quem tranſlatum fuit ſabbatum) Et hoc in oblatione ſacrificij Euchariſtiæ, quod quidem ſacrificium ſacerdos ipſe pro ſe, & populo offerre debet, & etiam populus ſpiritualiter offert, qui tenetur illi adeſſe oblationi, & tenentur omnes fideles die Dominico integram audire Miſſam.

Quòd si legitimè quispiam impeditus nō possit assistere sacro, seu interesse tali oblationi, & missam audire, tenetur nihilominus eo die æquiualens Deo præstare, vt puta domi, vel alibi se ad Deum conuertere, eliciendo actus harum virtutum fidei, spei & charitatis, recognoscendo propriam miseriam, Dei excellentiam, id est, beneficia ab eo suscepta, & eidem gratias agere corde, ac recitando Psalmos, &c. aut saltem orationem Dominicam, salutationem Angelicam, &c. Vide Cano. Colonienſ. Debet enim eo die saltem aliquem actum habere in Deum relatum, & ad eius reuerentiam. Postremò cùm quæritur an latria Christo debeatur solùm secundum naturam diuinam. Si dictio exclusiua, solùm, cathegoricè, & simpliciter accipiatur, latria Christo solùm debetur secundum naturam diuinam, hoc est, natura diuina Christi sola sufficiens est ratio, quia illi summus honos sit exhibendus, siue Christus consideratus solùm secundum diuinam naturam debet latria coli. Si autem particula, solùm, syncathegorematicè, id est, consignificatiuè capiatur, tunc denotat exclusionem naturæ humanæ ab hac adoratione: Et hoc bifariam intelligi potest. Primò quòd excludat naturam humanam à termino huius adorationis, vt significet Christum habentem naturam humanam seu Christum, si cōsideretur Deus, & homo non posse adorari latria, & is sensus est falsus: Ait enim Damascenus: Vnus est igitur christus Deus perfectus, & homo perfectus, quem adoramus

De consecrat. Dist. 1. Cā. Missas.

Latria quomodo Christo debetur.

Lib. 3. c. 8.

cum Patre, & Spiritu sancto vna adoratione cũ incontaminabili carne eius non in adorabilem eius carnem dicentes, adoratur enim in vna verbi hypostasi, id est, supposito. Hîc tamen accipienda est præpositio (cum) associatiuè, non autem copulatiuè, vt sit sensus: Adoramus verbum cum carne, id est, verbum habens vnitam sibi carnem: vnam autem adoramus carnem, vt caro est consideratam, & nòn vt vnita est diuinitati, deinceps ponit exemplum Damasceni dicentis: Timeo lignum tangere, propter ligno immixtum ignem, sic timeo Christi humanitatem, propterea quòd diuinitati sit vnita. Sic ergo non debet excludi à termino adorationis caro, licet ipsa non sit ratio adorandi. Exemplũ sume à Rege, & purpura, qui est absque purpura propter se sit venerandus, nihilomin⁹ indutum purpura eum honoramus, & Regem & eius purpuram simul. Non autem dicimus purpuram esse huius honoris causam, sic nec Christi humanitas est causa latriæ, quæ Christo exhibetur. Item si deferam alicui ob eius virtutes, ac eminẽtem sapientiam ac doctrinam (quę sunt in anima) non ipsi parti, animę videlicet, duntaxat defero, sed toti homini non secludendo corpus. Et cùm homini caput aperio, non eius caput, in quo vigẽt omnes sensus tantùm honoro, sed & omnes alias partes. Si autẽ intelligatur particula illa, solùm, excludere naturam humanam à ratione adorationis latriæ, tunc is intellectus est verus, quia sola diuina natura est ratio, & causa quare latria Christo exhibetur, quia ipsa est causa summi dominij quod

est in Christo, & non humanitas, perinde ac nec corpus est causa honorandi studiosū, sed anima, & virtutes quæ sūt in ea. Quòd si obiicias, beneficiū redēptionis non est minus beneficio creationis (Empti enim estis, &c.) Gregorius, nihil nasci profuit, nisi redimi profuisset. Item per beneficium redemptionis confertur nobis donum gratiæ & gloriæ, per creationē bonum naturæ duntaxat. Sed latria Deo debetur ratione creationis, patet quia per illam habet supremū dominium. Nam vt ait Augustinus, non fuit dominus nisi ex tēpore, sicut creatura fuit serua, ergo æquè competit ipsi Christo ratione redemptionis latria, sicut cōpetit ipsi Deo ratione creationis. Respōdetur, duplex potest assignari ratio latriæ, prima intrinseca bonitas sola ipsius Dei, & cùm hæc sit vnica, quotquot beneficia Deus creaturæ conferat non sunt propterea plures rationes adorandi Deum, & hoc modo argumentū nihil probat, quia natura illa in qua Christus exercuit opera redemptionis non habet infinitam bonitatem, quamuis per illam maximum nobis fuerit collatum beneficium, quare nec latria illi debetur. Altera latriæ ratio assignari potest non solùm bonitas ipsius Dei intrinseca, sed ipsa vt cōmunicans se ipsi adoranti conferens illi maximū bonum liberaliter propter se, non propter retributionē, quam speret à creatura, quia bonorum nostrorum non indiget, Domini est terra &c. Et hoc pacto verum est quod latria debetur nō tātum ob creationem, sed etiam ob redemptionē, scilicet ei qui principaliter nos redemit effectiuè

1 Cor. 6.

Lib. 5. de Trinit. c. vltimo.

Latriæ duplex ratio.

Christus autem etsi fuerit redemptor non tamẽ per naturam humanam effecit principaliter redemptionem, sed tota trinitas (cui quidem idcircò latria debetur) Christus verò vt homo tãtùm meritoriè nos redemit. Quare propterea non illi latria debetur, cũ non principaliter, sed secundariò ab eo hoc habeam⁹ bonũ. Sed quæres, quæ igitur adoratio debetur Christo, quatenus est homo? Videtur enim quòd debeatur illi maior hyperdulia. Nã etsi nos non redemisset, nec fuisset Ecclesiæ caput, vt homo influens in omnes fideles. De cuius plenitudine &c. Nihilominus debuissem⁹ illi hyperduliã propter perfectiones suæ humanitatis, quæ fuit plena gratia, plenum gratiæ, & veritatis, in quo sunt omnes thesauri &c. Itẽ in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Ergo postquàm nos redemit debemus illi maiorem honorem, & non est ali⁹ maior, nisi latria: Igitur latria illi debebitur. Respondetur duas posse dari causas hyperduliæ, sicut & latriæ. Prima intrinseca bonitas, humanitas christi sola & sic nõ debetur christo homini alia vel maior adoratio, ex eo quòd fuerit redemptor, quàm si nos non redemisset. Altera causa hyperduliæ assignari potest nõ bonitas & perfectio christi hominis absolutè, sed vt per ipsam veluti per causam secundã, seu meritoriè communicatur homini maximũ bonum: Et hoc modo ipsi christo homini adoratio debetur, propterea quòd nos redemerit sed nõ maior ea quæ debetur illi ob suas perfectiones absolutè, sed eadẽ duplici ratione ei debetur, nẽpè quia ple-

Christo homini quæ debetur adoratio.

Ioan. 1.

Ioan. 1.

Colo. 2.

nus gratia primò, & deinde quia redemptor: Sicut & latria iuxta secundam opinionem duplici causa Deo debetur, & quia creator, & quia Redemptor. Quamuis enim ad maius summè nullus obligari possit, nihilosecius ad idem multipliciter oblegari valet, vt cõstat de religioso, qui dum initiatur sacris obligat se propterea ad castitatem seruandam, licet antea obligatus esset. consimiliter cùm plura ieiunia eadem concurrunt die, vt ieiuniũ quadragesimale, & quatuor temporum, ac vigilia alicuius sancti, nullus propterea obligatur nisi ad ieiunium illius diei, sed ad id triplici obligatione astringitur.

DISTINCT. 10. QVÆ. VNICA.

Est-ne Christus Filius Dei adoptiuus?

TRanslatum est adoptionis vocabulum à Iuristis, vt adoptiuus filius is dicatur, qui nõ est naturaliter ab adoptãte genitus, nec ex naturali generatione habet ius, vt succedat in hæreditate, sed ex mera gratia pręordinatur, vt succedat in hæreditate. Ex trib⁹ tria colligũtur, quæ in adoptione cõcurrunt, videlicet extraneitas generis, gratuita adoptãtis volũtas, & bonum seu hæreditas ad quã ex adoptione habet ius succedẽdi. constat autem hæc christo nullatenus secundũ diuinã naturã cõpetere: cùm sit ipse hoc modo naturalis Dei patris filius & hæres hæreditatis æternæ, secundum etiã hu- *Christus non est adoptiuus.*

manā naturam non ei cōueniunt vſquequaque, propterea quòd nunquam fuerit ab hæreditate extraneus, qui ſemper fuit innocens, & in gratia: Et quamuis iſtud virgini, & bonis Angelis conceſſum fuerit, non tamen perinde ac ipſi Christo, cuius ſacratiſſima humanitas, tametſi ex ſeſe iure huius hæreditatis caruerit, tamē à principio ſuæ cōceptionis habuit, ex vi vnionis ſui ad verbum diſpoſitionem concomitantem generationem ſui, quæ de congruo diſponebat eam ſic vt non poſſet Deus potentia ordinata non dare ei ſummam gratiam: Et hæc gratia cùm eſſet conſummata, reddebat ipſum hæredē vitæ æternæ. Quocirca non eſt dicendus fili⁹ adoptiu⁹. Quòd ſi dixeris Chriſtum fuiſſe prædeſtinatum (iuxta communem verſionem) & proinde eſſe filium adoptiuum. Reſpondetur latam eſſe differentiā inter prædeſtinationem & adoptionem, ſiquidem prædeſtinatio eſt æterna Dei electio: Adoptio autem eſt nouæ gratiæ collatio. Tunc enim quiſpiam à Deo adoptatur, cùm ei gratia reipſa confertur & non antea. Quocircà non ſequitur Deus quempiā prędeſtinat, ergo ipſum adoptat: Sed adiiciendum eſt quòd tali prædeſtinato, vt quandoque extraneo gratia conferatur.

DISTINCT. 11. Q. 1. 2. & 3.

Vtrum Christus sit creatura, & inceperit esse?

CReari ſi propriè accipiatur duo denotat: Primò importat id quod creatur produci immediatè & omnino, id eſt, abſque concurſu ſecundæ cauſæ à primo efficiente Deo. Secundò quòd nihil prorſus ipſius creati præfuerit, &

planè hoc pacto Christus (etiam secundum humanam naturam) non est creatura, quia nec à solo DEO eius humanitas est formata, sed cócurrente matre. Materia quoque sui corporis præextiterat in virgine. Creari præterea generaliùs accipitur, vt illud dicatur creari, quòd à prima causa videlicet DEO producitur, etiam concurrente secunda causa, ac etiam præsupposito susceptiuo: Et hoc modo omne ens aliud à DEO, præter Christum, dicitur creatura per respectum quem habet ad Deum, non per respectum ad causam secundam, quia accipiunt esse sui primum post non esse, siue nihil esse eorum præfuerit, vt in Angelis, siue susceptiuum præfuerit, vt in entibus naturalibus. Esse verò primum alicuius duplex intelligi potest, vt esse totale, vel esse partiale, seu esse primæ partis. Neutro autē modo Christus incepit primum esse, quia non est in eo aliquod esse totale resultās ex illis duabus naturis, quia permanent inconfusæ, nec esse primæ partis illius, quæ est natura diuina, seu esse verbi incepit: quare nec hoc modo dicitur creatura. Quòd si rursus inquiras vtrum Christus inquantum homo, sit creatura: non sanè. Nā inde sequeretur ipsum simpliciter esse creaturam, quia quod enuntiatur de supposito cum reduplicatione, enuntiatur de eodem simpliciter: vt si homo in quantum rationalis, sit risibilis, homo simpliciter est risibilis, vt patet per exponentes. Quæres postremò an Christus inceperit esse: hic distinctione opus est, vtrum intelligatur de natura diuina, vel humana. Nā quan-

Pro 2 qu. Christus inquantum homo, non est creatura

Pro 3. quæ

tum ad naturam diuinam non incepit esse iuxta illud Ioannis: Antequam Abraham fieret ego sum, & Damascenus de eodem ait: Homo ille fuit in principio, ergo non incepit esse. Secundum verò humanam naturam incepit esse, iuxta illud Apostoli: Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem. & illud eiusdem: Vbi venit plenitudo temporis &c.

Ioan.8.

Rom.1.

Galat.4.

DISTIN. 12. QVÆST. VNICA.

Vtrum Christus peccare potuerit?

Christus peccare non potuit.

HIc tradẽdum foret quomodo beati peccare non possunt: sed id habes discussum Resol. distinct. 49. quæstione 6. quarti. Deinde quomodo Christus cùm esset viator fuerit impeccabilis, quemadmodum & beati. Ad quod dicitur, quòd Christus à primo instanti vnionis naturæ humanæ cum Deo, fuit beatus, clarè Deum videns, & eodem fruens, quæ quidem beatitudo reddidit eum impeccabilem. Nam fieri nequit, vt quispiam sit perfectè hoc modo Deo coniunctus, & nihilominus per peccatum ab illo formaliter (per transgressionẽ præceptorum primæ tabulæ) aut virtualiter (per transgressionem præceptorum secundæ tabulæ) auertatur, quia peccatum, & gloria ex natura Dei repugnant. Nihilominus etsi beatis esset mereri, potuit & hoc dispensatiuè, hoc est Deo patrem id illi concedente, quod beatis in cœlo existentibus non est concessum, vt nouo mereri

possint merito, licet merito antiquo suis præcibus, non quidem sibi: sed nobis mereantur. Aduerte etiam quòd christus potest peccare potétia remota, non tamen propinqua, & intelligo sic, quòd ex quo christus secundum naturam humanam habuit vsum liberi arbitrii, secundum ipsum absoluiè sumptum habuit potentiá peccandi, sicut & alij homines. Accipiendo verò liberum arbitrium, vt perfectè vnitum fini per actum beatificum nullo modo potest peccare, nec in potentia remota, nec in propinqua, stante scilicet tali beatitudine.

DISTINCT. 13. QV. 1. & 2.

Fuit ne Christo summa collata gratia?

Eceptum est à Dialecticis superlatiuum bifariam accipi, affirmatiuè videlicet, & negatiuè: proinde si primo modo accipiatur, non potuit Deus summam animæ christi gratiam (quæ possit esse) conferre, cum illi æqualem creare possit & alteri naturæ intellectuali, quam etiam assumere posset, infundere potentia sua absoluta ordinata tamen non posset, quia tunc fidelium duo ex æquo essent capita, à quibus fieret in membra gratiarum influentia, & bonorum, contra leges iam positas à diuina sapientia, & nobis explicatas ab Apostolo: Proposuit &c. Si autem negatiuè exponatur superlatiuus, summam gratiam potuit Deus ipse animæ christi cóferre, quia cùm hæc natura

Ephes. 1. Christo gratia súma conferri potuit.

ad ſummam aſſumi vnionem potuerit, quãtum ad eſſe potuit, & quantum ad operari, quod non præſtatur niſi ſumma mediãte gratia. Quòd autem reipſa ita factum fuerit patet ex Magiſtro ſententiarum liberè aſſeuerante Deum tantùm gratiam contuliſſe illi animæ, quantum potuit. Potuit autem ex prædictis ſummã conferre, ergo eam contulit, quia non ad menſuram fuit illi datus ſpiritus, nec fuit in eo duntaxat gratię plenitudo quantum ad ſufficientiam, ſicut in beato Stephano: Stephanus autem plenus gratia, nec quãtum ad prærogatiuã, ſicut in beata virgine: Aue gratia plena: ſed quantum ad ſuperabundantiam, & redundantiam in membra eius. De plenitudine enim eius omnes accepimus. Vnde ipſa gratia perſonæ ſingularis, qua illa anima effi ciebatur Deiformis dicitur gratia capitis, quia ſicut è capite in quo vigẽt omnes ſenſus eſt influxus in cætera mẽbra, ſic gratia illius animæ meritoriæ redundat in omnes fideles, quibus gratiã reconciliationis promeruit: vnde & Scotus, in commendando, inquit, Chriſtum malo excedere, quàm à laude ei debita deficere, ſi propter ignorantiam in alterum incidere oporteat. Cui ſubſcribit Auguſtinus dicens, Quidquid tibi vera ratione melius occurrit, ſcias hoc Deum magis feciſſe, quã non feciſſe: Atqui melius apparet ſecundum rectam rationem ſummam alicui gratiã eſſe collatam, quàm non collatã, cùm in hoc ſũma Dei miſericordia manifeſtetur, cõferendo videlicet ſine meritis ſummum gratiæ bonum. Igitur veriſimile eſt hoc factum eſſe, &

Ioan. 1. *Act. 6.* *Luc. 1.* *Ioan. 1.* *Lib. 3. de lib. arb.*

potius

potius circa Christum, quàm quemuis alium, cùm esset vnigenitus Dei patris. Vnde apud Ioannem, Vidimus gloriam eius, quasi vnigeniti à patre, hoc est qualem decet vnigenitum; Illa autem est summa possibilis, ergo talis illi collata fuit.

DIST. 13. QVÆST. 3. ET 4.

An Christi anima summè Deo frui (quantum naturæ est possibile) possit?

VOluntatem Christi habere summam fruitionem bifariam intelligi potest, patet primò formaliter, vt puta, quòd summa fruitio insit illi, à quocunque agente producatur, & hoc pacto potest summè frui, quia cùm fruitio sit accidens ipsi voluntati conueniens, & ad nullum eius gradum determinetur, voluntas poterit summam recipere fruitionem, si ipsi ab ipso Deo infundatur. Secunda quæstio intelligi potest effectiuè, hoc est quòd ipsa voluntas summam eliciat fruitionem, & sic non est verum, quia voluntas Angelica est perfectior naturaliter. Quocirca intentiorem actum ex cæteris pluribus elicere valet. Nam tametsi voluntati Christi summa fuerit collata gratia, per quam perfectius effectum produceret, tamen si Angelicæ voluntati æqualis collata esset gratia, posset profectò perfectiorem adhuc effectum agere. Veruntamen reipsa, & de facto Christi volũtas nunc excellentissimè præ omnibus aliis creaturis *Christi voluntas summè Deo fruitur.*

diuino verbo fruitur vtroque modo, & formaliter videlicet,& elicitiuè,quia licet non sit adeò perfecta veluti Angelica voluntas,nibilominus concurrente summa gratia (qua est donata)perfectiorem elicere valet fruitionem quam Angelus,cum maiori gratia. Siquidem gratiæ excellentia Angeli virtutem, & efficaciã excedit. Sed an sine gratia id posset? Haud dubiè posset quidem absque gratia summam recipere fruitionem à Deo immissam,quia gratia respectu fruitionis sese habet, vt causa efficiens modò quidquid potest Deus cum causa secunda,potest se solo,& posset etiam eam elicere,modò Deus suppleret vices,& coëfficiẽtiam ipsius gratiæ, sicut potest supplere cõcursum cuiuscunque causæ secundæ, permittendo,vt altera causa naturalis agat secundũ suam virtutem, perinde ac in formatione corporis Christi,virgine agente sua naturali fœcunditate vicem patris, & cooperationem sua adumbratione suppleuit. Hæc tamen accipienda sunt de potentia Dei absoluta, qua secundum ordinatum eius potentiam,& leges ab eo præscriptas nequit Christi voluntas formaliter, aut effectiuè absque summa gratia summè Deo frui.

Pro 4. quæ.

Christus absque gratia frui posset.

DIST. 14. QVÆST. 1.

An intellectus animæ Christi absque medio quocunque possit summam Dei visionem habere?

QVemadmodum ex prima resolutione præcedentis distinctionis voluntas animæ Christi summa potuit donari gratia, pari ratione, & eius intellectus summa verbi diuini visione, quia talis visio est accidens intellectui conueniens, & ad nullum eius gradum determinatur, quamobrem summum recipere valebit. Et ita esse reipsa siue de facto est verisimile, quod etiam ex illo Ioannis, Plenum gratiæ & veritatis, elici potest: Nam quid est Christum plenum esse veritate (quæ est in intellectu) quàm ipsum summam primæ veritatis (quæ est Deus ipse) cognitionem, & visionem habere? Huc accedit Isidorus, dicens Trinitas, seu deitas, sibi soli nota est homini assumpto, quod intelligi nequit, nisi de visione summa, & notitia perfectissima creaturæ possibili. Siquidem imperfectiorem Dei notitiam bene habent Angeli, & alij beati Spiritus: Deinde summam hanc visionem absque lumine gloriæ, aut alio supernaturali habitu immediatè, & recipere, & elicere absolutè potest. Licet non negemus de facto, & potentia ordinata lumen gloriæ priùs natura illi inesse. Hoc patet, quia intellectus est susceptiuum capax talis visionis, & eiusdem (concurrente voluntate diuina) elicitiuus. Nam quod in visione naturali lumen requiratur ad collustrandum obiectum; hoc prouenit ex obiecti imperfectione, quod de se non est luminosum, Ideo indiget lumine extrinseco: At essentia diuina est summa lux, & per se in-

Christi intellectus per summe. Deu videt.

Ioan. 1. c.

Lib. 1. de sum. bo. c. 3.

Christi intellecti⁹ immediatè verbum videre potest.

telligibilis. Igitur primò, & immediatè intelligi valet.

DIST. 14. QVÆST. 2.

Vtrum anima Christi videat in verbo omnia quæ ipsum verbum videt?

PRæscribenda venit hac in re duplex notitia actualis videlicet, & habitualis: Et quidem quantum ad primam, asserere possumus, animam Christi intellectualiter omnia videre, quæ verbum videt: Vnde Augustinus, Fortassis non erunt ibi cogitationes volubiles, ab aliis ad alia eũtes, & redeuntes, sed omnem nostram scientiam vno simul conspectu videbimus, quod etsi dubium sit de beatis, tamen de anima Christi est verisimile quòd non habet succedentes sibi cogitationes, sed cuncta actu videt. Damascenus quoque asserit Christi animam habuisse præscientiam futurorum. Hæc autem bifariam poni potest, vno modo, quòd anima Christi vnica visione diuinam videat essentiam, tanquam obiectũ primarium, & omnia quæ in ea relucent veluti secundaria obiecta. Nec propterea esset hæc visio infinita (sicut visio intellect⁹ diuini) quia non esset comprehẽsiua diuinæ essentiæ, nec necessariò obiecta secundaria videret, sed contingenter duntaxat, quæ tamẽ duo diuinæ competunt visioni, nẽpe essentiã comprehendere, & omnia alia obiecta secũdaria necessariò intueri. Secundò dici potest, quòd pluribus

Christi anima videt omnia in verbo.
Lib. 15. de trin. c. 16.
De hoc vide latius in Magistro.
Lib 3. c. 20.

visionibus obiecta secundaria videat, tot videlicet, quot sunt obiecta, sed prior modus est conuenientior: Et nedum omnem visionem in se recipit, sed etiam eam aut eas (si ponamus plures visiones) minus principaliter comproducit. Nec ex hoc arguitur esse infinitæ virtutis, cùm horum non sit agens principale. Et is modus cùm magis faueat Christi perfectionibus, conuenientior est, licet plerique Theologorum non subscribant, & ipse Scotus alium adiiciat dicens, quòd possit omnia habitualiter videre, non quidem per habitum omnium repræsentatiuum, sed quia quemadmodum habens speciem intelligibilem potest cùm voluerit ea considerare, quæ intelligibilis species repræsentat, sic Christi anima videndo verbum diuinum, potest sigillatim cuncta in eodem relucentia cognoscere, vnumquodque seorsum. Et si dixeris Christum hac ratione nõ excedere alios beatos, cùm possint ipsi ea, quæ in verbo relucent seorsum, non simul intueri: Dico quòd verbũ cuilibet obiecto determinata obiecta repræsentat, quæ sola beatus velle videre potest, nõ alia, sed animæ Christi omnia repræsentat: quocirca potest ipsa successiuè omnia velle videre. Quòd si aduersus prædicta obiicias hãc animã sic posse Angelos illuminare, cũ tamen dicat Dionysius quòd illuminationes bonorum Angelorum fiũt ordinatè, sic quod superiores prius illuminantur, & deinde inferiores: Respondetur, communiter ita fieri, vt dictum est in secunda resolutione distinct. Ni-

Christi anima Angelos illuminare potest.

De Angel. hierar.

hilominus illæ resolutiones sunt quidem ordinatæ non secundum naturarum ordinem, sed gratiarum. Quocirca Christi anima primò illuminari poterit, & per eam Angeli; Nec hoc inconuenit, quia in patria beatorum animæ eundem loquendi modum habebunt, quem Angeli, dicente Christo, Quòd erunt sicut Angeli Dei in cœlo. Quamobrem si alicui animæ quoddam diuinum secretum priùs fuerit reuelatũ, poterit ipsa deinde Angelos huius veritatis certiores facere, sicut Angelus fecisset, si priùs id cognouisset. Nec id incõuenit, cùm dicat Apostolus Angelos multa cognouisse concernentia mysterium reparationis humanæ per ipsam Ecclesiam. (Ait enim, Mihi omnium sanctorum minimo, &c.) multò igitur magis illuminari possũt à Christi anima. Quod & Apostolus insinuare videtur dicẽs de Christo, quòd ascẽdit super omnes cœlos, id est supra omnes choros Angelorum, vt adimpleret omnia, hoc est perficeret, & illuminaret. Siquidem omnes intellectuales creaturæ ab ipso Christo influẽtiã recipiunt, & illuminationẽ.

Matth. 22. *Ephes. 3.* *Ephes. 4.*

DIST. 14. QVÆST. 3.

Vtrum animá Christi nouerit omnia in genere proprio?

NOtitiam esse duplicem satis supérque cõstat, abstractiuam nempe, & intuitiuam, quarum vtraque in Christo esse potuit, cùm

neutra cognitioni in verbo repugnet. Et quidem abstractiua notitia nouit anima Christi in genere proprio omnes creaturas: Ipsi enim ab instanti suæ conceptionis fuerunt à Deo impressæ species intelligibiles, nedum quidditatum, sed & singularium. Notitia autem intuitiua (quæ est de obiecto existenti, quatenus præsens est) non nouit omnia in genere proprio, licet in verbo quidem intuitiuè omnia videret, quia multa obiecta, vt præterita. & futura nec fuerunt, nec esse potuerunt illius præsentia intellectui, secundum eorum propriam, & actualem existentiam. Quocirca rerum agnitione hoc modo proficere potuit, vt habet Lucas, Puer Iesus cresçebat ætate, & sapientia coram Deo, & hominibus: Quod dubio procul de intuitiua seu experimentali rerum in genere proprio cognitione (quæ cognitorum præsentiam, & existentiam requirit) intelligitur. Hoc etiam pacto asserit Apostolus, quod didicit ex his quæ passus est obedientiam, profecit itaque, ea quæ vno modo cognoscebat, per alium modum cognoscendo. Quãtum etiam ad notitiam abstractiuam, quòd aliquorum duntaxat obiectorum fuerint illi infusæ species, sicut ipsi Deo visum fuit, non autem omnium: Quamobrem & in horum, quorum non habebat species proficere potuit. Si autem exquiras an Christi anima omnia perfectissimè in genere proprio viderit: hoc sanè de cognitione actuali, seu habituali intelligi potest. Habituali

Christi anima in genere proprio omnia perfectißimè nouit.

Luc 2.c.

Hebr. 5.

Pro 4. quæ. eiusdẽ dist.

quidem notitia cũcta perfectissimè cognouit. Nam sicut summa gratia creaturæ possibilis, huic animæ est collata, ita & perfectissimè species intelligibiles, quibus perfectissimè cognitione abstractiua res cognoscit. Adde quòd & illæ species immissæ erãt à Deo, quæ tantò perfectius res ipsas repræsentabant, quantò immediatè, & omnino ab ipso Deo productæ erãt. Quãdo enim Deus quidpiam immediatè agit, perfectius, id est, quàm si ageretur mediante causa secunda. Actuali autem notitia, & intuitiua, cæteris paribus, nequit perfectissimè cuncta cognoscere, cùm intellectus Angelicus sit perfectior, & ex consequenti perfectiorem effectum, & notitiam intuitiuam producere valeat: Reipsa tamen, & de facto hoc quoque modo perfectius quàm Angeli cognouit intuitiuè cuncta in verbo, sicut & perfectius videt verbum.

DIST. 15. QVAEST. VNICA.

Vtrum in anima Christi secundum portionem superiorem fuerit verus dolor?

Dolor, & tristitia differunt.

HIc primò obseruandum est quòd dolor (si propriè accipiatur) est offensio animæ ex carne, & secundùm partem sensitiuam: Tristitia verò inest animæ secundum se, & primò secundum partem intellectiuam, vt colligitur ex Augustino. Hæ autem passiones, & eis oppositæ (quæ sunt delectatio, & gaudium) sunt in potentia appetitiua, &

Li.14. de ciui. Dei. c. 15.

non in cognitiua, vt patet ex Damasceno asserente animalem passionem esse motum appetitiuæ virtutis sensibilis seu perceptibilis in imaginatione, seu sensatione boni, & mali. Bonum enim, & malum, quod est conueniens, vel disconueniens animali est causa huius passionis. Insuper virtutes morales primum in appetitu, potissimùm propter delectationes & tristitias vitandas, igitur huiusmodi passiones sunt in eadem parte. Et quemadmodum dolor est in appetitu sensitiuo, sic tristitia in appetitu intellectuali, qui est voluntas ipsa, differenter tamen producuntur hæ passiones ab obiectis. Nam secundum Damascenum loco citato appetitus sensitiuus ducitur ab obiecto, & non ducit, non autem voluntas, quæ est libera, sed ducit sensum. Nam licet quidpiá suapte natura sit ei conueniens (vt vltimus finis) fit tamen vltimatè conueniens eidem per actũ ipsius voluntatis acceptantis, & complacentis sibi in illo.) Et ex hoc subsequitur gaudium in ipsa voluntate, vel tristitia, quando respuit aliquod obiectum, seu quidpiam quod nihilominus illi accidit. Non est autem hæc passio effectiua ab ipsa voluntate, quia tunc esset immediatè ab ipsa voluntate, sed ab ipso obiecto: Nec ex hoc sequitur ipsum obiectum necessariò passionem imprimere ipsi voluntati: Nam hoc repugnat eius libertati: Sed est quidem inter ipsum, & obiectum aliqua necessitas consequentiæ, quia si voluntas nolit aliquod obiectum, & illud eueniat necessariò genera-

Lib.3.c.22

Passiones nõ causãtur à volũtate.

bitur in ipsa tristitia. Immediatè tamen subest voluntati non respuere illud obiectum, & mediante hoc non tristari ob istud obiectũ, licet eueniat, quia non erit tunc (cùm non respuatur) tristitiæ materia. Exemplum desume ab homine nobili, & libero volente tenere villam seruitute oneratam, in cuius potestate non est immediatè non seruire, sed in eius potestate immediatè est non tenere terram illam, & mediante hoc non teneri ad seruitutem. Præter autem hunc frustrandi modum qui & potior est & manifestior, quando videlicet obiectum disconueniens voluntati per actum eius respuentis eam contristat, sunt alij tres modi, quibus cuipiam tristitia accidere potest. Primus, quando obiectum suapte natura disconueniens est, licet voluntas ipsum liberè non respuat. Secũdus quando obiectum naturaliter est disconueniens appetitui sensitiuo. Tertius quando subiectum respuitur à voluntate conditionaliter: cùm videlicet quis quantũ est ex se quidpiam respuit, quod tamen in aliquo casu vult. Exẽplum de mercatore patiente naufragium, & proiiciente merces in mare, quas non proiiceret si naufragium effugere posset: Et sic quadrifariam tristitia alicui accidere potest. Quemadmodum autem in anima Christi fuerit verus dolor, & secundum quam potentiã, ac de quo obiecto, obseruandum est quòd in parte sensitiua Christi verus extitit dolor. Nam obiectum approximatum tactui & appetitui sensitiuo erat disconueniẽs

Tristitia quot modis capitur.

Dolor fuit in Christo.

illi sensui, & ille sensus erat perfectæ perceptionis. Quia secundum proportionem bonę dispositionis corporis, est dispositio ipsius tactus, & illud corpus fuit optimè complexionatum, sicut anima illius corporis erat perfectissima: Et nedum quantum ad appetitum sensitiuum, sed etiam quantùm ad intellectiuum Christus passus est, & doluit: Quia licet dolor excellens in parte sensitiua natus sit impedire vsum rationis, quemadmodum & vehemens delectatio secundum Augustinum, in Christo nec ratio, nec voluntas fuerunt absorpta à dolore appetitus sensitiui. Ideo intellectus ostendebat illum dolorem voluntati, & illa condoluit, eò quòd naturaliter inclinaretur ad oppositum seu commodum, & salutem ipsius personæ. Deinde quia voluntas necessariò colligatur appetitui sensitiuo, propter quam colligentiam dolet dolente appetitu sensitiuo. Quantum autem attinet ad tristitiam quæ fuit in Christo supposita diuisione illa qua primum portio in superiorem, & inferiorem diuiditur, & portio superior deinde bifariam accipitur, vt puta strictè cum respicit sola æterna, & generaliter, vt respicit etiam temporalia, referendo tamen ea ad æterna, vt dictum est in 1. resolut. 2. Dicendũ est superiorem portionẽ strictè acceptã nõ potuisse tristari debitè, quia hoc fieri nequit, cùm ipsa habeat Deũ pro obiecto, nisi dicendo Deum secundum se, vel in suis effectibus. Accipiendo verò portionem superiorem fusiùs, tristatur primũ de pec-

Lib 2. de anima.

83. q. q. 36.

Tristitia fuit in Christo.

cato infidelitatis discipulorum, deinde ob incredulitatem,& crudelitatem Iudæorum persequentium ipsum,&c. Tristabatur etiam de sua passione hæc portio superior, primùm vt natura naturaliter eam respiciens, tãquam suæ personæ disconuenienté, deinde vt libera cõditionaliter eam respuens, si videlicet aliter satisfieri posset beneplacito diuino in omnibus propter quæ debebat pati: & hoc vltimum astruitur ex Augustino dicente quamuis iustus sit parat⁹ æquo animo ferre quidquid aduersitatis acciderit,mauult tamẽ vt non accidat, & si potest facit,atque paratus in vtrunque est,vt quantùm in ipso est alterum optet,alterum vitet, Et si quod vitat incurrerit ideo volẽs ferat, quia fieri nõ potuit quod volebat(supple quãtùm in ipso erat.) His subscribit Philosophus mors & vulnera tristia forti & volenti erunt, sustinet hæc omnia, quoniam bonũ est ea ferre, vel quoniã turpe non ea sustinere, & quanto vtique magis habeat virtutem omnem, & felicior, sit magis in morte tristior erit, quod non esset, nisi quia quãtùm in ipso est vult oppositum. Ipsa autem superior portio, vt libera & habẽs actum absolutum circa ipsam passionem, minimè tristabatur, quinimo simpliciter & absolutè eã volebat: vnde dicebat ipse Saluator, Veruntamen non mea voluntas,sed tua fiat,&apud Ioannẽ,propterea me elegit pater, &c.sumendi eã,&c.& apud prophetã, Oblatus est,quia ipse voluit. De portione quoque inferiori consimiliter dicendum, iuxta sanio-

Portio superior tristabatur.

Lib.13.de trinit.c.7.

Lib.3. Eth. c.11.

Ioan.10.

rem opinionem, quòd eisdem modis tristabatur ob passionem, quibus & portio superior, primùm vt natura, & vt coniuncta appetitui sensitiuo patienti: Deinde vt libera, respuens passionem ipsam cõditionaliter, absolutè verò eam acceptabat, sicut & portio superior. Vnde Augustinus exponit illud Psalmi 85. Repleta est malis anima mea, de tristitiis siue pœnis, quæ erant in anima Christi, secũdum vtramque portionem, his modis, quibus explicatum fuit. Si aduersus prædicta obiicias gaudium, & tristitiam esse contraria, & propterea non posse esse in eodem, potissimùm cùm Christi gaudium ex fruitione esset summum: Respondetur gaudium & tristitiam non esse opposita, nisi fuerint eiusdem obiecti, perinde ac nec scientia, & ignorantia. Potest enim quispiam scire Dialecticen, & ignorare Philosophiam. Christus verò gaudebat & de fruitione diuina, & de sua passione, vt ordinata à patre in salutem generis humani. Tristabatur verò de eadem vt nudè absque aliquibus ostensa circunstantiis, quomodo inferior portio eam nolebat absolutè, & sic tristabatur aliquo modo, quo nõ tristabatur superior. Proferes illud, nõ cõtristabit iustum quidquid illi acciderit, ergo nec Christum: Respondetur sapientiam loqui de tristitia, quæ mentis euertit statũ, & rectum rationis iudicium, qualis non fuit in Christo. Vnde illud Ioannis, infremuit spiritu, & turbauit semetipsum.

Portio inferior tristata in Christi morte.

Prouerb. 12.

Ioan. 11.

DIST. 16. QVÆST. 1.
An Christo mori necesse fuerit?

Christ' necessariò moriturus.

SI spectes modum, quo diuinum verbum humanam assumpsit naturam, facile deprehendes, Christum necessariò & passioni, & morti fuisse obnoxium: Siquidem in primo instanti naturæ verbum ipsum assumpsit naturam humanam in vnitate suppositi: In secundo instanti naturæ, anima eius fuit perfectè beata. In tertio, animæ beatitudo quæ tunc in corpus redundasset, fuit prohibita voluntate diuina ne redūdaret. In quarto instanti corpus ipsum, quod ex redundantia gloriæ fuisset impassibile tunc ratione talis prohibitionis fuit passibile & mortale, propter illud speciale & nouum miraculum, quo diuinitas ipsa, & gloria animæ continebantur, ne redundarent in corpus. Sed vnde (dices) hæc Christo moriendi necessitas? Haud dubiè ex eo quod corpus sibi dimissum cùm in ipsum animæ gloria non redundaret fuit animale, passibile & mortale, propterea quòd anima non haberet plenum Dominum super illud, ad prohibendum omnem passionem ab eo, quia nec hoc potest in beatorum corporibus ipsa anima, sed ex sola diuinæ voluntatis determinatione id contingit, quia decreuit non coagere alicui agenti ad corruptionem corporis beati. Ideo necesse fuit, vt per nutrimenti sumptionem quod fluebat, restauraretur. Atqui nō reparabatur caro adeò perfecta, ficut præce-

dens,quocirca non poterat corpus ipſum perpetuò permanere. Quòd ſi dixeris Chriſtũ nouiſſe,qui ſibi eſſent boni ſucci,& optimi nutrimenti,& quantum ex ipſis ad intertenendã valetudinem aſſumere expediret,nouit ſanè adamuſſim, nihilominus duo corpus ipſius morti ſubiiciebant, vt puta nutritiuæ potẽtiæ cibum in ſubſtantiam aliti conuertentis debilitatio. Hæc enim cùm eſſet naturale agens (aſſertore Ariſtotele) in agẽdo repatiebatur,& repatiendo continuè debilitabatur. Alterum erat alimenti, quod aſſumebat, impuritas, quæ vt ait Ariſtoteles,eſt quoq; corruptionis cauſa. Nam ex alimento puriori,& meliori melior generatur ſanguis,& ex puriori ſanguine ſolidior generatur caro,& permanentior. Et quamuis nutritus eſſet fructibus terreſtris paradiſi,aut melioribus,nihilo ſecius (ſuppoſito miraculo prædicto, quo diuinitatis virtus, & animæ gloria impediebatur ne in corpus redundaret) adhuc propter paulatiuam virtutis nutritiuæ debilitationem moriendum illi, & naturaliter fuiſſet, quemadmodũ & ipſi Adamo. Nec vnio vnus ad verbũ quadantenus corruptionem impediuiſſet,quia relinquebatur corpus illud ſuis proprietatibus naturalibus,& in ipſis erãt calor naturalis,& humidũ radicale agẽtia ad inuicem, & patiẽtia: Diuerſæ quoq; partes organicæ diuerſarũ qualitatum: materia inſuper eiuſdem rationis cum noſtra, quæ vtique illud corpus paſſibile reddebãt,& mortale. Quòd ſi prædictis obiicias illud, Peccatũ in hũc mũdum, &c. *Rom. 5.*

In lib. de generat.

& illud, Corpus mortuũ eſt propter peccatum
Rom. 8. id eſt habuit neceſſitatem moriendi, & illud
Gen. 2. Geneſis, in quacunque die comederitis, &c.
Sed in Chriſto nullum fuit peccatum, ergo nec morti fuit obnoxius. Reſpondetur peccatum quidem fuiſſe demeritoriè mortis cauſam, & hac ratione Chriſtum non fuiſſe morti obnoxium, ſed ob duas cauſas ſæpè dictas, propter quas vniuerſum quoque humanum genus fuiſſet mortale, quamuis permanſiſſet in ſtatu naturæ inſtitutæ conſeruans originalem iuſtitiam vt explicatum fuit reſol. 2.

DIST. 16. QVÆST. 2.

Vtrum ſubiacuerit anima Chriſti ex paſſionis violentia non mori?

CVm Chriſti anima à primo creationis ſuæ inſtanti beata fuerit, ſi ſibi dimiſſa fuiſſet, dubio procul corpus ipſum ab omni ſufferentia, & morte conſeruaſſet: Veruntamen quia nolebat diuina voluntas animæ gloriam in corpus redundare, neceſſariò ipſum corpus corruptibile remanebat: Omne autem corruptibile per approximationẽ contrarij agentis diſſolui poteſt. Ergo & ipſum Chriſti corpus. Si verò obiicias Deũ ſolam animã à corpore ſeparare poſſe, propterea quòd eãdẽ ipſe ſol⁹ creet, & corpori infũdat, hoc planè nõ ſubſequitur. Nã agens naturale quemadmodũ ignis, poteſt qualitatẽ talẽ in corpus inducere adeo illi diſproportionatã, quod neceſſariò

Chriſti corpus erat morti obnoxium.

ſariò ſubſequitur ab ipſo animo ſeparatio. Nam anima, vt corpus informet, requirit certã in ipſo diſpoſitionem, quæ ſi per aliquod agens diſſol-uatur, non poterit in eo permanere. Agens autẽ naturale nihil efficere poteſt propter quod anima neceſſariò creetur, & corpori vniatur: nam licet corpori perfectè organizato Deus ipſe animam ſemper infundat, non tamen neceſſariò ſuppletur, ſeu ex neceſſitate naturæ, vt putauit Philoſophus: Sed merè contingenter, & liberè quemadmodum præcinit Pſaltes Regius, Omnia quæcunque voluit fecit Dominus in cœlo, & in terra (intellige cum Auguſtino extra ſe) Quocirca corpore quãtumuis organizato poterit Deus nullam ei infundere animam. Et ſi dixeris Chriſtum ſua paſſionne nihil meruiſſe, cùm ex prædictis neceſſariò pateretur: Reſpondetur quempiam mereri poſſe nedum per actus ab eo liberè elicitos, ſed etiam per ea quæ nullo modo vitare poteſt, patientiſſimè ea ſuſſerens, quomodo martyres olim merebantur. Inſuper volens ea, quæ aliter ſe habere nequeũt, vt cùm quiſpiam amore amicitiæ Deum diligit, expetens ac volens eum eſſe ſummè iuſtũ, bonũ, ſapientẽ &c. conſimiliter peccator nolens ſe peccaſſe meretur, licet id efficere nequeat, cùm ad præteritũ nõ ſit potẽtia. Sic igitur meruit Chriſtus liberè acceptans paſſionis calicẽ à patre ſibi propinatũ, ſeu ſufferens paſſionem (quã inpedire ſuppoſitis prædictis vt homo nequibat (propter bonũ ſubſequens, ex quo ſic à patre acceptabatur. Dices autẽ Chriſtũ dixiſſe, Poteſtatem

Meretur quis per ea quæ non ſubſunt eius voluntati.

nota.

Ioan. 10.

habeo ponendi: Respondetur hunc locum ita esse intelligendum, quod Christus, vt Deus posset à seipso homine, hoc est à sua humanitate animam separare, non autem vt homo id poterat. Proferes forsitan quod ibidem subsequitur, Hoc mandatum accepi à patre, nō autē accepit vt Deus, ergo vt homo accepit mandatum ponendi animam, igitur subiacebat eius facultati non mori. Respondetur quòd accepit mandatum patienter sufferendi mortem, vt homo. Sed
Matth.27. quomodo cum clamore valido emisit spiritum,
Marc 15. nisi voluntariè mortis causam præuenerit? Hîc
& Luc.23. sanè duo sunt obseruanda. Primum clamor ille validus in hora mortis, qui miraculosè per virtutem verbi fuit factus, purus enim homo id non potuisset. Alterum est animæ à corpore separatio per passionis violentiā, & istud naturale fuit supposito semper miraculo illo, per quod gloria animæ non redundabat in corpus cuius postmodum miraculi si volueris rationē habere, profectò miraculosè omnia Christus passus, quantumuis essent naturalia. Quapropter etiam cæcus à Christo illuminatus miracu-
Ioan. 9. losè videbat, si spectes miraculū necessariò præsuppositum: Sin causas ipsas visionis consideres, nempe potentiam & obiectum, naturaliter videbat. Hoc modo dicendum est de Christo.

DISTIN. 17. QVÆ. VNICA.

Fuerunt-ne in Christo duæ duntaxat voluntates?

QVemadmodum assertore Damasceno, & habetur, firmiter tenēdum est duas in Christo esse naturas, & vnam hypostasin, ita quoque concedere oportet veluti ex illo consequens duas esse naturales harum naturarū proprietates, & vtriusq; naturæ potentias, atqui naturæ rationalis perfectissimæ potentiæ sunt intellectus, & voluntas creata ratione humanæ naturæ, & ratione diuini intellectus, & volūtas increata. Huic accedit quòd in Christo summa gloria,& fruitio secundū humaná naturam ex resolut. 13. huius, omnísque sciētia ex resolut. 14. huius. Hæc autem esse nequeunt nisi in intellectu, & volūtate. Habebat ꝑinde Christus duos intellectus, duas quoque voluntates. Deinde si exquiras an in Christo esset vnica voluntas creata, haud dubiò si volūtas ꝓpriè dicatur, vt puta in quantū est appetitus intellectiuus, vnica in Christo erat humana voluntas. Sin autem sub ratione generali esse accipias, scilicet appetitu quocūque, duæ erunt, hoc est duo appetitus, intellectualis videlicet & sensitiuus, & tot appetitus sensitiui, quot in nobis sunt, nēpe vnus interior, & quinque exteriores. Posses insuper ambigere an voluntas naturalis, & altera sint duæ distinctæ potentiæ: Sed cum appetitus naturalis cuiuslibet rei, nihil aliud sit quàm eiusdem naturalis inclinatio ad propriam perfectionem (quemadmodum lapis naturaliter inclinatur ad centrum (& huiusmodi inclinatio non distinguitur reipsa ab ipso cuius est, consequens est voluntatem, vt est na-

Lib. 3. c. 14.

Distinct. 6. cap. Firmiter credimus.

tura, id eſt vt inclinatur ad ea quæ ſunt ſibi cōmoda, non diſtingui reipſa à voluntate libera, ſed eſt vna, & eadem potentia quæ diuerſis reſpectibus dicitur naturalis, & libera: Naturalis, vt fertur circa ſuum cōmodum, perinde ac aliud ens naturale: Libera verò vt liberos ſuos elicit actus potens elicere, & non elicere, & ab omni actu ceſſare.

DISTIN. 18. QVÆ. VNICA.

Vtrum Chriſtus meruerit in primo inſtanti ſuæ conceptionis?

MEritum eſt actus interior, & exterior à creature rationali libera, & in gratia exiſtente elicitus, cui ex débito iuſtitiæ ratione acceptationis diuinæ merces correſpondet danda vel ei qui meretur ſi eget, vel alteri pro quo meretur. Ex quo facilè colligimus quempiam pro altero mereri poſſe, conteſtantibus id ſacris literis de paraclytico dicitur, Quorum fidem vt vidit &c. & apud Iacobum, Orate pro inuicem vt ſaluemini, & apud Paulum, Adimpleo quæ deſunt paſſioni Chriſti &c. Porrò omnis meriti radix ex parte merentis conſiſtit propriè in affectione iuſtitiæ ipſius voluntatis, quæ eſt libertas voluntatis non abſolutè ſumpta, ſed quatenus elicit actum conformiter regulæ inferiori: Non quidem in quantum ordinat affectionem commodi in Deum, ſed quatenus afficitur amore amicitiæ erga Deū, cùm videlicet com-

Meritum quid ſit.

Matth. 6.

Iacob. vlt.

Coloſſ. 1.

Meriti radix.

placet illi, & expetit Deum esse bonum, sapientem, omnipotētem, iustum &c. Hoc est creatura rationalis præcipuè meretur diligens Deum in se super omnia, non propter beneficia ab eo susceptа, aut suscipienda, sed præcipuè ob eius perfectiones. Et deinde desiderat sibi, & aliis Dei visionem pariter & fruitionem, per quæ illi coniūgitur: Et hoc quidem non absolutè (vt mali Angeli) sed cum debitis circunstantiis, præcipuè vt Deum diligat. Affectionis autem commodi voluntas afficitur proprio bono, & nonnunquā inordinatè, nisi reguletur affectione iustitiæ, hoc est, nisi conformetur dictamini rationis naturali, vel dictamini supernaturali, quod est fides ipsa, & voluntas diuina. Ideo in ipsa non consistit primò, nec aliquo modo, nisi referatur in vltimum finem. His suppositis dicitur quòd Christus meruit per actum illum interiorem voluntatis, licet esse beatus, quia secundum partem sensitiuam, & portionem inferiorem voluntatis fuit viator, & passibilis. Quocirca multa habuit obiecta præsentia sensibus, & portioni inferiori, quæ potuit liberè velle, & acceptare contra affectionem commodi, & habere actus imperatos conformiter ad illud velle, vt ieiunando, vigilando, orando &c. Beati autem quoniam secundum vtramque portionem sunt coniuncti vltimo fini, & affectiuæ iustitiæ fruendo Deo, & affectione commodi, quiā sunt coniuncti summo bono, sic quòd nihil contra affectionem commodi potest illis accidere nec quidpiam pati valent: Idcirco mereri nequeunt. Et quamuis

Christus meruit.

Beati non possunt mereri.

beati & Angeli exerceāt bonos actus circa nos, stimulantes nos ad bonū, retrahētes à malo, cohibentes à nobis Sathanam, orantes pro nobis, &c, nec tamen propterea merentur. Nam illi actus sunt inclusi in illorum beatitudine, hoc est Deus ipse vult, vt ea faciant propter summam felicitatem, quam eis contulit, & non propter aliam mercedem, quam velit illis dare, Non sic autem de Christo, quia eius actus decreuerat pater, tanquam meritorios acceptare: Quia licet Christus sic fuerit coniunctus fini, vt, non potuerit peccare, non tamen quin posset pati. Præterea diligendo matrem, & alios Apostolos, & alios amicos in Deum, & inimicos propter Deum, merebatur. Præcipua tamen, & vltima ratio quare Christus licet esset beatus, meruerit (cùm tamen alij beati non mereantur) est voluntas diuina acceptans actus ipsius Christi, & non beatorum. Congruentia verò assignari potest, propterea quòd Christus non esset omnino in termino (vt dictum est) sicut beati, qui nihil pati possunt, Potuit etiam mereri in primo instanti suæ conceptionis, cùm haberet omnia ad meritum requisita, vt pura voluntatem perfectam, summam gratiam, obiectum præsens, & nihil eorum impediebatur: quamobrem potuit elicere actum beatificum. Quod probatur ex Augustino dicente, Splendor genitus ab igne esset æternus, si ignis esset æternus: Igitur res, & operatio eius possunt esse simul pro quocunque instanti: Non a[illegible] Christus propriam fruitionem

Christus meruit in primo instanti.

Libr. 7. de Trinit.c 1.

Sed quemadmodum summa gratia sine meritis fuit illi collata, sic etiam liberè sine aliquo merito præcedente Deus ipse coniunxit eius voluntatem per fruitionem vltimo fini, quod non absurdè elicitur ex diuo Augustino, dicente quòd summa gratia est quòd homo in vnitate personæ est Deo cōiunctus, qui licet loquatur de gratia vnionis, hoc est de gratuita Dei voluntate vniente naturam huius, verbo diuino, tamen ad illā vnionem sequitur ratio ipsa fruitionis. Ideo fuit summa gratia absque meritis præcedentib⁹ habere hanc Dei fruitionem summam creaturæ possibilem.

Christus non meruit propria fruitione.

13. de trinit. cap. 9.

DISTINCT. 19. QVÆ. VNICA.

Meruitne Christus omnibus gratiam & gloriam vnà cum remissione culpæ & pœnæ?

Hic primùm obseruādum venit incarnationē Christi non fuisse ab æterno præuisam aut ordinatam occasionaliter, seu propter peccatum primi parentis. Nā etsi is non peccasset, nihilominus filius incarnatus fuisset, vt ostensum est Resolut. Quæst. vlt. Distinct. 7. huius. Siquidem quemadmodum Deus immediatè, & primò videbat, & expetebat ab æterno finem omnium electorum, Sic inter electos cùm Christus esset fini propinquior, prius cæteris prædestinabatur. Fuit autem hac in præuisione is ordo (non quidem ex parte ipsius Dei, cui nihil est prius, aut posterius, sed ex parte ipsorum præmissorum) Prius enim

Christus incarnatus, licet Adam non offendisset.

Prædestinationis ordo.

Deus intellexit se sub ratione summi boni. In secundo verò signo, seu instanti omnes creaturas cognouit: In tertio electos prædestinauit ad gratiã, & gloriam, nullum actum circa reprobos habẽs. In quarto omnes præuidit in Adam casuros & electos, & reprobos. In quinto præuidit ac præordinauit remedium quo redimerẽtur, nempe filij passionẽ, sic quòd Christus (veluti & omnes electi) prius præuisus fuit, & prædestinatus, quàm eius passio præuideretur, vt medicina contra, lapsum perinde ac medicus prius expetit hominis sospitatem, quàm ordinet medicinam curatiuã. Quemadmodum igitur electi, priusquam passio Christi præuideatur, vt remedium peccati, prædestinantur, sic tota trinitas prius decreuit efficaciter dare gratiam, & remedium pro ipsis in Deum credentibus, vt iuxta Apostolum, secundum electionem Dei propositam manerent. Quemadmodũ autem filius præuidit passionem pro prædestinatis solùm esse offerendam patri, & sic eam in effectu efficiente obtulit: Quod insinuabat dicens, Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt, per æternam videlicet prædestinationem. Ita quoque tota Trinitas pro electis duntaxat efficaciter passionem acceptauit, & pro multis aliis. Quocirca Christi passio eis solùm primam gratiam disponentem ad gloriam consummatam, efficaciter meruit. Quantum verò attinet ad meriti sufficientiam, fuit profectò illud finitum, quia causa eius finita fuit, videlicet vo-

Rom. 9.

Meriti Christi sufficientia.

Joann. 17.

luntas naturæ assumptæ, & summa gratia illi collata. Non enim Christus quatenus Deus meruit, sed inquantum homo. Proinde si exquiras quantum valuerit Christi meritum secundum sufficientiam, valuit procul dubio quantum fuit à Deo acceptatum. Si quidem diuina acceptatio est potissima causa, & ratio omnis meriti. Omne enim aliud à Deo ideo est bonum, quia à Deo dilectum, & non è contrario. Non enim Deus aliquã creaturam diligit, propterea quòd ipsa sit bona, sed idcirco creatura est bona, quia à Deo diligitur. Consimiliter ideo aliquod opus est meritorium, quia est Deo acceptum, & non contra, Deus non acceptat opus idcirco quòd sit meritorium, aut bonum. Tantum ergo valuit Christi meritum sufficienter, quantum potuit, & voluit ipsum trinitas acceptare. Veruntamen ex sua ratione formali, & de condigno non potuit in infinitum, seu pro infinitis acceptari, sed pro finitis duntaxat, quia nec illud in se fuit formaliter infinitum. Nihilosecius si spectes suppositi merentis circunstantiam, & dignitatem, habebat quandam extrinsecam rationem propter quam de cõgruo in infinitum extensiuè, id est pro infinitis potuit acceptari. Sed quid meruit Christus? Meruit sanè primam gratiam omnibus qui eam recipiunt, quæ & absque nostro merito confertur. Nam licet in adultis qui baptizantur, desideretur aliqua dispositio, nihilominus non merentur illam gratiam per suam dispositionem. Consimiliter quantùm

Meriti Christi sufficientia.

Quid Christus meruerit.

ad gratiam, quæ confertur in pœnitentia post lapſum in mortale, tametſi debeat peccator cõteri, & ſe diſponere, tamen Chriſti meritum eſt totalis cauſa de condigno meritoria illius gratiæ. Deinde Chriſtus meruit nobis apertionem ianuæ Paradiſi, ad quam nullus cooperatur: Vnde Apoſtolus, Per proprium ſanguinem introiuit &c. Et alibi, Habentes itaque fratres fiduciam in introitum ſanctorum in ſanguine Chriſti: Et in Apocalyp. dicitur quòd agnus ſolus aperuit librum: De quo etiam dicitur quòd claudit & nemo aperit. Nullus enim ante Chriſtum (quantumuis ſanctus fuerit) valuit ingredi ianuam regni cœleſtis: ſed omnes ad limbum deſcendebãt. Quamobrem dicebat Iacob, Deſcendam ad filium meum lugẽs in infernum, & quia deduceris canos meos cum dolore ad inferos: Quamuis autem obſtaculum aditus regni cœleſtis (ſiue illud ſit originale peccatum, ſiue allud) per Chriſti paſſionem amoueatur, Veruntamen nullus actu ingreditur regnum cœleſte, niſi cooperetur (ſi habuerit facultatem) & vtatur prima gratia, quam ſibi Chriſtus promeruit: Vnde illud, Factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ. Si verò exquiras quomodo meruerit Chriſtus fidelibus, qui ante ipſum fuerũt ſua paſſione, quã nõdum ſuſtulerat? Dico quòd Chriſti meritum ab æterno fuit præuiſum, & ratione illius prę uiſionis proderat patribus quemadmodũ & nobis, vt patet ex Apocalyp. Agnus occiſus eſt ab origine mũdi. Quòd ſi dixeris ea-

Hebr. 9. *Apocal. 5.* *Ante Chriſtum nullus ingrediebatur paradiſum.* *Geneſ. 37.* *Geneſ. 42.* *Heb. 5.* *Meritum Chriſti profuit patribus.* *Apocal. 13.*

dem ratione ipsam Christi passionẽ potuisse esse causam prædestinandi electos, & per cõsequens prædestinationẽ habere causam meritoriã: hoc planè non subsequitur. Nam omnes electi prius natura prædestinati erant, quàm Christi passio præuisa foret.

DISTINCT. 20. QV. VNICA.
An necesse fuerit genus humanum per Christi passionem reparari?

QVæcunque Christ⁹ circa generis humani reparationem operatus fuit, contingentia fuerunt, & liberrima, simpliciter & absolutè, & nullo modo necessaria, nisi præsupposita Dei ordinatione, quæ sic dispo- suerat fieri. Quamobrẽ dicitur illud, Et inde cœpit Iesus ostẽdere discipulis, quia oportebat eũ ire Hierosolymã, & illud Lucæ, Primum autem opportet illum multa pati, & illud eiusdẽ, Nõne hæc oportuit Christũ pati, & ita intrare &c. Hęc autẽ assertio confirmatur per Augustinũ dicentem, Alius modus redimendi hominẽ Deo non deficit. Eius enim potestati cuncta subiacent. Et sic intelligendus est Anselmus, cùm dicit, Ecce vides quomodo rationabilis necessitas exigat ex hominibus perficiendam esse ciuitatem supernam, nec hoc fieri posse, nisi per remissionem peccatorum, quã nullus homo habere potest, nisi per hominem, qui idem ipse sit homo & Deus, atque morte sua Deo homines peccatores reconciliet. Hoc inquam præsumptũ Dei ordinatione intelligendũ est, quæ sic hominem

Reparatio generis humani aliter fieri potuit.
Matth. 16.
Luc. 17.
Luc 24.
Lib. 13. de trini. ca. 10.
Cur Deus homo. c. 1 & alibi.

Christus propter iustitiã passus. redimi statuit. Christus igitur passus est propter iustitiam, & veritatem annuntiandam. Nam cùm videret legem diuinam perperam à Scribis & Pharisæis interpretari nulla habita ratione honoris diuini, sed quæstus & proprii lucri, qui ægrè ferebant homines in sabbato curari, non autem quòd ouis aut bos à puteo extraherentur &c. Vt patet ex Matthæo, Marco, Luca & Ioanne, eos zelo diuino tactus arguit, & dirè increpauit, dans verum legis intellectum, vt patet ex Matthæo, & alibi frequenter, adeò vt maluerit mori, quã tacere, cùm tunc veritas Iudæis esset dicenda, quamobrem illũ ad mortem persecuti sunt: & idcirco pro iustitia, & veritate tutanda mortuus est, tamen ex sua gratia passionẽ suam de facto pro nobis obtulit, quare multa ei debemus, cùm aliter redimi potuissemus : & nihilo secius sua mera voluntate sic nos redemerit. Plus inquam ei obligamur, quàm si necessariò, & non aliter, quàm sua passione redimi potuissemus. Hoc autem fecit præcipuè, vt nos ad sui amorem alliceret, cùm nedum propter creationis beneficium. sed etiam redemptionis illi deuincti simus, perinde ac si pater filium quem genuit, deinde instruat disciplinis, & bonis moribus, amplius hic filius patri astringitur, quàm si genuisset solùm, & alius eum instruxisset. Ex illo Apostoli id elici potest, Deinde patres quidem carnis nostræ eruditores habuim⁹, & reuerebamur eos. Fuit autem congruentiùs genus humanũ potius quàm angelicã naturam reparari, quia tota species humana perierat, non

Matth. 12. Marc. 3. Luc. 6. Io. 5. 7. & 9. 5. 6. & 7. Matth.

Christus pro veritate mortuus.

Chisto quãtum debemus. Heb. 12.

Genus humanũ fuit congruentius mediũ quam Angelus.

autem angelorum: deinde quia homo alterius tentatione videlicet diaboli cecidit, vt patet ex sacra scriptura, Timeo ne sicut serpens &c. muliere verò seducta &c. Angelus verò propria cecidit voluntate: vnde Anselmus, Sicut Angeli ceciderunt nullo alio nocente, ita nullo alio adiuuante surgere debent. Et quamuis Luciferi ruina fuerit aliis aliqua tentatio, vt colligitur ex Apocalypsi, Factum est prælium &c. tamen ea tentatio non fuit adeò efficax, velut illa, qua homo tentatus fuit. Si aduersus prædicta obiicias illud Aristotelis, Passionibus nec laudamur, nec vituperamur: ex quo inferri videtur passionem non esse meritoriam, sed actionem, seu actus ipsos, qui saltem sunt passionibus laudabiliores. Hoc planè verum est de actu virtutis, quatenus distinguitur à passione, & non accidit ex virtute (Sic enim loquitur Philosophus) tamen passiones afflictiuæ, & potissimùm mors ipsa, quando ex actu virtutis acceptantur & imperantur, laudabiliores sunt, quàm actus virtutis circa delectabile seorsum. Vnde studiosè se gerere circa tristabilia, magis est meritorium, quàm circa delectabilia: & passiones voluntariæ concomitantes virtutis actum simul acceptæ, magis sunt meritoriæ, quàm actus solus. Vnde in actibus Apostolicis dixit Dominus Ananiæ de Paulo, Ostendam illi quanta oporteat illum pati &c. Non autem dicit, quanta oporteat illum agere: Quæ verò passus sit, referuntur ab ipso Apostolo, Christus autem pati voluit ex amore inten-

Gene. 3. 2. Cor. 2. 1. Timot. 2.

Lib. 1. cur Deus homo cap. 22.

Apoc. 13 c.

2. Ethic. cap. 5.

Passionibus magis meremur.

Act. 9.

2. Cor. 11. & 12.

habeo ponendi: Respondetur hunc locum ita esse intelligendum, quod Christus, vt Deus posset à seipso homine, hoc est à sua humanitate animam separare, non autem vt homo id poterat. Proferes forsitan quod ibidem subsequitur, Hoc mandatum accepi à patre, nō autē accepit vt Deus, ergo vt homo accepit mandatum ponendi animam, igitur subiacebat eius facultati non mori. Respondetur quòd accepit mandatum patienter sufferendi mortem, vt homo. Sed

Matth.27. quomodo cum clamore valido emisit spiritum,
Marc 15. nisi voluntariè mortis causam præuenerit? Hîc
& Luc.23. sanè duo sunt obseruanda. Primum clamor ille validus in hora mortis, qui miraculosè per virtutem verbi fuit factus, purus enim homo id non potuisset. Alterum est animæ à corpore separatio per passionis violentiā, & istud naturale fuit supposito semper miraculo illo, per quod gloria animæ non redundabat in corpus cuius postmodum miraculi si volueris rationē habere, profectò miraculosè omnia Christus passus, quantumuis essent naturalia. Quaprôpter etiam cæcus à Christo illuminatus miracu-

Ioan. 9. losè videbat, si spectes miraculū necessariò præsuppositum: Sin causas ipsas visionis consideres, nempe potentiam & obiectum, naturaliter videbat. Hoc modo dicendum est de Christo.

DISTIN. 17. QVÆ. VNICA.

Fuerunt-ne in Christo duæ duntaxat voluntates?

Qvemadmodum assertore Damasceno, *Lib.3.c.14.*
& habetur, firmiter tenẽdum est duas
in Christo esse naturas, & vnam hypo- *Distinct.6.*
stasin, ita quoque concedere oportet veluti ex *cap.Firmi-*
illo consequens duas esse naturales harum natu- *ter credi-*
rarũ proprietates, & vtriusq; naturæ potentias, *mus.*
atqui naturæ rationalis perfectissimæ potentiæ sunt intellectus, & voluntas creata ratione humanæ naturæ, & ratione diuini intellectus, & volũtas increata. Huic accedit quòd in Christo summa gloria,& fruitio secundũ humanã naturam ex resolut.13. huius,omnísque sciẽtia ex resolut. 14. huius. Hæc autem esse nequeunt nisi in intellectu, & volũtate. Habebat ꝓinde Christus duos intellectus, duas quoque voluntates. Deinde si exquiras an in Christo esset vnica voluntas creata, haud dubiò si volũtas ꝓpriè dicatur,vt puta in quantũ est appetitus intellectiuus, vnica in Christo erat humana voluntas. Sin autem sub ratione generali esse accipias , scilicet appetitu quocũque, duæ erunt, hoc est duo appetitus, intellectualis videlicet & sensitiuus, & tot appetitus sensitiui, quot in nobis sunt,nẽpe vnus interior, & quinque exteriores. Posses insuper ambigere an voluntas naturalis, & altera sint duæ distinctæ potentiæ : Sed cum appetitus naturalis cuiuslibet rei , nihil aliud sit quàm eiusdem naturalis inclinatio ad propriam perfectionem (quemadmodum lapis naturaliter inclinatur ad centrum (& huiusmodi inclinatio non distinguitur reipsa ab ipso cuius est, consequens est voluntatem, vt est na-

tura, id est vt inclinatur ad ea quæ sunt sibi cõmoda, non distingui reipsa à voluntate libera, sed est vna, & eadem potentia quæ diuersis respectibus dicitur naturalis, & libera: Naturalis, vt fertur circa suum cõmodum, perinde ac aliud ens naturale: Libera verò vt liberos suos elicit actus potens elicere, & non elicere, & ab omni actu cessare.

DISTIN. 18. QVÆ. VNICA.

Vtrum Christus meruerit in primo instanti suæ conceptionis?

Meritum est actus interior, & exterior à creature rationali libera, & in gratia existente elicitus, cui ex debito iustitiæ ratione acceptationis diuinæ merces correspondet danda vel ei qui meretur si eget, vel alteri pro quo meretur. Ex quo facilè colligimus quempiam pro altero mereri posse, contestantibus id sacris literis de paraclytico dicitur, Quorum fidem vt vidit &c. & apud Iacobum, Orate pro inuicem vt saluemini, & apud Paulum, Adimpleo quæ desunt passioni Christi &c. Porrò omnis meriti radix ex parte merentis consistit propriè in affectione iustitiæ ipsius voluntatis, quæ est libertas voluntatis non absolutè sumpta, sed quatenus elicit actum conformiter regulæ inferiori: Non quidem in quantum ordinat affectionem commodi in Deum, sed quatenus afficitur amore amicitiæ erga Deũ, cùm videlicet com-

Meritum quid sit.

Matth. 6.

Iacob. vlt.
Coloss. 1.

Meriti radix.

placet illi,& expetit Deum esse bonum, sapientem,omnipotētem,iustum &c. Hoc est creatura rationalis præcipuè meretur diligens Deum in se super omnia,non propter beneficia ab eo suscepta,aut suscipienda,sed præcipuè ob eius perfectiones. Et deinde desiderat sibi, & aliis Dei visionem pariter & fruitionem, per quæ illi coniūgitur : Et hoc quidem non absolutè (vt mali Angeli) sed cum debitis circunstantiis, præcipuè vt Deum diligat. Affectionis autem commodi voluntas afficitur proprio bono, & nonnunquā inordinatè,nisi reguletur affectione iustitiæ,hoc est, nisi conformetur dictamini rationis naturali,vel dictamini supernaturali, quod est fides ipsa,& voluntas diuina. Ideo in ipsa non consistit primò, nec aliquo modo, nisi referatur in vltimum finem. His suppositis dicitur quòd Christus meruit per actum illum interiorem voluntatis,licet esse beatus, quia secundum partem sensitiuam, & portionem inferiorem voluntatis fuit viator,& passibilis. Quocirca multa habuit obiecta præsentia sensibus,& portioni inferiori, quæ potuit liberè velle, & acceptare contra affectionem commodi, & habere actus imperatos conformiter ad illud velle, vt ieiunando, vigilando,orando &c. Beati autem quoniam secundum vtramque portionem sunt coniuncti vltimo fini,& affectiuæ iustitiæ fruendo Deo,& affectione commodi,quiā sunt coniuncti summo bono, sic quòd nihil contra affectionem commodi potest illis accidere nec quidpiam pati valent: Idcirco mereri nequeunt. Et quamuis

Christus meruit.

Beati non possunt mereri.

beati & Angeli exerceāt bonos actus circa nos, stimulantes nos ad bonū, retrahētes à malo, cohibentes à nobis Sathanam, orantes pro nobis, &c, nec tamen propterea merentur. Nam illi actus sunt inclusi in illorum beatitudine, hoc est Deus ipse vult, vt ea faciant propter summam felicitatem, quam eis contulit, & non propter aliam mercedem, quam velit illis dare, Non sic autem de Christo, quia eius actus decreuerat pater, tanquam meritorios acceptare: Quia licet Christus sic fuerit coniunctus fini, vt, non potuerit peccare, non tamen quin posset pati. Præterea diligendo matrem, & alios Apostolos, & alios amicos in Deum, & inimicos propter Deum, merebatur. Præcipua tamen, & vltima ratio quare Christus licet esset beatus, meruerit (cùm tamen alij beati non mereantur) est voluntas diuina acceptans actus ipsius Christi, & non beatorum. Congruentia verò assignari potest, propterea quòd Christus non esset omnino in termino (vt dictum est) sicut beati, qui nihil pati possunt, Potuit etiam mereri in primo instanti suæ conceptionis, cùm haberet omnia ad meritum requisita, vt puta voluntatem perfectam, summam gratiam, obiectum præsens, & nihil eorum impediebatur: quamobrem potuit elicere actum beatificum. Quod probatur ex Augustino dicente, Splendor genitus ab igne esset æternus, si ignis esset æternus: Igitur res, & operatio eius possunt esse simul pro quocunque instanti: Non autem meruit Christus propriam fruitionem

Christus meruit in primo instanti.

Libr. 7. de Trinit. c. 1.

Sed quemadmodum summa gratia sine meritis fuit illi collata, sic etiam liberè sine aliquo merito præcedente Deus ipse coniunxit eius voluntatem per fruitionem vltimo fini, quod non absurdè elicitur ex Diuo Augustino, dicente quòd summa gratia est quòd homo in vnitate personæ est Deo cõiunctus, qui licet loquatur de gratia vnionis, hoc est de gratuita Dei voluntate vniente naturam huius, verbo diuino, tamen ad illã vnionem sequitur ratio ipsa fruitionis. Ideo fuit summa gratia absque meritis præcedentib' habere hanc Dei fruitionem summam creaturæ possibilem.

Christus non meruit propria fruitione.

13. de trinit. cap. 9.

DISTINCT. 19. QVÆ. VNICA.

Meruitne Christus omnibus gratiam. & gloriam vnà cum remissione culpæ & pœnæ?

HIc primùm obseruãdum venit incarnationẽ Christi non fuisse ab æterno præuisam aut ordinatam occasionaliter, seu propter peccatum primi parentis. Nã etsi is non peccasset, nihilominus filius incarnatus fuisset, vt ostensum est Resolut. Quæst. vlt. Distinct. 7. huius. Siquidem quemadmodum Deus immediatè, & primò videbat, & expetebat ab æterno finem omnium electorum, Sic inter electos cùm Christus esset fini propinquior, prius cæteris prædestinabatur. Fuit autem hac in præuisione is ordo (non quidem ex parte ipsius Dei, cui nihil est prius, aut posterius, sed ex parte ipsorum præmissorum) Prius enim

Christus incarnatus, licet Adam non offendisset.

Prædestinationis ordo.

Deus intellexit se sub ratione summi boni. In secundo verò signo, seu instanti omnes creaturas cognouit: In tertio electos prædestinauit ad gratiã, & gloriam, nullum actum circa reprobos habẽs. In quarto omnes præuidit in Adam casuros & electos, & reprobos. In quinto præuidit ac præordinauit remedium quo redimerẽtur, nempe filij passionẽ, sic quòd Christus (veluti & omnes electi) prius præuisus fuit, & prædestinatus, quàm eius passio præuideretur, vt medicina contra, lapsum perinde ac medicus prius expetit hominis sospitatem, quàm ordinet medicinam curatiuã. Quemadmodum igitur electi, priusquam passio Christi præuideatur, vt remedium peccati, prædestinantur, sic tota trinitas prius decreuit efficaciter dare gratiam, & remedium pro ipsis in Deum credentibus, vt iuxta Apostolum, secundum electionem Dei propositam manerent. Quemadmodũ autem filius præuidit passionem pro prædestinatis solùm esse offerendam patri, & sic eam in effectu efficiente obtulit: Quod insinuabat dicens, Ego prò eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt, per æternam videlicet prædestinationem. Ita quoque tota Trinitas pro electis duntaxat efficaciter passionem acceptauit, & pro multis aliis. Quocirca Christi passio eis solùm primam gratiam disponentem ad gloriam consummatam, efficaciter mèruit. Quantum verò attinet ad meriti sufficientiam, fuit profectò illud finitum, quia causa eius finita fuit, videlicet vo-

Rom. 9.

Meriti Christi sufficientia.

Ioann. 17.

luntas naturæ assumptæ, & summa gratia illi collata. Non enim Christus quatenus Deus meruit, sed inquantum homo. Proinde si exquiras quantum valuerit Christi meritum secundum sufficientiam, valuit procul dubio quantum fuit à Deo acceptatum. Si quidem diuina acceptatio est potissima causa, & ratio omnis meriti. Omne enim aliud à Deo ideo est bonum, quia à Deo dilectum, & non è contrario. Non enim Deus aliquã creaturam diligit, propterea quòd ipsa sit bona, sed idcirco creatura est bona, quia à Deo diligitur. Consimiliter ideo aliquod opus est meritorium, quia est Deo acceptum, & non contra, Deus non acceptat opus idcirco quòd sit meritorium, aut bonum. Tantum ergo valuit Christi meritum sufficienter, quantum potuit, & voluit ipsum trinitas acceptare. Veruntamen ex sua ratione formali, & de condigno non potuit in infinitum, seu pro infinitis acceptari, sed pro finitis duntaxat, quia nec illud in se fuit formaliter infinitum. Nihilosecius si spectes suppositi merentis circunstantiam, & dignitatem, habebat quandam extrinsecam rationem propter quam de cõgruo in infinitum extensiuè, id est pro infinitis potuit acceptari. Sed quid meruit Christus? Meruit sanè primam gratiam omnibus qui eam recipiunt, quæ & absque nostro merito confertur. Nam licet in adultis qui baptizantur, desideretur aliqua dispositio, nihilominus non merentur illam gratiam per suam dispositionem. Consimiliter quantùm

Meriti Christi sufficientia.

Quid Christus meruerit.

ad gratiam, quæ confertur in pœnitentia post lapsum in mortale, tametsi debeat peccator cõteri, & se disponere, tamen Christi meritum est totalis causa de condigno meritoria illius gratiæ. Deinde Christus meruit nobis apertionem ianuæ Paradisi, ad quam nullus cooperatur: Vnde Apostolus, Per proprium sanguinem introiuit &c. Et alibi, Habentes itaque fratres fiduciam in introitum sanctorum in sanguine Christi: Et in Apocalyp. dicitur quòd agnus solus aperuit librum: De quo etiam dicitur quòd claudit & nemo aperit. Nullus enim ante Christum (quantumuis sanctus fuerit) valuit ingredì ianuam regni cœlestis: sed omnes ad limbum descendebãt. Quamobrem dicebat Iacob, Descendam ad filium meum lugẽs in infernum, & quia deduceris canos meos cum dolore ad inferos: Quamuis autem obstaculum aditus regni cœlestis (siue illud sit originale peccatum, siue allud) per Christi passionem amoueatur, Veruntamen nullus actu ingreditur regnum cœleste, nisi cooperetur (si habuerit facultatem) & vtatur prima gratia, quam sibi Christus promeruit: Vnde illud, Factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Si verò exquiras quomodo meruerit Christus fidelibus, qui ante ipsum fuerũt sua passione, quã nõdum sustulerat? Dico quòd Christi meritum ab æterno fuit præuisum, & ratione illius prȩuisionis proderat patribus quemadmodũ & nobis, vt patet ex Apocalyp. Agnus occisus est ab origine mũdi. Quòd si dixeris ea-

Hebr. 9. *Apocal. 5.* *Ante Christum nullus ingrediebatur paràdisum.* *Genes. 37.* *Genes. 42.* *Heb. 5.* *Meritum Christi profuit patribus.* *Apocal. 13.*

dem ratione ipsam Christi passionē potuisse esse causam prædestinandi electos, & per cōsequens prædestinationē habere causam meritoriā: hoc planè non subsequitur. Nam omnes electi prius natura prædestinati erant, quàm Christi passio præuisa foret.

DISTINCT. 20. QV. VNICA.

An necesse fuerit genus humanum per Christi passionem reparari?

Quæcunque Christ⁹ circa generis humani reparationem operatus fuit, contingentia fuerunt, & liberrima, simpliciter & absolutè, & nullo modo necessaria, nisi præsupposita Dei ordinatione, quæ sic dispo- suerat fieri. Quamobrē dicitur illud, Et inde cœpit Iesus ostēdere discipulis, quia oportebat eū ire Hierosolymā, & illud Lucæ, Primum autem oportet illum multa pati, & illud eiusdē, Nōne hæc oportuit Christū pati, & ita intrare &c. Hęc autē assertio confirmatur per Augustinū dicentem, Alius modus redimendi hominē Deo non deficit. Eius enim potestati cuncta subiacent. Et sic intelligendus est Anselmus, cùm dicit, Ecce vides quomodo rationabilis necessitas exigat ex hominibus perficiendam esse ciuitatem supernam, nec hoc fieri posse, nisi per remissionem peccatorum, quā nullus homo habere potest, nisi per hominem, qui idem ipse sit homo & Deus, atque morte sua Deo homines peccatores reconciliet. Hoc inquam præsumptū Dei ordinatione intelligendū est, quæ sic hominem

Reparatio generis humani aliter fieri potuit.

Matth. 16.

Luc. 17.

Luc 24.

Lib. 13. de trini. ca. 10.

Cur Deus homo. c. 1 & alibi.

Christus propter iustitiã passus. redimi statuit. Christus igitur passus est propter iustitiam, & veritatem annunciandam. Nam cùm videret legem diuinam perperam à Scribis & Pharisæis interpretari nulla habita ratione honoris diuini, sed quæstus & proprii lucri, qui ægrè ferebant homines in sabbato curari, non autem quòd ouis aut bos à puteo extraherentur &c. Vt patet ex Matthæo, Marco, Luca & Ioanne, eos zelo diuino tactus arguit, & dirè increpauit, dans verum legis intellectum, vt patet ex Matthæo, & alibi frequenter, adeò vt maluerit mori, quã tacere, cùm tunc veritas Iudæis esset dicenda, quamobrem illũ ad mortem persecuti sunt: & idcirco pro iustitia, & veritate tutanda mortuus est, tamen ex sua gratia passionẽ suam de facto pro nobis obtulit, quare multa ei debemus, cùm aliter redimi potuissemus: & nihilo secius sua mera voluntate sic nos redemerit. Plus inquam ei obligamur, quàm si necessariò, & non aliter, quàm sua passione redimi potuissemus. Hoc autem fecit præcipuè, vt nos ad sui amorem alliceret, cùm nedum propter creationis beneficium, sed etiam redemptionis illi deuincti simus, perinde ac si pater filium quem genuit, deinde instruat disciplinis, & bonis moribus, amplius hic filius patri astringitur, quàm si genuisset solùm, & alius eum instruxisset. Ex illo Apostoli id elici potest, Deinde patres quidem carnis nostræ eruditores habuimus, & reuerebamur eos. Fuit autem congruentiùs genus humanũ potius quàm angelicã naturam reparari, quia tota species humana perierat, non

Matth. 12. Marc. 3. Luc. 6. Io. 5. 7. & 9. 5. 6. & 7. Matth.

Christus pro veritate mortuus.

Chisto quãtum debemus. Heb. 12.

Genus humanũ fuit congruentius medũ quam Angelus.

autem angelorum: deinde quia homo alterius tentatione videlicet diaboli cecidit, vt patet ex sacra scriptura, Timeo ne sicut serpens &c. muliere verò seducta &c. Angelus verò propria cecidit voluntate: vnde Anselmus, Sicut Angeli ceciderunt nullo alio nocente, ita nullo alio adiuuante surgere debent. Et quamuis Luciferi ruina fuerit aliis aliqua tentatio, vt colligitur ex Apocalypsi, Factum est prælium &c. tamen ea tentatio non fuit adeò efficax, velut illa, qua homo tentatus fuit. Si aduersus prædicta obiicias illud Aristotelis, passionibus nec laudamur, nec vituperamur: ex quo inferri videtur passionem non esse meritoriam, sed actionem, seu actus ipsos, qui saltem sunt passionibus laudabiliores. Hoc planè verum est de actu virtutis, quatenus distinguitur à passione, & non accidit ex virtute (Sic enim loquitur philosophus) tamen passiones afflictiuæ, & potissimùm mors ipsa, quando ex actu virtutis acceptantur & imperantur, laudabiliores sunt, quàm actus virtutis circa delectabile seorsum. Vnde studiosè se gerere circa tristabilia, magis est meritorium, quàm circa delectabilia: & passiones voluntariæ concomitantes virtutis actum simul acceptæ, magis sunt meritoriæ, quàm actus solus. Vnde in actibus Apostolicis dixit Dominus Ananiæ de Paulo, Ostendam illi quanta oporteat illum pati &c. Non autem dicit, quanta oporteat illum agere: Quæ verò passus sit, referuntur ab ipso Apostolo, Christus autem pati voluit ex amore inten-

Gene. 3. 2. Cor. 2. 1. Timot. 2. Lib. 1. cur Deus homo cap. 22. Apoc. 13 c. 2. Ethic. cap. 5. Passionibus magis meremur. Act. 9. 2. Cor. 11. & 12.

ſo finis (videlicet ipſius patris (& noſtri, quo dilexit nos propter Deum. Vnde dicebat, Baptiſmo habeo baptizari &c. Et, meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius qui miſit me.

Luc.12.
Ioan.4.

DISTINCT. 21. QVÆ. VNICA.

An Chriſti corpus in ſepulchro corrumpi potuiſſet?

OBſerua primùm aliquid eſſe futurum ſi ſpectes cauſas naturales, quod tamẽ non eueniet cauſa ſuperiori (nempe Deo) impediente virtutem, & actionem naturalium cauſarum, vt patet ex Eſaya, qui prænunciauit mortem Regi Ezechiæ, qui & ſecundum cauſas inferiores naturaliter mortuus fuiſſet. At ipſe Deus prohibuit cauſas inferiores, ob eius lachrimas, & orationẽ, & quindecim annos ſuper terminum naturalem vitæ eius miſericorditer addidit. Deinde illud iuxta decretum cauſæ ſuperioris, non autem illud quod eueniret, ſecundum inferiores cauſas, ſi permitterentur agere. Quocirca, tamet ſi Chriſti corpus in morte, habita ratione cauſarum inferiorum naturalium, fuiſſet putrefactum: Propterea quòd haberet intrinſecam reſolutionis cauſam (ſicut alia corpora) calorem videlicet & humorem, & extrinſecam quoque, vt calorem, frigus &c. Nihilominus, quia prohibente Deo naturalium cauſarum actionem, corpus illud nunquam putrefactum fuiſſet, etſi ad generalem vſque omnium reſurrectionem

Eſaye.38.

in sepulchro quieuisset. Ideo absolutè fatendum est corpus Christi non fuisse corruptioni obnoxium, et si resurrectio eius non fuisset accelerata: Vnde & apud Psalmistam, & in actis Apostolorum, Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Sed nũquid miraculo nouo, aut aliquo id peractum fuisset? Haud dubiè nouo miraculo. Quandoquidem antiquo miraculo, quo verbum diuinum primò vniuit sibi corpus, illud non impediebatur, quo minus corpus illud pateretur à flagellis, clauis, & lancea &c. Ergo nec illius resolutio solo illo miraculo prohibita fuisset, sed nouo potius. *Psal. 15.* *Act. 2.*

DISTIN. 22. QVÆST. VNICA.

Vtrum Christus fuerit homo in triduo?

CVm hominis ratio id exigat, vt anima & corpus (quæ sunt eius partes assentiales (sint adinuicem vnita, & in triduo illa disiuncta fuerint in Christo, consequens est ipsum tunc non fuisse hominem. Adde quòd homo importet absolutum, vltra partes eius etiam vnitas, vt patet resol. distinct. 2. huius libri quæ. 2. Quod quidem ens dicimus humanitatem ipsam esse, qua quispiam dicitur homo formaliter, & illa in triduo corrupta erat: Ex quo consequitur ipsum tunc non posse dici hominem. Huc accedit quòd Christus (vt habet Damascenus) significat suppositum in duab⁹ naturis subsistẽs, diuina scilicet & humana, & humana tũc corrupta erat. Idcirco Christ⁹ *Christus in triduo non erat homo.* *Lib. 3. ca. 3.*

importabat tunc in se rationem falsam, & de nullo verè enutiabatur, nec quippiam de illo. Quamobrem ista, christus est homo, erat tunc falsa. Non enim vt verbum diuinum diceretur homo, sufficiebat corpus, & animám seorsum esse illi vnita, sed operæpretium erat eas partes adinuicem, & inter sese esse connexas. Ratio autem Magistri sententiarum, & Hugonis, qua astruere nituntur in triduo christum fuisse hominem, propterea quòd forma substantialis pertineat sola ad quod, quid est, seu rationem & quidditatem rei naturalis, non autem materia prima, absurda est dubio procul, & toti Philosophiæ repugnans. Quandoquidem Aristoteles refert quorundam res materiales definientium opinionem, quorum aliqui per materiam tantùm, aliqui per actum tantùm, alij verò per vtrunque definiebant, & postremi secundum ipsum perfectè definiunt. Vnde laudat Architam, qui tam materiam, quàm formam in definitione complexus est. Idem quoque vult terminum, id est definitionem esse rationem longam, & hoc quidē vt materiam, illud verò, vt formam esse in definitione. His subscribit Augustinus, instituto nostro proximiùs accedens, hoc inquit verū esse, quod nō totus homo, sed par melior est, nec totus homo corpus, sed inferior pars hominis est, sed cùm est vtrunque coniunctum simul habet hominis nomen. Huc accedit & Damascenus, dicens, plures hypostases hominum sunt, omnes autem eandem recipiunt naturæ

Lib. 1. de sacra. parte 2. cap. vlt.

Materia pertinet ad rei quidditatē.

Lib. 8. Metaphy. c. 1 & 1. de anima.

d. l. 8. Meta.

Lib. 13. de trinit. cap. vlt.

Lib. 3. ca. 3.

rationem

tationem: Omnes enim ex anima compositi sunt, & corpore.

DIST. 23. QVAEST. VNICA.

An sit necessarium fidem infusam ponere?

DVplicem tradunt Theologi fidem, acquisitam videlicet,& infusam. Et quidem acquisitam esse in nobis patet ex Apostolo dicente: Quomodo credēt ei? Et sequitur fides ex auditu. Qui quidem locus nequit nisi de fide acquisita intelligi, quæ in homine generatur dum audit doctrinam Euangelizantium,& videt,aut audit miracula quæ operati sunt hanc doctrinam concionantes, certò sibi persuadens Deum non assistere, nec miraculis approbare falsam alicuius doctrinam. His consentit Augustinus in Epistola contra fundamentum Manichæi, dicens quòd non crederet Euāgelio, nisi crederet Ecclesiæ Catholicæ approbāti,& authorisanti libros canonis sacri. Propter quā causam Nazareorū, & Nicodemi Euāgeliū nō admittit, propterea videlicet quòd Ecclesia eadem nō recipiat. Id autē fit fide acquisita: non secus ac adhibemus fidē aliis historiis à fide dignis scriptis. Insuper si adolescens Iudæus, aut Turca nō Baptizatus nutriretur inter Christianos,& instrueretur iuxta morē fideliū, habitu acquisito ex auditu crederet, & assētiret articulis fidei, quemadmodū Christiani: Perinde ac credimus parentibus,& aliis referentibus quæ nō vidimus ipsi. Postremò Christianus hæreticus errare potest circa

Fides duplex.

Rom. 10.

fidei articulum, non errans circa alios, quia hæreses non sunt necessariò connexæ. Huiusmodi autem hæreticus infusam fidem amittit per errorem illum. Oportet igitur vt fide acquisita assentiat aliis articulis circa quos errat. Ex quibus manifestum euadit fidem acquisitam esse in nobis, & nō esse necessariū ponere fidē infusā, vt quispiā assētiat articulis reuelatis firmiter absque oppositi formidine: Nā id fide acquisita potest. Quamobrē difficilius est fidem acquisitā astruere, & modū quo in nobis ponēda sit. Quidam enim dicunt fidem infusam in multis similē esse fidei acquisitæ. Nam quemadmodum fide acquisita verbis alicuius assentimur, propterea quòd existimamus illum veracem esse: sic fide infusa assentimur articulis reuelatis, eò quòd credamus Deo, seu eius veritati id asserenti. Sed hæc ratio nō sufficienter astruit fidē infusam, quia potest deinde exquiri ratio propter quam credimus hos articulos esse à Deo reuelatos, & hoc modo erit processus in infinitū. Præterea fides acquisita id præstare potest absque infusa, quemadmodū patet ex Paulo dicēte: Neque enim ego ab homine accepi illud, & cætera. Et quoniā secūdū reuelationem notum mihi factū est sacramentum. Potest igitur quispiā sola fide acquisita credere propositionib⁹ fidei sibi ab alio propositis, nec ex hac ratione conuincitur fidem infusam esse ponendam. Idcircò aliqui adferunt aliam causam quare sit ponenda, vt puta tāquam habitus inclinans intellectum nostrum ad assentiēdum propositionibus fidei, quibus nō posset ex sese

Fides infusa.

Galat. 1.

Ephes. 2.

aſſētiri, cū nō ſint immediatè, aut per ſe notæ (hoc eſt cùm earū veritas nō cognoſcatur cognitis terminis) cùm nō poſſim⁹ propriè cōcipere, & in particulari res ſingulares per ipſos terminos, cùm nec intuitiuè pro hoc ſtatu ea videre poſſimus. Sed nec earū aſſertio eſt irrefragabilis. Nā ex ea ſequeretur fidē eſſe potentiam, & non habitū, quia illud eſt potētia, quo ſimpliciter actū elicere poſſumus: habitus verò quo ſic, vel ſic poſſumus vt puta expeditè, prōptè, delectabiliter, vel intenſiori modo. Deinceps ſubſequeretur quòd abſq; pia affectione volūtatis quiſpiā credere poſſet cōtra Auguſtinū dicēt, cætera poteſt homo nolens, credere nō poteſt niſi volens. Quod autē hoc ſequatur cōſtat ex eo vel maximè, quia cum fides infuſa per modū naturæ inclinet intellectū ad actū, & articuli fidei apprehēdi poſſūt ante omnē voluntatis actū. Subſequitur quēpiā credēdis firmiter aſſentire poſſe ante, & præter omnē voluntatis actū. Ad quæſtionē igitur propoſitam dico ꝙ ponēda eſt fides infuſa, nō quòd poſſit demōſtrari ratione aliqua niſi præſuppoſita ipſa fide, ſed propter ſcripturæ, & ſāctorū authoritatē. Scribitur enim apud Paulū, Gratia eſtis ſaluati per fidē, &c. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo &c. Qui loc⁹ de fide infuſa intelligitur, cū multi ſine acquiſita, vt paruuli Deo placeāt. Id etiā ꝓbatur (videlicet quòd fides infuſa ſit ponēda, & quod loc⁹ Pauli de eadē intelligitur) ex eodē Paulo dicēte, adhuc excellētiorē viā vobis demōſtro, q̄ ꝗdē Paul⁹ poſtea diſſerit

Auguſt. In Ioan.

Fides infuſa quare ponitur.

Epheſ. 2. Heb. 11.

1. Cor. 12.

de tribus virtutibus Theologicis, quæ sunt excellẽtiores viæ omnib⁹ habitib⁹ acquisitis: Cũ enim illic agat de charitate infusa, pari ratione & de fide infusa. Quẽadmodũ igitur credim⁹ articulis fidei, quorũ tamen veritatem pro hoc statu scire nequimus, ita quoque credimus nos habere fidẽ infusã, qua illis assẽtiamur, seu quæ inclinat nos ad assentiẽdũ illis, tãquã veris, qui quidẽ in se verissimi sũt, & certissimi. Sed quãobrẽ fides hæc infusa ponitur? Primùm vt perficiat animam quantum ad intellectũ: Nã Dei est perfectè perficere, quod perficit iuxta illud, Dei perfecta sunt opera. Sicut igitur cũ infirmũ secũdũ corp⁹ sanat perfectè eũ curat, iuxta illud Ioãnis: Totũ hominẽ sanum feci in Sabbatho. Sic etiã secundũ animã in qua secũdum tres potentias est Dei imago, quæ peccato deformãtur: nã voluntatẽ charitate perficit, intellectũ autẽ fide hac infusa. Deinde ponitur propter actũ credẽdi, quẽadmodũ & charitas propter actũ diligẽdi, vt videlicet actus harũ potẽtiarũ sint perfectiores, & intensiores producti ex potẽtia, & habitu simul quã essẽt ex solis potẽtiis eliciti. In hoc tamẽ charitas præstat, quia reddit actũ suũ, & actus aliarũ potentiarũ Deo acceptos. Quòd autẽ fides cõcurrat ad assensũ ipsum, vel hinc constat, quia sunt plerique, qui magis vellẽt assẽtiri articulis fidei, seu credere, quàm credãt. Quocirca orabãt Apostoli dicẽtes: Domine adauge nobis fidem, & alius quispiã: Domine (inquit) iuua incredulitatẽ meam. Istud autẽ non esset petẽdum si assensus esset

Fides infusa quare ponitur.

Deuter. 32.

Ioan. 7.

Luc 17.

Marc. 9.

omnino a sola voluntate. Obserua nihilomin⁹ fidē nō excludere omnem dubitationem, sed eā quæ vincit, & trahit intellectū, vt discredat articulis fidei, & oppositis illorū assentiat. Tertiò ponitur fides infusa propter certitudinē assensus: siquidē fides acquisita nequit assensum adeò firmū coëfficere sicut infusa, qua innitimur testimonio infallibili ipsius Dei: fide autē acquisita hominis testimonio, qui & falli, & fallere potest. Prædictis verò aduersari videtur Augustin⁹ dicēs quòd homo fidē suā tenet firmissimā sciētia, eámq; in se videtur, clamátque conscientia, quia rerū absentiū fides est prius, & rerū quę foris sint intus est fides, & rerū quæ nō videntur, videtur fides. Sed obseruandū est fidē bifariā accipi posse. Primò pro habitu generato, seu acquisito inclinālte intellectū ad assentiendum alicui vero ineuidēti, & sic potest quispiā scire se habere fidē (generaliter loquēdo de fide) sicut potest scire se habere scientiā alicuius disciplinæ depræhēdendo habitū ipsū ex ipsis actib⁹, qui habēt produci à tali habitu. Secundò cōsideratur fides, vt est habitus inclinās intellectū ad assentiendū determinatè alicui euidenter vero: Et hoc modo nullus scit se habere fidē in hac vita præsenti, nisi sibi à Deo reueletur, quemadmodū cōtingit Apostolo in raptu, quia nemo potest scire quòd assētiat determinatè, & euidēter vero, nisi pri⁹ nouerit illud cui assentit esse verum. Fieri verò nequit vt aliquis pro statu isto de lege communi nouerit euidēter aliquē articulū fidei esse verū. Succin- *Lib.13.de Trin.c.1.*

ctiꝰ respódetur quòd locus Augustini intelligitur de fide acquisita, & nó infusa, quia sola fide scimus nos habere fidem infusam inclinantem nos ad credendum articulos ipsos, sicut etiam cognoscimus veritatem ipsorum articulorum.

DIST. 24. QVÆST. VNICA.

Potest ne quispiam credibilium fidem simul, & scientiam habere?

Scientia bifariam accipitur. PRimum omnium obseruádũ est sciẽtiã in vniuersũ bifariã accipi. Primò generaliter pro quacumque notitia qua firmiter adhæremus alicui rei, quomodocumque talis notitia in nobis generetur, siue ex aliorum testimonio, siue alio modo. Deinde accipitur scientia propriè, quomodo accipit eã

Lib. 1. poste. Aristoteles dicens: Tũc scire opinamur vnũquodque simpliciter & non sophistico modo (qui est secundum accidens) cùm causã arbitramur cognoscere, & quia illius est causa per applicationẽ principiorum, & conclusiones. Quare vt notitia dicatur hoc modo scientia, operæpretiũ est, vt sit propositionis necessariæ & generetur per causam euidentẽ intellectui, & applicatam per syllogismũ demõstratiuum, & adeò sit certa, vt nullam secum admittat deceptionẽ, aut dubitationẽ. Nũc autem si scientia primo modo accipiatur cùm fide consistit.

2. Cor. 5. non autem si secundo modo, vt patet ex Apostolo, per fidẽ enim ambulamus, nó per speciẽ:

Fides & scientia nequeunt esse eiusdem. glosa per fidẽ tantũ illuminamur, ergo nequit haberi in via fides, & sciẽtia credibilium, quinimò ex diametro pugnant: quia notitia fidei est

ex rei natura ineuidens, notitia verò scientifica est ex rei natura euidẽs, ideò fieri nequit vt eiusdẽ axiomatis simul, & semel sit scientia, & fides. Sed quęres, quã igitur notitiã potest quispiam habere sacrarũ literarũ, aut sensus earũ? Proculdubio nequit habere scientiã per modũ demonstrationis, vt patet per Augustinum qui loquens de traditis in scriptura dicit, quòd illa cõmendata sunt nobis diuinis eloquiis, quamuis per homines, non argumentorum concertationibus inculcata, vt non hominis ingeniũ, sed Dei eloquium cõtemnere formidãret, qui illa cognosceret. Huc accedit Apostolus, fides vestra nõ sit in sapientia hominũ, &c. Cùm accepissetis à nobis verbũ, &c. Neq; ab homine &c. Omnis scriptura diuinitus inspirata, &c. Nõ enim volũtate humana collata est aliquando prophetia, &c. Viuus est sermo Dei, &c. Sed potest quis habere aliũ habitũ, seu notitiã scripturæ sacræ, & eius interpretationis, quæ nõ sit sciẽtia propriè, sed generaliter, quia immediatè assentit omnibus, & singulis ibi traditis, & nõ vni propter aliud, sed solũ propter authoritatẽ Dei. Nec his aduersatur Apostolus, vbi ex Christi resurrectione nostrã astruit, dicẽs: Si mortui nõ resurgũt, &c. Nec Ioãnes, dicens: diligamus nos inuicẽ, quoniam ipse prior dilexit nos. Siquidẽ antecedens harum persuasionum nõ est consequẽte notius. Nã sola fide cognoscimus Christum resurrexisse pariter & nos dilexisse. Si etiã quispiã, vt interpretetur sacras scripturas vtatur philosophia naturali, aut metaphysica

Scientia sacræ scripturæ qualis.

Lib. 18. de ciu. Dei c. 41. in fine.

1. Cor. 2.
1 Thess. 2.
Galat. 1.
2 ad Tim. 3.
2. Pet. 1.
Heb. 4.

1 Cor. 15.
1. Ioan. 4.

ad quod postremò peruenerũt doctores miscẽtes Philosophiã diuinis literis (quæ plurimũ cõducũt) vt percipiamus quæ de Deo, intelligentiis, & substantiis abstractis dicuntur: nihilominus nequibit scientiam strictè acceptã propterea assequi. Nam conclusio semper erit similis alteri præmissarum quæ erit fidei. Quandoquidem conclusio semper sequitur debiliorẽ partẽ, vt patet in hac ratiocinatione. Omne generãs realiter distinguitur à genito (quæ nõ est ex fide) sed pater in diuinis generat filium (ista est credita) ergo pater distinguitur à filio. Cõsimiliter interpretatur scriptura per scripturã, vtpote locũ obscuriorem per notiorem, non habet ob id maiorem certitudinem loci expositi, quàm exponẽtis, quare nec scientiam propriè. De hac autẽ expositione ait Augustin[9]: Quãuis itaq; diuini sermonis obscuritas etiã ad hoc sit vtilis, quòd plures sẽtẽtias veritatis parit, & in lucẽ notitiæ producit, dũ eam alius sic, alius sic intelligit, ita tamẽ vt quòd in obscuro loco intelligitur vel attestatione rerum manifestarũ, vel locis minimè dubiis asseratur, siue cum multa tractantur ad illud quoque perueniatur, quod sẽtit ille qui scripsit. Postremò si scisciteris qualẽ sciẽtiã habuerint Prophetæ, & Apostoli, quibus primùm scripturæ veritas reuelata fuit. Respondetur quòd habuerunt notitiam à Deo certam absque quacumque dubitatione, sicut est sciẽtia propriè accepta, nam quidquid potest causa prima cum causa secũda, potest se sola. Illa tamen certitudo non fuit euidẽns ex

Lib. 11 de ciuit. c. 19.

Ioan. 20.

euidentia obiecti, ideò scientia dici non potuit. Si prædictis obiicias illud Christi ad Thomã: Quia vidisti me Thoma credidisti. Deinde quod virgo Maria, & Ioannes viderũt Christũ cruci suffixũ, & tamen non fuerũt absque fide, & proinde scientiã posse esse cum fide, perinde ac notitia euidens, & intuitiua. Respõdetur cum Gregorio, Thomam vidisse hominem, & credidisse Deũ. Similiter virgo Maria, & Ioannes. Præterea licet non haberent fidẽ propriè huius articuli (Christus passus est) sed euidẽtiorem notitiam, quia intuitiuam, habebãt tamen fidem, qua credebãt aliis articulis, & qua huic quoq; credidissent, si non ipsi propriis vidissẽt oculis. Proferes deinde Apostolũ, qui enumerans dona fidelibus collata distinguit sciẽtiam à fide dicens: Alij datur scientia, alij fides. Hæc autem sciẽtia est notitia scripturæ sacræ (quam dicimus Theologiam) quæ potest cũ fide stare secundum Augustinum dicentẽ, huic scientiæ tribuo illud, quo fides saluberrima gignitur, nutritur, defẽditur, & roboratur. Respõdetur illic non agi de sciẽtia strictè accepta, & à Philosopho descripta, sed de scientia iuxta primã acceptionem, qua vtique cum fide probè consistit. *1. Cor. 12.* *Lib. 14. de Trinit. c. 1.*

DIST. 25. QVÆST. 1.

Fuit ne ante Christi aduentum eorum quæ nunc credimus fides necessaria?

TRia hîc diligenter veniunt expendenda, Primum quænã fides fuerit, pro quocunque statu post hominis lapsum viatoribus ne-

cessaria]: deinde quis fidei actus postremò satisfiet quæstioni. Et quidem quantum attinet ad primum, fides insusa semper fuit necessaria cuilibet homini saluãdo. Nam sicut anima non est Deo accepta, nisi charitate ornetur, & perficiatur quantum ad volũtatem, sic nec est Deo grata nisi fide infusa, quantũ ad intellectũ consimiliter decoretur. Quocirca quemadmodũ hominibus ante Christi, aduẽtum necesse fuit charitatem habere, sic & fidẽ, & Deus ipse de lege ordinata non perficit animam, nisi eã perficiat totam, hoc est, secũdũ, vtramque potentiã: Sicut & cùm corpus sanat totũ curat. Dei perfecta sunt opera. Istæ tamẽ virtutes abinuicem separari possunt: nam Christianus mortaliter peccans charitatẽ quidem amittit, non fidem, comprehensores quoque fidem non habẽt, cùm in charitate perfecti sint, nam illa (assertore Apostolo) nunquam excidit. Quãtum autem spectat ad secundum, Actus vtique fidei semper quoq; fuit necessari⁹ pro loco, tẽpore, & aliis circũstãtiis debitis. Quia quemadmodũ actus virtutũ moraliũ semper cuilibet saluãdo necessarij fuerũt: sic & actus Theologicarum virtutũ, sine quibus actus aliarum nõ debitè in finẽ ordinãtur. Quamobrem sicut quilibet pro omni statu Deum diligere tenetur debitis cõcurrẽtibus circunstãtiis (cùm sit præceptũ affirmatiuũ) consimiliter quoque in eum credere: quod ex illo facilè astruitur: Accedentem ad Deũ credere oportet, &c. Sed si inquiras quænam sint illa credibilia. Dico quòd modò sunt

Fides infusa semper necessaria.

Ioan. 7.

Deut. 32.

Fides & charitas distinguuntur.

1. Cor. 13.

Fidei actus semper necessarius.

Heb. 11.

14.articuli credẽdi ab omnibus fidelibus, & id quidem si ipsi articuli distinguantur penes ipsa credita. Sin autẽ assignarẽtur iuxta numerum Apostolorũ, qui primò eos distinxerũt duodecim solùm erũt. Fuit quoque necesse pro quocũque statu (post hominis lapsum) omnib⁹ his implicitè credere, hoc est, habere habitum, qui ad his assentiendũ inclinet: nec id sufficit, sed exquiritur etiã actus distinctus, & explicit⁹ nõ quidem necessariò in quolibet fideli, etiã pro isto statu quãtũ ad omnes illos articulos. Nam Deus ipse (cuius onus leue, & præcepta grauia nõ sunt) neminẽ ad impossibile obligat. Quocirca si fuerit aliquis idiota, qui naturã, personam, aut huiusmodi concipere, & intelligere nequeat, non oportet ipsum explicitè credere essentiam, vnitatem, & personarũ primitatem distinctè, sicut debent primores Ecclesiæ, & eruditiores, sed sufficit quòd credat) cùm id nõ possit intelligere) sicut Ecclesia credit. Alios autem articulos, qui facili labore adsequi possunt, sicut hi qui concernunt naturam assumptã, qui & passim in Ecclesiis docentur, de quibus & solẽnitates institutæ sunt, explicitè credere debent. Maiores autem Ecclesiæ qui aliis præficiuntur, & veritatis verbo, ac honestatis exemplo alios in fide instruere debent, fidelis dispensator, Sic nos existimet homo, &c. ad omnia explicitè credenda, & intelligenda tenẽtur, de quibus ait Augustinus. Aliud est scire tantummodò, quid homo credere debeat propter adipiscendam vitam beatam, quæ nõ nisi

Articuli quot sunt.

Matth. 11. 1. Ioan. 5.

Fides simplicium.

Fides maiorum.

Matth. 11. 2. Cor. 4.

Lib. 14. de Trinit. c. 1.

æterna eſt. Aliud eſt ſcire quẽadmodũ hoc ipſum & piis opituletur,& contra impios defendatur,quod eſt maiorũ in Eccleſia, aliter citò deficeret fides ſimplicium, quam & diabolus hiſce tẽporibus è mũdo auferre conatur, cùm ſuadet ſcripturam fore peruiã, ac facilẽ etiam mulierculis, & puellis,& abolẽda eſſe Scholaſticæ Theologiæ gymnaſia, licet hæretici eius miniſtri id non peruideãt,ſed zelũ abſque ſciẽtia præ ſe ferãt. Quantũ autem attinet ad quæ-

Fides patrum. 2. Cor.4. ſtionem, & fidem patrũ, illis vtique neceſſaria fuit fides articulorum,ſicut & nobis,habentes eũdem ſpiritũ fidei,&c. Omnes eãdem eſcam

1. Cor.10. mãducauerunt,&c.Ieſus Chriſtus heri, & ho-

Heb.vlt. die.&c.Sed non adeò explicitè,quia nõ ita diſtinctè illis fuerũt prædicati, quare nec fuit neceſſe pro omni ſtatu credere, quòd reparator humani generis foret Deꝰ,& homo naſciturus ex virgine,paſſurus in cruce,&c.Sufficiebat enim hæc cõfuſius & generaliꝰ credere, vt puta quòd Deꝰ ordinaret viã aliquam,qua humanũ repararetur genus,ſiue per eiꝰ Filiũ,Angelum, aut hominem purũ id fieret. Hæc tamen fides

Rom.3. confuſa ſemper homini neceſſaria fuit,ad fidẽ

Io. 1. conſequendã,vnde, Iuſtitia enim Dei per fidẽ

Io. 14. Chriſti. Nemo venit ad patrẽ niſi per me. Ego ſum via,&c.Ratio adiici poteſt. Quemadmodum enim creator omnium Deus cuncta condidit dans illis eſſe,ſic & reparator lapſa natura principium eſt reparationis omnium. Quo-

Heb.11. circa vt fides creatoris ſemper neceſſaria fuit: (Accedentem enim ad Deum oportet credere

quia est)ad salutem post lapsum hominis,sic& fides redemptoris saltē in generali,vt diximus, potissimùm ante Mosis legem. Nam data lege tenebantur Israëlitæ distinctiorem habere fidem in mediatorem,propterea quòd explicatius foret illis Christus prædicatus in lege,Psalmis & Prophetis. Vnde & dicebat Saluator: Oportet impleri quæ,&c. Consummabuntur quæ scripta sunt de Filio hominis. Moses enim illis promiserat prophetam:Suscitabit,&c. & alij Prophetæ fusiùs. Potissimùm autē credere debebant natiuitatem,passionem,resurrectionem,& aduentum ad iudicium,vt ait Magister post beatum Augustinum. Ratio verò quare potiùs fides horū quatuor exigeretur est, quia cùm nullus merito suo liberari possit ab originali,necesse fuit,vt crederent merito Christi se posse consequi salutem. In isto autem merito quatuor sunt consideranda, videlicet persona satisfaciens, modus satisfaciendi, eius præmiū, & præmiandi modus. Quantùm ad primum oportebat credere natiuitatem, pro secundo passionem,pro tertio resurrectioné, pro quarto aduentum ad iudicium. Quòd si dixeris nō fuisse necesse hominibus credere ante Christi aduentum,quod Angeli ignorabāt: Illi autem ignorabant mysterium incarnationis,vt cōstat Mihi enim omnium sanctorum,&c. Quærunt Angeli quis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra. Respondetur nullā esse hāc consequentiam.Quamuis enim(vt in pluribus) Angeli priùs illuminentur,quā homines, id ta-

Fides Israelitarū.

Luc vlt.
Mat 20.

Deuter. 18.

Ephes.3.
Esa.68.

men non est absolutè necessariũ. Potest enim Deus quippiam hominibus prius reuelare, & credendũ proponere, quàm Angeli id sciant, etsi Angeli perspicacioris intellectus sint, quã homines: nequeũt tamen propterea arcana diuina citius cognoscere, quàm homines, sed illa duntaxat quæ naturaliter cognoscuntur. Dices fortasse, cùm dicat Apostolus, vnus Dominus, vna fides, vnde fides habet suam vnitatẽ, postquàm plura credẽda sunt ipsis mortalibus proposita? Non vtique ab vnitate sui primi obiecti (quod est Deus) sicut alij habitus intellectuales, vt quælibet disciplina liberalis dicitur vna ab vnitate sui subiecti attributionis, quia Deus non est obiectum credibilium omnium, nec in eo sic continentur, vt ex illo deduci possint, eo modo quo veritates alicuius scientiæ deducuntur ex suo subiecto attributionis, licet vt causa efficiens omnia credibilia contineat, quippe qui omnium sit causa: sed habet fides vnitatem suam ab vnitate reuelantis credibilia ipsa. Nam fides eis assentire facit, idcircò quòd à Deo reuelata sint, & hæc vna ratio in omnibus reperitur. Potest etiam asserere, quod ex sese suam habeat vnitatem.

Prou. 2. q.
Ephes. 14.

DIST. 26. QVÆST. VNICA.

An spes sit virtus Theologa à fide, & charitate distincta?

Spes definitur certa beatitudinis futuræ expectatio ex Dei gratia, & præcedentibus meritis proueniẽs, cùmque Deum habeat immediatum obiectum virtus est Theologa. Deus enim nostra existit beatitudo. Porrò ad Theologã virtutem strictim acceptam tres desiderantur cõditiones. Prima habere Deum pro obiecto immediato. Altera immitti, seu dirigi à regula prima humanorum actuum (quæ est supernaturalis veritas) non à prudentia acquisita. Tertia, quòd immediatè à Deo infundatur, tanquam à causa efficiente. Et hac ratione fides, spes, & charitas acquisitæ non sortiuntur nomen Theologicæ virtutis, sed duntaxat cùm ab ipso Deo nobis donantur: Veruntamen si fusiùs aliquãtulum nomen ipsum Theologicæ virtutis acceperis, quomodo passim accipitur, adimásque postremam conditionem, tres illæ virtutes nuncupabuntur Theologicæ, siue immittentur à Deo, siue frequentibus conquirãtur actibus. Quemadmodum igitur de fide dictum est quòd sit duplex, nempe acquisita, & infusa, & acquisitã non sufficit absque infusa (quę tamẽ ratione ostendi nequit naturali) consimiliter & de spe dicendum est. Cùm enim suprema rationis portio, seu volũtas ipsa immediatè Deo subdatur, non perficitur perfectissimè ab aliquo agente creato: sed operæpretium est vt immediatè ab ipso Deo perficiatur infundente supernaturalem habitum. Hoc autem constat ex sacris literis, dicente Apostolo: Nunc autem manẽt, &c.

Spes quid sit.

Virtus Theologa tres requirit cõditiones.

Spes duplex

1. Cor. 13.

& aſſertionibus sāctorum doctorum. Ratio ſiquidem naturalis id demōſtrare nequit. Diſtinguitur autē à fide & charitate, vt conſtat ex ipſarum actibus: Siquidem fidei act⁹ eſt credere, non deſiderare, quod eſt ſpei actus. Charitatis verò actus eſt amare amore iuſtitiæ, id eſt, diligere ꝑpter perfectiones, & bonū dilecti. Spei autem actus eſt amare amore cōcupiſcētiæ ſeu deſiderare Deum ipſum, vt eſt merum bonum, quies, & fœlicitas. Præterea act⁹ charitatis eſſe poteſt abſque actu ſpei, hoc eſt, poteſt De⁹ diligi ſine tali deſiderio. Hoc inſuper aſtruitur ex Anſelmo, Qui in voluntate duas cōſtituit affectiones, videlicet iuſtitiæ, & commodi. Quemadmodum igitur duæ illæ affectiones in volūtate diſtinctæ ſunt, ita & habit⁹ eas perficiētes, & ad actus proprios eas inclinantes, diſtincti erunt. Charitas enim perficit volūtatem, vt eſt affectiua affectionis iuſtitiæ, qua fertur in Deū At eſt bonus in ſeipſo. Spes verò vt eſt affectiua affectione commodi, qua concupiſcit Deū, vt ſibiipſi concupiſcenti bonū. Erunt proinde diſtinctæ hæ virtutes nedum ratione actuū (qui ſunt amare, & deſiderare) ſed etiā ex ſubiectis, & ſuſceptiuis immediatis, quæ ſunt voluntas duplici illa affectione affecta. Sed obiicies beatitudinē naturaliter concupiſci ſecundum Auguſtinum: igitur ad hanc deſiderandam nō eſt neceſſaria ſupernaturalis virtus. Reſpondetur eum locum intelligi de beatitudine in vniuerſali, quæ ex naturalibus affectione cōmodi cōcupiſcitur. Quia ſecundum Anſelmum, commoda

Spes à fide & charitate diſtinguitur.

De caſu diaboli cap. 14. & de concordia lib. cap. 9.

Libr. 13. de Trin. ca. 5.

moda nolle non possumus, non autem de beatitudine in particulari, quam fide cognoscimus. *De concordia cap. 9.*
Hæc enim ex naturalibus, aut fide acquisitis non perfectissimè desideratur sine spe infusa. Præterea obiicies virtutem Theologam non consistere in mediocritate quandam perinde ac moralis. cùm in earũ actibus nequeat esse excessus. Nullus enim potest plus æquo in Deum credere, eũ desiderare, ac amare: Atqui spes media est inter duo extrema vitiosa, nempè præsumptionem & despetationem, igitur erit Theologa virtus.
Respondetur virtutem Theologam consistere in medio, quemadmodum & moralis, licet non omnino consimiliter. Virtus enim moralis habet excessum, & defectum dupliciter. Primò ratione modi actus, quia potest aliquod obiectum immediatè consequi excedendo, vel deficiendo in ipso actu, licet non fuerit excessus, aut defectus in obiecto, vt cùm quis auidiùs comedit etiam cibum, qui sibi est in quantitate & qualitate conueniens, aut lentiùs, quàm par sit. Consimiliter dicas de aliis virtutibus à Temperantia. Virtus autem moderatur actum huismodi efficiens, vt mediocriter feratur circa tale obiectum ipsa potentia. Secundò ratione ipsius obiecti, nam fieri potest, vt obiectum sit maius, vel minus plusquàm expedit, vt si quis plus cibi, aut minus assumeret quàm eius incolumitati conueniret, & sic de aliis. Virtus verò tunc reducit ipsum cibum, aut etiam eius materiam ad mediocritatem. Virtus autem Theologa habet medium duntaxat altero modo, vt vide-

licet ex parte actus, quem moderatur: & hoc pacto fides est media inter leuitatem, qua quis firmiter assentit, & cui non est assentiendum iuxta illud: Qui cito credit leuis est corde, & inter pertinaciam, qua quis respuit fidem adhibere credendis, nisi ei ratione naturali commonstrantur, qua detinebantur olim Iudæi, & gentiles, ne in Christum crederent, de quibus Apostolus: Iudæi signa petunt &c. Consimiliter dicas de spe & charitate: ex parte verò obiecti non est medium aliquod, quia obiectum virtutis Theologicæ est infinitum, Deus videlicet.

Eccles. 16.

1. Cor. 1.

DIST. 27. QVÆST. VNICA.

Est-ne virtus aliqua Theologa, quæ ad diligendum Deum super omnia inclinet?

Charitas quid sit.

CHaritas est virtus, quia Deus propter se diligitur, & proximus propter Deum, vel in Deo: cui cùm virtutis Theologicæ conditiones competant, virtus est Theologa. Habet enim Deum pro obiecto immediatè: deinde innititur immediatè primæ regulæ humanorum actuum. Postremò à Deo quoque infundi potest, & propterea nata est supremam animæ potentiam vt puta voluntatem, vt effectiua affectionis iusti-

Charitas virtus Theologa.

tiæ perficere, quæ perfectiſſimè ab alio, quàm à Deo perfici nequit. Diſtinguitur autem à fide, vt liquet ex ipſis actibus, quia actus eius non eſt credere ſicut fidei. Conſimiliter & à ſpe, nam actus eius non eſt deſiderare Deum vt commodũ amantis, veluti eſt actus ſpei, ſed actus charitatis eſt diligere Deum in ſe, & propter ſe, hoc eſt propter ſuam maieſtatem, & immenſas eius perfectiones: Quamuis enim nullum prorſus à Deo beneficium reciperemus (quod fieri nequit) adhuc nihilominus charitas ad dilectionem Dei inclinaret. Sed quod eſt obiectum formale, & præcipuum huius habitus charitatis, & ipſius actus ad quam inclinat, ſeu quæ eſt propria ratio in Deo, ob quam charitas fertur in ipſum, ſiue quæ nos mouet ad diligendum ipſum? Ea profectò eſt triplex, Prima & præcipua, quæ etiam ſola ſufficeret, imò non eſt alia ſtrictim loquendo, eſt eſſentia, natura, & diuinitas Dei in ſe, hæc enim ſola cauſa eſt, quare Deus ſit obiectum omnium Theologarum virtutum, quod probatur, quia potentia habens aliquod obiectum commune (vt auditus ſonum) nequit perfectiſſimè quietari: niſi in perfectiori ſingulari contento ſub illo communi, vt ſenſus auditus non quietatur perfectiſſimè, niſi cùm ſonum concinniter ſonorum percipit. Et viſus non niſi in pulcherrimo colore &c. Atqui potẽtia rationalis, ſiue intellectus fuerit, ſiue voluntas, habet obiectum adęquatum ipſum ens in ſe, ſeu in cõmuni, igitur quietari nequit niſi in omniũ entium perfectiſſimo, quod eſt Deus ipſe eſt non

Charitas diſtinguitur à fide. & ſpe.

Charitatis obiectum.

quatenus creaturis benefacit, sed sub ratione deitatis duntaxat. Vnde facilè colligitur, quòd Deus in quantum Deus, sit charitatis obiectũ. Prędictis adnecte illud Psalmistæ: Satiabor cùm apparuerit gloria tua, & illud Augustini: Inquietum est cor nostrum & cætera. Secundò ratio mouens ad diligendum Deum, est ipsius in creaturas beneficentia, & liberalitas ampla. Quemadmodũ enim nosipsi amam' aliquẽ propter eius honestatem & virtutem, deinde & quia ille nos redamat, sic quod vtrumque horum nos mouet seorsum ad eum diligendum, consimiliter accidit & in Dei amore. Siquidem nedum infinita eius bonitas nos ad eius allicit

Prouerb. 8. dilectionem, verùm quoque amor, quem ipse circa nos habet. De quo, Ego diligentes me

Galat 2. diligo, & cætera. Qui diligit me & cætera. Ipse

Ioan. 4. prior dilexit nos & cætera. Et ad hanc causam reducentur omnia beneficia nobis à Deo collata, vt puta creationis, conseruationis, reparationis, dispositionis ad beatitudinem. Omnia enim hæc concernit charitas ipsa ex æquo, & non magis vnum, quàm alterum, & singula nos excitant ad redamandum Deum, iuxta admonitionem Ioannis: Diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos. Tertia ratio, & causa mouens nos ad diligendũ Deũ est, quòd

Tertia ratio. ipse sit bonum nostrum beatificũ, seu quòd ipse sit nos donaturus vita æterna, & fœlicitate, quæ in ipso consistit. Sed potéstne voluntas sine infuso habitu Deum super omnia dilegere? Potest sanè saltem in statu naturæ institutæ,

quod patet : nam voluntas potest ferri in illud, quod naturalis ratio ostendit,& dictat esse diligendum. Sed intellectus ex puris naturalibus potest ostendere bonum infinitum, quale est Deum esse summè diligendum, ergo & voluntas poterit se huic dictamini conformare. Præterea Philosophus vult, quòd fortis politicus secundum rectam rationem pro bono reipublicæ debet se morti exponere. (Qui enim non sperat aliquod præmium post hanc vitam, cùm animæ immortalitatis ab ipso Philosopho non fuerit cognita, sed circa ipsam fuerit ambiguus,) Igitur multò magis erit diligendum bonum diuinum, quàm bonum alicuius particularis reipublicæ, & pro eodem sese morti exponendum. Hic autem tria sunt obseruanda. Primum qualiter sit intelligendum Deum esse super omnia diligendum. Deinde quomodo ad hoc rationalis creatura obligetur, Tertiò quod licet ex puris naturalibus possit quis Deum diligere, nihilominus charitas infusa necessaria sit, & propter quam causam. Quantum ad primum illud (super omnia) potest bifariam intelligi. Primò extensiuè, vt puta quòd Deus diligatur, plus quàm omnia alia entia, & potiùs eligat homo omnia alia entia non esse quàm Deum, & hoc modo optimè accipitur : Nam nihil aliud à Deo, nec omnia simul sunt æquè appetenda, vt Deus. Secundò potest intelligi intensiuè, vt puta quòd ex maiori affectu velit quispiam Deo bene esse, quàm alicui alteri, & hoc nedùm fortius, & fir-

3. Ethic. c. 3. & 9. cap. 9.

Qualiter Deus super omnia sit diligendus, & quomodo rationalis creatura ad id obligetur

Charitas infusa est necessaria.

mius (vt aliqui asserunt) sed etiam tenerius, & ardentius, qui etiam sensus verus est. Siquidem quemadmodum diligere Deum super omnia extensiuè tenemur, ita maiori etiam affectu voluntatis, quàm aliquod aliud. Exemplum autem quod alii obiiciunt de matre tenerius & ardentius filium diligente, patre verò fortiùs, & firmius, quia maiori se periculo pro filii amore exponeret, & hoc pacto asserunt Deum debere firmius quidem super omnia diligi, adeò quòd nihil possit ab eius amore hominem auellere: Sed non oportere ipsum super omnia tenerius, & feruentius diligi, propterea quòd sæpiusculè contingat hominem feruentius creaturam diligere quàm Deum nihil probat, quia solùm hoc magis diligitur, quod firmius amatur. Quòd enim feruentius aliqui dicantur diligere, qui tamen firmius non diligunt, hoc non prouenit ex aliquo amoris voluntatis excessu, sed ex aliqua amoris sensitiui passione, perinde ac aliqui deuoti sentiunt nonnunquam maiorem dulcedinem aliis in amore Dei solidioribus, & qui promptiùs martyrium sustinerent, quàm habentes eam spiritualem dulcedinem, quæ non est elicitus voluntatis actus, sed passio quædam actui retributa, qua Deus allicit, & nutrit paruulos, ne in via deficiant. Quòd si obiicias ex hoc consequi nos posse pro statu isto implere præceptum illud: Diliges Deum tuum ex toto corde, & cætera. cuius tamen oppositum tenent Augustinus, & Anselmus. Respondetur quòd illud præceptum & intensiuè.

Deuter. 6.

& extensiuè in hac vita expleri potest, quantum ad substantiam actus & intensionem præcipientis, Dei videlicet, qui non intendit nos obligare supra vires: sed non potest adimpleri quantum ad omnes conditiones, quæ explicantur illis particulis, Ex toto corde, & cætera. Propterea quòd nequeat esse tanta virium, & potentiarum recollectio, vt amotis quibuscumque impedimentis intellectus, & & voluntas toto in Deum conatu ferantur, & sic intellexerunt Augustinus, & Anselmus. Nam asserere præceptum illud duntaxat datum fuisse, vt quid agere debeamus, & in cœlo perpetuò sumus acturi cognosceremus, absurdum est: Nam pari ratione datum fuisset præceptum de visione Dei, vt Deum videlicet intueamur, non quidem vt impleretur, cùm non sit possibile, sed vt sciremus quò esset tendendum, & quid in patria à nobis agendum foret. Quantum ad secundum, videlicet quantum teneamur Deum super omnia diligere, dico quod illud præceptum est affirmatiuum, quocirca nedum obligat ad fugiendum eius oppositum, vt puta odium ipsius Dei, sed etiam obligat pro aliquo tempore ad actum amoris eliciendum. Et tempus illud determinatur illo præcepto, Sabbata sanctifices &c. Et ecclesia adhuc specificauit tempus quo fit sacrum, seu Missa celebratur die Dominico, vt patet ex Iure canonico. Et de hoc dictum est superiùs. Quantum ad tertium, videlicet quando sit ponenda charitas infusa: dico quemadmodum di-

Præceptum primum in hac vita impletur.

Qualiter Deum diligere debeamus.

Exod. 20. & 16.

C. Missas de consecra. dist. 1.

Charitas infusa an sit ponẽda.

ctum est de fide, & spe, quòd naturali ratione astrui nequit, sed fide duntaxat accedentibus authoritatibus sacræ scripturæ, & interpretatione Sanctorum Doctorum, & maximè diui Augustini. Congruitas tamen adferri potest: Nam probabile est supremam animæ potentiam non posse perfectissimè perfici, & disponi vt in Deũ feratur nisi immediatè à Deo, quare charitatem diuinitùs infundi rationi est consonum, & id quidem vt primò potentiam perficiat, ac decoret. Deinde vt concurrat cum potentia ad actus substantiam, ipsum intensiorem reddendo. Postremò vt reddat potentiam ipsam, & actum Deo grata, & accepta. Obiicies fortasse Philosophum asserentem non esse amicitiam ad Deum, propterea quòd Deus incomparabiliter excedat creaturam, & amicitia sit inter aliquo modo æquales. Respondetur amicitiam strictè acceptam (quæ requirit æqualitatem amicabilium secundum Philosophum, non esse creaturæ ad Deum ipsum, sed bene si accipiatur extensiùs. Et consimiliter accipiendum est illud eiusdem Philosophi: Amicabilia ad alterum mensurantur ex his quæ sunt ad ipsum, id est, dilectio qua quis se diligit est mensura dilectionis, qua amicum diligit: Hoc inquam intellige de amicitia strictè accepta, quo modo ille Philosophus accipit.

Lib. de Doctri. Christ. cap. 5.

8. Ethic.

9. Ethic. cap. 4.

DIST. 28. QVAEST. VNICA.

Vtrum eodem habitu sit diligendus proximus quo diligitur Deus?

CHaritas quidem habitus est, quo Deus charus habetur, pariter & proximus, dicente Ioanne: Hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. Nam si quispiam priuato amore sic Deum diligeret, vt nollet condiligentem habere, seu Deum ab aliis amari (quomodo Zelotipi suas diligunt vxores) ille vtique malè ageret, & Deo displiceret, qui cùm sit bonum commune, non vult esse alicuius bonum priuatum: Vnde Moses dicebat Iosue: Quid æmularis pro me? Quis tribuat vt omnis populus prophetet, & det eis Deus spiritum suum? &c, Dimitte eis hanc noxam, &c. Et Apostolus: Optabam ego anathema esse, &c. Habitus igitur, qui ad diligendum Deum inclinat, inclinat etiam voluntatem, vt velit Deum etiã ab aliis diligi. Et sic charitas habet Deum immediatè pro obiecto, & omnia alia pro obiectis mediatis, quorum amor in Deũ ipsum refertur. Nam per habitum charitatis diligis quidem proximum, sed non propter se, sed propter Deum, quem desideramus à proximo diligi, & hoc pacto expetimus proximo maius bonum, quod habere possit, quia bonum iustitiæ. Est autem proximus, quilibet cuius amicitia est Deo grata, quales sunt beati in cœlis, ideò absolutè posse desiderare Deum ab eis diligi. Quantum attinet ad viatores in communi

1. Ioan. c. 4.

Charitas inclinat ad diligendum Deum & proximum.

Numer. 11.

Rom. 2.

Proximus quis.

etiam velle id debeo, quia supponendum est aliquos esse Deo gratos. In particulari verò dubium est de quocunque viatore signato. Idèo non absolutè, sed sub conditione debeo velle ipsum à Deo diligi, videlicet si placet ipsi Deo. Non enim debeo desiderare Deum diligi ab aliquo, cuius dilectio nō est ei grata, & à quo non vult diligi, quales sunt dæmones, infideles, hæretici, & in peccatis obstinati: sed debeo istis desiderare prius vt resipiscant. Obiicies autē habitum quo diligitur Deus esse theologum, & ex consequenti habere solum Deum pro obiecto, & nullaten⁹ proximum. Respondetur hunc habitum habere Deum principaliter pro obiecto, & secūdariò proximum, vt amor in Deum quoque refertur.

DISTINCT. 19. QVÆ. VNICA.

Teneturne quilibet post Deum seipsum maximè diligere?

Matth. 19. & 22.

CVm mensura perfectior sit, mensurato & dilectio sui sit mensura dilectionis proximi iuxta illud: Diliges proximum tuum sicut teipsum, &c, consequens est, vt quilibet immediatè post Deum teneatur ex charitate seipsum diligere. Hoc etiam confirmatur ex rationibus, & causis, quæ mouent ad liquem diligendum, quæ sicut bonitas, & vnitas, seu coniunctio, & studiorum seu actuum conformitas: Nam post Deum, qui est bonum infinitū, in quo est perfectissima bonitatis ratio nos

Diligere seipsum post Deum quilibet debet.

mouens ad illum super omnia diligendum, occurrit in seipso alia ratio maxima, scilicet vnitatis, quæ perfecta est identitas. igitur quilibet naturaliter inclinatur ad sui dilectionem post bonum infinitum. inclinatio autem naturalis recta est, præcipuè cùm est conformis rectæ rationi, & regulis diuinis in præsentiarum, iuxta illud: Miserere animæ tuæ placens Deo. Sed dices quod amator sui vituperatur à Philosopho. Respondetur Philosophum loqui de eo qui inordinatè, & immoderatè seipsum amat. Deinde *9 Eth c.9* obiicies & Gregorium super illud: Misit illos *Luce.10.* binos, dicentem ad seipsum, propriè dicitur charitatem habere: Sed dilectio in alterum tendit, vt charitas dici possit. Respondetur quòd etiam amor, quo quis se ex charitate diligit refertur tandem in Deum ipsum, tanquam in obiectum finale, & hoc pacto tendit in alterum, quia in Deum tanquam in principale obiectũ sui actus.

DISTIN. 30. QVÆ. VNICA.

Vtrum necesse sit ex charitate inimicum diligere?

INimicos necessariò diligi debere satis, *Inimici diligendi.* superque constat ex illis Matthæi, Ego autem dico vobis, diligite inimicos ve- *Mat.5.et 6.* stros, &c. Dimittite, & dimittetur vobis, & *Matth.18* ex parabola serui, qui respuebat debitum conseruo dimittere. veruntamen obseruandum est *Inimicus dupliciter considerari potest.* quod inimicus bifariàm considerari potest. Primùm, inquantum inimicus nos odio prosequens, & Deum offendens, ac in pecato existens:

Et hoc modo nō eſt diligendus, quatenus videlicet eſt malus, & vitioſus. Hoc enim modo Propheta Regius inimicos oderat dicens: Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita vt nō ſint. Item, Iniquos odio habui. Sed conſiderari poteſt, vt homo conditus ad Dei imaginem, Chriſti ſanguine redemptus, regni cœleſtis particeps, &c. Et hoc pacto diligi debet. Sic enim pręceptū eſt nobis. Sed vt exactè præceptū hoc noueris, obſerua illud bifariam accipi poſſe, ſicut & quodcunque affirmatiuum præceptū. Primùm quòd prohibeatur inimicū odiſſe dūtaxat eo præcepto. Secūdò quòd præcipiatur nobis actu poſitiuo inimicū diligere, & ei cōmodare, & benefacere, & vtroq; modo accipi debet. Primū tamē eſt magis neceſſariū. Quādoquidē præceptis affirmatiuis poti⁹ nobis eorū oppoſita interdicūtur, quā eorū act⁹ exequi iubeātur. Magis enim vetatur idololatria primo præcepto, quàm Dei dilectio ſuper oīa præcipiatur: Et plus offendit idolatra, quàm Deū diligere negligēs, & ſic de aliis. Si ſic igitur accipiatur, præceptū, quatenus videlicet inimici odiū prohibet, poteſt intelligi vel de odio boni ſpiritualis, vel vitæ corporalis, aut boni tēporalis. Quantum ad ſpiritualia bona, qualia ſunt, reſipiſcere à peccato, intereſſe ſacris, concioni diuinæ, Deum diligere, & reliqua quæ animæ ſalutē concernunt, hæc vtique nemo inimico citra magnā offenſā odire, ſeu nolle nequit. Quia fieri nō poteſt, vt Deum diligas, & nolis eum ab aliis diligi, quorum dilectionē neſcis Deo fore ingratam. Quantum ad bona tem-

Pſal. 30.
Pſal. 118.
Inimicus nō odio habendus.

poralia quæ adiaphora, & indifferentia sunt, vtpote quibus & bene, & malè vti possumus, qualia sunt bona fortunæ, & sanitas corporis. Dico quòd quemadmodum possū licitè expetere, vt Deus ob mea peccata illis meipsum priuet, & in paupertatem, vel infirmitatem coniiciat, si fuerit illi gratum, & saluti animæ meę expediens: item quoque posse circa proximum, vt eius peccata corrigantur, si videam illum abuti sospitate, & bonis externis in Dei offensam. Horum enim priuatio esse potest resipiscentiæ causa, vt patet in Manasse, Filio prodigo, &c. Cauendū tamen ne rancor, aut vindictæ appetit⁹ latens sub prętēso iustitiæ zelo ad id moueat poti⁹ quàm syncerus Christi, & salutis eius amor, ac vera & Christiana charitas. Eadem quoque ratione, & fine gaudere possū, si hæc inimico iā acciderint. Quantum ad vitā corporalē, nō potest quis absolutè eam proximo nolle, seu velle simpliciter eius mortē etsi fuerit inimicus: Quia non possum⁹ desiderare alicui absolutè illud per quod impeditur quominus, & resipiscat, & Deū diligere possit. Post mortē autē nulli salutis via patet: Vnde Ioānes: Venit nox, &c. Sub cōditione tamē Ioan. 9.
potest quis licitè proximo corporalē expetere mortē, vt puta si credat eū perseueraturū tandē in malitia: tunc, inquā, potest eius mortē desiderare. Et id quidē ne impediat, aut retrahat sāctos à vero Dei cultu, vt faciunt infideles, & hæretici. Deinde ne ipse addens peccata peccatis thesauriset sibi iram in die iræ, & acerbiùs apud inferos propterea crucietur. Hac pietate mota Sancta

Anaſtaſia (vt habetur in Legenda B. Griſogoni) ſcribitur eidem ſancto de Publio eius viro quatenus Deum precaretur, vt ſi prȩuideret Deus ipſe eum in infidelitate manſurum, iuberet eum locum dare ſanctis, quod ei melius eſſet animam exhalare, quàm Dei Filium blaſphemare. Hoc zelo motus Apoſtolus dicebat: Vtinam abſcindantur. qui nos conturbant. Vide Deuteronomium. Helias cõſimiliter interpellabat aduerſus idolatras: id igitur omnibus quoque iuſtitiæ zelo licet, nullatenus verò vindictæ appetitu. Si aduerſus prędicta obiicias, quòd iudex abſolutè rei mortem velit, cùm contra illum ſententiam mortis proferat: item & lictor iudicis ſententiã exequens, qui tamẽ non delinquunt. Reſpõdetur quod illi non debent abſolutè proximi mortem velle, ſed propter ſcelera, quæ commiſit, & vt ſeruetur pacificus conuictus, ac cæteri ſint ad iniuriam tardiores: quinimò deſiderare, ac velle debent ipſum nõ admiſiſſe flagitia ob quę mortem demeruit. Quemadmodũ & in præcedenti caſu debet quis deſiderare eum, qui Eccleſiã, ſeu bonos perſequitur nõ eſſe reprobum. Quocirca cum triſtitia quadam in his caſibus iniquorum mors eſt optanda, dolendo de eorum iniquitate & obſtinatione. Quantum autem ad ſecundum præcepti intellectum, vt puta quòd nos iubeat etiam inimicis benefacere, iſtud ſic accipe: Si inimicus ad veram Dei religionem, & legis diuinæ abſque tua inſtructione peruenire nequeat, aut à peccatis ſine tua correctione reſipiſcere: teneris profectò tunc neceſſariò (ſi adſit facultas)

Gal. 3.
Deut. c. 13.
Inimicis eſt benefaciendum.

illum instruere & commonere) vnicuique enim Deus mandauit de proximo suo) potissimùm si competat sibi ex officio, saltem orando pro eius conuersione. Non enim potest quis (citra offensam) quempiam sua priuare oratione. Quemadmodum enim malus esset stomachus, qui nollet suam ipsius sustentationem manui, aut aliis membris proficere: sic & Christianus, qui nollet actus suos bonos aliis Ecclesiæ membris prodesse: Et hæc analogia desumitur ex Apostolo: Et Christus ipse ait apud Matthæum, Benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus vos. Si autem inimicus ægritudine laboret, aut externorum patiatur penuriam bonorum & fuerit in maxima necessitate extrema, vel circiter, debet etiam quilibet (si possit) benefacere ei, nisi adeò malus esset, & in sceleribus obstinatus, quòd nullatenus resipiscere vellet, & verè pios à Dei cultu, & eorum salute impediret, tunc non teneretur ei subuenire : quia etiam in illo casu posset (vt dictum est) iustitiæ zelo infirmitatem, & paupertatem eidem desiderare, vt resipisceret. Consimiliter quoque de vita corporali dici posset, si quispiam fame moreretur, aut aquis mergeretur, & cætera. Primùm tamen, & perfectius esset in omnem euentum, proximo etiam inimico vitam seruare : quia si fuerit malus piè existimandum est quòd corripiatur. Extra necessitatem, non tenetur quis necessitate salutis inimico quocunque subuenire. Et prædictis facilè colligitur animi rancorem, & odium circa inimicum

1. Cor. 12.
Matth. 6.

efficaciter dimittẽdum esse, siue veniã petierit, siue non. Signa autem rancoris in effectu, & gestu dimittere, est perfectionis secundum Bonauenturam: Neque ad hoc quis tenetur, nisi cùm humiliter veniam postularet inimicus: Et id elicitur ex illo Lucæ: Si reuersus fuerit ad te dicẽs,
Luc. 17. Pœnitet me, dimitte illi. Sic enim accipitur is locus. Actionẽ verò in iudicio non tenetur dimittere. Licet enim iniuriam sibi factam, & damnum in iudicio prosequi etiam post reconciliationem: & is qui est in culpa satisfacere tenetur. Sed hoc est perfectionis: Tamẽ in foro Dei debet illi pœnam æternam dimittere. Aduersus prædicta, quæ de inimici dilectione, asserta sunt
Luc. 10. obiiciet quispiam quòd Christus Phærisæo interroganti, quisnã esset illorum proximus. Respondetur, qui fecit misericordiam cum illo. Ex quo subsequi videtur eum nobis esse proximũ, qui beneficus est, & nostri miseretur, quod inimicus nõ præstat, ergo non intelligitur nomine proximi ipse inimicus. Respõdetur quòd nedũ Samaritan⁹ erat proximus ipsi Iudæo, sed & Iudæus ipsi Samaritano. Proxim⁹ enim dicit relationem æquiparentiæ, sicut & amicus, & frater, & talem habuit eũ Samaritanus. Nam licet Samaritani, & Iudæi capitales essent, tamen Samaritanus videns suum inimicum ita vulneribus affectum, vt esset morti propinquus illi benefecit. Quilibet enim cui benefacere possum⁹ noster est proximus. Vnde Christus in fine parabolæ addit: Vade, & tu fac similiter, hoc est, exerce misericordiam tuã in eũ qui opera tua indiget, etiam

etiam si inimicus sit, & iudica non amicum tantùm, sed etiam inimicum proximum tuum esse. Dices ad hæc inimici dilectionem non contineri in decem præceptis, quorum obseruatio ad salutem sufficit. Respōdetur quòd sufficienter in illis continetur. Nam præcipiunt ne occidamus, furemur &c. Illis enī explicatur dilectio Christi. Prætereà in contrariis tenetur consequentia in seipsis, igitur si amicus est diligendus, inimicus est odio habendus: nam sunt contraria. Respondetur illud esse verum in contrariis pręcisis, hoc est, quæ non possunt vni contrariorum extremo conuenire vt album visum disgregat, ergo nigrū congregat. In aliis autē non valet: non enim sequitur, Album est calidum, ergo nigrum est frigidum, quia ambo prædicata harum propositionum possunt eidem subiecto conuenire. *2. Topic.*

DISTINCT. 31. QVÆ. VNICA.

Manebit-ne charitas in patria?

NVllus quidem habitus concedendus est frustrà in beatis permanere, hoc est cuius inclinatio nihil prosit tunc. Quocirca cùm fides inclinet intellectum ad credendum in Deum latentem, & in ænigmate, & per speculum cognitum, vt patet ex Apostolo, qui dicit esse substantiam sperandarū rerum &c. Et spes voluntatem propensam reddit, vt desideret Deum sibi cōmodum, & bonum absentem tamen. Nam spes quæ videtur non est spes. Non permanebunt igitur hi duo habitus in electis propter eam causam, vel maximè quia fu- *Hebr. 11.* *Rom. 8.* *Fides et spes euacuabuntur.*

Ee

perfluè in ipsis essent, cùm ad actum nullũ incli-
1.Cor.12. narent. Nam obiectiuè Deum facie ad faciem

& addetur perfectio, id est, secundum suam naturam remanebit, sed tunc comproducet actus intensiores, & perfectiores. Tunc enim perfectè adimplebitur præceptum illud: Diliges dominũ Deũ tuum ex toto corde, &c. Adde quòd & alia imperfectio consequitur fidem & spem (vt puta obiecti latentia, & absentia) quæ non consequitur charitatem. Quamobrem non est ita ex parte, vt est fides & spes.

DIST. 32. QVÆST. VNICA.

Diligit-ne Deus ex qualitate æqualiter omnia?

QVanquã Deus ipse omnia diligat quæ sunt, & nihil oderit eorũ quæ fecit, nihilominus, vt ait Augustinus super Ioãnem, inter ea quæ fecit diligit magis rationales creaturas, inter quas ampliùs quæ sunt membra vnigeniti filii sui. Porrò huius dilectionis inæqualitas, seu gradus non debet accipi secundum actus diligẽdi intentionẽ, sed tantùm secundum boni desiderati perfectionem. Diligere enim aliquem nihil est aliud quã aliquod bonũ illi velle, seu desiderare. Dilectionis igitur gradus, seu æqualitas, & inæqualitas dupliciter expendi potest. Primũ ex parte ipsius actus diligendi, quatenus est à Deo, & hoc pacto De⁹ æqualiter se & omnes diligit creaturas, quia is est actus vnic⁹ in Deo vnum habens obiectum motiuum, nempe suam essentiam, in qua relucent ipsæ creaturæ quæ nequeunt esse primum obiectum diuini intellectus, aut voluntatis, sed solùm secũdarium,

Sap 11.

Deus omnia æqualiter diligit.

Quia tunc vilesceret illæ diuinæ potentiæ, & is actus nullam in se intensioné recipit, aut remissionem. Secus Deus ipse (apud qué non est träsmutatio, nec vicissitudinis obumbratio) mutaretur. Secundò potest attendi dilectio Dei ex parte obiecti, hoc est suæ essentiæ, & ipsarum creatura rum, & beneficiorũ quæ eisdem confert: Et hoc modo non æqualiter se, & creaturas diligit, sed plus seipsum: deinde rationales creaturas diligit magis quàm irrationales, quia perfectiores eas condidit, & inter rationales intentius aliquas aliis diligit, vt puta illas quibus excellentiora præstat beneficia. Prætereà ordine quodam diligit Deus primum finem ipsum, nempe suam ipsius essentiam, & tunc voluntas eius est beata. Secũdò vult seu diligit ea, quæ immediatè attingunt talem finé, quales sunt prædestinati. Tertiò vult ea quæ necessaria sunt ad ipsum assequẽdum, vt

2. *Pysic.* puta bona gratiæ. Quartò vult propter electos ea quæ remotiora sunt, vt est hic mundus sensibilis quatenus eis inseruiat: vt sic verum sit illud, Homo est quodammodo finis omnium sensibilium. Hoc etiam modo Deus inæqualiter dicitur creaturas diligere, neque propterea quòd inæqualiter diligat, dici potest personarũ acceptor: Idcircò quod hæc bonorum dispensatio non sit necessaria, seu secundum meritum ipsarũ creaturarum, aut bonitatem earum, sed gratuita, liberalis, & omnino voluntaria. Quia sicut diligit aliquam creaturam, & acceptat sic in tali gradu,

Nota. (in quo Deus vult) est bona, & non è contrario, & hoc potissimùm quantum ad existentiam, &

perfectionem naturalem. Nam ad supernaturalem oportet nos cooperari: Dei enim sumus cooperatores. 1.Cor.3.

DIST. 33. QVAEST. VNICA.

Vtrum virtutes morales in voluntate sint, vt in subiecto?

IN sola voluntate morales propriè reperiri virtutes, vel hinc maximè cōstat, quòd virtus sit habitus electiuus. Electio autem est actus voluntatis, vel rationis. Habitus verò est illius potentiæ, cuius est per se talis operatio. Ex quo subsequitur moralem habitum esse per se & propriè ipsius voluntatis. Huc accedit quòd virtus sit per se principium, seu causa efficiens actus laudabilis. Atqui nulli præter quam voluntariè agenti laus debetur, igitur & virtus erit in libero agente, cuiusmodi est libera voluntas per se. Quòd si obiicias opinionem Aristotelis, item & Commentatorem, qui collocant eas in parte irrationali. Respondetur in appetitu sensitiuo esse quādam qualitatem seu habitum ex studiosis actibus generatum, qui virtus quoque, sed extrinseca denominatione dicitur, & minus propriè quàm is qui est in voluntate inclinans ad actionem. Dices insuper voluntatem perfici sufficienter virtutibus Theologicis, & propterea non egere moralibus. Verum id quidem est respectu boni diuini, & eius quod in Deum refertur, sed non in quantum virtutis actus propriam habet bonitatem homini conue-

2.Ethic. *6.Ethic.* *Virtutes morales sūt in voluntate.* *2.Ethic.* *1.Ethic. ca. 3 & 6.*

nientem secundum propriam rationem. Sed sunt ne in Angelis huiusmodi virtutes? Id profectò nequit à nobis planè deprehendi, cùm eorum conuersatio à nostra sit aliena, & scriptura sacra nihil de eo tradiderit. Possumus enim id concedere, nam Angelus mei custos potest mihi temperantiæ bonum velle, & id pluries, ex cuius actus) cùm sit temperantiæ) frequenti elicitione, in eo aggenerabitur habitus temperantiæ. Possumus quoque huius oppositum tutari, huic innitentes rationi, quia virtus non circa quodcunque bonum versatur, sed circa arduum, & difficile, nisi habenti appetitum sensitiuum, qui natus est appetere oppositum talis boni, & voluntas eiusdem nata est appetitui condelectari: Appetitus autem sensitiuus non est in Angelis, igitur nec virtus. Adde quòd & virtutis bonum bifariam appeti potest. Primò voluntate simplici, quæ est quædam obiecti complacentia: Secundò voluntate efficaci, vt pote cùm quispiam efficaciter laborat, vt optatum adsequatur, si non fuerit impedimentum: Et hic actus est propriè electio assertore Philosopho, qui nequit esse in Angelo respectu virtutis moralis, quamobrem nec virtus ipsa. Obserua postremò virtutes, quæ dirigunt in discernendo esse in intellectu, reliquas verò in voluntate: & ita omnes propriè in parte sunt rationali, siue intellectiua. Obserua etiam prudentiam dici virtutem materialiter solùm, eò quòd circa easdem aliarum virtutum materias versetur, non autem formaliter, quia non est operatio rectæ rationi

In Angelis sunt virtutes.

L. 3. Ethic.

Prudentia virtus materialiter.

conformis,sed potius ipsa est recta ratio,cui virtutis operatio conformatur: sed hoc intellige quantum est ex conditione directionis. Aliunde enim posset dici virtus formaliter, vbi actu voluntatis reflexo effectiuè imperaretur ipsi⁹ prudentiæ actus.

DIST. 34. QVÆST. VNICA.

Sunt-ne idem habitus, virtutes, dona, beatitudines & fructus.

VIrtutes Theologas enumerat Apostolus dicens: Nunc autem manent fides, spes, & charitas tria hæc, &c. & multis in locis. Cardinales verò seu morales explicantur à Sapiente, sobrietatem, & prudentiam docet, iustitiam, & virtutem. Sobrietatem vocat temperantiam: & virtutem fortitudinem: dona autem Spiritus sancti, spiritus sapientiæ, & intellectus: spiritus consilii, & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis: & spiritus timoris domini beatitudines, Beati pauperes spiritu, &c. Sed vt horũ noueris inter sese discrimen, obserua quòd (cùm pluralitas sine necessitate nõ sit ponenda) in homine illi ponẽtur duntaxat habitus, qui eidem necessarii sũt vt rectè sese gerat circa quodcunque obiectum creatum, vel increatum, sed habitus septem virtutum ad id sufficiunt. Igitur (præter scientias speculatiuas, de quibus non agitur in præsentiarum). nullus alius habitus simpliciter, & reipsa à septem virtutibus distinctus ponendus erit à viatore. Quòd autem septem virtutes morales sufficienter

1.Cor.13. *Sapient.8.* *Esa.9.* *Matth.5.* *Virtutes septem homini sufficiũt.*

diſponant circa quodcunque obiectum, patet. Nam tres Theologicæ hominem circa Deum commodè diſponunt. Fides intellectũ perficit, vt Deum cognoſcat: Spes & charitas voluntatem, vt in Deum feratur, illa deſiderando veluti ſibi bonum, hæc amando eum in ſe, id eſt propter eius perfectiones. Quatuor autem virtutes morales ſatis ſupérque viatorem diſponunt, vt rectè creaturis omnibus vtatur. Prudentia quidem intellectum perficit, vt poſſit dictare, quid agendum, & fugiendum. Forditudo, Iuſtitia, & Temperantia voluntatem. Iuſtitia quidẽ vt optimè ſe gerat circa alterum, fortitudo, & temperantia circa ſeipſum. Temperantia immediatum ſubiectum eſt vis cõcupiſcibilis, cuius obiectum eſt deſiderabile, ſeu concupiſcibile. Fortitudinis verò propinquum ſubiectum eſt vis iraſcibilis, cuius obiectum eſt vis offendens. Exemplũ deſume eius, qui baculum tenens panẽ cani porrigit. Obiectum enim concupiſcibilis eſt panis, iraſcibilis verò baculus, Prædictæ ergo ſeptem virtutes viatorem ſufficienter perficiunt, quantùm in hac præſenti vita perfici poteſt intelligẽdo per has virtutes, ſpecies, quoque earum homini neceſſarias, quæ etiam inter beatitudines, dona, & fructus ſpirit⁹ ſancti explicantur. Quocirca nõ diſtinguũtur beatitudines, dona, & fructus reipſa, aut ſimpliciter, ſed ſicut idem habitus. Nam quòd alius ſit expreſſus beatitudinis donorum, & fructuum numerus, quàm virtutũ, hoc ideò fit, quòd aliquæ ſeptem virtutum ſpecies aliter exprimuntur in vno loco, quàm in a-

Virtutes dona beatitudines, et fructus non diſtinguuntur.

alio, & aliquæ quæ non exponuntur in vno loco, explicantur in alio, & non quòd sint alij habitus, qui non sunt earum virtutum species. Adde quòd & sacra scriptura eadem secundum rē exprimens, variis vertitur verbis, & terminis, & quæ alicubi omittit, alibi explicatiùs exprimit, & adiungit. Huc accedit Ambrosius in primo capite dona spiritus sancti nuncupans virtutes, & Gregorius in tertia expositione super illud Iob: Nati sunt ei septem filij, & tres filiæ. *De Trinit. 2. lib. c. 1. de sanctis. c. 20. & vlt. Lib. 1. cap. 18. Iob. 1.*

DISTIN. 35. QVÆST. VNICA.

An sapientia, scientia, intellectus, & consilium, sint habitus intellectuales?

SApientia quidem (cùm sit charitas) est habitus appetitiuus includens fidem, tanquam prēmium quoddam, perinde ac voluntatis actus, actum intellectus præexigit. Scientia & intellectus circum loquūtur habitum fidei perfectum, & imperfectum. Consilium acceptum pro habitu est habitus prudentior: vnde tria posteriora sunt habitus intellectuales, non illi quidem qui à philosophis assignantur. Nam qui à philosophis præscribuntur naturaliter sunt, & in anima hominis generantur. Illa autem dona virtutes sunt, quæ per gratiam animis fidelium infunduntur, vt per eas rectè viuant. Horum autem rationes, & discrimen vide apud Magistrum hac distinctione. *Sapientia, scientia, intellectus & c quinam sint habitus.*

DISTIN. 36. QVÆST. VNICA.

Suntne virtutes morales connexæ?

QVatuor hîc obſeruabimus: Primum an morales virtutes inter ſe connexæ ſint, adeò videlicet, vt vna ſine aliis haberi nequeat: Alterum an ſint ſingulæ connexæ cum prudentia: Tertium an cum theologicis virtutibus, Quartum an ipſæ theologicæ idinuicem connexæ ſint. Quantum attinet ad primum, virtutes morales inter ſeſe haud connexæ ſunt: Nam cùm quælibet virtus ſit hominis perfectio partialis, non totalis (quia ſic aliæ ſuperfluæ eſſent) & perfectibile pluribus perfectionibus poſſit eſſe perfectum ſecundum vnam illarum, licet non habeat alias, vt homo, qui quinque ſenſibus perficitur, poteſt perfectè videre, quamuis non perfectè audiat, nec ambulet &c. Poterit quoque quiſpiam temperãtiam habere, licet fortitudinem, & iuſtitiam non habuerit; verumtamen non erit talis ſimpliciter moralis, ſeu ſtudioſus, niſi omnes habuerit, perinde ac nec quiuis dicitur perfectè ſẽtiens, niſi omnes bene diſpoſitos ſenſus habuerit. Quòd ſi obiicias Gregorium dicentem quòd vna virtus ſine alia, non eſt virtus omnino, vel minima eſt. Reſpondetur Gregorium loqui de virtutibus in quantum per illas meremur: quantumuis enim quis temperatus fuerit, ſi fortitudine in aduerſis careat, aut iniuſtè ſe ergi alterum gerat, non meretur ſua

Virtutes morales nõ ſunt inter ſe connexæ.

2.1. moralium c.5.

temperantia. Vt enim actus alicui⁹ Deo sint accepti, operæ pretium est ipsum nec dũ esse ab intemperantia immunem, sed etiam ab aliis vitiis reliquis virtutibus oppositis. Respexit enim Deus primum ad Abel, & deinde ad munera eius. Proferes deinde & Commentatorem dicentem, non existente temperantia qualiter erit iustitia? Et idem asserit virtutes ad inuicem esse sorores, cui subscribit glosa in illud Apocalypsis: Ciuitas in quadro posita est, &c. Respondetur, quòd quemadmodum sorores mutuò se iuuant ad conuiuendum, sic etiam ipsæ virtutes mutuò se intertenent, tamen vna non est altera, sicut nec sorores, nec vna ad alterius acquisitionem necessaria, nec vna alteram essentialiter perficit. Quantum ad secundum articulum, qui est de connexione earum cum prudentia, duo hîc sunt inquirenda. Primum de cuiuslibet virtutis cum sua prudentia connexione: et quantum ad hoc, dicendum est, quòd rectum dictamen esse possit in intellectu absque recta electione illius dictati in voluntate. Poterit quoque prudentia esse in intellectu absque virtute morali cõformi in voluntate. Huc accedũt plerique sacræ scripturæ, loci, vt illud Matthæi: Væ vobis Scribæ, & Pharisæi, qui tulistis clauem scientiæ, &c. Et illud Lucę: Ille autẽ seruus, & illud Apostoli: Tu cũ Iudæus sis, &c. Augustinus super illud Psalmistæ, Fiat mẽsa eorum corã ipsis, &c. ait, quid est vitiis cõsentiẽtes, nisi sciẽtes nõ debere cõsentire? Ecce norũt muscipulã, & pedem ponunt. Obiicies illud Dionysij, nul-

Super. 6. Ethicor. in princi.
In 6. cap. ethic.
Apoc. 21.
Virtu. moralis non est cũ sua prudentia cõnexa.
Matt. 23.
Luca. 13.
Rom. 2.
Psal. 98.
De diuinis nomin.

Lib.3.Eth. lus operatur malum, ad malum respiciens &c. Et
Sapien.2. philosophus ait. Omnis malus ignorans &c. Cui consentit Sapiens: Excæcauit eos malitia eorũ.

Respondetur malitiam intellectum dupliciter excæcare. Primò priuatiuè, cum voluntas ipsum
Excæcatio mentis vnde. à recta auertit consideratione ad contemplationem oppositi illius recti, aut saltem alicuius impertinentis. Secundò positiuè cùm voluntas eligens aliquem finem malum præcipit intellectui vt contempletur, & inquirat media per quæ illud consequi possit: Et ex huiusmodi dictaminibus iniquis generatur habitus malus, qui dicitur error imprudétiæ seu stultitiæ: sicut ex dictaminibus rectis generatur habitus prudentiæ. Sic igitur mala voluntas intellectum excæcat, non quidem efficiédo vt erret circa aliqua principia, sed quia est causa, quòd malus habitus generetur in intellectu: è contrario autem sunt connexæ. Nam virtus moralis nequit esse sine prudentia. Nulla enim electio potest esse recta moraliter nisi fuerit suæ regulæ, & mensurę (quæ ėst dictamen rectum) conformis. Adde quòd & talis cõformitas in virtutis definitione ponitur, igitur absque ea esse nequit. Alterum quod hic inquiritur est, an omnes virtutes morales vni sint connexæ prudentiæ. Et vtique non sunt: Nã quemadmodum factibilia diuersa varias requirunt artes, nec est vna omnium factibiliũ ars, ita diuersa agibilia prudétias diuersas. Et sicut aliquis potest esse assuefactus vni virtuti, & non alteri, sic
6.Ethic.c. vlt. potest esse propẽsus, & expeditus ad bene dictãdum de vna materia alicuius virtutis, & non est

alterius. Cùm igitur Aristoteles ait prudentiæ vni inexistēti omnes inerunt. cui Commentator subscripit: Id nō est intelligēdum, quòd sit vna formalis prudentia omnium virtutum, sed virtualis solùm: Aut si exponatur de vna formali, intelligendum est quòd illa sit perfecta non solū secundum intensionem, sed etiam secundū extensionē, vt omnes complectatur virtutes. Tertium in hac distinctione obseruandū est de cōnexione virtutum moralium cum theologicis, quæ proculdubio non sunt connexæ. Nam ratio virtutis moralis potest in aliquo perfectè saluari absque virtute theologa, vt patet de Romanis. Huc accedit Augustinus in sermone de patientia, & habetur in decreto de hæretico & scismatico, si moriatur (inquit) ne neget Christum, nunquid eius patientiam cōmendabim⁹? Habet igitur talis patientiā sine fide, & charitate. Quapropter cùm Augustinns contra Iulianum ait, non esse perfectas virtutes sine charitate, propterea quòd habens virtutes reliquas sine charitate, nequeat in domino gloriari. Hoc accipiendum est non de essentiali virtutum perfectione, cùm in seipsis perfectæ sint sed de eis quæ ordinant hominem ad suum vltimum finem, qui est Deus, id conducunt illi ad beatitudinem consequendam, quod vtique absque charitate præstare nequeunt, vt dilucidius habet Apostolus: Si linguis hominum loquar, &c. Et quantùm ad istud, non dicuntur veræ, sed imperfectę absque charitate. Idcircò etiam dicuntur informes absque charitate, & formatæ per eam, quia charitas

Illo loco

Virtutes morales nō sunt Theologicis connexæ.

De pænit. dist. 3. Can. 51. Quis.

Lib. 4. c. 20

1 Cor. 13.

In sermo. de operibus misericor.

refert eas, & earum actus, & fines in Deum. Hoc modo interpretaberis etiã illud Augustini: Nostra charitas, qui deseri potest nunquã vera fuit, id est, nõ perfectè coniunxit fini, seu beatitudini, & quantum ad hanc perfectionem, non fuit vera, licet in sua specie vera esset. Ecõtrario quoque theologicæ nõ præsupponunt morales: Nã si quis adultus vitiosus baptisetur, aut pœnitentiæ sacramentũ suscipiat, Theologas recipit virtutes, non autem habet morales saltem acquisitas. An autem simul cum Theologicis infundãtur morales nouit De⁹, Doctores enim variant: Nã Theologicæ id præstare possunt, quod morales infusæ. Fides enim docet modum qui seruandus est in actibus bonis, pariter & modum tenendum. Charitas sufficienter inclinat ad finem quem morales acquisitæ in suam spem nequeant adsequi. Quamobrẽ non est necesse ponere morales, nisi acquisitas in eas qui frequentatione actuum studiosorum eas concurrunt, & in eis solis remanẽt in patria, vt enim aliis infundantur, qui eas non acquisierunt nõ est necesse pro beatitudinis perfectione. Quòd si eas habituri sunt, iuxta aliquorum sententiã dici potest, quòd in instãti primo beatitudinis illis infundũtur. Postremo Theologicæ virtutes nõ sunt adinuicem connexæ, nã in beatis remanet charitas sine fide, & spe. In viatoribus, qui sunt in mortali, fides, & spes sine charitate, modo in infidelitatẽ, aut desperationẽ non prolabãtur, tunc enim has quoque amitterent. In infusione etiã nõ necessariò connectuntur, sed & diuina liberalitate,

Theologicæ virtutes non sunt moralib⁹ connexæ.

Theologicæ virtutes non sunt inter se connexæ.

quia Deus totum ſpiritualiter, ſicut & corporaliter perficit hominẽ, intellectum per fidem, voluntatem per ſpẽ & charitatẽ. Obſerua inſuper fidem, & ſpem ſine charitate eſſe virtutes, & in ſua ſpecie perfectas, ſicut & morales, quatenus videlicet ſunt cauſæ propriorũ actuum reſpectu propriorum obiectorum: Sed perfectionẽ illam vltimam, qua perducunt hominem ad beatitudinem, ſine charitate habere non poſſunt, nec poſſunt quicquam.

DE PRÆCEPTIS.

DISTIN. 37. QVÆ. VNICA.

An omnia Decalogi præcepta ſint legis naturæ?

Lex naturæ eſt notitia de Deo, & Dei voluntate, quæ conditis nobis mẽti noſtrę per Deum eſt indita, qua intellectus cũ generali Dei auxilio, & naturæ ſuffragio abſque ſcriptura quauis, & extrinſeco doctore agenda, & fugienda cognoſcere valet: De hac Apoſtolus: Cùm enim gentes &c. Aliqua autem dici poſſunt legis naturæ bifariam. Vno modo, quia ſunt prima principia practica nata ex terminis (id eſt ad quorum aſſenſum euidentem generandum ſufficiunt ſimplices terminorum apprehenſiones) vel concluſiones neceſſariò, & euidenter ex eis illatæ, & hæc ſtrictiſſimè dicuntur de lege naturæ, cuiuſmodi ſunt præcepta primæ tabulæ. Primum, Non habebis Deos alienos coram me: Secundum, Non aſſumes nomen Dei tui in vanum: Ex quibus neceſſariò ſubſequitur, quòd ſi ſit vnus Deus, quòd is ſit amandus, vt Deus, & nihil aliud hoc ſit honore colendum, &

Lex naturæ quid.

Rom. 2.

Legis naturæ duo gradus.

quod nulla ei irrogari debet iniuria. & in his etiam Deus dispensare nequit. Tertium præceptum de sanctificatione sabbati, præcipit cultum Deo determinato exhiberi tẽpore, vt puta diebus festis. Et quamus admittatur quòd sit iuris diuini, quantum ad interiorem Dei cultum, quẽ exigit, non tamen quantùm ad temporis determinationem. ideò quantùm ad hãc fieri potest dispensatio, propter necessitatem, & charitatem Dei, aut proximi. Hæc enim in omnibus dispensant exterius, iuxta illud Ozeæ: Misericordiam volo magis, quàm sacrificiũ. Quocirca non peccauerunt Machabæi præliantes in Sabbato, nec Apostoli spicas vellentes, aut Christus diebus sabbati curans infirmos. Sabbatum propter hominem factum est, non homo propter sabbatũ. Altero modo quædam dicuntur legis naturæ, quia sunt ei multum consona, licet non necessariò, & practicis sequantur principiis, quæ ex terminis nota sunt: Et hoc modo omnia præcepta etiam legis naturæ, sunt legis naturæ, non autem primo modo, quia plura sunt præcepta legis secundæ tabulæ, vt non furtum facies, non occides, non mœchaberis, quia non sunt principia practica, nec conclusiones ex illis consequentes quia bonitas præceptorum affirmatiuorum secundæ tabulæ, non est adeò necessaria ad vltimum finem (nisi lege posita) vt sine ea non possit quis saluari, nec malitia præceptorum negatiuorum secundæ tabulæ est adeo grauis, vt si nõ esset prohibita, impediret à vitæ æternæ consequutione. Prædicta hoc tibi exemplo erunt manife-

Ozea.6.

Lib.1.Mac. cap.2.

Matt.12.

Mar.2.

manifestissima. Suppone hoc principiũ iuris positiui, pacificè in politia, seu communitate viuẽdũ est, Hinc consequitur necessariò, quòd possessionum distinctio esse debeat inter ciues. Nã licet omnia forent communia, nihilominus pax & cõcordia inter illos posset esse, quemadmodũ erat in primitiua Ecclesia inter fideles, vt patet ex actibus Apostolorum. Sed distinctionem bonorum esse, plurimum pacificæ consonat conuersationi ob infirmos moribus, & improbos, qui propria bona cõmunibus præferunt, & malunt sibi ipsis quàm cõmunitati prodesse. Quinimo omnia sibi appropriare malunt, quàm communitati. Prædictis obiicies Apostolum dicentem: Non mœchaberis, &c. Diliges proximum tuum sicut teipsum. Igitur in præcepto dilectionis proximi includuntur pręcepta secundę tabulę necessariò: vnde subsequitur, qui diligit proximum, legem impleuit, & Christus, in his tota lex pendet & Prophetę. Sed proximi dilectio necessariò ex hoc sequitur præcepto, Deus est diligẽdus: Igitur de primo ad vltimum omnia præcepta secundæ tabulæ erunt conclusiones primi præcepti, & ex consequenti legis naturæ strictè sumptæ. Quòd autem sequitur patet, quia Dei amor nõ debet esse zelus propriè: sed cùm Deus sit bonum cõmune, debemus optare, vt omnes eum diligant. Respondetur quòd ex primo pręcepto infertur quidẽ quòd debem⁹ velle proximè diligere Deum, & tunc proximũ maximè diligere: Non enĩ sequitur ex hoc, quòd debeam⁹ nolle eius mortem, aut bona eius furari &c. nisi

Act. 1.

Rom. 13.

Matt. 22.

quatenus declaratum ita est à Christo, & Apostolo eius, non autem vt concluditur ex principiis legis naturæ. Quod verò præcepta secundæ tabulæ non sint legis naturæ strictè acceptæ patet, quia in talibus Deus non potest dispensare: sed dispensauit cum Abraham in homicidio, & cum Saule, & in furto cum filiis Israël. Rursum obiicies, præcepta decalogi semper debuisse seruari, igitur erant naturali nota lumine. Admitto id quidem, quòd debuerunt semper obseruari, sed dico quòd illa fuerant patribus primitùs à Deo reuelata, & patres eadem filios docuerunt, nec fuit necesse ea scribi, quia facilè ea discere, & memoria tenere poterant, cùm homines tunc longioris essent vitæ, & melioris dispositionis in naturalibus quàm subsequenti tempore. Quamobrem cùm infirmitas & hebetudo, ac concupiscentia in genere humano creuisset, operę pretium fuit tunc legem dari, quæ Deum & eius voluntatem commonstraret.

Gen. 22. 1. Reg. 15. Exod. 11. & 12.

DISTIN. 38. QVÆ. VNICA.

Est ne omne mendacium peccatum?

Mendacium quid.

MEndacium assertore Augustino & falsa vocis significatio, cum intentione fallendi, & semper est peccatum, propterea quòd ex ratione sua importet malam inclinationem, videlicet decipiendi alterum. Quamuis enim aliqui actus mali possunt accedente aliqua circumstantia bene fieri, vt

homicidium ſententia iuſta iudicis, aut Deo præcipiente, veluti præcepit, & ablatio rei alienæ. Nihilominus actus qui malã includit intentionem, nunquam poteſt bene fieri, quia malitiã habet inuolutam, vt adulterium: quia actum talem nõ ſolùm ſignificat, ſed quod committatur cum aliena. Similiter furtũ, quia non ſolùm denotat rei alienæ ablationem, ſed quod id fiat inuito quocunque domino & inferiori, & ſuperiori. Eodem pacto ſentiendum eſt de mẽdacio, quòd non ſolùm quorumcunque verborũ prolationem ſignificat, ſed quòd proferantur cum conſcientia oppoſiti; & ex conſequenti cum fallendi intentione: quocirca nequit vnquã bene fieri citra aliquam offenſam. Huc accedit Auguſtinus in libro de mendacio: vide Magiſtrum ſententiarum: Præterea mentiri eſt contra præceptũ legis naturæ, Quod oderis tibi, vide ne alteri, &c. Nullus autem vult à proximo decipi, quando proximus tenetur illi veritatem dicere, quare nec alteri imponere debet. Præterea mendaciũ eſt contrarium virtuti neceſſariæ, nempe veritati, quæ eſt iuſtitiæ ſpecies, qua quilibet debet mentis conceptum proximo communicare. Poſtremò eſt abuti voce, quæ ad hoc conceſſa eſt mortalibus & vocabula adinuenta, vt ait Plato, vt præſto ſiant voluntatis indicia. Mentiens autem non vtitur vocibus veluti indiciis voluntatis, ſed è contrariò, igitur peccat quicunqne mentitur. Sed vt noueris quale ſit peccatum, obſerua mendacium eſſe tri-plex, videlicet Pernicioſum, Officioſum, &

Lib. 1. Reg. cap. 15. Exod. 11. & 12.

Mendaciũ ſemper eſt peccatum.

Tob. 4.

In Timæo.

Mendaciũ triplex.

Mendaciũ perniciosum quid. Iocosum. Perniciosum est quod alteri nocet, vel in bonis animæ, vel corporis, vel externis, & huiusmodi ex deliberatione dictũ semper est mortale, prohibitum eo præcepto. Non falsum testimonium dices, Non enim falsum testimonium solùm est in iudicio, sed cùm aliquis ex certa deliberatione asserit quod ignorat, vel cuius oppositum scit, cũ intentione alium decipiendi, Of-*Mendacium officiosum.* ficiosum est quod nulli nocet, & alicui vtile est, vt mendaciũ obstetricum Ægyptiarũ. *Exod. 1.* Iocosum *Mendacium iocosum.* est cùm aliquis iocando decipere intendit, non tamẽ in aliquo, quod notabile proximo adferat damnum. Tale asserit Augustinus fuisse menda-*Gen. 42.* cium Ioseph, cùm diceret fratrib⁹ suis, quòd essent exploratores. Narrare enim fabulam, quã omnes qui audiunt sciunt non esse veram, vbi nullus decipitur, nec eius narrator decipere intendit est mendacium aliquod. Duo posteriora ex sua natura sunt tantùm peccata venialia. Possunt autem ex aliqua circunstantia in perfectis fieri peccata mortalia. Illi veró dicuntur perfecti, qui vel sunt in statu perfectionis exercendæ, (vt Prælati ecclesiastici, & magistrat⁹ seculares. *1.Tim.4.* Vt vnde, Nemo adolescentiam tuam, &c. Vos estis lux mundi &c.) vel in statu perfectionis ac-*Matt. 5.* quirendæ, (vt religiosi). Reliqui verò à Theologis imperfecti seu communes, ac seculares nuncupãtur. Si igitur Prælatus ecclesiasticus, aut iudex politicus exercendo actus, qui ipsorũ competunt statui (vt sunt prædicare, docere, iudicare) iocò, aut officiosè mentiãtur, mortaliter pec-*2.Timot. 2.* cant. Vnde Apostolus, Oportet seruum Dei o-

peratium esse inconfusibilem, rectè tractantem verbum Dei,& alibi: Veritas Dei in nostro mendacio abundare non debet. Huius autem causa est, quia aufert authoritatem doctrinæ, quam prædicant,iuxta illud Augustini. Si ad scripturas sacras admissa fuerint qualiumcunque iocosa mẽdacia,nihil remanet in eis soliditatis: Si enim Prælatus prædicans ioco mentiatur, existimabit populus seria & vera,esse cõsimiliter ioco dicta, idcircò illis non assentiet: & hoc pacto docentis auctoritas, & populi vtilitas periit. Consimiliter de Iudice sentiendum est in solemni iudicio. Istud autem intelligitur, quando talis ex modo quo iocosè mentitur non significat spectatoribus se iocosè loqui,& non seriò. Quòd si id significet, poterit iocationem aliquam citra noxam miscere. Tunc enim non sequeretur proptereà officij, aut doctrinæ contemptus. Præterea intelligitur quoque de his qui talibus assueti sunt : aliàs iocosè , vel officiosè mentiri non est illis mortale, modò nullum immineat scandalum. Religiosus autem quia non ad plura quàm cæteri Christiani est obligatus, præter ea quæ vouit ni si doceat,aut prædicet, mentiendo prædictis modis non peccat mortaliter, magis quàm alius Christianus, nisi ratione sui status scandalum immineret imperfectis. Obserua præterea facta non esse expendenda ex scandalo subsequenti passiuo,& accepto. de quo Christus: Sinite illos,cæci sunt, &c. Sed de scandalo actiuo & dato , de quo apud Matthæum, Væ illi per quem scandalum venit,& apud Pau-

Rom. 3.
In epist. ad Hieronymũ
Matt. 15.
1. Cor. 8.

nullum est peccatum, quæ et si non liceat cuipiam mentiri potest tamen quilibet pro suo aut alterius commodo veritatem tacere, & occultare. Tale autem erat Dauidis factum: Iehu autem non excusatur à mendacio, quia nec à cultu Hieroboam recessit, nec fuit verus Dei cultor.

DIST. 39. QVAEST. VNICA.

Vtrum omne periurium sit mortale peccatum?

Iuramētum quid sit. PRimùm considerabimus iuramenti rationem, deinde periurij, tandem iuramenti distinctionem. Iuramentum imprimis est assertio dicti humani, & hoc vltimatè, hoc est per testimonium, quo maius dari non potest, quia in corroborationem dicti sui inuocat iurans diuinum testimonium, quo maius nullum est: Vnde Apostolus: homines enim per maiorem se iurant, &c. *Hebr. 6.* Si dixeris eos qui per creaturas iurant, non iurare per maius, & ex consequenti non esse ibi iuramentum: insuper quòd talis non inuocat diuinum testimonium. Respondetur, in omni iuramento inuocatur Deus, seu diuinum testimonium immediatè, vel mediatè. Quando enim iuratur per creaturas, hoc fit in quantum, in illis relucent Dei oper & perfectiones, & ex consequenti diuinum ma iatè adhibetur testimonium: Propterea Christus dicebat: Nolite iurare per cœlum, neque per terram, &c. *Matth. 5.* Iuramentum deinceps Christianis licitum est adhibitis tribus comitibus, quæ ab

Hieremia ponuntur. Iurabis ait Dominus in veritate, & iudicio, & in iustitia: In veritate inquam & non pro mendacio, aut aliquo dubio, sed pro illo solo cuius veritas est tibi certa & explorata: In iudicio nanque discretionis, id est, cum magna prudentia, & diligenti rei inquisitione, non leuiter passim, & indifferenter. In iustitia, id est pro iusta causa, & proximi, & reipublicæ vtilitate, nō pro te friuola, turpi, aut illicita. Adhibitis igitur his tribus iurare licet. Cùm enim homo fallere, & falli possit, & propterea non illi credatur, quod per alios confirmare nequit, cōcessum est vt inuocet illius testimoniū, qui omnia nouit, & verissimus est, qui nec falli, nec decipere potest, nempe ipsius Dei, cui⁹ oculi in omni loco contemplantur bonos, & malos. Ex his colligitur periurium esse, cùm in asseueratione falsa diuinum quispiam inuocat testimonium. Quàm graue sit, & quanta hoc pacto Deo irreuerentia inferatur, ex hoc liquet, quia peierans adducit Deum in testem tanquam ignorantem veritatem, & non omnia scientem, vel adducit Deum, veluti volentem testificari, quod falsum est, quo quidem quid potest esse Deo contumeliosius? Offendit igitur talis mortaliter, si deliberatè peieret, transgrediens præceptum illud primæ tabulæ, Non assumes nomen Dei tui in vanum. Quæres verò an indeliberatio excuset periurium à mortali peccato. Excusat profectò quantumcunque quis frequenter peieret. Nam ad actum vitiosum non minus requiritur, quòd fiat cum deliberatione, & certò proposito, quàm

Hier.4.ca.

Iuramenti comites.

Periurium quid sit.

Periuriū indeliberatū veniale.

ad actum meritorium: cùm Deus pronior sit ad miserendum, & benefaciendũ, quàm ad puniẽdum, & condemnãdum, atqui vt actus sit meritorius requiritur deliberatio, ergo etiam ad hoc vt actus sit vitiosus moraliter. Obserua tamen quòd quemadmodum studiosus, quasi in tẽpore imperceptibili occurrente alicuius virtutis materia deliberare potest ex dist. 33. huius, sit vitiis assuefactus periurio, aut alij peccato. Quamobrem hęc deliberatio sufficiet ad rationem peccati, perinde ac sufficit ad rationem meriti. Causa proinde cur periurium sit mortale est deliberatio, id est, quia fit ex pleno consensu, & tunc est contra præceptum primæ tabulæ, & per consequens immediatè auertens à fine vltimo, Deo videlicet. Causa verò, cur nonnunquam sit veniale est indeliberatio. Sed an habitus, seu consuetudo peierandi reddat periuriũ semper mortale, aut ipsum aggrauet? non, quia habitus est causa naturalis, quia nullus ex se malitiam habet, sed solùm ex actibus. Ideò si actus ex quibus genitus est fuerint veniales, erunt & illi ad quos inclinabit. Veruntamen admodùm detestabilis est nedum peierandi, sed & iurandi consuetudo, propter imminentia pericula, vnde Sapiens: iurationi non assuescat os tuũ, multi enim casus in illa, &c. Et loquela multum iurans, &c. Nec desunt, qui periurium ex se veniale asseuerent mortale, si fiat cõsuetudine. Propterea monet Christus. Ego autem dico vobis, nolite iurare omnino neque per cælum: sit sermo vester est, & Iacobus, Ante omnia fratres mei, nolite

Periurium deliberatum mortale.

Iurandi consuetudo.

Iurandi consuetudo detestabilis.

Eccles. 23

Eccles. 27.

Mat. 5.

Iacob. 5.

iurare. &c. Sed an is qui in re dubia iurat, confirmans partem, quàm credit esse veram mortaliter peccet, hac in re habenda est ratio, eius cui sit iuramentum. Si enim is apprӕhendat iuramentum tale veluti simpliciter, & absolutè assertiuè eius quòd iurans asseuerat, iurans peccat mortaliter, in quocunque dubio, & foro iuret intelliguntur omnes qui aduersus reum adducuntur in testes, de hoc in actibus Apostolorũ: Non est consuetudo Romanis, &c. & in Deuteronomio, Non stabit testis vnus, &c. Et apud Apostolum: Aduersus presbyterũ, &c. Ex quibus colligitur nihil debere affirmari corā iudice contra aliquem in causa criminali, aut infamiӕ, nisi certò constet de facto ipso. Hӕc enim peccata de quibus non constat relinquenda sunt diuino iudicio, iuxta illud Deuteronomij: Abscondita Deo nostro, &c. & illud, Iustè quod iustum est persequeris. Si autẽ ex consuetudine constet testes non testificari adhibito iuramento, nisi tanquam de re, quam credunt ita esse, quemadmodum fit, cùm quӕritur de idoneitate ad munus ecclesiasticum, aut politicum, vt quòd promoueatur quis ad ordines sacros, ad magisterium in vniuersitatibus, ad prӕlationem in religionibus, tunc iurans modò ex signis probabilibus coniecturet talẽ esse idoneũ, non peccat, si asseueret eum esse idoneum. De hoc habetur extra. Et in talibus promouens talem non peccat, cùm consuetudo sit talem testificationẽ de credulitate sufficere. Hic enim fauor ampliatur, & odium restringitur, iuxta regulam iuris: In odiis enim,

Iurans in re dubia an peccet.

Act. 25. *Deuter. 20.* *1. Tim. 5.*

Deuter. 29. *Deuter. 16.*

Ext. de testim. & scrutin. In ord. faci. c. Vnico.

&in quibus proximus læditur, necesse est dicere veritatem quæ certò constet. In fauoribus verò sufficit credulitas. Iurans autē, siue in odiis, siue in fauoribus de illo, quòd omnimò dubium est, nec magis credit vni parti, quàm alteri, aut si iuramento asseuerat eam partem, cuius oppositū magis credit esse verùm, mortaliter peccat, propterea quòd adducit Deum in testem eius quod nullo modo est sibi certum. Ex prędictis colligitur iuramentum non solū esse contra præcepta primæ tabulæ, sed etiam contra illud secundæ, Non dices contra proximum tuum falsum testimonium. Iuramentum postremò est duplex, videlicet assertoriū, & promissorium: Assertorium est respectu præsentium, aut præteritorum: Promissorium verò futurorum. Et ne quis peieret in iuramento, sufficit ipsū intēdere præstare, quod promittit dum iurat, sed oportet vt postmodum stet pollicitis, si fieri iustè, & debitè possit. Et huiusmodi iuramentum promissorium est quadruplex, videlicet dolosum, incautum, coactum, & carens his tribus in debitis conditionibus. Dolosum est quando quis dum iurat intendit facere oppositum eius quod iurat, & talis mortaliter peccat, licet non teneatur post iuramentum adimplere quod promisit, quia non intendebat se obligare: Et in obligationibus priuatis nullus obligatur si non intendat, & proponat se obligare. Incautum dupliciter fieri potest: Primò quando quis iurat se facturum quidpiam illicitum, vt pote occisurum hominem, furaturum, & is mortaliter peccat, si habeat hanc intentionem, quia

Iuramentū duplex.

Iuramentū promissoriū quadruplex

Iuramētum dolosum.

Iuramētum incautum.

velle mortaliter peccare, est peccare mortaliter, Peccat etiam mortaliter, si non habeat hanc intentionem implendi illud, quia adfert Deum in testimonium falsi: facto tamen iuramento nõ debet illud implere, quia adderet peccatũ peccato. Secundò fit iuramentum incautum, quando quis iurat de hoc quod non est licitè iuramenti materia, vt si quispiam iuret se non perfecturum perfectionis opera. Et talis etiam mortaliter peccat, quia ponit obicẽ Spiritui sancto, & non obligatur posteà iuramentum illud tenere: licet enim possit non implere perfectionis opera licitè, non tamen licet habere fixũ huiusmodi propositum, cùm hoc repugnet motioni Spiritus sancti. Esset quoque incautum iuramentum, si quis iurare se facturum, quòd non potest, credens tamen quòd possit: Et talis, si possit, in futurum debet adimplere iuramentum, si non possit excusatur in fauorem. Coactum iuramentum est quod metu alicuius pœnæ quis facit, & in foro Ecclesiæ secundum Bonauenturam non est obligatorium, quia præsumitur eum non iurasse voto adimplendi, quæ promittebat, sed potius vt euaderet periculum. In foro tamen Dei est obligatoriũ, quia voluntas simpliciter nequit cogi, sed induci duntaxat. Quare si iuramentum fuerit rei licitæ in foro cõscientiæ est tali consulendum, vt adimpleat iuramentum. Iuramẽtum verò promissorium carens his tribus, nempè dolo, imprudentia, & coactione obligat iurantem ne habeat velle oppositum, licet differre illud possit propter rationales causas. Quamobrem

Iuramẽtum coactũ quid.

mox vt resiliit à tali proposito efficitur periurus, quia tunc primò vult Deum falsum testem fuisse.

DIST. 40 QVÆST. VNICA.

Est ne noua veteri grauior?

Grauitas alicuius legis supra alteram ex duobus pendet, vt puta ex onere imposito, & ex remedii ad impositum onus ferendum defectu. Onera in veteri lege posita erant triplicia: Præcepta nempè moralia, cerimonialia, & iudicialia ad quæ omnia adstringebantur, qui erant sub illa lege, secundum illud Deuteronomii quod refert Apostolus: Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, vt faciat ea. In lege autem noua eadem sunt moralia, quæ & tunc, nempè decalogus, tamen per Christum, & frequentius per Apostolos declarata: quocirca in his neutra est altera grauior. Cerimonialia verò multò pauciora, & leuiora per Christum, quàm per Mosem imposita sunt. Quamobrem & lex vetus quantum ad hoc grauior extitit, & quantum ad multitudinem, & quantum ad difficultatem obseruandi. Ait enim Augustinus & habetur in iure canonico, Omnia vniuersaliter quæ Rabi Moses enumerauit, plusquàm sexcenta præcepta, ad quæ omnia illi deuincti erant: ideóque plæraque difficilia erant admodum, vt quòd omne masculum ter in anno con-

Deuter. 27. *Galat. 3.* *Matth. 5.* *Legis veteris supra nouam grauitas.* *In inquisitiones Ianuarij, distinct. 12.*

ueniret Hierosolymis sisteretur quantumcumque distarent, deinde quod septimum colerent annum. Quamobrem duobus annis nihil fructuum coligebant posteà de non tangendo morticinio, & eo contacto, quòd abluerentur, &c. Adeò vt dixerit Petrus, Nunc ergo quid tentatis Dominum imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque nos neque patres nostri portare potuimus. Lex autem nostra (assatore Augustino) paucis, & manifestis sacramentorum ritibus est contenta, quorũ nec omnia sunt Christiano simpliciter necessaria, vt sacer ordo, matrimonium, &c. iudicialia Christo nulla sunt imposita: volunt enim, vt non vulgari dilectione sese inuicẽ prosequerẽtur fideles, & proprias imperfectiones mutuò sufferrent, ac iniuriam potiùs paterentur, iuxta illud. Alter alterius onera portate, &c. Etiam quidem delictum omninò est in vobis, &c. Si quis te percusserit, &c. Quocirca etiam quantum ad ista lex noua, vt est à Christo tradita, lege veteri (in qua erant multa præcepta iudicialia (leuior vtique est. Vnde & Christus. Venite ad me omnes qui laboratis, &c. Et Ioannes, Mandata eius grauia non sunt, & Paulus, Nihil ergo damnationis est his qui sunt in Christo Iesu, & c. Licuit tamen postea ob hominum malitiam, & pacificum intertenendũ cõuictũ minoribus vtriusque fori leges sancire, etiã desumptas aut cõformes legi Mosaicæ, & alias vident expedire, quas & subditi ob seruare debẽt, nõ propterea quòd lege Mosaica

Leuit. 25. & Deut. 15.

Act. 15. v

In cap. 15. Act. apost.

Galat. 6.

1. Cor. 6. Matth. 5.

Mat. 11.

1. Ioan. 5

Rom. 8.

sancitę sunt. Sed quia directore spiritu sancto ab Ecclesia, aut principibus Christianis ordinatæ sunt vnde Paulus, omnis anima. &c. & obedite præpositis vestris, &c. Dummodo diuinæ legi non repugnēt, tunc enim oportet obedire Deo. Quantùm ad remedium vtrinque collatum, obserua imprimis passionem Christi exhibitā, plus gratiæ mereri fidelibus, sic eam credentib⁹, quā exhibenda meruerit, vnde illud. Ego veni vt vitam habeant, & abundantiùs habeant. Quare Sacramenta nouæ legis, quæ à passione iam exhibita efficaciam habent maioris sunt efficaciæ, signa gratiæ, quàm veteris legis Sacramenta, vt ostendit Apostolus, potissimùm cùm tunc non fuerit aliquod Sacramentum propriè acceptum, propter circuncisionem in remedium originalis peccati, & nos plura habemus. Deinceps & habemus diuinam doctrinam explicatiùs traditā, & sanctorum quoque plura, & efficaciora exempla. Quamobrem Apostolus ait: Accessistis ad Syon montem, &c. Propterea & sancti iam donati beatitudine in cœlis, pro nobis solliciti sunt nostram desiderantes salutem, ac suis orationibus non iuuantes. Postremò vita æterna passim obseruatoribus euangelij promittitur, quæ rarò, & obscurius in veteri testamento promittebatur, sed frequentiùs bona temporalia. Bona autem æterna plus mentem alliciunt, quam terrena, & transitoria. Quocirca ex parte remedij lex quoque noua veteri facilior est.

Rom. 13. *Hebræ. 13.*

Lex noua præsentius quam vetus habet remedium.

Hebræ 7. 6. & 10.

Heb. 12.

Finis resolutionum Tertij Scoti.

Laus Deo.

LIBER QVARTVS.

132.

DISTIN. I. QV. I.

An creatura possit creare?

CVM creatio virtutem requirat *Creatio re-*
infinitam ipsi, creaturæ nulla- *quirit vir-*
tenus competere poteſt, nec *tutem infi-*
principaliter, nec inſtrument *nitam.*
aliter: quippe quæ potentiæ eſt
finitæ, & limitatæ. Hoc autem
aſtruitur primùm locis ſacræ ſcripturæ, quæ om-
nium creatorem Deus ſolùm atteſtãtur. Qui vi- *Eccleſ.18.*
uit in æternum, creauit omnia ſimul, &c. Nun- *Malach.2.*
quid non vnus Deus creator tuus, &c. Qui au- *Heb.3.*
tem omnia creauit Deus eſt, &c. Quia tu crea ſti
omnia, &c. Creator omnium Deus, &c. Deinde *Apoc. 4.*
hoc aſtruitur authoritatibus veterum & ſancto- *2 Macha. 1*
rum Doctorum, maximè beati Auguſtini ſuper *Super geneſ. li.9.c15. &*
Geneſim & aliis infinitis locis librorum ab eo con- *l12. de ciuit.*
ſcriptorum, quemadmodum citat doctor ſubti- *cap.24 & l.*
lis, & maximè illo, non eſt creator, niſi qui prin- *3. de Trinit.*
cipaliter iſta format, &c. Poſtremò confirmatur *ca.8. & 14. Lib3. de tri-*
rationibus, quia ſi creatura creare poſſet, vel eſſet *ni, cap. 9.*
creatura merè ſpiritualis, vel alia, non primùm, *creatura m-*

quit creare. quia Angelus (qui talis est creatura) nihil agere potest nisi per intellectum & voluntatem, qui in ipso accidens est, sed nullum accidens necessariò præxigitur ad creandam substantiam, vnde Angeli hac ratione creare nequeunt, nec alia creatura id potest. Patet, quia cùm operationes ascribantur ipsis formis, hoc fieret per ipsam formam, sed hæc non minus dependet à materia in agendo, quàm in in essendo: nequit autem esse sine materia, ergo nec agere. Insuper sequeretur effectum præstantiorem esse sua causa, & hæc ratio idem includit de accidentibus quibuscunque. De materia verò prima nullus relinquitur dubitandi locus, cùm omnium entium sit infimum, & de genere sterilium ab omnibus dici meretur. Creatura igitur nulla creare potest.

DIST. I. QVÆST. 2.

An definitio Sacramenti data à Magistro sit per se vera?

Sacramenti definitio. QVandoquidem definito quid rei (quæ sola propria est) est primò entis veri, hoc est possibilis existere, & nō impossibilis negationis, aut priuationis. Secundò entis per se vnius, nō autē entis vni⁹ per aggregationē, aut vnius per accidens. Tertiò entis realis, & nō entium rationis, quæ scilicet per solum actum intellectus collatiuum habent esse. Quartò conceptus complexi Physicè, vel Metaphysicè, nō autem conceptus simpliciter simplicis. Quintò vniuersalis, & nullo modo singularis. Horum quinque tertia solo conditio obstat, quo minus

Sacramentum hac definitione propriè dicta definiatur, nihilominus definitur pro formali seu præcipuo significato, tanquam conceptus per se vnus, & quemadmodum alia entia rationis, vt puta definitione data per adiumentũ hoc videlicet. Sacramentum est signum sensibile, gratiã Dei, vel effectum Dei gratuitum, ex institutione diuina, efficaciter signans. Cuius quidem definitionis signum est genus, ex institutione diuina, & efficaciter, differentia, sensibile, fundamentũ ipsius relationis, quam denotat ipsum Sacramẽtum: gratiam Dei, vel effectum gratuitum, alterum est extremum, & correlatiuum Sacramenti. Et hæc Doctoris definito, licet verbis alia sit à definitione Magistri, non tamen sensu. Vnde consequitur Magistri definitionẽ esse commodè assignatam.

DIST. I. QVÆST. 3.

Vtrum pro tempore cuiuscunque legis à Deo datæ, debuerit institui aliquod sacramentum?

PRIMVS ARTICVLVS.

Sacramentum fuit instituendum.

SAcramentum institui non fuit necessarium, nec ex parte Dei, qui omnia operatur secundum consilium voluntatis suæ: nec ratione gratiæ, nam alio modo haberi poterat secundum voluntatem ipsius Dei, qui non alligauit potentiam suam sacramentis. Congruum tamen fuit, vt homo ex sensibilibus certiùs cognosceret, & feruentiùs desideraret, effectum illum inuisibilẽ *Ad Ephe. 1.*

Dei, nempè gratiam ipsam, & propter hominis eruditionem, exercitationem, & humiliationẽ. Ad hæc vt illi qui verè Deum cognoscerent cõuenirent in aliquibus signis externis, quibus sese inuicem noscerent, & iuuarent, & alterius sectæ homines vitarent. Decuit autem signum hoc esse practicum denotans videlicet effectum talem vel in esse, vel in fieri, & non speculatiuum tantùm. Insuper & certum, non æquiuocum, aut dubium: Certum, inquam, cum certitudine demõstratiua, ad quod semper sequutus fuisset effectus, sed certitudine vt in pluribus, hoc est semper certum ex parte ipsius signi, nisi obstaret indispositio suscipientis, torpor & indeuotio.

SECVNDVS ARTICVLVS.

A quo fuit institutum.

CVm autem signũ aliunde habeat, quòd significet practicè, id est effectum aliquem, nempè ex sui institutione, & aliunde quòd sit certum, nempè ex determinatione voluntatis determinantis, seu ad causandum effectũ, quoties adhibebitur tale signum, primum nõ impedit quo minus à creatura potuerit institui, secundum nullus potest dare certitudinẽ alicui signo practico, nisi possit causare signatum illius signi. Atqui solus Deus potest causare effectum Sacramentorum videlicet remissionem peccatórum,
Esa. 42. vnde illud Esaiæ: Ego sum qui deleo iniquitates
Matth. 9. propter me, & Matthæi: Quis potest remittere peccata nisi solus Deus: &c. Et conferre gratiã,

iuxta illud Ioannis: Gratia,& veritas per Iesum *Ioan. 1.*
Christum facta est,& illud Psalmistæ, Gratiam & *Psal. 83.*
gloriam dabit Dominus. Quare ipse potest solus Sacramentum instituere. Creatura autem iam institutum potest promulgare, vt Iacobus extremam vnctionem, infirmatur quis in vobis inducas presbyteros,&c.& Diuus Marcus, vngebant infirmos,&c. *Iacob. 5.* *Marci. 6.*

TERTIVS ARTICVLVS.

Pro quo tempore debuit institui.

QVia verò morbus, scilicet peccatum originis fuit in natura humana, sẽper post lapsum Adæ, regnauit mors,&c. Omnes peccauerunt,&c. Omnes in Adam,&c. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum,&c. Congruum fuit pro omni tali tempore Sacramenta institui, vt viator per sensibilia manu duceretur ad inuisibilia. In statu autem innocentiæ non congruebat Sacramentum institui, quia nullum habebat salutis impedimentum, nec mens grauabatur corpore quo minus ferret libere in Deum ipsum, nec in statu patriæ, nam videbimus eum sicuti est,& facie ad faciem,& nihil coinquinatum intrabit in illud,&c. *Rom. 9.* *Esa. 3.* *1. Cor. 1.* *Psal. 50.* *1. Ioan. 3.* *1. Cor. 13.* *Apoc. 21.*

QVARTVS ARTICVLVS.

An diuersa.

SAcramentum postremò diuiditur in propriè,& impropriè dictum: Primum gratiam confert, secundum est signum rei sacræ, quod- *Sacram in diuisio.*

cumque fuerit. Deinde diuiditur ratione ſenſibilium diuerſorum, vt Baptiſmus habet aquam, Eucharistia panem, & vinum. Poſteà diuiditur ratione diuerſæ ſignificationis, quia Baptiſmus ſignificat gratiam inhærentem, Eucharistia verò gratiam aſſiſtētem, corpus ſcilicet & ſanguinem Chriſti. Poſtremò diuidi poteſt ratione maioris effectus, vel minoris, qui confertur per ipſa ſacramenta, vt licet circuncisione conferatur gratia, velut baptiſmate, maior tamen baptiſmate confertur. Vnde colligitur eadem ſacramenta impropriè dicta potuiſſe eſſe eadem in diuerſis legibus, vt genuflexiones, non autem ſacramēta propriè dicta. Quia in proceſſu generationis humanæ ſemper creuit notitia veritatis. Et lex poſterior ſemper fuit perfectior priori, quare debebat habere maiora auxilia ad ſui obſeruationem. Et congruum eſt vt perfectius adiutorium ſignaretur alio ſigno, ab eo quod erat in priori lege: nam illud ſemper ſignificaret id ad quod primò ſignificandum fuerat inſtitutum. Hæc autem maximè congruebat de illo ſacramento, quo delebatur originale, quod quidem in lege naturæ erat oblatio pueri ipſi Deo, cùm quibuſdam verbis deprecatoriis: in lege ſcripta circuncisio, in Euangelica baptiſmus.

Gregorius ſuper Ezechielem.

DISTIN. I. QVÆ. 4.

Vtrum ſacramentum habeat cauſalitatem actiuam reſpectu gratiæ conferendæ?

SAcramentum non efficit gratiam, siquidem ea à solo Deo dicitur, Gratiam,& gloriam dabit dominus, & c. Qui bonus est hauriet sibi gratiam à domino, &c. Gratia, & veritas per Iesum Christum,&c.Gratia vobis&paxà Deo,&c.Per quem accepimus gratiam &c.Humilibus dat gratiam. Et huic assertioni subscribit B. Thomas. Nec est sacramentum causa efficiens instrumentalis dispositionis præuiæ ad gratiam,vt asseuerat D. Thomas.Quando quidem dispositionem in sacramentis initerabilibus dicit characterem esse. In aliis verò aliquem animæ ornatum characteri proportionatum,siquidem ista aliter, quàm per creationem esse nequeunt,quæ tantum soli Deo competunt. Insuper hæc plura non sunt necessaria, nec sufficienter probari possunt. Sed propterea à Magistro, & vetustioribus doctoribus sacramentum asseritur causa gratiæ, quæ eius susceptio sit dispositio proxima necessitans ad effectum signatum,gratiam videlicet:dispositio inquam,non ex natura rei, sed ex diuina institutione liberè, & secundum consilium voluntatis suæ,&non alligauit potentiam suam sacramentis, sed necessitans secundum quid, hoc est secundum legem datam,&pòtentiam Dei ordinatam, quæ nobis innotescit per sacras scripturas. Decreuit enim,&huius decreti Ecclesiam certiorem reddidit, quòd suscipienti sacramẽtum ipse cõferret effectum signatũ,nempe gratiá, modò ob ex suscipientem non impediat.Decretum autem istud,&eius certificationem habes his locis,

Sacramẽta nõ efficiunt gratiam.
Psal.85.
Prouerb 12.
Ioan. 1.
Roma.1.
Iacob.4. & 1.Pet.5.
Sacramẽta dicũtur gratiæ causæ.
Ephe. 1.
Sacramẽta suscipiẽtib⁹ gratia confertur.

quibus instituta fuerunt, aut vulgata sacramenta vt de Baptismo: Qui crediderit, & baptisatus, &c. & de extrema vnctione, infirmatur quis in vobis, &c. De aliis patebit in subsequentibus. Tamen sacramentum dicitur causa actiua gratiæ, seu instrumentalis eo modo quo merita sunt causa instrumentalis respectu præmii, & per ipsa habemus beatitudinem, vt patet ex illis Apostoli locis. Cum metu, &c. Thesaurisare sibi, &c. Talibus hostiis promeretur Deus, &c. Factus est omnibus operantibus sibi causa salutis æternæ. Et tamen meritum non efficit præmium, sed Deus ipse, nec dispositionem aliquam, sed ipsummet est dispositio præuia ad præmium. Deinde motus etiam dicitur causa termini ad quem, quem tamen non producit, nec dispositionem aliquam, sed ipsemet est dispositio proxima ad terminum. Postremò instrumenta artis dicuntur secare, polire ligna, lapides, &c. Et tamen non sunt actiua propriè, sed sunt receptiua motionis per quàm fiunt tales effectus: ita & sacramenta sunt instrumenta quibus assequimur gratiam. Potest, etiam adferre exemplum de incisione, & applicatione aliarum medicinarum, quæ non causant actiuè sanitatem, licet dicantur ipsius causæ.

Marc. vlt. Iacobi. 5. Phil. 1. 1. ad Tim. 5. Heb. 15. Heb. 9.

DISTINCT. I. QVÆ. 5.

Vtrum in sacramentis posit esse virtus aliqua supernaturalis.

IN sacramentis nequit esse virtus aliqua supernaturalis (hoc est qualitas aliqua realis, & absoluta à Deo causata inhærens ipsi sacramentis) quæ habeat esse in fieri (hoc est dum actu sacramenta recipiuntur) & continuò dependens à sua causa, vt res aliæ successiuæ: quomodo videlicet lumen habet esse in aëre continuò dependens à sole, vt species sensibiles obiectorum coporeorum habent esse in medio, vt asserit D. Thomas. Frustra enim poneretur huiusmodi qualitas, quippe quę in animam nihil efficere posset, & absque ea per ipsa sacramenta immediatè iuxta institutionem, & decretum diuinum, possumus recipere effectum sacramentorum. Insuper sicut sequenti rationem naturalem non sunt ponenda plura, nisi quæ ratio naturalis concludit: ita sequenti fidem, non sunt ponenda plura, quàm fidei veritas requirat. Veritas autem fidei id non requirit, cùm id non constet ex sacris literis, & pacto Christi cum Ecclesia. Quare nón est ponenda huiusmodi supernaturalis virtus. Cum autem August. ait super illud: Vos mundi estis propter sermonē, & recitatur. 1. quęst. 1. detrahe, Quę est istà virtus aquæ. Respōdetur virtutē accipi (etiā iuxta Philosophos primo cœli & mūdi) pro vltimo de potētia, cùm videlicet agens agit quantū potest. Vltimū autem de potentia signi practici,

Sacramēta non habent in se naturalem virtutem.

Tomo. 9. in Ioan. c. 15.

Sacramētorum virtus.

hoc est perfectius, quod signum practicum potest efficere, est significare effectum signatum præuiè, certò, & efficaciter. Nam non posset signo practico (vt est practicum) maior competere potentia. Hanc autem virtutem significandi videlicet certò, & efficienter concedimus ipsis Sacramētis, iuxta institutionem ipsius Christi. Hæc enim ex sacris literis constat, & hæc virtus nihil aliud est, quàm conformitas signi ad signatum, hoc est veritas, & certitudo ipsius sacramenti, quæ est de essentia ipsius Sacramenti, aut saltem accidens concomitans ipsum sacramentum vt in pluribus, id est semper, nisi indispositio suscipientis impediat, quia DEUS qui fecit te, sine te non iusticabit te, assertore AUgustino.

De verbis Apostol. ser. 15.

DISTINCT. I. QV. 6.

Vtrum in Circuncisione ex vi circuncisionis gratia conferebatur?

Circuncisione peccatū delebatur & gratia conferebatur.

Rom. 4.

CIrcunsione peccatum originis delebatur & gratia conferebatur. Suffragatur Paulus, Signum accepit circuncisionis, & c. Si enim Circuncisio iustitiæ signum fuit, haud dubiè signum erat certum & efficax, cùm scriptura exprimat hoc ipsum à DEO traditum, cuius solius est sacramentis virtutem, & efficaciam tribuere: vnde Apostolus, Circuncisio quidem prodest, si legem obserues, & Hieronymus in

Roma. 2.

illud Apostoli, Prodest suo tempore signum si iustitia (cuius est signaculum) adsit. Cùm itaque iustitia sit signaculum, constat eam gratiam contulisse: huc pertinet quod Augustinus dixit baptismi loco circuncisionem priscis patribus fuisse, qui scripsit circuncisionem ad hominis nouationem valere, sicut & baptismus. Innouatio autem vitæ non nisi per gratiam t, igitur ipsa gratiam contulit. Item asserit glosa & Beda idem salutiferæ curationis auxilium circuncisio in lege agebat, quod baptismus tempore gratiæ agere consueuit. Respondetur ad hæc, quia nullo tempore Deus reliquit genus humanum sine remedio ad salutem necessariò, maximè eos quos peculiariter sibi deligebat: & non legitur aliud ab isto tunc collatum remedium. Igitur circuncisione, & peccatum originale delebatur, & gratia conferebatur populo Dei ab Abrahamo vsque ad Christum. Præterea per locum ab oppositis idem astruitur. Non est Deus pronior ad condemnādum, quàm ad miserendum, sed qui respuebat circuncisionem peccabat, vt patet ex Genesi, Masculus cuius caro præputij circuncisa non fuerit, &c. Igitur qui eam accipiebat, habebat gratiam. Et hæc inter omnia duntaxat veteris legis sacramenta gratiam ex opere operato, id est ex vi sacramenti, siue effectus passionis Christi conferebat, sicut & sacramenta nouæ legis vnde & propriè erat sacramentum. Alia verò impropriè erant sacramenta, vt expiationes, oblationes & sacrificia, quæ solùm ex opere operante, id

In epist. ad Dardanum 58.
Lib. 2. de nuptiis concupisc. 11.
Ioan. 4.
In 4. cap. Rom. 2.
In 2. c. Lucæ
Gen. 17.
Sacramēta impropria quomodo gratiā conferebant.

est ratione fidei in Messiam venturum, & charitatis operantiũ ac obedientiæ præceptis diuinis gratiã conferebant, non secus, ac quæuis alia bona opera, quibꝰ obseruabatur decalogus. Proinde cùm Ambrosiꝰ asserit circuncisionẽ nihil habere dignitatis, sed esse signum tantũ. Tertullianus similiter, Chrisostomus in plęrisque locis, ac alij doctores: dicẽdũ circuncisionẽ, vt circũcisio est, & res huiuscemodi nihil in se habere dignitatis, cũ in partibus obscœnis, & pudẽdis fieret, sed quia à Deo erat instituta in signum iustitiæ plurimi erat facienda. Insuper doctores volunt indicare circũcisionẽ suapte natura non iustificasse absque merito passionis Christi præuisę. Adhęc patres prisci diuinæ etiam gratiæ participes vita functi hinc commigrantes nequaquam salutẽ sunt cõsecuti nisi Christi sanguine nostræ salutis pretio in ara crucis effuso, iuxta illud Apostoli: Per propriũ sanguinẽ intrauit semel in sancta æterna, &c. Possunt & hæc intelligi de nonnullis gentilibus, qui ante Christi aduentũ circuncidebantur, nihil tamen legis prorsus obseruabant, Sicque nihil vtilitatis, aut emolumenti ex ea cõsequebantur, quorũ meminit Origenes. Circuncisio quoque non tantã cõferebat gratiã, quantũ baptismus, neque sicut baptismus, qui etsi gratiam in recipiẽte reperiat eam adauget, nisi fuerit summa, non autem circuncisio: vnde Abrahæ iam iustificato nihil ex vi operis contulit.

Expendũtur dicta doctorum de circuncisione.

Heb. 9.

Li. 3. contra Celsum.

QVÆSTIO INTERMIXTA.

An Deus possit delere peccatum originale non infundendo gratiam?

POteſt quidem Deus ex ſua potentia abſoluta (qua quidquid non implicat contradictionem præſtare valet) originalem culpam delerem , licet gratiam non conferat, & huiuſmodi homo ſi decederet,eſſet in puris naturalibus, ſi neque iuſtitiam originalem, aut aliud ſupernaturale donum ei tribuerit, quòd ſanè eadem potentia efficere poſſet,ſicut & in lapſa virgine abſoluta omnia reparare poteſt, non autem efficere quin ceciderit. Potentia verò ordinata(quæ videlicet in ſacris literis nobis eſt manifeſtata) & iuxta leges à Deo præſcriptas id efficere nequit , vt deleatur videlicet alicuius originale , aut mortale peccatum abſque receptione gratiæ. Quia inter filios regni,&carceris non eſt medium,loquendo de potentia ordinata, id eſt,conformi legibus ſapientia, & voluntate diuina determinatis.

Deus peccatum delere poteſt ſine infuſione gratiæ.7

DISTINCT. I. QV. 7.

Vtrum tempore legis naturæ fuit aliquod Sacramentum reſpondens Circunciſioni?

CVm Deus Opt.Max.nolit mortem morientis , ſed potiùs velit omnes ſaluari, nullo tempore dimiſit cultores ſuos ſine remedio neceſſario ad ſalutem, cùm & ipſis gentibus non defuerit. Qui in præteritis nationibus, &c. vſque corda eorum, & aliquos eiſdem prꝑſtiterit,qui eos in ſui cognitionem inſtituere poſſint,vt Melchiſedech,Iob,Getro,ſo-

Ezech. 18.
1.ad Tim 2.
Nūquā fuit derelictū humanū genus ſine remedio ſalutis.
Act. 14.
Gen. 14.

cerum Moysis. Insuper hoc fine permisit etiam Ioseph vænundari Ægyptiis, Iacob quoque cùm omni sua familia in Ægyptum descendit, & illic inter gentes commorati sunt quadringentos triginta annos. Permisit etiam Deus populum iudaicum, propterea sæpiùs in captiuitatem duci- licet ob sua peccata, id commeruissent. Quòd si hæc gentibus præstitit multo magis populo suo præsentissimum remedium reuelauit, quo à peccato illo originis liberarentur, sine cuius deletione nec gratiam ipsi Deo, aut salutem consequi poterant. Ergo & sacramentum aliquod pro hac re instituit. Et magis probabile est tale sacramētum fuisse sensibile, id est, actum aliquem exteriorem, quàm intelligibile, id est, actum solum interiorem, quia post lapsum congruit homini, vt per sensibilia ducatur ad spiritualia. Huiusmodi autem sacramentum iuxta communiorem opinionem, aut pro adultis sacrificium aliquod nobis quidem ignotum, vnà cum fide vni[us] DEI, qui pollicitus fuerat semen, quod contriturum esset caput serpētis. Pro paruulis autem parentum fides, vnà cum oblatione ipsius pauuli cum prece aliqua, aut sola protestatio & inuocatio DEI, verbo tamen exteriori ad paruulum relata. Vnde licet fides absque sacrificiis sufficeret pro pauulis, non tamen sola fides sine quocunque exteriori actu.

Gen. 37. & 19.

Tempore legis naturæ sacramentum pro deletione peccati originis.

DITIN. 2. QVÆ. I.

Vtrum Sacramenta nouæ legis habeant efficaciam à Christi passione?

QVandoquidem euangelica lex perfectissima est, quam Deus decreuerit viatoribus dare, tum quia est vltima, vnde Apostolus vocat illud testamentum æternum, & posteriora perfectiora existunt, tum quia est proxima statui perfectissimo nempe beatitudinis, Nunc autem propior est nostra salus, &c. Et eius obseruatores immediatè ingrediuntur vitam æternam. Pœnitentiam agite appropinquat enim regnum cœlorum. Postremò quia dilectus Dei filius in hac persoluit redemptionem generis humani, & obsequium exhibitũ magis acceptatur quã præuisum, & exhibendũ. Idcircò prę cæteris legibus euangelica debet habere maxima auxilia, quò meli⁹ possit obseruari, hoc est perfectissima sacramenta. Sed quantum ad intensionem, id est, quòd verè gratiam significarent, & certò darent, veluti instrumenta quædam, & quantum ad extensionem, sic videlicet quòd homo haberet omnia necessaria illi ad salutem: regenerationem quæ fit per baptismum, roborationem quæ fit per confirmationẽ, nutritionẽ per Eucharistiã, reparationẽ, per pœnitẽtiã, præparationẽ ad exitũ finalẽ, per extremã vnctionem, multiplicationem fideliũ carnalẽ, per matrimoniũ, & multiplicationem spiritualẽ per sacramentũ ordinis. Hæc autem omnia à Christo (quatenus Deus) instituta sunt sacramẽta & per Apostolos promulgata, atque fidelibus exhibita, vt patet ex sacris literis. Hæc proinde sacramẽta prædictam efficaciam significandi verè Dei gratiam, & certò conferendi eam regulariter,

Lex euangelica omnium perfectissima.

Heb. 13.

Rom. 13.

Matth. 3.

Lex euangelica præ cæteris maiora habet auxilia.

Christi fuit misericordia maxima, quòd seipsũ obtulerit pro inimicis, scilicet trinitatis, Nemo tollit eam &c. Oblatus est &c. Item tradidit in mortem &c. Fuit etiam maxima iustitia tam in comparatione ad Deum, quàm ad hominem lapsum. Quia non visus fuisset intimè diligere Deum & proximum, nisi pro tanto bono communi, videlicet beatitudine hominis (ad quàm eum Deus prędestinauerat, nec decreuerat eam alio, quàm hoc medio illi conferre: Qui prædestinauit &c. Nã quos prædestinauit &c.) vellet istud obsequium exhibere: Qui autem quærit gloriam eius &c. Si honorifico patrem meum &c. hostias & oblationes &c.

Ioan. 10. *Esaye. 50.* *Ephes. 1.* *Rom. 8.* *Ioan 7.* *Ioan. 8.* *Hebr. 10.*

DISTIN. 2. QVÆST. 2.

Vtrum baptizati baptismo Ioannis astringerentur ad Christi baptismum suscipiendum?

Posteaquam Christus suum instituit baptisma, si eius forma Ioanni per Christi discipulos, aut alios innotuerit, & deinceps hac forma vsus fuerit videlicet, Baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti Amẽ baptizati ab eo, nequaquam rebaptizari debebant, licet explicitè non crederent in personatum trinitatem, modò adesset intentio suscipiendi, quod per ipsum baptismum conferebatur. Sin autem alia forma Ioannes baptizans vsus fuerit, vt puta, Baptizo te in nomine venturi, vt magister deducit, & Alexander Alexis, ac S. Thomas ex. 19. act. vbi

Baptisati ab Ioanne non debuerunt Christi baptismate ablui.

dicitur Ioannes baptizauit baptismo pœnitentiæ, aut nulla prorsus forma vsus fuerit, vt refert Durandus, & Gabriel Biel dicentes, non explicati formam ipsius Ioannis, sed ipsius doctrinam, nempe quòd prædicaret & pœnitentiam, & fidem in venturum Christum, qui licet venisset quãtùm ad assumptionem naturæ humanæ, necdum tamen erat manifestatus, iuxta illud, illum oportet crescere, me autem minui. Haud dubiè ab eo baptizati Christi baptismo initiari debebant, Tum vt satisfacerent generali Christi præcepto, Nisi quis renatus fuerit, &c. vt hoc medio fierent ecclesiæ membra, & communicarent cum aliis in cõmuni exteriori signo, Tum vt reciperent gratiam, quam Ioannis Baptisma haud conferebat: iuxta illud, Ego baptiso in aqua &c. &, Ioannes quidem baptizauit aqua &c. Erat siquidem Ioannis baptisma præparatio quædam solùm ad Christi baptisma, vt iam assuefacti hoc ipsius baptismate minimè abhorrerent à Christi baptismo. Hoc item medio Christus erat manifestandus in Israel. Propter has quinque rationes erant baptizandi, licet crederent ipsam trinitatem. Siquidem in hoc errauit Magister asseuerans oppositum, si aliquos baptizauit Ioannes vtens forma Christi non credentes ipsam trinitatem explicitè, non erant denuò baptizandi, sed instruendi, & confirmandi in vera fide.

In 19. act. *Ioan. 3.* *Ioan. 3.* *Ioan. 1.* *Act. 1.* *Baptismus Ioãnis propter quid cõferebatur.* *Ioan. 1.*

DISTINCT. 3. QVÆST. 1.

An baptiſmi definitio data à Magiſtro ſit bona?

Nihil prohibet baptiſmum definiri definitione quid rei, quæ quidem Ariſtoteli ſola eſt propriè definitio, niſi quia non eſt ens reale, id eſt non habet eſſe abſque actu intellectus, & voluntatis diuinæ: Quare eſt quædam relatio rationis, quæ habet pro fundamento vel aquam tantùm ſeu ablutionem, accedente nihilominus miniſtri intentione, & verbis à Chriſto inſtitutis, tanquam circunſtantiis concomitantibus ipſum fundamentum: vel habet pro fundamento ablutionem ſimul, & verba, quod eſt verſimilius, cùm verba ſint præcipua pars ipſius baptiſmi, iuxta illud Chriſti, .. Vos mundi eſtis propter ſermonem &c. Et interpretationem illius loci ſecundum Beatum Auguſtinum. iuxta quam diuerſitatem fundamenti variæ dantur à Scoto definitiones, quæ tamen idē prorſus ſignificant, & exigunt: Magiſtri tamen definitio accipit ablutionē ipſam ſolùm pro fundamento: Quæ quidem bona eſt, modò ſic cōpleatur. Baptiſmus eſt ablutio hominis aliqualiter conſentientis facta eſt a b alio in aqua, ſimul verba certa cum intentione debita proferente, ſignificans efficaciter ex inſtitutione, ablutionem animæ à peccato.

Ioan. 15.

DISTINCT. 3. QVÆ. 2.

Vtrum hæc sit præcisa baptismi forma, Ego baptizo te in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti, Amen.

CVm sacramentum denotet ens per accidens, relationem videlicet cùm suo fundamento, forma propriè sacramenti est ipsa relatio signi ad signatum, materia verò sacramenti est ipsius fundamentum: nihilominus, quia ad ipsum fundamentum baptismi plura concurrunt, aqua videlicet, seu ablutio, & verba: Si hæc inter se conferantur, verba dicentur forma baptismi, & aqua, seu ablutio materia. Nam verba sunt magis præcipua, & spiritualia, ac efficaciora, iuxta illud Ioannis. Vos mundi estis propter sermonē &c. Et Augustinū, Verba inter homines obtinuerunt principatū in significādo. Quænā porrò sint verba ad baptismum necessaria, haud dubiè assequeris, si in sacramento bifariā quædā expenderis, id est ex parte ministrantis sacramentum, deinde ex parte ipsius sacramenti. Illa autem dicuntur necessaria ex parte ministri, quæ si minister nō obseruet, offendit mortali noxa, licet propterea sacramentum nō minus compleatur. Et quātùm attinet ad propositum, Minister Latinæ ecclesiæ hans formam seruare debet, Ego baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti Amen. Illa autē dicūtur necessaria ratione sacramenti, quæ si non obseruentur, nō confertur sacramētum, vt sunt verba præcipua huius formæ vide-

Baptismi forma.

Ioan. 15.

Li. 2. de doctrin. Christi cap. 1.

Necessaria ex parte ministrantis sacramenta.

Necessaria ratione sacramenti.

licet inuocatio trinitatis expressis verbis,& verba quibus significatur actus,& suscipiés. Sed nō est necessariū absolutè ea exprimi verbo indicatiui modi, & nomine secundæ personæ, cùm græci aliter ea exprimētes verè baptizent. Quãtùm autem ad mutationem,quę fieri potest horum verborum,dicitur quòd si mutentur quantùm ad substantiam, & loco eorū ponantur alij termini diuersum omnino habentes significatum,vt in nomine Petri,& Pauli &c. non confertur baptismus: vel si ponantur alij termini idem significantes,sed sub aliis rationibus,vt in nomine Genitoris, geniti, & spirati,qui immediatè significāt personarum proprietates: Pater verò,Filius & Spiritus sanctus significant principaliter ipsa supposita subsistētia in essentia diuina: Nec si baptizetur in hoc nomine trinitatis. Quantum ad nomen Christi, dubium an sit baptizatus,non esset verè baptizatus, quare rebaptizari debet sub conditione. Deinde si mutentur hæc verba, quantùm ad quantitatem, & addatur quidpiā repugnās verbis principalibus aut diminués, vt in nomine patris maioris &c. nō sit baptismus,nec si ponatur cōditio falsa, vt ego baptizo te,si sum omnipotens,nec si vtatur oratione distinctiua,vt ego baptizo te, vel illū: Si autem fiat interpositio, quæ nō interrumpat vnitatem formæ, nō desinit idcirco baptizatus esse. Si verò subtrahatur quidpiā ex verbis principalibus, & id fiat dedita opera, aut ex negligentia, rebaptizandus est. Tertiò si mutetur qualitas,congruitas orationis, modò id fiat ex

Mutatio formæ quæ impedit sacramentum baptismi conferre.

ignorantia linguæ latinæ, aut balbutia, nō desinit esse verum baptisma. Postremò si fiat variatio quantùm ad vbi, & hæc dictionum transpositio variet omnino substantiam ipsius orationis, vt Ego primò baptizo te in nominis filii nihil confertur. Si verò non mutetur propterea sensus orationis, vt Ego baptizo in nominis filij & patris, verus est baptismus. Id tamen in omnibus perpetuò obseruandum est, quòd si varians quocunque modo hanc formam, intēdit vti his verbis, quibus vtitur tanquam forma ecclesiæ præcisè non baptizat, quia intendit inducere errorem contra Ecclesiæ fidem: Ideo non habet Ecclesiæ intentionem: insuper & ipsam ecclesiam errare arbitratur, quare nihil confert, Quia sacramēta administrātur in fide, & intentione ecclesiæ, quam talis non habet,

DISTIN. 3. QVÆSTIO 3.

Vtrum aqua naturalis, & pura sit sola baptismi materia?

Baptismi materia.

MAteria baptismi (si propriè vocē acceperis, nēpe pro altera compositi parte) est totum quod in baptismo est sēsibile, videlicet aqua & verba, & huius materiæ ratio, quæ dicitur signum, est forma. Veruntamen, quia in illo toto sensibili aqua est minus principalis, & determinabilis, idcirco dicitur respectu verborū materia baptismi, sed remota tamen. ipsa autē ablutio propinqua est. Materia siquidem ipsa cum verbis

tanquam signum propinquum signat baptismi effectum. Non oportet autem hac ablutione corporis sordes ablui, sufficit enim quòd actiuè ab alio fiat. Aqua autem (quam dicimus remotam materiam) naturalis esse debet, vnde artificialis ad id minimè conuenit, propterea quòd sit alterius speciei à naturali aqua. Quod sanè colligitur ex diuersitate qualitatum vtriusque secundum totam speciem. Siquidē cuncta indiuidua aquæ artificialis aliquas habēt qualitates quæ in nullo aquæ naturalis indiuiduo reperiri possunt. Debet insuper esse pura, hoc est aliena à mixtione, quæ alteret, & variet eius speciem, quia si per aliquā constituatur extra speciem aquæ, nō potest esse cōueniens baptisma in materia, vt patet in saliua, vrina, & aliis humoribus per digestionem resolutis. Si autè foret mixta per iuxtapositionē solum, sic quòd ea mixtionō variaret aquę speciē, nec impediret eam esse cōuenientē ad abluendum, posset in ea baptism⁹ fieri; Vnde cōsequitur in glacie, niue grādine, & aqua existente in spongia aut luto &c. nō posse fieri baptisma, quia aqua in illis existens potest quidem corpus contingere, sed non abluere. Quare si non possit aqua abundè haberi, comprimēda sunt illa primùm, deinde puer baptizandus ex aqua illuc educta. Horū autem ratio est ipsa Christi institutio dicentis, Baptizantes eos &c. & alibi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c. Alias eius rei causas habes in Scoto super Magistrum, videlicet figuras, & prophetarum oracula. *Matth. vlt. Ioan. 10.*

DISTIN. 3. QVÆ. 4.

Vtrum baptismi institutio circuncisionem euacuet?

Baptisma quando institutum.

QVanquam Scotus vertat in dubiũ tempus institutionis ipsius baptismatis, tamen facile coniicitur ipsum fuisse institutum, & primò promulgatum, cùm Christus à Ioanne in Iordane baptizatus fuit. Habetur enim in decreto, de cõsecrat. distinct. 4. cap. Per aquam baptismi, non sacrat aqua, nisi Spiritus sanctus descendat, quia tum Christus formam baptismatis dare venit ad Ioannem, & est testis Ambrosius. Idem etiam confirmat glossa cap. Ex quo instituta est. His accedit & Hieronymus dicens, Ipse Dominus noster Iesus Christus statim vt caput extulit de fluento Spiritum sanctum accepit, non quòd vnquam sine spiritu sancto fuerit, sed vt illud verum nobis monstraret esse baptisma, quo Spiritus sanctus adueniat. Vnde & manifestum euadit Christum ipsum proprio baptismo fuisse ablutum, nempe in nomine patris, & filij & Spiritus sancti, amen. Fuit autem ipsum baptisma primò quidem sub consilio datum, & id potissimum congruebat, quandoquidẽ euangelica lex perfectissima est, quamobrem non debuit stricta obligatione statui: Pollicetur adeò ingentia, & ampla beneficia, quæ sufficiunt homines (etiam absque peccato) ad eandem & recipiendam, & obseruandam allicere. Propterea Christus ipse benignè mortales ad se aduocabat dicens, Venite ad me, & Apostolus, Hortamur vos &c. Et

De cõsecrat distinct. 4. c. Per aquã baptismi.

Lib de sacramentis.

Tom. 2. aduersus Luciferianos.

Baptisma fuit sub consilio.

Matth. 11.

2. Cor. 6.

Ioannes in priore canonica, per totam epistolam humanissimè hortatur fideles. Adde quòd & synagoga sepelienda erat cum honore, non statim depellenda, sicut idolatria, quæ mala erat. Deinde & sub præcepto prædicatum fuit baptisma, secus nunquam necessarium fuisset ipsum suscipere. Et hoc prædixit Christus dicens Nicodemo, Nisi quis renatus &c. Licet igitur iam institutum fuisset à Christo, nemo tamen ad ipsum adstringebatur, priusquã sufficienter probatum fuisset Iesum hunc Nazarenum verum esse Messiã per miracula quæ edere debebat, iuxta prophetarũ vaticinia, & constaret ipsum instituisse hoc baptisma, ac proinde circuncisionem esse abrogatam. Siquidem nullus aliqua lege positiua, & data constringitur, quin fuerit illi debitè prius manifestata, secus de lege natura, quę insculpta est nostris cordibus, quare non eget externo promulgatore. Tempus verò quo ipse baptismus erat dũtaxat sub consilio, fuit à prima eius promulgatione facta in baptismo Christi, vsque ad sufficientem euangelij promulgationem, quæ Hierosolymis quidem facta fuit in die Pentecostes, Samariæ post annum à Christo passo, vt habetur in actibus Apostolorum, Cùm audissent Apostoli &c. Ephesi decimoquarto anno, vt patet, ex actibus Apostolicis, Paulus autẽ opera gratis &c. Aliis autem vrbibus, & nationibus cùm ad eos peruenerũt Apostoli, aut discipuli. Post celebrem hanc euangelij prædicationem fuit baptismus sub præcepto his quibus inno-

Baptisma sub præcepto.

Ioan. 3.

Baptisma quãdo circũcisionem euacuauit.

Act. 8.

Act. 19.

tuerat. Eo igitur tempore, quo consultus erat baptismus, reuocata erat iam circuncisio ipsa quantùm ad necessitatem, at non quantum ad licitum & vtilitatem adhuc: Sed licebat, ac sufficiebat alterũ illorũ recipere. Cùm verò præceptus fuit baptismus, nõ amplius fuit circũcisio vtilis, nihilominꝰ permittebatur, vt hac sancta prudentia, & Spiritus sancti consilio paulatim Iudæi adducerẽtur à lege ipsa, & perducerentur ad Christum. Hoc etiam consilio & ipsi Apostoli eam etiã Christo passo obseruabant, vt patet ex actibus Apostolorum, de Petro dicente, quòd nihil immundũ vnquam comedisset, & de Paulo circuncidẽte Timotheum & semetipsum purificante, ac de mulieribus præparantibus vnguẽta, quæ sabbato quidem seruierunt. In hunc finem & Apostolus omnibus fiebat omnia, Ait enim, Nam cùm liber essem &c. Adde quòd Christus non venerat personaliter in carne ad dissoluenda quæcũque legis præcepta, sicut dixit, Nõ sum missus nisi ad oues &c. vt videlicet peccem in propria persona, ita & hîc. Vnde non dicit non soluam, sed non veni soluere. Et in actibus Apostolicis testes contra Stephanum dicunt Stephanum dixisse, quòd Iesus Nazarenus mutabit traditiones, in futuro dicunt mutabit, nõ mutauit in præterito. Christꝰ etiã Samaritanæ dixit, nec in mõte hoc &c. Vbi futuram absolutionem significauit à ceremonialibus: Cum his quòd suapte natura vinculum legis cessauerit ex primo aduentu Christi, quia data erat lex donec veniret semen.

Act. 10, Act. 16. Act. 21. Luc. 23. 1. Ad Cor. 9. Christus in propria persona nõ dissoluit legẽ. Matt. 15. Matth. 5. Act. 6.

Cùm autem obiicitur Paulum Petro restitisse in faciem Antiochiæ ob id quòd obseruaret legem, vt scribitur apud ipsum Paulum. Respondetur cum Augustino, quòd meritò id fecit Paulus. Quandoquidem post tertium concilium Hierosolymis celebratum, de quo in actibus Apostolicis non expediebat inter gentes legem obseruare, cùm oppositum iam ab ipsis Apostolis simul esset decretum: Quare Petrus ipse, qui antea conuescebatur cum gentibus, & aduenientibus Iacobi discipulis sese ab illis segregauit, peccauit, sed venialiter duntaxat, quia id fecit ex pusillanimitate, timens offendere discipulos Iacobi, quod tamē timere non debebat, cùm esset eorum prælatus. Si dixeris postremò circuncisionem datam Abrahæ in fœdus sempiternum, Respondeo præter dissolutionem Scoti, quod Olam Hebraicæ, id est seculum, Latinè nō significat omnino perpetuitatem, cùm etiam spatium quinquaginta annorum vocetur, Olam. Quemadmodum dicitur in lege de seruis, seruiet ei in seculum, id est vsque iubilæum. Ita & hîc significatur tempus vsque ad Christum, veluti & Paulus luculentissimè explicat in epistola quæ est ad Galatas.

Ad Gal. 4. cap. Paulus meritò Petro in legalium obseruatione restitit.

Galat. 2. Act. 15.

Circuncisio fœdus sempiternum.

DISTINCT. 4. QVÆST. 1.

Vtrum paruuli sint baptizandi?

Originale in paruulis, Rom. 3. Rom. 5. 1 Cor. 15. Ephes. 2. Psal. 50 Iob. 14.

SAcris literis manifestum euadit puellos labem originis contrahere, cùm asseueret Paulus, quòd omnes peccauerunt, & per vnum hominem peccatúm in hunc mundum intrauit &c. In Adam omnes moriuntur &c. Eramus natura filij iræ &c. Et Psalmista, In iniquitatibus conceptus sum &c. Et Iob, Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine &c, Subscribit beatus Augustinus, & tota veterum patrum Catholicorum caterua. Ad huius autem peccati detestationem (quæ necessaria est ad salutem) baptizandi sunt paruuli ipsius Christi præcepto, Nisi quis renatus fuerit. Siquidem, cùm Christus præcepit Apostolis, vt docerent prius baptizandos, & ab eis prius exigerent fidem, sole clarius est ipso contextu, quòd ista expetiuerit in ipsis adultis, qui & doctrinæ sunt capaces, & fide (quæ est ex auditu) euangelio assentiri possunt. In ipsis autem paruulis infusa desideratur & sufficit fides sine qua profectò nullus Deo placere potest.

Baptisma paruulis conferendũ. Ioan. 3. Mat. vl. Mar. vl. Rom. 10. Heb. 11.

DISTINCT. 4. QVÆSTIO. 2.

Vtrum paruuli baptizati baptismi effectum recipiant?

Baptismi effectũ paruuli recipiunt.

CVm post primum parẽtis peccatũ De⁹ de potẽtia ordinata nulli culpã remittat, cui nõ donet simul & gratiam, consequitur puellum ipso baptismate nedum liberum fieri à labe originali, sed & recipi in Dei

fauorem gratia diuina præcepta. Id autē naturali ratione nequaquam cōmōſtrari poteſt, ſed fide ſolū, qua aſſentitur his quæ nobis in ſacris literis proponuntur. Dixit autem Chriſtus, Qui crediderit, & baptizatus fuerit &c. Baptizetur vnuſquiſque &c. Quicunque baptizati ſumus &c. Quicunq; baptizati eſtis &c. Sicut in Adā omnes moriuntur &c, Adhæc Deus in veteri lege circūcidi iuſſit infantes, vt insererentur ſynagogæ, & adiicit pactum promiſſionis, Ego Deus &c, Ergo per baptiſmū (qui circuncisioni ſucceſſit) pueri inſeruntur eccleſiæ, extra quam non eſt ſalus, ne excludantur à regno Dei quod Chriſt⁹ ad eos pertinere apertè aſſeruit dicens, Sinite paruulos &c. Nō eſt voluntas &c. Videte ne contemnatis: Quibus verbis teſtatur paruulos Deo placere, & per Deū cuſtodiri. Et ſicut pactū circuncisionis nō ideo minus ad infantes pertinuit, quòd nō intelligerent quid ageretur, ita nec baptiſmus propterea minus valet infātibus, quòd nondum intelligant pactum gratiæ diuinæ, quo remittitur illis peccatum originis. In fide enim Eccleſiæ, quæ nunquam deficiet, promiſſore Chriſto, Ego vobiſcum ſum &c, Item, rogaui pro te Petre &c. Apud Ioannem quoque promiſit Spiritum veritatis manſurum cum fidelibus in æternum, per verbum credentis, tingentis, offerentis, etiam tantilli mundantur infantuli, quanuis nondum corde credere valentes ad iuſtitiam, vt ait Auguſtinus. Recipiunt quoque vnà cum peccati remiſſione fidem, ſpem, & charitatem, quæ à

Mar. vlt. *Act. 2.* *Rom. 6.* *Gal. 3.* *1. Cor. 19.* *Gen, 17.* *Matth. 9.* *Mar. 10.* *Luc. 10.* *Matth. vlt.* *Luc. 25.* *Epiſt. 1. ad Bonifaciū.*

Baptiſmate conferuntur fides, ſpes & charitas. Deo illis infunduntur in baptiſmate, quib⁹ ſanè habitus Deo placent, ac potentiæ animæ ipſorum decorantur, ac perficiuntur, vt puta intellectus fide, voluntas verò ſpe, & charitate. Hi tamen habitus ſoli, abſque acquiſitis correſpondentibus minimè ſufficiunt cùm peruenerint ad annos diſcretionis, vt credant, ſperent, & Deum diligant. Propterea quòd non habeant ſecum ſpecies obiectum repræſentantes, ſicut habitus acquiſiti, qui ex actibus generantur.

DISTINCT. 4. QVÆST. 3.

Vtrum paruulus in in matris vtero exiſtens baptizari poſſit?

Baptiſma exiſtentibus in vtero. CVm ex doctrina Chriſti ad Nicodemum baptiſmus quædam ſit renaſcé-
Ioan. 3. tia: Ait quippe ad eum, Niſi quis re-
Ad Tit. 3. natus fuerit &c. Et aſſertore Apoſtolo Deus, quæ ſua eſt miſericordia, nos ſaluos fecit per
1. Cor. 15. lauacrum regenerationis: nec prius quod ſpirituale, ſed quod animale, deinde quod ſpirituale, manifeſtum euadit puellum omnino in maternis adhuc viſceribus concluſum, cuius inquam nulla extrinſecus pars apparet, nō poſſe baptizari, nec enim in cauſa eſt, quòd ſit (vt nōnulli aſſeruerunt) cauſæ ſuæ corruptionis coniunctus (nempè matri) quia conſimili ratiocinatione magis illi propria caro etiam cùm eſt extra vterum obeſſet, atque impediret. ſed ratio deſumitur ex prædictis ſacræ ſcripturæ locis

& ipsius baptismi definitione inde collecta. Est enim corporis ablutio exterior. Accedit his canon, Qui in maternis, item, Si baptizata, Ex quibus facile colligitur puerum aqua contingi debere, vt baptismo renouari possit. Non est tamen necessarium paruulum prorsus extra vterum eductum fore, vt baptizari valeat. Quādoquidē si aliqua sui corporis pars promineat, baptizari iure potest, & si ea pars principalis fuerit, quale est caput, in quo nedum tota anima, sed & omnes sensus existunt, rebaptizari non debet. Sin fuerit aliqua minus præcipua, vt puta manus, aut pes, si superuiuat, optimū fuerit rebaptizare sub conditione tamen, vt docetur extra de baptismo, & eius effectu. Si verò moriatur, commendandus est Ecclesiasticæ sepulturæ, piéque credendum Deum sua clementia supplere, quod humanis viribus suppleri nequiuit. Non enim sacramentis suam alligauit omnipotentiam. Subest illi posse, cùm voluerit alia via, quàm baptismo paruulis subuenire, vt factum legimus de Hieremia Propheta, ad quem ait, Priusquam te formarem in vtero noui te, & antequam exires de ventre, sanctificaui te. Et de Ioanne Baptista, de quo Angelus ad Zachariam, Et Spiritu sancto replebitur. Nec desunt nonnulli, qui etiam id collatum fuisse Iacob Patriarchæ, ac Iosepho virginis Mariæ sponso piè credant, sed ex sacris minimè constat.

De cōsecra distinct. 4. eadem dist.

Ca. de quibus, extra de baptismo

Sapient 11.

Hierem. 1.

Luc. 1.

DISTINC. 4. QVÆSTIO. 4.

Potéstne adultus etiam si non consentiat, baptismi effectum suscipere?

Adulti non cōsentientes baptismi effectum an recipiant.

INter adultos reperiuntur dementes aliqui, quibus semper ademptus fuit rationis vsus, & hi mox baptizandi sunt sicut & paruuli, si desperetur de eorum conualescentia: quòd si esset spes aliqua conualescentiæ, esset proculdubio differendum ipsum baptisma ad illud vsque tempus, quo illud cum maiori reuerentia susciperent: Sin fuerit quispiā, qui aliâs vsus fuerit ratione, impræsentia autem non vtatur, is sanè, si dum vteretur, ratione, cōsenserit, seu decreuerit baptizari, & ab hoc sancto instituto minimè resiluerit, est baptizandus. Nam censetur habitualiter consentiens, & is ad debitam susceptionem cōsensus sufficit. Veruntamen, si esset spes conualescentiæ, præstolandum foret. Si esse habitualiter dissentiens, propterea videlicet quòd dum ratione vteretur, abhorreret baptismum, non est baptizandus, nec quidpiam illi prodest, si baptizetur. Adultus autem ratione vtens si non consentiat negatiuè (hoc est habeat actualem consensum) & contrariè, hoc est habeat actualem dissensum, ac respuat ipsum baptismum, non recipit sacramentum. Nam ait Dominus per sapientem. Præbe mihi cor tuum, & Augustinus, Qui creauit te, sine te &c. Et perinde est si reclamet, siue non, quantum ad Deum, qui scrutatur corda. Non reclamantem tamen ad

Prouerb.13:

legis

legis Euangelicæ obseruationem astringit ecclesia, quæ semper exteriores actus interpretatur in potiorem partem. Si verò quispiam secundum quid dissentiat (cuiusmodi foret is, qui ne amitteret bona temporalia baptizaretur) & simpliciter tamē consentiat baptismum, & Sacramentum non vt puram ablutionem recipere, verè est baptizatus. Debet nihilominus de illo dissensu conditionali pœnitere. Si quis autem consentiat negatiuè tantùm, vt puta, quia dum baptizatur est distractus circa alia, habeat tamen cōsensum virtualē, aut habitualem, baptismi suscipit effectum. Difficile siquidem foret in Sacramentorum susceptione, aut administratione nullatenus distrahi: Et ad hanc difficultatem noluit nos Deus obligari, cuius mādata grauia non sunt. Iugum enim eius suaue est, &c. Tamen si quis esset omnino non consentiens, nec dissentiens, tam actualiter, quàm habitualiter, & tamen non vtens ratione, non esset baptismi capax. Siquidē cùm ratione vtatur, debet ad ipsū aliquā habere deuotionem. *1. Ioan.* *Matth. ii.*

DISTINCT. 4. QVÆST. 5.

Recipit-ne baptismi effectum fictus adultus?

Fictus, qui est hypocrita dicitur, quia aliud exterius præ se fert, quàm interius corde intendat. Quemadmodum ij, de quibus Psalmista, Ore suo benedicebant, & corde suo maledicebant, ex quorum *Fictus ad baptismi effectum consequatur.*

Act. 8. albo Simon Magus,& Pharisæi,quibus improperabat Christus,Ve vobis,qui estis similes sepulchris dealbatis,Item, Populus hic labiis me honorat,&c. Potest autem in baptismo fictio bifariam interuenire ex parte baptismum suscipientis, Primum vt significet verbis aliisque externis actibus se velle baptisma, sicut confertur ab ecclesia,suscipere, intẽtionem autem hanc non habeat in corde, is dubio procul non recipit Sacramentum, quare si resipuerit, rebaptizandus est. Cogeretur tamen ab Ecclesia ad legis euangelicæ obseruationem. Deinde potest esse fictus commonstrans se esse dispositum ad suscipiendum ipsum baptisma,vt puta quòd habeat veram fidem, & ei præterea peccata displiceant,cùm tamen contrarium existat, & vel actu peccet inter suscipiendum baptisma, aut nullo modo doleat de admissis peccatis, is certe baptismi quidẽ characterem suscipit, quare nec aliquando est rebaptizandus, at peccatorum remissionem & gratiam nullatenus habet,Quia Spiritus sancti disciplina effugiet fictum.Item Chrysostomus, Deus nolentes non cogit, sed volentes trahit. & Augustinus, Qui creauit te sine te,&c. Quomodo autem sic fictus possit pòst peccatorum remissionẽ recipere, cùm baptizari nequeat, dicitur quòd per pœnitentiam, per quam quidem deletur talis fictio, seu peccatum, quod fuit huius causa fictionis. Alia verò peccata baptismi virtute delentur, qui tunc (cùm eum verè pœnitet) suam habet efficaciam. Aliis

Matth. 13.

Matth. 15.

Sapient. 1.

De pœnit. can. omnis. Itẽ de cõse. dist 4. can. omnes qui

Chrys. tom. 6. Hom. de conuer. d. Pauli.

verò placet huic ficto verè pœnitenti maiorem conferri gratiam, quàm si pœniteret de commissis post baptismū, eò (vt dicunt) quòd talis pœnitentia includat perfectionem gratiæ pœnitentialis, & baptismalis. Alij autem è contrario asserunt, quòd is quem pœnitet peccatorum post baptismum commissorum (in quo suscipiendo non fuit fictus) tantum recipit gratiæ, quantum is qui fictè fuit baptizatus, & postea resipiscit, propterea quòd restituatur illi omnis gratia à qua ceciderat, & insuper gradus aliquis correspondens suæ pœnitentiæ, & hoc reipsa si feruens fuerit pœnitentia, vel in acceptione diuina si remissè pœniteat. Mihi verò postrema magis arridet assertio, nēpè eum qui fictè baptisma suscepit, & postmodum pœniteat, non ampliorem suscipere gratiam (cæteris paribus) quàm si non fuisset in baptismo fictus, & postea caderet in peccatis, & per pœnitentiam resurgeret, quia æquè pœnitentibus, & de eisdem æqualis debetur gratia, Quare nec his quispiam baptismi virtutem suscipit, cùm eius susceptio mortua fuerit, sed absolutus est ab hoc præcepto.

DISTINCT. 4. QVÆST. 6.

Vtrum iam iustificatus teneatur ad baptismi susceptionem?

Constat ecclesiæ vniuersalis doctrina baptismi effectum, nempe peccati remissionem, & gratiam (cùm non sese offert occasio Sacramenti suscipiendi) aliter haberi posse, vt puta sanguinis pro fide (ex Christi Euangelio) effusione, assertore Christo, Qui me confessus fuerit. Totus quoque Augustinus in hoc est dicens baptismi vicem aliquando supplere passionem, vt in illo latrone, qui etsi non fuerit martyr quantum ad causam, fuit tamen quantùm ad voluntatem. Deinde & fides cum cordis conuersione, seu pœnitentia, baptismi vicem supplet, vt ex eodem exemplo sanctus deducit Cyprianus. Accedit & Apostolus, Qui priusquam baptismo lauaretur Spiritum sanctum recipit: nihilominus quacũque via alia à baptismo fuerit quispiam iustificatus, adstringitur ad baptismum affectu, seu voto, & cùm dabitur facultas ad ipsum reipsa suscipiẽdum, & si grauissima quæque pro Christo subierit supplicia, modò superuiuat. Huius autem potissima causa est Christi præceptum: Deinceps & obedientiæ meritum, quæ sacrificio præfertur. Tertiò humilitas, qua quilibet debet se peccatorẽ existimare, iuxta illud, Cùm feceritis, &c. Quartò proximi ædificatio, ob quam debet prouidere bona nedum coram Deo, sed coram omnibus hominibus. Postremò quia debet medium facilius, & certius ad animæ salutem procurandam assumere, secus iudicaretur aut gratiam contemnere, aut eam non admodum æstimare. Adde quod & Apo-

Matt. 10. & Luc 9.
Baptismi vicem supplent martyriũ & fides.
Luc 23.
Cyprianus lib. 4. de baptismo.
Rom 10.
Iustificatus baptisma suscipere debet.
Matt. 5. & Ioan. 3.
1. Reg. 15.
Luc 17.
Rom. 12.
2. Cor. 8.

stoli fuere aut à Christo, aut à se inuicem baptizati, quemadmodum tenet B. Augustinus, & habetur in decreto. Debebant enim sicut & Christus, prius facere, deinde docere. Siquidem qui fecerit, & docuerit, &c. Idem etiam credimus piè de B. virgine, cùm voluerit & purificari iuxta Mosis legem. Nec tamen frustra baptismus à iam iustificato suscipitur, quandoquidem illi vel gratia vel merita, dū obedierit diuino præcepto, accumulantur. Ipsum deniq; Sacramētum in tali haud est incertum signum aut falsum, cùm non significet gratiam semper concedi tunc, sed vel cōcedi, vel iam collatam, qualis fuit in Abrahamo ipsa circuncisio, &c.

De consec. dist. 4. can. Quando aclius Hierosolymis & seq. Matth 9. Luc 2.

DISTINCT. 4. QVÆST. 7.

Recipiunt-ne ex æquo baptismi effectum quotquot baptisma ipsum debitè suscipiunt?

QVamuis iuxta diui Bonauenturæ, ac Richardi assertionem, plures sint baptismi effectus, quorum character quidem, & omnis culpæ ac pœnæ amotio ex æquo omnibus conferuntur: fomes verò eorū sententia in omnibus adultis (licet bene in paruulis) non æqué remittitur, sed amplius in eo, qui maiorem recipit gratiam. Veruntamen cùm præcipuus baptismi effectus (quem idcirco vnicum ponit Scotus) sit gratia, ad quam dubio procul efficiendam Deus ipse, vt causa præcipua, & efficiens, Christus vt causa me-

Baptiſmi effectus an ſit in omnib⁹ æqualis.

ritoria, baptizatus, vt ſuſcipiens concurrunt, & habita ſigillatim cuiuſlibet horum trium ratione, poſſit inæqualis gratia baptizatis exhiberi. Primò ex parte Dei, qui potẽtiam ſuam Sacramentis minimè alligauit: Quocirca vni, quàm alteri maiorem cõferre valet. Deinde ex parte Chriſti, qui potuit ſuam paſſionem efficaciùs pro vno, quàm pro altero patri offerre. Poſtremò ex parte ſuſcipientis, qui (ſi adultus fuerit) poteſt ſeipſum melius ad Sacramentum altero diſponere, Si paruulus, poteſt iuuari precibus deuotis, aut parentum, (vt B. Nicolaus) aut baptizantis, vt ſaltem aliquod donum gratis datum recipiat, cùm gratiam nullus mereatur ei, qui non cooperatur. Nihilo ſecius ſi habuerimus rationem Sacramenti dũtaxat, & decreti diuini (arbitramur ſiquidem Deum ſtatuiſſe determinatum gratiæ gradum ſe collaturum præcisè ratione ſigni à ſeipſo inſtituti (conſtat æqualem omnes virtute baptiſmi gratiam recipere. Propterea ſi adultus quiſpiam maiorem paruulo, aut alio adulto minus diſpoſito (aliáve circunſtantia interueniente) gratiam conſequatur, non erit hîc excedẽs gradus ipſi Sacramento, ſed illi circunſtantiæ, tanquam medio adſcribendus: Nam effectiuè gratia à ſolo Deo datur. Hæc autẽ aſſertio nẽpe quòd vi Sacramenti æqualis detur gratia, aſtrui poteſt ex eo, quòd omnes id recipiant Sacramentũ, Et quia vnic⁹ eſt eius inſtitutor, Chriſt⁹ videlicet. Huc

1 ad Cor. 1.

accedit, quod habet Apoſtolus, cũ enim gloriarẽtur Corinthij de baptiſtis, diuiſus eſt (inquit)

Christus,&c. Quasi dicat non maior est virtus in vno,quàm in alio.Item,Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.

DIST. 4. *in 9. Quæstionem scholium.*

POtior opinio est, quòd Iudæorum paruuli inuitis parentibus non baptizentur. Siquidem magnam authoritatem habet ecclesiæ consuetudo vetus,quæ semper est cumulanda. Nam & catholicorū dicta Doctorum ab Ecclesia authoritatem accipiunt. Propter quòd multo maior est ecclesiæ authoritas. Nūquam autē fuit ecclesiæ cōsuetudo,vt Iudæorū pueri inuitis parentibus baptizarentur, licet fuerint pleriq; Imperatores Christiani admodum religiosi, & Episcopis familiarissimi, vt Constantinus,& Theodosius.Quinimo cùm Cōstantinus Imperator cōuersus, & baptizatꝰ voluisset Romanos ad fidē cōpellere sanctus Syluester persuasit oppositū. Beatus Iacobus Apostolus dixit,Non est nostræ disciplinæ quémq; ad fidem compellere. Insuper leges iustæ, & principes reipub.non solùm mala tolerant, sed & licita iubēt,ne malæ vitæ homines impediātur aut molestentur, vt habet Driedo de libertate Christiana tertia parte cōsideratione septima. Insuper quātū ad Iudæos Deꝰ statuit in sua prouidētia,vt vsq; ad finē mundi in suis remaneāt posteris,quatenus prædestinati ex eis tempore præstituto nascantur,& conuertantur.Ob alias quoq; vtilitates vult Deus,vt inter Christianos

viuere permittantur: vnde Pſalmiſta in perſonana Chriſti, Deus oſtendit mihi ſuper inimicos meos, ne occidas eos, nequádo obliuiſcantur populi mei. Vnde & Auguſtinus, Bene inquit cum Eccleſia actum eſt, quòd non vniuerſi Iudæi fuerint occiſi, ſed diſperſi virtute Dei, nequando obliuio fiat legis, & populi Dei. Vide Driedonem. Ad Scotum dicitur, quòd homines nō ſunt cogēdi ad aliquid, quod non prodeſt coactis, nec Eccleſiæ, ſed quòd cogantur non prodeſt illis, niſi virtute actus interioris voluntatis ad quā cogi non poſſunt: Quinimo infideles ſic occulti obeſſent Eccleſiæ, ſeducendo Chriſtianos. Præterea parentes iure naturali, & diuino habēt curam, & dominium in paruulos, & quoad corpus, & quoad animam, donec habuerint vſum rationis. Ad rationem, quòd magis ſunt ſub dominio Dei, quàm parentum, Reſpondetur Deum nihilominus velle quòd parentibus maneat ius ſaluū, quod habent in corporibus paruulorū ſuorum, quo iure manēte eſſet in dedecus fidei eorum baptizatio. His accedit canonica diſpoſitio.

Super Pſa. 38.

De Eccleſi. dogma. lib. 1. c. 1. & li. 2. cap. 1.

Can. Qui ſincera d. 45. & c. de Iudæis.

DIST. 4. QVÆST. VLTIMA.

Sint-ne Iudæorum paruuli, ac aliorum infidelium inuitis etiam parentibus baptizandi?

Iudæorum paruuli, & infidelium an inuitis parētibus baptizandi.

QVamuis primatus quiuis nequeat ab infidelibus proprios vi auferre liberos, cùm nullum in eos habeat dominium, Nihilominus ſummus magiſtratus, vt Papa, imperator,

aut Rex (assertore doctore subtili) licitè id agere potest, quantùm ad eos, qui illi subduntur, propterea quòd Deus maius habeat in hos liberos, & paruulos dominiũ, quàm ipsi parẽtes, quod sanè Dei dominiũ protegere, ac vindicare debet magistratus, potiusquàm parentes, veluti efficere debet, vt satius superiori obediat quis Domino, quã inferiori, cauere tamẽ deberet ne id in puerorum dispendium, aut fidei Christianæ contemptum vergeret. His accedit quòd post aliquot generationes fieret tota illa generatio Christiana. Possunt & hæ addi rationes, Si pater vellet, aut alius paruulũ occidere, aut aliud inferre corporale nocumẽtũ, tenetur quis eum eripere, ergo & à morte & damnatione æterna. Deinde abutens suo iure, potest eo merito priuari, Sed ita est impræsentiarum, cùm pater deberet educare filium iuxta doctrinam Apostoli in fide & timore Domini, Igitur meritò potest illi auferri proles baptizanda. Tertiò innocens iniustè condemnatus potest licitè eripi à morte, Sed hic paruulus adiudicatus est æternæ morti absque actuali culpa propria, Ergo liberari debet. Quartò videns aliquẽ proprio se iugulantem gladio, debet ab eo gladium auferre, sed magis deliquit pater nõ permittens filium baptizari, quare debet illi obsisti, ne paruulus spiritualiter moriatur. Insuper matrimonium infidelium dissolui potest, vt habetur apud Paulum, si alter discesserit à Christianismo, Ergo & vinculum patris, & filij propter eandem rationem. His autem & consimi- 1. Cor. 7.

libus rationibus respondent qui aduersam & potiorem tutantur partem, hæc quidem fieri debere, cũ iustè fieri possunt. Iuxta illud Deu-

Deuter. 16. teronomij, Quod iustum est, iustè exequeris. Si autẽ proles auferretur parẽtibus, ante quàm habeat rationis vsum, fieret contra ius naturæ & diuinum, quod habent parentes in paruulos & quo ad corpus, & quo ad animam. Quòd si obieceris illud Lucæ, Cõpelle eos intrare, &c.

Lucæ 14. non intelligi de compulsione violenta, sed efficaci monitione, & rationabili inductione, cõformiter ad illud Apostoli, Argue, obsecra,

2. ad Tim. 4. increpa, &c. Ad Augustinum dicentem, Quòd terror legum multos compellit ad gratias agẽdum Deo, Respondetur ipsum loqui de iam baptizatis.

DISTINCT. 5. QVÆST. I.

Impedit-ne ministri malitia verum conferri baptisma?

Ministri malitia baptismi efficaciã haud impedit.

QVãdoquidem baptizatis efficacia non est ab ipso ministro, sed à Deo, qui & aufert peccata & gratiam confert, idcirco siue bonus, siue malus fuerit minister, quauis moris malitia sit, siue schismatis, siue hæresis, aut infidelitatis, modò obseruet formam à Christo institutam, & Ecclesiæ intentionem habeat, verum confert baptisma, dummodo suscipiens non impediat characteris, aut gratiæ infusionem propria ma-

licia. Huius autem propria causa alia non est, quàm Dei voluntas, quæ nobis innotescit ex illo Ioannis, Super quem videris Spiritum descendentem, &c. Et ex illo Apostoli, Neque qui plantat, &c. Et ex iure canonico. Deinde congruum est Deum suo assistere signo, non habita ratione maliciæ, aut dignitatis ipsius ministri. Secus tamen sacramenta vera, certa, & efficacia non essent signa, si videlicet penderēt ex ministri bonitate, quæ profectò nulli potest esse certa, cùm dicat Apostolus, Nemo scit quid sit in homine &c. Et Iacobus, In multis offendimus omnes, &c. Adde quòd iniquum foret aliquem pro alterius iniquitate (ipso non demerēte) spiritualiter puniri, & aduersus testimonium sacræ scripturæ asserentis Filios non puniri pro patrum iniquitatibus: multò minus Sacramenta suscipiēs pro administrantis delictis. Quamobrem si in medium proferantur asserta beati Augustini, & cæterorum patrum negantium hæreticos, & alios perfidos verum conferre baptisma, dices, (quemadmodum veritas habet) eos profectò intelligere quando aut hæretici, & cæteri perfractæ fidei non obseruant Ecclesiæ formam necessariam & intentionem, aut ipsi suscipientes adulti, hoc ipso quòd ab ipsis baptizantur, intendunt eorum sectam insequi, aut aliâs sunt indispositi. Insuper Deus non acceptat ea ad operantis salutem, cùm ipse malus est, sed tamen ad recipientis bene. Et propterea passim legitur in sacris literis Deum

Ioan. 1.
1. Cor. 3.
1. Quæst. 1. can. Si insistus.
1. Cor. 2.
Iacobi 3.
4. Reg. 4.
Deute. 24.
Ezech. 18.

abhorrere impiorum nedum Sacramenta, id & sacrificia, oblationes, & cætera obsequia.

DISTINCT. 5. QVÆST. 2.

Peccat ne mortaliter qui à malo ministro sciens baptisma suscipit, aut pro paruulo expetit.

Baptismus à malo ministro expeti potest.

MAlus potest dici minister bifariam, aut quòd omnino ab Ecclesia (vt degradatus) vel ad tempus (vt suspensus à suo ministerio) sit præcisus, aut non præcisus aliquatenus, sed permissus. Si minister fuerit omnino, vel ad tempus præcisus, seu excommunicatus, licet adulto (si alius non possit haberi) ingruente mortis necessitate ab eodem baptisma suscipere, vt deducitur à B. Augustino de Baptismo contra Donatistas, & habetur in iure canonico. Siquidem quod aliàs est illicitum, necessitas licitum facit, vt patet de Dauide, & sociis comedentibus panes propositionis, Et de Apostolis vellentibus spicas die Sabbati, Item de Machabæis præliantibus die Sabbati. Insuper præceptum minus, videlicet Ecclesiæ, immediatè maiori cedit, nempe præcepto iuris naturæ, & diuini. Præterea iste adultus, cùm non adhuc sit intra Ecclesiam, non astringitur præceptis ipsius Ecclesiæ, nisi aliâs vt puta naturali iure, aut diuino esset astrictus. Id patet ex Apostolo, Quid mihi de his qui foris sunt iudicare, &c. Hæreticus quoque in æquali necessitate non est vitandus, licet iure

Lib. 6. de consec. D. 4. can. Quomodo paranihil interest.
1. Reg 21. Matth. 12.
1. Cor. 5. c.

diuino sit excommunicatus, Paulus hæreti- *Ad Tit. 3.*
cum hominem, &c. Sin autem minister malus quidem fuerit, sed non ab Ecclesia præcisus, aut suspensus, & peccatum illius fuerit secretum, vno videlicet idipsum duntaxat sciente, si tali ex officio competat baptizare, debet ab eo suscipere: sed si fuerit publicè (duobus videlicet scientibus) aut notoriè (pluribus scientibus) malus, & fuerit curatus, id est rector parochiæ, non peccat, qui ab eo baptizatur, aut illi baptizandum paruulum offert, cùm expetat ab eo debitum. Si verò non fuerit parochus, tamen sacerdos, & non possit haberi melior illo, in necessitate potest ab eo baptisma exigi. Et licet adesset laïcus sanctioris vitæ, tamen à sacerdote deterioris potius suscipiendum baptisma: Propterea quòd Sacramentorum administratio in Ecclesia ipsis competat sacerdotibus ex officio. Et quãuis sacerdos ipse peccet baptizando, tamen is qui expetit ab eo baptismum, non peccat, cùm non cooperetur peccato illius directè, Cùm non inducat eum ad actum, qui ex se sit peccatum, sed peccatum ex malitia procedit sacerdotis, & ita indirectè solùm baptizandus cooperatur eius peccato.

DISTINCT. 5. QVÆST. 3.

Debet-ne quispiam baptizare eum, cui timet mortem ex ipso baptismo imminere?

SI certò nouit quiſpiam mortem ſubſequi ex modo quo aliquem baptizare exiſtimat, vt puta è fonte propellens baptizandum in flumen, aut in puteum altum ipſum proiiciens, non debet tunc hoc attentare, quia & delinqueret homicidio mortali, & nõ baptizaret ſic proiectum. Propterea quòd baptiſmus (ſicut & reliqua ſacramenta, & DEI beneficia) ordinatur ad vitam recipiendam. Si verò fuerit præſumptio aliqua (minimè tamen certa) accelerationis mortis in paruulo, aut adulto exiſtenti in mortis articulo, tunc erroneam illam conſcientiam deponere debet, & eundem baptizare. Secus offenderet, & baptizãdo ſtante tali conſcientia (nam omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt) & permittens eum mori ſine baptiſmo,

Rom. 14. Quia vnicuique mandauit Deus de proximo. Item diliges proximum tuum, &c. Verũtamen

Eccleſ. 17. ſi ſacerdos remanente hac conſcientia baptizaret, licet peccet mortaliter (eò quòd agit cõtra conſcientiã) tamẽ non efficitur irregularis reipſa debet tamen abſtinere ab executione ſui miniſterij, quandiu exiſtimabit ſe homicidam, ſi mors baptizati ſubſecuta fuerit ſed depoſita conſcientia, non eget diſpenſatione aliqua.

DISTINCT. 6. QVÆST. I.

Poteſt-ne ſolus ſacerdos baptizare?

Ioan. 3. AD baptiſma conferendum tria omnino & ſolùm ſunt neceſſaria, vt puta ablutio cum aqua, Niſi quis, &c. Prolatio verborum

à Christo institutorũ, Baptizantes eos, &c. Et intentio. Quare operæpretiũ est baptizaturum habere motiuã potẽtiã; deinde loquelæ vsum, Postremò & rationis vsum: vnde sequitur paralyticum, mancum, mutum, & morionẽ non posse baptizare. Omnis verò intellectualis creatura, cui hæc tria suppetunt, baptisma conferre potest, vt Angeli in assumpto corpore, etiam si mali fuerint, modò id Dei præcepto exequantur & certa reuelatione nobis constet ita esse: Deinde & omnes viri, & mulieres. Nihilominus extra necessitatis causam nulli hominum competit, nisi solis presbyteris, quãdo haberi possunt. Nam huius Sacramenti administratio, sicut & cæterorũ, illis ex officio competit, vt deducitur ex illo Apostoli, sic nos existimet homo, &c. & præcepto facto Apostolis, & discipulis, Baptizantes eos, &c. Item ex decreto Gratiani, Constat baptisma à solis presbiteris esse tractãdum. Insuper per baptisma quis suscipitur intra Ecclesiam. Spectat verò ad habentem authoritatem, aliquem recipere in aliquam communitatem, is autem est sacerdos, quare ad eum pertinet.

Matt vlt. *Baptizaturi necessaria.* *Baptizare valet omnis intellectualis creatura.* *I. Cor. 4.* *Matt. vlt.* *De consecr. dist. 4. can. Constat.*

DISTINC. 6. QVÆSTIO. 2.

An baptismi vnitas requirat, quod ab vno solum conferatur.

QVadrimẽbris hîc esse potest intellectus, Primò quòd plures eundẽ baptizent, & vterque totum, quod in baptismo exigitur efficiat, & hoc modo verum confertur baptisma. Quia neutrius actio alterius operationem

Baptismus an ab vnico conferri possit.

impedit: vnius tamen opus superfluit illius nẽpe, cuius Dominus voluerit: Deinde si neuter baptizantium totum peragat, sed vnus abluat, alter verò verba proferat, nihil efficiunt. In causa est Dei institutio, qui voluit vnicum esse ipsius Sacramenti ministrum, perinde ac vnus est ipse præcipuus baptismi author. Id innuunt Christi verba, Baptizantes eos, &c. Et Ecclesia ipsa, ac patrum decreta latiùs explicuerunt. Tertiò si idem minister plures simul baptizaret eosdem adinuicem distinctos, manifestè vtẽs forma pluralis numeri, verè baptizat, Peccat tamẽ, cùm negligat modum, & formam ab Ecclesia institutam, nisi ad id moueretur necessitate ineuitabili, qualis foret mors imminens alicui illorum, si seorsum ac sigillatim baptizarentur, erúntque tot baptismi, quod baptizati. Postremò si fuerit monstrum aliquod, & constet ibi duas esse, indistinctas tamen personas, quòd potissimum depræhendi poterit ex diuersitate actiua intellectus, aut voluntatis, seorsum baptizari debẽt. Si verò non possit facilè cognosci, baptizari debet forma consueta, & ablui in illis partibus, quæ præcipuè ad vnum pertinent. Deinde & abluendæ sunt aliæ partes, quæ non pertinent ad illud, cum forma, qua baptizantur illi de quibus est dubium an sint baptizati, videlicet, Si sis baptizatus, non te baptizo, &c.

Matt. vlt.

Baptizari possunt plures.

DIST. 6. QVÆST. 3.

Requiritur-ne in baptismo simul esse & ablutionem, & verborum prolationem?

Quoniam

QVoniam Deus ipse, qua est in mortales clementia propensus, noluit admodum difficilia nobis imponere, nō requiritur exacta illa ablutionis, & prolationis verborum existētia, quam domini canonistæ assignant. Sufficit enim dum vnum, priusquā alterum compleatur, reliquum ponatur, vt puta, quòd non priùs absoluatur ablutio, quàm incipiatur verborum prolatio, nec prius omnino verba proferantur, quàm fiat baptizandi ablutio. *Baptismus non quirit exactam ablutionis, & verborum coexistentiam.*

DISTINCT. 6. QVÆ. 4.

Oportet-ne baptizantem à baptizato distingui, aut potest-ne idem seipsum baptizare?

DOminus Innocentius consultus super facto Iudæi cuiūsdam, qui cùm illi mors immineret, nec adesset qui eum baptizaret in aqua, semetipsum immersit dicens, Ego baptizo me, &c. an esset baptizatus: Respondet nequaquam. Et id quidem sapienter. Nam satis innuit Christus ipse baptizātem à baptizato discretum esse debere, cùm ait Apostolis, Baptizantes eos, &c. Ipse quoque Christus, vt id significaret, non seipsum baptizauit, sed à Ioanne baptizari voluit. Adde quòd baptisma est spiritualis generatio, in qua sicut in corporali oportet generantem, & genitum distinctos esse. Nec est eadem ratio huius sacramenti, & Eucharistiæ, quam sibi idem sacerdos administrat. Nam Paulus sufficiēter in- *Baptizare seipsū nullus valet.* *Ext. de baptis. & eius eff. c. debitū* *Matth. vl.* *1. Cor. 11.*

dicat sacerdotem sibiipsi Eucharistiam debere exhibere: Ait enim dominus Iesus, &c. Deinde accipite, & mãducate. Item Eucharistiæ perceptio non est sacramẽtum, sed perceptio sacramentalis. Insuper Sacramentũ Eucharistiæ est quid permanẽs, non autẽ baptisma, quod consistit in vsu, seu in fieri. Postremò non stat loc⁹ sacræ scripturæ, quo cõstet eundem posse seipsum baptizare. Quinimò Petrus Iudæis nõ dixit, *Act. 2.* Baptizate vosiipsos, sed baptizetur vnusquisque vestrum, ab alio videlicet.

DISTINCT. 6. QVÆST. 5.

Requiritur-ne in baptismato intentio baptizandi?

Baptizãtis intentioque esset debet. INtentio (Quãtũ attinet ad præsens institutũ) esse potest, & respectu actus baptismi, & respectu finis eiusdẽ respectu act⁹ minister habere debet intentionẽ, cũ actus ille non sit fortuit⁹, sed humanus, ad quẽ obligatur & minister, & baptizandus. Quantũ ad finem baptismi præcipuum, & remotum, qui est vt baptizatus hoc modo fiat regni fili⁹, & æternæ vitæ particeps per gratiam, quam in baptismo recipit. Is finis non debet necessariò intendi, nam Iudæus, Turca, & quantumuis atheos baptizare potest qui tamen hunc non intẽdunt finem: Sed circa finem proximum, & minus principalẽ (qui est vt is qui batizatur fiat christianus) requiritur intentio saltem in generali, vt videlicet intendat circa eum facere, quod christiani circa suos agere solent.

DISTINCT. 6. QVÆST. 6.

Requiritur-ne in eo qui baptizat actualis intentio?

IS actualem habet intentionem, qui actu cõsiderat, & aduertit circa actum, quem exequitur, habitualem verò, qui aggeneratum iam habet habitum ad talem inclinantem actum. Virtualem autem, qui virtute alicuius intentionis præhabitæ actu perficit quemcunque actũ illum concernentem. Ad baptismi igitur administrationẽ non sufficit (sicut nec ad reliqua sacramenta & actus meritorios) habitualis intentio, quæ etiam in dormiente reperitur: Propterea quòd ab illa non põssit act⁹ dici humanus, quod tamẽ in baptismate desideratur. Nec requiritur actualis intẽtio in prędictis exequẽdis quã vtique semper habere admodum foret difficilè, ne dicam impossibile. Quare ad eam nos non construxit Deus, cuius iugum suaue, & onus leue, &c. Et mãdata non sũnt grauia, &c. Porrò virtualis omninò saltem necessaria est, nẽpe quòd aliquãdo actualem habuerit, circa opus ipsum intentionẽ: ex qua deinde actuali intẽtione permanant cætera, quibus opus ipsũ perficitur. quòd si expetieris quî fieri possit, vt actus subsequẽtes producantur ab intentione illa, quæ tũc non existit. Respondetur hoc fieri à voluntatis imperio, quo inferioribus imperauit potẽtiis talis actus executionem, vnde cessante illo voluntatis actu, & proposito inferiores imperatum ipsis prosequuntur actum.

Intentio actualis, & habitualis.

Habitualis intentio nõ sufficit baptizanti.

Intentio actualis non requiritur.

Matth. 11. 1. Ioan. 5.

Virtualis intẽtio sufficit.

Potest-ne baptisma iterari?

Baptisma iterari nequit.

DIgitum ad hoc attollunt omnes, vt asseuerent ipsum baptisma iterari non posse. Huius autem conuenientior causa præscribi nequit, quàm Dei voluntas, qui sic hoc instituit Sacramētum. Eam verò nobis ignotam manifestauit Apostol⁹ dicens: Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati. i. baptisati: siquidem veteres baptismi Sacramētum Sacramentum Photismaton. i. illuminationum vocant, gustauerint etiā donū Dei, &c, Impossibile est, inquā, eos qui hæc gustauerūt, & nihilominus prolapsi sunt rursū reuocari ad pœnitentiam, pœnitentiam videlicet baptisatis, vt exponit Cyrillus. Nam de ea intelligi satis indicat verbū, Anathenoseos. i. renouationis, quādo per solum baptismum verè innouamur ab omni prorsus culpa, & pœna immunes, & liberi. Id etiam indicat locus subsequens, videlicet: Rursum crucifigentes, &c. Huc accedit quòd baptisma fuerit institutum præcipuè in remedium peccati originis, vt elicitur ex Apostolo, quod sanè vnicum est. Deinde delinquēdi causa præberetur hominibus, si iterato baptismate possent in dies ab omni pœna & culpa absolui, quod non fit in pœnitentia, quæ satisfactionem exigit.

Heb. 6.

Rom. 5 & 19.

DISTINCT. 6. QVÆSTIO. 8.

Sunt-ne alicui obnoxii pœnæ, qui baptisma reiterant.

SI baptiſma certa ſcientia iteretur, & conferens, & recipiẽs irregularitatis pœnã haud dubiè incurrunt, vt patet ex decretalibus, licet ius ipſum igno-rent: quippe quòd ſcire aſtringuntur hoc in facto ius, videlicet diuinũ, quo prohibetur bapti ſmum iterari: Et quãuis ius canonicũ neſcie-rint, nihilominꝰ pœnã ab eo inflictã incurrunt, in his quæ alioqui iure diuino prohibita sũt, & additur pœna à canone, vt meliꝰ illa vitẽtur. Is enim quia mortaliter peccat eſt in dolo, in culpa, atque contẽptu, non canonis quidẽ, aut cõditoris illius, ſed diuinę legis: vnde clericũ percutiens, etſi ignoret excõmunicationem latam per canones, tamẽ eas incurrit, & homicidæ irregularitatem. Quòd ſi dixeris neminẽ debere excõmunicari, niſi præceſſerit trina monitio, iuxta Chriſti doctrinã: Si peccauerit in te frater tuus, &c. niſi etiam fuerit contumax: Verũ id quidẽ eſt, quando à iudice fertur ſententia, ſed non quãdo à iure diuino, vt de hæreticis, Hæreticum hominem, &c. Aut iure canonico, in his quæ aliâs iure diuino sũt prohibita. Inſuper licet talis non fuerit verè cõtumax, eſt tamẽ præsũptè. præſumitur enim, quòd cùm diuinũ cõtẽnat præceptũ, magis ſit humanũ neglecturꝰ. Adde quòd & Eccleſia nõ abſq; diuino inſtinctu, poteſtate ſibi à Chriſto collata hoc modo ſtatuit excõmunicari delinquentes ad maiorẽ cautelam: ſin ignoranter (ignorantia videlicet facti) reiteretur baptiſmꝰ, nec conferẽs, nec recipiens pœnã aliquam canonum incurrũt, niſi

Pœna iterãtium baptiſma.

De apoſta. & iterat. bapt. c. Ex literarum.

Matth. 18.

Ad Tit. 3.

foret ignorātia affectata, aut crassa. Pœna enim canonica nō incurritur nisi canō expresse contineat eā ipso facto incurri. Ad rationē autem canonistarum asserētium eum, qui bis baptizatur, licet ignoret se baptizatum, incurrere irregularitatē, quod astruunt ex illo canone, Qui bis, Respondetur canonem illum esse desumptum ex pœnitentiali Theodori Episcopi simplicis vnius Diocœsis, qui non habuit potestatem super totam Ecclesiam : Quare canones collecti à Gratiano, nisi fuerint ab ecclesia, aut summo Pontifice recepti & approbati, non obligant ipsam ecclesiam.

Can. Qui bis de consecrat. dist.

DISTINCT. 6. QVÆST. 10.

De charactere pro 9. quæstione.

Characteris acceptio.

Character aliquando figuram significat, seu formam ex alio impressam, vt habet Paulus: Qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, &c. Græcè habetur χαρακτήρ, & hoc modo literas characteres dicimus: Ad hunc modum & in Apocalypsi accipitur. Generalius etiam accipitur pro quocūque signo: sed in præsentiarū est quoddam spirituale impressum à Deo suscipienti sacramentum initerabile, quo assimilatur aliis habentibus idipsū, & distinguitur à non habentibus. Est præterea rememoratiuum suscepti iam sacramenti, & conformatiuum Christo, pariter & obligatorum. Quamuis autem naturali ratione ostendi non possit tale quid inesse animæ, neque ex-

Heb. 1.

Apocal. 13. 14. 16. et 19

Characteris definitio

plicitè in sacris contineatur literis,& manifestè ex illis eliciatur, nihilominus, quia sentiendũ de sacramentis ecclesiæ, sicut Romana sentit ecclesia, vt habetur in Decretalibus: Idcircò propter ipsius ecclesiæ authoritatem admittimus characterem. Ait enim Innocentius tertius: Tunc characterem sacramentalis imprimit operatio, cùm obicem voluntatis contrariæ nõ inuenit obsistentem. His subscribit Beatus Hieronimus super eum locum, signati estis Spiritu promissionis, & super illum: Nolite contristare Spiritum sanctum. Athanasius quoque in eisdem locis Apostoli. Fuit autem figuratus character, assertore Hieronymo, in sanguine agni, quo superliminária domorum Israelitarũ liniebantur. Item per signum Thau, de quo Ezechiel, Congruit præterea receptum in Christi familiam distingui à non recepto per aliquod sibi intrinsecum, id est, per characterem. Non est autem necesse admittere cum Diuo Thoma ipsum characterem absolutã esse formam, cùm sufficiat si dixerimus, quòd sit respectus extrinsecus aduenięs ipsi animę productus immediatè ab ipso Deo in susceptione initerabilis sacramenti. Huius porrò respectus fundamentũ proximum est ipsa anima nuda. Distinguũtur verò diuersi tales characteres ex seipsis formaliter, peinde ac si essent formæ absolutæ, quãuis etiam extrinsecè differãt ad differentiam sacramentorum, & effectuum propriorum. Quòd si exquisieris causam quamobrem tres duntaxat characteres admittantur,

Character animæ imprimitur.
Ext. de heret. c. ad abolendum.
Ext. de bap. c maiores.
To. 9. in Epistola.
Ephese. 1. c.
Ephese. 4. c.
Characteris figuræ.
Exod. 12.
Ezech. 9.
Pro 10. qu.
Characteris forma.
Characteres tres.

ea sanè in hac consistit, quòd tria solùm sacramenta hominem in certo constituant gradu in Ecclesia. Primus enim grad⁹ in Ecclesia, & quidē vniuersalissimus est recipi in familiā Christi, quod fit in baptismo. Secundus specialis est in militia ad defensionē fidei Christianæ, quod fit in confirmatione. Tertius cōstituit in patrē, & pastorē ad recipiendum, & introducēdum alios in Ecclesiā, & dirigendum, & instruendū

Ephes. 4. eos: Patet ex Paulo. Hoc præstatur in Sacramēta ordinis, alia verò Sacramenta hoc non præ-

Sed restant duo dubia, &c. circa finem. stant. Vide analogiam desumptam ex politiis humanis ex doctore.

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

DISTIN. 2. Q. 1. 2. 3. 4. ET 5.

CHristus benedictus Ecclesiam suam in optimo esse spirituali instituit, quantum statui viæ congruebat (Dei enim

Deut 32. perfecta sunt opera.) quod esse spirituale diuersa opera, & exercitia producit spiritalia, per

2. Cor. 3. quæ innotescit, ad quæ sanè expetuntur varia Spiritus sancti dona, cùm non simus sufficien-

Ephes. 4. tes aliquid cogitare ex nobis, nedum pro communi vtilitate Ecclesiæ, vt habet Apostolus, & ipse quosdā quidem dedit Apostolos, &c. verùm quoque pro singulorum mēbrorum salubri consistentia. Exigitur autē gratia iustificans fideles, vt credatur ad iustitiā. Expetitur & gra-

tia corroborans, vt ore confessio fiat ad salutẽ, *Rom.* 10.
ergo sunt dona Spiritus sancti distincta, & ex consequenti distinctè & diuerso tradi tẽpore possunt, & forinsecus diuersa illius traditionis habere signa diuinitùs instituta. Quòd autem istud sacramentum Christus instituerit ex facto probatur Apostolorum, qui nihil ad salutem fidelium pertinens sine Christi instructione, & institutione egerunt, aut Spiritus sancti inspiratione. Ipsi autem, vt patet ex actibus Apostolicis, baptizatis manus imponebant. Habetur enim in hunc modum. Cùm audissent Aposto li, qui erant Hierosolymis &c. ibi accipiebant Spiritũ sanctũ, & in signo visibili. Nã & id vidit Simõ Magus. Itẽ his auditis baptizati sunt in nomine domini Iesu Christi, & cùm imposuisset illi manus Paulus, receperunt Spiritum sanctum. Quod vtique non fecerunt propria præsumptione, instructi de voluntate Dei, qui ad hanc manuum Apostolicarum impositionẽ gratiã confirmãtem erat certò datur⁹. Omnes porrò Catholici scriptores hos duos locos ad confirmationis sacramentum referunt. Ex illis autem locis elicitur primò quòd manuum impositio non nisi Apostolorum erat officiũ, cũ Philippus id non ausus fuerit vsurpare. Secundò quòd hæc ipsa manuum impositio, certum signũ aduentus Spirit⁹ sancti erat. Tertiò quòd nulli imponebãtur man⁹ nisi baptizato. Gratia enim cõfirmationis gratiã præexigit baptismi. Quartò si illa manuum impositio adinuentio fuisset humana, & nõ à Christo instituta, nequa

Cõfirmatione Christus instituit.

Act. 8.

Act. 19.

quam Spiritus ſanctus ſuo probaſſet aduentu. Huius ſacramēti inſtitutio iuſuper ex ſacris cō firmatur literis, ex promiſſionib⁹ videlicet ipſius ſaluatoris, qui ipſis Apoſtolis iā baptiſmate lotis vt patet ex illo Ioannis, Qui lot⁹ eſt nō indiget &c. cū interpretatione B. Auguſtini, aliud Spiritus ſancti donū quo pleniùs inſtruerentur & confirmarentur promiſit dicēs, Paracletus autem Spiritus ſanctus &c, Item adhuc multa habeo vobis dicere &c. Et apud Ioannē ait Petro, non potes me ſequi modò, ſequeris autē poſteà. Poſt reſurrectionē quoque cōſolans Apoſtolos ait. Ego mittam promiſſū Patris in vos Spiritū, ibi induamini virtute ex alto. Hæ autem promiſſiones nō fiebant ſolis Apoſtolis, ſed toti Eccleſiæ eorū opera cōgregādæ, vt ſignificauit Chriſtus, Nō autem pro his rogo tantū, ſed omnibus, qui credituri ſunt per eos in me, Deinde Apoſtoli hoc promiſſū donum in Pentecoſte, ſuſceperunt, & qui ante timebant Chriſtū cōfiteri & illi adhærere, vt patet in Petri negatione, & omnium fuga in eius captione, ac metu quo correpti, poſt Chriſti aſcenſionē ſedebant Hieroſolmis ianuis clauſis. Poſt ſuſceptū verò hoc Spirit⁹ ſancti donū in fide corroborati, imperterritè Chriſtū, & eius Euangeliū publicè fatebātur. Poſtremò fuit hoc Sacramentū obſeruatum in ipſa Eccleſia à tempore Apoſtolorū, ſuccedentib⁹ ipſis Apoſtolis Epiſcopis. Hui⁹ porrò ſacramēti materia eſt Chriſma, quod ex oleo oliuarū, & balſamo conficitur. Ratio verò ob quā huius Sacramē-

Ioan. 13. *Tom. 9. in Ioan.* *Ioan. 14.* *Ioan. 16.* *Luc. 24.* *Ioan. 17.* *Hic patet quæ ſit hui⁹ Sacramenti materia.*

ti materia composita sit, Baptismi autem simplex elementum est; quia baptismus datur ad spiritualem vitam simpliciter consequendam, istud autẽ sacramentum ad consequendã spiritus sancti plenitudinẽ, cuius multiformis est operatio, vt patet ex libro sapiẽtiæ, est enim in illa spiritus intelligentiæ. Diuisiones gratiarum sunt, &c. Huius chrismatis mentionẽ facit B. Cyprianus dicens, vngi quoque eum, qui baptizatus est, necesse est, vt accepto chrismate, id est, vnctione esse vnctus Dei, & habere gratiam Dei in se possit. Cur autẽ chrisma prius ab Episcopo consecrari debeat, inde accipitur, quòd Christus quibusdã sacramentis corpoream habentibus materiã vsus est, baptismate videlicet & Eucharistia, scilicet cuius vsu horum materiæ aptitudinẽ acceperunt ad sacramenti perfectionẽ, vt attestatur B. Chrysostomus dicẽs: Nunquã aquæ baptismi purgare peccata credentiũ possent, nisi tactu diuini corporis sanctificatæ fuissent. In Sacramento quoque Eucharistiæ panẽ, & vinum antea benedixit, quã in eo corpus suum, & sanguinẽ suũ discipulis dederit: Vnde benedictio fontiũ baptismaliũ in Paschate, & Pẽtecoste, similiter panis, & vini ante cõsecrationẽ ad cæremonias pertinent & solẽnitatẽ sacramẽti. Ideò autẽ est vs[9] visibili aliqua vnctione, qua cõsecrauit materiã aliquã in vsũ cõfirmationis, quare chrisma, & oleũ sanctũ infirmorũ prius benedicũtur, quã ad sacramẽta adhibeautur. Forma est talis, Signo, vel cõsigno te signo crucis, Confirmo te chris-

Sapien. 7.
1. Cor. 12.
Li. 1. Epist. Epist. 1.
Matth. 26. & Luc. 22.
Huius Sacramenti forma.

mate ſalutis, vel sãctificationis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, In forma hui⁹ ſacramenti, tria cõtinentur. Primũ exprimit plenitudinẽ Spiritus ſancti, cũ inuocatur tota trinitas. dicendo: In nomine Patris &c. Deinde inſinuat robur vitæ ſpiritualis, cũ dicitur, cõfirmo te chriſmate ſalutis. Tertiò oſtẽdit ſignum militiæ chriſtianę, cui aſcripti ſumus, cùm dicitur, Signo te ſigno crucis ✝, ſigno videlicet in quo Chriſtus redemptor noſter triumphauit. Imprimitur autẽ chriſmate in fronte baptizati ſignũ crucis, vt confirmatum à cõfeſſione nominis Chriſti neque timor deiiciat, neq; pudor perturbet. Vtriuſque autem ſignũ in frõte manifeſtatur, nã paleſcũt homines mortis timore, & tabeſcunt cõfuſi, maximè verò in confeſſione Chriſti, qui profectò articulus ratione paſſionis ignominiã quandã habere videtur, iuxta illud Apoſtoli: Prædicans crucifixum Iudęis quidẽ ſcandalum &c. (*1. Cor. 1.*) ideò autem in fronte fit cõfirmatio, vt audacter, & intrepidè ſicut corde credit ad iuſtitiã, ita Chriſti fidẽ inter perſecutores ore cõfiteatur ad ſalutẽ. (*Ad quid cõfirmatio.*) Magiſter in textu huius diſtinct. dicit. virtus hui⁹ ſacramẽti eſt donatio Spiritus ſancti ad robur. Reſpõdeo, Licet Euchariſtia chriſtianum confirmet, hoc tamen eſt ad corroborationem charitatis, confirmatiò verò ad corroborationẽ fidei. Inſuper inſtituit Chriſtus hoc ſacramentum non ſecus ac alia quædã ſacramenta inſtituiſſe cognoſcitur, nõ exhibendo ſed promittẽdo: Primùm ante paſſionẽ, Si non abiero Paracletus (*Ioan. 16.*)

non veniet ad vos. Et post resurrectionem: vos *Luc. 24.*
autē sedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto. Quòd si rationem quæras, quare nō per se ipsū, sed per Apostolos hoc sacramentū patefacere voluit, intellige in hoc sacramento dari plenitudinē Spiritus sancti, quæ dari non debuit ante Christi resurrectionē & ascensionē ipso Ioanne dicente: Nondū erat Spiritus sanctus datus, quia Iesus nondū erat glorificatus. *Ioan. c. 7.*
Et ipso Christo dicente, Si enim non abiero Paracletus non ad vos. Quòd autē hoc sacramentū cum chrismate conferri debeat & hoc *Ioan. 16.*
institutione diuina, patet ex B. Dionysio dicēte, est quidē perfectiua operatio, quam duces nostri, id est Apostoli chrismatis hostiā nomināt: Alia trāslatio ita habet, Alia est veneranda confectio vnguenti, consecrationē vocāt præceptores nostri & c. Ministrum autē huius sacramenti Episcopum solum esse cōstat: nam si Dionysio credim⁹ ritus qui seruari debet in administrādis sacramentis promanat ex traditionibus & gestis Apostolorum: Soli autem Apostoli) quorū successores sunt Episcopi) in primitiua Ecclesia hoc sacramentū conferebant, vt patet ex actib⁹ Apostolicis, Cùm audissent Apostoli &c. Et de Paulo cōfirmāte discipulos qui erant Ephesi: Et huic assertioni subscribit beat⁹ Hieronym⁹ aduersus Luciferianos interpretatus eum locum actuum (Cùm audissent Apostoli &c.) de sacramento confirmationis. Deinde & beatus Cyprianus ad Iabayanum de hæreticis baptizandis. Item & ius canónum. *Eccles. Hierar. cap. 4. Minister est Episcopus. Lib. de Eccles. Hierar. Act. 8. Act 8. De cōsecra. Dist. 5. Cā. Omnes.*

QVÆSTIO. I.

De prælatione Apostolorũ vide glosam super illud. Can. legimus 93. dist. vbi disputatur quomodo fuit facta.

TRes ſunt opiniones quãtũ ad prælationẽ, quæ facta fuit Epiſcoporum ſupra præſbyteros ſimplices. Prima quòd in primitiua eccleſia ſtatim poſt Chriſtum Epiſcoporũ & ſacerdotum nomina, & officia erant cõmunia, ſed poſteà cœperunt diſtingui & nomina, & officia. ſecũda dicit quòd tantũ in nomine fuit facta prælatio: primò enim omnes dicebantur ſacerdotes, licet quidã aliis prælati eſſẽt quãtũ ad officiũ. Tertia aſſerit quòd prælatio hæc facta fuit quod ad nomen, & quo ad adminiſtrationẽ, & quo ad quædam miniſteria, quæ ſpectãt tantùm ad officium Epiſcopale: Et fuit hęc prælatio facta à tempore Petri, vt colligitur ex iure canonico in quo fit mentio Marci, Eſdræ, Dionyſij, qui fuerunt contemporanei Petri, & Clemẽtis. ſanior tamen opinio hæc eſt, vt ſẽper fuerit differentia etiam iure diuino inter Epiſcopos & ſacerdotes, propterea quòd Epiſcopis ſolis cõpeteret ordinare & cõfirmare quod non competebat ſacerdotibus ſimplicibus: & hoc elicitur ex iure canonico. cõfirmatur etiã ex eo quòd Epiſcopi ſuccedãt Apoſtolis, vt habetur in dicto iure canonico. ſolis autem Apoſtolis illa competabãt ordinare, & confirmare, vt deducitur ex actib⁹ Apoſtolorum. Quare ad locos ſacræ ſcripturæ quib⁹ ſignificatur eoſdẽ fuiſſe Epiſcopos, & ſacerdotes, & ad B. Hieron. id confirmantẽ, Reſpondetur nõ fuiſſe tũc di-

Cã. legimus 93. distin.

A principio fuit aliquis actus proprius Episcopo, vide textum Magistri. Cã. legimus 93. distin. Distin. 21. Can. in nouo testam. Act. 8. & 19. Super epist. ad Titum.

ſtinctionẽ tantùm in nominibus,& aliis circũſtantiis cõcernentibus eorũ miniſteria, & officia ſicut poſteà: ſed ſẽper fuit differentia quantum ad adminiſtrationẽ aliquorum Sacramentorũ. quocirca ad illã opinionẽ quã refert Scot⁹ eorũ qui aſſeuerãt Iure diuino nullũ eſſe diſcrimẽ inter epiſcopos,& ſimplices ſacerdotes, idque cõprobãt ex aliquot locis ſacræ ſcripturæ citatis in Decreto, ex Paulo, ex actib. Apoſtolorũ ex Petro & ex Hieronymo ſuper epiſt. ad Titũ. Itẽ ex alio loco iuris canonici. Reſpõdetur nõ fuiſſe in primitiua eccleſia differentiã in nomine, cũ iidẽ præſbyteri vocarentur,& Epiſcopi, nec in regimine Eccleſiarum cùm Epiſcopi vnà cũ præſbyteris ſimul regerent Eccleſiã, inſtruerẽt videlicet fideles, ac conferrent Sacrameta. Tamẽ erat ſemper in dignitate ac authoritate differẽtia. Nã aliqua Sacramẽta (cõfirmationẽ videlicet,& ordinationẽ) Epiſcopi cõferebant quæ ſimplices Sacerdotes adminiſtrare nequibãt, vt elicitur ex dicto canone, Legim⁹, vbi dicitur, Quid facit Epiſcop⁹, excepta ordinatione quod nõ facit præſbyter? Vbi per ordinationẽ ſecũdũ gloſã intelligũtur cætera quæ ſolis cõpetũt Epiſcopis. Et ad canonẽ. Peruenit vbi dicitur Gregoriũ cõceſſiſſe prçſbyteris cõfirmare Reſpõdetur quòd quãtũ ad ipsũ actũ fecit eos Epiſcopos, vt vitaretur ſcãdalũ: ſicut etiã Abbates Ciſterciẽſis ordi. minores ſuis Religioſis cõferũt ordines,& in hoc actu ſũt Epiſcopi. Ex 2. quæ. hui⁹ diſt. manifeſtũ euadit, ſacramẽtũ hoc nõ eſſe abſolutè neceſſariũ ad ſalutẽ iuxta illud

Can. legimus 93. diſt.
Ad Phil. 1.
1. Ad Tim. 4.
Ad Tit. 1.
Act. 20.
1. Petri. 5.
Can. olim, & Can. ecce ego diſt. 95.
Quæſtio 2

Marc. vlt. Marci: Qui crediderit &c. Est tamē necessariū ei, qui vellet sese martyrio exponere pro fide
Quæstio 3. Christi, nec potest ab adulto, data oportunitate negligi absque peccato. Ex tertia deinde quæstione apparet hoc sacramentum non esse simpliciter baptismo digni⁹, habita ratione finis præcipui sacramentorū. Quādoquidē absque pœnitentia satisfactiua deletur omniū tū culpa tuū pœna, cōfertúrque gratia à qua & adoptamur in filios & efficimur omniū Christi bonorum participes, & alia consequimur, quæ confirmatione absque baptismate considerata non obtinem⁹. Si enim consideres cōfirmationē, vt baptismum præexigit, & à digniori administratur ministro, vtique sic baptismo præ-
Responsio ad Magistrum. staret, sed hoc esset non vt sacramentū, sed alteri⁹ ratione, quod Scotus vocat excellēti⁹ secundum quid. Vnum sacramētum dicitur alio
1. maius quinque modis. Primò propter significationē, & sic matrimonium est cæteris maius, cùm significet vnionem duarum naturarum in Christo, vnionē Christi cum Ecclesia, vnde, sa-
Ephes. 5. cramentum hoc magnum est &c. Et vnionem
Ozee 2. Christi cū anima fideli, Despōsabo te mihi in
2 Cor. 11. fide &c. Despōdi enim vos vni viro &c. Secū-
2. dò propter continentiā, quia quod cōtinet est perfectius, vt Eucharistia cōtinens Christi corpus & sanguinem. Panis quem ego dabo &c.
Ioan 6. Itē caro mea verè est cib⁹ &c. Tertiò propter
3. efficaciam, vt baptismus, in quo deletur omnis culpa, & pœna, & cōfertur gratia, & hæreditas
Marc. vlt. regni cœlestis, Qui crediderit, & baptisat⁹ fuerit, &c.

rit,&c. Quartò propter dignitatem ministrantium, vt Confirmatio quæ à solis Episcopis administratur. Quintò quia ponit in nobiliori gradu in Ecclesia, Noli negligere gratiam quæ data est tibi,&c. Sic nos existimet homo sicut ministros Christi. Ex quarta quæstione quoque depræhēdimus, quòd iterari nequeat, huiúsque ratio est ipsa diuina institutio sic volens, quam proinde Dei volūtatem nobis indicauit Apostolus, nam rursus iacientes, &c. ibi impositionis manuum: Vbi ostēdit duo Sacramenta non posse iterari, Baptismum videlicet, & Cōfirmationē. Adde & congruentiā, quòd hoc Sacramento quis instituatur in determinato Ecclesiæ gradu videlicet bellatoris: & Sacramētū sic hominē instituēs nō iteratur, Imprimit & characterē, vnde nec iterari debet. Et quinta quæstione cōsequitur hoc Sacramētū iterātes nullā iuris pœnā incurrere, cùm nō in ipso iure reperiatur pœnā de facto incurrere iterātes, & odia restringenda sunt, fauores autem ampliandi.

1. ad Tim. 4. *2. Cor. 4.* *Quæst. 4.* *Heb. 6.*

DE EVCHARISTIA.

DISTINCT. 8. QVÆST. 1.

Est-ne Eucharistia nouæ legis Sacramentum?

EVcharistia (vt à nominis ratione exordiamur) Sacramentum est corporis Christi, & sanguinis veraciter cōtenti sub speciebus panis, & vini, post consecrationē factam à Sacerdote sub verbis certis, cū debita intētione prolatis, ex institutione diuina veraciter signās corpus Christi, & sanguinē sub eis realiter cōtineri. Hæc autē Eucharistiæ defini-

Eucharistia definitio.

Mat. 26.c. tio ex ſacris literis facilè colligitur, Ex Mat-
Marc 14. thæo, Marco, & Luca, qui ſacri Euangeliſtæ re-
Luc 22. ferunt, quemadmodum Chriſtus facta cœna agni paſchalis hoc Sacramentũ inſtituerit exhibens ſuum ipſius corpus & ſanguinem ſub panis, & vini ſpeciebus ſuis Apoſtolis, quib⁹ & facultatem idipſum ſubinde cõficiendi cõceſſit, ac cæteris Eccleſiæ miniſtris dicens, Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum. Itẽ Accipite, & bibite ex eo omnes, hic eſt enim calix, &c. Et tandẽ ſubdit, Hoc facite in meã commemorationẽ. Huc accedit Apoſtol⁹, vbi lati⁹ de modo perceptionis, & cõſecrationis huius Sacramẽti diſſerit dicens: Cõuenientibus ergo vobis in vnum, &c. Et idem, Calix benedictus inquit, cui benedicim⁹, &c. quippe docet hoc Sacramẽtũ perpetuò in Eccleſia frequẽtandũ, dicens, Quotieſcumque enim manducabitis panẽ hũc, quod & Chriſtus pollicit⁹ eſt dicẽs, Ego vobiſcũ ſum, &c. Fuit verò cõgruum hoc ſanctiſſimum Sacramentum à Chriſto inſtitui, quo nobiſcũ in huiuſmodi ſigno ſenſibili eſſet, quatenus quilibet fidelis hoc ipſo efficacius, & intentius ad Chriſti amorẽ & pietatem, ac pro tantis ſuſceptis beneficiis gratiarum actionem excitetur, quod & experientia piorũ veterum, ac adhuc ſuperſtitum, qui nõ curuauerunt genua ante Baal, cõmõſtrat. Cõgruũ etiã fuit poſt ſpiritualẽ generationẽ (qua per baptiſmũ regeneramur) cõferri nobis ſpirituale nutrimẽtum ſub ſimilitudine nutrimẽti corporalis, quod in pane, & vino præcipuè cõſiſtit, vnde excellẽter

Euchariſtiæ cõficiendæ facultatem dedit Chriſt⁹ Eccleſiæ miniſtris.

1. Cor. 11.

1. Cor. 10.

1. Cor. 11.
Matth. 5.

Euchariſtia permanebit in Eccleſia ad ſeculi vſque finem.

Euchariſtia dicitur, id eſt, bona gratia, quia in hoc ſacramẽto nõ modò eſt augmẽtũ virtutis, & gratiæ, ſed ille tot⁹ ſumitur, qui eſt fõs & origo toti⁹ gratiæ. Præterea sũptione hui⁹ Sacramẽti nedũ ſpiritualiter, ſed & corporaliter Chriſto vnimur, adeò vt ſim⁹ mẽbrũ corporis ei⁹ vt habet Apoſtol⁹. Poſtremò hoc Sacramẽtũ nõ ſolum DEO nos gratos efficit, ſed variis adiuuat modis (vt ait Bonauentura) incorporat ſiquidẽ nos capiti Chriſto, qui mãducat me, in me manet, &c. Quãobrẽ & Græcis dicitur Synaxis, id eſt, conciliatio, ſeu cõmunio, ꝗ hoc ſacramẽto ſignificatur, & ſignificatur cõiũctio Chriſti & Eccleſiæ. Quod etiã deducitur illo Corinthiorũ, Calix benedictionis, &c. Deinde fortiores reddit. Pſalmiſta, panis cor hominis cõfirmet. Cui⁹ figura præceſſit, quãdo mãna DE⁹ pluit patrib⁹ in deſerto, &c. Vnde & pſalmiſta, panem Angelorũ, &c. Quod etiã elicitur ex illo Apoſtoli, omnes eãdẽ eſcã ſpiritualẽ mãducauerũt. Deinde ſubſequitur omnia in figura. Fuit autẽ adũbratũ hoc ſacramẽtũ multifariã, tũ propter ſui excellẽtia (quaten⁹ videlicet dignitas ipſius famoſior oſtẽderetur, tũ ꝓpter ipſi⁹ difficultatẽ, quãdoquidẽ inter alia credibilia hoc difficillimũ eſt. quocirca operæpretiũ fuit homines figuris aliqb⁹ manu duci ad hui⁹ ſacra. veritatẽ. Colligitur proinde eximiũ hoc ſacramẽtũ adũbratũ fuiſſe præcipuè quatuor figuris. Prima legis naturæ, in ſacrificio Melchiſ. Secũda, & tertia legis ſcriptæ in agno, & mãna. Quarta legis gratiæ in sãguine lateris chriſti. Et prima quidẽ

Epheſ 5.
Euchariſtiæ varia commoda.
Ioan. 6.
1. Cor. 10.
Euchariſtiæ figuræ.
Exod. 16.
Pſal. 77.
1. Cor. 10.
Gen. 14. & Heb. 7.

præsignabat visibilem formã huius Sacramenti, quæ est species panis & vini. Secunda rem contentã. Tertia de manna rem signatam tantùm. Postrema significabat efficaciã ipsius Sacramenti. Vnde facilè col[illegible]ur Euchariſtiam Sacramentũ esse nouæ legis, cùm sit signum ex institutione diuina verè repræsentans, nõ quidem gratiam accidentalẽ, seu inhærentem tantùm præcipuè, & duntaxat (vt alia Sacramẽta) sed aliquẽ gratuitum Dei effectum, nẽpè existẽtiam corporis Christi sub talibus speciebus. Gratia enim in Sacramẽti ratione, nedum pro gratia accidentali, sed & pro gratuito Dei effectu accipitur. Deinde & Eucharistia est vnum sacramentũ, & non plura. Nam tametsi corpus (vt consideratur distinctum à sanguine) & sanguis diuersæ sint res, per diuersa signa, & seorsum illis propria signatæ, vt puta corpus per panis speciem, & sanguis per speciem vini: nihilominus signatum constituunt, nẽpè corpus ipsius Christi acceptum, vt complectitur omnia, quæ ad totũ corpus organicum pertinent, quæcumque tandem illa sint, siue caro ipsa aut sanguis, & alij humores, aut ipsi vitales spiritus. Quod quidẽ signatum vnũ est vnitate integritatis, licet non vnitate indiuisibilitatis, & eadẽ vnitas adscribẽda est ipsi signo, seu sacramento, hoc est ipsis speciebus panis & vini. Ex his colligitur triplex huius sacramenti à cæteris, & differẽtia, & excellẽtia. Prima quidẽ, quia cæte- ra sacramẽta licet quantũ est ex sese vera sũt, tamen quandoque suo destituuntur effectu si-

Eucharistia Sacramentum est nouæ legis.

Vnum est Sacramentum Eucharistiæ.

Eucharistiæ supra cætera sacramenta excellentia.

gnato, propter ſuſcipientis indiſpoſitionem: Iſtud autem propterea nunquã ſuo priuatur ſignato. Altera eſt, quia quod ſignat iſtud ſacramentum, hoc reipſa continet, vt puta gratiam ſubſiſtentem, ſeu Chriſtũ ipſum plenũ gratiæ, & veritatis, & in quo habitat plenitudo diuinitatis corporaliter. Alia verò ſacramenta nõ itẽ, cùm ſignificent accidentariã gratiã ſuſcipienti inhærentẽ. Poſtrema differentia & excellentia huius ſacramenti in hoc conſiſtit, quòd cùm alia in vſu, & fieri conſiſtant, vtpote in quibus idem eſt Sacramentũ, & ſacramẽti perceptio, cùm ceſſante eorũ adminiſtratione nihil quod ſit ſacramentum ſuperſit. Hoc quidem permanens eſt etiam ante ipſius vſum: hoc adumbrabatur in mãna, quod Moſes in vrna reſeruauit.

Ioan. 1.

Coloſ.

DIST. 8. QVÆST. 2.

An Euchariſtiæ forma ſit ea, quæ in canone Miſſæ ponitur.

CRedendum eſt (aſſertore Auguſtino) & habetur in Decreto, quòd in illis verbis, quæ in canone Miſſæ aſſignãtur, Chriſti Sacramenta conficiuntur: nam reliqua omnia nihil aliud ſunt quã laudes vel obſecrationes. Huc accedit D. Ambroſi⁹, ſermone Chriſti hoc conficitur ſacramentum, quia ſermo Chriſti creaturam mutat, & ſic ex pane fit corpus Chriſti, & vinum cum aqua in calicem miſſum fit ſanguis conſecratione verbi cœleſtis. Conſecratio quibus fit verbis? Attende quæ ſunt verba, Accipite, & comedite ex

De conſecr. d. 2. Can. Vtrum.

Lib. 4. de Sacramẽtis c. 4.

hoc omnes,hoc est corp⁹ meũ: Et iterũ,accipite,& bibite ex eo omnes, hic est sãguis me⁹: Et cõfirmatur per Innocẽtiũ tertiũ (vt habetur in Decretalib⁹) Credim⁹,ait,formã verborũ sicut in canone scribitur, & à christo Apostoli, & ab ipsis eorũ susceperũt successores. Siquidẽ verba cõsecrationis corporis christi sunt quatuor, videlicet, Hoc est corpus meũ. Nam cõiũctio (enim) nõ est de essẽtia formæ, sed ponitur ad cõtinuãdũ verba Sacramẽtalia cũ præcedentib⁹,necessariò præmittẽdo, quatenus ex illis ex vi sermonis haberi possit,quod ista,hoc est corpus meũ,dicũtur in persona christi. Quocirca qui illã cõiũctionẽ(enim) ex industria omitteret,grauiter peccaret. Quãtũ ad formã cõsecrationis sanguinis,maior apparet difficultas,propterea quòd null⁹ euãgelistarũ eã(qua vtimur) referat,nec Græci ea vtantur. Sed nihilominus assertore Innocẽtio vbi supra huiusmodi forma certa est, quia ab Apostolis ecclesiæ tradita existimatur. Multa siquidẽ,quæ in euãgeliis nõ scribũtur Ecclesiæ,ab Apostolis sũt tradita, vt facilè colligitur ex Apostolo dicẽte; cætera cũ venero disponã,& alibi, Deinde (inquit) visus est plusquã quingẽtis fratrib⁹ simul,cuius tamẽ visionis euãgelistæ nõ meminerunt. Itẽ in actib⁹ Apostolicis, Meminisse oportet verbi domini Iesu,quoniã ipse dixit,Beati⁹ est magis dare, quã accipere,quòd nec in Euãgeliis cõperitur. Adde quod Euangelistæ rẽ gestam narrare intenderint,nõ autem præcisam cõsecrandi formam tradere. Quamobrem nec diffitẽtur Ca-

Ext. de cele. Missarũ c. cum Marthæ.

Ecclesia multa ab Apostolorũ doctrina absque scripto habet.

Traditio Ecclesiastica.

1. Cor. 11.

1. Cor. 15.

Act. 20.

tholici Græcorũ Ecclesiam verè Eucharistiam conficere, licet alia vtatur forma: Quinimò asserunt pleriq; Theologorum quālibet in Euangeliis scriptam sufficere. Quamobrem si sacrificus eis vteretur, conficeret vtique Eucharistiam, quia mutatio in modo enunciãdi (modò sensus seruetur) non impedit consecrationem. Nihilominus Romanæ Ecclesiæ minister, communem citra mortalem noxam, dedita opera, prætermittere non potest. Tutius igitur fuerit si sacrificus, piè, & attentè totum perlegat canonem prætendens efficere, quod Ecclesia facit, & Christus in cœna instituit, ac subinde fieri voluit. Nam qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter. Porrò ipse sacrificus verba vtriusque consecrationis postpositis Dialecticorum, & Philosophorum argutiis, profert tãquam signa sensibilia à Christo instituta, veluti instrumentum ad consecrationem faciendam, quæ in vltimo fit instanti, quibus quidem verbis super materiam aptam cum debita intentione prolatis, veluti cuidam præuiæ, & efficaci dispositioni Deus assistit, vt ea completa inuisibilem ipsius sacramenti effectum producat. Quare veritas earũ orationum non præcedit Dei operationẽ: quinimò illę orationes nõ sũt sacramẽtales, nec cõuersiuæ, vt veræ nec vt falsæ, sed vt neutræ, saltẽ priores natura sua veritate. In vltimo siquidem instanti tẽporis prolationis verborũ sacramẽtalium, Primò secundum ordinem naturæ est conceptus propositionis vt neuter, hoc est, neq; verus, neque

falsus, Secundò sequitur operatio diuina producens & efficiens illud quod talis oratio designat. Tertiò consequitur huius conceptus veritas. Quòd autem in consecratione vini ponitur calix, hoc ideò fit, quia consecratur sanguis in ratione potus, nisi vt in vase existens. Nihil autem tale in corporis consecratione ponitur, quia corpus conficitur, vt cibus: solidum verò habet cibi rationem, licet in vase non existat.

DISTINCT. 8, QVÆST. 3.

Potest-ne hoc Sacramentum à non ieiunis recipi?

Eucharistia à ieiunis recipi debet.

NOn abs re profectò sanxerunt Patres ac Ecclesiæ pastores, vt fideles ieiuni tantùm susciperent sacramẽtũ, modò infirmitate, aut alia rationabili causa secus facere non conueniat: Ieiuni, inquam, naturæ ieiunio, sic quòd à media nocte (qua secundum Ecclesiæ cõsuetudinem naturalis incipit dies) cibum, aut potũ nõ sumpserint, nisi fortè inter abluendum os guttulæ quædam transglutiantur, hoc enim sacramenti susceptionem non impediret. Siquidem esse ieiunum ieiunio Ecclesiæ non sufficeret quod nisi per extraordinariam aliquam refectionem præter Ecclesiæ morem, de quo Apostolus (Nos talem consuetudinem non habemus, nec Ecclesia Dei) non soluitur, vt per pharmacorum medicinalium sumptionem, aut potum saltem post prandium. Hoc autem institutum fuit ob tanti re-

Ieiuniũ naturæ quid.

1. Cor. 11.

Ieiunium Ecclesiæ quid.

uerentiam Sacramenti, quatenus singulari reuerentia conformiter ad Apostoli doctrinam diiudicetur, id est, ab aliis cibis discernatur, quod dominus Apostolis disponendum reliquit. Minor siquidem est reuerentia, (vt in pluribus) in pranso quàm ieiuno. Altera ratio est, vt prius quæratur cibus spiritualis animæ, quã corporalis, secundum illud Matthæi: Primùm quærite regnum Dei, &c. Hoc autem habetur in decreto Gregorii, & sumitur ab Augustino Epistola ad Ianuarium, vbi ait: Placuit Spiritui sancto, vt in honorem tanti Sacramenti prius in os Christiani Dominicum corpus intraret, quàm alij cibi, ideò vbique mos iste seruatur. Si dixeris non maiorẽ esse domino seruum ipsum, & propterea obseruandum esse factũ ipsius Christi, qui post cœnã hoc instituit, & exhibuit Sacramentum. Respondetur obediẽdũ quidẽ esse domini præceptis, veruntamen non omnia eius gesta nobis imitanda proponũtur, cùm 1. õ hoc fine omnia fecerit, sed pleraq; ad aliud insinuandũ, vt hîc, & cùm voluit circuncidi: vnde Augustinus loco iã citato. Nõ enim quia post cibos dedit dominus, ideò pransi, & cœnati illud accipere debẽt fideles, vt illi faciebãt, quos Apostolus redarguit. Nã Saluator quo vehementiùs commendaret misterij illius altitudinem, vltimũ hoc voluit infigere cordibus, & memoriæ discipulorũ, à quib⁹ ad passionem degressurus erat. Quo autẽ ordine deinceps sumeretur Apostolis, per quos & Ecclesias dispositurus erat, reseruauit docendũ. Quòd si

1. Cor. 11.
Matth. 6.
De consecr, dist. 2. can. Liquidò.
Tom. 2. epistola 118.
1. Cor. 11.

obiicias Apoſtolum dicētē, ſi quis eſurit domi māducet, vbi apparet quòd velit fideles prius comedere, quā ad Euchariſtiā accedāt. Reſpōdetur cū Auguſtino tātū abeſſe, vt Apoſtolus hoc voluerit, quinimò repræhēdit illos, qui prāſi Euchariſtiā ſuſcipiebāt: Nolebat igitur vt antequā ad Eccleſiā accederēt, comederēt, ſed poſteaquā ab Eccleſia receſſiſſēt. Obſerua poſtremò quadrifariā hoc Sacramētū percipi poſſe, Primò ſolum Sacramentum nō ſacramentaliter (ſic enim loquuntur) vt ſi Euchariſtia Pagano, aut hæretico infideli daretur, qui nō diſcerneret eā a cōmuni cibo. Et hi ſecundum Apoſtolū iudicium ſibi māducarēt & biberēt, non diiudicātes corpus domini. Secundò poteſt recipi ſacramentū ſacramētaliter, & nō ſpiritualiter quemadmodū fidelis ſyncerā habens fidē de ſacramēto in mortali peccato exiſtens, nullatenus cōtritus ipſum recipiat. Is, inquā, nō recipit ſpiritualiter, quia ſpiritualem effectum ad quē ordinatur huius ſuſceptio (qui eſt ſpiritualis animæ nutritio per gratiā à Chriſto collata) non recipit: Quinimò mortali nexu offendit, cùm iuxta Apoſtoli præceptū nō probet ſeipſum. Tertiò recipitur vtroque modo, videlicet ſacramentaliter, & ſpiritualiter à probo fideli, habente ſpē, fidē, & charitatem, cōtrito, & cōfeſſo actu, vel effectu. Is enim nō ſolū ſacramētū, nec ipſi⁹ effectū ſuſcipit, nā Chriſto ſpirituali cibo vnitur, & incorporatur ſecundum illud, Qui māducat meā carnē, & illud, Panis quem frāgim⁹, &c. Et quod Chriſt⁹ in ſpiritu dicebat

Euchariſtia quadrifariam ſuſcipi valet.

1. Cor 11.

Ioan. 6.

1. Cor. 10.

D. Aug. cibus sum grādiū, cresce, & māducabis me, nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. Hoc enim inter cibū corporalē, & spiritualē interest, quia corporalis in substātia aliti cōuertitur, sed in spirituali nutritione nutrius in cibū cōuertitur, quia per charitatē in ipsū trāsformatur. Vnde illud Ioā. Qui manducat me, ipsę viuet propter me, &c. Quartò sumitur solū spiritualiter, quod cōtingit his, qui iā Christo per vnā fidē cōiuncti propter tāti sacramenti reuerentiā (vt D. Bonau.) aut infirmitatē aliquā aut ob ministri penuriā à sacramēti abstineat susceptione, quib⁹ D. Aug. ait, vt quid paras dentē, & vētrē, crede, & māducasti: nam talis spiritualiter nutritur. Is verò Aug. locus nō de inferiori fide, sed de ea, quæ (assertore Paulo) per charitatē operatur, intelligitur. Hæc autē spiritualis māducatio potius fidei, quā charitati adscribitur, quia proprietas māducationis magis in actu fidei reperitur, ob id quòd credens masticet recogitādo, diligens autem nō incorporat, sed incorporatur potius: Vnde & alibi Augustinus. Nulli ambigendum est tunc quemque corporis, & sanguinis domini participem fieri, quando Christi membrum efficitur, nec alienari ab illius panis, calicísque consortio, etiam si antequam illum panem edat, & calicem bibat de hoc seculo in veritate corporis christi constitutus abscedat, quia illius sacramenti beneficio non priuatur, quando ille habere hoc quod illud Sacramētum signat, inuenitur. In illo enim Sacramento cor-

Lib. 2. conf.

Ioan. 6.

De cōs. dist. 2.

pus, & ſanguinem ſuum nobis commendauit, quod & fecit noſipſos, id eſt, cuius ſignatum fecit noſipſos, videlicet corpus Chriſti myſticum. Corpus ſiquidem Chriſti verum in Sacramento ſignum corporis myſtici: nam & nos corpus ipſius facti ſumus myſtica.

DIST. 9. QVÆST. VNICA.

Licet-ne cuipiam cum mortali delicto ad ſacram accedere ſynaxim?

In mortali eſſe peccato poteſt quis trifariam.

Trifariam contingit aliquē in mortali eſſe peccato: Primò actu ipſo, vt puta quia tunc actu inferiori (aſſenſum videlicet, mortali noxæ præbens vel exteriori) reipſa peccat: Et huic tantùm abeſt vt liceat accedere, quinimò nouo peccato ſic accedens delinquit, vt habet Apoſtolus: Qui manducat, & bibit indignè, iudicium ſibi mãducat, & bibit: Iudicium proculdubio propriæ punitionis: Incurrit enim (aſſertore Bonauētura) iuxta qualitatem, indignitatis pœnam, vel æternæ damnationis ſi fuerit in mortali, vel temporalis afflictionis, ſi in veniali fuerit. Aut ratione minoris reuerentiæ, modicæ deuotionis, &c. Per quod docemur quàm ſit cauendùm malé accipere bonum. Ecce enim factum eſt malum (non quidem in ſe, ſed ei, qui indignè accipit) dum malè accipitur bonum. Sicut contrà Apoſtolo factum eſt bonum, cùm bene accipitur, malum ſcilicet dum ſtimulus Satanæ patienter portatur. Ergo & mala proſunt bonis, ſicut Angelus Satanæ Paulo, & afflictio Satanæ

1. Cor. 11.

Euchariſtiã ſuſcepturo neceſſaria præparatio.

2. Cor. 12.

Iob,& Tobiæ:& Dauidi persecutio Saül. Et sácta obsūt malis, vt Iudæ corp⁹ Domini: Symoni mago baptisma, quia bono bene nō sunt vsi bonis sunt ad saluté, malis ad iudicium. Vnde qui mãducat, & bibit indignè, iudiciũ sibi mãducat, & bibit: nō quia res illa mala est, sed quia malus malè accipit, quod bonum est: Vnde in Deuteronomio, Iustè quod iustum est persequeris. *Deuter.16.* Secundò si iam præteriti peccati obliuione captus sit, cui⁹ nec eũ pœnituit, nec pœnitet. Is autem si fuerit ignorantia crassa, vel affectata, de qua noluit intelligere, vt bene ageret, & in quorũ persona ait Iob: Viam scientiarum tuarum noluimus, *Iob 21.* affectus propter quam non recolit peccatum, peccat quidé accedendo, licet minus offẽdat, quàm priùs. Propterea, inquam, peccat, quia nō semetipsum probauit, vt cuilibet per Apostolum præcipitur, Probet *1.Cor.11.* autem seipsum homo. Nihilominus quantũuis seipsum probet, ac conscientiam examinet, nequit esse certus, certitudine euidétiæ se esse dignum, sed certitudine fidei, & probabili (quæ ad dignè communicandum sufficit) qua plus tendit in vnam partem, quàm in alteram. Hoc *1.Cor.4.* auté constat ex Apostolo, Nihil mihi conscius, *Psal.18.* &c. & ex Psalmista, Delicta quis intelligit? &c. *Eccles.2.* Et ex Ecclesiaste, Nescit homo an odio, & cæt. Quamobrem si non fuerit negligentia crassa, quia sufficiens præcessit examinatio, non peccat Eucharistiã suscipiés, licet peccati alicuius, aut plurium oblitus fuerit, nam & ea dispositio morituro sufficeret. Tertiò si præteritæ noxæ

eum pœniteat, sed exomologesim, hoc est, sacramentalem confessionem non fecit. Hic dubio procul si confitendi opportunitas occurrat, prius confiteri tenetur, quàm Eucharistiam suscipere præsumat. Cuius ratio est, quia istud sacramentum est sacramentũ maius fidelium, vnde, credo sanctorum communionem, de qua re vide Cyprianum. Quamobrem non tantùm debet Deo reconciliari, sed & ipsi Ecclesiæ, vt dignè Ecclesiasticæ Sacramentum vnitatis suscipere possit. Sin autem confitendi facultas ei denegetur, eam vt habeat præstolare debet, nec cõmunicare præsumat, modò scandalum nullum subsequatur. Nam si scandalum aliquod inde proueniret, tunc vtique reminiscens peccati mortalis, modò conteratur, & cõfiteri proponat, communicare potest. quod accidere potest sacrificulo iã induto, & ad faciendum sacrum iamiam accincto. Consimiliter & cuicunque communicaturo eo die quo secundum religionis, collegij, aut Ecclesiæ consuetudinem fideles cæteri communicant. Tunc enim ad euitandum proximi scandalum confessionis delatio excusatur, modò oportuno tempore eam facere (vt dictum est) proponat. Hoc de mortali accipiendum est, quia de veniali non est necessariò confitendum, aut in particulari pœnitendum: sufficit enim quòd in generali venialia displiceant, nisi esset scrupulus conscientiæ, quo ambigeret an mortale sit an veniale, tunc enim cõfessarium, nacta tẽporis oportunitate, etiã consulere deberet. Obii-

Euchariſtiam ſuſcepturus confiteri debet.

Serm. 5. de lapſis.

cies fortasse capitulum illud, Omnis vtriusque sexus, quo præcipitur fidelibus, vt semel duntaxat in anno confiteantur, vnde sublequi videtur eum qui Eucharistiã suscipit, non debere toties cõfiteri, quoties illius sacraméti fit particeps. Respondetur capitulum illud non prohibere fidelibus, quo minus pluries in anno cõfiteantur, sed præcipit vt saltem semel id faciant. Nam in multis aliis specialibus casibus tenetur quis ad exteriorem pœnitentiam susceptione sacramentalis confessionis per agendam, vt cùm quis graui detinetur morbo, adeo vt de eius conualescentia desperetur. Vnde beatus ille seruus, quem cùm venerit dominus & inuenerit eum vigilantem, & cæter. Deinde exponẽs se mortis periculo, vt qui bella adeũt, aut similia aggrediuntur discrimina. Postremò & sacerdos celebraturus speciali lege ad hoc astringitur: pari ratione & quicunque communicaturus. Quòd si eam legem exquiras, eam tibi sanxit Apostolus, Probet autem seipsum homo, & cæt. Et Diuus Cyprianus. Obserua postremò quòd quamuis nullus certò, & euidenter (vt prædictum est) scire possit se à peccato esse prorsus immunem, nihilominus aliqua eius coniectura haberi potest. Potissimum per quatuor signa. Primùm cùm quis piè ac deuotè (vt ait Bernardus) verba Dei audit, iuxta illud Ioannis, Qui ex Deo est, & cæter. Secundùm, cùm quis se promptum ad bene operandũ inuenit: siquidẽ probatio dilectionis exhibitio est operis, assertore Gregorio.

Confessio in certis casibus necessaria.

1. Cor. 11. Serm. 5. de lapsis.

Coniectura quòd aliquis sit in gratia.

Ioan. 8.

Tertium cùm quis in futurum abstinere à peccatis proponit. Quartum cùm de præteritis dolet: Nam in his (vt dicit Gregorius) vera existit pœnitentia. Quapropter si quis per huiusmodi signa, diligenti suæ cõscientiæ discussione facta, ad communionem accedat alicuius peccati mortalis oblitus, non peccat, quin potius virtute Sacramenti peccati consequitur remissionem. Effectus autem sacramenti dignè suscepti duodecim assignantur, qui per duodecim fructus ligni vitæ designatur. Primò enim inflammat in suscipiente charitatem: Deinde reducit ad memoriam Christi passionem: Tertiò sustentat à casu ex propria proueniente infirmitate: Quartò roborat ad boni operationem: Quintò auget spem: Sextò purgat veniale peccatũ, & aliquando mortale, vt puta cùm quispiam attritus est, & non plenè contritus fuit, tunc enim Sacramenti susceptione attritio formatur, hoc est charitate decoratur, & fit contritio: Septimò reficit interna consolatione, Octauò dat vitam gratiæ: Nonò vnit Christo manducantem: Decimò fidem firmat: vndecimò munit contra dæmonis impulsum: Duodecimò remittit ardorem carnalis concupiscentiæ.

Eucharistiæ effectus. *Apoc. 22.*

DISTINCT. 10. QVÆST. 1.

Continetur-ne Christi corpus sub panis, & vini speciebus reipsa?

CHRIST

CHristi corpus verè, ac re ipsa in Eucharistia contineri, est simpliciter de substantia fidei, eo modo, quo cuiuslibet sacraméti veritas ad fidei alticulos pertinet, & refertur potissimũ ad eum articulũ, credo sanctorum cõmunioné. Ista enim veritas à principio ex quo Eucharistia fuit instituta, expressè fuit tradita, cuius fundamentum, & fulcrũ ex scripturis deducitur, nempe Matthæo, Luca, Marco, & Paulo, à quo hui⁹ sacraméti institutio describitur pleni⁹. Habemus igitur Christi verbũ manifestissimũ de Eucharistia, vbi de pane dixit, hoc, id est, hic panis (vt loquitur scriptura) seu expressi⁹, hoc est, contentũ sub panis speciebus, vt exponunt Theologi, est corpus meũ quod pro vobis datur, de poculo. Hic est calix noui testaméti in meo sãguine. Docet proinde Ecclesia catholica, hæc verba cœnæ dominicæ debere accipi in sua propria, & naturali significatione iuxta grãmaticũ sensũ, vt simplicissimè à Christo Iesu domino nostro prolata sũt, & ab Euãgelistis, & Paulo tradita. Nemo illorũ ponit vel significationé, vel figuram corporis, sed corp⁹. Omnes habét (est) non (significat) quod substãtiuè, nõ significatiuè accipi debet: Et pro nomina demonstratiua, hoc, & hic, iuxta moré omniũ linguarum nihil hoc loco aliud demõstrant, quã quod porrigitur, nec aliud est quod porrigitur, quã quod verba omnipotentia, & veracia Christi omnipotétis, & veracis sonant. Ita enim & Vulgarius ait, nõ dixit, Hoc est symbolũ, sed hoc est corpus meum, demõstratiuè

In Eucharistia Christi corpus, & sanguis vere continentur.

Matth. 26. Luc. 22. Marc. 14. 1. Cor. 11.

ne quis putaret ea quæ cernuntur typum esse. Neque vllus ali⁹ locus scripturæ adduci potest qui cogat interpretari verba cœnæ allegoricè. Nullū etiā scripturę testimoniū inueniri potest quod interpretetur verba cœnæ aliter, quā natiua sententia literæ sonat, præsertim cùm alios difficiliores, & obscuriores scripturæ locos Christ⁹, & Apostoli explicare soleant. Talis est similitudo illa de semine, de digito Dei. Itaque quā aperta sint ista verba, Accipite, comedite accipite, bibite, tam aperta sunt & hæc, Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus. Sed pater tenebrarum perspicua verba conatur obscurare, Paulus claris verbis dicit, Panis quem frangimus, id est distribuimus, & nobis inter nos cōmunē facimus, dū quisque suā partē sumit, nónne cōmunicatio corporis Christi est, qua simul nobis cōmunicatur corpus Christi. Item non diiudicās corpus domini, & reus erit corporis & sanguinis domini. Quātū verò attinet ad catholicū cōsensum firmum, probabilē, & obseruandū, luce clarius est veteris, & purioris ecclesiæ sententiā esse quòd verè adsit corpus dñi in cœna. Omnes enim vt vetustissimi scriptores in affirmatiua sic versati sunt, vt null⁹ illorū vel scripserit, vel docuerit istas negatiuas hæreticas voces, Panis non est corpus Christi, seu sub speciebus eius: Et cùm hoc cōmuniter sensisse Ecclesiam existimem⁹, quod isti docti, & pii ecclesiarū gubernatores scripserūt, nulla firma ratio inueniri, nulla certa causa adduci potest, quæ nos moueat aut cogat dissentire,

Matth. 13. *Luc. 11.*

Eucharistiæ testimonia.

vel recedere, à recepta ſententia veteris Eccleſiæ Græcæ, & Latinæ, Ireneus diſcipulus Polycarpi qui vixit anno domini 175. Quādo (inquit) & mixtus calix, & factus panis percipit verbum Dei, fit Euchariſtia ſāguinis & corporis Chriſti, ex quibus augetur, & conſiſtit carnis noſtræ ſubſtātia. Tertullianus, qui vixit anno domini 200. Caro, ait, noſtra, corpore, & ſāguine Chriſti veſcitur, vt anima Deo saginetur Origenes citans Apoſtolorum, & veterum eccleſiarum exēpla, & ſententias anno domini 261. ſepultus ſenex, & pauper ſic ſcribit. Volo vos admōere religionis veſtræ exemplis, Noſtis qui diuinis myſteriis intereſſe conſueuiſtis, quomodo cùm ſuſcipitur corpus domini, cum omni cautela, & veneratione ſeruatis, ne ex eo parum quid deſcidat, ne cōſecrati muneris aliquid dilabatur: reos enim vos creditis, & rectè creditis, ſi quid inde per negligentiam decidat Quòd ſi ad corp⁹ conſeruandū tanta vtimini cautela, & meritò vtimini, quomodo putatis eſſe minoris piaculi, verbū Dei neglexiſſe, quā corpus, eius? Cyprianus qui vixit circiter annū Domini 260. Panis (inquit) iſte quem dominus diſcipulis porrigebat non effigie, ſed natura mutatus, omnipotentia verbi factus eſt caro. Ambroſius qui idem ſentit de gratia & iuſtificatione fidei, quod nos docemus, vixit anno 388. ſub Theodoſio Imperatore, quem ſic allocutus eſt, Quomodo cruentis manibus accipies ſacrum Domini corpus? Qua temeritate ore tuo poculum ſanguinis pre-

In Exod. homil. 13.

tiosi percipies, cùm tantum iusti sanguinis fuderis, Augustinus, qui sepultã doctrinã de gratia Christi peculiarẽ illam sapientiam ecclesiæ de iustitia fidei viuæ, & charitate decoratæ ignotam mundo reuocauit, ac restituit, qui egressus est septuagesimũ ætatis suæ annum. Cúmque fœlici, & salutari gubernatione præfuisset ecclesiæ annis 40. vocat⁹ est ex his mysteriis ad immortalitatẽ anno domini 403. In maximo mœrore, cũ obsideretur ciuitas Hippona à Vvãdalis sic scribit: Liquidè apparet quãdo primũ acceperũt discipuli corpus, & sanguinẽ domini, nõ accepisse eos ieiunios. An autẽ ieiuni cõmunicare debeam⁹ 8. dist. quæ. 2S.. Hieronym⁹ qui sepultus est anno domini 422. nihil, inquit illo (Exuperio Episcopo Tholosano) ditius, qui corp⁹ domini canistro vimineo, sanguinẽ portat in vitro, Hilari⁹ qui vixit anno domini 400. De veritate, inquit, carnis, & sanguinis non est relictus ambigendi locus: Nunc verò & ipsius domini professione & fide nostra verè caro est & verè sanguis, & hoc acceptu, atque haustu id efficiunt, vt & nos in Christo, & Christus in nobis sit: atque sumos in eo per sacram cõmunitatem carnis, & sanguinis. Cyrillus Alexãdrinus. qui præfuit Ephesinæ synodo anno domini 433. sub iuniore Theodosio celebratæ, Attende (inquit) quòd panis, qui à nobis in mysteriis manducatur, non est tantùm figura quædã carnis; sed reipsa caro domini. Ioannes Chrysostomus Episcopus Constantinopolitanus, tempore Arcadii imperatoris anno domini 404.

Quando (ait) sacerdotem tibi corpus præbere videris, noli sacerdotis, sed Christi manum ad te porrigi arbitrari. Satis autē non est, vt ecclesiarum doctores tradant, & profiteantur sacræ scripturæ sententias, & sonent meras Apostolorum voces, multásque scripturas, & authoritates congerant, nisi eiusdē sine aliqua visuum proprium, natiuum, & literalem, seu grāmaticum sensum quem verba dant, relinquant, nec vllis prauis, incertis, ambiguis, nouis, & à veritate, ac principali continuáque sentētia alienis interpretationibus obscurēt, & deprauent, quod fieri solet à quibusdam ex summa ignorantia, à præfractis autē, & hæreticis magna temeritate, Quemadmodum Samosatenus furēs noluit verbum Dei λόγος, de persona interpretari: sed cōuenerunt vicini Episcopi, & probatissimi seniores, & ostēderunt ex ipsa narratione Ioannis, & aliis locis verbum intelligēdum esse de persona, & simul testati sunt hanc fuisse sententiā catholicæ ecclesiæ traditam. Inde vsque ab Apostolis nullo modo iudicandum est de verbo Dei ex carnali prudentia, sicut hæretici iudicant, qui non ex scriptura iudicant, quid sit sentiendum, sed ex se fingunt sententias, ad quas malè detorquent scripturas, cùm sententiæ sint sumendæ à verbo Dei, non verbum secundum sententias nostras torquendum. Qua in re quispiam ad Oecolampadium scribens eum accusat, Tu quidem (ait) homo disertus quosdam locos nimis callidè interpretaris, & ad tuā causam detorques. Impietas est sine re-

Verbi Dei natiuus sensus obseruandus.

Verbū Dei non est æstimandum ex carnali prudentia.

uotentia tractare ſcripturas,& illas ſicut ceram torquere,vt hodie cōgerunt ſententias ſcriptu ræ,pro ſuo arbitrio. Vna autem,& ſimplex eſt ſcripturæ ſententia, videlicet quam aperit ratio grammatica,habita ſemper ratione regularū fidei,& morum, eam noſtri pro viribus conati ſunt Eccleſiæ tradere,& dant operam, vt quàm ſimpliciſſimè interpretentur ſcripturas: non enim min⁹ flagitium illis videtur,grauiſſimas sētentias malè torquendo corrūpere, quā Publicanos publicā monetā adulterare. quare corruptelas rectæ doctrinæ ſtabilire, aut adiuuare non debem⁹,ſed cōſtāter reiicere,& execrari. Taliū corruptelarū authores nequaquam ſunt membra veræ Eccleſiæ tenenda. Eſt enim regula, ſi quis aliud Euāgeliū docet anathema ſit: mundus,& corda hominū impiorum, quia verbum non amplectuntur,aut magnifaciunt, anteferunt ſuā ſapientiā ſermoni diuino,quib⁹ etiā ſperſpicuè cōuictis ſatisfieri non poteſt,ſicut Athanaſius non ſatisfecit Arrianis, quo fit vt in hac contumacia magis excæcentur,ne videāt veritatē,vt eſt apud Paulū: Obſcurētur oculi eorū ne videāt. Pii reuerēter amplectūtur verbū Dei,acquieſcunt in dictis diuinis,cōtenti mandato iſto, Hic eſt filius meus dilect⁹, hūc audite,&c. cedunt verbo Dei, eóque innituntur. Dei ſapientiæ ſe ſubiiciunt,nec anteferunt humanā ſapientiā, ſed vt Paulus monuit redigunt ſe in hanc piā captiuitatem, vt obediant Chriſto. Verbū Dei eſt viuificū,& ſalutare bene vtentibus,exitium autē, & mors ſi eo malè

Rom. 11.

2. Cor. 10.

vsus fueris. Impii autē non possunt optimè vti verbo Dei, contaminãt illud carnali intellectu & humanis opinionibus: & sicut seipsos lædũt qui spinas gerunt, sic impius, qui verbum Dei tractat, se suo gladio iugulat citando sæpiùs contra se scripturas, quas pro se facere putat. Omnibus enim ætatibus petulantia, & ambitiosa ingenia, ad corrumpendam cœlestem doctrinam excitauit diabolus, quorum corruptelis multi errores in Ecclesiã inuecti sunt, & plurimi non satis firmi, & tenaces verbi submersi sunt. Imago talium impastorum, & corruptorum cœlestis doctrinæ depicta est in militibus Christum crucifigentibus. Vestes quæ tegunt, & ornant Christum sunt ipsæ sacræ scripturæ, vestes autem Christi alias scindunt in parte, de aliis sortiuntur, Ita quidam doctores Ecclesiæ veriùs Christi, & Ecclesiæ crucifixores, quàm doctore:, scripturas pro sua libidine in quas volunt partes scindunt, trahunt, atque retrahunt, atque sunt hæretici, & scismatici, quia falsa, atque violenta interpretatione scripturas lacerãt, cuiusmodi milites, seu doctores fuerunt. Ebion, Therint⁹, Samosatenus, Arrius, & quidã alii olim, nunc autem Caluinus, Lutherus, &c. quorum nõ est numerus. Quãdoquidē igitur nostræ Ecclesiæ in doctrina de Eucharistia nullum gignimus nouum dogma, nec vllam nouam opinionem, aut interpretationem, cum textu pugnantem fingunt, sed tantũ profitentur sententias prius in scriptis Euangelicis & Apostolicis traditas, & ostendunt quomodo

intelligant hæc dicta euāgelica,&apostolica& tunc verum intellectū ab Apostolis, eorūque discipulis,ac successoribus per verbū certū,& non ambiguū,purū,& incorruptū ad posteros transmissum esse asserunt.ideò necesse est illis ecclesiis accedere,consentire,ac parere, quēad modum iubet Christus adducta excōmunicationis cōminatione,audiendam esse ecclesiam pronunciantē iuxta verbū Dei rectè intellectū Nam cādidè & simpliciter testificantur de illo veteri cœnæ dominicæ dogmate,se illud ideò amplecti.quia non est cōmentitiū,aut nouum, sed vera authoritate, & deinde vniuersali orthodoxæ ecclesiæ cōsensu,& meliorū scriptorū testimoniis cōuinci se ostēdunt,eā sententiā quam profitētur veram esse. Ab hac autem dissentire,& quod peius est, eā impugnare nō est catholicorum,sed singularium, qui sectantur, non quod vniuersi sentiunt, iuxta verbum Dei rectè intellectū,sed quod sibiipsi fingunt,&eligunt circa,& cōtra verbū,aut cum verbo,sed confictis glossis deprauato.cùm autē hæretici asserunt hęc figuratiuè dicta fuisse,quemadmonum illud Ioannis, Ego sum vitis vera,& illud Apostoli, Petra autem erat christus: Hoc profectò christi intentioni aduersatur, quod ex Augustino ostendi facilè potest.solet (inquit) circunstantia scripturarum illuminare sententiā, nā ex pręcedentibus,& sequētibus intelligēda sūt media. Verꝰ igitur intellectus verborū christi,an figuratiuè loquatur an contrariò,ex pręcedētibus,&cōsequētibus ibidē colligi Potest

Ioan. 15.
1. Cor. 10
Ecclesiæ verba non accipi figuratiuè.
83. quæst. quæst. 69.

aut ex aliis ſcripturæ locis. Vnde cùm Chriſtus ait: Ego ſum vitis vera, ſubiunxit, & vos palmites, conſtat autem diſcipulos non eſſe palmites naturales, ſed duntaxat figuratiuè, quare & is locus figuratiuè accipi debet: ſed cũ dixit, HOC eſt corpus meum, ſubdit, quod pro vobis tradetur. Cùm etiam dixiſſet, Hic eſt calix ſanguinis mei, ſubdit, qui pro vobis fundetur: Ex quibus ſanè conſtat hoc non poſſe figuratiuè accipi, ſed de ſuo proprio, ac vero corpore, & ſanguine intelligi debere: Articulo aſcenſionis, & ſeſſionis Chriſti ad dexteram DEI patris omnipotentis quoque abutuntur phanatici, contra Sacramentum cœnæ dominicæ, corpus chriſti inquiunt ad cælos aſcendit, & ſedet ad dexterã DEI patris, ergo nõ eſt in pane. Nam vnum corpus nõ poteſt eſſe vno tempore in diuerſis locis, meũ corpus non poteſt ſimul, & ſemel Romæ, & Hieroſolymis eſſe: Ita nec Chriſti corpus ſimul in cœlis, & in pane. Quis hîc nõ deploret phanaticorum infamiam, cæcitatem, & errorem, qui de chriſto nihil ſublime ſentiunt, quàm de alio quopiam homine, & qui audent ipſam veritatem mendacii arguere, quæ dicit, Hoc eſt corpus meũ, Et Paulum, vas electum, erroris, qui ſcripſit, Panis, quẽ frangimus nonne eſt communicatio corporis Chriſti quaſi articulus aſcenſionis eiiceret corp⁹ dominicum è cœna, qui potius pani huic corpus, & poculo huic ſanguinem tribuit, & cœnæ reuerentiã, ac dignitatem confirmat. Nã articuli iſti reſurrectionis, aſcẽſionis, & regni Chriſti, doctrinam,

Luc.21.

Euchariſtia nihil adimit articulos Aſcenſionis.

& verba Christi declarant, atque confirmant, quibus Christus palàm declarauit diuinitatem, & omnipotentiam suam. Quòd enim ad dexteram Dei sedeat, æqualem maiestatem, potẽtiam, dominium, regnúmque possidens, ideò nihil minor est patre: dextera enim Dei est ipsa Dei potentia, regnum & maiestas: quæ dextera non tantùm supra in cœlis, quàm infra apud inferos est, velut ex Psalmista cognosci potest. Si igitur in cœlis ad dexteram patris sedet regnátque Christus, verax & omnipotens est, & hoc sua ascensione cõprobauit. Verum igitur quod dixit, & instituit in terris agens: miniméque aufert præsentiã corporis, & sanguinis ascensio. Ad hæc obiiciunt quòd Christus vidẽs aliquos propter prædicationem de Eucharistia ab eo abire, exposuerit seipsum dicens, Spiritus est qui viuificat. Quem locum pertractans Augustinus, ait, Spiritualiter intellige quæ locutus sum, non hoc corpus, quod videtis manducaturi estis, & sanguinem illum bibituri, quẽ effusuri sunt, qui me crucifigent, sacramentũ aliquot verbis cõmendari spiritualiter intellectũ viuificabit vos, caro autem non prodest quicquam: Ergo ex his verbis christi, & Augustini apparet, quod non intellexerit de corpore suo, nisi significatiuè. Respõdetur quòd his verbis Saluatoris & Augustini exponentium sese, nõ negatur verum corpus christi esse in Eucharistia, & à fidelibus sumi: sed his verbis Apostolos, & in his nos instruxit, quòd ipsius corpus non per partes dissectum, vt putauerũt illi dis-

Rom. 10. *Phile. 2.* *Psal. 118.* *Psal. 139.* *Ioan. 6.* *Super Psal. 254. tom. 8. & de cõsec. dist. 2. c. prima hæresis.*

cipuli,qui retro ierunt,ſed integrum, nec viſibiliter in forma humana,ſed inuiſibiliter in forma panis & vini,corpus &ſanguinē nobis traderet,id eſt,per oppoſitū modum, quo intelligebant Capharnaitæ, eſt ibi ſpiritualiter, & intellectualiter: Quem ſenſum Auguſtin⁹ confirmat dicens,ipſum quidem,& non ipsū corpus quod videbatur, ipſum quidem inuiſibiliter,non ipſum inuiſibiliter,in quo ſenſu diffuſè pertractatur de Euchariſtia ab Apoſtolo & à catholicis omnibus,vt prædictum eſt. Ad illud verò quod adnectetur,caro non prodeſt quid quam,Reſpondetur,caro inquantū caro,quatenus videlicet diſtinguitur à ſpiritu,non prodeſt quidquā ad dandam ſeruandámque vitā æternam: Vnde,quod natum eſt ex carne,caro eſt,Spiritus eſt qui viuificat,animā dat,& ſeruat vitam æternam. Obſerua ad diluenda argumenta aduerſariorū,quòd non dixerit,caro mea,ſiquidē contrarius eſſet ſibiipſi, cùm pri⁹ dixerit,Qui manducat meā carnem habet vitā æternam. caro enim chriſti,vt huiuſmodi, id eſt,vt iuncta filio Dei, & ſpiritui charitatis in anima chriſti dat vitam mundo.caro autem vt caro, ſimpliciter è regione ſpirit⁹ nec crucifixa nec mortua prodeſt. Verba quæ locutus ſū vobis ſpirit⁹,& vita ſunt,id eſt,ſpiritualiter intelligenda ſunt, & ita cōſeruut vitā,vel de ſpiritu intelligēda sūt, ꝙ videlicet is viuificet. Quòd ſi inquiras modū,quo chriſt⁹ incipit eſſe in Euchariſtia,cū nōmutetur,nec deſerat patris dextterà in cœlo,vt ait Aug. Donec ſeculū finiatur

1.Cor.11.

Ioan.3.

In Euchariſtia incipit eſſe Chriſt⁹ abſque mutatione.

De conſecr. diſt.1.

ſurſum eſt dñs. Reſpondetur quòd Chriſtus incipit eſſe ſub panis,& vini ſpeciebus, abſq; mutatione locali propriè dicta, qua licet deſeratur prius aliquis locus, & acquiratur alius nouus circunſcriptiuè, ſeu occupãdo ipſum, non deſerit locum, quem in cœlo habet, cũ huiuſmodi ſpeciebus recenter ſit præſens: Sed laxato vocabulo mutationis, poteſt dici mutari, quatenus videlicet acquirit nouum reſpectũ extrinſecus aduenientẽ ſuæ præſentiæ ad illas ſpecies. Ad locum igitur Auguſtini dicentis, corpus domini in vno loco eſſe oportet, Reſpondetur palã eſſe ibi Auguſtinum prorſus nullã mentionem cœnæ domini facere, iubet audire Chriſtum in euangelio loquentem, Quia ipſe coram nunc non doceat homines, loquitur igitur de cõuerſione viſibili, qualẽ eſſe oportet docentis, hanc negat competere Chriſto paſſim inter homines: Nec prætereà ſic Auguſtinus ait ſurſum
Mat. 15.
Act. 9.
eſſe dominum, quin locum illum ſi velit, relinquat, quod & faciet in die iudicii. Et idem effecit, cùm Paulo apparuit. Simile refert Egeſippus, cùm Petro apparuit è Roma diſcedenti.
In Eucharistia Christi corpus occupat locũ
Matt. 19.
Quòd ſi curioſiùs perſcruteris quonam pacto poſſit ibi verè Chriſti corpus eſſe ſine loci occupatione. Reſpondetur; apud homines hoc impoſſibile eſt, apud Deum autem omnia poſſibilia sũt. Quapropter ſicut poteſt facere actiuum, & paſſiuum ſine actione, vt apud Danielem de tribus pueris in fornace exiſtentibus, ſic
Dan. 3.
poteſt facere corpus, & locum ſine vbi propriè ſumpto, hoc eſt, locali & dimenſionis, & ex

consequenti maius quantum esse, cum minori quanto. Præterea quantitatem sine suo effectu qui est loci repletio, perinde ac calorē sine calefactione efficere valet. Quapropter licet christus in sacramento cùm sua quantitate existat, non tamen vtitur occupando locum. Vnde Hugo, Non est mirum si mirabilia operatur, Qui enim locum fecit, & locum in corpore, & corpus in loco, & qui fecit vt corpus vnum in vno loco esset, fecit sicut voluit, & si voluisset aliter facere, fecisset & potuisset. Nā & quando vult aliter facit, & Iob, si subuerterit omnia, vel in vnum coarctauerit, quis contradicet ei, vel quis ei dicere potest cur ita facis? Obserua interea quòd licet Christus contineatur tot' sub vtraq; specie, aliter tamen cōtinetur sub specie panis, & aliter sub specie vini: Ex vi enim Sacramenti continetur corpus Christi sub specie panis tāquam eius proprium signatum, sanguis verò, anima, & deitas continentur ibi cōcomitanter, quia corpus christi non est sine sanguine, anima, & deitate: sub specie autem vini cōtinetur sanguis ex vi Sacramenti, vt eius propriū signatū, corpus verò, anima & deitas, per concomitantiā, & sic panis conuertitur in corpus christi, & vinum in sangninem. Pleráque alia hic curiosiùs inquiri possent, vt puta an id corpus possit esse simul in diuersis locis. Deinde de proprietatibus, partibus, & actionibus corporis christi, vt est in Eucharistia, quæ sciens taceo. Viderit ille qui sic instituit, modò ego credā hîc & faciā quod ille dixit, & commisit.

Li. 2. de Sacramentis.

Iob. 11.

In Eucharistia aliter adest Christus speciebus panis, aliter speciebus vini.

Eucharistiæ mysteria nō sunt copiosè perscrutanda.

est,is autem est triplex,Primus vt hac sumptione adiuti recordemur passionis,&resurrectionis christi,& hoc testimonio fides cõfirmatur, népe vt cert⁹ sis nũc impletũ esse quod Esaias prædixit,ipse vulnerat⁹ est,sanati sum⁹,vt certus sis,inquã, christi corpus pro te traditum in morté,tua culpa flagellatũ,consputum,cęsum perfossum &in cruce immolatum,& sanguiné ipsius pro tuis delictis extergendiseffusum,teà peccatis,&peccatorũ mãledictione redéptum patríq;cælesti recõciliatum,passioné &meritũ christi tuã esse:inquit enim,quod ꝓ vobis traditur,sanguis ꝓ vobis effunditur. De hoc fine concionatur christus dicés, Hoc facite in meã cõmemorationé.vult nos retinere memoriam passionis,& ꝓmissi beneficii, nec vult tantum historiæ memoriã conseruari, sed vult vt hæc beneficia in vsu Sacraméti nobis applicemus. Nobis enim ista dicta sunt,nobis obseruãda in hæc veritatis verba spé fixã ponere cõuenit,his enim se nobis donat christus cum suo merito, sicut nobis natus est,& mortuus pro nobis:ita quoque meritum suæ passionis hoc sacraméto dispensat.cibus hui⁹ mensæ est corpus christi, quod pane exhibetnr : Potus huius cœnæ est sanguis filij Dei,qui poculo offertur:Vsus hui⁹ sacramenti est sãctificatio nostri, qua nostra cõscientia certificatur,& fides firmatur de voluntate Dei,promissione gratiæ,&condonatis peccatis.Secundus finis huius Sacramenti est, vt vicissim agamus gratias Deo in vsu huius sacramenti pro tantis beneficiis, pro immensa

Cap.53.

ſua miſericordia erga nos,& filio pro nobis dato,vt Cyprianus ait,pietas inter dona, & donata ſe diuidens,gratias agit tanti beneficii largitori. Tertius finis eſt, vt facti membra chriſti admoneremur de mutua charitate,quare Paulus ait: Sicut vnus eſt panis, ita vnum corpus multi ſumus, ſicut vſitata conuiuia ſunt ſymbola amicitiæ.

DISTINCT. II. QVÆ. I.

Eſt-ne poſsibilis rerum transſubſtantiatio?

Tranſſubſtantiatio quid.

TRanſſubſtantiatio (vt à nominis ratione exordiamur)eſt tranſitio totius totalis ſub ſubſtantiæ in ſubſtantiam; Totum autem ſyncathegorematicè hic accipitur, vt puta pro qualibet ipſius totius parte, vt hoc pacto ſecernatur à mutatione naturali,quę eſt quomodo qua quidem totum in totam mutatur, ſed vtrobique eodem manente ſubiecto, de qua Ariſtoteles. Porrò talis tranſitio, ſiue conuerſio ſoli Deo conuenit,quippe qui ſolus & creare,& annihilare poſſit. Qui omnia creauit Deus eſt,&c. Tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant & creata ſunt. Hac de re vide latiùs diſtinct.1.4.libri. Quòd ſi inquiras ad quod genus mutationis ſecundum Philoſophos refertur: Ad nullum profectò. Quádoquidem transſubſtantiatio non eſt mutatio propriè dicta,niſi extéſo vocabulo mutationem accipias pro habitudine ſucceſſionis vnius ſubſtantiæ ad alteram,

Li.5.de audit. Phyſ. et in libris de generat. & corrup.

Tranſſubſtantiatio ſolius eſt diuinæ potentiæ.

Heb.3.

Apocal.4.

ad alterã, corporis videlicet Christi ad panem ipsum, nec de hac locuti sunt Philosophi, cùm eam prorsus ignorauerint, Deũ autem res ipsas sic in alias cõmutare posse, nemo qui syncerè de omnipotẽtia sẽtit diuina, ambigit. Ait enim Ambrosi⁹, Si tãta vis est in sermone domini, vt inciperẽt esse quę nõ erant, quantò magis operatori⁹ erit, vt sint quę erant, & in aliud cõmutẽtur. Item ibidem & habetur in decreto, Non est minus dare nouas, quàm naturas mutare rebus. Ex quo concludit quòd sicut Deus potest dare nouas naturas rebus, quę prius non erant, ita potest mutare naturas earũ, quæ prius erãt, & transsubstantiare vnam in alteram.

Transsubstantiatio non aliquà mutationis species. *Lib. 4. de Sacramẽt. c. 4* *De cõsecrat dist. 2. Can. Reuera.* *Deus potest rem vnam in alteram transsubstantiare.*

DISTINCT. 11. QVÆ. 2.

Potéstne quoduis ens in aliud conuerti?

Non potest sanè creatura in deitatem conuerti, nec è contrariò ipsa deitas in creaturam mutari, quia nihil intrinsecum Deo subest diuinæ potẽtiæ, cùm omne tale sit necessarium simpliciter, & impossibile non esse, sed quælibet creatura in aliam semel commutari potest, cùm subsit omnipotentiæ diuinæ, & quantũ ad esse, & quã tùm ad nõ esse. Id autem constat ex Genesi, de vxore ipsius Loth in salis statuã versa, & ex Ioanne de vino in aquã verso. Et quanquam diuus Augustinus, & Boëtius asserant corpus non posse in spiritũ cõuerti nec contra, Respõdetur ipsos intelligere de potentia creata, non autem

Creatura in deitatem conuerti, aut contra nequit. *Creatura quælibet in aliam conuerti potest.* *Gen. 16.* *Ioan. 2.* *Lib. 7. sub. Gen. ad lit. cap. 4. Lib. de duab. naẽ & vna persona. Christi cap. 7.*

diuina, aut melius innuunt plura repugnantia inesse spiritui, vt in corpus cõuertatur, quã corpori, vt in aliud cõmutetur, Quemadmodum

Matt. 19. & Christ⁹ duo naturæ impossibilia adfert, attamẽ vnum altero facilius esse asserit. Facilius est (inquit) camelũ per foramen acus transire, quã diuitem intrare in regnum cœlorum. Necesse tamẽ est demas respect⁹, in quibus est essẽtialis dependentia, quãdoquidem huiusmodi in sua fundamenta conuerti nequeunt, perinde ac independenter creaturam Deus efficere potest.

DIST. II. QVÆST. 3.

Conuertiturnè in Christi corpus panis in Eucharistia?

Euchariſtiæ veritatis tres opiniones de off. missæ parte 3. ca. 26.

QVemadmodum refert Innocentius, circa Eucharistiæ sacramentum tres extitere opiniones. Prima in Eucharistia permanere panis, & vini substantias asserit, & nihil in eadem verè esse Christi & corpus, & sanguinem, cuius primus assertor fuit Berẽgari⁹. Deinde aliquot pòst seculis Anglus quidem Ioannes Vviclefius, & alter eiusdem nominis Vlsita illius discipulus nouitatis captatores, quorum sententia etiam placuit Luthero, ex cuius schola (vt qui libertatem proponit omnibus, & docet sentiendum de dogmatibus doctrinæ Christianæ, quod cuique ex scripturis visum fuerit, quod quisque suo ingenio intelligit) etiam Oecolampadij, Zuinglij Sacramẽtarij, atq; huiusmodi pestis hac in re illo pestilentiores (quippe qui solùm in signo Chri-

ſtum in Euchariſtia eſſe aſſeuerãt) prodierunt. Altera opinio fuit, quòd panis quidẽ nõ remanet, nihilominꝰ nõ cõuertitur in Chriſti corpꝰ, ſed deſinit eſſe, vel per annihilationẽ, vel per reſolutionẽ in materiã, aut per corruptionem in aliud. Tertia opinio eſt, quòd panis tranſſubſtãtiatur in Chriſti corpus, & vinũ in ſanguinẽ: Et hanc poſtremam (reiectis aliis duabus) ſemper tenuerunt fideles, quiq; omniũ tã orthodoxorũ, quàm hæreticorũ. Ad Berengariũ vſque vna hæc fides ſemper extitit, nempe cõſecratis in menſa dominica per ſacerdotis miniſterium pane, & vino, diuina virtute eorũ ſubſtantias in Chriſti corpꝰ, & ſãguinẽ cõuerti. Opinor propter tã clara Chriſti verba, quæ deſcribũtur ab Euãgeliſtis, & Apoſtolo, quippe qui nouiſſima cœna accepto, & benedicto pane diſtribuiſſe diſcipulis ſacramentũ ſub hac aſſeueratione & cõteſtatione cõſonãter, & cõſtãter affirmãt, accipite, & mãducate, hoc eſt: ſimiliter de calice, Bibite ex eo omnes hic eſt. Accepit panem, & vini calicẽ, & poſt benedictionẽ hoc ipsũ quod porrexit diſcipulis, affirmauit eſſe ſuum corpus, & ſanguinem, nec affirmationi veritas defuit. Vnde euidenter conſequens eſt illud ipſum nõ fuiſſe ſimul panem & vinum, cùm euidentem contradictionem implicet eſſe aliqua eſſentialiter, & ſubſtãtialiter diuerſa atque eadem eſſe ſubſtantialiter, atque eſſentialiter eadem, vt quod bos, & aſinus, vtrunque manens quod erat vnũ nihilominus ſit alterũ. Quando igitur ex verbis Chriſti manifeſtum euadit hoc

Euchariſtiæ panis, & vinũ in Chriſti corpus & ſanguinẽ trãsſubſtãtiantur.

In epist ad Iacob frat. dō de sacra. vest. vel vasis. In epist. ad Rom. In 3. c. eccles. hierar. Lib 2. epist. 3 & serm. de cœna Dom. In sermo. de myster. fidei ad Neophitos qui per octauas corpo. Christi legitur, & Lib. 4. de secre. cap. 5. lib. 1. aduers. Iouinian. In lib de salutari docum. & serm. 28. sup. Luc. 8. homil. 60 ad popul. Anthiochē. & de dignit. sacerd. lib. 3. cap. 4. Item in ser. de Euchar. lib 4. Orthodox. fid. c. 14. 1. Cor 11 In 22.

quod distribuit discipulis, fuisse verum Christi corp⁹ & sanguinē, ex dicto axiomate cōstat, idē nō fuisse panē & vinū: cui sententiæ si demonstrauerimus subscribere fidē ab initio per orbē Catholicæ ecclesiæ, nec nuper excogitatū, & introductū à scolasticis, vt illi falsò persuadēt, nō puto dubitationē quampiā, qui mentis & rationis cōpos est, cui poti⁹ assertioni assentiri debeat. Ita enim senserūt Clemēs papa Petri successor. Ignati⁹, Dionysius, Cyprian⁹ variis in locis, & maximè in sermo. de cœna domini, vbi ait: hoc sacramētū aliquādo Christ⁹ portionē vitæ æternæ apellat, aliquādo corpus suū, interdum carnē, & sanguinem, nonnunquā verò panem. Panis tamē iste in carnē, & sanguinem mutatus procurat vitæ non tā spirituali, quàm corporali & trāsitoriæ, vides ibi hoc verbo (mutat⁹) ipsi⁹ insinuarià Cypriano transsubstantiationē. Ambrosius dicit antequā consecretur panis est, vbi autē verba Christi accesserunt corp⁹ est Christi Hieronym⁹, Augustin⁹ ait cū de sacramētis tractarē dixi vobis quòd ante verba Christi quod offertur panis dicitur, vbi verba Christi deprōpta fuerint, iam nō panis dicitur, sed corpus appellatur. Chrysostom⁹, Damascen⁹, Theophilactus super illo Pauli, Calix cui benedicim⁹, & transformatur (inquit) verbis arcanis panis ille per mysticā benedictionē. cyrillus, cui⁹ sententiā: & prædictorū, causa breuitatis relinquo. Hi omnes asserunt in hoc sacramēto nō solū corpus christi, & sanguinē esse, sed etiam ineffabili Dei potentia mutari naturas panis & vini in id

quod nõ erant, ſcilicet in Chriſti corpus, & ſanguinẽ. Et licet trãſſubſtãtiationis vocabulo poſteriores vſi ſunt, nouo quidẽ vocabulo vſi ſunt ſed antiquã Eccleſiæ catholicæ ſẽtẽtiã explicãte. Huc accedit quòd de Sacramẽtis tenẽdũ eſt ſicut tenet ſancta Romana eccleſia, vt habetur in decretalib⁹. Atqui ipſa tenet panẽ trãſſubſtãtiari in corpus, & vinũ in ſãguinẽ, ſicut habetur in iiſdẽ decretalib⁹, vbi dicitur, Ipſe Ieſus chriſtus ſacerdos eſt, & ſacrificiũ, cui⁹ corp⁹, & ſanguis in ſacramẽto altaris ſub ſpeciebus panis & vini veraciter cõtinetur, tranſſubſtãtiatis pane in corp⁹, & vino in ſanguinẽ poteſtate diuina. Huc accedit & illud Ambroſij, vbi acceſſit cõſecratio de pane fit corp⁹ chriſti, & illud Euſebij Enicenij, Sacerdos inuiſibilis viſibiles creaturas in ſubſtantiã corporis ſui ſecreta poteſtate cõmutat, & pleraque alia habẽtur in diſtinct. 2. de cõſecr. vnde hæc deſũpta ſunt. Nec abitreris hunc intelligendi modũ humana adinuentum authoritate. EO ſiquidem ſpiritu expoſitæ ſunt ſcripturæ, quo conditæ: non enim (vt ait D. Petr⁹) volũntate humana allata eſt aliquãdo prophetia. Idcircò D. Paulus teſtatur ſe myſterium hoc à domino percepiſſe, ne humanũ iuſtitutũ Corinthij arbitrarentur. Quamobrẽ neceſſe eſt nobis redigere in captiuitatẽ intellectũ omnẽ in obſequiũ chriſti Si quis autem inter vos videtur ſapiẽs eſſe, in hoc ſeculo ſtult⁹ fiat, vt ſit ſapiẽs, &c. Vos ſtulti propter chriſtũ. Excludẽda eſt igitur naturalis ſuaſio, vt fides locũ habeat. Si alicubi reperias doctores, dicẽtes panẽ eſſe ſignũ

Ex de here. cap. ad abolendam.

Ext. de ſum. trin. cap. firmiter credimus. ¶ vna verò.

De conſecr. diſt 2 can. panis eſt.

Can Quia corpus, eadẽ diſtinct.

In epiſt. canon. c. 1.

1. Cor. 11.

2. Cor. 10.

1 Cor. 3. & 4. Cõtra Adunantium. cap. 12.

corporis Christi, vt Augustinum. Nō dubitauit dominus dicere, Hoc est corpus meū, cū daret signū sui corporis, & quod citatur de decreto, Quod videtur panis est, & calix, &c. Respōdetur in cœna signum est simul, & corp⁹ Christi. Signum est, quod sensu percipitur, corp⁹ christi quod ibi cōtentū credimus. Si rursus instes, Scriptura sacramentū hoc panē nuncupat, dicēs: Panis quem frangimus, &c. Et Euāgelistæ referunt quòd accepit Iesus panē, & gratias agēs dixit, hoc est corp⁹ meū. duo hîc exhibuit panem videlicet, & corpus suum. Respōdetur secundum Ambrosiū Chrysostomum, Augustinum, Theophilactum in illud Ioannis, Panis quem ego dabo, &c. quòd antequā cōsecretur panis est, vbi autē verba Christi accesserūt corpus est Christi. Attamen inquies etiā facta cōsecratione dicitur ab Apostolo panis. Hoc proculdubiò fit propter speciē remanentē, & quia panis anteà fuit. Solet enim scriptura vocare res quascūq; nominibus earum rerū ex quibus fiunt, vt cū dicitur homini, quid superbis terra, & cinis, &c. Et statua salis vxor Loth. Sicut etiā virga Mosis dicta fuit virga, quanquā conuersa fuerit in serpentem. In humanis videmus etiā quod in aliud mutatum est, suæ originis aliquādo nomen retinere. Nā si quis tibi vinum dederit, quod iam in acetum versum est, dices, ecce vinum quod mihi dederas. Insuper scriptura panē appellat, eò quòd comedi potest, quo pacto & māna panis dict⁹ est, & fili⁹ quoque Dei panis dicitur, quia spiritualiter mādu-

De cōsecr. dist. 2. can. qui manducat.
Eucharistiæ transsubstantiationi obiecta.
1. Cor. 10.
Lib. 4. c. 5. de Sacram.
Tom. 6. in ser. de Eucharist. ser. 28. super Lucam.
Ioan. 6.
Eucharistia quare panis dicatur.
Genes. 19.
Exod. 7.
Sap. 16.
Ioan. 6.

catus mẽtẽ reficit, vel panis dicitur hoc sacramentũ quòd reuera panis animæ sit, & Angelorum vitam æternam mundo ministrans vide canones coloniẽses. Et postremò quod adumbratũ specialiter in oblatione Melchisedech vt dicit Apostolus. vnde in Genesi. At verò rex Salẽ, &c. Et quomodo inquis non apparet nobis caro, sed panis? Vt nõ abhorreamus ab eius esu. Cõdescẽdẽte siquidẽ domino nostræ infirmitati talis apparet nobis mysticus cibus, quali alioqui assueti sumus, tum vt fidem tuam exerceat, quæ est de his quæ nõ videntur. Aduersus prædicta obiicies fortasse, sicut obiecit Oecolãpadius Echio illud Augustini, christi corpus dicimus, quod ex fructibus terræ acceptũ sumimus, sed non est aliquid acceptum ex fructibus terræ, nisi panis, & vinum: ergo nõ transsubstãtiatur. Respõdetur quòd quemadmodũ panis dicitur collect⁹ ex granis, ita species remanẽtes dicũtur collectæ, quia sunt aliquid collecti, & ita exponit Augustinus in illo loco. Deinde & obiicies Augustinũ super illud, vnus panis, &c. Sicut vn⁹ panis ex multis granis, & corp⁹ christi ex multis mẽbris, ita Ecclesia ex multis personis. Vnde consequitur Eucharistiam propter istam similitudinem significare corpus christi verũ, & mysticũ. Sed ex multis granis nõ colligitur aliquid significatiuũ nisi panis, Ergo ille manet in Eucharistia. Respondetur quòd species panis, & vini ita repræsentant corpus christi verum, & mysticum, sicut panis, cùm etiam ex multis granis fuerint collectæ.

Psal.78. Ioan.6. fol.54.lit.a. Heb.7. Gen.14. Lib.3.de Trin.c.4. Eucharistiæ transsubstantiationis argumenta 1.Cor.10.

DISTINCT. II. QV. 4. ET. 5.

Annihilaturne panis in hac conuersione?

EX prædictis in vltima resolutione satis supérque constat panis substã-tiam non manere cõuersione facta nec tamen ista cõuersione an nihilatur panis quandoquidem terminus ad quem transitus huius panis seu conuersionis non est purum nihil, sed corpus christi, quia etsi negatio panis concomitetur terminũ ad quem non tamẽ termin⁹ iste est omnino nihil, sed est in aliquo positiuo, nempe corpore christi Termin⁹ autem ad quem annihilationis nõ est purũ nihil, sicut & terminus à quo creationis, quocirca nõ dicitur panis annihilari. Porro hæc cõuersio vt verè exprimatur per propositionem aliquã, oportet alterum extremorũ in aliquo accipere addita præpositione de, vel ex, quæ ordiné innuat extremi ad extremũ. Hoc modo ex pane, vel de pane fit corp⁹ christi, quomodo Philosoph⁹ dicit quod ex aurora fit dies verè. Hæ autem præpositiones debent addi termino à quo. Potest etiã verè exprimi addita præpositione, in termino ad quẽ hoc modo panis trãsit in corpus christi. Et omnes aliæ enũtiationes vt veræ sint ad alterã istarum reducendæ sunt vt illud Ambrosij astruimus quomodo panis fit corp⁹ christi, Item vinum in calicem cum aqua mittitur, & fit sanguis Christi: sed secunda est magis propria, cũ nõ denotet cõmune manere, sicut denotat præpositio, ex, si propriè accipiatur.

Eucharistiæ panis non annihilatur.

Pro 5. quæst.

2. Metaphy c. 3.

Eucharistiæ trassubstantiationis expressio.

de Sacramentis. c. 4.

DISTINC. II. QV. 6.

Vtrum solus panis triticeus sit huius Sacramenti materia debita?

MAteria debita consecrationi corporis Christi, est panis triticeus aqua elementari compactus, vt habetur in decreto. Ratio huius præcipua est, qua christus sic instituit, & tali materia (vt creditur) vsus est: & huius congruentia accipitur ex illo Ioannis. Nisi granum frumenti, &c. vbi se christus grano frumenti comparat, quem locum edisserens Augustinus & habetur in glosa ordinari (quia in Ioannem non reperi) frugum, cùm sint multa grana nulli se comparat, nisi illi vnde mos cœpit Ecclesiæ, de hoc solo grano conficere corpus Christi. Altera congruentia huius institutionis est quòd cum hoc Sacramentum sit signum nutritionis spiritualis congruè instituitur in pane triticeo, qui est principale nutrimentum corporis, non sufficit ad hoc pasta etiam triticea cùm non sit cibus vsualis, nec conueniens nutrimentũ, nec etiam amidum, aut alter panis quare si in eis cõficere attentaret sacerdos peccaret vtique, & nihil efficeret, nihilominus si ex ignorantia hoc faceret, nõ esset idololatra, nec causam idololatriæ populo traderet, quia quãtum in se est supponit materiam idoneã, & à se inaliis adorandam. Adde quòd adorant sub cõditione tacita. Sed an requiratur quòd panis sit fermentatus, vel azimus maiorẽ habet difficultatẽ, propter diuersas assertiones Ecclesiæ Græ-

Eucharistiæ materia.

De consecrat. dist. 2. can. 10. & canone Nõ oportet & can. seq.

Ioan. 12.

Quantum ad panem.

De Eucharistiæ materia Græcorũ opinio. cæ,& Latinæ. Dicũt enim Græci quòd necessariò oportet panem esse fermẽtatum, vnde & tenẽt quòd Latini nõ cõficiãt: id autẽ astruere nitũtur variis rationibus. Dicũt enim imprimis quòd Christus sic instituit. Nã (vt aiunt) passus est luna 14. falsũ est, immò luna 15. vt impleretur figura legis de agno paschali, qui immolabatur luna 14. Dico quod illa hora immolationis agni erat initiũ lunæ 15. Planum autẽ est quòd die præcedẽte passionẽ Christ⁹ hoc sacram. instituerit, tũc autẽ luna videlicet 13. panis fermẽtat⁹ Iudæis erat in vsu. Deinde hoc astruunt ex

Ioan. 18. illo Ioãnis, Iudæi nõ introierũt in prætoriũ, vt nõ cõtaminarẽtur, sed mãducarẽt pascha. Pascha autẽ interpretãtur de agno paschali (falsa est hæc interpretatio, nã intelligitur de panibus azimis) & is debebat comedi luna 14. ex quo colligunt Christũ eo die traditum fuisse Pilato & pridie Christus cœnã fecit. Afferunt & illud

Ioan. 13. Ioannis: Ante diẽ festum paschæ, &c. Et illud

Matt. 26. Matthæi: Quomodo Iudæi cogitauerũt occidere Christũ dicẽtes, non in die festo. Ille autẽ dies festus principalis (vt ipsi aiũt) erat luna 15.

Num. 28. iuxta illud Numeri, Decimaquarta die primi mẽsis pascha erit, & decimaquinta die solẽnitas, ergo de illo intelligitur in Ioãne, cũ dicitur, ante diẽ festũ paschæ. Sed hæc græcorũ opinio est falsa, Nã Christ⁹ luna 15. pass⁹ est, per cõsequẽs instituit sacram. 14. Quod probatur per

Matt. 26. Græcorum opinio refellitur. illud Matthæi, Prima die azimorũ quæsierunt discipuli, vbi vis parem⁹ tibi comedere pascha.

Marc 14. & Marci, Prima autem die azimorum quando

pascha immolabant,&c.Dicebatur verò prima dies azimorũ, propterea quòd esset initiũ solennis diei sequentis, quæ erat prima dies azimorũ incipiẽs in vespera lunæ 14.Ideò nõ erat propriè prima dies azimorum:& Lucæ,Venit dies azimorũ,&c. Ex quib⁹ cõstat quòd prima dies azimorum scilicet luna 14.comedit Christus agnum paschalẽ iuxta illud Numerorũ vt priùs allegatũ est,&,15.die erat solẽnitas,id est, prius dies integer solẽnis solennitatis paschæ, & illa die passus est Christus,& sic hora à lege præscripta scilicet 14.die mẽsis primi,(qua comedi debuit Agnus paschalis) verum agnũ discipuli comederẽt:Ex quibus cõsequitur Christum nõ confecisse in fermento,sed in azimo. Siquidem azimis tunc Iudæi vtebãtur.Quatenus autem obiectis Græcorũ satisfacere valeas obserua nomen paschæ,vt habet Innocentius, quinq; modis accipi.Primò pro solẽni die azimorum,qui erat luna 15.quomodo accipitur à Ioãne,cũ ait,ante diẽ paschæ,&c.Et à Luca,appropinquabat autẽ dies azimorũ, qui dicitur pascha,& in Leuitico.Secũdò pro die,in cuius vespera comedebatur agn⁹,qui erat luna 14.& hoc modo acceperũt tres Euãg.cũ referũt Apostolos dixisse christo,quò vis eam⁹,& paremus tibi comedere pascha,&in Exodo,ac in Numeris. Tertiò pro hora immolationis agni, quæ erat pars diei 14.& sic accipitur à Matth. Scitis quia post biduum pascha fiet. Quartò pro agno,qui immolatus edebatur, vt est apud Lucã,necesse erat occidi pascha.Quintò pro pa-

Luc 22.
Num.28.
Pascha acceptio.
De off. Missæ par. 3.c. 16.
C. 13. Ioã.
Luc 22.
Leuit.23.
Exod.12.
Num.28.
Matt.26.
Luc 22.
Ioan.18.

nibus azimis, vt est apud Ioannem, vt nō cōtaminarētur, sed vt mādučarent pascha. Hæc proinde varia nominis paschæ acceptio Græcis imposuit qua planè accōmodata facilè eorū argumentationib⁹ respōdebis. Nō est tamen necessariū simpliciter, seu de necessitate Sacramenti panē cōsecrabilē esse azimū, quandoquidem potest absolutè fermētat⁹ esse. Nā azim⁹, & fermētat⁹ secundū Augustinū, nō differunt quātū ab substantiā, seu speciē. Quocirca nec negam⁹ Græcos verè coficere. Huc accedit, quòd in cōsilio Florentino sub Eugenio 4. fuerit sancitū in azimo, vel fermētato pane triticeo corp⁹ christi veraciter cōfici, sacerdotésq; in altero ipsū dñi corp⁹ cōficere debere vnū quēq; iuxta suæ Ecclesiæ siue Occidētis, siue Oriētis cōsuetudinē. hoc autē factū fuit pro pace, & vnione Græcorū & Latinorum, insuper tēpore. Leonis 1. Papæ fuit cōstitutū, quòd cōsecraretur infermentato & id quidē ad extinguendā hæresim Ebionitarum, qui asserebant Christianos debere Iudaizare, & pascha suū more Iudæorū cōficere in azimo. Sed extincta illa hæresi Occidentalis ecclesia rediit ad primā cōsuetudinē institutioni christi cōformē, & ꝓmulgationi factæ per apostolos. Ecclesia enim nacta occasione aliqua statuere potest, quæ subinde cessāte tali causa mutare valet. Veluti in primitiua Ecclesia baptisabāt in nomine christi, quò illi⁹ nomē apud omnes celebri⁹ haberetur. Sed de necessitate ministri oportet sacerdotē ecclesię, Latinę seu romanę in azimo cōficere, sec⁹ grauiter peccaret.

Lib. de azimo, & fermentato.

An Eucharistia debeat fieri in azimo.

Sess. 16.

DISTINCT. II. QV. VLT.

Vtrum solus vitis vinum sit Eucharistiæ materia debita?

VInum haud dubiè naturale expressum de vua, & nullum aliud, siue artificiale, siue pomorũ, (quippe quia non sunt vina simpliciter, sed secundum quid, & æquiuocè) est conueniens materia conuersionis, & in sanguinem. Et principalis ratio huius est, quia Christus sic instituit. Congruentia autem quia principalis nutritio quæ est potus in vino consistit, iuxta illud Psalmistæ, vinum lætificat cor hominis, & de hoc habetur in decreto, vbi etiam habetur, quod vinum debet esse de vua expressum. Nam quandiu liquor est in vua magis habet rationem comestibilis, quã potabilis. Huic autem vino apponere aquam non est necessarium simpliciter, nec de necessitate Sacramenti, quia etiam quando oposita est non conuertitur in sanguinem, nisi prius sit conuersa in vinum. Græci etiã non apponunt (vt dicit Innocentius) est tamen propter præceptum Ecclesiæ de necessitate ministri. Nam & Christus vinum aqua delibutum consecrauit, vt habet Damascenus, & piè id creditur, cum in Iudæa sint vina fortia, & Christus admodum sobrius. congruentia autem est propter mysterium, vt significetur populum vniri Christo, iuxta illud, cũ in calice aqua vino miscetur popul⁹ Christo vnitur, id est, copulandus significatur per fidẽ, & Sacramenti perceptionẽ. Et in Apocalypsi habetur, Aquæ multæ populus multus.

Eucharistiæ materia quatum ad vinum.

De consecrat. dist. 2. can. dedicimus, et can. seq.

Vino consecrabili debet apponi aqua De off. Missæ.

Lib. 4. c. 14

De consecrat. dist. 2. can. omne.

DIST. 12. QVÆST. VNICA.

An in Eucharistia accidentia existunt absque subiecto?

Accidẽs dupliciter capitur.

ACcidens bifariam accipi potest, Primò pro per se significato, & sic est respectus extrinsecus adueniens inhærentis ad illud cui inhæret, cuius videlicet fundamentum est accidens absolutum; & terminus est subiectum talis accidentis. Huiusmodi autẽ accidẽs sine subiecto esse nequit. Si enim actu inhęreat habet subiectũ actu, si aptitudine aptitudine. Patet, quia respectus est habitudo essentialis inter duo extrema. Secundò accipitur pro fundamẽto talis respectus, vt puta pro accidente absoluto, & huiusmodi sine subiecto, cui actu inhæreat, esse potest. Quod hinc astruitur, quia nulla est dependentia simpliciter necessaria alicuius accidentis absoluti, ad aliquod quod nõ est de ei⁹ essẽtia, nisi ad causam extrinsecam simpliciter primam, scilicet Deum. Subiectum autem non est de essentia accidentis, quia tunc homo albus non esset ens per accidens, quod est contra Philosophum. Ergo dependentia actualis accidentis ad subiectum, non est simpliciter necessaria. Voco autẽ simpliciter necessariam, cuius oppositum includit cõtradictionẽ. Maior, seu prima propositio probatur, quia actionem cuiuscunque causæ extrinsecæ, respectu cuiuscũque effectus

Accidens absolutum sine subiecto esse potest.

5. Metaph.

perfectè ſupplere poteſt prima cauſa, quia habet in ſe omnẽ talẽ vim & actionẽ ẽminentius quã ſecunda cauſa. Licet autem accidens abſolutum poſſit eſſe abſq; tali inhærentia actuale ad ſubiectum, tamen non poteſt eſſe quin habeat aptitudinem ad inhærendũ ſubiecto, quia talis habitudo eſt propria paſſio cõſequens naturam accidentis idẽ realiter cum ipſo. Ex quibus fatendum eſt accidẽtia in Euchariſtia ſine ſubiecto exiſtere, quia ibi nõ eſt ſubſtantia niſi corporis, & ſanguinis Domini, quæ non afficitur illis accidentibus. Nõ enim corpus Chriſti talem in ſe formam habet, ſed qualis in iudicio apparebit, nec afficiunt aërem, quia ipſorũ nõ eſt capax. Remanẽt ergo illa accidentia per ſe ſubſiſtentia ad myſterij ritũ, ad guſtus fideiq; ſuffragium, quibus corpus Chriſti habens formam ſuam, & naturã, regitur. Obſerua tamen duplex eſſe accidentis ſubiectum: Quoddam quod vltimatè terminat eius dependentiã, ſeu ipſam ſuſtentat, ſic quòd nihil aliud terminet, & ſic ſubſtantia dicitur ſubiectũ accidentis, & hoc modo omne accidẽs eſt ibi ſine ſubiecto. Alio modo ſubiectũ accidentis dicitur, quod proximè terminat eius dependẽtiam, ſeu illud cui immediatè inhærent, licet non vltimatè, & hoc modo non omne accidens eſt ibi ſine ſubiecto. Albedo enim inhæret immediatè quantitati, & ſecundum eius extenſionem extenditur. Si enim virtute diuina fieret ſine quãtitate, eſſet indiuiſibilis, & inſenſibilis potentia propinqua, quia nõ eſſet ſub modo cõuenienti

Accidens abſolutum abſque aptitudinali inhærentia eſſe non poteſt.

In Euchariſtia ſunt accidentia ſine ſubiecto.

ſpecies panis, vel vini, cùm ſit totum in qualibet parte. Quia verò Deus inſtituit non conſeruare ibi corpus Chriſti, niſi quãdiu manent accidentia, quæ nata ſunt efficere ſubſtantiam panis, vel vini iam conuerſa, ideo in inſtanti corruptionis huiuſmodi accidentium ſiue per digeſtionem, ſiue aliâs, redit actione diuina talis ſubſtãtia, qualis nata effici accidẽtibus conſequentibus, ſeu qualem generaſſet natura de pane corrupto. Hinc eſt quòd huiuſmodi ſpecies nutriunt, & ipſis corruptis generantur vermes. Hoc autem facit Deus ad meræ fidei meritum. Si enim videremus ex ipſis ſpeciebus nihil generari, experimẽto cognoſceremus eũ eſſe ſub illis ſpeciebus panis & vini. Obiicies fortaſſe Ariſtotelem dicentẽ quòd non ſit poſſibile aliquod accidentium eſſe ſine ſubiecto: *7. Metaph.* Reſpondetur quòd hoc quidẽ philoſophi admitterent, qui ponunt ordinem cauſarum ſimpliciter neceſſarium, vt patet ex eodem Ariſtotele, adeò vt aſſeuerent primam cauſam non *8. Phyſi. 81.* poſſe agere ſine ſecundæ cauſæ concurſu. Subiectum autem quandam efficientiã habet reſpectu accidentis, Habet enim ſe vt materia, in qua: nam naturaliter ipſum ſuſtentat. Quapropter aſſerunt ſine ſubiecto accidens non poſſe eſſe. Atqui nos non ponimus huiuſmodi ordinem cauſarum ſimpliciter neceſſarium. Concedimus enim quòd quidquid poteſt agere cauſa prima cũ ſecũda, hoc poteſt ſe ſola. Deinde obiicies Boëtium aſſerentem quòd accidentis eſſe eſt in eſſe: Reſpondetur quòd in-

5. Met. telligit de inhærentia actuali, non autem apti-
7. Met. tudinali. Postremò ratiocinaberis posterius essentialiter non posse esse sine priori, Atqui accidens substãtia est posterius, Ergo non potest esse sine ipsa. Respõdetur quòd Aristoteles intelligit posterius nõ posse esse sine priori quod necessariò actualiter præsupponit, accidens autem non sic præexigit substantiam, sed tantùm aptitudinaliter.

DIST. 13. QVÆST. I. ET 2.

Num sola diuina actione, & non item à quolibet sacerdote Eucharistiæ sacramentum confici possit?

Eucharistiã cõficere quibus competat. EVcharistiam conficere bifariam alicui competere potest, Primò veluti causæ principali, & hoc pacto soli competit Deo, vnde illud Ioãnis, Panis quem ego dabo, &c. & sapientis, Panem de cœlo præstitisti eis. Chrysostomus inquit, Humanæ virtutis non sunt hæc opera, &c. Augustinus, & habetur in decreto, Mysterium corporis, & sanguinis diuini perficitur virtute Spiritus sancti. Et sequitur, Sicut Christus est qui baptizat, ita ipse est qui per Spiritũ sanctum hanc suam efficit carnem, & transfundit in sanguinem. Gregorius, Vnus idémque Spiritus sanctus in tota Ecclesia inuisibiliter mysteria corporis Christi & operando sanctificat, & sanctificando benedicit. Secũdò conficere Eucharistiam

Ioan. 6. Sapien. 6. Homil. 83. Lib. de corpo. Domini. 1. q. 1. can. inter Catholicam. 1. q. 1. can. multi secularium.

potest competere alicui, vt causæ instrumentali, vel magis propriè, vt ministro, & hoc modo conficere bifariam accipi potest, primò absolutè, siue de facto, sic videlicet, quòd si attentet facere, efficit quod intendit: secūdò ordinatè, seu de iure, ac licitè, & hæc distinctio generalis est in omnibus sacramentis. Quandoquidem plus requiritur ad licitè ea administrāda, quàm ad simpliciter, & de facto. Si igitur loquamur de facto seu simpliciter, & absolutè conficere, quiuis sacerdos ritè ordinatus, siue bonus, siue malus fuerit, siue fidelis, siue hæreticus, aut ab Ecclesia præcisus, seu excommunicatus, suspensus, interdictus, vel degradatus, modò consecrationis verba super materiam debitam proferre possit, cum debita intentione faciendi quod Ecclesia facit, hoc conficere sacramentum potest, & si præsumat, verè conficit. Hoc patet ex Augustino, & citatur in decreto Gratiani, vbi dicitur Intra Catholicam Ecclesiam in mysterio corporis, & sanguinis Domini nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur sacerdote, quia non in merito consecrantis, sed in verbo perficitur creatoris, & virtute Spiritus sancti. Item Gregorius & citatur in decreto, Putant quidem communionē corporis minus esse sanctificatam, si illorum fiat officio, quorum vita videtur ignobilis. Heu in quàm magnum laqueum incidunt, vt diuina & occulta mysteria plus ab aliis sanctificata posse fieri credāt, cùm vnus idémq; Spūs sanctus in tota ecclesia inuisibiliter ea misteria & operādo

Eucharistiā administrare de facto, aut de iure.

Lib. 2. de corpo. domini 1. q. 1. ca. Intra catholicam.

1. q. 1. can. Multi secularium.

ſanctificet,& ſanctificãdo benedicat: ſiue ergo per bonos, ſiue per malos miniſtros intra Eccleſiam diſpenſetur, ſacramentum tamen eſt, quia Spiritus ſanctus viuificat, nec bonorum diſpenſatorũ meritis ampliatur, nec malorum attenuatur in ſe: Et idem de aliis ſacramentis tenendum eſt. Quia diuina ſolũmodò eſt hæc virtus, ſiue poteſtas, non humanæ efficaciæ. Ratio ad hæc adiici poteſt, Quia apud talẽ miniſtrũ ſemper remanet character ſacerdotalis indelebilis. Nam Deus noluit miniſtros poſſe huiuſmodi characterẽ amouere, licet ipsũ priuilegio ſpolient clericali, quod non eſt ordini eſſẽtiale. Vnde Apoſtol⁹, Nõ dedit nobis Domin⁹ poteſtatẽ in deſtructionẽ, ſed in ædificationem. Quare regula illa topica, Facilius eſt deſtruere, quàm conſtruere, nõ conceditur de miniſterialiter agente in ſacramento ſicut manifeſtè patet in matrimonio, nam vir & mulier mutuo conſenſu contrahũt, qui per diſſenſum adinuicem diſiungi nequeunt. Intelligitur ergo illa regula de cauſis eſſentialibus. De hoc etiam habetur in iure canonico. Nihilominus ſolus id poteſt ſacerdos, vt puta de facto conſecrare, vt patet ex decretalibus, vbi dicitur, Hoc ſacramentum nemo poteſt conficere niſi ſolus ſacerdos, qui ritè fuerit ordinatus ſecundum claues eccleſiæ. Quòd ſi exquiras ex ſcripturis ſacris huius decreti fulcrum, illud proculdubio ex verbo Chriſti: Hæc quotieſcũque feceritis, &c. ſolos diſcipulos alloquentis, colligitur. Nam illi ſoli cum eo recũbebant,

2. Cor. vlt.

1. qu. 1. can. Quod quidẽ

ext. de ſum. tri. c. firmiter credim⁹. Solus ſacerdos conficere poteſt.

Matth. 26.

vt constat ex eo quod ait Christus in mensa, Vnus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino, &c. Item cùm contentio esset inter eos, quis esset maior, subditur, Et vt sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus israël. item apud Matthæum, ait Petro, an putas quòd nō possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorum: quasi dicat loco duodecim Apostolorum, aut saltem non alloquebatur alios ab Apostolis, quàm discipulos, quorũ forte aliqui ministrabant (vt B. Martialis) quilibet in ecclesia non succedunt nisi sacerdotes. Siquidem Apostolis succedunt Episcopi, & discipulis presbyteri, vt habetur in decreto. id etiam colligi potest ex illo Pauli, Panis quem frangimus: nos videlicet Apostoli, & discipuli Domini: Si enim fidelis quilibet cōficere posset, non oporteret aliquem alium aliis frangere, sed quilibet seipsum communicaret de suo sacrificio. Præterea hoc fuit adumbratum in Ozia Rege, qui renitētibus sacerdotibus adolere ausus fuit, & manus eius leprosa facta est: de Chore, Dathan, & Abiron qui sacerdotium sibi vēdicarè volētes contra Dei decretũ, iusto Dei iudicio à terra absorpti sunt, & perierũt. Si autē loquamur de iure, vt puta quisnã debitè, & licitè consecrare potest, solus vtiq; sacerdos omni carēs impedimēto, tã ex parte sui, quàm aliorũ cōcurrentiũ ad rite celebrãdũ. Ex parte autē ministri nō tãtùm impedit culpa, sed etiã pœna canonica (quæ est prohibitio alicuius

Matth. 14.
Luc 22.
Matt. 26.
Dist. 21. can.
In nouo testamento.
1. Cor. 10.
2. Par. 26
Num. 26.
Euchariſtiã de iure quis conficere potest.

actus exercendi, vel gradus recipiēdi, qui aliàs non prohibito competeret) vt excommunicatio, suspensio, irregularitas, degradatio, depositio, symonia, infamia. Prohibetur etiam sacerdotibus, qui sunt publici peccatores fornicarij, vsurarij celebrare. Item mutilatis, vel horribili infirmitate correptis, vt lepra, aut alio morbo, his enim prohibet ecclesia celebrare propter sacramenti reuerentiam, vt patet ex iure canonico. Figura autem habetur in Leuitico, Homo de semine tuo, &c. Ex parte autem aliorū concurrentium sunt primò ornamenta, vt habetur in dicto iure canonico, vbi dicitur, quòd vestimenta ecclesiæ, quibus Deo ministratur, debēt esse sacrata & honesta, quæ aliis vsibus applicari non debēt. Quòd si hæreticus dixerit hoc non haberi in Euangelio, falsum est: Ait enim Christus, Hæc quotiescūque feceritis, & Apostolus, Mortem Domini annunciabitis donec veniat. Quantò autem magis accedit sacerdos ad Christi passionē, tantò amplius facit in eius memoriā, & significātius exprimit passionem, atque indumēta proximè Christi repræsentant passionē, vt amictus, velum, quo eius facies fuit velata, alba, vestē qua eum induit Herodes, & sic de singulis. Quare consonum est euangelio, & doctrinæ Apostoli huiusmodi vti indumentis. Deinde requiritur locus cōueniens, vtpote per episcopū sanctificatus, ecclesia videlicet cōsecrata, vel altare, & quod nō sit is locus interdict⁹, istud habetur in decreto, nisi in causa necessitatis, vt habetur ibidē. Si dixeris (vt hæ

Diss. 55. & extr. de cor. viciat.

Leuit. 21.

Missæ indumenta.

De consecr. dist. 1. can. Vestimenta.

Missæ dicēdæ locus cōueniens.

De cōsecra. dist. 1. can. Sicut & seq.

retici) hoc non haberi ex euangelio, cùm Paulus velit omnes omni in loco orare, hoc sanè falsum est, quandoquidē ex euangelio habetur locum orationis nō debere esse prophanū. Ait enim Christus, Domus mea domus orationis vocabitur. Hoc autē fuit adūbratū in templo Hierosolymitano à Salomone dedicato, & in tabernaculo per Mosen sanctificato. In huius etiā figurā Iacob erexit lapidē, & si vera sunt, quæ à maioribus accepimus, Christus dedicauit Ecclesiam sancti Dionysij in Galliis, Michaël in Apulia, Angeli ecclesiam beatæ Mariæ de Angelis Assisij. Desideratur & lumen. Hoc fuit adumbratum in Leuitico, Ignis autem semper ardebit in altari meo. De qua re vide Hieronymum aduersus Vigilantium. Calix enim, & patina debent esse ex auro, argento, aut stanno, sub quo secundum aliquos intelligitur plumbum. Si obiicias Hieronymum qui laudat Exuperium Episcopum Tholosanū, quòd in disco vimineo sacrum Christi corpus, & vinum vase vitreo administraret: Respondetur, tantam fuisse tunc Ecclesiæ Tholosanæ paupertatem, vt aliter fieri nequiret, nō debēt igitur esse ex ære, aurichalco, ligno, aut vitro. Altare debet esse lapideum, nō diminutū aut fractum fractione notabili: Et debet esse consecratum. Altari autem portatili cessante necessitate non licet extra Ecclesiam indifferenter vti. Conceditur tamen fratribus Prædicatoribus, & Minoribus, quòd vbicunque fuerint cū altari portatili celebrare possint, modò

1. Timot. 2. Matth. 21. 2. Paral. 2. & 6. Exod. 40. Genes 28. Ext. de cele. missar. c. vlt. In missa debet esse lumē Leuit. 6. Calix missæ requisitus. De consec. dist. 1. can. Calix. Epistola vlt. ad Rusticum. De cōs. dist. 1. can. Ecclesiæ. & can. Concedim' ac duobus se. extr. de priu. cap. in his.

id sine iuris parochialis presbyteri præiudicio fiat, præiudicio inquã decimarũ, & offertorij, quæ illi debentur. Tempus verò quo sacrũ fieri debet est ab aurora ad meridiẽ vsque ex introducta consuetudine. Congruentia ad hoc potest assignari, Quia lex euangelica in sacris literis dicitur dies, Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino: Nox præcessit dies autem appropinquauit. De iure tamẽ licet ad horam nonam vsque iuxta Iudæorum computationem, quæ iuxta nostram cõputationem respondet horæ tertiæ post meridiem. Iudæis est enim hora prima, quãdo nobis est sexta mane, Tertia verò hora, quando nobis est nona, Sexta autem quando nobis est meridies, nona, tertia hora post meridiem, &c. Et vbi nullum est scandalum, nihil esset periculi celebrare vsque ad horam nonam, seu tertiam horam post meridiem, Quia & in primitiua Ecclesia, & longo post tẽpore id fiebat, maximè in ecclesiis collegiatis in diebus ieiuniorum, & quando ordines sacri celebrabantur. Ratione tamen consuetudinis abstinendum est, quia mos inualuit, vt ad meridiem vsque missæ celebrentur. Postremò oportet celebranti aliquẽ assistere, qui illi in totius ecclesiæ persona respõdeat: Et hoc ipso denotatur ipsum sacrificium mediatorem esse inter Deum, & Ecclesiam, dum Deo pro Ecclesia illi assistẽte sacrificium offert. Aduersus prædicta obiicies illud Malachię, Maledicã benedictionibus vestris, quod in malis sacrificiis dicitur: In quẽ locũ Hieronymus, Quid-

Missa quo tẽpore debet celebrari.

Ephes. 5.
Rom. 13.

Missam celebrãti quispiã assistere debet.

Malach. 2.

quid à vobis benedictũ fuerit, à me maledicetur. Vnde consequitur sacerdotes malos Eucharistiam conficere non posse. Respondetur hoc esse accipiẽdum de benedictionibus, quas faciunt mali sacerdotes, inquantum mali sunt vt puta cùm adulando benedicunt, malis suis adulationibus in sua malitia fruendo, dũmodo diuites sunt nihil aliud curant. His enim haud dubiè De⁹ maledicit. Sed sacerdos Eucharistiã non conficit, aut administrat, quatenus malus, sed vt mater ecclesia habens ipsius in cõsecrãdo intentionem & benedicendo. Gregorius, Maledicam benedictionibus vestris, id est his quæ in his benedictionibus possidetis, vel quoniam non benedicunt sanctis in vero corde. Deinde obiicies illud, Suspenso ab officio vel deposito sacerdote, nulla ei relinquitur potestas. Respõdetur id quidẽ verũ esse de potestate ad ordinatè ministerium suum exequẽdum, non autem de potestate ad simpliciter, & de facto exequendum. Argumẽtor, Virtus & efficacia missæ in ipso Eucharistiæ præcipuè consistit sacramẽto: Si igitur malus sacerdos æquè conficiat sicut bonus, tantum proderit sacramentũ à malo, sicut à bono sacerdote factum. Distinguo, ex parte sacramenti, & meriti ecclesiæ concedo, ex parte autẽ ministri, seu meriti personalis nego: hoc est, missa quidem melioris sacerdotis melior est, ac magis prodest non vtique ratione sacramenti quod vtrobique (& dum à bono, & dum à malo administratur) æquale est, sed ratione orationũ eius à

1. quæ 1. can. Quod quidẽ parag. oppo nit.

Missa melioris sacerdotis melior est, & magis prodest.

Deo acceptatum. Ad scripturas autem, quibus significari videtur Deum odio habere solénitates, sacrificia, & sacramenta impiorum: Respondetur, quòd Deus non acceptat ea ad operantis salutem, licet bene ad salutem recipientis. Obiicies Augustinum dicẽtem, Sacramentum dat Deus etiam per malos, gratiã verò nõ 1 isi per seipsum, vel sanctos suos, &c. Respondetur quòd Augustin⁹ intelligit de gratia, quæ datur merito congrui, seu suffragio orationis ecclesiæ, non de illa quæ vi sanctorum datur, Argumentor, degradatus nõ manet sacerdos, nam clericali spoliatur priuilegio & truditur seculari foro, ergo nequit consecrare, seu conficere. Respondetur huiusmodi priuilegiũ non esse ordini essentiale seu cõcomitans, & accessoriũ, quia fuit concessum ab imperatore Cõstantino, ante cuius concessionem sacerdotes eo carebant. Potest etiam dici quòd non spolietur priuilegio clericali, cùm datur foro seculari, sed quòd iudex secularis hac in re est minister, seu executor iudicis spiritualis. & ecclesiastici. Quia nullus alius à iudice ecclesiastico eum committere potest seculari iudici, qui vtique manente priuilegio potest esse minister ecclesiastici iudicis. Argumentor, Sacerdos hoc sacrificium offert non in persona propria, sed Ecclesiæ, cuius est minister, Atqui hæreticus, & schismaticus id non præstant, cùm sint ab Ecclesia præcisi, ergo non conficiunt. Huic ratiocinationi subscribit Magister sententiarum. Respondetur quòd hęreticus, & schisma-

Degradatus de facto conficit Eucharistiam.

1 c. huius dis.

ticus, quanuis sinceram non habent Eucharistiæ fidem, seu (vt aiunt) non intendant in speciali, nihilominus si habuerint intẽtionem ecclesiæ in vniuersali intendentes, valent facere quod Christus instituit faciendum, & quod ecclesia facit, verè consecrant. Huic simile est illud Aristotelis, contingit scire omnem mulám esse sterilem, & dubitare de hac. Ideo Magister hîc non tenetur. Adde his quòd oblatio non pertineat ad rationem consecrationis. Arguitur, Cõsecrationis finis est ipsius sacramenti sumptio: Quapropter est quid nobilius, & simpliciter melius, quàm conficere (nam finis est potior his quæ sunt ad finem) sed laïcus Eucharistiam sumere potest, igitur & eam conficere. Respondetur quòd licet sumere Eucharistiam sit in se nobilius, tamen est magis necessarium, Quocirca pluribus competit. Adde quòd & Christus ita instituit, vt ab omnibus sumeretur, Nisi manducaueritis carnem, &c. Et à solis ecclesiæ ministris dispẽsaretur, vt hîc docuimus. Vnde Apostolus, Sic nos existimet homo, &c. Itẽ legatione fũgimur pro Deo. Arguitur, beatus Laurentius sanguinem dispensauit, vt patet ex eius verbis ad Sixtũ, Mihi cõmisisti dominici sanguinis dispẽsationẽ. Itẽ in decreto dicitur, Diaconus eucharistiã corporis Christi, si necessitas cogit, eroget, ergo nõ solus sacerdos. Respõdetur quòd occurrẽte necessitate diacono Eucharistiam dispẽsare (quod est minoris dignitatis) permittitur quidẽ, nũquam autem conficere, quod maius est: Neutrum au-

2. priorũ c. 20.

Ioan. 6.

1. Cor. 4.

93. dist. can. Diacon. & can. præsente presbytero.

Diaconus occurrente necessitate Eucharistiã dipensare potest.

tem laïco conuenit. Ratio congrua est. Nam quemadmodum ab anima mediante corde ipsius animæ virtutes ad alia deriuantur membra & præcipua sedes vitæ in ipso est corde, Omni custodia custodi cor tuum quoniã ab ipso vita est. Insuper in qualibet politia est persona aliqua principalis ad quam præcipui actus talis politiæ pertinent : Sic rationi consonum est hunc adeo excellentem actum administrandæ Eucharistiæ residere apud illum, qui est principalis in hierarchia ecclesiastica, cuiusmodi est sacerdos. Præterea non minor reuerentia, & authoritas debetur corpori Christi vero, quã mystico, Atqui super corpus Christi mysticum solus sacerdos authoritatem absoluendi, & legandi in foro interiori habet, iuxta illud Ioannis Accipite Spiritum sanctum, &c. Habebit igitur & solus authoritatem administrandi corpus Christi verum in Eucharistia.

De cõs. dist. 2. can. Peruenit.
Laicus Eucharistiam nec conficere nec cõsecrare potest.
16. de ani. & proue. 4.
Ioan. 20.

Finis, Amen. Laus Deo.

DE POENITENTIA.
DISTINCT. 14. QVÆST. I.

Requiritur-ne ad peccati deletionem pœnitentia?

POsteaquam homo cessauit ab actu vitioso & interiori, & exteriori, remanet quidem in eo habitualis iniustitia, quæ nihil aliud est quàm gratiæ priuatio: Sed ab hac sola non denominatur quis peccator, quia sic peccatores omnes æquè vitiosi

Primus articulus quid in peccatore manet post actũ vitiosum vnde dicitur peccator.

essent, cùm cuilibet mortali gratia tota auferatur, non magis, aut maior vnico, quàm pluribus peccatis. Non dicitur deinde peccator ab iniustitia actuali, quæ est deordinatio ipsius actus à suis regulis, videlicet à iudicio recto rationis, & volūtate diuina. Nã hæc deformitas siue deordinatio nõ perseuerat in anima cessãte actu, qui est eius subiectũ. Nec tertiò dicitur quis peccator à reatu culpæ seu obligatione aliqua quæ sit relatio realis (vt asserit D. Thomas) quia nulla talis relatio manet in anima post peccatũ, vt ꝓbat Scot⁹. Nec à macula quadã, quæ sit quid absolutũ polluens animã (vt ait Magister sentẽtiarũ) tũc peccatũ vnũ aliud sibi oppositum pelleret. Nec postremò dicitur quis peccator à dispositione, seu habitu vitioso derelicto ex frequẽtatione actuum vitiosorum, quia hæc in iustificato perseuerãt, quoadusque per exercitia virtutũ expoliarit hos malos habitus. Vnde illud Matthæi, Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud, &c. Et Apostoli, Sicut exhibuistis membra vestra, &c. Et Iacobi, Beatus qui suffert tentationem, & rursus illud Apostoli, omnis disciplina, &c. Et Sapientis, Fili accedens ad seruitutem Dei sta in timore. In huius rei figura dicitur apud Neemiam, in reædificanda Hierusalem vna manu tenebant gladium & altera ædificabant. Adde quòd & ista per desitionem actuum esse desinerent, etiam absque resipiscentia. Illud ergo quò quis peccator post vitiosum actũ & interiorem, & exteriorem dicitur, est relatio

Matt. 11.
Rom. 6.
Iac. 1.
Hebr. 12.
Eccles. 2.
Neem. 4.

ſeu reſpectus rationis productus ab ipſo Deo, in ipſo peccatore, quē Dei volūtas deſtinat ad pœnā debitā illius peccato, & id præuidet diuinus intellectus. Donec verò reſipuerit. Hæc

Tom. 8. aſtruitur aſſertio per beatū Auguſt. Super illud pſalmiſtæ, beati quorū remiſſæ ſunt iniquitates &c. dicentē, videre Deū peccata eſt ad pœnam imputare, auertere autē faciem à peccati, hoc eſt ad pœnā nō reſeruare. Simile habetur apud

1. Eſdra 4. c. Eſdrā, ne operias peccata eorum. Confirmatur item à ſimili de eo qui bonis operib⁹ plura meretur, cui tamē fortaſſe Deus tūc nō addet gratiā, maximè ſi remiſsè operaturo, ordinatur tamē ad maius præmiū, quæ ſanè ordinatio nihil eſt aliud, quā reſpectus rationis. Itē de eo qui principē aliquē offēdit, cui deinceps eſt inimicus, licet nihil reale in ſe receperit. Hæc autem relatio rationis quatenus eſt ipſi animæ diſcōueniēs, dicitur macula, beat⁹ vir qui inuētus eſt

Eccleſ. 21. ſine macula, &c. Non habēs maculā, &c. Qua-

Epheſ. 5. ten⁹ autē eſt obligatio ad pœnā, dicitur reatus,

Lib. 6. adu. Pelag. c. 8. vt habet Auguſtinus, Peccata quæ tranſeunt actu, manēt reatu. Quatenus verò hæc obliga-

Secūdus articulus. tio eſt actus volūtatis diuinæ, dicitur offēſa. Siquidē offendi vel iraſci in Deo nil aliud eſt, quā

Reatus deletur per punitionem. velle vindicare iſta pœna reatus. Deinde hic reatus deleri poteſt accedēte Dei miſericordia,

Eſa 43. qui ait, ego qui deleo iniquitates, &c. Confide

Matt. 9. *Luc 7.* fili, &c. Dimiſſa sūt ei peccata multa, &c. Patet & in Dauide, Petro & Paulo. Licet autē Deus omnipotentia ſua abſoluta abſque quocunque hominis actu hunc reatum ſeu obligationem

remittere possit, tamen ex sacris literis constat quòd absq; pœna, vel æquiualéte nó remittat, quare dicitur irasci, velle vindicare peccata, &c. Pœna autē(authore Boëtio)est ordinatiua culpæ,& ita vt in pluribus culpa per pœnā aufertur: Potest nihilominus & per feruentem actum dilectionis Dei remitti, vt patet ex Luca, *Luce 7.* Dimissa sūt ei peccata,&c.& ex Petro, Charitas *1.Petr.4.* operit multitudinē peccatorū,&c. Et per martyrium, vnde illud Matthæi, omnis qui confite- *Matth. 10.* tur me corā hominibus,&c. Patet & in Bonifacio, qui fuerat & infidelis,& adulter,& euestigio prosiliit ad martyriū. Nō deletur autem hic reat per quācunq; pœnā, quia si inuolūtaria fuerit (qualis est in dānatis) aut cōtracta, quæ sequitur culpā, de qua Hieremias, Arguet te malitia tua,&c. Et Esaias, Vermis terræ non morietur, Hieronymus in illud Ezechielis, porta ignominiā tuam, Portat ignominiā suam, qui propria torquetur conscientia. Augustinus, iussisti Domine,& ita est vt pœna sibi sit omnis inordinatus animus, per illā nō remittitur, Hilarē enim datorem diligit Deus,&c. Volūtariè sacrificabo tibi ait Psalmista, & Apostolus, Esau nō inuenit pœnitentiæ locum; huc spectat & illud Machabæorū, orabat scelestus, quoniam, &c. Hi siquidem molestè patiebātur has peccatorū pœnas. Licet verò pœna quæuis inuolūtaria sit, si spectes affectionē commodi,& appetitus sensitiui, propter quod & Christus refugiebat mortem,& Petro dicebat, ducet te quò tu non vis,&c. Tamen affectione iustitiæ voluntaria

3. articulus nō per quācūque pœnā sed volūtariam remitti culpam.

Hierem.2. *Esa vlt.* *Ezech.16.* *Lib.1. conf.* *2.Cor.9.* *Heb.12.* *2.Mach. 9.* *Ioan.vlt.*

esse potest, cùm aut peccator liberè propter peccata se affligit. aut gratanter pœnas sibi inflictas acceptat, vt Christus & Petrus. Vnde quadrifariã quidpiam dici potest voluntarium. Primò quia patiendo suffertur, vt de bono latrone legimus, & de fratribus Ioseph, meritò hæc patimur, &c. Secundò quia voluntariè acceptatur, vt de Iob patet dicente, Dominus dedit, &c. Tertiò, quia voluntariè producitur à causa proxima partiali, vt ab isto actu voluntatis, nolo me peccasse, qui sanè actus vnà cũ apprehẽsione peccati est causa tristitiæ. Quartò quia volũtariè causatur à causa remota principali, vt ab isto actu, volo punire peccatum, qui quidem actus si efficax fuerit, efficit, vt intellectus peccatũ recogitet, & voluntas ipsum detestetur, ad quæ consequitur tristitia. Iuxta illud Augustini, Tristitia est dissensio animi ab his rebus, quæ nobis nolẽtibus accidunt. Quocirca dicitur remota tristitiæ causa. Apprehensio verò peccati, ac eius detestatio, causæ sunt proximæ eius tristitiæ: Ad deletionem proinde peccati mortalis secundum regulas diuinas exigitur punitio voluntaria actu, aut effectu. Et id quidem rationabile est, quatenus videlicet peccator (qui auersus est à Deo per peccatum, & conuersus ad creaturam, secundum illud Hieremiæ, Verterunt à me terga, item, Dereliquerunt me fontem aquæ viuæ, itẽ, Deum qui te genuit dereliquisti, &c.) opposito motu, nẽpe auersione à peccato, seu creatura, & cõuersione ad creatorẽ, adsequatur ipsius peccati remissio-

Luc 23. *Gen. 42.* *Lib. 14 de ciu. Dei c. 15.* *Hierem. 2.*

remiſſionem, vnde Hieremias, Tu fornicata es cum amatoribus multis &c. Eſaias, Derelinquat impius viam ſuam &c. Ioel, Conuertimini ad me in toto corde veſtro &c. & Pſalmiſta, Spiritum rectũ innoua in viſceribus meis &c.

Hierem. 3. Eſaye 55. Ioel 2. Pſalm. 50.

DISTINCTIO. 14. QVÆST. 2.

Eſt ne pœnitentia alicuius virtutis actus?

POEnitere quidem ſi iuxta primã doctoris acceptionem expendatur, poteſt vtique actus eſſe virtutis, cùm poſſit eſſe actus rectę conformis rationi, ac poſſit virtutẽ generare, hoc eſt habitum ſtudioſum: Nec obſtat quòd non ſemper à virtute eliciatur (vt patet de primo actu, quẽ elicit peccator) ſufficit ſiquidẽ modò nat⁹ ſit à virtute elici. Cuius porrò ſit virtutis actus huiuſmodi, nõ eſt primũ actus virtutis intellectualis (id eſt quæ ſit in intellectu ſubiectiuè), Quia imperare peccati agnitionem, & eiuſdem deteſtationem eſt ipſius appetitus, non ſenſitiui, (cuius non eſt intellectui, aut voluntati imperare) ſed ipſius voluntatis, vt patet ex Auguſtino in libris de trinitate dicente, quòd voluntat copulat parentẽ cum prole, & hoc eſt intellectũ cum obiecto, & imperare ſibiipſi. Deinde intellectualis virtus inclinat ad ſic dictãdũ, hæc autẽ ad ſic agendũ, videlicet appetitiua. Nec eſt actus virtutis appetitiuæ ordinãtis ad ſeipſum, quales ſunt fortitudo & tẽperantia: nam poteſt quis vindicare alterius peccatũ ſicut & propriũ

pri. articul⁹ quod pœnitere ſit virtutis actus, & cuius virtutis ſit actus.

Nec est actus amicitiæ, quandoquidẽ is semper cedit in correctionem, & in bonũ amici delinquẽtis. Vindicare autẽ peccatum nõ est præcipuè propter eius qui punitur correctionẽ (licèt illa quãdoq; subsequatur, vt patet in Dauide, & in Paulo) sed vt ordinetur culpa per pœnam, & obseruetur lex ipsa fit insuper gratia boni communis, & gratia legislatoris, si ipse fuerit finis legis, vt est Deus ipse: Quamobrem sæpe iuxta fit vindicta omnino reũ exterminando. Est igitur actus iste iutitiæ punitiuæ, & actus ipsius volũtatis, cui⁹ solius est sibiipsi, & intellectui imperare. Deinde pœnitere secũdo modo, q̃d est detestari peccatũ, est etiã actus virtutis, & pœnitere tertio modo, ꝙ est gratanter acceptare inflictã pro cõmisso peccato pœnam, sed nõ specialis allicuius virtutis, sed cuiuscunque appetitiuæ. Pœnitere verò quarto modo quod est patiẽter ferre pœnam inflictam est actus patientiæ virtutis. Ad deletionem igitur peccati non requiritur pœnitentia, quæ sit alicuius determinatæ virtutis actus, cùm possit esse indifferentur plurium, nec oportet quòd eliciatur à virtute habitualí, seu iam inexistente, cùm talẽ actum possit habere is qui nec adhuc quidem habebit harum virtutum habitus. sed potest dici actus virtutis, quia est ipsius generatiuus. Deinde obseruandum ad peccati deletionem requiri actũ humanum, qui scilicet fit cum deliberatione bifariam, videlicet vel vt primam dispositionem, vel vt concomitantem: Primo modo sufficit actus infirmus, id est absq; charitate, vt pa-

2. articulus An pœnitere, vt actus virtutis requiratur ad peccati deletionem.

tet in filio prodigo, de quo dicitur apud Lucã, In se autem reuersus &c. Deinde & cùm adhuc longè esset &c. Vnde cõstat ipsum nõ habuisse adhuc charitatẽ. Quod & manifestum euadit, ex eo quod pater præceperit illi dari stolam nouã, qua significatur charitas. Itẽ in typo leprosorum, qui àlongè clamabant. Secundo modo exigitur actus formatus, id est habens secũ charitatem, quãdoquidẽ in instãti illo, in quo peccatum deletur, gratia infunditur, & inest. Insuper ad maiorem horum declarationem obseruandum, quòd peccator ex naturalibus cũ cummuni influentia spiritus Dei, non generali, qua omnibus influit creaturis, sed ea quam promisit peccatoribus, dicens: Ego sto ad ostium, & pulso. De qua etiam nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum. Item vocaui & renuistis. Item, Quoties volui congregare filios tuos &c. potest considerare peccatum ipsum, vt Dei offensiuum, impeditiuum præmij, inductiuum supplicij &c. Et sub illis rationibus detestari, & continuare hanc peccati displicentiam, ante gratiæ infusionem cum debitis circunstantiis moralibus, & is act⁹ dicitur attritio, & est dispositio, siue meritum de congruo ad deletionem peccati, quæ fit post aliquam continuationẽ talis actus. Quanuis enim peccator non sit dign⁹ nisi supplicio, congruit tamen diuinæ bonitati, ac liberalitati, vt beneutenti bono naturæ, ac cõmuni inspiratione, De⁹, qui est maximè munific⁹, bona gratiæ largiatur. Secus si nulla prorsus exigeretur

Luc. 15.

Peccator ex naturalib⁹ peccatum detestari potest.

Prouerb. 1.

Matth. 23

peccatoris dispositio, esset vtique apud Deum
Meritum congrui. personarum acceptio, dum vni culpam, & non alteri remitteret. Hæc autē dispositio, seu meri-
Psalm. 9. tum cōgrui, quod ab hæreticis prorsus reiicitur
Prouerb. 16. ex sacris astruitur literis, Præparationem cordis eorū audiuit auris tua. Itē, Cor hominis dispo-
Esaye. 18. nit viā suam. Itē, Hominis est præparare animā suam &c. Dispone domi tuæ, quia morieris, & nō viues. Non loquebatur autem propheta de
Pœnitentia præparationē requirit. domo materiali, sed dē cōsciētia. Domin⁹ etiā in euangelio laudat seruum vigilantem. Patet etiam de seruo abscōdente talentū domini sui,
Matth. 25. & de virginibus sapientib⁹, quæ cùm habuerūt oleum, intrauerunt ad nuptias. Sic obstetrices
Exodi. 1. Ægyptiacæ nō interimentes mares Iudæorum meruerunt sibi ædificari domos, hoc est dedit illis prolem cum essent steriles. Et Iehu vindicans peccatum Achab meruit, vt perseueraret
3 Regum. 10. Ezech. 29. sibi regnum in quartam generationem. Nabuchodonoser quoque meruit sibi dari terram Ægypti, quia seruiuit Domiuo contra Cyrum: Et Cornelius mitti ad se Angelum meruit. De hoc merito est illud Zachariæ. Conuertimini
Act. 10. Zachar. 1. Ezech. 8. ad me, & ego conuertar ad vos. Et illud Ezechielis, Quacunque hora auerterit se impius, & fecerit iustitiam, omnium iniquitatum eius nō recordabor, faciente namque homine quod
Marc. 8. in se est, Deus superaddet quod suum est ex sua liberalitate. Id etiam commonstratur ex curatione cœci, qui interrogatus à Domino, an videret. respondit, video homines veluti arbores. Vnde rursus spuit Dominus in oculos

eius. Saliua significat sapientiam, seu bonam inspirationem, per quam peccator non statim iustificatur, sed cùm subinde Deus confert illi suam gratiam. Deinde & in cæco misso ad natatoria Siloe, posteaquã imposuisset illi Domin⁹ lutum super oculos. Hoc enim modo & peccator præuentus Dei misericordia mittitur ad pœnitentiam. Ad hæc facit & exemplum Rahab, quæ non periit quòd recepisset exploratores, quæ tamen adhuc non perfectè credebat. Hæc enim commonstrant nostram præparationem aliquãdo procedere ex imperfectione: Sed Deus illam perficit, iuxta illud, Operatur in nobis velle, & perficere. Si enim non esset requisita hæc præparatio, & meritum congrui in peccatore, quomodo vnus esset potius obstinatus, quàm alius. Sed (vt ait Augustinus) quemadmodum sol indurat lutum, & liquefacit ceram, Ita Deus se habet erga homines secundum eorum dispositionem. Per actũ igitur pœnitẽtiæ informem deletur peccatum, vt per dispositionem præuiam, & meritum de congruo, per actum autẽ potentiæ formatum, qui & contritio dicitur, deletur, vt per actũ cõcomitantem. Quòd si inquiras quis illorũ quatuor actuum sit aptior ad peccati deletionem dispositio, is procul dubio, qui est perfectior, aut pluribus manat virtutibus, vt qui ex charitate elicitur, aut ex iustitia, & charitate simul. Si verò expetis quis illorũ actuum tristitiã facilius ingerat, duo vltimi eam supponũt, Duorũ autẽ aliorum esse potest mutua quædã excellentia:

Ioan. 9.

Iosue. 2.

Quandoque enim ex sola Dei dilectione suboritur peccati detestatio, & cõsequitur tristitia etiam maxima. Quandoq; verò inerit actus iustitiæ (is videlicet, Volo punire meũ peccatũ) & tamen ex illo non mouetur efficaciter intellectus ad peccati consideratioñe, & voluntas ad detestationem: Et quanuis aliquoties moueatur, non tamẽ semper subsequitur tristitia propter complexionẽ peccatoris, aut habitus contrarios, aut bonũ inde subsequẽtiũ, vt de matre Magistri sententiarum patet. Et potissimũ, quia appetitus intellectiuus sensitiuo appetitui, quãtum ad faciliter delectari & contristari, conformatur. Quare cuius appetitus sensitiuus nõ est natus dolere, eius voluntas non facilè tristatur. Ex quo manifestũ est aliquẽ intentè pœnitere primo modo, id est habere hunc actũ intẽsum Volo punire meũ peccatũ, qui tamen nullã, aut modicam habebit peccati tristitiam, quam nihilominus sine vllo actu alius habebit ex Dei amore: Vnde consequitur, quòd plus debet meritoriè peccatum actus tristitiæ accusatiuus, quàm tristitia ipsa, quæ est passio subsequens ipsum voluntatis actum. Quòd si instes in oppositum, quòd is actus pœnitentiæ primo modo non sit absque tristitia sufficiens per illud Augustini, Sciat se culpabiliter durum, qui deflet mortem amici, & dolorem peccati non ostendit lachrymis: Verum id quidem est, si appreciatiuè mortem amici defleat. Flere siquidem peccata non est omnibus datum, cùm sit
Hier. 9. donũ Dei speciale: Vnde Hieremias, Quis da-

bit capiti meo aquam &c.& Ezechiel, Auferã à vobis cor lapideum. Debem⁹ ad id nihilo secius pro viribus conari, secundũ illud Matthęi, Regnum cœlorum vim patitur. *Ezech.36.* *Matth.11.*

DISTINCT. 14. QV. 3.

Est ne pœnitentia virtus, vnius duntaxat pœnæ inflictiua?

CVm cuicunque appetitiuæ virtuti respondeat aliqua in intellectu regula, seu practicum dictamen, siquidẽ astutus (hoc est sapiens) agit omnia cum consilio habebit pœnitentia virtus secundum primam pœnitere acceptionem propriam regulam, iuxta quam sequetur actus vnius, aut pluriũ pœnarũ inflictiuus. Ipsi⁹ porrò regula est duplex: Prima naturaliter cognoscibilis, de qua Psalmista, Signatũ est super nos lumen vultus tui Domine, Et Apostolus, Cùm enim gentes, quæ legem non habẽt &c.& est hæc, detestandum est peccatũ. Altera autẽ nota est solùm ex fide, seu reuelatione ista, videlicet Detestãdũ est peccatũ, inquantũ Dei offensiuũ, beatitudinis impeditiuũ, & finalis miseriæ inductiuũ. Pœnitẽtia igitur, vt habet regulã naturaliter notã, est vni⁹ tantũ pœnæ inflictiua, videlicet displicẽtię peccati, & cõsequentis tristitiæ: sed vt habet regulã ex sacra scriptura notã, est pluriũ inflictiua pœnarũ, quòd videlicet Deus ipse illud reuelauit, patet ex illo Iohelis, Cõuertimini ad me &c.& Matt. Facite fruct⁹ dignos pœnitẽtię. Et quãuis *Prouerb.13.* *Pœnitentia plurium pœnarum inflictiua.* *Psalm.4.* *Rom.2.* *Iohel.3.* *Matth.3.*

huius virtutis regula sit dũtaxat ex reuelatione vel fide nota, nihilominꝰ id nõ obstat, quo minus sit moralis virtꝰ, cùm ex frequẽtatis actibꝰ (quæ est virtutis moralis ratio) generetur. Idem quoq; dicendum de euangelica paupertate, castitate, & obedientia, humilitate, & patientia, quarũ finis (qui est beatitudo) & ratio non cognoscitur naturali lumine, sed supernaturali, quod in causa est quòd reiiciatur à sapientibus huius seculi. Nec propterea minꝰ sunt virtutes imò excellentiores: Tum quia practica illarum dictamina excellẽtiora sunt, cùm ad eas nõ attingat naturale lumen, tum quia sunt certiora, cùm sint ab infallibili veritate.

DISTINCTIO. 14. QVÆST. 4.

Vtrum pœnitentiæ sacramento culpa deleatur?

Pœnitentiæ sacramentũ quid.

POEnitentiæ sacramentũ est absolutio hominis pœnitentis facta certis verbis, cum debita intentione prolatis, à Sacerdote iurisdictionem habente ex institutione diuina efficaciter significãtibus absolutionẽ animæ à peccato. Sacramentum autem istud non fuit prorsus necessariũ, cùm absque ipso Deus remittere possit hominibus delicta, fuit tamen cõgruum quantũ ad totam hanc nominis rationem. Primò vt esset aliquod sensibile signum remissionis peccati, ad peccatoris exercitationem, eruditionem, & humiliationem. Deinde vt esset à Deo institutum, qui solus effectiuè peccata cõdonat, quatenus ipse peccator huius absolutionis certior fieret, & religiosius illud suscipe-

ret. Tertiò vt instituėretur in verbis significantibus absolutionē, quatenus iuxta Augustinum signum repræsentet signatū. Est enim pœnitētiæ sacramentū sententia quædā diffinitiua iudicis secūdarii, seu commissarii, qua reus absoluitur, vel ligatur secūdū quod expedit. Quartò quod fiat à sacerdote. Conuenit enim in ecclesiastica hierarchia, seu in ecclesia militante extrema (videlicet peccatores, quasi nihilū ob peccata reputati) reduci in extremū, hoc est in Deum ipsum, per hierarchiam, id est sacerdotē de quo Malachias, Angelus domini &c. Angelus enim Domini dicitur secundū Hieronymū, quòd sequester inter Deum & hominem, quēadmodū Moyses de seipso dicebat, Ego sequester & c. Vnde Apostolus, Omnis namque pontifex &c. Hoc etiam modo fit in ecclesia triumphāte, vbi homines ad Deū per Angelos reducūtur, vt patet ex illo Apostoli, Omnes sunt ad ministratorii &c. Item Angeli, Lazari animam in Abrahæ sinū detulere. Operæpretium siquidem est, vt hæc absolutio à iurisdictionem habente præstetur. Quandoquidem sententia à non suo iudice lata nulla est. Vnde illud Apostoli, Tu quis es, qui iudicas &c. Nec his quadātenus obsistit quòd hæretici asseuerant fideles omnes sacerdotes esse ex Petro, Vos autē gen⁹ electū, regale sacerdotiū, hoc enim desūptū est ex textu Exodi, In quo eadē populo Iudaico dicebātur, tamē cōstat tunc sacerdotiū distinctū fuisse, & non omnibus cōcessum, sed soli tribui Leui, & familiæ Aarō. Qua de re necesse fuerit,

Pœnitentiæ sacramenti minister.

Malach. 2.

Deuteron. 5

Hebr. 5.

Sacerdotum munus.

Cap. Sententia, de Reg. iur. in 6.

Rom. 14.

1. Petr. 2.

Exod. 19.

vt is locus de spirituali sacerdotio interpretare tur. Quod etiã cõprobatur ex illo, quod ibidẽ subsequitur, Offerentes spirituales hostias Deo ad quarum oblationẽ etiã Paulus nos exhortatur his verbis, Exhibẽtes corpora vestra &c. cõ
Rom. 12. similiter exponens quod scribitur in Apocaly-
Apoc. 1. & 5. cap. psi, Fecit nos Reges, & sacerdotes. Adde quòd in veteri lege qui presumpserunt sacerdotũ munus exequi, grauissimè à Deo puniti fuere. Patet de Hieroboam, cuius manus aruit, cùm vellet a-
3. Reg. 13. dolere incensum super altare: De Osia, qui ea
2. Paralip. 26. de causa effectus fuit leprosus, De Osa, de Chore, Datan & Abirõ. Quãtò igitur deteriora me-
2. Reg. 6. & 1. Paralip. 13. rentur supplicia, qui sacerdotiũ noua legis prophanarunt? Iuxta doctrinã Apostoli, Irritã quis
Num. 16 faciens &c. Expedit præterea quòd suscipiens
Hebr. 10 hoc sacramentũ atteratur de peccatis, Iuxta illud Deuteronomij, cúmque quæsieris dominũ.
Deuterõ. 4. & Psalmistæ, Cogitabo pro peccato meo &c. Nam & seculares iudices leuius condemnãt reũ cui scelus à se commissum displicet, quàm proteruum in scelere. Quòd autem hoc sacramentum ita primò institutum fuerit, patet ex Mat-
Matth. 16. thæo, Quæcunque ligaueris &c. Et Ioanne,
Ioan. 20. Quorum remiseritis &c. Nec est eadem ratio omnino euangelici sacerdotis, & Mosayci: Nã hic duntaxat indicat mundatos à lepra, nullum suis ceremoniis mundãs, cùm in huncfinem nõ essent à Deo institutæ. Ille autẽ ministerialiter peccatores mũdat à peccatis, administrãs institutũ à Christo sacrmentũ, secus pœnitentia nũquã deleret, sed necesse foret id prius deleri per

contritionem, nec esset secunda contra naufragium tabula, contra sanctũ Hieronymũ, cùm nullus per eam euaderet naufragiũ. Quocirca asserendũ est peccatorem assequi duplici via remissioné peccatorum, primò cõtritione vehementi, & sufficienti, absq; actuali sacramẽti susceptione, sed quæ solùm sit in voto, Vnde, Cor contritũ &c. Cũque quæsieris eum &c. Secũdò per sacramenti receptionẽ, quando cõtritio leuis est, & remissa, ac proptérea minus sufficiens ad deletioné peccati. Tunc enim peccator, modò nõ ponat obicẽ, & ad sacramentũ pœnitẽtię accedat cum fide & intentione ecclesiæ, n õ ex suo merito, sed ex institutione ipsi⁹ Christi, certissimè recipit remissionem, & gratiam ipsam, non secus ac gratiã baptismalem obtinere valet adultus, & baptismo fluminis (qui consistit in fide, & pœnitẽtia) & baptismo fluminis, qui ad ministratur in aqua; Sic enim & Dei ampla bonitas (qua plurib⁹ mediis prouidit peccatorib⁹) & potestas (quam sacramentis nunqũam alligauit) amplissimè mortalibus apparent.

Peccator bifariã purgari valet.

Psalm. 50.
Deuter. 4.

DISTIN. 15. QVÆ. VNICA.

Vtrum cuilibet peccato mortali propria quadret, seu correspondeat satisfactio?

SAtisfactio vtique (vniuersaliter accepto vocabulo) redditio est voluntaria æquiualentis, aliâs indebiti. Non est enim absoluta datio, sed redditio quę esse debet voluntaria, secus non satisfactio, sed satispassio dicenda foret, qualis reperitur

Satisfactio generaliter accepta.
Satisfactio quid sit.

in damnatis, de quib⁹ sic Matthæus, Ligatis manib⁹ & pedib⁹ mittite eũ &c. Adhæc esse debet æquiualentis, nã hoc iustitia requirit. & tale æquiualens debet esse, aliâs indebitum. Si enim foret alias causa debitum, iam nõ esset huius satisfactiò. Verũtamen duplex est debitum, videlicet respiciens debitum, & respiciens pœnam. Primo debito tenetur ieiunare diebus statutis, etiam is qui nõ tentatur carne, nec admisit scelera ieiunio purganda: Nec istud præcepti impendit quo minus & pœnæ debito idem persoluere possit. Quare ieiunio ab Ecclesia indito potest peccator suo satisfacere peccato, cũ nõ sit alias debitum, vt ordinetur in satisfactionem pœnæ ipsorum peccatorum. Et obligatus dare eleemosynã satisfacit benefaciendo ei, qui est in extrema necessitate, licet aliâs teneretur, q̃a

2. articulus an peccator poss it pro peccatis satisfacere.

non hoc fine, sed Dei præcepto. Veruntamen videbitur alicui fortasse peccatorẽ nõ posse hac ratione pro peccatis suis satifacere, maximè quod illis peccatis debitũ Deo abstulerit honorem, iuxta illud Apostoli, Per præuaricationem legis Deum inhonoras. & Malachiæ, Si ego pater, vbi honor me⁹. Nihil autẽ æquiualẽs honori ei⁹ potest à nobis repẽdi, quia maior est omni laude. Insuper malum peccati infinitum apparet: cùm infinitus ostendatur Deus. Omne autẽ bonum quod præstare possum⁹, finitũ est. Huc accedit ꝙ quidquid obsequij, & honoris Deo impẽdere valem⁹, eidẽ debem⁹ causa beneficij creationis, cõseruationis, redẽptionis &c. vnde & nihil non debitum ei præstare possum⁹. Hîc

Rom. 2.
Malach. 1.

cõſideranda venit duplex Dei potentia, abſo-
luta, & ordinata. Peccator quidem virib⁹ ꝓpriis
ſatisfacere pro peccatis (vt indicant prædictæ
beati Anſelmi rationes) nequit. At accedente
merito paſſionis Chriſti hoc poteſt, Adeo enim
accepta eſt Deo patri, vt opus peccatoris alio-
quin ex ſe ad id inſufficiens, cõueniens ſit ac ſuf
ficiens delictorum ſatisfactio, nec aliter ſecun-
dum potentiá Dei ordinatá poteſt quis pecca-
tis ſatisfacere. ipſum enim (acclamãte Apoſto- *Rom. 3.*
lo) propoſuit Deus propitiatorem per fidem in
ſãguine ipſius. Et, Factus eſt nobis propitiator
&c. cùm inimici eſſemus &c. Proprio filio non *1. Cor. 1.* *Rom. 5.*
pepercit &c. Et Ioãne, Sic De⁹ dilexit mũdum, *Rom. 8.*
& Luca in actibus Apoſtolorum, Nõ eſt in ali- *Ioan. 3.*
quo alio ſalus &c. Non enim decreuit reconci- *Act. 4.*
liare ſibi inimicum, niſi per obſequium magis
gratum, quàm offenſa fuerit diſplicens. Et hu-
iuſmodi fuit Chriſti paſſio, Hic eſt filius meus
dilectus, in quo mihi complacui &c. Nihilomi-
nus ſecundum potentiá Dei abſolutam poſſet
peccator abſque merito paſſionis Chriſti ſatiſ-
facere. Patet ex Auguſtino, Fuit quidem & alius *Lib. 13. de*
modus noſtræ redemptionis poſſibilis, ſed nul- *trini. cap.*
lus noſtræ miſeriæ ſeruandæ conuenientior. Et *16.*
Chriſtus dicebat, An putas quia non poſſum
rogare patrem &c. Et in oratione ad patrẽ, om
nia tibi poſſibilia ſunt. Item Paulus, in capite *Hebr. 10.*
libri ſcriptum eſt de me, vt faciam voluntatem
tuam Deus meus, volui. & Eſaias, Oblatus quia *Eſa. 53.*
ipſe voluit. Potuiſſet igitur Deus abſq; chriſti
paſſione attrito dare gratiã, qua poſſet pro pec-

peccata Iudæorum, Vidés ciuitatem &c. Quare etiam peccator propria non deflebit peccata? Possumus nihilominus alio actu, quàm pœnali, peccatis satisfacere, feruenti videlicet Dei dile-
ctione, ad exemplũ Mariæ Magdalenæ, vt apud *1. Pete. 4.*
Petrum, Charitas operit multitudinem pecca-
torum, non ratione culpæ, cũ amplius non in- *4. artic. nõ*
sit, sed ratione pœnæ. Non autem correspõdet *cuilibet*
propria, seu determinata satisfactio in specie, *mortali*
aut in numero cuilibet mortali peccato. Nam *propria correspondet*
cõtritione satisfieri potest cuilibet mortali pec- *pœna.*
cato. Vnde illud Deuteron. Cùm tu quæsieris *Deut. 4.*
dominũ &c. & illud Psalmistæ, Cor contritum *Psalm. 50.*
&c. Item, in spũ humilitatis, & animo contrito suscipiamur à te. Et vnico actu potest quis omnia simul detestari peccata, vt Manasses dicens, Peccaui super numerũ arenæ maris. & Psalmistæ, Multiplicatæ sunt iniquitates meæ. Veruntamen vt hæc sufficiens sit, debet esse intensior, quàm si esset solùm vnius peccati, aut paucorũ. Quòd si remissa fuerit, addatur ieiuniũ, oratio
&c. & æquiualebit intensæ. Vnde Ambrosius, *Lib. de pænitén.*
Reperit quosdam sulcasse vultum lachrymis (vt de Petro legimus apud Clementem, & corpus strauisse calcantibus.

DISTINCT. 15. QVÆST. 2.

Vtrum alienum detinens ad restitutionem teneatur?

QVandiu res, propter quã peccatum est, nõ redditur si reddi potest, nõ agitur pœnitẽ

tia, sed fingitur assertore Augustino: Non enim dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum, vt est in decreto. Huc accedit illud Exodi, Si quis furatus fuerit. Et præceptum iuris naturæ, Quod tibi oderis fieri &c. Et præceptum decalogi, Non furtum facies &c. Et pleraque alia loca. Sed vt planè noueris, quis iniustè rem alienam detineat, & proinde restituere debeat, obserua varias rerũ esse trãslationes, & quæ desiderãt vt iustè fiant. Tria perinde hîc obseruamus. Primùm vnde sint rerum dominia distincta, vnde hoc dicatur meum, & illud tuum: Secundò quomodo dominia primò distincta iustè trãsferantur: Tertiò quomodo quiuis restituere teneatur, Quantũ ad primum, lege naturæ, vel diuina non sunt rerum dominia pro statu innocentiæ distincta. Quia pro eo statu communis eorum vsus plus proderat ad pacificam conuersationem, & necessariam sustentationem, quàm rerum occupatio: Propterea quòd nullus recepisset nisi sibi necessaria, & quæ necessaria aliis fuissent non occupasset. Post lapsum autem, illud præceptum legis naturæ, quòd omnia forent nostra, reuocatum fuit, dicente Domino Adę, in sudore vultus tui vesceris pane tuo. Quia subinde bona esse cõmunia obesset conuictui pacifico, & necessariæ mortalium sustentationi. Quia cupidi, & mali sibi vltra necessaria aglomerarent, Et fortiores aliis vim inferrent: Sicut legitur: Sicut de Nembroth, quòd esset robustus venator corã domino, id est hominũ oppressor. Vnde Psalmista, Qui

Epistola. 2. ad Macedonium. *16. quæst. 2. can. Si res.* *Exod. 22.* *Tobiæ. 4.* *Distinctio rerum.* *Genes. 3.* *Genes. 10.* *Psalm. 13.*

Qui deuorant plebem meã ſicut eſcam panis, & Iacobus, Nonne diuites opprimunt vos, & Eſaias, Væ qui condũt leges iniquas. Quamobrem Ariſtotelis politia, quòd non ſint omnia cõmunia, melior eſt quã Socratis tenentis oppoſitum ſecundũ illum ſtatum quem Philoſophus reperit hominib⁹. Reuocato autẽ tali præcepto prima dominiorum diſt. iuſtè fieri potuit à lege poſitiua, iuſta, lata à patre, vel à principe, & cõmunitate iuſtè regente: Et ita factum eſſe, eſt vero ſimile. Nam in Geneſi legimus, quòd à tribus filiis noſtræ diuiſæ ſunt inſulæ gentiũ in regionibus ſuis, quæque ſecundum linguam ſuã, iuxtáque familias ſuas in nationibus ſuis, & ibidem ab his diuiſæ ſunt gentes in terra poſt diluuium, & Hieronymus in quæſtionib⁹ Hebraicis, Sem Aſiam occupauit, Cham Africã, & Iaphet Europam. Hoc modo Abraham feciſſe cum ipſo Loth legimus. Quantùm ad ſecundũ, tranſlatio rerũ fieri poteſt dupliciter, vel quantum ad dominium, vt fit in emptione, & venditione, vel quantũ ad vſum tãtùm, vt in mutui datione, & tranſlatio dominii bifariam fieri poteſt, vel authoritate publica principis, vel legis, vel authoritate priuata ipſius domini rem poſſidentis. Quòd ſi tranſlatio domini fiat authoritate legis iuſtè, iuſta eſt, ſicut fit in præſcriptione, & vſucapatione, quæ quidẽ eſt acquiſitio dominii per continuationẽ poſſeſſionis per temp⁹ à lege definitum. Præſcriptio in immobilibus, vt agro vel vinea, & c, Vſucapio in mobilib⁹. Et hãc legẽ iuſtã eſſe patet, quia ſecus acciderent lites,

Iacobi 2. *Eſa. 10.* *Lib 1. Politicorum.* *Gen. 10.* *Gen. 13.* *Rerũ tranſlatio quomodo fit.* *Præſcriptio & vſucapio*

& cōtentiones inter ciues, quas sedare esset impossibile, propter defectum probationum sufficiētium: & hoc esset perpetui odii inter ligitantes seminarium. Si autem trāslatio dominii fiat authoritate priuatæ personæ rē ipsam possidentis, hoc fit bifariā, vel donatione, quæ est translatio rei merè liberalis, cùm nihil expectatur ab eo cui datum est, vel cōtractu, in quo quidpiam ab altero accipitnr. Donatio vt sit iusta tria requirit. Primò quòd donās liberè det, & nō coactus, Secundò quòd recipiēs velit id iustè recipere, defectu cui⁹ Frācíscano nequit dari pecunia. Tertiò quòd neuter aliqua prohibetur lege. Idcircò filius familias, seu qui nōdum est emancipatus absque parentis consensu, nec monach⁹ absque Abbatis cōsensu dare potest. nec visitantes à visitatis munera accipere possunt, vt habetur in Decretalibus. Cōtractus autem quibus rerum dominia transferūtur tripliciter fieri possunt. Primò commutādo rem vtilem pro alia re, etiam sic vtili. Vt si vinum frumēto commutetur, &c. & vocatur rerum permutatio: Secundò exhibēdo pecuniam seu nummisma pro alia re commoda vitæ humanæ, vel cōtra. Cùm enim esset difficile res hominib⁹ necessarias immediatè commutare, idcircò inuentum est medium (nēpe nūmisma) vt ait Aristoteles, quo facilè talia commutarentur: & vocatur is contractus emptio, & venditio. Tertiò fit exhibendo nummisma pro nummismate, & dicitur mutui datio, & mutui acceptio. Vt autē prædicti contractus rectè fiant obserua. Permutatio est iusta

Donatio iusta.

Extra de censibus lib. 6. 1 & 2. c.

Contractus triplex.

Cap. 6. Polit.

Emptio & venditio.

Mutui datio.

Permutatio

cũ domini rerũ in earũ permutatione sine fraude seruant æqualitatẽ valoris in commutatis, secundum rectã rationem. vnde ne fraudẽ feceris debet enim caueri ne sit ibi fraus, Primò in substãtia, vt nõ ꝑmutetur aurichalcum pro auro, aqua pro vino. Secũdò in quãtitate, siue rei quãtitas mensuretur põdere, vlna, sextario, modio, aut alia quauis mensura, seruetur illud Leuit. & illud Deuter. nolite facere iniquũ quid in iudicio, in regula, &c. Tertiò in qualitate, vt nõ exhibeatur putridũ ꝓ puro, aut corruptũ, vel infirmũ, tanquã sanũ. Et hæc omnia ꝓbantur in Decretalibus, qui occasionẽ damni dat, damnũ dedisse videtur. In eiusmodi enim fraus cõmittitur, quia cõmutans non cõmutaret, nisi crederet aliã substantiam, aut alterius quantitatis, vel qualitatis recipere. Est etiã æqualitas valoris secundũ rectã rationem seruanda, quia vt habet August. vili velle emere, & carè velle vendere re vera vitiũ est. Vnde in Prou. Malũ malũ est, &c. Illa autẽ æqualitas nõ consistit in indiuisibili, quia impossibile esset ad illud pertingere, sed in quodã medio, quod quãdã habet certitudinẽ intra q̃ in quocunque gradu citra extrema iustè fit cõmutatio. Hæc aũt latitudo vel ex lege positiua, aut ex cõsuetudine innotescit. Lex n. rescindit cõtractũ, vbi cõtrahẽs decipitur vltra dimidiũ iusti ꝑtij, tamẽ infra illud, si aliũde appareat iniustitia, restitutio fieri debet. Quãdoq; etiã relinquitur ipsis cõmutãtibus, vt seruato illo præcepto iuris naturæ, Quod tibi oderis fieri vide ne alteri feceris, mutuò sibi donent exces-

Leuit. 19.

Ext. de iciun. & dam. dat. c. si culpam.

Lib. 13. de Trinit. c. 3

Prou. ...

ſum. Sicut aũt dictũ eſt de permutatione ſic etiã dicendum de vẽditione & emptione, mutui datione, conductione, & locatione. Et in his omnibus obſeruandæ quoque tres illæ cõditiones de donatione. Et obſerua quòd is qui indiget re ſua, ex cuius venditione, aut permutatione magnum incurrit damnum, poteſt illum carius appretiare, vt ſeruet ſe indemnem: non autem ſi emens ex illa magnum aſſequitur commodum Nam propterea res non eſt in ſe pretioſior.

De datione mutua pecuniæ.

Matth. 6. Dans autem pecuniã mutuò nihil præter ſortẽ vi mutui recipere poteſt, iuxta illud Matthæi: Mutuum dantes, nihil inde ſperantes. Ratio verò eſt, quia pecunia ſuapte naturã nullum ꝓfert fructum, ſecũdum *1. Politic.* illud Ariſtotelis: Contra naturam eſt, quòd nũmus pariat nummum: Sed tantùm ꝓuenit fructus aliquis ex alterius induſtria, quę quidẽ non *In mutui datione an liceat vltra ſortem recipere.* eſt eius, qui pecuniã concedit, quare nequit de aliena induſtria cõmodum recipere. Excipiuntur tamen duo caſus in genere. quãdoque enim licet recipere vltra capitale ex pacto, quandoq; non ex pacto. Ex pacto tripliciter. Primò ratione pœnæ conuentionalis: verbi gratia, Socrates indigens ſua pecunia ad negotiandum dat eam commodato Platoni vſque ad certum diẽ, adiiciens pœnam conuentionalem, videlicet quòd niſi eo die reſtituat, reddet decẽ libras aut aliud pretium vltra capitale, ꝓ damno, quod ipſe incurret: Hoc, inquam, licitum eſt, dum tamẽ nõ fiat in fraudem vſurarum. Signum autem quòd

non fiat in fraudem vſurarum eſt,quādo merca tor præeligeret pecuniā ſibi reddi præfixo die, quàm in craſtino cum pœna adiecta. E cōtrariò autem quādo malet diem prætetire,& quando ꝓbabiliter ſcit debitorem eſſe pauperem, qui nō poterit die præfixo reſtituere. item ſi habuerit infortuniū aliquod ratione cuius non ſit ſoluendo,& creditor nō multū patiatur damnū. Secundò ratione intereſſe,hoc eſt, quādo creditor incurrit notabile dānum,propterea q nòd debitor præfixo tempore non reſtituat pecuniā tunc enim debitor in foro cōſcientiæ damnum recompenſare tenetur, & iſtud etiā cum pacto fieri poteſt. Exempli gratia. Probus mercator iuſtè,& vtiliter pecuniā ſuam mercantiis exponere paratus,& malens id quàm pecuniā ſuam mutuo dare,requiſitus temen dat eam commodato ꝓximo indigenti, cui intereſſe quod pati nolet patefacit, iſti licitum eſt vſq; ad intereſſe refuſionem,& incrementū vltra ſortē recipere. Tertiò quando vtrūque, nempè capitale,& lucrum ſub incerto ponitur,quod nō videtur magis mutabiliter in fauorē dātis, quàm recipientis: Tunc enim vltra ſortem ratione veriſimilis dubii recipere aliquid poteſt,quod probatur ex iure canonico. Quia ſicut ille dubiū excuſat, ita in propoſito ſine pacto etiam vltra ſortem recipere poteſt ratione gratitudinis mutuatarii præ eſtimatæ. Exēpli gratia, ipſius mutuatarii liberalitatis vires repēſari præcognòſcitur beneuolentia,nō tamen huius retributionis vi mutuatur: immò hoc circūſcripto mutuaretur ſic mu-

Ext. de vſuris c. Naviganti.

tuans, lucrúmque sperãs futurum non prauitate vsuræ inficitur. Mutuat enim nihil inde, id est vi mutui, sperans, & ita in mutuo sperat lucrũ, & nõ mutuat propter lucrum. Solus enim animus sine pacto verbali, aut alio signo æquiualenti ostendente debitori, quòd creditor nõ mutuo daret sine spe lucri, non facit recipientem vltra sortem habere alienum, & ex consequenti teneri ad restitutionem.

De mutui datione rerum venalium.

...mutationibus non statim factis, quid obseruandum.

PRædicta ostendunt quid iustum & iniustum sit in commutationibus statim factis. Sed cùm commutationes nõ statim fiunt quid iuris? Respõdetur quòd propter prædicta hæc duo obseruãda sunt. Primũ quòd commutans non commutet, vel vẽdat tempus, quia suum tempus non est. Secũdum non sic agat vt ipse sit tutus semper, vel in pluribus quod lucrabitur, & damnum omnino in alterum, cũ quo cõmutat, reiiciat. His modis patent multi casus, verbi gratia, quãdo frumentũ datur commodato in festo Natiuitatis domini, si mercator erat tunc venditurus, & dat cõmodato, magnã facit cum proximo misericordiã, quia expectat solutionem. Si autẽ maius vult pretium, quàm tunc vendatur, est vsurarius, quia vendit tẽpus. Si autem nõ volebat vẽdere frumẽtum in Natiuitate domini, sed aliâs cùm videret certũ pretium, vel nõ, si determinet certũ pretium, sicut

Ext. de vsuris. c. Cõsuluit.

res tunc valet, facit misericordiam. Si verò assignet maius pretium quàm tunc valeat, non tamé adeò immoderatũ, cùm sit verisimile quòd tempore solutionis aliquando magis, aliquãdo minus vẽditur, ratione dubij excusatur, quia nõ agit cõtra prędicta. Si autem determinationem prætij ex valore futuro illius rei pendere relinquat, aut ergo dat eã pretio quo venditur tempore solutionis determinato, aut alio tẽpore, in quo non consueuit cõmuniter res plus valere, quàm tempore, quo dat rem suã, & tunc misericordiam facit, quia subleuat indigentiam, & alter non habet damnum. Sed si voluerit pretium sic esse indeterminatum, vt sit securus de lucro, & alter de dãno, vt puta si dixerit, Dabis mihi pro hoc frumẽto quantũ venditur carius inter festum Natiuitatis domini, & Ioannis Baptistæ, vsurarius est, peccans contra secundam conditionẽ prædictã: Sic dices de cõsimilibus. *Ext. de vsuris cap. Nauiganti.*

De Negotiatoribus.

In negotiationibus mercatinis, vltra prædicta, duo sunt obseruanda. Primò quòd talis commutatio seu res, quam venalem habet sit Reipublicæ vtilis. Expedit enim vt sint mercatores, qui res quibus vna patria indiget aliunde adferant. Præterea & quòd sint aliqui, qui venales res cõseruẽt, vt à ciuib⁹, cùm indiguerint haberi possint. Hinc collige eos peccare, qui vendũt personas, aleas, taxillos, & alias vanitates indifferenter.

Peccant & qui ea faciunt, quia vt in plurib⁹ homines illis abutuntur. intellige hoc (ne cõiicias aliquem in desperationem) de his qui exibent huiusmodi res eis, quos sciunt abusuros, & de his, qui praua intentione hæc faciunt, videlicet vt homines abutãtur eis: secus excusari possunt propterea quòd taxillis, aleis, liceat aliquando bene vti, & in bonum finem. Secundum quòd mercator iuxta suam diligentiam, prudentiam, & sollicitudinem, ac pericula accipiat lucrum.

1. Cor. 9. Ratio est, quià vnumquẽque in opere honesto seruientem Reipublicæ oportet de suo labore viuere. Dignus est enim operarius mercede sua. Quis enim plantat vineam, &c. inquit Paulus. Item potest habere rationem suæ industriæ, quę magna requiritur ad deferendas, & conseruandas merces. Insuper etsi incurrerit aliqua dãna, vt si amiserit nauem onustam mercib⁹ in mari, aut terra, &c. Et propter hæc infortunia potest carius vendere, vt possit quadamtenus resarcire quæ amisit. Ex his facilè est videre plerosq; esse negotiatores vituperabiles, vtpote illos qui nec transferunt, nec conseruant res venales, nec eorum industria meliores fiunt res ipsæ. Tales dicuntur Galicè, *Regratiers*, & dicuntur propriæ monopolæ. Huiusmodi essent excludendi à republica, quia sunt causa, quòd res cari⁹ emãtur.

C. de monopol. l. vn. 1

Restitutio quomodo fieri debet.

QVantũ ad tertium articulũ, quinque sunt cõsideranda. Primùm, cur restitutio est facienda: Deinde quis restituere tenetur: Tertiò quid: Quartò cui: Quintò quando, & qualiter.

Cur.

Primùm cur restitutio sit facienda, vtique propterea quòd sicut auerre alienum est mortale, quia contra præceptum secundæ tabulæ, Non furtum facies, ita tenere alienum inuito domino:& per cōsequens debet statim reddere actu vel affectu cū fuerit illi opportunum:secus pœnitentiā fructiferā agere nequit. Secundū quis restituere debet & teneatur, patet his versibus *Quis.*

Iussio,consilium,consensus,palpo,recursus,

Participans,mutus,non obstans,non manifestans.

Omnes isti generali nomine fautores appellantur,& tenetur quilibet in solidum restituere, si sine suo fauore nō fuisset res ablata,aut non detineretur. Secus autem tantùm teneretur de his quæ habuerunt satisfacere, vel damnum,quod ipsi per se vel suos intulerunt,resarcire. Quòd si vnus in solidum satisfecerit, alii nihil debent dānificato,sed quilibet pro rata portionis,quæ ei contingit, ei qui satisfecit restituere tenetur. Hæc verò astruuntur ex canoneNotū,vbi dicitur quod facientem,&cōsentientem par pœna contingit, quod desumptum est ex illo Pauli, Nō solùm qui faciant,&c. Itē qui occasionem damni dat,dānum dedisse videtur. Tertiū quid restitui debeat. Profectò res ipsa cum fructibus ex ipsa perceptis,& damnis quæ per eius absentiam dominus rei passus est. Deductis tamē expensis,quæ fiunt gratia fructuum cōgregandorum. Vnde in Exodo. Si quisp iā læserit agrum, vel vineam,&c. & in Leuitico ipsū quod accepit damnum restituet,&c. Hoc tamen intelligitur si res ex se erat fructifera, quia non tenetur

Can. notū. 2. quæst. 2.

Rom. 1.

Quid.

Ext. de rest. spoliat. C. Grauis.

Exod. 22.

früctum reddere,qui ex industria vtentis illa re prouenit,quemadmodum si res detenta, fuerit pecunia. Quartùm cui restitutio facienda sit:
Cui. Haud dubiè illi cui damnũ illatũ est,aut eius ꝓpinquis si mortuus fuerit,aut adeò distet, vt nõ expectetur venturus, vel maiores fierent expẽsæ,quàm damnum illatum sit. Si autem ignoretur damno affectus, & eius propinqui,& non possit ad eum sine maiorib⁹ expensis mitti, restitutio tunc facienda est pauperib⁹ pro eius ani ma,reddẽdo spiritualiter, quod temporaliter
Num.29. reddi nequit. Vnde illud numeri : Homo cùm mort⁹ fuerit,&c. Et poterit ipse cõsilio viri probi illud pauperibus distribuere,quia dare posset
Quando. confessario,qui infideliter se gereret. Quintùm quãno sit facienda restitutio, dubio procul statim,& cumprimùm fieri potest debitè,quia nõ licet aliquo tẽpore rationabiliter inuito domino alienũ detinere. Posset tamen casus euenire in quo differẽda esset restitutio,vt si foret in prę
1.Ethic. iudicium communitatis. nã bonũ cõmune debet præferri particulari:vel in præiudiciũ ipsius recipiẽtis,veluti si actu luderet,aut esset prodigus, &c. vel vergeret in maximũ incõmodum, vel infamationem restituentis. Damnificatus enim debet præferre famã proximi,& illius maximum damnum modico lucro quod ipse statim obtinere posset·quocirca grauissimè delinquunt diuites qui pauperes cogũt subitò ad debitorum solutionem, licet nõ indigeant. In his ergo casibus nõ tenetur quis mox restituere,sed sufficit quòd animo id proponat facere, cũ illi

fuerit oportunum sine fraude, quia Deus scrutatur renes & corda. Ex his quoque manifestũ euadit, quòd quando ablatio rei fuit occulta non tenetur ablator se prodere, aut per seipsũ restituere, sed per confessarium, cùm crimẽ est detectum, aut aliam personã fidelem, & secretam cui fidat, & potest differre quoadusque nactus fuerit hãc oportunitatem. Insuper quando quis præ paupertate nequit restituere, tunc excusatur; tenetur tamen posteà, si peruenerit ad meliorem fortunam, restituere. Probatur ex Iure canonico, si non in totum, saltem in parte, prout poterit, habita ratione ne egeat, quia non est fraudandus quotidianis alimẽtis, vt ibi probatur. *Ext. de solut. c. Odoardus. Glos. d. c. Odoardus.*

DE LVDO.

LVdus aleæ generaliter dicitur omnis ludus, qui fortunæ viribus innititur. Prohibetur autem Iure ciuili (ne videlicet fiat in pecunia, seu excupiditate) & Iure canonico, vbi sic habetur, Episcopus, præsbyter, aut Diaconus aleæ, aut ebrietati deseruiens, aut desinat, aut inde damnetur, id est, deponatur, similiter & laicus, Qui igitur tali ludo excupiditate deseruit mortaliter peccat (cum tales pœnæ non sint imponendæ, nisi pro graui crimine) potissimum si id traxerit in consuetudinem, Secus si quis nõ ex cupiditate, sed ꝓpter recreatione, aut vt tædiũ & tristitiã à se repellat, luderet. Hoc enim modo conceditur talis lud⁹ ꝓ cõmuni cõmodo faciẽdo, & ꝗ hoc modo lucratur, nõ tenetur restituere, maximè quando *ff. de aleator. & authe. de sanctis. Episc. §. Interdicimus. 35. dist. can. Episcopus. ff. de aleat. l. vlt.*

perdens nõ notabiliter damnificatur habita ratione sui status. Qui verò lucratur eo modo, quo taxillorum, vel alearum ludꝰ prohibitus est, tenetur secundum quosdã restituere, potissimũ quando lucratur ab his qui rem suam alienare nequeunt, vt pupilli furiosi, &c. Et qui ex cupiditate lucrandi protrahit alium ad ludum, aut vi, dolo, vel nimia importunitate. itẽ qui fraudulenter lucratur; etiã si fiat eo modo quo ludus non est ꝓhibitus, tenetur talibus restituere Quia huiusmodi res suas alienare nequeunt.

DISTINCT. 15. QVÆST. 3.

Astringitur ne restitutioni, qui alteri damnum dedit?

Matth. 10. *Satisfactioni astringitur qui alium in corpore aut in anima læsit.*

CVm anima ipsa assertore Christo, Nolite timere eos, &c. incorruptibilis sit, nequit sanè vnus alterius lædere quantùm ad substantiam, & naturalia, nisi per accidens, & quantũ ad vsum potentiarum, vt puta verberibus causando maniã, aut inebriando hominem. Deinde & quantùm ad bona accidentalia, quæ sunt virtutes, quia videlicet retrahit eũ à bonis moribus, & pellicit ad vitia, quibus animæ virtutes corrumpuntur, iuxta illud Apostoli: Corrumpunt bonos mores collo quia praua, & illud Matthæi: Væ mundo à scandalis, &c. Væ vobis vnum proselitam, &c. Et rursus illud Apostoli: Noli cibo perdere, &c. & illud, Peribit infirmꝰ, &c. Aut proximum impedit ab acquisitione virtutum, & ad salutem necessariorum, secun-

1. Cor. 15. *Matt. 16.* *Matth. 23.* *Rom. 14.*

dum illud Matthæi, Væ qui clauditis regnum cœlorum, & Lucæ, Tulistis clauem. Hoc auté damnum directè, & immediatè referri nequit, cùm peccatũ omnino sit voluntarium, Sub te erit, &c. Nulla creatura, &c. Peccatum vobis nõ dominabitur, &c. Deus ab initio, &c. Perditio tua ex te, &c. Accedit huc beatus Augustin' dicens peccatum non posse esse nisi voluntarium Sed indirectè, inducendo videlicet alium ad actus (suo consilio & persuasione) quibus virtutes corrumpuntur, aut impediendo easdem generari. Et is vtique restitutioni astrictus est: Debet enim primũ persuadere homini resipiscentiam, inducere ad virtutes oppositas: Deinde debet alios rogare (salua proximi bona fama) vt eidem persuadent meliorem vitam, si ipse id efficere nequeat. Tertiò debet pro eo orare, ac aliorum preces hac causa procurere. Et quantò hæc animæ bona præstant corporis, & fortunæ bonis, tantò tenetur quis amplius ad eorundem reparationem, & cauere ne in his proximo incommodet, Quia voluntatem semel allectam vitiis, vix poterit retrahere ad meliora, & virtutes, iuxta illud Pauli: Hæreticum hominẽ, &c. Quantùm verò spectat ad corporis incommoda, si vltimnm intulerit damnum, mortem videlicet, vel aliud circa mortem, si pro hac re lex talionis statueretur, iüxta profectò esset. Quia vix homini aliquo dãno in corpore affecto potest bonis fortunæ satis fieri, cùm hæc illis lõgè sint inferiora, secundum illud Matthæi, Nõne anima, &c. Nec ꝑpterea Iudaizare diceremur

Matth 23. *Luc.c.11.* *Gen.3.* *Rom. 8.* *Rom.6.* *Eccles.15.* *Ozee.13.* *De vera relig.cap.14.* *Ad Tit.3.* *Ledens in corpore.* *Matth.6.*

Christiani, cũ hæc talionis lex si foret instituta, non obseruaretur, proptereaquòd à Mose esset olim sancita, sed quia recenter sancita à principe Christiano. Est autem instituta duntaxat pro homicidio in plerisque politiis. Quamobrém optimè, & securiùs ageret homicida, si patiēter mortem sustineret, cùm lex illa cōformis sit iuri naturæ, legi Mosaicæ & Euangelicæ, Omnis qui acceperit gladium, &c. & si ea lex non fuerit constituta, optimum erit homicidæ exponere vitā propriā pro causa iusta, vt contra inimicos fidei. Veruntamen hoc non est necessarium (licet sit melius) quare si noluerit quouis modo discrimini mortis sese exponere, debet in bonis spiritualibus satisfacere defuncto, orando videlicet pro illo, & procurando aliorum orationes. Deinde debet nutrire familiā defuncti, & amicis prouidere, non secus atque ipse defunctus faciebat, & quantũ verisimile est defunctũ (si vixisset) instruere liberos, & filias nuptui tradere, quomodo verisimile est defunctũ fecisse. Quā grauis verò debeat illis imponi pœnitētia vide Gratiani decretum, Displicet enim ipsi Deo supra modum homicidium, quippè qui voluerit bestiā quę hominē occidisset interfici, & homicidam voluntarium non habere refugiũ, & respuerit tēplum ædificandũ ab homicida Dauid. Is verò qui aliud præter mortem intulit proximo damnum in corpore, siue remediabile, siue non, debet primùm soluere expensas omnes pro curatione illius exponēdas, vt patet ex Decretalibus, quod desumptũ est ex libro Exodi.

Gen. 4 & 9. Exod. 21. Leuit. 24. Deut. 29. Matt. 26.

50. dist. cap. Si quis, & seq. Gen. 9. Deut. 23. 1. Paral. 22

Ext. de iniuriis & dā. dat. cap. Si rixati. 21. Exod.

Deinde tenetur eidem omnia rependere dāna quæ incurrit, & incurret imposterum ob hanc læsionem. Quocirca si illi præciderit mēbrum aliquod, aut graue vulnus inflixerit, adeò vt nō possit sibi, & familiæ suæ acquirere, aut amicis victum, vt prius faciebat, tenetur qui eum læsit omnibus his ea præstare, quæ alius verosimiliter præstitisset. Postremò debet & illum in hac afflictione cōsolari, ad quod etiam alius ex præcepto dilectionis proximi astrictus esset. Et in his est habenda maior ratio diuitis, quàm pauperis cæteris paribus.

DISTINCT. 15. QVÆ. 4.

Vtrum teneatur ad restitutionem qui alterum infamauit?

INfamare alterum quis potest trifariā. Primò falsum crimen imponendo, quod pluribus modis fieri potest. Primò verbis manifestis, vt accidit Ioseph, & Susannæ. Secundò verbis artificiosis, vt fit in cantilenis. Tertiò signis, quādo digito ostenditur quispiam, quando est suspicio furti, aut alterius criminis. Quartò scripto aut libello. Quicumque autem aliquo illorum modorum proximum suggillauerit debet retractare verbum eo modo quo ipsum infamauerit si publicè, publico, si coram duobus, corā duobus, &c. Sec⁹ non seruaret iustitiā cuique reddēdo ꝙ suū est. Vnicuiq; vita bona necessaria est, proximo bona fama, vnde, Paul⁹, sine offēsione estote, &c. Nec oportet cōqueri quòd talis hoc agēdo sese infamet ostēdēs se calūniatorē ꝗa iā

Infamans alium ad restitutionem tenetur

Gen. 39.
Daniel. 13.

2. Quest. 5. can. non sunt audiēdi.
1. Cor. 11.

iniustè retinet sibi bonam famam, quę iustè debetur infamato, quare eidē debet restituere. Sin verò non imposuerit proximo crimē, sed murmurauerit de illo dūtaxat, aut retulerit se ita audiuisse, proculdubio nisi ex modo referendi indicet maiorē certitudinem, quàm ex communi relatione cōciperetur, nō enim infamat; neque ad restitutionem astringit, quia nec audientes
Eccles. 19. debent illi assentiri: Nā qui citò credit leuis est corde, & nō solū ille re⁹ est, qui falsū de alio profert, sed etiam is qui aurem citò criminibus accommodat: Nihilominus ad euitādum pusillorum scandalum, qui proni sunt ad credendum mala de proximo, oportet ab his cauere, quia
Iacob. 3. qui non offenderit in verbo, hic perfect⁹ est vir. Deinde contingit infamare proximum, verum crimē, sed tamen occultū ei publicè imponendo, & tunc nō teneretur formaliter verbum retractare, ne mentiatur, sed hoc modo, aut cōsimili debet satisfacere dicens: nō existimetis hūc esse furē malè enim & incōsideratè hoc illi imposui. Tertiò quis infamat proximum negando verum crimen, sed occultum publicè sibi impositum, quia sic insimulat eum calumniæ. Et talis nō debet retractare q̄ negauit, sed debet persuadere aliis ne habeant talem pro calumniatore, quia deceptus fuit. Consimiliter est dicendum, si iudex eum vrgeat ad fatēdum tale crimē, veruntamen subinde, quia bonarum mentium est culpam agnoscere vbi nō est, optimū erit eū de hac negatione indistictè, tāquā de facto de quo ignoratur mortale ne sit, an veniale, pœnitere.

DISTINC. 16. QV. 1.

An contritio, confeßio, & satisfactio sint partes pœnitentiæ?

POenitentia sæpiùs pro Sacramento accipitur, videlicet pro absolutione sacramentali à sacerdote iurisdictionem habente collata. Aliquando verò non est Sacramentum, sed virtus, & quadrifariam accipi potest. Primò pro virtute habituali, seu pro habitu, quo quis propensus est ad eliciendum velle vindicatiuum sui peccati. Secundò pro actu elicito à tali habitu, quo quidem actu quis vult vindicare suum peccatum. Tertiò pro actu imperato ab ista volitione vindicandi peccatum suum, & talis actus est nolle peccasse, supponens considerationem peccati, & detestationem ipsius. Quartò accipitur pro pœna cõsequente hunc postremum actum, pro tristitia videlicet. Hæc autem quatuor adinuicẽ distingũtur, cũ separari, & vnum absque alio, & contrà consistere possit. Porrò contritio, cõfessio, & satisfactio non sunt partes pœnitentiæ virtutis, sed pœnitẽtiæ primo horũ quatuor modorũ acceptæ, cũ hæc sit simplex forma, deinde & quid permanẽs. Illa autẽ esse habẽt in fieri. In super cõfessio, & satisfactio sũt quædã externa. Is autẽ habit⁹ voluntati inhęret, nec sunt deinceps partes pœnitẽtiæ secũdo modo acceptæ, q̃a & hic act⁹ simplex est, & elicit⁹ à voluntate. Illa autẽ sunt act⁹ imperati, Sed si capiatur pœnitẽtia tertio modo, nempè ꝓ causis ꝓximis pœ-

Pœnitentiæ partes.

næ,per quávindicatur peccatũ,vel quarto modo,videlicet ꝑ pœna per quá vindicatur peccatũ,tũc vtique hæc tria ſunt partes pœnitẽtiæ,ꝙ ſanè ſic oſtẽditur. Pœnitentia enim ſic accepta eſt quædã punitiua iuſtitia, quæ ſpectat ad cõmutatiuam iuſtitiã,quippè quæ commutat culpã in pœnã,nõ ſecundũ æqualitaté rei(quia illa nõ eſt medium iuſtitiæ ſecundum Doctorem) ſed rationis, &id iuxta legem ſecundum quam culpa venit punienda. Lex autem Euangelica, iuxta cui⁹ præſcriptum peccata ſunt punienda, tres præſcribit pœnas,vnam interiorem,videlicet contritionem,ſeu compunctionem,de qua

Deut.4. in Deuteronomio,Cùmque quæſieris dominũ

Ioelis.2. &c. Et apud Ioẽlẽ, Scindite corda veſtra, &c. Pſalmiſtam,Sacrificium Deo ſpirit⁹ cõtribula-

Pſal 50. *Eſa.vl.* tus,&c. Eſaiam, A d quem reſpiciam,&c. Mat-

Matth.5. thæũ,Beati qui lugent,&c.& Paulum,Gaudeo

2.Cor.7. quòd contriſtati,&c. Duas autẽ exteriores,videlicet erubeſcentiam,&dolorem, vnde apud Hieremiam,noluiſti erubeſcere, &erubeſcere

Hierem.3. neſcierũt,&c. Ezechielem,Cõfũdimini,&eru-

Ezech.3.6. beſcite,Et Sapiẽtem,Eſt cõfuſio adducens glo-

Eccleſ.4. riam,&gratiã,&afflictionem corporis, &c, Et

Ioelis.4. Ioẽlem,Conuertimini ad me,&c.Et Matthæũ,

Matth. Facite dignos fructus pœnitentiæ,&c.In Deu-

Deut.25. teronomio,Pro mẽſura mẽſura delicti erit pla-

Barruch.4. garũ mod⁹,&c. Apud Barruch,Sicut fuit ſens⁹ veſter,&c. Atqui iſtarũ triũ pœnitentiarũ iſta tria ſunt cauſæ immediatæ,ſcilicet cõtritio cauſa triſtitiæ,cõnfeſſio erubeſcẽtiæ,ſatisfactio doloris,ſiue afflictioniscorporis,Quare ſubſequi-

tur illa tria essēt partes pœnitētiæ tertio modo captæ, videlicet ꝓ causis pœnarū per quas peccatū est puniēdū. Cōsimiliter si pœnitētia quarto modo accipiatur, & illa tria possunt dici partes illius, nam sæpius sortiuntur nomina suarū causarū, vt tristitia dicitur cōtritio, opꝰ pœnale satisfactio. Magis propriè tamē dicuntur partes pœnitētiæ tertio modo acceptæ: & pœnitentia quarto modo dicitur consurgere, seu integrari ex tribꝰ pœnis. Pœnitentiæ verò quę est Sacramētū nō sunt partes. Nā ea vti alia Sacramenta suo verbo, suo itē elemento sacramētali, tāquā suis partibus essentialibus cōstat. Insuper cōtritio est quid insensibile, sacramentum verò signū sensibile. Deinde Sacramentū esse potest absque satisfactione, ergo non est pars illius, nec etiā cōfessio, quia fitàpœnitente: Sacramētū autē pœnitentiæ à solo sacerdote cōferri potest. Nihilominꝰ hæc tria requiruntur necessariò ad debitā huiꝰ Sacramēti susceptionē. Si enim quispiā absque displicētia accedat ad Sacramētum, iniuriam illi facit, nec potest sacerdos absoluere, nisi cōfessū, quatenꝰ etiā pœnitēs adsequatur effectū Sacramēti requiritur satisfactio, vt amplius in subsequentibꝰ hæc probabuntur.

DISTINCT. 16. QV. 2.

Vtrum expulsio culpæ, & infusio gratiæ sint vna mutatio?

REmissio culpæ & infusio gratiæ non sunt vna mutatio, cùm fieri nequeat quòd vnum & idem multiplicetur, & non multiplicetur, quia duo contraria non possunt *Culpæ remissio, & gratiæ infusio non sunt vna mutatio.*

de eodem verificari: Sed in habēte plura pecca ta, quàm ei dimittātur, sunt plures remissiones, & vna gratiæ infusio. Deinde hæc potentia Dei absoluta separari possunt abinuicem, quare non sunt vna, & eadem mutatio, veruntamen non sunt duæ mutationes reales: quia licet gratiæ infusio sit realis mutatio, quia per illam acquiritur formæ realis spiritualis gratia, non tamen reuersio culpæ est mutatio realis, Quia nō dicit nisi priuationem obligationis ad pœnam æternam, & hæc obigatio non est quid reale, sed solùm relatio rationis. Quòd si dixeris non esse transitum de contradictorio in contradictorium sine mutatione rei, & nō sufficit mutatio rationis, quia omnis mutatio rationis ad realem reducitur. Respondetur quòd quanuis nō possit esse transit⁹ de contradictorio in contradictoriū respectu voluntatis creatæ absque mutatione obiecti rationis, nihilominus, & volūtate diuina potest esse trāsit⁹ de cōtrario in cōtrarium, sine quacūque mutatione, vt in voluntate, vel in obiecto. Exēpli gratia, sit Petr⁹ per totam aliquam horam in peccato, & in fine horæ remittatur illi delictū, tunc Petrus de obligato ad pœnam ad non obligatum, per hoc quòd Deus vult eū pro hora prima esse dignum pœna æterna: & secunda hora nō vult eū esse dignū ea pœna, ille transitus non est, quòd in Deo prima volitio præcedat, & secunda sequatur, immò vtraque est æterna. Nam ab æterno Deus voluit Petrum in prima hora esse dignum pœna ęterna, & secunda non esse dignū,

Vnde ex parte Dei non est mutatio, nec etiã ex parte Petri, licet de obligato fiat non obligat⁹. Quia non potest obiectum in quo est respect⁹ rationis mutari mutatione rationis, nisi aliud obiectum mutetur mutatione reali, puta si intellectus, vel voluntas, per cuius cognitionem aut volitionem id obiectum mutatur mutatione rationis, mutetur realiter, cũ omnis mutatio rationis ad realem sit reducenda: Exempli causa, Si velim nunc Petrum currere, & postea non velim, Petrus transit de esse volito ad non esse volitum per mutationem realem mei ipsi⁹ qui amitto velle, quod prius habebã. In proposito autem quando quis transit de digno pœna æterna ad non dignum, hoc non fit propterea, quòd Deus amittat volitionem, quam pri⁹ habuit: immò ab æterno habuit vtramque. Quare nec Petr⁹ debet dici mutari mutatione rationis. Ex quo colligo quòd remissio culpæ non est mutatio.

DISTINCT. 17. QVÆ. VNICA.

Est ne peccatori necesse omnia sacerdoti confiteri peccata?

PRæcepta quæcũque vel iuris naturalis sunt, vel positiui diuini, aut positiui humani. Et quidem naturali iure nullatenus ad auricularem confessionem arctamur, cùm neque sit principium practicum ex terminis notum, neque conclusio ex illis necessariò illata, aut eisdem principiis & conclusionibus consonum *Cõfessio Sacramentalis peccatori necessaria.*

omnium iudicio. Insuper quę sunt naturalis iuris semper vniformiter obligant. Constat autẽ hoc pręceptum non fuisse in statu legis naturę, nec tempore legis Mosaicę, nam tamesi cõfessionis in veteri instrumento sępiùs fiat mentio, vt in Leuitico, & in Numeri libro, & in Prophetis similiter, vt in Esaia, in Salomone, & in Ioële nihilosecius hæc intelliguntur de confessione interiori soli Deo facienda, maximè peccatorum occultorum, & deinde de confessione publica, quam faciebãt sacrifici veteris testamenti in vniuersali, perinde ac nunc recitatur festis dieb⁹ in suggestu generalis cõfessio à Parochis. Insuper intelligitur de cõfessione irregularitatis, quam committebant publicè transgredientes præcepta legalia illius legis, vt contingendo mortuum. Hi enim publica à sacerdotibus lustrabantur aqua expiationis confitentes hanc transgressionem, & sic ab ea mundantur: tamen his adumbrabatur sacramentalis confessio, & potissimùm in Leuitico: Quemadmodũ & in lege naturæ insinuabãtur, quando Deus vocauit Adam post transgressionem præcepti dicẽs: Vbi es, quæ vox sanè interprete Augustinõ fuit increpantis, & confessionem inquirẽtis. Consimiliter & in alio Genesis loco, in quo ait Caino, Vbi est frater tu⁹, Quãtum ad ius positinum humanum, planè nõ defuerunt, vt Interpres canonis, & Panormitanus, qui præceptum faciendæ confessionis sacerdotibus asseruerunt huius esse iuris, sed aberrauerunt ipsi tota via, cùm Ecclesia non possit Sacramentũ

Leuit. 16. & 26. Nũ. 15.
Esaiæ. 46. Prouerb. 28 Ioel. 15. 15.
Leuit. 3. & 4. & 5.
Lib. 11. Super Genesim. cap. 34. Gen 4.
Dist. 5. de pœnit. Cã. 1

instituere. Et licet ipse Christus ipsum instituisset Sacramentum, & non præcepisset ipsis fidelibus confiteri, maiores Ecclesiæ id præcipere non potuissent: cùm eorum authoritas non se extendat ad actus interiores fidelium. Vnde in Deuteronimio: Abscondita Deo nostro, & cætera. Et in Decretalibus, Exteriora iudicibus exterioribus, interiora verò Deo sunt reseruanda. Quare non potuisset præcipere confessionem saltem peccatorum, cordis secretorum. Adde quòd assertores huius opinionis nequeunt adferre locum huius constitutionis. Nã ante illud capitulum, Omnis vtriusque sexus. quod sancitum fuit in consilio Lateranensi anno Domini millesimo ducentesimo tertio à Christo à passo, cõfessio frequentabatur è fidelibus, vt patet ex operibus Beati Clementis dicentis: quòd plebs Christiana non consueuerat Romæ tẽmpore Petri accedere ad Eucharistiam, nisi prius confessi fuissent. Cyprianus maximè ex Augustino, qui præcessit Concilium illud per octoginta annos qui confessionem plurimum prædicat. Quòd verò glosator adfert de Græcis non adstrictis ad confessionem, falsum est. Ad hæc, & priusquàm forent separati ab Ecclesia Latina confitebantur, vt patet Chrysostomo, Origene, & aliis doctoribus Græcis, qui meminerunt huius confessionis in suis operibus. Fatendum est igitur iure diuino nos ad hanc adstringi confessionem, ex eo maximè quod ab Ioanne scribitur, Accipite Spiritũ sanctũ, qui loc⁹ sic est interpretãd⁹,

Deuter. 19
Ext. de Symonia cap. Tua nos.
Cap. Omnis vtriusque sexus. De pœnit. & remis.
3. Epistol. ad Iacobum
Lib. de lapsis. Lib. de vera & falsa pœnit.
Ioan. 20.

Accipite Spiritum sanctum, id est, authoritatem dimittendorum peccatorum, quæ sanè authoritas donum est Spiritus sancti: quomodo intelligitur de gratia quam iam habebant. Nam secus existens in mortali peccato absoluere nō posset. Hîc ergo cōcessa est Apostolis, & in his omnib⁹ sacerdotibus, potestas remittendorum peccatorū ministerialiter, & arbitratiuè. Vnde

1. Ethic. c. 3. Aristoteles, Vnusquisque bene iudicat qui cognoscit. & hic est bonus iudex. Et eo ipso præceptum est fidelibus eisdem confiteri in certa causa quando eadem arbitrari nequeant. Deinde nulli committitur potestas iudiciaria, nisi aliquis adstringatur sese submittere illi, cùm nullus sit iudex illius cuius arbitrio subest iudicari ab eo, vel non iudicari. Hoc vtique modo iudex ille nullam haberet authoritatem. Atque prædictis Christi verbis collata est potestas sacerdotib⁹ ligādi, & soluendi: Ergo alicui vt reo præcipitur, vt se sacerdotis iudicio submittat. Insuper quicumque primam amisit gratiam, tenetur illam recuperare præcepto illo, diliges Deum tuū ex toto corde, & cætera. Et illo, diliges teipsum, quòd in pręcepto dilectionis proximi includitur. Sed existēs in mortali peccato amisit gratiam, & eandem medio confessionis obtinere valet, cùm sit remediū efficax à Chri-

Ioan. 20. sto institutum, quare ad illam planè obligatur.

Deuter. 4. Quòd si dixeris esse viam aliam, videlicet contritionē, vt in Deuteronomio, Cùmque quæsieris, &c. Et in Psalmista, Cor cōtritū, &c, Atta-

Psal. 50. mē nō est adeò facilis & certa, sicut Sacramētū

pœnitentiæ, ad quod requiritur duntaxat cum aliquali pœnitentia obicem non ponere. Contritio autem, vt remissioné adsequatur peccatorum continuari,&intendi debet, vt ostendit Christus in parabola de illo, qui adiit amicum acccepturus ab eo tres panes, in qua tandé subinferr, Petite,&accipietis,&c. Et de vidua, quæ à iudice propter importunitatem exaudita fuit & de filio prodigo, de quo dicitur: Cùm adhuc longè esset, &c. Vbi autem via est facilior, & magis in hominis potestate, ac certior, debet quilibet illā ingredi: secus se exponit periculo, & iudicatur suæ salutis cōtemptor. Adde quòd tale remedium multū prosit Ecclesiæ, plerique enim si nō esset hoc præceptum nec de peccatis, nec animæ salutem curarent. Et quia doctor prædictas rationes nititur diluere, idcircò alij præceptum confessionis eliciunt ex posteriori sententia, videlicet: Quorū retinueritis retenta sunt, in hunc modum interpretantes eandem: Quorum retinueritis, id est, non remiseritis, retéta sunt, id est, nō remissa in cœlo. Vnde optimè sequitur: Quorum peccata nō remittuntur à presbytero, non remittuntur apud Deum. At quilibet adlaborare debet vt remissionem obtineat peccatorum, quare ad confessionem adstringitur. Quamobrem etsi Christus illic expressè confessionem non præceperit, tacitè tamen indicauit, veluti rem necessariam sine qua ad absolutionem sacramentalem perueniri nō potest. quid enim soluet aut ligabit sacerdos, si nihil ei confessū fuerit? Audi quid Beatus Ber-

Luc. 11.

Luc 18.

nard⁹ dixerit, Sufficiebat infirmo oſtẽdere medium, qui ſi ſanus fieri velit illum inquirat, & Boëtius, Si opera medẽtis expectes vulnus tuũ detegas neceſſe eſt. Huc accedit Chriſtianæ religionis machina inuincibilis, quæ vt ait Auguſtin⁹, cunctas hęreſes ſemel aboleuit: Hæc autẽ eſt traditio, ſeu definitio Eccleſiæ, hoc eſt, ipſa confeſſio cõcors omnium Patrum ſanctorum, ſecundum ſuorum temporum ſucceſſiones cõcorditer reddentium teſtimoniũ ſcripturis ſacris, ſententiis Chriſti, & cõſuetudini primitiuæ Eccleſiæ. Hi enim concorditer ex illis Chriſti verbis aſtruxerunt confeſſionem omnib⁹ fidelibus neceſſariã, quorum ſententias vide apud illos, qui cõtra hæreticos ſcripſerunt. Quare nihil moramur quæ Doctor ſubinde affert, nẽpe locum Iacobi, aut doctrinã ab Apoſtolis ſuſceptam, intelligo pro cõfeſſione aſtruẽdam, cùm ex Euangelio ſatis, ſupérq; cõſtet. Porrò in hoc præcepto pleraque cõtinentur. Primò quis cõfiteri debet, quia adultus id eſt, habens rationis vſum, qui videlicet cognoſcit quid iuſtũ, quid iniuſtum ſit. Deinde quid confiteri debet, quia peccatũ mortale, propter quod ſolum poſt baptiſmum quis naufragium patitur, nõ veniale, quod ſtat cum charitate, vt oſtendit Apoſtol⁹. Id etiam videre eſt in Apoſtolis ipſis, qui etiam poſt diẽ Pentecoſtes venialiter aliquãdo offendebãt, Debet autem diligens præcedere inquiſitio, iuxta illud Pſalmiſtæ: Exercebam, & ſcopebam ſpiritũmeum, & Lucæ. Redde rationem villicationis tuæ, & iterũ: Recogitabo tibi oẽs

Ioan. 20. *Iacobi. 5.* *Confeßionis cõditiones.* *2. Cor. 3.* *Pſal. 79.* *Luc. 16.*

annos meos,&c. cogitabo ꝓ peccato meo,&c. *Ezechi. 18.*
Et illud Ezechielis, Fecerit iudiciũ,&iustitiam. *De vera & falsa penit.*
Debet etiã integrè confiteri iuxta illud Augustini, Quidam vni celant quod alij manifestãdũ seruãt, quod est se laudare,&ad hypocrisim tẽdere,&semper venia carere, ad quam credunt *Dist. 15.* frustra peruenire. Vide Magistrũ. Nec solũ peccata, sed circunstantias peccatum aggrauantes *Circunstãtia. peccatorum* quisque cõfiteri debet, cuiusmodi sunt, quæ speciem peccati variãt, vt furari sacrũ, cognoscere consanguineã,&c. Deinde frequentiã,& quoties admiserit peccatũ,&id quidẽ si habuerit certitudinem, vel probabilitatẽ, si nõ oportet attingere propinquitatẽ numeri, quia toties cõmisit nouum peccatũ. Sunt&aliæ circunstãtiæ, quæ aggrauãt quidem, sed nõ variant speciem, aut nõ ponunt in numerum, quales sunt maior, vel minor tentatio,&hoc ex patre obiecti, quia videlicet pulchrum aut turpe, aut ex parte peccãtis, quia videlicet præuenit tentationem, aut tentatio fuit maxima. De his quidem communiter dicitur quod nõ sunt confitendæ, nisi cõfessari⁹ inquirat de eisdem, tamen tutius est eas cõfiteri, iuxta illud, Tenę certum,& dimitte incertum. Huc accedit & Beatus Augustinus dicens: Consideret tentationem, quia magis peccat cognoscens turpem, quàm pulchrã, propter minorem tentationem. Ex eodem etiã Augustino astruitur prædictas circunstantias esse cõfitendas dicẽte, Cõsideret qualitatem criminis in loco, in tempore, in perseuerãtia, in varietate personę. Impertinentes autem, id est, sine quib⁹

peccatū esset adeò graue, & alleuiantes nō sunt necessariò confitendæ, nisi sacerdos inquirat.
De reg. iur. in 6. Tertiò continet pręceptum cui, quia sacerdoti iurisdictionem habenti: siquidem sententia à
Rom. 4. non suo iudice lata nulla est. Vnde illud Pauli, Tu quis es qui iudicas alienum seruū, & cæter. Quartò quando, quia quotiescunque est in periculo mortali, nedū in infirmitate mortali, sed etiam quando imminet verisimiliter mors, vt in bello, nauigio, &c. vnde Christus: Estote parati, quia nescitis, &c. Insuper quando vult administrare, aut recipere Sacramenta, saltem si administrans Sacramenta in mortali fuerit, cōfiteri debet. Postremò qualiter, quia cum peccati displicētia, cum proposito abstinēdi à peccato, & obediendi confessario, persoluendo satisfactionem, quā liberè ab eo percipiet. Quòd si noluerit aliquam acceptare, nō est propterea illi absolutio neganda, cùm si non satisfecerit in vita præsenti, supersit huic satisfactioni loc⁹ in purgatorio. Non desunt tamen qui asserant confessum debere persoluere iniunctā sibi pœ-
Ext. de pœn & remiss. c. Omnis vtriusque sexus. nitētiam, modò rationabiliter imposita fuerit. Quid autem Ecclesia circa præceptū istud determinauerit, habetur in decretalibus, vbi specialiter statuit, cui sit cōfitendum, qua proprio sacerdoti. Ex prima enim Ecclesiæ institutione non fuerunt distincti proprij sacerdotes, cùm
Matth & Mar. vlt c. Apostoli iuxta Christi præceptum: Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ, &c. Tunc enim Episcopat⁹ Apostolorum non erant distincti, Omnes siqui-

dem ordinarij erant vbicunque applicuissent primò, vel post alium, & id verum est de Apostolis duntaxat. Nam cùm fuerunt diuisi Apostoli, hæc diuisio ad sortẽ solùm prædicationis fiebat: Veruntamen eo tempore quantũ ad discipulos, fuerunt diuisæ Dioceses & distincti Episcopi, Curati, & Commistarij. De Episcopis patet ex Paulo, Hui⁹ rei gratia reliqui te Cretæ, & ibi presbyteros, id est, Episcopos, & Ioannes in Apocalipsi scripsit septem Ecclesiis, & Angelis illarum, id est, Episcopis De Curatis patet ex Actibus Apostolorum, Paulus per vniuersas Ecclesias ĩstituebat presbyteros, id est, curatos. Siquidẽ est aliud instituere præsbiteros per vniuersas ciuitates, & aliud eosdem instituere per vniuersas Ecclesias. Nam in vna ciuitate possunt esse plures Ecclesiæ, & vnius ciuitatis est vnic⁹ Episcop⁹, Curati verò tot, quot Ecclesiæ. De Cõmissariis, seu priuilegiatis patet ex Paulo ad Philippẽses, ad quos ipse Epaphroditum misit, qui tamen non erat eorum ordinarius, sed commissarius Pauli, & promisit etiam se breui missurum Timotheũ. Apud Lucam etiam dicitur dominũ designasse septuaginta duos discipulos. Obserua tandem pro vero intellectu capituli, Cùm omnis vtriusque sexus, quòd per proprium sacerdotem intelligitur habẽs ordinariam iurisdictionem, qualis est curatus, qui eandem habet immediatè. Papa quoque & episcopus habentes eam mediatè. Religiosi verò non sunt proprij, sed commissarij, & ex eodem quoque capite facultatem habent confessiones

Confessionis minister. *Ad Tit. 1.* *Apocal. 2.* *Act. 14.* *Ad Phil. 2.* *Luca. 10.*

audiendi. Dicitur enim ibidem quòd si voluerit alieno confiteri, petat & obtineat licentiã à ꝓprio sacerdote. Modò mendicantes habet hoc priuilegium ab ipso Papa, & concessionẽ à Põtificibus. Quare absque curatorum licentia possunt audire cõfessiones: nã & Episcopi, Curati, possunt sufficere in locum propriũ vicarium aliquem. Quare igitur non potius Pontifex summus, & Diocœsani Episcopi id poterunt? Laico autem cõfiteri, licet absit sacerdos, & mortis periculum immineat, nullus astringitur, cum talis facultatem absoluendi non habeat. Potest enim ex intima peccatorum recogitatione tantum habere verecundiæ (in quo solo laicus illi prodesse posset) quantum si laico confiteretur. Si tamen laicus peritus esset & prudens, posset vtique tunc ab eo super peccatis consilium expetere: sed & hoc posset, licet seipsum non nominet. Determinauit postremò ecclesia tempus quo confitendum est, quia semel in anno, circa Pascha saltem. Quare peccator non obligatur mox postquã deliquit, confiteri, licet teneatur confiteri, & melius certè, ac tutius foret statim confiteri nacta opportunitate.

DISTIN. 18. QVÆ. VNICA.

Vtrum clauium potestas temporalem solum concernant pœnam?

Clauium potestas quã pœnam respiciat.

IN hæresi fuisse Magistrum sententiarum cõstat, quòd existimauit Euangelicum sacerdotem nullaten⁹ virtute clauium remittere culpã, aut æternã pœnam. Quod astruere adlaborat. Primũ quod hæc solius sit Dei, iuxta illud Psal-

mistæ: Diripuisti vincula mea,&c.& Esaiæ: Ego doleo iniquitates,&c. Matthæi: Quis potest remittere peccata,&c. Deinde ex cura leprosi, & leprosorum, quos prius Christus curauit, quàm ad sacrificos Leuiticos mitteret, ex resuscitatione Lazari, qui vtique prius fuit resuscitatus, quàm exhibitus Apostolis soluendus ab institis, Hi autem peccatorem designabant, qui prius (inquit) quàm accedat ad confessarium à culpa, & æterna pœna liberatur. Et subinde confessarius nihil aliud illi præstat, quàm quòd ostendit eum esse solutum à culpa,& clauium virtute eũ Ecclesiæ reconciliat. Adfert & Magister Hieronymum in illud Matthæi: Quodcunque ligaueritis,&c. Vnde colligitur has claues nihil prorsus in culpam & æternam pœnam, sed duntaxat in temporariam pœnam, & quidem bifariam. Primùm ad eam relaxandam. Remisso siquidẽ (inquit) peccato,& ex consequenti æterna pœna per contritionem, superest temporalis pœna vel hîc, vel in purgatorio explenda; & partem huius sacerdos virtute clauium remittit. Secundò ad eandem infligendam: Confessarius enim absoluta confessione peccatori ieiunium, vel eleemosinam, &c. pœnitenti imponit. Addit præterea quòd si talis pœnæ iniunctio non fuerit diuino conformis iudicio, vt pote maior, vel minor, quam diuina expostulat iustitia, secundũ culpæ exigentiã existens, neutiquã in cœlis approbatur. Magistro subscribit Gabriel,& plerique alij. Hęc aũt assertio doctori subtili nõ placet,& maiori parti doctorũ,& prors⁹ primũ re-

Matth.9. *Matth.10.* *Luca.1.* *Ioan.11.* *Matth.16.*

probat. Nā ſi ſacerdos nihil omnino ageret ad remiſſionē culpæ, nō eſſet pœnitētia Sacramētum nouæ legis, cùm nunquā eſſet gratię cauſa, nec ex vi operis operati culpā remitteret, quæ tamē præſtātur à ſacramētis nouę legis, vt cōſtat ex ſacramēti definitione, qua dicitur, quòd eſt inuiſibilis gratiæ viſibilis forma, &c. Deinde & ea differētia ſacramētorū veteris legis (quæ gratiam ſolùm adumbrabāt) & nouæ legis, quæ ipſam dicitur cauſare. Quocirca ſi pœnitens non fuerit ſufficienter contritus, tunc virtute ſacramenti abſolutionis remittitur peccatum, quod nō remitteretur virtute illi⁹ diſplicētiæ. Quare nō abſurdè dicitur, quòd ſacerdos remittit peccatum & debitū pœnæ æternæ. ſed inſtrumētaliter tātùm, nō quidē quòd ſit cauſa effectiua illorum, ſed quia quidpiā operatur, nēpe abſolutionē, quę eſt diſpoſitio neceſſitans ex pacto diuino, vnde illud Ioannis, Quorū remiſeritis,
Ioan. 20. & c. ad talē effectū, cui⁹ tamē principalis cauſa eſt De⁹ ipſe. Rationib⁹ autē Magiſtri facilè eſt reſpōdere: Id enim exequitur Euāgelic⁹ ſacerdos, quod legalis olim, ſed præterea aliud quidpiā operatur, Inſuper cōtingit aliquādo peccatorē eſſe in gratia quādo accedit ad cōfeſſariū, ex pœnitētia, ac debita cōtritione. Quātū ad ſecūdū quod adfert Magiſter, nō eſt neceſſaria exacta illa cōformitas iniūctionis pœnæ ad diuinā iuſtitiā, quæ nō poteſt nobis ſic ad vnguē innoteſcere: Sufficit enim ꝙ nō egrediatur latitudinē aſſignabilē, id eſt, ꝙ nō imponat pœnā multū excedētē, aut deficiētē à iuſtitia Dei:
Et

Et istud homini prudēti,& in lege diuina exercitato notum esse potest. Porrò pœnam à confessario iniunctam pœnitēs nō adstringitur necessariò acceptare, si malit eam iuxta Dei voluntatem in purgatorio exoluere. Plerique tamen Doctori aduersantur in hac assertione, quare meliùs est eam perficere:nam si clauis non erret,id est,si sacerdos perficiat, quod debet secundum vtramque clauem, sententia illius rata erit in cœlo, nec aliud exigetur à peccatore. Quòd si minorem quàm par sit imposuerit pœnam,nisi in hoc seculo pœnitens suppleuerit,reliquū ab eo exigetur in purgatorio.

DIST. 19. QVÆST. VNICA.

Conferuntnè cuilibet sacerdoti claues regni cœlorum?

Receptum est ab omnibus Theologis duplicem esse inductā clauē, potestatis videlicet,& sciētiæ. Illa quidem est authoritas iudiciaria, qua quis alteri peccata dimittit, & censet cœlum eidem esse aperiendum. Hæc verò authoritas est cognoscenda causa ipsius peccatorū, qua videlicet quis potest cognoscere,& inquirere fidelium peccata. Quamobrem licet ad debitum vsum huius clauis scientia requiratur, non tamen ad potestatē vsus simpliciter. Et istud semper est seruandum, cùm incidit sermo de administratione diuinorū mysteriorum per ministros malos,vt videlicet discernamus potestatem vsus à recti-

Primus & secundus articulus.

Claues Ecclesiæ.

tudine vſus,quia hæc charitati,illa verò conue-
Poteſtas pænitentialis triplex. nit perſonæ.Porrò vtraque illarum clauiũ tri-
plex eſt,Prima principalis ſimpliciter, quæ ſoli
Deo cõpetit, ego qui deleo iniquitates, &c.
Eſa.43. *Matth.9.* Qui poteſt remittere peccata,&c. Secũda nõ
Ioan.5. principalis,tamen præcellens,& conuenit ſoli
Chriſto,dedit ei poteſtatem,&c. Iudicium fa-
Heb.4. cere,quia fili⁹ hominis eſt,&c.Qui omniũ me-
rita,& demerita nouit, &c. Omnia nuda & a-
perta,&c.Et cuius volũtas sẽper diuinæ iuſti-
Ioan.8. tiæ conformis eſt,Ego quæ placita ſunt ei,&c.
Apoc.1.& 3. Vnde dicitur habere claues mortis, & inferni,
& dicitur quòd claudit,& nemo aperit. Tertia
eſt particularis,ſeu miniſterialis, & collata eſt
Ioan.20. Eccleſiæ miniſtris,vnde apud Ioannẽ, accipite
Spiritũ ſanctũ,&c.Hoc autẽ cõgruũ fuit.Nam
Chriſto hñi data fuit omnis poteſtas in cœlo,
& in terra ſuper peccatorũ remiſſionẽ, quare
cũ ipſe nõ eſſet perpetuò futur⁹ præsẽs viſibi-
liter(licet bene inuiſibiliter) Eccleſię poſt reſur
rectionẽ,cõgruũ fuit, vt hãc poteſtatem com-
mitteret ipſis Eccleſiæ miniſtris,nõ omnib⁹ (vt
aiũt hæretici)fidelib⁹, vt foret ordinata Eccle-
2.Cor.10. ſiaſtica Hierarchia,vt inquit Paulus,omnia de-
bitè,& ordinatè,&c. & vltima nẽpe peccato-
res de quib⁹,lõgè à peccatorib⁹ ſalus,&c.redu
cerẽtur ad primũ,id eſt,Deũ ipſum per mediũ,
vtpote per ſacerdotẽ,qui per orationes, & ſa-
Heb.5. craměta fideles Deo recõciliat, Omnis nãque
Deut.5. pontifex,&c. Vnde & Moſes dicebat,ego ſe-
Epheſ.& Coloſſ.1. queſter,&c. & hæc vltima poteſtatis acceptio
1.Cor.3. diligẽti⁹ eſt obſeruãda,vt planè nouerim⁹ Chri

stũ dici Ecclesiæ caput, fundamentum, mediatorem, remittere peccata, &c. Aliter verò Ecclesiæ ministris. Siquidẽ Christo excellẽter seu principaliter hæc cõpetunt; ministris verò minus principaliter. Huiusmodi autẽ potestas, seu sacerdotalis authoritas clauis per similitudinẽ dicitur, quãdo sicut, clauis naturalis ad hoc vtilis est, vt fores reseret, atque patefaciat, ita per hanc sacerdotũ potestatem hominibus clauditur, & aperitur regnũ cœlorũ. Nã & hoc clauditur alicui per peccatum, vel per obligationẽ ad pœnã peccati. Aperitur autẽ quãdo vtrũq; instar obicis retũditur. Vtraque verò potestas à sacerdotali charactere (quia est potestas cõficiẽdi corp⁹ Christi & sãguinẽ) distinguitur. Nã Christ⁹ Apostolis ipsis potestatẽ super corpus suũ verũ in cœna cõtulit, alterã potestatẽ, nẽpe super corp⁹ suũ mysticũ, vesperi resurrectionis. Episcop⁹ quoq; successione eiusdẽ in ordinatione cõfert. Quamobrẽ & distinguitur à priori potestate, & ab inuicẽ, & possũt diuersi characteres dici. Ait enim Episcopis, tibi dabo claues, &c. Præsupponit nihilominus ordinem presbyteratus. Si verò inquiras an quilibet sacerdos his clauibus quẽlibet absoluere possit, etiã si prohibitus fuerit, sicut quilibet sacerdos etiam degradatus si attentet, cõficit, variãt dubio procul doctores. Nam Ancharanus, Marcilius, & Durandus liberè fatentur quẽlibet sacerdotem ex Christi institutione potestatẽ habere vnumquemque absoluendi, quam tamen potestatẽ (inquiũt) Ecclesia limitare voluit, &

1.Tim.2.

4. Articul⁹

efficere ne sacerdos quęque absoluat, si attentet, quandoquidem nullus actu peccans absoluitur: qui autem contra Ecclesiæ præceptũ cõfitetur ei cui non est subiectus, trãsgreditur Ecclesiæ præceptum, quare nec absoluitur. Nec propterea Ecclesia hæc instituẽdo sacramenti essentiã immutauit. His subscribit Almain. Doctor autem, & ferè cœteri opposita attumãt asserentes, quòd nõ quilibet, quẽlibet (etiã seclusa qualibet Ecclesiæ prohibitione) absoluere potest, sed solùm ordinari⁹, vel cõmissarius ab eo: nã sententia & nõ suo iudice lata nulla est. Id etiam astruit per capitulũ, omnis vtriusque, nec potest dici id esse ex cõsuetudine, seu institutione humana, nã hoc modo obligari posset cõsuetudine opposita: Sed nulla cõsuetudine fieri potest, vt quilibet quẽlibet sacerdotẽ eligere possit sine volũtate superioris, vt habetur in decretalib⁹, ergo nedũ esse de lege humana, sed diuina. Hæc quidẽ sacerdotũ potestas remota est, cuius propterea obiectũ est peccator cõtritus, cõfessus, & subditus. Quocirca vt hac potestate vti possint sacerdotes, susceptis ordinib⁹ opus est, vt per superiorẽ dentur il'is inferiores. Præter has claues (quæ sunt fori secreti) sunt aliæ duæ in Ecclesia pro foro publico, in quo quispiã excõmunicatur, aut absoluitur eisdẽ quidẽ nominib⁹ nominatæ, sed reipsa distinctæ, cũ primas etiã habeãt sacerdotes simplices omnes, nõ autẽ duas. Deinde postremas habere possũt etiã nõ sacerdotes, vt patet ex Iure canonico. Collatæ autem fuêre à Christo ipsis Apo-

De reg. Iuris in 6. C. omnis vtriusque sexus. Extra de pœni. & remiss. Cap. 5. Episcopus, in 6.

Articulus 5. de excõmunicatione. De off. Archid. C. 1. can. Archidiacones.

ſtolis & ſucceſſoribus, iuxta illud Matthæi: Si peccauerit in te, ibi, ſoluta & in cœlo: ibi datur multiplex poteſtas Eccleſiæ criminis ſentētiādi. Secundò poteſtas cōtra nō obedientes ſententiæ pœnam infligēdi, ibi, ſit tibi ſicut Ethnicus, &c. i. eſt excommunicatus, & ſeparatus à communione fidelium: & ſequitur, Amē dico vobis quæcunque ligaueritis. Ex quo apparet quòd Deus approbat ſolutionē, & legationē Eccleſiæ factam in foro publico, quā qui contemnit habēdus eſt tāquam Ethnicus. Hac autem vſus eſt Apoſtolus, & tamē in his duobus locis excommunicationis ſententiam de facto tulit. Et quidem merito, quandoquidem peccatū enorme erat, & publicum, & forma debita, quia proceſſus legitimus iuxta præſcriptum Chriſti, ac intētio debita: intendebat enim delinquentis correctionem, vnde & Corinthius correxit ſe vt patet ex eodem Paulo, alij verò, quia hæretici erant, non ſe correxiſſe leguntur. Vnde de mala doctrina dicitur à Salomone, omnes qui ingrediuntur ad eā, &c. & ab Apoſtolo, Hæreticū hominē, &c. Aliâs tamē legimus Apoſtolū prohibuiſſe commercium malorū, ſi quis vobis Euangelizauerit, &c. Si is qui frater nominatur, &c. Denunciamꝰ vobis, &c. Erunt homines, ibi, hos deuita, &c. Et de Alexandro ærario, &c. hæreticum, &c. ſi quis venit &c. nihilominus non tulerunt excommunicationem, nec in Euāgelio legitur à Chriſto lata, ſed tantum ferēda. Quare abutūtur iſto genere paſſim plerique pro lenibus excōmunican-

Matth. 18.

1. Cor. 5. & 1. Tim. 1.

2. Cor. c. 2.

Prouer. 1.

Ad Tit. 3.

Gal. 1.

1. Cor. 5.

2. Theſſ. 3.

2. Tim 3. & 4 cap.

Ad Tit. 3.

2. Ioan. 1.

tes,& hæc inuexit ecclesiasticorũ auaritia,& sigilli cẽsus,&c. Quõd si exquiras qui habẽt excõmunicandi potestatem. Certè summus Põtifex,id propria authoritate potest: Episcopi autem authoritate ab ipso delegata. Nã null⁹ potest prohibere cũctis fidelib⁹ vt vitẽt aliquem (quod est excõmunicationis ratio) nisi habuerit in omnes iurisdictionẽ,qualẽ habet dũtaxat ipse Papa. Alij tamen Doctores oppositum tenent,& id astruunt ex eo,quòd potestas excõmunicãdi prius fuit collata omnib⁹ Apostolis, quia ante Christi passionem quæcũque ligaueritis quàm esset Petrus summus pontifex designat⁹ fuit,post resurrectionẽ,pasce oues meas, &c. Sed potest respõderi,quòd Petro priùs fuerat collata in ipsa promissione assertore Chrysostomo,& ꝙ prius immediatè potestatem iurisdictionis ordinariæ à Christo accepit,ita qui ab eo iure ordinario erant accepturi,si nõ fuissent à Christo præuẽti. Porrò ampliori horum declaratione nõnulla extra doctorem sunt obseruãda. Primùm quòd excõmunicatio in genere,est separatio à communicatione fidelium in sacramentis,& actibus legitimis. Prohibetur siquidem excommunicato,ne vnà cum aliis fidelibus sacramẽta suscipiat, & ne cum eisdem versetur. Idem quoq; aliis prohibetur. Eadem deinceps duplex est. Minor quæ separat à sacramentis tantùm,& incurritur per quodcunque mortale peccatum,& per communicationẽm cum excommunicatis. Maior quæ separat & à sacramentis, & à communicatione cum

Matth. 18.
Io. vlt.
Matth. 16.

aliis fidelibus in actibus legitimis, de qua quidem communicatione dicitur à Paulo: Gratia Domini nostri IesuChristi,&c. Et beneficétiæ, & communionis nolite obliuisci. Hæc autem communicatio in tribus potissimùm consistit. Primò in participatione sacramentorum, Calix benedictionis, &c. In illo enim sacraméto cómunicamus in gratia Dei,& vnimur Deo, quoniam vnus panis, & vnum corpus sumus, &c. Etenim in vno spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus, ab ista verò communione priuatur quispiam maiori excommunicatione, quandoquidem sic excommunicatus est veluti Ethnicus,& Publicanus, qui vtique sacramentorum communione priuatur, iuxta illud Matthæi. Nolite sanctum dare canibus,&c. Secundò fidelium communio consistit in suffragiis cómunibus Ecclesiæ, de quo in Actibus Apostolicis, erant perseuerátes,&c. Ab ista quoque priuatur excómunicatus, cùm habeatur tanquã Publicanus, & infidelis cui asini sepultura debetur. Patet etiã praxi ecclesiæ, quæ licet pro infidelibus oret in die Veneris sancta, nõ tamẽ pro excommunicatis. Quòd si proferas illud Apostoli, si quis autẽ non obedierit corripite vt fratrem, vnde sequitur quòd si liceat eum vt fratrẽ corripere, licebit,& pro eodẽ orare. Respõdetur Apostolũ nõ ferre illic excommunicationem, sed eã cõminatur. Obserua quoque quod licet excõmunicat⁹ publicis Ecclesiæ suffragiis priuetur, potest tamẽ qlibet seorsim, & priuatè pro eo orare. Tertiò cõsistit in cõmuni

1.Cor.13. Heb.vlt. 1.Cor.10. 1.Cor.12. Matth.7. Act.2. Hierem.33. 2.Thess.3.

cõuictu, sanctorum communicatione, in cibo,
Act.2. potu, & loquela, frangẽtes circa domos panes,
&c. Hac etiam excõmunicatione priuatur ex-
1.Cor.5. cõmunicat⁹, si quis frater nominetur, &c. Prædicta autẽ hoc versiculo continetur. Os, orare, vale, communio, mẽsa negatur. Deinde obseruãdum qua de re quispiã excõmunicari possit. Resolutio planè Theologorũ est, quòd nullus debet vnquam excõmunicari, nisi pro mortali peccato exteriori iuridicè probato, cui annexa est contumacia, vel quia non cõparet vocatus ab Ecclesia, vel discedit à iudicio ante probationẽ sẽtẽtiæ, vel nõ abstinet à peccato postquã illi est præceptũ, & intelligunt de excõmunicatione maiori, & lata ab homine: Et hæc col-
Matt.18. ligunt ex Matthæo, si peccauerit in te, &c. Hæc enim intelligitur de peccato mortali, vt patet ex eo ꝙ subsequitur, si te audierit, lucratus es. Si enim non esset in mortali non lucraretur animam eius, quia non perditur nisi per mortale. Quamobrem qui minimum tribuunt, legi, & mandatis, neglectis saluberrimis præceptis Euangelicis, sciant ex eo loco Euangelij vbi Dominus dedit potestatem excommunicandi, solùm consequens esse eundem hanc potestatẽ dedisse non pro libito, aut voluntate, non prò quolibet peccato, sed pro cõtumacia, quia ab Ecclesia peccator correptus, manet incorrigibilis, & impœnitẽs. Si verò à te vel ab Ecclesia corrept⁹ sese corripuerit, eũ nõ esse habẽdũ sicut Ethnicũ, & Publicanum, etiam si septuagesies septies peccauerit, & toties se correxerit.

Propterea si mortaliter quis peccauerit,& pœteat,paratúsque sit satisfacere ecclesiæ,& parti quá suo peccato læserit non est excõmunicandus.Vnde videant illi qui pauperes excõmuuicant propter temporalia quando non sunt soluendo,&c.Videant ministri episcoporum qui propter pecuniá sigilli indifferẽter omnes admitrunt excommunicationes,cõntra præceptũ Euangelicũ,videant qui absentes excommunicant.Hîc iam si dixeris ex doctrina ibidẽ, si solũ sequitur peccatorẽ pro contumacia esse excommunicandum:Non videtur igitur Ecclesia facultatẽ habere excommunicãdi peccatorem criminósum ipso facto, quod est tamen contra communem ecclesiæ vsum,& contra canones quibus ecclesia pro multis criminibus sentẽtiã excommunicationis infert tale,vel tale crimen committẽtibus. Neque expectatur vlla correctio,aut admonitio , aut peccãtis contumacia, quinimmo si mox post crimen perpetratũ peccãs pœniteret, maneret tamẽ excõmunicatus, donec per absolutionem reconciliaretur. Respõdetur crimẽ sub excommunicationis pœna interdictum ipso iure secum adferre voluntatis ipsum perpetrantis contumaciam. Et hãc solutionẽ fundari in scripta patet si consideremus ecclesiam nõ infligere excõmunicationis pœnã pro vllo opere nisi pro peccato mortali. Sic autem peccãs in dolo est sciẽter videlicet,& ex animo opus quod ecclesia punit perpetrãs, veruntamẽ ius diuinum propter nullum crimen, quãtũmlibet enorme videtur ipso facto excõ-

In 2.Cano. cap.Vnico. municare quemquam præter hæreticum qui propter doctrinā hæresis (quod est maximum crimen) vitandus est, iuxta sententiam Ioannis, si quis venit ad vos, & hanc doctrinā non adfert, nolite recipere eum, nec aue ei dixeritis. Vnde Corinthius, qui vxorem patris sui habuit, quod crimē erat maximum, & apud gentes abominabile, non erat ipso facto excommunicatus, quippe quem Paulus excommunicari iussit, & authoritate ecclesiæ auferri à Corinthiis. Quis autem debeat excommunicatus vitari, & sub qua pœna vide Driedonem & Summam Angelicam. *De libert. Christ. fol. 238. ex.*

DIST. 20. QVÆST. VNICA.

Vtrum pœnitentia in extremis valeat ad salutem?

Pœnitentia in extremis prodest. SI quis in extremis graui valetudine, vel discrimine (vt est submersio, aut aliud quoduis) constitutus verè pœnituerit, & plenè ad Deum, vel dolore interiori (debitis circunstantiis adornato) vel pœnitētiæ sacramēto sese cōuerterit, vtique salutem cōsequetur. Exemplo autē est bonus latro de quo Augustinus, multum sera fuit latronis pœnitentia, sed non fuit sera eius indulgētia. Vnde Ezechiel, Quacunque hora, &c. Id autē contingere posse constat ex eo vel maximè, quòd resipiscere à peccatis sit donū DEI, Ignoras quoniā benignitas, &c. Et nō sit abbreuiata manus domini, vt saluare nequeat, nec aggrauata auris, vt non exaudiat. *Rom. 2.* Nihilominus pœnitentia, quæ videtur haberi in extremis) ab eo videlicet qui secūdū naturales *Esa. 59.*

causas nequit subuenire) vix est vera, & sufficiens ad salutem adsequẽdam. Quia admodũ difficile est tunc verè pœnitere, cùm tũc impediatur liber vsus rationis, & voluntatis ex dolore, vel timore inhærentibus. Vnde Psalmista: *Psal. 6.* Tremor, & timor venerũt, ibi cõtexerũt me tenebræ & alibi, Nõ est in motte, qui memor sit tui, & Paul⁹, Sicut dolor in vtero habẽtis, &c. *1. Thess. 5.* Priusquàm autem aliqua detestatio sit vera, requiritur quòd liberè eliciatur, immo ad omnẽ virtutis actũ hoc requiritur: Sed in extremis difficilè habetur talis libertas. Quandoquidẽ passiones, quæ sunt à tristantibus, secundũ Augustinum, plus mouent, quàm passiones quæ sunt à delectãtib⁹. *Libr. 83. q. 36.* Hinc est quòd immanissimæ bestiæ retrahũtur à timore vel dolore à persecutione delectabiliũ. Sed passiones delectabiliũ frequẽter absorbẽt vsũ rationis, vt ait Augustinus, ergo à fortiori passiones prouenientes à tristãtibus, quæ licet tunc liberi arbitrij vsum omnino non auferunt, multum tamen impediũt, *Lib. de ciui. Dei.* adeò vt vix debitè homo resipiscere possit, iuxta illud diui Augustini: Cùm sera venit pœnitẽtia, tantus aliquãdo cruciatus ligat membra, & dolor sẽsum opprimit, vt vix homo aliquid cognoscere valeat. Præterea antequã detestatio peccati sit sufficiens ad veram pœnitẽtiam necesse est vt sit adornata circũstãtiis debitis, præcipuè circũstãtia finis, id est, vt peccator detestetur peccata præcipua propter Deũ, quẽ offẽdit, & desiderio cœlestiũ. Is autẽ qui tota vita malè vixit, & in extremis constitutus pœnitet,

videtur potius moueri timore dãnationis, quã amore ipsius Dei. Nam si euadere posset illud crimẽ fortasse non resipisceret, sicut nec anteà curauit. quare apparet in eo esse quidpiã inuolũtariũ, sicut in eo qui merces in mare proiicit timẽs naufragiũ. Deus autẽ hilarẽ diligit datorem. Vnde Augustinus, oportet non solùm timere iudicem, sed eum diligere, arbitrij enim libertatẽ quærit, vt possit dolere cõmissa, non necessitatem, charitatẽ, nõ timorẽ. Non igitur timeat pœnã qui pœnitet, sed anxietur pro gloria. Insuper qui hacten⁹ perseuerauit in peccatis habet malos habit⁹ qui eũ impediũt à diuinis, & spiritualibus, & attrahunt ad tẽporalia. Adest vxor, filij, diũitiæ, quorũ omniũ (etsi obsint) recordatur, & eius animũ plurimũ distrahũt. Adde quod ait Augustinus, *illi* autẽ qui cũ potuerint, noluerũt cõuerti cõfitentes, cui iam peccare nequeunt nõ sic facilè acquirũt quod volũt. Et alibi de verè pœnitentibus, quod etiã refertur à Magistro, si quis positus in extremis. Ex quibus colligitur primùm quod persuadendum est, vt dũ sanus est resipiscat propter periculũ cui se exponit, sicut Christ⁹ suasit, nisi pœnitẽtiam habueritis & nescitis quãdo dominus veniat serò, an, &c. Deinde quòd in extremis agẽti suadendũ est quòd doleat de peccatis, liberè, & propter Deũ nõ habita ratione ægritudinis, aut instãtis mortis: & præ omnib⁹ caueat ne desperet de Dei misericordia, quæ superexaltat iudiciũ, consideret latronem euangelicum, quẽ Cyprianus, & Hieronymus ad Damasum

De ver. & fal. pœnit. c. 12.
Tom. 1. ho. 41.
Lucæ 15.
Marc. 13.
Iac. 1.
In serm. de can. domi.

testatur fuisse martyrē, Hic quoque ad furiam, ait, fac de necessitate virtutem, quod nobis cōcedat Dominus noster Iesus Christus. Amen.

DE INDVLGENTIIS.

INdulgere sonat concedere, & delicatè tribuere, & indulgentia est delicata permissio. Vnde Quintilianus, nobis illa educatio (quam indulgētiam vocamus) neruos omnes & mentis, & corporis frangit, & Poëta, Blāda patrum segnes facit indulgētia natos. Theologi tamen in alia vtuntur significatione, pro venia videlicet, & remissione peccatorum, vt in oratione, Fidelium Deus omnium, &c. Vt autem habet sanctus Hilarius, nō sermoni res, sed rei est sermo subiectus. Indulgentiarum thesaurus fit ex superabundātia meritorū (quatenus satisfactoria erāt) Christi & beatæ Mariæ, & sanctorum. De superabundantia passionum Christi dicitur apud Ioānem, ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantùm, &c. Ex qua authoritate patet passionē Christi sufficiēter satisfacere pro peccato totius mūdi, & pro toto ipso mundo, ac per hoc cùm excutiuè pro paucis tantùm satisfaciat, quia pro obtēperantibus solùm. Factus est omnibus obtēperantibus sibi, &c. Infinit⁹ est thesaurus satisfactionis Christi, nec tamē inaniter Christus voluit mereri, nec pati illas pœnas, cùm Deus nihil agat frustrà, illud ergo reliquum derelinquitur pro nobis, quaten⁹ in necessitatib⁹ ad multas obligat pœnas ex cōtinuis lapsib⁹ pro satisfactione

1. Ioan. 2.

Heb. 5.

recuramus ad præfatũ thesaurum. De sancto-rum autem passionum, meritorúmque superabundantia quoad officiũ satisfaciendi pro no-
Iob 9 bis patet ex libro Iob, vtinã appẽderentur, &c. Ex his Iob verbis patet ipsũ plus passum fuisse, quàm pro peccatis suis debuerit pati, vt etiam habet Hieronymus exponens eundem locum, dicitis (inquit) me peccatis hæc faciẽtibus hæc pati, propter hoc velim, vt peccata contra calamitatem hãc quam patior pensarentur, & illico videritis, quia hæc ipsa calamitas velut arena maris supra horum peccatorum merita põderaret, hæc Hieronymus. In superabũdantia autem passionum & consistit superabundãtia satisfactionum, & idem de multis sanctis apertissimũ. De sanctorum verò intentione, scilicet quòd voluerint pati, sintque passi libenter nõ solùm pro se, sed & pro nobis testatur Aposto-
ad Coloss.1. lus, nunc (inquit) gaudeo in passionibus meis pro vobis, &c. Idem autem est iudiciũ de Paulo, & aliis sanctis, expende quomodo miseriæ sanctorũ adiũgendæ sunt passionib⁹ Christi ad cõmunem ecclesiæ vtilitatẽ, & iste est thesaurus. Quòd Papa hunc thesaurũ dispenset, patet
1. Cor. 4. ex Apostolo, sic nos existimet homo vt ministros Christi, dispẽsatores mysteriorũ Dei, &c, Cui donastis aliquid, & ego, &c. non donauit, culpam sed pœnam. Insuper cùm sancti in quibus superabundantia operum satisfactionis inuenitur nec expresse, nec determinate pro isto qui remissione indiget opera huiusmodi fece-
Coloss.1. rũt, sed cõmuniter ꝑ tota Eccl. Apostolo teste,

Sequitur quòd prædicta merita sũt toti Ecclesia communia, ea verò quæ cõmunia sunt alicui⁹ multitudinis, distribuũtur singulis de multitudine iuxta arbitrium illius qui multitudini præest. Summus etiam põtifex nedum clauiger est Ecclesiæ militantis, sed etiam triumphantis, iuxta illud: Quodcunq; ligaueris, &c. Vnde liquet quòd in facultate ei⁹ sũt thesauri ecclesiæ militãtis derelicti per Christũ in manibus suis.

Indulgentiæ valent ad abolitionẽ pœnæ propter crimen debitæ. Hæc si declarãtur, liquidò cõstat Christũ esse caput Ecclesiæ, cũ igitur capitis sit officium dirigere mẽbra, concluditur Christum regere ecclesiam, cùm igitur ecclesia vniuersaliter tenuerit, teneátq; indulgẽtias valere sequitur propositum. Præterea impiũ esset dicere ecclesiam, (cuius caput Christus, & quæ sãcto regitur spiritu vt patet ex Actis Apostolorum visum est spiritui sancto, & nobis, &c.) aliquid vani facere, verùm ecclesia vniuersalis errare nõ potest, iuxta illud Ioãnis: rogaui ꝑ te Petre, vt nõ deficiat fides tua, &c. Sed ecclesia vniuersalis facit, & approbat indulgentias, igitur, &c. Ratio cur valeãt est vnitas corporis mystici, in qua multi in operibus pœnitentiæ, seu pœnalibus super erogationis ad mensurã suorũ delictorum & varias angustias perperã subierunt patienter, per quas multitudo pœnarum poterat expiari, si eis deberetur, quorũ meritorũ tanta est copia, quòd omnẽ pœnã debitã viuẽtibus excedũt. præcipuè propter Christi meritum, cuius sola gutta sanguinis sufficiẽs erat. Ioan. 21.

Aliæ etiam circunstantiæ requisitæ ad bonū opus sunt intelligendæ, quia si quis cōtribuat (licet in charitate) ad vanam gloriam, vel alias circunstantias deprimentes, meritum & indulgentiam perdit. Prærequiritur etiā vt consideret intensionem donantis, quæ per verba in indulgentiis posita colligitur. Plurimū autem dātur conditionaliter quare obstante conditione non constant. Interdum dantur sub hac forma (omnibus cōtritis, & confessis) & tunc vtrumque requiritur: prodest nihilomin⁹ contritis & non confessis, &c. Volēs etiam consequi indulgentiam, & non dās sicut in bulla continetur, non consequitur eas, quia conditio non extat, tamē volens assequi eas, & non potens tantum gratiæ, & gloriæ moratur, quantū eas adsequēs licet non ad remissionem pœnæ, & sic act⁹ exterior nihil addit interiori quantum ad vitā æternam. Duo accedētes ad locum indulgentiarum itineribus æqualib⁹ æqualiter consequuntur indulgentiam quātum ad remissionem, sed inæqualiter merentur. Nā vnus actus est difficilior altero ratione obiecti diues danspecuniā secundum tenorem bullæ tantum indulgētiarum consequitur, quantum pauper, sed pauper plus meretur, quēadmodum vidua euangelica. Iustus nullius pœnæ debitor si det eleemosinā pro indulgentiis cōsequendis non consequitur cùm nihil habeat relaxādum, non tamē perdit eleemosinam, quia per eam meretur. Quando indulgentiæ sūt perpetuæ in aliquo loco, quolibet die locū accedens eas consequitur cæteris

obſeruatis; & probabile eſt quando ſunt tempo rariæ, vt quoties quis ipſum audierit locũ illas cõſequatur. Poteſt tamen dici quòd ſemel tãtùm eas conſequitur, quando dãtur plures dies, vt qui nõ poteſt venire in præfinito die veniat in alio. Quid ſonat, dam⁹ plures dies indulgẽtiarũ, vel annum? &c. Reſpõdetur, hoc eſt dicere. indulgentiæ tãtum tibi proderunt, ac ſi quadraginta dieb⁹, vel annis pœnitentiam impleres: & tantum de pœna culpis debita diminuunt, ac ſi pœnitentiam tanto temporis curriculo impleres, & tanto minus punieris in purgatorio, ac ſi vno anno egiſſes pœnitentiã. Sed de qua pœnitentia intelligatur feruẽti, vel remiſſa nouit Deus. An etiam intelligatur de pœnitentiis iniunctis, vel quæ rationabiliter poſſunt iniũgi doctores variãt. Quæ autẽ ſit remiſſio plenaria, Reſpõdetur quòd remiſſio plenaria dicitur reſpectu pœnitentiæ iniunctæ ꝑ mortalibus, & venialibus, pleniſſima reſpectu pœnarũ iniunctarũ ꝑ mortalib⁹ & venialib⁹, vel iniungendarum, vel quæ poterunt iniungi. Nec oportet in indulgentiis incuſare ſymoniã, quia Papa non confert indulgentias ꝑ cauſa temporali, puta ꝑ ſymonia, &c. ſed ꝑ pietate, & in præmium boni affectus quo cupiunt homines ſubuenire fidei, pauperibus, vel fabricæ, &c. iuxta Pontificis voluntatem, & deſiderium. Nec obſtat ſi non omnibus æquali pietate affectis indulgentia tribuatur, quando defuerit exterioris opus, quia ſi vni ſit gratia, nõ ſit alteri ex hoc iniuria. Cùm autẽ indeterminatè datur indulgentia tertiæ partis peccatorum

ãut aliter,contribuentibus fabricæ, &c.intelligit de auxilio quod sit conueniens ei qui dat,& secundum quod accedit ad hoc plus vel minus de indulgentia.Consequitur vt pauper dans vnum denarium totam indulgentiam consequitur,non autem diues, quem non decet ad tam pium opus tam parum dare, sicut nec dicetur Regem auxilium ferre,cui obolum daret.Idem dicitur de indulgentiis Romæ concessis, quas concesserunt Papæ propter peregrinos, nec existimarunt dignum tanta gratia natum Romæ iuxta ecclesiã,sicut qui de longè venit,nec tãtũ suscipit indulgentiæ sed aliqualem. Valent igitur indulgentiæ ex parte dantis quantũ sonant, & permittunt,non tamẽ æqualiter omnib⁹,sed secundum existimationem eius, quam habuit, vel habere debuit qui indulgentias dedit, quã non oportuit exprimere,quia omnes fideles debent in corde supponere quòd dona & miserationes Spiritus sancti donãtur cum æquo libramine. Quatuor igitur requiruntur vt indulgentiæ tantum valeant quantum sonant : ex parte concedẽtis duo,authoritas,& rationabilis causa,ex parte promerentis,status gratiæ,& impletio eius ex quo concessæ sunt indulgentiæ.

DISTINCT. 21. QVÆST. 1.

Dimittitur ne peccatum aliquod post hanc vitam?

QVoniã hæc quæstio alti⁹ expẽdẽda venit, maximè ob catholicæ fidei infensissimos hostes, qui nullam post hanc vitã quorũcũque peccatorum recipiunt satisfactionem. Ideò vt *Veniale in alio seculo dimittitur.*

irrefragabiliter eorum ostendamus ignorantiã, & christianæ veritatis piam, & certissimã fidẽ, ac obseruationẽ,qua &purgatorium certò credimus,& defunctos piis iuuari operibuschristianè existimem⁹.Nonnulla imprimis,præter doctorum contextum statuenda veniũt. Primùm non eis solùm adhibendã esse fidẽ quæ expressè in sacris scripturis continentur, verùm quoque &his quæ inde eliciũtur,aut eis planè consona apparẽt.Quod constat ex eo quòd articulus trium personarum in diuinis nunquam expressè habetur, nec personæ nomen filio accõmodari, aut beatam virginem Mariã post partum permansisse virginem. Nã & in hac re fœdissimè errauit Eluidi⁹,vt offẽditHieronymus. Nihilominus his fidem adhibere cogimur, quæ
Tom.2. duntaxat ex sacris educũtnr.Huc accedit quòd Christus saluator noster probatur⁹carnis resurrectionẽ ipsis Saducæis,protulit eũ locum,Ego
Matth.22. sumDeus Abrahã,&c.Vbi non fit expressè hu-
Exod 3. ius rei mẽtio cõsimiliter ostensurus se esse Deũ, induxit illud Psalmistæ, Dixit domin⁹ domino
eod.cap. Mat.Psal. meo,&c.Et illud ipsum commonstrare volens
109. citauit illudPsalmistę,ego dixi Dii estis vos,&c. In neutro tamen horum locorum habetur expressè Messiam futurum debere esseDeum.In-
Ion 10. super Christus volens prædicare baptisma. Ni-
Psal.81. codemo,ait illi.Tu es magister inIsrael,&c.Insinuans quòd ipse intelligere deberet mysteriũ
Ioan.3. baptismatis, & tamẽ expressè illud in veteri instrumento nusquam continebatur.

Ecclesia irrefragabilis interpres scripturæ.

SEcundum suppositum concernit indubitatum, & irrefragabilem sacræ scripturæ interpretem. Si enim hæreticus certet cum fideli, & vterque proferat locos sacræ scripturæ ad propriã adstruendã assertionẽ opus est iudice qui litem hanc cõponat. Is aũt non erit scriptura ipsa, nam illa est testis dicẽte Christo, scrutamini scripturas, quoniam illæ testimonium perhibent de me. Nec erit aliquis hominum, (cùm quilibet errare possit) iuxta illud Apostoli, omnis homo mendax. Cũ igitur sacra scriptura sapientiam diuinam supernaturaliter nobis reuelatã contineat, quæ lumẽ naturalis rationis transcendit, erit solus spiritus diuinus proprius eius interpres, cuius est eam condere, testatur seruator noster ad patrem dicens, Confiteor tibi pater, &c. Quibus verbis sapientes in oculis suis, & prudentes huius mũdi ab hac sapientia diuinitùs reuelata excludit, ideò defecerunt scrutantes scrutinia. Secundus interpres est Ecclesia, quæ ex promisso sui spõsi, spiritum sponsi certò habet directorẽ, & illuminatorem secundum illud Ioannis: Ego rogabo patrẽ, &c. Habet etiam præsentem sponsum ipsum, ego vobiscum sum vsque ad cõsummationem seculi. Eadem etiam dicitur ab Apostolo colũna. Huc accedit quod & in veteri lege ãbigua, & difficilior causa ad sacerdotes deuoluebatur, quare nõ potius tempore noui testamenti? Cùm igitur proferũtur loci sacræ scri-

Ioan.5. *Roma.3.* *Matth.11* *Psa.63.* *Ioan.14.* *Mat.vl.* *1.Tim.3.* *Deuter.17.*

pturę ad suadendũ, vel dissuadendũ purgatoriũ cert' intellect' eorum quærendus ab ipsa ecclesia, hoc est patrib', qui ab ipsis Apostolis per legitimã successionẽ ad nos vsq;, ecclesiæ præfuerunt, qui in cõciliis œcumenicis legitimè cõgregati, ea quæ fidẽ, & bonos cõcernunt mores doctore spiritu sãcto statuunt, qua in re sicuti nunquã hactẽn' errarunt, ita nec errare assistente eis

Matth.23. spiritu sãcto possũt. Huc accedit illud Matthæi, super cathedrã Moysi. &c. cum interpretatione

Matt.10. Hieronimi in illud Matthæi, qui vos audit, me

Matt.18. audit, &c. & illud. Si ecclesiã non audierit, &c.

Remissa culpa non semper remittitur omnis pœna.

Tertium suppositum quòd non semper remissa pœnitenti culpa à Deo remittatur omnis pœna culpæ debita, probatur, quia sunt duæ mutationes, quæ non semper sese mutuò concomitãtur necessariò, nec ex sua natura, nec ex diuino decreto. Ex sua natura non, quia potest quis remittere offensã etiã in humanis, non remisso omni debito, vel damno illato. Nec ex diuino decreto, nam hoc decretum non inuenitur in scriptura diuina. Quinimmo contrarium

2. Reg. 12. indicat, vt patet in Dauide, cui Deus remisit offensam dicente Nathã ex reuelatione dñi, dominus transtulit à te peccatũ. Graues nihilominus denunciat illi pœnas dicẽs: Quãobrẽ nõ recedet gladi', &c. Itẽ quia blasphemare fecistis inimicos &c. Simile habes in libris regũ de eodẽ

2. Reg. vlt. Dauide. Frequenter igitur Deus post reconciliationẽ peccatoris ipsũ tẽporaliter castigat, pro sua insolentia contra se perpetrata, vt patet etiã de

populo Iſrael, cui cũ ad Moſis preces ꝑ adoratione vituli eſſet placatus, nihilominus adiecit, Ego in die vltionis viſitabo peccatũ eorũ, &c. Item in lib. Numeri, Dimiſi eis ibi imputabitur. Item de Moſe & Aaron, quibus in pœnã incredulitatis in eductione aquæ de petra irreuocabiliter inſinuauit, quòd nõ introducerẽt filios Iſrael in terrã promiſſionis, quòd eis ingẽs pœna erat. Poteſt quidẽ Deus dimiſſa offenſa oẽm etiã pœnã, non modò æternã, ſed etiã tẽporalẽ laxare: verùm quia propheta canit, Miam, & iudiciũ cantabo tibi domine, & vniuerſæ viæ domini miſericordia, & veritas, plurimáq; in hũc modũ, ex quib⁹ conformiter ad hiſtorias adductas, cõſequitur ſecũdũ cõmunem Dei diſpẽſationem remiſſa peccatori pœna æterna, aliquã pœnã tẽporalẽ remanere ſoluendã, in quã pœna æterna cõmutatur iuſto Dei iudicio, dulcore tamen miæ tẽperata. Cognoui domine (inquit Pſalmiſta) quia æquitas iudicia tua. Æquum eſt aũt vt qui ſtult⁹ fuit in culpa, ſapiens fiat in pœna. Æquũ eſt vt qui inordinatè in creatura cõtra Deum eſt delectatus, ordinatè, & ſecundũ Deũ afflictiua multetur pœna, cùm pœna ſit culpæ regulatiua. Per quæ enim quis peccat, per hæc & torquetur, & pro menſura delicti erit plagarum modus. Et quantum ſe glorificauit, &c.

Exo.32. Num.11. Num.20. & 27. Pſal.100. Pſal.24. Deuter.25. Apocal.18

Quartum ſuppoſitum, Regnum cœlorum eſt regnum nitidum, & alienum ab omni culpa, & pœna, ſummæque puritatis, &c. Teſtatur Ioannes, nõ intrabit in illud aliquis coinquinatum. *Apocal.21*

Quintum ſuppoſitum, accidere poteſt vt quiſ-

piam qui multa admisit scelera nullā pro eis pœnam in hac vita perpessus sit, aut saltē non condignam: cui Deus, si verè resipiscat in fine, non denegabit misericordiam remittet offensam, & æternam pœnā, & supererit temporalis pœna persoluenda ex tertio supposito, quā cùm non possit in hoc seculo persoluere, feret vtiq; in alio. Potest deinde plerūq; cōtingere quòd quis imperfectus decedēs in multis venialibus quæ cōmisit habet adhuc cōplacentiā, à quib⁹ sola infirmitas, aut impassibilitas eū cohibet, nō libera displicentia, ex timore, & amore Dei nata. Talia hîc nō dimittūtur nec quo ad pœnā, nec quo ad culpā: & sic moriēs secū ea defert in alio seculo purgāda. Hæc doctrina stabilitur per verbū Christi. Quicūq; dixerit: vbi dat tacitè intelligere aliqua peccata leuiora remitit in alio seculo posse

Matth. 12. sic & doctores sacri intellexerunt, & pro illorū emendatione necessariū est purgatoriū post hâc vitā. Et hæ sūt duæ causæ futuri purgatorij, nēpe pœna remanēs mortalium, & venialia nō remissa. Tertia causa est ver⁹ homo fomes peccati

1. Cor. innata illa cupiditas, quæ est radix omniū malorum ab Apostolo quoque vocatur vet⁹ fermentum lex membrorū: Ad hanc autē eneruandā, & expurgandam omnis adultus tenetur Expurgate vetus fermētum, &c. Hanc crucifixionē & mortē baptism⁹ significat, cuius signatū prose-

Matth. 22. qui tenemur. In qua mortificatione si segnes fuerim⁹ purgabimur post vitæ curriculū acrioribus pænis. Si quidē ad deiformis regni ingressū exigitur vestis nuptialis charitas ab ōni cupiditate

purissima. Obiicies fortè latronē dextri lateris crucifixi saluatoris, qui tardè cōpunct⁹ celerem inuenit remissionē. Perpende in illo latrone magnitudinem fidei suæ, internæ cōpunctionis, cōstātis confessionis, ingentis zeli pro innocentia Christi. Vidit corporeis oculis Christū iuxta se pendentē, cōdēnatū, & morti addictū, vt latronē, & credidit ipsū regē habentē in futuro seculo æternū regnum, posséque ipsum saluare & in suum regnum suscipere. Sperauit in eius misericordia, quàm implorauit, feruentem habuit de suis peccatis compunctionem. Confitebatur ipsum ore ea hora qua ab hominib⁹ blasphemabatur, & deridebatur, qua à discipulis fuit derelictus, & qua eum nemo publicè confitebatur, & pro eius innocentia zelās socium ipsum blasphemantem increpauit. Vide quàm stupenda pœnitētia, verè mutatio hæc dextræ excelsi est. Vnde non indignum foret de hac celebrare festum, quemadmodum & de cōuersione Pauli. Verendum tamen talem conuersionem esse rarissimam. De vno latrone nō de pluribus hanc tātam legimus in scripturis sanctis, fatemur tamen Deo adhuc non impossibilē. Verùm de tā celeri expurgatione neminē certificam⁹. Venit Christus in illa mirabili, & miraculosa conuersione, omnibus peccatorib⁹ spem dare gratiam consequi posse, etiā in hora mortis, nulli autem peccādi indulgere fiduciā. Obiicies deinde meritum & satisfactionem Christi exuberantissimam pro peccatis nostris, & proinde non esse opus nostra satisfactione colliges. Respondetur

Christi passio, & satisfactio præcipuè est ad placādā cœlestis patris irā pro hominis offensa, ob quā æternā meruit pœnā, vnde principaliter respicit culpā, & æternam pœnam sibi quadrantē quanquā consequenter ad omnem pœnā diluendā sit sufficientissima, cùm Christus eandem pro temporali pœna abolēda vult offerri patri, Verùm ex scriptura non probatur quòd passim pro quibusuis eā tali offerat pacto: nihilosecius satisfactio Christi Iesu omnium nostrorum satisfactionum est fundamentum, per quam & à patre cœlesti acceptātur alioquin nec sufficientes, nec acceptabiles. Per hoc diluūtur plurima scripturarum testimonia ab aduersariis aduers⁹ nostrā inducta satisfactionem, vnde Apostolus, In quo habemus redemptionem, &c. & Lucas, Hic oēs prophetæ, &c. & Ioānes, Si cōfiteamur peccata nostra, &c. item sāguis Christi, &c. Aduocatū habem⁹, &c. Lauit nos in sanguine, &c. Quem ꝓposuit, &c. Peccata nostra, &c. Posuit in eo, &c. Ex his igitur euidēter satiscōcluditur quòd Christus sufficienter satisfecit ꝓ omnium delictis, immò supfluenter, dico recōciliās patri hominē, expiānsq; oēs peccato debitas pœnas, quantum est ex parte sui, quia plus obtulit Deo patri, quā meruerint peccata nostra, sed nō efficienter quātum ad nos, quia Deus requirit etiā satisfactionem nostram, non propter passionis Christi insufficientiam, sed vt qui deliquimus ipsum etiam delictum in nos vindicemus vt qui in peccādo, quātum in nobis fuit, aliquid debiti honoris, debitæque obediētiæ Deo subtraxi-

Ephes.1. Act.10. 1.Ioan.1, Heb.9 & 2. Apoc.1. Rom.3. 1 Pet.2. Esa.53.

m⁹ pœnitentes aliquid delectabilis, vel vtilis no bis auferamus, ꝙ Deo in honorem, ac sacrificiũ offeram⁹. vide Bunderium. His suppositis affer locos sacræ scripturæ, vna cum interpretatione sactorũ Doctorum, maximè veterum, sicut habes in operibus eorum, qui aduersus hæreticos cõscripserunt. Quòd si aduersarius dixerit eum nõ esse genuinũ sensum, obsistas illi, & secundo supposito cõprobãs eũ esse verũ scripturæ sensum, quem ecclesia hacten⁹ ex eis locis collegit &c. Tãdem proferas B. August. qui vt curam ꝓ mortuis agendã ostenderet, duplici vtitur testimonio imprimis locum ex Machabeis citat, quo ostendit oblatum ꝓ mortuis sacrificium, nõ absterritus ꝙ hic liber in Canonem Iudæorum nõ sit receptus, sed solo contentus quòd ecclesia eum librum certè antiquissimum, veluti impiũ non reiecerit: adde quod & deinceps receptus fuerit in Cõcilio Carthaginensi. Tertiò prȩsente diuo Augustino iã præteriere mille & centum anni, & amplius. Sed (vt aiunt Gregorius Nanziazenus, & Hieronimus) hæreticorum mos est à tempore Simonis Magi, vt reiiciant libros qui eorum erroribus aduersantur, quod practicatũ fuit, teste Ambrosio per Arrianos, Manichæos, & alios. Manichæi respuebãt vetus testamentũ. Serdõ hæreticus solum Lucæ Euãgeliũ, asserto re Tertulliano recipiebat. Ebiõ (vt ait Hirene⁹) solum Matthæi Euangeliũ. Eusebius Cæsariensis refert Seuerũ reiecisse omnes Pauli Epist. & Actus Apostolorum. De his verò, & similibus B. Augustinus, sic diuinas scriptutas accipiunt,

2. & 3. artic tit. de satisfa.

De cura pro mort. agẽda Matth. 12.

Lib. de bono perseuerentiæ, seu prædistinatio sanct. cap. 11.

vt ſuo quodã priuilegio, immò ſacrilegio quod volunt ſumãt, & quod nolunt reiiciant. Deinde beatus Auguſtinus totius Eccleſiæ vniuerſalem conſenſum adducit, cuius non paruam, ſed maximam authoritatem eſſe contendit. Proferas nũc in medium diuum Clementem, diuũ Dionyſium Areopagitam, & alios conſequẽter veteres authores, quorum locos reperies in libris aduerſus hæreticos editis. Poſtremò dicas probatam vitam alicuius, multum addere teſtimonio illius, cùm & in ciuilibus teſtis infamatus repellatur, Et confert vitam hæreſiarchatũ moribus Catholicorum Doctorum, & iudicet quis ſanæ mentis quibus ſit adhærẽdum. Ex ſuperioribus igitur liquet peccata quædam poſt hanc vitam dimitti, non mortalia quidem quantum ad offenſam, & æternam pœnam, ſed duntaxat quantum ad temporalem pœnam. Venialia verò remittuntur & quãtũ ad offenſam, propterea quòd nihil ſit venialis culpæ remiſſio, quã temporalis pœnæ eidẽ debitæ perſolutio. Trãſeũte enim veniali actu nihil manet in peccatore, quã obligatio ad temporalem pœnam, quare ſi hæc ſoluatur, nihil prorſus teſtat. Quòd ſi hæc aſſertio non placeat, dicas venialia quãtum ad offenſam in morte remitti, propterea quòd Deus tunc in hunc finẽ acceptet bona quæ egit prius, quæ quidem antea nõ acceptabat in remiſſione horum venalium: cùm peccator perſeuerans in venialibus poneret hactenus obicem. Quòd ſi neuter horum modorum arrideat, dic veniale peccatum remitti poſſe in alio ſeculo per meri-

ta hominum viatorũ, & suffragia Ecclesiæ, quibus non solùm pœna temporalis remittitur, sed & veniale peccatum. Et ad hoc adduci potest illud Barruch: Domine omnipotens Deꝰ Israel audi nunc omnes orationes mortuorum Israel, & filiorum eius, qui peccauerunt ante te. *Barruch. 3.*

DISTINCT. 21. QVÆST. 2.

Astringitur-ne confessarius detectum sibi in cõfeßione scelus in omnem euentum celare?

QVanuis confessarius non in persona Dei, sed in propria, veluti altißimi minister, peccatorum defectus agnoscat, quemadmodum & in propria absoluit persona: nihilosecius iure naturæ tenetur sibi hoc modo reserata facinora perpetuò abdere. Illud autem naturæ ius reseratur, vbi dicitur, omnia quæcumque vultis, &c. &, Prout vultis, &c. Vbi nobis præcipitur, vt quæ vellemus secundum rectam rationem nobis exhiberi, eadem & nos aliis vicissim præstemus, Quomodo intelligitur illud Matthæi: Diliges proximum tuum sicut teipsũ. Quilibet autem secundum rationem vult propriam famã illæsam seruare, & ex consequenti crimen admissum occultari, iuxta illud Ecclesiastici: curam habe, ibi in æternum, &c. Et meliùs est bonum nomen, quã diuitiæ multæ, ergo & ipsum aliis desiderare debet, & facinus eorũ (ne propterea infamentur) celare. Huc accedit fidelitas, quã quilibet alteri eodem iure seruare debet, Qui ambulat fraudulẽter, reuelat secreta, &c. Deinde & promissi custodiã pollicetur; *Matth. 7. Luc. 6. Matth. 22. Ecclesi. 41. Prouerb. 22 Prouerb. 11*

ſiquidem ſaltem virtualiter ipſi peccatori confeſſarius promittit quòd non deteget peccatū, ſtet igitur pollicitis, dicente Zacharia: Loquimini veritatem, &c. Aſtringitur etiam cōfeſſarius diuino iure, quo prohibetur cuilibet ne alterū ab obſeruatione legis euangelicæ retrahat, vnde illud Matthæi: Qui ſcandalizauerit, &c. Retraherentur autem peccatores ab obſeruatione huius euangelici præcepti de cōfeſſione facienda, ſi confeſſarius peccata reuelaret, quo fit vt hoc quoque iure ad ea celanda conſtrictus ſit. Et qm̄ homines magis verentur humanum præceptum, quā diuinū, iuxta illud Eccleſiaſtici: Et enim quia non profertur citò contra malos ſententia, &c. Adiecit Eccleſia & pœnam confeſſariis hoc præceptum tranſgredientibus, vt patet ex iure canonico: Sacerdos ante omnia caueat ne de his qui ei confitentur peccata alicui recitet: nam ſi hoc fecerit deponatur & omnibus diebus peregrinando ignominioſi⁹ pergat. Itē, Caueat omnis vtriuſque ſexus ne verbo, vel ſigno, aut alio quouis modo prodat peccatorē, quod ſi fecerit deponatur, & in arctiſſimū monaſterium ad agendā pœnitentiā detrudatur. Nec ſolùm ſacerdos tenetur ſibi peccata cōfeſſa celare, ſed quicunque eorum habuerit notitiam aut per imprudentem cōfeſſarium, aut audiendo confeſſionem ipſam. Quòd ſi quiſpiam dolosè alterius confeſſionē auſcultauerit, mortaliter peccat, vnde, virum ſanguinum, & doloſum abominabitur domin⁹, & non ſolùm dum pœnitens viuit, ſed etiam ipſo defuncto, ꝓpter

C. 8 Zachar. *Matth. 18.* *Eccleſ. 8.* *De penit. diſtinct. 6. Can. Sacerdos. De penit, & remiß. ext. c. omnis vtriuſque ſexus.*

ſupradictas rationes. Inſuper & cuique etiã ſuperiori, licèt id præceperit, non licet reuelare, quia non habeat authoritatem ſuper diuinum ius: & non ſolùm peccatũ ipſum celare debet, ſed & circunſtantias per quas poſſet deuenire quis in notitiam peccatorum. Conſimili ratione tenetur quis quodcunque ſecretum ſibi extra confeſſionem detectum, celare, nec ſolùm quando exprimit committens ſe velle illud cõmittere ſecretum, ſed quomodocũque ex modo committendi apparet, quod vellet illud eſſe ſecretum, vt ſi quis cõmittat alteri literas ſigillatas, &c. Quiſecus agit calumniator habetur: & infamis. Veruntamen ſi ſecretum hoc extra confeſſionem cõmiſſum vergeret in detrimen tum reipublicæ, aut tertiæ perſonæ, vtique tunc reuelare poſſet: quia eſt bonum commune præ ferendum particulari, Sigillo autem confeſſionis non poteſt dari maius bonum, quia eſt bonũ fidei & charitatis. Quare propter quodcunque detrimentum reipublicæ, aut alterius nunquam detegi debet.

Ext. de calumniat. c. cũ dilectus.

DISTINCT. 22. QVÆ. VNICA.

Redeunt ne ſemel dimiſſa pœnitenti peccata?

PEccatum frequenter actum vitioſum internum, aut externum deſignat, propius tamẽ deformitatem ſeu priuationẽ rectitudinis debitam illis actibus. Nonnunquam verò & reatum (obligationem ad pœnam peccatis commeritam) denotat, vt impræſentiarum. Quocirca peccatum hoc tertio modo acceptum potentia Dei obſeruata, idem vtique numero re-

dire poteſt, licet per reſipiſcentiã dimiſſum fuerit: potentia tamen Dei ordinata (hoc eſt qua cõmuniter vtitur conformiter ad ea quæ nobis de ipſo ſacræ produnt literæ) nuſquã redit, dicen-
Ezech.18. te Deo per Ezechielem, ſi autem impius egerit pœnitentiam, &c. Huc accedit beatus Auguſt.
Pſal.31. in Pſalmum, Beati quorũ, &c. Et ferè bona pars doctorum in illud Nahum. Non iudicabit dominus bis in idipſum, & non conſurget duplex
Heb.8. tribulatio, licet Hebræi aliter interpretẽtur ad literam. Quod ſi dixeris bona opera mortificata reuiuiſcere in pœnitẽte iuxta illud Hebræorum: Non enim iniuſtus eſt Deus, &c. & illud
2. Cor. 9. Corinth. Diſperſit dedit pauperib⁹, &c. & à ſimili peccata quoque remiſſa in recidiuante denuò imputari. Reſpondetur non eſſe ſimile, & diſſimilitudo primũ ꝓuenit ex miſericordia Dei (quæ ſuperexaltat iudiciũ) in cui⁹ acceptatione perpetuò bona viuunt opera, vt cõſtat ex prædictis duob⁹ locis Apoſtoli, & ex facto Ezechiæ dicẽtis: Etiã poſt ſupbiæ peccatũ memẽto, &c.
Eſa.38. Peccatorũ autẽ omnino obliuiſcitur, quãtũ ad vindictã, iuxta illud Eſaiæ: Deleuit vt nubẽ ini-
Eſa.44. quitates tuas, &c. Deinde & iſtud diuinæ competit iuſtitiæ. Iniuſtum ſiquidẽ foret peccatum cui æterna debita pœna in temporalẽ commutata fuit, & hac perſoluta quẽpiã rurſus puniri. Iuſtum autem eſt, vt merces bonorum operum quæ nunquã illi exhibita fuit referuetur, vt poſt reſipiſcentiam eidem reddatur. Vnde Hierony
Ioelis 2. mus in illud Ioëlis: Reddam vobis agros, &c. id eſt, non patiar perire vbertatẽ ſpiritualiũ, quam perdi-

perdidiſtis per peccata. Adde quòd opera meritoria non poſſunt condignè remunerari per ſimilem commutationem temporalẽ, quare nec iuſtè præmiari, niſi beatitudine cœleſti. Dices inde ſubſequi reſurgentem à peccatis,ad maiorem reſurgere gratiam,quàm eſſet illa in qua erat quãdo cecidit. Illud ſanè non colligitur,nec gratia,quã prius habebat illi reſtituitur,ſed gloria duntaxat quæ debetur ſuis meritis.Quia adhuc illam non habuit,ſed erat illi ſolùm præordinata à Deo, & prætereа haber gradũ gloriæ correſpõdentẽ bono actui,quo reſurgat à peccatis,& ſic reſurgit quidem ad maiorẽ gloriam, intellige de gloria correſpondente meritis ſolùm, quia non reſtituitur illa,quæ reſpondebat gratiæ, cum & gratia illi non reſtituatur,ſed nõ ad maiorem gratiam. Quia illa datur iuxta diſpoſitionem reſipiſcentis intenſè , vel remiſſè, Et talis diſpoſitio eſt conuerſio in Deum,& auerſio à peccato. VndePſalmiſta,Præparationẽ cordis eorum &c. Et Hieremias, Hominis eſt præparare animam ſuam. Ergo inquies ex peccato commodum refert, nempe gradum illum ſuperaditum gloriæ,immò incommodum maximum. Quia opera quæ exercuit in peccato, non fuere Deo grata. Si linguis hominũ loquar 1. Cor. 3.
&c. &,Qui offendit in vno bona multa perdit, nec redditur illi gloria præhabita gratiæ correſpõdens. Reſolutio ergo doctorum eſt,quòd reſipiſcens non ſemper reſurgit ad maiorẽ gratiã, ſed aliquando ad æqualem, aliquãdo ad maiorẽ aliquando ad minorẽ, ſecundum diſpoſitio-

nē,qua dispoſuit ſe ad illam. Cùm verò dicit q̃ ſemper reſurgit quis ad maiorē gloriam,intelligit de gloria quæ debetur meritis ſolùm,nō de ea quæ debebatur gratiæ. Quare fieri poteſt vt ſimpliciter ad maiorem reſurgat gloriā,ſi priuſquam caderet,magnā haberet gratiam,cui plures gloriæ grad⁹ debebantur,& ſubinde remiſſè reſipiſcat,propter quod & remiſſa illi dabitur gratia,& gloria eidem correſpōdens minor erit gloria correſpondēs gratiæ,quā habebat priuſquam offenderet. Non deſunt nihilominus interpretes Scoti qui aſſerant gratiæ ſeorſim non correſpondere aliam gloriam ab ea quæ correſpondit actui:Immò aiunt gloriā primò,& præcipuè correſpondere meritis,& ſecundariò, & per accidens,gratiæ:Vnde colligunt quòd quia peccator reſurgit ad omnia merita quæ habuit, quòd etiam reſurgat ad omnē gloriā quæ prius eidem debebatur. Prima tamen aſſertio contextui doctoris propriùs accedit. Ex his collige aliquando dānatum habere ius mai⁹ ad maiorem gloriam, quàm aliquis ſaluatus. Cùm autem
Matth. 18. doctores aſſerunt dimiſſa peccata redire, & id ex parabola illa Matthæi colligere videntur, id planè intelligi debet,quòd dimiſſa peccata redeant non quidem quantùm ad reatum, aut ſubſtantiam, ſed tanquam circunſtantia aggrauans,id eſt remiſſio peccatorum præhabita aggrauat ſubſequens peccatum. Si enim dederis duos, qui ex æquo deliquerint, & vni peccatum fuerit remiſſum,alteri verò non, Si hi duo denuò offendāt Deum eodem ſcelere,& æquè

vndique graui. præterquam quòd vni præcedens dimissum fuit peccatum: hic vtique grauius offendit. Primum quia quando cupiam immeritò confertur beneficium, is lege gratitudinis magis est benefactori deuinctus quàm esset alius, qui beneficium quadantenus promeretur, Atqui peccatori qui nihil promeretur quàm pœnam æternam, Deus gratiam confert. quare consequitur ipsum peccatorem ratione huius beneficii plus esse obligatum Deo, & ex consequenti grauius delinquere. Vnde Christus arguit ingratitudinem decem leprosorum, & Apostolus ait, Thesaurisas tibi iram &c. Et omnes doctores asserunt omne beneficium siue temporale, siue spirituale aggrauare sequẽs peccatum, dummodo nõ ignoretur inuincibiliter, & hoc indicauit Christus, Ecce sanus effectus es &c. Deinde quia quantò quis tenetur quippiam perficere pluribus præceptis, seu obligationibus, grauius delinquit si transgrediatur: Atqui is cui semel fuit dimissum peccatum, tenetur immunem se à peccatis seruare. Primùm ratione vniuersitatis præcepti ipsius Dei: Deinde & ratione propositi, & promissionis qua decreuit in posterum cauere peccata: Displicet enim Deo infidelis, & iniusta promissio. Ergo is grauius peccat. & sic interpretanda venit parabola apud Matthæum, nempe quòd seruus ille nequam, & quilibet rursus delinquens eidẽ pœnæ adiudicatur, ad quam priusquam resipisceret, fuerat obligatus, non ad eandem quidem secundũ intentionem, sed secundũ extensionẽ

Lucæ.17.
Rom.2.
Ioan.5.
Eccles. 5.
Matth.18.

Quia ad æternam pœnam quæ & aggrauatur ratione huius circunſtātiæ ingratitudinis, & in fidelitatis, Ad hunc modum interpretare & illud Iacobi, Qui in vno offendit, vtique quantum ad æternam damnationem, ad quam adiudicatur quis pro vno peccato ſolo, ſed nō quātum attinet ad grauitatem pœnæ. Item factus eſt omnium re⁹ in charitate, quia læſit radicem omnium bonorum. Item factus eſt omnium reus diſpoſitiuè. Nam vt ait Gregorius, Peccatum quod pœnitentia non diluit, mox ſuo pōdere ad aliud trahit. Exemplo eſt ipſe Petr⁹.

Iaco. 2.

DISTIN. 23. QVÆST. VNICA.

Eſt ne extrema vnctio ſacramentum nouæ legis?

NEmo ſanæ mentis ambigit Deū poſſe cōſtituto in extremis venialia remittere peccata, & ei⁹ remiſſionis inſtituere certū aliquod, & efficax ſignū (cùm & homines operum ſuorum certa aliqua ſigna inſtituere poſſint). Quòd & congruum fieri conſtat, quatenus moriturus à venialibus, quæ quaſi aſſiduè quiuis committit, iuxta ſacrā ſcripturam, Septies in die &c. Si dixerim⁹ &c. In multis offendimus omnes &c.) certò abſoluatur, nec eum ab ingreſſu æternæ beatitudinis remorentur, In quam nihil coinquinatum intrabit. Hoc quoque ſignum inſtitutum fuiſſe à Chriſto conſtat ex diuo Marco, qui narrat Apoſtolos vnxiſſe multos ægros, quod propria temeritate fecerunt minimè, ſed ex Chriſti cō-

Prouerb 24. 1. Ioan. 9. Iaco. 4. Apoc. 21. Mar. 6.

Sacramētū extreme vnctionis à Chriſto inſtitutū

missione. Neque enim in principio prædicationis permisit eos Spiritus sanctus tam turbiter, immò perniciosè errare, Huius certa probatio est quòd Deus factum eorum approbauit curans taliter immundos etiam à langoribus corporalibus. Postmodum hoc sacramentum prædicatum & diuulgatum est per beatum Iacobum, Infirmatur quis in vobis &c. Nõ enim *Iacob.5.* Iacob⁹ hoc sacramentum instituere potuit, tãquam signum certũ alicuius effectus diuini, cuius efficientia nõ in eius, sed soli⁹ Dei depẽdet potestate: Quare fuit publicator, non institutor. Solet autem hoc pacto definiri. Extremà *Extremæ vnctionis definito.* vnctio est vnctio hominis infirmi pœnitentis facta in determinatis partibus corporis, cum oleo consecrato ab Episcopo, ministrata à secerdote, simul verba certa cum intentione debita proferente, ex institutione diuina efficaciter significans curationem finalem venialiũ. Circa verò istud sacramentum quædam sunt principalia, quæ exprimuntur in sacra scriptura, vt pote quòd est vnctio hominis infirmi, quòd fit per presbyteros Ecclesiæ, quòd fit cum orationibus, quòd fit in nomine Domini, in fide, & expectatione effectus spiritualis à Deo. Quędam sunt ad maiorem solemnitatem, vti est quòd oleum ab Episcopo sit consecratum. Æquum enim est, & iustum, vt omnia quæ in diuinos vindicantur vsus, per verbum Dei & orationem sanctificentur, Reliqua verò susci- *1.Tim.4.* pientem concernunt, & ministrantem.

Vtrum in ecclesia sint septem ordines.

19 de ciuit. Dei cap. 13.

PRætermissa ordinis generali descriptione data ab Augustino quadicitur pariũ, & dispariũ sua cuiq; tribuens loca dispositio, prout præsentẽ designat materiã, & iuxta mentem bonæ partis theologorum negãtium Episcopatum ordinẽ esse. Ordo vtique est gradus eminens in Ecclesia disponens de congruo actum aliquẽ ad cõsecrationem, vel dispensationem Ecclesiæ pertinentem. Canonistæ verò tenentes Episcopatum ordinẽ esse, reiiciunt postremam partẽ, dicentes ordinem esse gradum eminẽtem in ecclesia disponentem ad aliquẽ actum sacramẽtalem exequendũ, quorũ planè assertio non est absona, cùm Episcopis competant gradus aliqui, vt ordines cõferre & cõfirmare, qui sacerdotibus non conueniunt. Deinde potestas eis in cõsecratione collata nequit per superiorem auferri. quia consecratio minor auferri nequit, & hoc modo posset dici Episcopatus suberior aliis ordinibus, ꝙ illi plures actus conueniãt, in quibus nobilissimus cõtinetur, qui est Euchariſtiam cõficere. Non est tamẽ id necesse fateri, cùm Episcopo ratione talis ordinis nõ cõpetat actꝰ excellẽtior eoq; cõpetit sacerdoti. Numerꝰ verò ordinũ iuxta prædictã definitionẽ ex mẽte theologorũ est septenariꝰ, qui latiùs à Magistro & admodũ cõmodè explicãtur. Eorundem verò ratio à doctore sic traditur ad cõsecrationẽ Eucharistiæ pertinet sacerdotiũ, ad eiꝰ dispen-

Ext. de cõsecrat. eccles. cap. aqua in glos.

ſationem ſaltē ſanguinis, diaconatus, ad materię diſpoſitionem ſubdiaconatus. Vnde iſti tres ordines dicuntur ſacri, Quia immediatè diſponunt ad aliquē actum circa Euchariſtiā, alij autem quatuor remotè diſponūt ad eundē. Acolithus diſponit populū quantùm ad feruorē affect⁹ deferens cereos, Lector quantū ad cognitionē intellectus, Oſtiarius arcet homines indignos, Exorciſta verò dæmones. In primitiua tamen Eccleſia, quia tunc pauci erant credētes quare & pauci ſufficiebant miniſtri ad diſpenſandam eis Euchariſtiā, nō oportuit miniſtros in ſingulis gradibus inſtitui. Vide ſolutionem tertij argumēti apud doctorē. Obſerua nihilominus ordinem nō eſſe ſacramentū propriè ſic accipiendo ordinem pro gradu eminenti, cùm is gradus ſpiritualis ſit, Sacramentum verò ſēſibile ſignum. Sed ordo poteſt dici ſacramētū accipiēdo ordinem pro ordinatione, ſeu inſtitutione in gradu Eccleſiæ, quæ fit à miniſtro idoneo certa verba proferēte, cū aliquo ſigno viſibili miniſterium eius ordinis repræſentante &c. Et iſtud ſacramentum vnum (licet ſeptem contineat) vnitate generica. Porrò eccleſiaſticus ordo non eſt humana præſumptione inuētus, ſed diuina inſtitutione ordinatus. Chriſtus enim inſtituit, & inſtitutum reliquit Eccleſiæ, in optima hierarchia ſtatui viæ competenti. Adde quòd etiam Apoſtoli nihil inſigne in actibus ſolemnib⁹ præcipuè Eccleſiam concernentibus geſſerunt ſine inſtitutione, reuelatione, aut commiſſione diuina, alioquin rexiſ-

sent ecclesiã Spiritu humano: Ipsi autẽ ecclesię
1. ad Tim. 4 ministros manuum impositione instituerunt, ex quo concluditur eos hoc ex diuina institutione recepisse. Quòd autem sic ministros instituerint, patet ex gestis & scriptis Pauli, & a-
2. ad Tim. 1 ctis Apostolicis, Noli negligere gratiã &c. vbi
Act. 6. plenè loquitur de gratia sibi salubriter pro episcopatu administrando collata. Item, Admoneo te vt resuscites &c. Vide insuper electione septem diaconorum. Facultatem autem instituendi & ordinandi ministros ecclesiæ ab Apostolis per Spiritum sanctum esse datam successoribus, clarè ostendit Paulus scribens ad Titum dicens, Huius rei gratia reliqui te Cretæ &c. Eandem quoque facultatem Timotheo dedit, quem Ephesinum Archiepiscopum ordinauit.

DISTINC. 25. QV. I.

Impeditne ab ordinis susceptione, & collatione canonica pœna?

Canonicæ pœnæ definitio. CAnonica pœna ea vtique est quæ per canones, aut secundum eos infligitur, prohibens aut arcens punitum ab aliquo gradu ecclesiastico, qui aliâs eidem liceret. Sunt autem numero septem, deposi-
Canonica pœna septuplex. tio, degradatio, infamatio, irregularitas, excommunicatio, interdictum, & suspensio. Depositio est totalis amotio à clericali statu. De-
Depositio quid. gradatio est remotio à determinato gradu ecclesiastico. caue tamen ne propterea existimes
Degradatio quid. characterem ordinis aut ipsos ordines tolli, Sed aufertur facultas exercendi actus ipsorum

ordinum & priuilegium clericale. Porrò hæ duæ pœnæ nunquam de iure seu ipso facto incurruntur, sed infligendæ sunt à iudice, & hoc propter peccata enormia hęresis, schismatis, & reuelationis, confessionis &c. Nec potest hæc pœna remitti nisi per summum pontificem. Infamia est status læsæ dignitatis quantùm ad vitam & mores. Incurritur autem à iure propter crimen publicum publicè commissum, vt est periurium, aut aliud quoduis crimen publicũ propter quod ius determinat aliquem fore infamem. Deinde à iudice coram quo probatur crimẽ ei⁹, iudicatur infamis. Peccata autẽ propter quæ quispiam infamis dicitur, habentur in iure canonico. Infamis verò dicitur qui de crimine aliquo publicè accusatur, & remediũ eius est purgatio canonica. Remedium verò contra infamiam est restitutio in integrum ab eo qui potest restituere. Irregularitas est inhabilitas ad susceptionem, & executionem actuum ordinum, ipsa frequentius infligitur à iure. Primò ex quibusdam criminibus, veluti ex Symonia, quæ potest esse in ordine, vel in beneficio. In ordine dupliciter, primò scienter, quãdo videlicet ordinatus scit se symoniacè esse ordinatũ, & tunc solus Papa dispensat. Secundò ignorãter, ignorantia inuincibili, vt puta quãdo alius ipso inscio pecunias dedit vt ordinaretur: Et tamen non dicitur irregularis, nisi exequeretur actus ordinum postquam est horum certior effectus. Quare cessare debet, quousque à suspẽsione liberetur. Symoniacus verò in beneficio

Infamia quid.

6. quæ. 1. can. infames.

Irregularitas quid.

non adeo grauiter punitur. Tamen postquam sibi constat quòd symoniacè illud obtinuerit, debet resignare, & restituere cũcta quę accepit. Deinde fit quis irregularis ex furto in ordine, quando videlicet contra voluntatem Episcopi ordines suscepit, aut omittit prius aliquem ordinem ptius suscipiendum. Quòd si episcopus id prohibeat per excommunicationem videlicet ne quis alterius diocœsis, aut non habens dimissorias, seu non examinatus se ingerat, dispensari nequit nisi per Papam, Si verò non adfuerit talis interminatio per episcopum dispensabitur. Præterea incurritur irregularitas ex crimine, quando quis exercet actus ordinis, quem non suscepit, vt si non saceedos celebraret: nisi haberet ignorantiam inuincibilem ordinis non suscepti. Postremò ex contumacia in pœnis Ecclesiasticis. Vt si quis excommunicatus, aut interdictus, seu suspensus sacramenta administraret, vel reciperet, nisi esset ignorantia inuincibilis. Secundò contrahitur irregularitas ex tribus quæ non sunt crimina in eo in quo sunt. videlicet ex seruitute illa despotica, seu misera ex illegitimaðe, & mutilatione vel infirmitate enormi, vt si quis priuatus esset citra culpam suam aliquo membro, Tertiò contrahitur irregularitas ex aliquo quod indifferenter potest esse culpa, & non culpa, vt ex homicidio, & bigamia. Ideo quicunque fuerit causa interfectionis voluntariæ, vt est iudex ferens sententiam, tortor eam exequeus, pro curans, accusans, & testes, irreguarles sunt, Item qui

interficit in bello etiam iusto, siue interficiens aggressorem cum moderamine inculpatæ tutelæ: Et hoc propter horrorem sanguinis effusi. Sed si aliquis det operam rei licitæ, & inuincibiliter ignoret alicubi esse hominem, si fuerit causa interfectionis, nõ efficitur tunc irregularis. Hæc tamen irregularitas non est nisi ex iure canonico, & humano. Similiter qui contrahit cum vidua, aut cum duabus vxoribus efficitur irregularis, Vnde illud Pauli, Vni⁹ vxoris vir&c. *1. ad Tim. 3* Quod si hæc ante baptismum nõ fuerint peracta nõ causant irregularitatẽ, Quia snnt pœnæ iuris canonici, cui ante baptisma nullus subiicitur, Iuxta illud, Quid mihi de his quæ foris sunt iudicare &c. *1. Cor. 5.* Excommunicatio maior videlicet (quæ solùm est pœna canonica) *Excommunicatio quid* non minor est separatio à communicatione fidelium in sacramentis, & actibus legitimis, Infligitur autem quandoque à iure, quandoque vero à iudice: Attamen à nutro inferri debet, nisi ob scelus mortale, cui iuncta est contumacia. Vide resolutionem distinct. 19. Relaxatur verò per absolutionem ei⁹ qui excõmuuicauit si fuerit à iudice: Si verò fuerit à iure, relaxatur per simplicẽ sacerdotem, cõsentiente D. Thoma & Richardo, modò superior nõ reseruauerit sibi. *Ext. de sent. excõ. cap. nuper.* Oppositũ tamen tutatur Scotus, Sed fauores sunt amplãdi. itẽ in pœnis benignior est interpretatio faciẽda. *De reg. in. in. 6.* Interdictũ est arctatio à quibusdã actibus ecclesiasticis exercẽdis, aut eisdẽ assistendi. *Interdictũ quid.* Interdicitur autẽ quandoque persona, frequẽti⁹ loc⁹, quãdoq; vtrunq;. Infligitur

autem à iure, vt contra receptantes vſurarios, extraneos, frequentius à iudice propter multa, communiter propter inobedientiā populi alicuius loci. Remittitur verò ab eo qui intulit, & quādoque à iure. Suſpenſio eſt prohibitio à diuinis per certū tēpus, quare finito ſtatuto tempore ipſo facto ſuſpēſus liber eſt. Infligitur quādoque à iure, quādoque iudex enim qui contra iuſtitiā, & conſcientiam quidpiam agit in iudicio, in grauamine partis, propter ſatisfactionē ad quam tenetur parti læſæ, ſuſpēſus eſt per annum ab officio. Frequenter verò infligitur à iudice. Aufertur verò per eum qui eā tulit, aut per ſuperiorem illius. Hæ autem pœnæ non impediunt ordinū collationem, aut receptionem de facto, propterea quòd vnà cum illis pœnis ſtet ratio miniſtri, ſuſcipientis intentio, & reliqua neceſſaria. De iure autem prohibent, ſic quòd illicitè contrarium attentatur. Quia Eccleſiæ collata eſt poteſtas ordinandi, vt patet ex præcedenti reſolutione, quare poteſt reiicere quos meritò iudicarit repellendos. De prima tamen, nempe de depoſitione, aut degradatione variāt canoniſtæ, & theologi. Eorum tamen opinio habetur verior, qui & epiſcopatum aſſerunt eſſe ordinem, & depoſitionem non impedire ſimpliciter ad adminiſtrationē ordinum.

Ext. de ſen-tem. excom. cap. Alma mater in 6.

Suſpenſio quid.

DISTINCT. 25. QVÆ. 2.

An ſexus muliebris, aut ætas puerilis ordinum ſuſceptionem impediat?

CVm ad ordinum susceptionem contingat quempiam trifariã impediri, Primò quia honesta, seu debita cum præparatione eosdem suscipere nequit: Deinde quia nõ licitè, seu absque peccato: Postremò etiam quia si præsumatur, nihil præstatur. Vtique paruulus vsu rationis carẽs, aut decimum quartum annum ætatis nondum attingẽs, primis duobus modis sacros recipere ordines nequit: Tum quia puer non potest se disponere, vt honestè, & reuerenter suscipiat: Tum quia etsi paruulus nõ offendat: minister tamen ipsum ordinãs peccat transgrediens ecclesiæ præceptum, de facto autem potest, quia etsi actus ordinum exequi nequeat, potestas tamen, seu gradus eos exequẽdi potest tempore actus illos præcedere, & propinquam potentiam: Nec requiritur ibi consensus aliquis, seu intentio, vt ait Durãdus, Sufficit enim quòd non dissentiat. Huc accedit caput vnicũ de clerico per saltum promoto: Ex quo elicitur primũ quòd si Episcopus superiorem ordinem omisso inferiori concedat, verè fit talis ordinatus: Deinde quòd si sacerdotium, non habenti rationis vsũ concedat, vel cõferat, verè confert Ratione constat, quia sacramẽta, quæ nõ habẽt contractũ matrimonium, nihil requirũt ex parte materiæ, nisi ipsam materiã, & intẽtionẽ ministri, & formã: sed paruulus est materia debita, Quia vir &c. Ergo si cætera adsunt, verè est ibi ordinũ collatio: Sed emergit dubiũ an puer ille obligetur ad continentiã, ad quã nullus nisi ex proprio consensu obligari potest, citra propriũ

Cap. vn. ext. de cler. per sal. promoto.

delictum. Respondetur ipsnm quidem ad cōtinentiam obligari, non ratione voti, cuius ipsē non fuit capax, Sed propterea quòd ordini sacro annexa est castitas, & id planè iure diuino, saltem sacerdotio: Sic quòd sacerdos iure diuino illegitimatur ad contrahendum in futuro. Quare licet vxorati effecti fuerint Sacerdotes nunquā tamen constat sacerdotem contraxisse iuxta Scotum. Respōdetur quòd in obligationibus specialibꝰ, & particularibꝰ nullus absque proprio cōsensu obligatur, sed bene in obligationibus generalibus, quæ sunt ex statuto Dei, vel ecclesiæ. Sicut puer baptizatus cùm fuerit adultus, tenetur ad legem euāgelicam: Sic puer ordinatus, cùm peruenerit ad rationis vsum debet continere ex obligatione, & statuto generali ipsius Dei, & ecclesiæ, & nō fit huic iniuria ab ecclesia, sed ab Episcopo ordināte. Veruntamen B. Thomas in materia de voto, asserit presbyteratum nō illegitimare ad contrahendum, nisi ex iure humano, Qua de re posse cum tali paruulo dispensari, quia nō obligatur ad castitatē obseruandam. Adultus tamen qui efficitur presbyter, tenetur castè viuere, propterea quòd vouerit eam, saltē virtualiter, & interpretatiuè, cùm sumpserit illud cui castitas annexa est iure positiuo ecclesiæ. Paruulꝰ autē nullo modo vouit. quia etsi susceperit ordines, quibus annexa est castitas, nō tamen suscepit voluntariè, cùm adhuc non sit capax voluntarii, & inuoluntarii. Ideo dicit Panormitanus, ꝙ si voluerit gaudere priuilegio clericali, debet seruare castitatē: si ne

luerit, poteſt vxorem ducere. Mulier autẽ nullo modo ordines ſuſcipere valet. Nã Chriſtus inſtituens hoc ſacramentũ in cœna, & veſperi reſurrectionis, cùm ſolos Apoſtolos ſacerdotes inſtituerit, abundè innuit ſolos viros materiam eſſe huius ſacramẽti. Adde quòd nec matri omnium ſanctiſſimæ vllum contulerit ordinẽ. Secus Eccleſia hunc gradum mulieribus nunquã abſtuliſſet. Huc accedit Apoſtolus interdicens fœminis in Eccleſia loqui, ſeu publicè docere, quod tamen proprium eſt ordinatis. Inſuper & natura ipſa eaſdem ab eminentia hac reiicit, quæ dictat mulieres, ſaltem poſt lapſum, debere ſubdi viris ipſis: Qua ratione etiam vtitur Apoſtolus. Cùm igitur idem Apoſtolus ad Galatas inquit, In Chriſto Ieſu non eſt ſeruus &c. Reſpondetur id intelligi quantùm ad gratiam & gloriã conſequendam, non autem quantùm ad gradum excellentem habendum.

1. ad Cor. 14. & 1. ad Tim. 2.

1. Cor. 11. Ad Gal. 3.

DISTINCT. 26. QVÆ. VNICA.

Vtrum matrimonium fuerit inſtitutum immediatè à Deo?

CVm prolẽ procreare nõ ſit actus ex ſe malus, aut ex ſe bonus, debitis vtique circunſtantiis ornari, vt bonitatẽ recipiat, expetit. Harum autẽ prima eſt finis, id videlicet, velle procreare prolem religiosè educandum ad ampliandum cultum diuinum, ſecundum illud Tobiæ, Et nunc Domine &c. Auguſtinus ergo ſuper Geneſim, Bonum prolis dicitur non proles ipſa, ſed ſpes & deſiderium quo proles quęritur, vt religiosè educetur & informetur.

Altera circunstantia, quòd sint determinatæ
3. Polit.. personæ. Siquidem vaga coniunctio est contra bonum prolis, familiæ, & ciuitatis. Quare meritò Aristoteles politiam Socratis repræhendit: ille enim volebat communes esse mulieres, quemadmodum & Nicolaitæ. Tertia est quòd huiusmodi personæ sint alligatæ indissolubili vinculo ob prædicta tria bona, & né onera matrimonii eos inuicem disiungant. Porrò hanc
Gene. 14. indissolubilem obligationé ex libera vtriusque voluntate promanare oportet. Vnde in Genesi cùm seruus Abrahæ expeteret Rebecham in vxorem Isaac, dixerunt parentes, vocemus puellam, & quæramus ipsius voluntatem. Secus se-
2. quæ. 3. cá. quereture forte dissensio, si sibi mutuò non pla-
præsens. cerent, & contemptus. Vnde canone, Præsens, Quod quis non eligit, profecto non diligit: quod autem non diligit, facilè cõtemnit. Expedit quoque vt ibi sit contractus, vnde nascatur hæc obligatio, quò donent sibi inuicem potestatem suorum corporum, Et quòd isti actus per certa signa mutuò exprimantur: Alioquin neutri cõstaret de actu volũtatis alterius. Forma igitur huius cõtract⁹ est, do si des, vel do vt des. Congruum est etiam istam dationem à Deo institui, & approbari, nam aliter nulli vellent se obligare ad tam difficile. Hoc autem factũ fuis-
Genes. 2. se patet ex Genesi, & Matthæo. Relinquet ho-
Matth. 18. mo &c. Obserua tamen aliud esse contractum istum præcipi, & supposito contractu principi perpetuam adhæsionem. Primum tamen, cùm adest necessitas expedit præcipi, sicut factũ est in Genesi,

In Genesi, Crescite, & multiplicamini, &c. Secundum autem oportet pro semper dari, iuxta illud Matthæi, quod Deus coniunxit, homo nõ separet. Congruit insuper prædicto contractui (cum honestus sit & difficilis) gratiã aliquo signo sensibili à Deo instituto annecti, seu sacramentum propriè dictum coniungi huic contractui, dicente Apostolo de virginitate, & matrimonio, vnusquisque propriũ donũ habet ex Deo, vnus quidem sic, alius verò sic. Quo verbo intelligere dat, nõ minus esse necessarium diuinum donũ, vt coniugatus bene matrimonio vtatur, quàm vt cælebs bene cõtineat. Sed quando institutum fuit sacramẽtum matrimonij? In statu innocentiæ fuit quidem institutum matrimonium, vt est contractus, sed non sacramentum matrimonij, cùm omnia sacramenta habeant efficaciam à passione Christi præuisa, vel exhibita, sed neutrum horum tunc fuisset institutio. Tertiò habetur ex verbo Christi, ꝙ Deus coniunxit, homo nõ separet, &c. quod non modo primordialem approbauit institutionẽ, verùm ipsam innouauit. Vt sit sacramentum noui testamenti propriè dictũ, non obstat quod expresè de institutione huius sacramẽti nõ fit mentio in scripturis, cùm argumẽtũ hoc nihil concludat. Sufficit enim quòd ex virtute scripturæ efficaciter elici possit. Equidem ipsa quoq; cõiunctio maris, & fœminæ primaria nõ probatur expresè scriptura à Deo esse facta, & tamẽ Christo teste à Deo est instituta. Ex sacris habemus quòd oporteat baptizari, sed nõ habe-

Matth. 19. *1. Cor. 7.* *Matth. 19.* *Matth. 19*

tur quando formæ baptiſmi dedit talem virtutem. Cõſimiliter dicẽdum de aliis ſacramentis, quòd fuerint quidem ab ipſo inſtituta, ſed non conſtat quãdo. Forma autem huius ſacramenti ſunt verba prolata à contrahentibus, aut alia ſigna mutuum conſenſũm exprimẽtia. Si contrahẽtes fuerint muti, materia huius ſacramenti ſunt ipſi contrahentes, aut is qui eſt miniſter in cõtractu matrimonij, hoc eſt illi qui faciunt ſigna, aut proferunt verba ipſius contractus, vt parentes qui contrahunt pro filiis & filiabus præſentibus. Quòd ſi contraxerunt priuſquam adeant templum, ſacerdos ſubinde duntaxat ſolenniter celebrat ſacramentum iſtud, & eiſdem iterum adminiſtrat. Poteſt nihiloſecius teneri ſacerdotem ſolum eſſe miniſtrum huius ſacramenti. Quare licet aliqui contrahunt, non eſt tamen ibi ſacramentum, quouſque contractus ille per ſacerdotem celebretur. Et maiorem recipiunt gratiam, quàm ſi ſeorſum contraherent, modò non ponant obicem, id eſt modò ſint contriti debitè, aut confeſſi. Effectus huius ſacramẽti propinquus eſt obligatio mutua, Remotus gratia gratum faciens, quia ibi confertur, modò pœnituerint. Obſerua adhæc diſcrimen inter matrimoniũ contractum, & ſacramẽtum matrimonij: matrimoniũ enim eſt vinculũ, ſeu obligatio mutua contrahentiũ. Cõtractus matrimonij eſt mutuus cõſẽſus eorundẽ: Sacramẽtũ autẽ matrimonij eſt ſignum ſenſibile (verborũ vel geſtorũ) quo explicatur mutuus cõſenſus ex inſtitutione diuina effica-

citer signans gratiam conferēdam contrahentibus. Superest dubium dissoluendum, cùm ex prædictis colligatur matrimonium institutum ad procreādam prolem, an possit quispiā vxorem ducere ad vitandam fornicationem, Variant doctores. Quandoquidem beatus Thomas, Bonauentura, & fere alij antiqui asserunt, quòd si quis vxorem cognoscat, ne ipsa fornicetur, vt puta quia ipsa debitū petit, benefacit, sed si petat vt vitet fornicationē in se solo, non referens in alium finem, venialiter delinquit. Scotus verò oppositum sentit, & melius, cùm dicat Apostolus, Qui non potest cōtinere, &c, Item propter fornicationem. Quocirca cùm 1.Cor.7. matrimonium in nouo testamento sit institutum nedum in officium, sed in remedium, cùm in hunc finem eo vtitur, non peccat, cùm finis rectus sit. Sed vnde ostenditur honestas, bonitas talis actus ? Respondetur non ex ratione quidem naturali, sed ex vinculo indissolubili, & sacramento concomitante. Deinde & ex eo quòd Christus ob infirmitatem mortalium, & propensionem ad hunc actum hoc indulsit: Quam quidem indulgentiam existimamus factam fuisse priscis temporibus. De illo verò qui propter delectationem matrimonio vtitur dicitur quòd si hoc animo id agat, quòd etiam si sua non esset, nihilominus eam cognosceret, mortaliter delinquit. Si verò nollet nisi esset propria vxor, est veniale delictū: Martinus tamen dicit hoc postremum absque vicio fieri posse dicens hominem posse vti mediocriter

delectationibus absque offensa, secus esset insensibilis: vtitur autem is mediocriter cum sua, Quare colligitur esse actum virtutis & non peccatum aliquod. Præcedens tamen opinio melior est.

DISTINCT. 27. QVÆST. 1.

Definitur ne matrimonium à Magistro?

Matrimonij definitio.

MAtrimonium ipsi magistro est viri, & mulieris coniunctio maritalis inter legitimas personas vitã indissolubilem retinens. In qua sanè definitione vocabulum coniunctio nec actiuè, videlicet pro respectu coniungentis ad coniungentem, nec passiuè, nempe pro respectu coniuncti ad coniungens accipitur. Hæc enim non permanēt nisi quandiu agēs agit, cùm sint relationes prædicamentorum actionis, & passionis: Sed accipitur coniunctio neutraliter, vt puta pro relatione ad aliquid, nempe pro obligatione qua peracto contractu tali manent adinuicem astricti coniuges: Perinde ac peccator cessante actu vitioso, remanet obligatus ad æternam pœnam.

DISTINCT. 27. QVÆST. 2.

An consensus verbis expressus sufficiens sit matrimonij causa?

VT aliqui verè contrahant matrimonium exigitur mutuus consensus, interior, verbis de præsenti, aut aliis signis expressus. Is porrò

consensus non est causa efficiens propriè illius vinculi, sed est dispositio præuia, sicut baptismi. Et ordinis susceptio est dispositio ad characterem, qui in horum sacramentorum receptione imponitur. Et si mutui consensus non possint cōiuges esse certi certitudine demonstratiua, & euidenti: sunt tamen certitudine probabili, quod sufficit.

DIST. 28. QVÆST. VNICA

An solus consensus de futuro expressus verbis, aut aliis signis sit causa matrimonij?

IN matrimonio est mutua traditio potestatis corporum, iuxta illud, Vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier: Qui autem quippiam promittit, non illud tradit. Quamobrem cùm consensus de futuro (qualis est in sponsalibus) non sit nisi promissio tradendi in futurum, non sufficit is ad verum matrimonium, sed desideratur præsens consensus, vt sit indissolubile vinculum, & sacramentū, quod debet esse repræsentatiuum signum, & non prognosticum. Quare licet Ecclesia iudicet verum esse matrimonium inter eos qui post sponsalia congrediuntur simul, nihilominus id non est ob præcedentem consensum de futuro, sed quia existimat interuenisse consensum de præsenti, & quòd affectu matrimoniali conuenerunt. 1. Cor. 7.

DIST. 29. QVÆST. VNICA.

Sufficit-ne ad verè contrahendum matrimonium contractus consensus?

CVm nulla potentia cognitiua, aut appetitiua ad proprios actus cogi queat propterea quòd ad eosdem naturalem habeat inclinationem: Neque voluntas ipsa (licet ad externos actus violentari possit) simpliciter, & absolutè cogi poterit ad actus suos elicitos, vel imperatos, sed duntaxat secundum
Lib. 3. Ethi. quòd metu, videlicet maioris mali, quàm sit ille actus. Exemplum de proiiciente merces in mare metu naufragij, & istud accidere potest studioso viro, & citra offensam, modò dum sit certitudo saltem probabilis ex euentu futuri mali quod timetur, ratione cuius consentit alicui rei, cui secus non consentiret. Deinde illud malum sit graue, & enorme, quale est mors, mutilatio membri, perpetuum exilium & is metus dicitur cadens in constantem virum: vir enim constans, vt hæc effugeret, multa admitteret aliâs non admissurus. De constante viro ait Apostolus, Ego enim didici abundare,
ad Phili. 4 & penuriam pati. Obserua tamē nullū metum posse inducere quempiam licitè ad peccatum, quia nō potest esse maius malum ipso peccato: Vnde, Nolite timere eos, &c. Quapropter cōsensus coactus metu cadēte in cōstantē virum nō sufficit ad matrimoniū, quod indicauit Deus
Genes. 2. ipse dicēs, Vir adhærebit vxori suę. Nō autē ad-
Genes. 24. hæret quis ei quod tenet inuitò: Huc accedit
1. Cor. 7. contractus Rebecæ, & quod ait Apostolus, Si

vult nubat tantùm in Domino. Deinceps & ratio huius contractus hoc cõprobat: Est enim datio libera corpore contrahentiũ. Illud etiam cedit in commodum prolis educandæ, & instituendæ, quod est finis ipsius matrimonij. Adde & constitutionem ecclesiasticam.

Extr. de spõsal. c. Cum locum & c. veniẽs 2. & cap. consultationi.

DISTINCT. 30. QVÆST. 1.

Requiritur-ne ad matrimonium consensus sequens non erroneam rationem?

ERror eorum quæ sunt de necessitate & essentia matrimonij impedit cõsensum contrahentium, etiam si explicetur signo sensibili, ne sit sufficiens ad matrimoniũ: Sed error eorũ quæ non sunt de necessitate, & essentia matrimonij, nõ impedit: Sunt autẽ tria matrimonio necessaria: Primũ personæ cõtrahentes. Secundũ mutua corporũ potestatum traditio ad procreandũ prolẽ. Tertiũ mutuus cõsensus. Primũ tollitur per errorẽ personæ. vnde Iacob credẽs contrahere cũ Rachel nõ cõtraxit cũ alia tunc. Secũdũ aufertur per errorẽ deterioris cõditionis. Propterea cõtrahens cum seruo emptitio, quẽ putat esse liberum, nihil facit, ob id quòd seruus non habeat omnimodam libertatem sui corporis. Tertium remouetur per dolum alterius partis contrahentium, vt si vnus consentiat, alter verò nequaquam, inter eos non est matrimonium, non propter errorem, sed propter defectum vnius causæ. Quare & persona quæ verè consentit, non esset obligata,

cùm non ſit hîc matrimonium. Quòd ſi is qui dolosè cõtraxit, alteri ſubinde indicauerit, non debet iſta illi credere: Quare ſe debet gerere, vt vera coniux, ille verò pœnitere debet, & recenter conſentire. Verũtamen ſi interea aliam verè duceret, ſecunda proculdubio eſſet vera illius vxor, ſed deberet primæ ſatisfacere. Alij autem errores non impediũt, vt error qualitatis, vel fortunæ, vt ſi crederetur perſona eſſe bona, & erit mala, diues, & eſt pauper, nobilis, & eſt ignobilis: Si tamen error nobilitatis vel dignitatis redundat in errorem perſonæ, impeditur matrimonium, vt ſi quæpiã intendat contrahere cum filio regis, & alius ibi exhiberetur,

DISTINCT. 30. QVÆST. 2.

Fuit-ne verum inter Virginem ſacram, & Ioſeph matrimonium?

NEmo Chriſtianus ambigere valet inter matrem Dei & Ioſeph verũ fuiſſe matrimoniũ, cùm Euangeliſtæ id certius indicent. Ait enim Matthæus dixiſſe Angelũ ad Ioſeph, Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. & apud eundem, Genuit Ioſeph virum Mariæ, &c. item & Lucas, Aſcendit autem & Ioſeph cum Maria deſponſata ſibi vxore prægnante. Accedunt & authoritates doctorum quas adfert Magiſter. Sed quare ipſa nupſerit, quæ debebat concipere, & parere ſalua virginitate: quomodo deinde inter ipſos verum fuerit matrimoniũ: vtique ambigi

Matth. 1. c.
d. cap.
Luc 2.

poteſt. Et quidem multæ, & variæ à doctoribus adducuntur rationes, quæ tamen potius congruentiæ quædam, & perſuaſiones ſunt quàm efficaces rationes. Primò vt Ioſeph eſſet teſtis fidelis virginitatis Mariæ, vt puta quòd ipſa nec ab ipſo, nec ab alio fuiſſet cognita. Deinde vt Ioſeph curam & pueri, & matris gereret. Tertiò propter honorem virginis, ne diceretur ex adulterio peperiſſe. Quartò ad morum formationem, vt detur virginibus exemplum vitandæ infamiæ, &c. Ambroſius & Origenes addunt, vt partus diabolo celaretur, myſterium videlicet redemptionis generis humani, licet hæc parum ſuadeant, quia æquè potuiſſet Dæmon integritatem virginis cognouiſſe, licet fuiſſet deſponſata, ſicuti ſi nõ nupſiſſet, ſi fuiſſet à Deo permiſſum. Dicerent Ambroſius & Origenes, quòd ea quæ fiunt in corpore latent diabolũ, cùm non audet appropinquare ſicut, hoc nõ audebat, ob ſanctitatem Mariæ, ideo ſi nõ nupſiſſet, ſuſpicatus fuiſſet eã eſſe matrem Meſſiæ, cùm nõ deprehẽdiſſet in ea peccatum. Cùm igitur deſponſata eſſet, non id exiſtimauit putans ex matrimonio ipſam concepiſſe. Quomodo autem inter ipſos verum fuerit matrimoniũ, dicitur à magiſtro, & à nõnullis aliis, quòd ipſa virginitatem vouerat hac conditione, niſi Deus aliter diſponeret. Cõtrahere verò (vt aiũt) licet repugnet voto caſtitatis abſoluto, nõ tamẽ conditionato. Sed hæc ratio inualida eſt cùm hæc conditio, nedũ in omni cõtractu, ſed in quocunque opere humano includatur,

Iacobi 4. & desideretur, iuxta illud Iacobi, Ecce nunc qui dicitis,&c.ibi,Si Deus voluerit,Quamobrem constat ipsam absolutè virginitatem vouisse,vt colligunt doctores sacri ex interrogatione facta Angelo,videlicet, Quomodo fiet istud.&c.Si enim solùm nō cognouisset tunc, nec habuisset propositum non cognoscendi imposterum,nulla esset quæstio, Quia in futurum cognita(modò non fuisset sterilis)concepisset.Quærebat igitur de modo supernaturali,seu(vt ait Ambrosius) de qualitate effectus, quia firmissimè statuerat virum nunquam cognoscere: Et in hunc quoque intellectum respondit ei Angelus dicens Spiritus sanctus superueniet in te,&c.Item,& ecce Helisabet cognata tua,&c.Item,Non erit impossibile apud Deum omne verbum.Sed verum nihilo secius inter eos fuit matrimonium, Quia in contractu matrimonij nō est traditio mutua potestatis corporū ad copulā carnalem, nisi sub conditione implicita, si petatur rationabiliter,vnde si aliqui cōtrahāt cū proposito mox vouendi castitatem,verè cōtrahunt,Hæc autē conditio nō præiudicat castitatis voto, nisi ponatur in effectu.Quocirca vbi cōstat illā nunquā demādari executioni,ibi nullū fit præiudicū voto castitatis per contractū matrimonij. Siquidem votū virginitatis non est de nō cōtrahēdo, sed de non habēda copula carnali atq; impræsētiarū.

Verùmatrimoniū fuit inter Mariā,& Ioseph.

Matth.1. Sicut enim habem⁹ apud Matthæū, Angelū instruxisse Ioseph dicens,Noli timere,&c. Ita colligitur magis virginē per Angelū,vel imme-

diatè à Deo fuisse edoctá, priusquã despõsaretur Ioseph, ne ambigeret accipere Ioseph virũ iustũ in cõiugem. Ecce enim ait (siue Deus, siue Angel⁹) ad virginẽ, Spũs sanct⁹ dabit tibi eũ in custodẽ & testẽ virginitatis tuæ, qui tecũ pari voto cõtineat, & in multis tibi ad custodiã virginitatis obsequatur cõgruẽtibus. His cõsentit Hieronym⁹. Nec mirũ de ista verisimilitudine, Quia quidquid præstitũ est ipsi Ioseph per visionẽ Angelicã factũ est ob virginem, quæ fuit immediata in cõceptione filii Dei. Exẽpla possunt adferri, Primò ex decretalib⁹. Vnde colligitur dominiũ alicuius rei posse separari ab vsu eiusdẽ, & quẽpiã vsum, retento sibi dominiò aliis cõferre posse: Ita virgo retẽto vsu ex consensu ipsius Dei, potestatem sui corporis dedit Ioseph. Deinde si quispiã contraxisset spõsalia cum iuramento, & postea ingressum vouisset religionis, deberet, priusquã ingrederetur religionem, vt satisfaceret iuramentoontrahere per verba de præsenti, vbi licet daret potestatẽ sui corporis, non tamen vsum. Coniux quoque quæ adultera est, habet potestatem corporis sui viri, non tamen vsum, propter peccatum suum, iuxta illud Matthæi, Qui dimiserit vxorem, nisi ob causam fornicationis, &c. Multo igitur magis Spiritus sanctus propter rationes prædictas id facere potest. Fuit igitur inter Mariam, & Ioseph verum matrimonium, & ratum, licet non fuerit per carnalem copulam consummatum, neque votum coniugis præiudicabat illi matrimonio, propterea quod tale

Tom. 2. aduer. Heluidium fol. 5.

De verb. signific. c. exijt qui seminat.

Matth. 5. & 19.

votum familiari consilio Spiritus sancti est factum. Decuit enim virginem Deo virginitate vniri triplici ratione. Primò, vt esset ei decētissimū habitaculum, Quia enim sapientia cādor est lucis æternæ, & speculū sine macula, quod nihil inquinatum incurrit, decebat vt ex matre incorrupta & re & voluntate firma conciperetur. Perfecta autem incorruptio voluntatis in voto consistit virginitatis. Secunda ratio est vt esset mulieribus totius virginitatis exēplar. Sicut enim Deus pater Christum viris proposuit, sic eius matrē proposuit mulieribus exemplum, & quoniam hoc est maximè laudādum, & imitandum, scilicet votum virginitatis, ideo in illa esse debuit. Tertia ratio est quòd debet esse in ea totius nobilitatis, & sanctitatis priuilegium. Absit enim quòd aliqua alia virgo beatam Mariam excellat, immò altissimus qui fundauit eam, omni dignitatis priuilegio ipsam adornauit, vt sicut eam præ cæteris adamauit, sic omnibus etiam sanctior, & amabilior fuit vniuersis, vnde circunscripta maternitate Dei, adhuc ipsa præ cæteris debet amari, quare Spiritus sanctus, qui aliis inspirauit virginitatis votum, ei non retinuit celatum. Ex prædictis etiam patet, quòd admirandæ sanctitatis & puritatis fuerit ille beatissimus Ioseph, cuius custodiæ non solùm virgo virginum in iuuentutis flore, sed etiā saluator mundi extitit commissus: Cùm beatus Ioannes Euangelista valde honorādus, & extollēdus prædicetur, quòd eidem Christus in cruce matrem virginem

virgini commisit, vnde arguimus eius ambi- virginitatem, qua meruit esse filius adoptiuus virginis, & ipsi Christo prædilectus. Quid de beato Ioseph existimare non licebit? vnde & Magister, Sanè credi potest non solùm Mariã, sed & ipsum Ioseph disposuisse apud se virginitatem seruare velle, & id ait ex Augustino, cui subscribit beatus Hieronymus: vide locum & prosequere locum Apostoli, Qui sine vxore est, &c. Dicit autem illic Hieronymus, Tu dicis Mariam virginem non permansisse: Ego plus dico & ipsum Ioseph virginem fuisse per Mariam, vt ex virginali coniugio virgo filius nasceretur.

c. 2. huius distinct.

Tom 2 aduer. Heluidiũ fol. 5. litera M.

1. Cor. 7.

DIST. 31. QVÆST. VNICA.

Sunt ne tria matrimonij bona?

MAtrimonium si pro derelicto vinculo ex mutuo contractu accipiatur, vtique assertore beato Augustino tria habet bona, sacramentum, fidem, & prolem. Sacramentũ enim vt est matrimonij obiectũ, nõ accipitur propriè pro signo sẽsibili gratiæ efficaci, Sed largè, vt puta pro signo rei sacræ. Et tale sacramentum est indissolubilitas vinculi matrimonialis, quam Deus ipse operatur: Vnde in Genesi, Et adhærebit vxori suæ &c. quam & Christus corroborauit eisdem verbis: Quare nec vnquam dissolui potest nisi per mortẽ alterius partis, Quòd si dormierit vir eius, soluta est à lege viri. vide canones Colonienses fol. 190. Aut per relaxationẽ, quæ fit ab ipso Deo, sicut in matrimonio rato nõ cõsummato con-

Genes. 2.

Matth. 19.

Rom. 7. & 1. Cor. 7.

tingit, quoniam alter coniugum religionẽ ingreditur etiã altero renitente, quod quidẽ fieri ex Dei consilio constat, ex quo Christus Ioannem à nuptiis vocauerit. Deinde ex facto diui Alexii, & Macharii. Nec ecclesia aliter, nisi videlicet hoc Christ⁹ instituisset, permisisset matrimonio rato nõ cõsummato alterum ingredi religionẽ. Porrò hæc indissolubilitas sacramẽtum dicitur, quòd indissolubilem Christi cum ecclesia cõiunctionem, quæ fit per charitatem significat, quam profectò significationem expressit Apostolus, Sacramentum hoc magnum est, &c. Et perpetuam Christi cum Ecclesia adhæsionem ipse Christus pollicitus est, dicens, Ego vobiscum sum, &c. Quod si consummatum fuerit matrimonium, designat etiam conformitatem Christi cum Ecclesia in natura humana. Vnde Apostolus, Nusquã Angelos apprehendit, &c. Vide magistrum. Fides verò attenditur in hoc, vt seruet fidelitatem in actu matrimoniali, vt reddat coniugi quod suum est, & nec cum altera, aut cum altero concubetur, cuius boni faciendi nisi Deus cõiugibus in hoc sacramẽto impertiret gratiã, quoties quisque coniux inter tot carnis, mundi & Satanæ insidias positus, eam fidem corde sinceram, aut incommutabilem retineret? Nã Christus mœchationem cordis mœchationi carnis æquat, Vnde apud Matthæum, Qui viderit mulierem &c. Proles postremum bonum, cuius potissimùm gratia matrimoniũ contrahi debet, consistit in obligatione ad prolẽ gratãter accipiẽ-

Extr. de cõuers. coniug. c. verum & c. ex publico instruitur.
Ephes. 5.
Hebr. 1.
Dist. 27. litera e.
Matth. 5.

dam,& religiosè educandã,& hoc est sub conditione,si videlicet eueniat. Huius rei habes exemplum in Thobia iuniore,cui ait Angelus, Thobia audi me,& ostẽdam tibi,&c. Et,postquam verò cœnauerunt,vsque ibi,in secula seculorum. Quòd cùm fit matrimoniũ non solum culpa vacat,sed & summum meritum habet.Cæterùm quòd tantùm vitandæ fornicationis gratia contrahitur, magis secundum indulgentiam conceditur,Hoc autem dico,&c. *1.Cor.7.*

DIST. 32. QVÆST. VNICA.

Est-ne necessarium coniuges sibi mutuo reddere debitum?

CVm Apostol⁹ cũctis præcipiat,vt vir vxori debitum reddat,& vxor viro,Quia mulier non habet potestatẽ sui corporis vt inquit Apostol⁹ in epistola prima ad Corinthios, quẽ locũ pertractans Hieronymus, Sponte quippe (ait)se obligauit,vt reddere cogeretur,op⁹ erit vtiq;,vt id à cõiugibus præstetur, & id duplici fine cõmendabitur,aut prolis procreandæ, aut fornicationis vitãdæ.Quòd si libido maneat,si stans tamen infra matrimonii finem, quia videlicet nollet non suã cognoscere,veniale erit delictum,Sin fidem matrimonii exeat, ac tam effrenis fuerit libido,quòd & vxorẽ (licet non esset sua) cognosceret, mortalis profectò est offensa. Hæc autem debiti reddendi obligatio intelligitur, nisi alter ius petendi fornicando amiserit:tunc enim innocens, si publicè id constiterit,non adstringitur hac lege, vt cõstat

1.Cor.7. *Aduersus Iouinianũ lib.1.* *Matt.5.& 19.c.*

ex Matthæo, Qui dimiserit vxorem,&c. Vnde colligitur ob fornicationẽ dimitti posse quantum ad thorum, non tamen quantùm ad vinculum, vt aliam videlicet ducere possit, dicẽte Christo, Quos Deus cõiunxit,&c. Sin vterque lapsus fuerit, tunc paria crimina pari vindicta sũt delẽda, cõsimiliter rato matrimonio nequit cogi quispiã, vt mox debitum cõiungi reddat: Quia licèt adhuc ei monachismũ profiteri, & deliberare per duos menses. Deinde quando quispiam astringitur fortiori vinculo ad non reddendum, non tenetur tunc reddere. Siquidẽ maior obligatio minorẽ tollit, iuxta Theologorum præscriptum, quando in compassibiles occurrunt obligationes, minor planè maiori cedit. Id autem accidit cùm debiti redditio cedit in detrimentum propriæ salutis: Deinde cùm esset aborsus, aut occisionis fœtus causa, Quare non abs re lege Mosayca cautum erat ne quis ad menstruatam accederet, & accedens occideretur: Quæ pœna pro mortali tantùm infligebatur peccato. Nec istud minus obseruari debet in lege euangelica, quæ summam in suis professoribus exigit puritatem, & castitatem. Adde quòd diebus festis, & ieiuniorum, ac processionis monet ecclesia coniugatos, vt abstineant ab actu matrimoniali, iuxta illud Apostoli, Nolite fraudare inuicem, ibi orationem. Vnde & Augustinus, Christiano cum vxore sua licet aliquando conuenire, aliquando non propter processionis dies & ieiuniorũ, Quia à licitis aliquãdo abstinendum est vt

Extr. de cõuer. cõiugat. c. ex publico instrumẽto.

Leuit. 20.

1. Cor. 7.

Lib. de quæ. no. & vet. test. tom. 4. c. 187.

vt faciliùs impetrari poſſit quod poſtulatur. Itẽ quoties vel dies Natiuitatis, vel reliquæ feſtiuitates aduenerint, non ſolùm à concubinarum conſortio, ſed etiam à propriis vxoribus Chriſtianum decet abſtinere. Conſentit Ambroſius, & Hieronymus, & refertur à Magiſtro hac diſtinct. Vide 33. quæſt. 44. per totum.

33. Quæſt. 4 In decreto. c. fratres. Ibidem. C. cùm ſciatis.

DISTIN. 33. QVÆSTIO I.

Licuit ne aliquando bigamia?

CVm matrimonium quidem ſit contract᷒, & in omni commutatione ſtricta iuſtitia commutatorum requirat æqualitatem quantũ fieri poteſt, & id habita ratione finis propter quem fit commutatio. Hac in re habenda erit quoque ratio finis ipſius contractus matrimonialis: Is autẽ duplex eſt, prolis procreatio, & fornicationis vitatio. Et quidem habito reſpectu prioris finis, licita planè erit bigamia, cùm corpus viri, quantum ad hunc attinet finem, præſtet mulieris corpore, vir quoque plures ſimul fœcundare poteſt, non contrà. Si autem ſecundum ſpectes finem, eiuſdem ſunt momenti vir & vxor, vt oſtendit Apoſtolus dicens, Propter fornicationem, &c. Quocirca habita vtriuſque finis ratione, aut poſtremi duntaxat, illicita erit ipſa bigamia. Deinde obſeruanda erit in hac commutatione ſuperioris inſtitio, aut approbatio, vt completa ibi reperiatur æquitas & iuſtitia. Superior autem inſtituit hanc mutationem debere fieri vnius mulieris cum vno vi-

1. Cor. 7.

Gen. 2.

ro dicens, Adhæreat vxori ſuæ, & erunt duo. Quare & idipſum perpetuò eſt obſeruandum, niſi ipſe reuocauerit, reuocauit verò illud ipſum olim. Et hoc quidem congruè quãdo expediebat multiplicari genus humanum ad diuinum cultum, cùm pauci eſſent verè Deum cognoſcentes & colẽtes, quia in ſucceſſione ſanguinis erat ſucceſſio religionis. Siquidem in ſolis patrum ſucceſſoribus remãſit fides, & diuin9 cultus, alij verò ad idola deſciuerant. Hinc & ſacerdotibus coniugia decreta ſunt, quia in ſucceſſione familiæ erat ſucceſſio ſacerdotii. Adde quòd etiam ex parte contrahentium eſſet illud æquum, & iuſtum. Quando enim quidpiã ſtatuitur ob duos fines, quorum vnus eſt præcipu9 alter verò minor, conſentaneum eſt, vti illa re eo modo quo magis prodeſt ad principalem finem adſequendum, licet quidpiam detrahatur fini inferiori. Exemplum ſume de cibo, qui & ad delectationem prodeſt, & ad nutritionem, & hic finis (nempè nutritio) præcipuus eſt, quare poterit quiſpiam licitè veſci cibo alioqui minus ſapido, & delectabili, ſi magis illi proſit ad nutritionem, & indiuidui conſeruationem. Sic & matrimonio (quod propter duos prædictos fines eſt inſtitutum) vti licebit ſecundum rectã rationem eo modo quo habetur præcipuus finis, qui eſt prolis procreatio, etſi quidpiam adimatur fini minus principali. Illud autem fit cũ vir ſuperueniente neceſſitate ducit plures vxores, quamobrem & illud quoque iuſtum erit ex parte contrahentium, & accedente ipſius Dei

ordinatione necessarium. Sic legimus Saram compulisse Abraham, vt ingrederetur ad ancillam, vt saltem ex illa prolem susciperet. Sic fecerunt Lia, & Rachel. Fuit autem hæc dispensatio facta Patriarchis, & Prophetis per internã inspirationem, cæteris verò minoribus, eorum exemplo, & hoc fine concessum. Huiusmodí autem vxorum quædam concubinæ dicebãtur, vt Agar, eò quòd non essent vxores præcipuæ (legitimè tamen erant vxores) nec haberent regimen domus, & familiæ. Insuper harum proles licet dotetur à patre, non tamen debebat succedere hæreditati vt patet ex Genesi. Quare non licuisset Abraham Agar expellere, nisi per præceptum Dei, qui voluit ita fieri ad explicandum mysterium quod describit Apostolus dicens: Quoniam Abraham duos filios habuit, &c. Nunc autem id non est necessarium, propterea quòd populus Dei satis sit multiplicatus, & quia Christus hanc dispensationem reuocauit, reuocãs matrimonium ad primam institutionem, vt sit vnius, cum vna sola. Quamobrem licet bello, aut clade aliqua bona pars virorum deficeret superstitibus plerisque fœminis ne adhuc quidem id licitum foret (bigamia videlicet) præter speciale ipsius Dei mandatum aut reuelationem, quæ ipsi fieret Ecclesiæ.

Gen. 16. Gen. 30. Gen. 15. ad Gal. 4. Matth. 19.

DISTINCT. 33. QVÆST. 2.

Potest-ne is qui bigamus ante baptismum fuit, suscepto baptismo ad sacros promoueri ordines?

Super Epist ad Titum, & refertur. 26. dist. c. 2. Acurtius. Lib de officiis & de. dist. can. vna tãtùm. 50. dist. can. Si quis viduam. 2. Reg. 7.

BIgamus ante baptismum, siue post susceptum irregularis est assertore Augustino. Cui subscribit beatus Ambrosius, Homicida tantũ ante baptismum cum homicida fuerit non est irregularis, vt patet ex Iure canonico. Potissima verò horum ratio ex mente Scoti est statutum ecclesiæ (quòd solùm est irregularitatis causa) ita decernentis: Et quidem rationabiliter. Siquidem homicida plectitur irregularitatis pœna ob effusi sanguinis horrorem: propter quod etiam Dauid prohibitum fuit ædificare domino templum, Porrò is horror baptismate tollitur, cùm præsumatur ex lupo agnus effectus, instar Apostoli, qui ex persecutore effectus est ouis & pastor. Cessante igitur causa cessare debet effectus. In bigamo autem non cessat causa irregularitatis, & inhabilitatis ad ordines per baptismum: quia semper in eo defectus Sacramenti, id est significationis remanet, quandoquidem significatio, seu repræsentatio desideratur in sacerdote personam Christi in comparatione ad ecclesiam referente. Christus enim vnicus fuit vnicæ sponsæ ecclesiæ sponsus. Istud autem non refert bigamus quippe qui aut duas habuit vxores, aut vnam quæ fuit duorum. Potius autem repræsentaret aut Christũ duas habuisse sponsas, aut ipsum non fuisse perpetuò, & solum ecclesiæ sponsum.

DISTIN. 33. QV. 3.

Fuit-ne licitum Mosis sectatoribus vxores repudiare?

CVm Moses, vt legis diuinæ promulgator Iudæis vxores dimittere permiserit, id quoque licitum eisdem hinc fuisse constat, secus (quod absurdum est) lex ipsa ansam peccandi præstitisset, si videlicet illicitum aliquod impunè admisisset: Nulla etiam concessio eorũ quæ licent ex sacris literis authoritatem haberet, cũ calumniari posset aduersarius concessionem rei illicitæ, vt commodè commonstrat Augustinus dicens: Si ad sacras scripturas, &c. Huc accedit Malachias, Cùm odio habueris vxorem, dimitte eam dicit dominus Deus Israel. Quocirca quemadmodum Deus dispensauit cum patribus in bigamia propter bonũ prolis, ita dispensauit cum illo populo duro, & rudi in repudio ad vitandum vxoricidium, quod & significauit Christus dicens: Ad duritiam cordis vestri, &c. Quocirca cùm Christus dixerit, Quicumque dimiserit, &c. hoc accipiendum est pro tempore legis Euangelicæ pro quo reduxit matrimonium ad primam sui institutionem, & integritatem, nempè vt decet, & vnus cum vna, & indissolubile, sicut erat tempore legis naturæ. Deinde cùm ait, Ad duritiam cordis vestri permisit, &c. hoc non arguit illud fuisse illicitum, sed ob eorum malitiam fuerit illis permissum vxores dimittere, quod secus non fuisset concessum: Sed id quod erat eis vtilius fuisset præceptum, perpetua videlicet adhæsio vxori. Duritia enim subiectorum, & intractabilitas in causa est sæpenumero, vt quippiã eis relaxetur, quod alias vtilius illis foret non abrogari.

Epist. 1. ad Hiero. quæ est. 22. in 2. par Epistolarum.

Malac. 2. c.

Matth. 19.

D. cap. 19.

Eſt-ne matrimonio ineptus qui eius actum præſtare nequit?

IMpotentia impræſentiarum alicui bifariam ineſſe poteſt, vel naturaliter, vt frigiditas in viro, multilatio, &c. & arctatio in muliere, vel caſualiter, ſeu per maleficium, & vtraque iſtarum, ſi perpetua fuerit, cùm videlicet per naturam, aut artem mederi nequit, & matrimonium præcedat, impedit contrahendum, & dirimit contractum. Et hoc intellige quantum ad perſonam in qua eſt talis impotentia, ſi autem ſubſequatur matrimonium contractũ non dirimit. Si verò accidat contracto & rato matrimonio, non tamen conſummato, ſecũdum Canoniſtas dirimit. Doctor tamen non videtur fauere huic aſſertioni, nec bona pars Theologorum, quãdo certò conſtat antea non fuiſſe hanc impotentiam. Maleficia autem hoc modo fiunt, dæmones enim pangunt cum hominibus, & ſtãt pollicitis, non ratione fidelitatis, ſed vt hoc modo imponant hominibus, vide Scotum, Bonauenturam, & alios in hunc locum, & alii eis adhæreant, quod non facerent ſi nullas obſeruarent pactiones, & hi quibus ſeruant promiſſa eos colant: Ex ſuperbia quippè ſummopere optãt honores diuinos. Quos quidem permittit Deus poteſtate ſua nonnullos circa aliquos actus impedire (Quos quidem actus aliâs exercerent non impediti) ob eorum ſcelera, aut aliam cau-

33. Quæſt. 1. Et extra. de frigid. & maleſ.

ſam nobis occultam,ſicuti Maga pangens cum Satana agit vt quempiam impediat ab actu matrimoniali cum vxore,donec maneat huiuſmodi maleficium acu videlicet curuata aut quippiã ſimile. Huiuſmodi verò maleficiũ,ſi proborum virorum orationibus infringi poſſit, id vtique optimum erit,quas ſi Deus meritò nõ exaudiat, ſi poteſt cognoſci maleficium,& deſtruatur,nõ amplius talem impedit dæmon, quippè qui nõ aſſiſtat ex pacto ablato iam ſigno, quod quidẽ nedum licet facere (deſtruere inquam opera diaboli) ſed & meritorium eſt: Non tamen hîc vlla eſt infidelitas,cùm non acquieſcat deſtruẽs operibus malignis, ſed ſciat dæmonem poſſe, & velle hunc impedire ſtante præſcripto ſigno & eodem amoto ab impedimento deſiſtere. Exemplum potes deſumere ex beata Iuſtina,& Cypriano, licet etiam diſſoluere maleficia per ſcientiam ac quiſitam licet à diabolo , & hoc quando poteſt illa vti ſine inuocatione , & pactione cum dæmone,ſicut potuiſſet Cyprianus, cùm fuit conuerſus. Quare cùm quæritur non liceat maleficum adire, vt maleficium diſſoluat. Reſponderur,quòd ſi conſtet lapſum habere medium quo poſſit ſubuenire abſque inuocatione aut pactione cum dæmone,licet: Si autem aliter non poſſit,niſi inuocando, aut pãgendo cũ dæmone,non licet, quia non ſunt facienda bona vt veniant mala. Itẽ non licet cooperari ad actum de ſe malum. Dicitur enim in Deuteronomio,nõ accedes ad Ariolos, &c. Et ab Apoſtolo, Nolo vos eſſe ſocios dæmoniorũ. *Deut.17.* *1.Cor.10.*

Impedit-ne adulterium matrimonium?

ADulterum cum promissione,& iuramento nuptiarum mortuo coniuge, aut cum contractu ipso, impedit, & dirimit matrimonium, si ambo conscii fuerint huius sceleris, cũ simplici autem promissione, non impedit. Sin alter tantùm conscius fuerit, & contrahant eo reclamante, non dissoluetur contractum matrimonium, sed in pœnam sui delicti cogetur recenter consentire: si verò pars inscia reclamarit, dissoluetur. Deinde adulterium cum machinatione in mortem coniugis legitimi consimiliter impedit, ac dirimit matrimonium. Adulterium verò solum non impedit, neque etiam sponsalia, aut contactus nuda impediunt, etiã facta viuente legitimo coniuge, machinatio autem in mortem coniugis cum effectu, vt cum quis propriam vxorem occidit vt ducat alterã, aut alterius mulieris occidit virum, aut procurat eius mortem, vt talem ducat, & impedit, & dirimit. Quòd si non eo animo eum occideret, non impediret. Si quispiam verò adhibito iuramento promittat alicui quòd mortua propria coniuge, aut viro illius, si vxorata fuerit, ducet eam in sponsam, aut de facto cum ea contrahat, si non interueniat inter eos adulterium, aut mortis legitimi coniugis machinatio, contrahere poterunt, peccauerunt nihilominꝰ. Prædictorum verò ratio est Ecclesiæ ordinatio

has personas ratione adulterii & homicidii illegitimantis, vt coniuges ab eisdem retrahat.

DISTIN. 36. QV. 1. ET 2.

Seruitute impeditur ne matrimonium, & puerili ætate?

ET si lege naturæ liberi nascuntur omnes filij, tamen natura duce & dictante parentibus subiici debent. Vnde constat seruitutem lege positiua introductam fuisse, quæ proinde vt iusta putetur, operæpretium fuit aliquos voluntariè primùm sese hac constrinxisse seruitute aut iustè dominantem flagitiosos (qui & sibi ipsis, & Reipub. sua libertate nocebant) ob sua scelera in seruitutem redegisse, quemadmodũ Noë subiecit proprium filium Cham. & eius posteritatem. Maledictus, &c. Qui autem in bello capiuntur non possunt in hanc despoticam redigi seruitutem, qui verò serui sunt despotica seruitute consentiente domino eorum nubere possunt scienti eorum conditionem. Quòd si herus noluerit, nihilosecius cõtrahere possunt, quia non se priuarunt omni libertate quinimò habent ius in proprium corpus, quare & illud pro altero possunt commutare, & cum libera sciente eorum seruitutem & cum ancilla similiter. Sin autem libera cum qua contrahit ingnoret ipsum esse seruum, nullum esset matrimonium: quandoquidem ignorantia deterioris conditionis, & non melioris impedit, aut æqualis: Ex quo consequitur quòd si esset ancilla, te- *Gen. 9.*

neret matrimonium, licet ignoraſſet ipſum eſſe
2. Quæſt. ſeruum, cùm æqualis ſint conditionis. Puer verò ſponſalia quidem inire valet, non autẽ matrimonium contrahere, priuſquàm decimum quartum attigerit annum maſculus, & femella duodecimum, quia antea cõmuniter nequeunt debitum reddere: In aliquibus tamen ætatem malitia ſupplet, & complexio, ideò in talibus tenet contractus.

DISTIN. 37. QV. VNICA.

Poſſunt ne ſacris initiati ordinibus vxorem ducere?

QVi ſacros iam ordines ſuſcepêre, matrimonium prorſus in eccleſia Latinorum contrahere nequeunt. In cauſa autem non eſt continentiæ votum ab ordinato emiſſum in ſacri ordinis ſuſceptione, aut ſacro annexum ordini Eccleſiæ præcepto: ſed idcircò quòd Eccleſia haſce perſonas omninò illegitimas fecerit, perinde ac eas que ſe in tertio & quartò contingunt gradu. Quare etſi contrahere temerariè præſumant, nullus eſt is contractus. Quanuis enim cæterorum materia Sacramentorum Eccleſiæ non ſit ſubiecta, quippè quæ ab ipſo Chriſto aut Apoſtolis eſt aut dedicata, aut præſcripta, vt baptiſmi, confirmationis, ordinis, & matrimonii tamen & pœnitentiæ materia ipſius Eccleſiæ facultati, ac diſpoſitioni ſubiacet, propterea quòd in illo contractus ſit, iſtud verò iuriſdictionis concernat poteſtatem. Vnde liquet eos hæcSa-

cramenta non recipere qui Ecclesiæ circa hæc sancita negligunt præcepta. Nec abs re altaris ministros vxoribus carere sancitũ est:siquidem ij deputãtur sacro ministerio,quod sanè & mẽtis,& carnis munditiam requirit,vnde, Mundi estote qui fertis vasa Domini per perspicacitatem intellectus,& affectus feruorẽ,ad quæ planè disponit continentia,& ad horum opposita, nempe immunditiam mentis & carnis, intellectus habetudinem ac affect⁹ tempore carnalis actus frequentia deducit. Nec potest quispiam incusare Ecclesiam quod illi præiudicet in suo iure,quo potest vxorẽ ducere,quia Ecclesia neminem cogit ad susceptionem ordinis sacri, & atis supérque vulgauit sacris initiatos ordinib⁹ inhabiles esse ad matrimonium contrahendũ. Quocirca quilibet liberè,& omninò volũtariè hanc incurrit inidoneitatẽ seu illegitimationẽ.

DISTINCT. 38. QV. VNICA.

Continentiæ votum an matrimonium impediat?

VOtum vtique promissio est deliberatione formata,qua quidem sese quispiam ad aliquid faciendum vel non faciendum Deo astringit & obligat : Id autem est multiplex, vt puta priuatum & publicũ,deind solenne,& simplex. Porrò solenne dicitur quod emittitur in susceptione sacrorũ ordinũ, aut in professione alicui⁹ religionis approbatæ:et hi duo modi sũt iuris tãtùm Additur autẽ susceptio vestis sacræ,

quæ tantùm profitẽtibus dari debet. Alio autẽ modo ab his emissũ continẽtię votum simplex dicitur, licet coram multis fiat: dicitur proinde solenne votum, nõ quòd propterea sit publicũ sed quia habet in se quidpiam annexum, vt in publicũ deuenire debeat, & quia per illud vouens redigitur in alterius potestatẽ, vt patet in sacerdotẽ respectu Episcopi, & in religioso respectu sui plælati. Votum autem simplex, licet impediat matrimoniũ contrahendum, quia tales nequeunt cõtrahere, displicet enim Deo infidelis & iniusta promissio eius. Item. Vouere & reddite, &c. non tamen dirimit iam contractũ. Solenne vero simpliciter, & prorsus impedit, quare si huiusmodi præsumant cõtrahere, nihil faciunt. Ratio autem horũ potest assignari duplex, prima quia vouens solenniter continẽtiã, dat facultatem ei inter cuius manus emittit votum, vt possit eum cogere ad perpetuò seruãdã continentiam, Vouens verò simpliciter non id facit. Qui enim dimittit votum solenne, alienat à se nedum ius vtendi suo corpore, sed etiã potestatem ipsam: Vouens verò voto simplici, ius vtendi suo corpore à se quidem alienat, nõ autem ipsam potestatem, quam penes se retinet. Quocirca si eã alteri dederit tenet, licet peccet. Quemadmodũ igitur puer contrahere nequit. ob id quòd non habeat potentiam ad actũ carnalem (& nemo dat quod non habet) eadẽ ratione nec qui solenniter vouet: quia non habet potentiam ad actum carnalem, siquidem eam iam dedit Deo, & Ecclesiæ, aut religioni. Hæc

In Prou.
Psalmista.
Act. 4.

porrò horum votorũ differẽtia elicitur ex Actibus Apostolorũ, vbi refertur quomodo fideles deferebant bona sua ad pedes Apostolorũ & à se & vsum & dominium inter manius Apostolorũ alienabant, vnde Ananias, & Saphira, quòd hoc fregissẽt votum, puniti fuêre. Secunda ratio (quæ est Scoti) est statutũ Ecclesię vouẽtem solenniter illegitimantis, non autem vouentẽ simpliciter: Et hui⁹ causa fuit, quia ille se posuit in potestate Ecclesię, quantum attinet ad castitatem seruãdam, nõ sic iste, sed solùm in manu Dei, ideò & Ecclesia relinquit eum diuino iudicio, & licet peccet mortaliter, nõ tamen illegitimat, quia sequeretur maius malum, cùm non omnia mala puniat, vide Diedonem. Quanuis autem statutũ prædictæ illegitimationis sit ab Ecclesia ipsa, tamen illegitimatio est à Deo, & Spiritu sancto assistẽte ecclesiæ, & tale statutũ approbante iuxta illud Actuum Apostolorum, Visum est Spiritui sancto, & nobis, &c. & illud Pauli: Cõgregatis vobis, & meo spiritu cũ virtute Domini nostri Iesu.

De libert. Christian. 112.

Act. 15.

1. Cor. 15

DISTIN. 39. QVÆST. VNICA.

Vtrum dispar cultus matrimonium impediat?

INter infideles quidem potest esse matrimonium, & idem legitimum, cùm nulla naturali, aut diuina lege prohibeatur. Nec obstat quòd in eorum coniugiis non reperiantur perfectè tria matrimonij bona, nam ea ad connubium fidelium Christianorum duntaxat perti-

nent. De⁹ etiam cumprimùm concessit hominibus matrimonio cõiungi, eisdé quoque concessisse putatur. Verũtamẽ eorum matrimonia non sunt prorsus rata, & indissolubilia cùm ex
1. Cor. 7. conuersione alterius ad fidem Christi dissolui possint, assertore Paulo, Quòd si infidelis discedit, &c. forti⁹ enim vinculum dissoluit minoré obligationem, quãdo vtrunque simul cõsistere nequit: Quod accidit quãdo infidelis renuit cohabitare cùm fideli, aut si velit nõ tamẽ absque iniuria, & blasphemia Saluatoris, & cum inductione fidelis ad infidelitatem. Inter fidelẽ autem & infidelem esse potest matrimoniũ ante
1. Co. 7 fidem cõtractũ & licitè, vt ostendit Apostolus, Vir fidelis non dimittat, &c. aliâs suaderet ipse fornicationem, aut quidpiam illicitum. Veruntamen nõ licet tunc fideli contrahere cum infideli, ꝓpterea quòd Ecclesia tales illegitimaueri rit personas, & meritò quidẽ, quia ibi deficeret completum, & perfectum prolis bonum, quòd est educatio ad cultum veri Dei. Deinde nõ esset annexum Sacramentum propriè dictũ. Postremò non esset inter eos indissolubilitas, nec est spes quòd infidelis cõuertatur, quia si priusquàm contrahat noluerit conuerti, vt possit cũ Christiano contrahere nõ est verisimile quòd
Gen. 41. postea conuertatur. Olim istud à patribus non
Exod. 2. obseruabatur, vt à Ioseph, Mose, Hester, quia
Hester. 2. nondum erat institutum. Deinde necesse erat illis maius vitare inconueniens, erátque probabile infidelem conuerti conturbernio fidelis.

DISTINCT. 40. QVÆ. VNICA.

Num carnalis cognatio matrimonium impediat?

Consanguinitas est vinculum personarum ab eadem persona carnali propagatione descendentium. A condito autem orbe fuit semper consanguinitas, seu aliqua propinquitas matrimonium impediens. In lege naturæ propinquitas in linea descendentium, & ea sola, iuxta illud, Relinquet homo, &c. In lege Mosaïca fuit facta prohibitio, quantùm ad aliquos gradus vlteriores, Omnis homo ad propinquam consanguinei sui non accedat, &cæt. Causa verò huius prohibitionis fuit ad tollendam libidinis occasionem, quæ suboriri posset ex frequenti earum personarum cohabitatione, si cum illis contrahi posset matrimonium. In lege euangelica Christus confirmauit quidem prohibitionem factam in lege naturæ, sed non eam quæ erat in lege Mosis, nec aliam subaddidit. Sed Ecclesia olim vsque ad septimum gradum illegitimauit, cùm ferueret charitas inter Christianos, subinde restrinxit vsque ad quartũ duntaxat, propterea quod refrigesceret inter fideles charitas, ipsaque quidem vsque ad quartum gradum ratione consanguinitatis permanet, sed postea tepescit inter eos, perinde acsi essent extranei, ideò voluit eam per matrimonium instaurari.

Gen. 2. *Leuit. 18* *Matth. 19* *Ext. de sanguine, c. Nō debet.*

Vtrum affinitas impediat matrimonium?

Affinitas est vinculum quoddam personæ ad personam aliquam ex carnali copula, cum persona altera consanguinea contractum. Quare ad ad affinitatem propriè dictam, quæ impedit matrimoniũ exigitur carnalis coniunctio, & non sufficit quòd sit vxor, nec oportet mulierem esse vxorem, quandoquidem ex carnali coniunctione etiam illicita contrahitur affinitas. Si tamen extentius accipias vocabulum, affinitas quoque erit, cum vxore non cognita, & cum ea cum qua contracta sunt sponsalia, licet per verba de futuro. Et hęc affinitas vocatur iustitia publicę honestatis Impedit autẽ matrimonium affinitas vtraque & propriè, & extẽse sumpta, & in eodẽ gradu, in quo consanguinitas. Hoc verò intelligitur, si talis affinitas matrimoniũ præcedit, nam si subsequeretur nõ dirimeret, priuaretur tamen huiusmodi, is videlicet qui talem affinitatẽ induceret iure petendi debitũ, vt patet ex Iure canonico. Quòd autem affinitas matrimonium impediat, in causa nõ est nisi Ecclesiæ institutio has personas illegitimãtis cõformiter ad ius diuinum, vnde in Leuitico, Vxorẽ fratris sui nemo accipiat, quia turpitudo est, &c. Qui duxerit vxorem fratris sui rem facit illicitã. inde etiã elicitur hoc malũ esse, quia nihil turpe, aut illicitum nisi malum. In recta tamẽ linea affinitas censetur esse iuris naturæ, & diuini, quod colligitur

Extra de consanguin. & affinit c. Nõ debet. et in 6. de spõs. & matrimo c. Ex sponsalibus.

Extra de co qui cogno. consan. vx. suæ.

Leuit. 18.

Leuit. 20.

gitur ex increpatione illius Corinthij: omnino auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gẽtes, &c. Vbi innuit Apostolus gentes solo lumine naturali abhorrere à tali cõmercio. Porrò Ioannes Herodẽ increpabat, propterea quòd fratre adhuc superstite ei⁹ duxerat vxorẽ, quod ostendit Ioseph⁹, Ioannes enim eum arguebat anno 2. suæ prædicationis, qui erat 16. Imperij Tyberii Cæsaris. Nã anno 15. intrauit, vt habetur apud Lucam. Et Philipp⁹ obiit anno imperii Tyberij Cæsaris 22. Quocirca ex hoc facto nõ potest astrui affinitatem in collateralibus lineis esse iuris naturæ, aut diuini. *1. Cor. 5.* *Matth. 14.* *In lib. antiquitatum.* *Luc. 3.*

DISTINC. 42. QV. VNICA.

Vtrum cognatio spiritualis impediat matrimonium?

Cognatio spiritualis est vinculum contractũ ex dispẽsatione Sacramentorũ baptismi, & cõfirmationis: nã sicut homo per carnalẽ cognationẽ accipit esse naturale, ita in regeneratione accipit esse gratiæ. Species autem huius cognationis (ratione vtriusque sacramenti) sic cõputãtur. Prima dicitur paternitas, quæ est inter regeneratũ, & regenerantem, siue regenerãs ministret Sacramentum, siue teneat ad Sacramentum, etiam si tenentes sint plures. Secunda est compaternitas, quę est inter regenerantem, ministrantem seu tenentes ad Sacramẽtum, & genitores regenerati. Et obserua quòd si ministrantes, vel tenentes fuerint coniugati & con-

ſummauerint matrimonium. trāſmittunt hanc paternitaté ad vxorem,ſeu virū, ſic quòd vxor cognita,vel vir efficitur compater genitoris leuati ab altero illorum. Tertia dicitur compaternitas,quę contrahitur inter regeneratum,& filios regenerantis miniſtrantis,vel tenentis ad ſacramentum. Impedit autem hæc ſpiritualis cognatio in prædictis perſonis matrimonium ſimpliciter, ſi ipſum præcedat. Si verò ſequatur non dirimit,ſed impedit quo ad exactioné debiti ſi ſine neceſſitate cōtrahitur. Huius autem ratio eſt Eccleſiæ ſtatutum haſce perſonas ille-
1. Cor. 4.5. gitimātis. Et cōgruitas oſtenditur ex illis Apo-
Galat. 4. ſtoli, Nam ſi decem millia Pædagogorū, &c.
Ad Philem. Filioli mei, &c. Obſecro te pro filio, &c. Hos habebat Paulus filios ratione fidei,&baptiſmi, & confirmationis. Porrò vir&mulier tenentes puerum ad Sacramentum, nullam contrahunt ſpiritualem cognationem,quamobrem&contrahere poſſunt matrimoniū. Cognatio legalis eſt propinquitas perſonarū ex adoptione proueniens, eius ſpecies ſunt tres. Vna veluti deſcendētium,quæ eſt inter adoptātem,& filiam adoptatam. Secūda eſt quaſi collateraliū, quæ eſt inter liberos naturales adoptātis,qui ſunt in eius poteſtate, & adòptatū. Tertia quæ eſt tanquā affinitas,quæ eſt inter adoptatum, & vxorem adoptantis, & contrà inter vxorem adoptati & adoptantem. Impedit autem hæc legalis cognatio matrimonium contrahendum, &dirimit contractum ſecundum communem opinionem, prima ſpecies & tertia ſemper,

ſecunda non niſi quãdiu ſunt in poteſtate eiuſdem partis, quare ea ſoluta, vel morte, vel emãcipatione filij adoptiui, aut naturalis vel alio modo non eſt impedimentum. Porrò cognatio legalis ex adoptione, & adrogatione conſurgit, & vtroque modo impedit. Iſta autẽ cognatione Moſes erat cognatus filiæ Pharaonis; & Nathã, ſecundùm aliquos ipſi Dauidi. Aiunt enim ipſum nõ fuiſſe naturalem Dauidis filium; ſed legalem, ſeu adoptiuum. Vnde & aſtruunt Lucam genealogiam Chriſti deſcribere ſecundum cognationem legalem. Ex quo conſequitur olim hãc cognationẽ legalem à Deo fuiſſe approbatam & ſanctis patribus. Non eſt mirandum ſi tanta ſollicitudine hæc omnia obſeruet Eccleſia in matrimonio quo Chriſtiani vtũtur; cùm per illud propagetur populus Chriſtianus, ac per hoc eo pacto contrahi debeat, vt in ipſius vſu omninò caueatur quidquid charitati erga Deum, & proximum derogare poſſet, ſimúlque ſeruetur quidquid honeſtati congruum videri poteſt, vt ſic per honeſtum Chriſtianorum matrimonium adumbretur benedicta illa Chriſti cum Eccleſia coniunctio, de qua Apoſtolus: Sacramentum hoc magnum eſt: dico autem in Chriſto & in Eccleſia: Quæ quidem nunc per fidem, & dilectionem exiſtens, olim per viſionem, & fruitionem perfectam, futura eſt ſponſa nõ habens maculam, neque rugam cum ſponſo ſpecioſo præ filiis hominum, cui cum Patre, & Spiritu ſancto honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Exod. 2.

Ephes. 5.

DE RESVRRECTIONE.

DIST. 43. QVÆ. 1.

Est ne futura generalis hominum resurrectio.

Resurrectionem omnium mortalium possibilem ostendit Dei opt. max. omnipotentia, de qua apud Lucam, Non erit impossibile apud Deum omne verbum, id est, factum, vnde & illud Matthæi: Apud Deum omnia possibilia sunt. Ex parte quoque ipsorum hominum id fore possibile constat ex eo, quòd non implicet contradictioné, quare & fieri poterit. Quòd autem reipsa futura sit, patet ex veritate fidei Christianæ, quæ hoc ipsum veluti articulum fidei exprimit in Symbolo Apostolorum, Carnis resurrectioné, in Symbolo Niceno, Expecto resurrectionem mortuorum, & in Symbolo Athanasij, Omnes homines resurgere habent cũ corporibus suis, &c. Deinde & istud expressissimè in plerisque sacræ scripturæ locis continetur, Sicut Pater suscitat mortuos, &c. Cùm autem venerit Filius hominis in sede maiestatis suæ, congregabuntur ante eum omnes gentes, &c. Omnes quidem resurgemus, &c. Nisi eos qui ceciderant resurrecturos speraret &c.

Luca.1. *Matth.19.* *Ioan.5.* *Matth.25.* *1.ad Thess.4* *2.Machab.12.*

DISTINCT. 43. QVÆ. 2.

Apprehenditne naturalis ratio futuram hominum resurrectionem?

FVturam mortaliũ resurrectionem si quispiã naturali astruere ratione adlaborat, eã desu

mat oportet à ſpecifica hominis forma,vel operatione eidem ſecundũ hanc formã competente.Siquidem à materia,aut alia corruptibili forma trahi nequit.Hoc autẽ fiet ſi lumine naturali horũ triũ axiomatũ veritatẽ deprehẽdere,ac cõmõſtrare poſſit,videlicet quòd intellectiua anima ſpecifica ſit hominis forma,deinde quòd eadẽ ſit incorruptibilis, tertiò quòd ipſa non perpetuò extra corpus remanebit. Et quidem primùm naturali intellectus acumine cognoſcitur, nam & id demõſtrarunt Philoſophi, *2 de anima.* vt Ariſtoteles dicẽs,animam eſſe actũ corporis organici,&c.&c, De parte autẽ animæ,quæ cognoſcit & ſapit,&c, Omnes inſuper Philoſophi *3.de anima.* in hominis definitione poſuerunt rationale,intelligentes per illud animam intellectiuam eſſe eſſẽtialem hominis partem. Huc accedit ratio deſũpta ex ꝓpria hominis operatione. Homo *2.de anima.* enim intelligit propriè ſecũdum Philoſophũ, *& 1.Ethic.* igitur anima intellectiua eſt ꝓpria hominis forma Deinde Philoſophus collocat hominis fœ- *1. Ethic.* licitatem in intelligentia,& in contemplatione ſubſtãtiarum ſeparatarum,quare ſequitur hanc operationẽ propriè homini competere Adde quòd cognoſcamꝰ pleraque obiecta inſẽſibilia vt naturas communes, & relationes tã reales, quàm rationis:Itẽ quòd aſsẽtiamur primis principiis,& aliis euidentibꝰ complexionibus,ſic vt non poſſimus diſſentire,quorum cognitio per ſenſum haberi nequit.Tandem experimur nos reflecti ſuper actum talis cognitionis, Quantũ autẽ non eſt ſuper ſe reflexiuũ.Ex quo oportet

hæc ab intellectiua anima manare, vnde & ipsā esse hominis formam manifestum euadit. Idem quoque astrui potest ex hominis volūtate, siquidem homo dominus est suorum actuū, & oblato obiecto, subest ei⁹ facultati ipsum prosequi, vel respuere. Hęc autem facultas non competit secundum sensum, quia appetitus nequit non prosequi cōueniens sibi obiectum, & disconueniens nō negligere, ergo conuenit ei secundum animā intellectiuam, igitur & ipsa est hominis forma. Secundum autem axioma, vt puta quòd anima ipsa intellectiua sit immortalis, videtur quoque naturali lumine notum. Quandoquidem Aristotelē plerisque in locis id asserere apparet: Ait enim, intellectus separatur à cæteris, sicut perpetuum à corruptibili, & alibi hoc ponit inter sensum, & intellectum discrimē, quòd excellēs sensibile sensum corrumpit, quo fit vt posteà nō adeò exactè perpendat minus sensibilia. Intellectus autem non sic, quinimò intellectis summis intelligibilibus, perspicaci⁹ deinde inferiora intelligit: Ex quo colligitur intellectū non debilitari operando, & ex consequenti ipsum esse incorruptibilē. Deinceps idem ait: Si autem posterius (id est, post ipsum compositum) aliquid manet, perscrutandum est, in quibusdam enim nihil prohibet etsi anima est tale, non omnis, sed intellectus, ergo mens eius fuit quòd anima maneret post ei⁹ compositum. Insuper dicit. Relinquitur solùm intellect⁹ de foris adueniens, igitur non accipit esse per generationē, sed à causa extrinseca, ergo nec desine

2. de anima *3. de anima.* *12. Metaphy. cap. 1.* *16. de animalibus.*

esse per corruptionem, cùm eius esse non subsit tali causæ, sed sit à superiori causa. Rationes etiã desumi possunt ex assertione Philosophi, ait enim Commẽtator naturale desiderium nõ esse frustra, atqui anima habet naturale desideriũ ad semper essẽdũ, ergo nõ erit in ea frustra, sed satiabitur tandem. Deinde ait Aristoteles, materia est qua res potest esse & non esse, igitur illud quod materia caret hanc non habet potẽtiam, anima materiam nõ habet, cùm sit forma simplex secũdum eum. Postremò asserit, quòd fortis debet se exponere morti ꝑ Rupublic. & hoc ait secu' iudicium rationis naturalis, ergo & secundum illud potest cognosci animæ immortalitas. Patet quia nullus propter quodcũque bonũ virtutis potest licitè appetere omninò non esse, sed si anima nõ esset immortalis, moriẽs prors' amitteret esse. Ex his apparet Philosophum sensisse animã esse immortalem. Sed reuera dubius nihilominus fuit in hac assertione, nam ait formam non posse manere separatam à parte materiali, toto non manente, anima autem est forma hominis secundum ipsum, ergo sequitur quòd non supersit corrupto toto. Deinde ipse, impugnans Platonem, dicit mundum incepisse, & non desiturum: habet enim pro incompossibili aliquid incepisse, & esse perpetuum, ac incorruptibile. Ait enim omne quod incepit esse, desinet esse, anima secundum ipsum incepit esse (quia non concessit eam perpetuò præcessisse sine corpore, nec prius in alio corpore) ergo sequitur

Commentator. *2. Metaph. commẽto. 1.* *7. Metaph.* *3. et. 9. Eth.* *In calce. 7. Metaph.* *1. de Cælo.*

3. Physic.c. de infinito. quòd desinet esse. Ait quoque in Physicis: Cuiꝰ est principium eius finis est: vnde dubium est quid de animę immortalitate senserit Philosophus: Siquidē variè in diuersis locis loquitur, 2. de cælo & mundo. & habet diuersa principia, ex quorum aliquibꝰ videtur sequi animam esse immortalē, ex aliis verò quòd sit mortalis. quare verisimile est ipsum fuisse dubium in hac cōclusione. Deinde (& melius) dicitur quòd anima quæ asserebatur à Philosophis non erat ab illis per necessariam rationem naturalem probata, sed plerūque non habebāt nisi quasdam probabiles probationes, vel vulgarem præcedentium Philosophorū opinionem. Vnde & Philosophꝰ loquēs de astris, citat opinionem Ægyptiorum & Babyloniorum, à quibꝰ dicit multas credulitates habendas de vnoquoque astrorū. Adhuc synceriùs dici potest cùm Rabinis iudæorū quòd Moses fuerit primꝰ præceptor omnium Philosophorum & Catholicorum. Quare si Philosophi dixerint aliqua nostræ fidei conformia (vt de animę immortalitate, mundi inceptione, & consimilibus) id non inuenerunt ratione naturali, sed ex relatione, aut lectione codicum ipsius Mosis, aut aliorum qui diuinitùs in his edocti fuerant. Exemplo est Mercurius Trismegistus dicens: Monas gignit monadem, & in se suum reflectit amorem, vbi exprimit processionem Trinitatis. Tertiū axioma, videlicet quòd ánima intellectiua nō perpetuò remanebit separata à corpore duobꝰ mediis lumine naturali cōꝓbari videtur. Primū quòd pars extra

totũ ſit imperfecta, & nõ ſit vero ſimile formã adeò nobilẽ ſemper manere imperfectã, ergo nec à toto ſepatatam. Deinde quòd nullũ violentum ſit perpetuũ: ſeparatio autem animæ à corpore eſt violenta, cùm ſit contra naturalem eius inclinationẽ ex Philoſopho: Siquidem naturaliter inclinatur ad corpus perficiendũ, vnde conſequens eſt, hanc ſeparationem nõ fore ſempiternã. Nihiloſeciùs rationes hæ minimè cõcludunt, Prima enim probat de partib⁹, quę perfectionem aliquam in toto recipiunt, cuiuſmodi non eſt anima, quinimmò ſuã perfectionem communicat corpori. Et ſi Philoſopus indubitatò tenuiſſet animæ immortalitatẽ, poti⁹ aſſeruiſſet animã perpetuò manere ſine corpore, quàm in corporę, quia ſecundũ eundẽ omne cõpoſitum ex cõtrariis eſt corruptibile. Secunda ratio quoque nõ eſt efficax, nã (vt ait Auicenna) appetit⁹ animæ ſatiat⁹ eſt, quando ſemel perfecit corp⁹. Nam ideò inclinatur ad corpus, vt mediantib⁹ ſenſibus recipiat ſuas perfectiones, quas ſi ſemel receperit, non amplius corpori afficitur. Et his liquet trium illorum axiomatum ex quib⁹ deſumitur ratio à priori ad probandam reſurrectionem naturaliter, primũ duntaxat lumine naturali oſtẽdi poſſe, reliqua verò nequaquã, quare nec reliquum oſtendere valeat. Quòd ſi à poſteriori quiſpiã oſtẽdere voluerit futurã mortalium reſurrectionem, ídque lumine naturali, nihil minus efficiet, Nã ſi dixerit deſideriũ naturale non poſſe eſſe fruſtra authore Philoſopho, atqui homo naturale habet

2. De cælo & mundo.

In Proem. Metaphyſ.

desideriũ ad semper esse, & istud cognoscitur per rationẽ naturalem, cùm naturaliter homo mortẽ refugiat, ergo desideriũ tale cõplebitur.

1. Ethic. Deinde omnes naturaliter appetũt beatitudinem, sed illa est sempiterna. Respondetur non posse probari desiderium naturale ad aliquid, quin pri⁹ ostendatur possibilitas in natura ad illud consequendũ. Deinde Philosophus nõ loquitur de beatitudine vera, quæ cõsistit in Dei visione, & fruitione, sed de ea quæ etiam in hac vita potest haberi. Si adhuc instes plerosq; non præmiari in hac vita ꝑ actib⁹ suis studiosis, immò probos sępi⁹ magis affligi, ergo remunerabuntur post hanc vitam. Respondetur, nõ esse notum per rationẽ naturalem, quòd sit vn⁹ re-

Heb. 10. ctor hominum secundũ legẽ iustitiæ distributiuæ, & punitiuæ, sed sola fide, Accedentem ad

Act. 17. 26. & Cor. 15. Deũ, &c. Apostol⁹ quoque ostendens resurrectionẽ, exemplo graui & resurrectionis Christi, vtitur persuasionibus, & nõ rationibus demõstratiuis, aut assumit præmissas ex creditis, & nõ naturaliter notis: vnde & Philosophi Atheniẽses perspicacissimi ingenii, cùm Paulus illis a-

Act. 17. strueret resurrectionẽ, dicebant quòd nouorũ dæmoniorum videbatur annunciator, & Fest⁹

Act. 26. magna voce dixit, insanis, Paule, non igitur per naturalem rationẽ probari potest. Ex his apparet quãtæ gratiæ sint agẽdæ misericordiæ creatoris, qui nos per fidẽ certissimos reddidit eorũ quæ ad nostrum spectãt finem, & perpetuitatẽ sempiternã, ad quæ ingeniosissimi, & eruditissimi viri nõ potuerũt peruenire. Sed si fides ad-

fit, quæ est in illis quibus dedit filius Dei, fidei nulla quæstio est, quia suos credentes huius certiores reddidit, ibunt hi in suppliciũ æternum, &c. Et de resurrectione mortuorum &c. Æternum gloriæ pondus, &c. Vide scutum fidei in fine, & Bunderium.

Matt.25. Matt.22. 2.Cor.4. Fol. 413. Tit. de resur.mort.

DISTIN. 43. QV. 3.

Potest-ne natura resurrectionis esse causa?

IN'ea fuit Plato hæresi, & eius sectatores, vt putarint per circuitus temporũ eadem redire omnino, vt puta post 36 millia annorum: quod sanè spatium temporis magnum vocant annum. Mouebantur autem hac ratione, nam (inquiebant) redeunte eadem causa, redibítque idem effectus ; exacto autem prædicto temporis spatio omnia cœlestia corpora ad eundẽ redibunt situm, vt patet ex Ptolomæo asserente cœlũ stellatum in centum annis motu proprio contra motũ diuorum moueri dũtaxat vno gradu. Ex quo manifestum euadit illi⁹ proprium motum compleri in 36. millibus annorum, igitur eadem numero tunc redibunt. Sed hæc eorũ ratio diminuta est, quandoquidẽ effect⁹ nõ dependet solũ à causa efficiente, sed etiã à materia, quæ nõ poterit esse disposita in eodẽ cœli situ: Et fulcrũ quod definitur à Ptolomæo non est omnibus Astrologis approbatum, imrò plerique negãt talem motum octauo cœlo, vt Thebit, dicẽs ipsum moueri motu accessus, & recessus in quibusdam paruis circulis descriptis super principium arietis & libræ noni cœli. Deinde actus liberi arbitrij non

in Almagesto.

ſubſunt influentię cœli, quod tamen ex ea opinione ſubſequitur. Nã & ipſi dicebãt ſicut & in hoc ſeculo Plato, & in ſchola quę Academia dicta eſt diſcipulos docuit, ita per immutabilia retro ſecula & idẽ Plato, & eadem ciuitas, & eadẽ ſcola, iidémque diſcipuli reperiẽtur. Hanc inſuper opinionẽ refutat Auguſtin⁹ per locos ſacrę ſcripturę, Chriſt⁹ reſurgens ex mortuis, &c. Sẽper cum domino erim⁹ &c. Tu autem domine ſeruabis nos, &c. quod ſi adduxeris illud, Nihil ſub ſole nouum, &c. Hoc intelligitur ſecundũ ſpeciem non ſecundum indiuiduũ: pręceſſerũt enim ea quæ recenter fiũt alia eiuſdem ſpeciei. Deinde cũctæ quæ fiunt præceſſerũt in cognitione, & ordinatione diuina, & nihil hac ratione nouũ eſt. Gotfred⁹ proinde Theolog⁹ prorſus negat aliqua redire eadẽ poſſe numero per actionem naturalẽ, & adfert illud Philoſophi. Quorum ſubſtãtia periit nõ reuertuntur eadẽ numero. Scotus autem ſubſcribit opinioni Richardi dicẽtis, quòd etſi omnia nõ poſſint redire eadem ſecundum numerũ actione naturali, aliquid tamen redire poteſt idem numero. Nã vt ait Philoſophus, Si agens idem, & materia eadem, effect⁹ erit idem, & ad locum Ariſtotelis adductũ à Gotfredo, ait Ariſtotelẽ ibi aſſignare diſcrimen inter reuolutionẽ corporũ ſupernorum & inferiorum dicens: Quorum ſuſtãtia periit nõ reuertitur eadem numero, ſic illa quæ redeunt eadem per motũ circularem, quia ſubſtãtia eorum nõ corrumpitur, ideò talia redeũt ſine corruptione præcedẽte, nõ ea quæ corrũ-

12. De ciuit. Cap. 13. Rom. 6. 1. Theſſ. 4. Pſal. 11. Eccleſ. 1. 2. De gener. 8 Metaph. cap. 3.

puntur. Quantũ autem attinet ad hominis reparationẽ post mortem, licet appareat idẽ corpus humanũ per agens naturale reparari posse, supposita tertia opinione, cũ & electi prognat à reprobis fuissent ab aliis generati parẽtib⁹ si Adam non peccasset, tamen non potest reparari per agens naturale eo modo quo in resurrectione restaurabitur: Nec anima intellectiua corpore deposito reuniri eidẽ potest ab alio, quã à Deo, sicut nec in prima hominis productione.

DISTIN. 43. QV. 4.

Vtrum Resurrectio sit naturalis?

Cum naturale diuersis opponatur, nẽpe supernaturali, violento & libero, æquiuocè quoque accipitur, & pertinet aliquando ad principium actiuum, aliâs verò ad principium passiuum. Primo modo opponitur libero, & supernaturali. Secundo modo violento, & neutrali. Si igitur accipiatur naturale in quæstione ex parte passi, id est, ex parte corporis, vel materiæ, erit vtique resurrectio naturalis vt naturale opponitur violento, quia tale passum ad talem formam naturaliter inclinatur. Si verò accipiatur naturale ex parte agẽtis neutro, nõ erit naturalis, quia fiet ab agente libero & ab agẽte supernaturali, qui viuificabit mortalia corpora nostra. Vnde, Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.

Ext. 1. Topic. cap. 12.

Rom. 8.

Philipp. 3.

Resurrectio hominis an fiet in instanti?

CVm resurrectio, secundum Damascenum, fit reiterata eius quod cecidit surrectio & totus homo in morte ceciderit per separationem animæ intellectiuæ à corpore. Deinde ceciderit & corpus ipsum dum fuit in aliud resolutum, operæ pretiũ est vt hæc duo reparentur, & prius natura corpus ipsum quàm totus homo; & ad corporis reintegrationem opus est vt partes materiæ illius dispersæ primùm recolligantur. Hæc autem partiũ materiæ recollectio (quia fiet per Angelos, Mittet
Matth.24. filius hominis Angelos, & cætera.) non fiet in instanti, quia Angelus in instanti corpus mouere non potest. Formatio verò corporis, quia diuina fiet virtute (cùm Angelus substãtiam producere nequeat) fiet in instanti, cùm omnia ad nutum ipsi Deo obtemperent, dixit enim & facta sunt: nec fiet hæc corporis mixti reformatio per motum, sed per mutationem. Reparatio quoque totius hominis, seu vnio animæ intellectiuæ cum corpore in instanti fiet, cùm à solo Deo fieri possit, cui nihil resistit. Deinde quia non potest esse successio in receptione formæ, nisi propter partes formæ, vel propter partes corporis quarum vna prius recipit formã, quàm altera, neutrum autem ibi inuenitur in instanti, ergo corpus animabitur, & in eodem instanti in quo formabitur. Si verò curiosiùs perscruteris

an in eodem instanti omnes resurgent, Beatus Augustinus asserit, quòd illi qui reperientur mortui in aduentu iudicis prius tempore resurgent, quàm illi qui reperientur adhuc viuere, sicut illi viui, iuxta Apostolum, prius rapientur ob uiam Christo in aëra, & ibi (assertore Augustino) moriētur: Nam statutū est hominib⁹ semel mori. Item omnes quidem resurgem⁹, & c. Et subitò posteà resurgent, & sic eorū resurrectio subsequetur aliorum resurrectionē. Sed quo instāti diei naturalis resurgent homines? Respondetur quòd cùm quodlibet instans eādem habeat ad partes diei naturalis habitudinem: siquidem instās medię noctis vnius orizontis, est instās meridiei in opposito orizōte, & cōformiter de singulis de hoc differendū erit habito respectu ad regionē terræ sanctæ, vbi in valle Iosaphat iuxta vulgarem opinionem omnes cōgregabuntur & dico cūChristo, de die illo, & hora nemo scit. Quòd enim alicui dicūt nos resurrecturos hora qua Christus resurrexit, aut qua iudicatus fuit à Pilato, aut qua expirauit, hoc incertū est. Sic & eorum assertio, qui dicūt ressuscitationē fiendā media nocte, nam quod afferunt ex Matthæo, Media autem nocte clamor, & c. & ex Apostolo, Dies dñi sicut fur in nocte, & c. hoc arguit, non determinatū temp⁹, sed potius incertitudinem sui aduentus. Adueniet enim cùm homines neque cogitabunt, neque sperabunt, tanquam latens enim superueniet in omnes, & super omnes qui sedent super faciem terræ.

20. de ciuit. cap. 19. & 20.
1. Thessal. 4
Heb. 9.
1. Thessal.
Matth. 25.
1 Thessal. 5.
Luce 2.

Vtrum in quolibet resurget totum quod fuit vera pars suæ naturæ?

In Enchiridiũ cap. 86. & 20. de ciui. cap. 12. QVemadmodũ ait Augustinus in Enchiridium, & in libro de ciuitate Dei, Caro restaurabitur de toto quo caro nostra extiterat & *Tó. 2. lib. 1. aduer. Iouinianum.* Hieronym⁹, Certe in resurrectione eadem erit corporũ substãtia qua nunc vtimur. Id quoque significatiuè christ⁹ ipse expressit, vestri capelli *Luc. 10.* &c. Capill⁹ de capite vestro nõ peribit, &c. & *Luc. 22.* *Iob. 19.* Iob, Scio quòd in nouissimo die ibi, Saluatorẽ meum, nihilominus nõ est putandum id quod toto vitæ curriculo fuit verè de corpore alicui⁹ resurgat, nam multæ partes fluxerunt dũ viueret, aliæque successerũt, & aggeneratæ fuerunt ipsi corpori. Quocirca si in vniuersũ omnes repararẽtur fieret immoderatæ vel immensitatis, vel quantitatis corp⁹. Vt igitur formetur corp⁹ iustæ magnitudinis, nẽpè quãtæ fuit, aut fuisset *Ephes. 4.* 30. anno, in qua ętate omnes resurgem⁹, donec occurramus omnes, &c. reformabitur humanũ corpus iuxta eorũ opinionem, ex priorib⁹ partibus, quæ aliquãdo fuerint partes ipsi⁹. Primũ ex omni eo quod à parentibus contractum fuit cùm hoc fuerit purissimũ, deinde ex aliis partibus pri⁹ genitis ex nutrimento, siquidem istæ cæteris partib⁹ puriores sunt posteri⁹ genitis. Alij verò opinantur corpus ipsũ reparatũ quidẽ priùs ex eo quod tractũ fuit à parentibus: deinde autem ex his partibus, quæ magis fuerunt de

veritate ipsius corporis ex intentione naturæ, vtpote ex his quæ adueniunt vt augeāt, & producant ipsum corpus ad iustam quantitatem, quoadusque enim viuens attigerit iustam quātitatem ex nutrimētò quod suscepit, pars conuertitur in substanriam aliti, hoc fine, vt restauretur deperditū quod fluxit (ecce nutritio) pars verò vt acquiratur conueniens quantitas, seu augmentatio, & istud principaliter intendit natura, cùm hoc sit propter acquirendam perfectionem, illud verò non ita intendit. Siquidem natura citiùs vt interteneret totum, partem conseruaret depeditam) si subiaceret eius facultati) quàm in illius vicem imperfectiorem restauraret.

DISTINCT. 44. QVÆST. 2.

Cruciat-ne malignos spiritus ignis ille inferni?

NEmo fidelium ambigit cacodæmones infernali cruciari igne, cum ex sacris satis supérque constet dicente Christo, Ite maledicti in ignem æternum, & Iuda, *Matth. 25.* Angelos verò qui non seruauerunt principatum, &c. At quonā pacto corporeus ille ignis *in vn. Epi.* spiritus cruciet ambiguum est, cùm corporale vim suam exercere (omnium sententia) in spirituale nequeat, & quidem dolore eos afficere nequit, cùm dolor sequatur sensitiuam apprehensionem, & sensitiui appetitus sit passio: quia appetitus in eis (cùm incorporei sint) profectò esse nequeat, sicut nec in omnibus separatis à corpore. Quocirca propriè admodum dixerit Aristoteles, nihil est dicere animam tri- *1. de anima.*

ſtari, & gaudere (quatenus ſunt paſſiones appetitus ſenſitiui) quàm texere, vel ædificare. Quare conſequens eſt vt dicamus eos triſtitia affici ex hoc igne,hoc eſt, ignem ipſum in malignis ſpiritibus generare triſtitiam, & propterea ipſos ab illo cruciari, & quoniã triſtitia eſt in voluntate ex apprehéſione obiecti diſconuenientis,& nihilominus inexiſtentis, dicente Auguſtino,ex his quæ nobis triſtitia nolétibus accidunt, quomodo igitur ille ignis ſpiritu erit diſconueniens,non quidem ex ſuapte natura, quia ideò Michaëli eſſet diſcõueniẽs aut alicui bonorum Angelorum,ſed ſecundum eius nolitionem,& exiſtimationem. Et id bifariam, primò eſt illi diſcõueniẽs quatenus detinet ipſum definitiuè,nõ quòd talis locus (inquã) ſua natura ſit ſpiritui malo diſcõueniens, quia nullus locus eſt diſconueniẽs locato,niſi quia alius locus cõtrarius eſt illi cõueniens & ipſius conſeruatiuus,vt lapidi locus ſeorſum eſt diſcõueniẽs,propterea quòd locus deorſum ſit illi cõueniens. Spiritus autem,ſicut nullum habet locum ſibi cõuenientem,quia is eſſet ipſius conſeruatiuus,ſic nullus eſt ei diſcõueniẽs. Quamobrem vt ignis cauſet in maligno ſpiritu triſtitiam,in quantum detinet ipſum, oportet illud promanare ex eo quòd ipſe ſpiritus nolit detineri in ipſo igne, & ita eſt reuera : malus enim ſpiritus plurimũ abhorret detineri igne, & potiſſimũ quòd ibidẽ detineatur effectiua ex voluntate,decreto,& ſententia diuina. Porrò ad iſtud nolle inclinat affectio cõmodi, quia ap-

petit posse se facere præsentem cuius loco, aut corpori, sicut ad quemcunque locũ est indifferens. Promouet autem superbia ex qua appetit vti propria potestate, consummat tandẽ inuidia, quia nollet decreto ipsi⁹ Dei determinatè alicubi detineri. Istud deinde nolle inordinatũ quidem subsequitur certa apprehẽsio euentus istius noliti, & ex hoc tãdẽ tristitia. Sed si quæsieris an ignis ei causet effectiuè tristitiã. Respondetur quòd licet ignis non detineat ipsum effectiuè, sed solũ formaliter, quia nihil præter Deum potest Angelũ contra eius volũtatem alicubi detinere effectiuè, nisi esset Angel⁹ superior. Raphaël enim dæmonẽ religauit, volũtas autẽ diuina effectiuè, quippe quæ illum in ignẽ coniecit, & prohibet ne egrediatur. Ignis tamẽ effectiuè illũ contristat, propterea quòd ipse odit, nedũ quòd detineatur à Deo in igne, sed etiam formaliter detentionem ignis: quare & ista ipsum contristat, & ex consequenti ipse ignis, cùm sit obiectum tristabile. Insuper cùm tristari sit reipsa cruciari (quomodo possibile est Angelũ seu spiritum cruciari) sequitur quòd ignis, vt detinẽs spiritũ cruciat ipsum: & in hũc sensum dicimus quod ignis est instrumẽtũ Dei in cruciãdo, quia dæmõ principaliùs odit detineri in igne ex volũtate diuina, quã oderit formaliter ignis detẽtionẽ, & ita Deus cruciat eũ principaliter, & ignis minus principaliter, & id virtute primi agẽtis, ac secũdariò, & ita instrumentaliter. Exẽplum potest esse in desiderãtib⁹ mori, quib⁹ tristis est vita, hoc pacto oderũt Tob. 4.

animam esse in corpore suo, vsque ad instans mortis naturalis propter aliquid odibile cōcocomitans vitam mortalem (quale est paupertas & infirmitas) & secundò apprehendunt istud quod nollent fore, quare tertiò sequitur tristitia de detētione animæ in corpore, seu de corpore, vt detinente animam, non quòd corpus detineat effectiuè animā, sed sicut susceptiuum formæ ipsam detinet, & sub hac ratione odio habetur, & vt sic apprehensum effectiuè contristat. Secundò ignis est disconueniens Angelo, vt est obiectum intellectus eius. Siquidem intellectus Angeli determinatur à Deo, & cogitur perpetuò ignem illum considerare, deinde apprehendit sic se esse determinatū ad hanc considerationem. Tertiò odit, & non vult sic determinari, & cōstringi suum intellectum, & vt dictum est in præcedenti, istud odiū oritur ex affectione commodi, quia vult quodcūque obiectum sicut libuerit contemplari. Mouetur etiam ex superbia, quia vult vti intellectu proprio ad votum. Cōsummatur etiam ex inuidia, propter quam odit determinari à Deo ad aliquam considerationem vnicam. Quartò sequitur apprehensio, non cōsiderationis nudæ, sed apprehensio certa euētus huius considerationis intensæ & perpetuæ, & ex hoc tandem tristitia. Sed quonā pacto ignis detinet Angelum in sui consideratione, cùm dicat B. Augustinus, quòd voluntas auertit & conuertit intelligentiā nunc ad hoc, nunc ad aliud. Respondetur quòd ignis virtute propria nequit intellectum

Lib. de Tri. & 83. quæ.

Angeli in sua cõtemplatione remorari. Idcircò Deus est causa agens principalis detinẽs intellectum Angeli contra voluntatẽ eius in intensa hac, & perpetua ignis consideratione, ignis verò secũdariò & minus principaliter. Et nota quòd molestius est Angelo, & amplius contristatur ex eo quòd intellect⁹ eius sic detineatur in hac consideratione, quàm quòd detineatur definitiuè in igne, propterea quòd illud magis cõtrarietur suæ perfectioni, quàm istud. Desiderat enim amplı⁹ cõsiderare pro arbitrio suo vnũquodq; obiectũ, quàm posse liberè facere se præsentẽ cuiuis corpori & loco, vnde cõsequitur ipsum magis cõtristari ab igne, vt est sic obiectũ sui intellectus, quàm in quãtũ detinet ipsũ sic definitiuè. Quòd si dixeris ex hoc subsequi omnes æqualiter puniri, cum omnes detineãtur illo igne, cõtra Augustinum. Respondetur, licet omnes æqualiter illo igne detineãtur, tamen non est æquè molestũ omnibus sic detineri: sed molestiùs his qui grauius peccauerunt, hoc faciente diuina ordinatione. Deinde si arguas potestati Angeli subesse non cruciari ab igne, cùm possit sibi complacere detineri ab igne & in eius cõsideratione. Respondetur, hoc non subest eius facultati Deo ita volente. *Lib.21.de Ciu.c.16.*

DISTINCT. 44. QVÆST. 3.

Cruciabuntur-ne damnati post iudicium igne infernali?

SAtis supérque sacræ literæ commonstrant dãnatos resumptis corporib⁹ infernali cruciari igne, cùm dicat Christus: Ite maledicti, & *Matth.25.*

Esaias: Ignis eorum non extinguetur, &c. Iob,
Esa. vlt. Ab aquis niuium transibũt ad caloré nimium.
Iob 24. Veruntamen controuertitur de actione ipsius ignis, an videlicet erit intentionalis solùm, vel realis, & intentionalis quidem sufficeret ad aliquem dolore afficiendum. Nam excellens sensibile in quãtum huiusmodi, natũ est dolorem inferre. cùm sit disconueniens potentiæ, & tamen vt tale, non agit nisi intentionali actione. Experientia deinde id ostenditur, quia si quispiam frigore cõtractus appropinquet igni sentiet ingentissimum dolorem, licet parũ admodũ caloris in se receperit, sed fit hic dolor actione intẽtionali ignis. Quemadmodum idẽ obiectum cõueniens à sensu perceptum generat delectationem, ita discõueniens dolorẽ. Quocirca conueniẽtiùs erit dicere ignem intentionali tantùm actione agere post iudiciũ in damnatos, cùm illa actio sufficiens sit ad eos cruciandos, & non sic ponẽda pluralitas citra necessitatẽ, nec in cassum sunt multiplicanda miracula, siquidem necesse foret præter cõseruationẽ à corruptione intrinseca proueniente ex actionẽ mutua quatuor qualitatum primarum in ipso corpore, ipsos etiã diuinitùs conseruari, ne corrũperẽtur ab igne, si actione reali in eos ageret quod posterius non erit necessariũ propter intentionalem actionem, nihilominus adductæ rationes non certò probãt non fore immutationem realem ab igne in ipsis damnatis, quare concedi potest ignẽ etiã reipsa damnatos cruciaturum. Quod autem eos non sit cru-

ciaturus, aut in fauillam redacturus, erit attribuendum dispositioni diuinæ miraculosè conseruante vitam illorum.

DISTINCT. 45. QVÆST. 1.

Anima à corpore separata intelligit ne quæ prius nouerat?

DIuus Hieronymus liberè id profitetur dicens, Discamus in terris, quorũ nobis scientia remanebit, in cœlis valdè siquidem indignum foret adeò adlaborare ad acquirendam scientiam, & virtutes, si vnà cum vita perirẽt, & absurdius quòd remaneát post mortem, & non possimus actus eorum exequi. Adde quòd & scientia ex se nata sit incorruptibiliter permanere, & per cõsequẽs ex parte subiecti, cùm sit incorruptibilis. Idem quoque de specie intelligibili omnibus est in confesso. *In Prologo Bibliorum.*

DIST. 45. QVÆST. 2.

Anima separata potest-ne suapte virtute prius ignota cognoscere.

QVamuis anima fuerit separata à corpore, nihilosecius potest obiecti prius ignoti cognitionem, & abstractiuam, & intuitiuam acquirere, de illa patet, quia intellectus agens à sensibili obiecto, potest intelligibilem speciem abstrahere, perinde ac à phantasmate quia nihil est in phantasmate propter quod sit insufficiens speciem intelligibilem producere, quod eminentius

non extet in obiecto, cuius est phantasma, intellectus autẽ possibilis cum intelligibili specie abstractiuam formabit notitiam seiunctus à corpore sicut coniunctus. De intuitiua quoque patet. Nam causæ illius sunt obiectum presens, vnà cum intellectu agenti, & possibili, atqui hæc cõcurrere possunt anima à corpore quantumuis dissoluta. Quare consequens est, vt intuitiua quoque notitia obiecti antea incogniti haberi possit.

DISTINCT. 45. QVÆST. 3.

Recordatur ne separata anima præteritorum quæ nouit adhuc corpori coniuncta?

QVi propius philosophãtur, duplicem admittunt in homine memoriam, Sensitiuam nempe & Intellectiuam, & cùm hæc sit in anima coniuncta, seu in parte hominis intellectiua, remanebit quoque in anima separata, & per consequens poterit memorari, & formare notitiam omnium, quæ vsque ad separationem eius à corpore in ea per species intelligibiles perseuerarunt. Quandoquidem anima separata poterit exercere omnes operationes (vt constat ex immediatè præcedenti resolutione) quas primò, & per se exercet corpori cõiũcta. Huc accedit illud Abrahæ: Fili recordare, &c. Augustinus etiam in illud Psalmistæ, Fiant filij eius orphani, & alibi idem asseuerat, mortuos habere memoriam nostri. Illa autem sensitiua memoria videlicet

Luc 16. Psal. 108. 9. Confess.

cùm ſit totius compoſiti non perſeuerabit in anima dum fuerit à corpore ſeiuncta, perinde ac nec quæuis ſenſitiua potentia. Quòd ſi obiicias inde deduci beatos recordari peccatorum quæ commiſerũt, & ex conſequenti ex hac recordatione in his aggenerari triſtitiam. Si enim viator nequit completa deliberatione recordari cõmiſſi peccati, quin illud deteſtetur, aut diſplicentia eius cõturbetur, alioquin peccat, ſaltem omiſſione, multo minus beatus id poterit citra grauem offenſam, cùm cauſa (quæ eſt perfecta Dei dilectio) propter quam quis debet deteſtari peccatum commiſſum, cùm venit in memoriam plus obliget beatũ, quàm viatorem. Reſpondetur Deum ſuſpendere, & impedire, ne talis peccatorum recordatio triſtitiam pariat, Quemadmodum virtutem ignis fornacis Babylonicæ ſuſpẽdit ne ageret in tres pueros. Sæpe alias dum torquerentur Apoſtoli & martyres, & id fiet per miraculũ, quod quidem ſi veneris deuitare, dicendum erit cauſam naturalem impediri per contrarium excellens à ſuo effectu potiſſimùm cùm huiuſmodi contrariũ prorſus complet paſſi capacitatẽ, itaque cùm gaudium de obiecto beatifico ſatiet omnino ſpiritum beatum, non erit triſtitiæ capax. Delectatio ſiquidem vehemens (aſſertore Ariſtotele) quamcumque excludit triſtitiam.

Dan. 3.

7. Eth. c. 18.

DIST. 45. QVÆST. 4.

Vtrum beati fuſas illis à viatoribus cognoſcant orationes?

Beati viatorum orationes tum vocales, tum mentales naturali primũ cognitione, seu in genere proprio (modò immoderata distantia nõ impediat) optimè norũt: sunt enim obiecta proportionata eorum intellectibus, vt constat ex resol. secundæ quæst. huius dist. Et quidẽ de vocali oratione satis liquet, cùm talem in corpore agẽtes per sensus apprehẽderent, de mẽtali verò ostẽditur. Intellectus enim cuiuslibet omnem propriè voluntatis actum cognoscere valet ergo & intellectꝰ superior, aut æquè perfectus id poterit, dũmodo non impediatur ex determinato potẽtiarum ordine (qualis est pro hoc statu) & improportionata distantia. Atqui intellectus separatus adeò perfectus est, sicut cùm esset cõiũctus, quinimò perfectior in suis actibus, cùm corpus quod corrũpitur aggrauet animã, &c. Et nõ præexigit tũc operationẽ potẽtiarũ sensitiuarum, & fieri potest vt sit debitè præsens. Quãobrẽ & alterius intellectus, & voluntatis cogitationes & affectiones suaptè cognoscet virtute, modò nõ impediatur. Quocirca cùm scribitur, Tu solus nosti corda filiorũ hominũ, & alibi frequẽter dicitur quòd solus Deꝰ vniuersaliter, & ex propria perfectione nouit abscõdita cordium, sic vt nullo possit modo impediri ab eorũ clara cognitione. Insuper ipse nouit, vt vniuersalis iudex omniũ occultorũ, quo quidẽ modo nec Angeli, boni, aut mali, nec animæ separatæ cognoscũt, quinimò Beati ob effectũ debitæ præsẽtiæ multa huiusmodi ignorãt, & mali quoq; propterea quòd à

3. Reg. 8. & 2. Par. 6.

Deo impediantur. Illud quoq; Apoſtoli: Quis *1. Cor. 2.*
enĩ hominũ ſcit, &c. accipiẽdũ eſt pro hoc ſtatu
quãdo intellect⁹ eſt alligat⁹ ſẽſib⁹. Nec obſtat
illud Eſaiæ: Abraham neſciuit nos, & Iſraël *Eſa. 63.*
ignorauit nos quãdoquidẽ patres illi tũc (cum
hæc profiterẽtur propheta) ſedebãt in tenebris,
& vmbra mortis, nõdũ fœlices. quare ńeſciebãt
tũc filios ſuos Iudæos, cũ naturalẽ cognitionã
immoderata impediret diſtãtia, & ſpeciali reuelatione
priuarẽtur, nõ habẽtes viſionẽ illam
in verbo, ſeu eſſẽtia diuina, quã cõmuniter hæc
cõcomitatur reuelatio. Adde ꝙ ait Hieronym⁹
in hũc locũ, Neſciuit nos Abrahã, & ignorauit
Iſraël, quia nos offẽdim⁹, nec cognoſcũt filios
quos à Deo intelligunt non amari, ad hæc vide
Pereſium adducentẽ illud Lucæ, Gaudiũ eſt in *De cultu*
cœlis, &c. Deinde proſpiciũt ipſi ſancti oratio- *ſanctorum*
nes noſtras ſupernaturali cognitione, hoc eſt, *fol. 131.*
in verbo diuino. Cõgruũ nãque eſt beatos eſſe *Luc 15.*
Dei coadiutores in procurãda electorũ ſalute,
prout ipſis beatis competere poteſt, & vt hoc
præſtent operæpretiũ eſt noſtras orationes illis
reuelari quibus eorum imploramus auxilium.
Quare rationi cõſentaneũ fuerit Deũ illis eaſdẽ
manifeſtare, & quas dirigimus ipſis ſanctis,
& quas fundimus Deo nomine ſanctorũ. Huc
accedit Hieronymus qui aduerſus Vigilantiũ
ita argumentatur, Sequntur agnũ quocumque
ierit, ergo ſi agnus vbique eſt, & hi qui cũ agno
ſunt vbique eſſe credendi ſunt. Intellige tamẽ
hoc non localiter, ſed celeritate percipiendi ea
quæ eos ſcire vult Deus. Sancti proinde cùm

videāt nostras orationes quibus eorū imploramus auxiliū, vtique pro nobis intercedūt, quia nos amant tanquam fratres, & cōmembra sub capite Christo in eius corpore mystico, quod est Ecclesia, non minus quā cùm nobiscū erant in via, quare nos iuuare parati sunt, & de nobis solliciti pro modulo sui status, & beneplaciti Dei. Apostolus enim corpus Christi mysticum
1.Cor.12. corpori cōparat naturali (Vide de imploratio-
Rom 2. ne sanctorum) in quo sunt multa membra, quæ
Ephes.4. diuersos habent actus, naturalem habent colligantiam, vno vegetantur spiritu, mutuò se diligūt, iuuāt æquè in depulsione malorum, atque in promotione bonorū, vt si patitur vnum, & cętera. Sic est in corpore Christi mystico, quod est Ecclesia. Constat autē quòd corpus Christi mysticū cōplectitur electos, siue sint in via, siue in patria: nam cōditio mortalitatis, vel immortalitatis est ipsis mēbris accidentalis, vnde mēbra nō variat in ipsis, nec ea ab inuicem distinguit in vera coordinatione & inter se, & ad ca-
Ephes.2. put, vnde & Paulus mortalib⁹ ait, Nō estis hospites & aduenæ, &c. Quòd si obiicias sanctos nō posse mereri, & per cōsequēs orare, cū tamē oratione cōsistat meritū. Respōdetur quòd oratio fusa à viatorib⁹ duplicē habet effectū, vnū,
Iac.1. quia est meritoria orāti, Si quis indiget sapiētia,
Luc 11. &c. Petite, & accipietis, &c. Itē quia est meri-
Matth. 9. toria, etiam aliis pro quibus fit, quorum fidem,
Matth.15. &c. Et de Cananea orante pro filia, & in beatis quidem non est primus orationis effectus, sed secūdus. Videmus enim in politiis, quòd is qui

aſſecutus eſt ſummum dignitatis gradum, licet nihil poſſit ſibi apud regem amplius mereri, poteſt tamen aliis,potiſſimè quando ipſe Princeps vult quippiam aliâs indigno per interceſſionem eius,qui eſt illi acceptus concedere: Sic & ſancti cùm iã ſunt in termino nihil ſibi impetrare,aut mereri poſſunt, ſed bene nobis indignis exaudiri.Quòd autem ob ſanctorũ hominum etiam hac vita defunctorũ merita, multa beneficia Deus cõtulerit aliis,vniuerſa ſcriptura teſtis eſt.Ita legim9 ad Iſaac locùtũ Deũ, Ne extendas(inquit)in Ægyptũ,& cætera.Eſt autẽ rationabile,vt ſãcti velint ſua merita illis valere,qui propter illa Deũ inuocãt,nec hoc beatitudini repugnat.Nã poteſt is qui ſuũ gradũ in aula regis adeptus eſt,per aliqua obſequia velle orare pro aliis,vt per eadẽ obſequia & ipſi permaneant ad gratiam Regis,& id quidẽ ſuppoſita Regis liberalitate acceptantis ea nõ ſolùm pro eo ſed pro aliis,ex ſua largitate qua minori bono retribuit,nõ ſolùm maius bonum, ſed & plura bona, dum tamen plures illud bonũ ſibi applicent, & faciãt veluti ſuum:Ita & ſancti in gloria cõſummati velle poſſunt & orare,& eorũ merita aliis proſũt ex beneficio Dei acceptãtis,nec oportet beatos ſcire eũ qui eos inuocat eſſe exaudiẽdum, aut non exaudiendum:nam poteſt eis Deus orationem viatorum reuelare, ſed exauditionẽ orationis aut oppoſitũ nõ manifeſtat. Et quãuis ſancto innoteſcat viatorem exaudiendũ, nihiloſecius nõ conſequitur ſanctũ fruſtra orare pro viatore. Nam ſicut Deus

Gen. 26.
Controu. 13. fol. pa 2.

vult ipsum viatoré exaudire, & saluare, ita vult per determinata media, vtpote per intercessionem ipsius sancti viatorem idipsum consequi. Si autem reueletur sanctis viatorem non esse exaudiendum, non orabunt, si neutrum reueletur, vtique orant expectantes, vel reuelationem exauditionis, vel quòd exaudientur.

DIST. 46. QVÆST. I.

Vtrum sit in Deo iustitia?

CVm Iustitia propriè sit rectitudo voluntatis quasi habituatæ, & per consequens, quasi naturaliter inclinans ad alterũ vel ad se quasi ad alterũ: & volũtas diuina non habeat rectitudiné inclinanté determinatè ad aliquid, nisi ad suam bonitaté, quasi ad alterũ (nã ad alia obiecta merè cõtingéter se habet) sequitur quòd nullã habet iustitiã, nisi ad reddédũ suæ bonitati, aut volũtati, quod eã cõdecet. Siquidé ex parte ipsi⁹ creaturæ, nõ est iustitia, nec quippiam dicitur propriè iustũ (sicuti
Matth. 19. nec bonũ, Nemo bonus, &c.) nisi relatũ ad primã iustitiã: vnde, nõ sumus sufficiétes ex nobis,
2. Cor. tanquam ex nobis aliquid cogitare, &c. Nõ iu-
Psal. 142. stificabitur in cõspectu tuo omnis viués. Quocirca DE⁹ ipse nulli est simpliciter debitor, præterquã bonitati suæ vt diligat eã. Creaturis auté debitor est ex liberalitate sua, vt cõmunicet eis quod natura earũ exigit, quæ exigétia in eis ponitur quoddã iustũ (& dicitur iustitia laxato vocabulo) quasi secũdum obiectũ iustitiæ diuinæ.

Deinde dicitur debitor creaturæ ex pacto, & compromiſſo legis, de quo vide Sagerum. *Tit. de opere meritor. dogm. 2.*

DISTIN. 46. QVÆST. 2.

Vtrum in Deo ſit miſericordia?

MIſericordia in nobis ea eſt qua alteri⁹ miſeriam quamcunque ſeu ſpiritualem, ſeu corporalem nolumus, & eadẽ in nobis duplicẽ habet effectũ, primus quo proximũ leuamus à miſeria in qua cõſtitut⁹ eſt, aut ſi illi immineat *Iob 19.* eũ præſeruam⁹, Oculus fui cæco, & pes claudo, pater erã pauperum, &c. Alter effectus cõpati & triſtari ob alterius miſeriam, cùm nõ poſſum⁹ eũ liberare, triſtitia enim eſt ex his quæ nobis nolẽtibus accidũt, & de hoc effectu dicitur, Factus ſũ infirmus, &c. Si quid patitur vnũ mẽ- *1. Cor. 9.* brum, &c. quis infirmatur, & ego nõ infirmor? *1. Cor. 12.* &c. Vinctis compaſſi eſtis, &c. Et miſericordia *2. Cor. 12. Heb. 10.* quidem iuxta hũc effectũ, non eſt in Deo, quia is non eſt capax triſtitiæ, doloris, & huiuſmodi paſſionũ, Sed eſt in eo primus effectus. Nã ſicut ipſe eſt cauſa omnis boni, Omne datũ optimũ, &c. ita ipſe prohibet mala nobis aduenire, *Iac. 1. Tren. 3.* miſericordiæ domini, quia nõ ſum⁹ cõſumpti, &c. deinde & ipſe à præſentibus miſeriis nos miſericorditer eripit. Hæc autem miſericordia, ſeu nolle alterius miſeriam, eſt in Deo duplex. Antecedẽs videlicet, & Conſequẽs, eo modo quo Auguſtinus ponit in ipſo velle duplex, & ſic ſemper habet velle antecedẽs, ſeu ſẽper vult bonum creaturæ antecedenter, ita & non vult eius malum, iuxta illud: Vult omnes homines

1. Tim. 2. ſaluos fieri, & cætera. De hoc etiam dicitur,
Deuter. 5. Quis dat eos talẽ habere mentẽ? &c. Sed ſicut nõ ſẽper habet velle cõſequẽs, nec nolle cõſequẽs reſpectu mali. Quare licet ipſe poſſit omnẽ auferre miſeriã, nõ tamen eã ſemper aufert exigẽtibus hominũ demeritis, vt innoteſcat ei⁹ iuſtitia. Nã & in nobis recta ratio dictat improbos non eſſe prorſus liberandos à pœnis, iuxta illud: Quia non citò proferetur contra malos
Prou. ſententia, &c. Præterea miſericordia in Deo eſt duplex, liberans, cùm omne prorſus aufert
Apoc. malum vt beatis. Abſtergit Deus omnem lachrymam, &c. Parcens ſeu mitigans, cùm partem tollit malorum, ſicut accidit damnatis, & his qui in hac vita affliguntur ob ſua ſcelera. Et de miſericordia liberante intelligitur illud Iacobi: Iudicium ſine miſericordia, &c. Et illud, In inferno nulla eſt redemptio. Porrò miſericordia, & iuſtitia (vt elicitur ex ſubſequenti quæſtione) formaliter, ſeu conſideratione in Deo diſtinguntur, non autem reipſa.

DIST. 46. QVÆST. 3.

Vtitur-ne Deus in malorum punitione miſericordia, & iuſtitia?

Damnatorum punitio quæ. MAlorũ punitio eſt perceptibilis conuenientis boni carentia, aut diſconuenientis mali præſentia etiam perceptibilis: inde ſuboritur in ipſis quadruplex triſtitia, duplex de priuatione boni duplicis, prima de priuatione boni honeſti, id eſt, gratiæ per culpam, triſtantur enim de peccato quod in vita commiſerunt, & in

quo

quò derelicti sunt, nō quatenus est Dei offensa, sed quia demeritoriū pœnæ æternæ, & hæc tristitia dicitur pœna veriùs in scripturis, vermis eorum, &c. vel tristitia ex remorsu peccati cōmissi. Secūda tristitia est ob carentiā boni commodi, scilicet beatitudinis, cui⁹ desiderium maximū inest creaturæ rationali potissimùm sine fræno iustitiæ derelictæ, & vocatur tristitia absorptiua. Duplex verò est in eis tristitia de positiuo discōueniente, vt puta de igne, prima causatur in eis ex perpetua eorū in igne detētione, qui eos definitiuè locat, & vocatur pœna incarcerationis. Altera verò manat ex detentione intellect⁹ illorum in intensa ignis (vt obiecti finis consideratione) & dicitur pœna executionis. Porrò isti⁹ quadruplicis tristitiæ (cùm sint effect⁹ positiui) Deus est causa, sed mediante apprehensione obiecti quadruplicis noliti. Duorum autem primorum obiectorum, seu pœnarum, nempe priuationis gratiæ, & beatitudinis (cùm non habeant positiuam causam) Deus ipse non est causa nisi negatiua quia videlicet nō confert illis gratiam, & beatitudinem, sed huius negationis ipsi sunt causa, quia id demeruerunt cùm peccarent, & nō resipuerunt. Posteriorum verò De⁹ non est causa, & quidem positiua, siquidē Deus eos in ignem coniecit, & ibidem eos detinet suo decreto, & volūtate, vt nō possint ignē neque egredi, neque nō intensè ipsum contemplari, quod tamen nolent, sed cupiunt pro arbitrio posse quemuis adire locum, & vnumquodque considerare obiectū. In hac verò punitione

Esa. vlt.

Damnatorum punitio an sit à Deo.

concurrit iustitia, secundum vtranque acceptionem positam in resolut. 1. hui⁹ distinct. Quia & cōdecet diuinam bonitatem sic punire, & creatura quoque id exigit. Et de prima quidem pœna patet. Iustè enim Deus peccatori suam denegat gratiam, & non remittit peccata, quia hoc ipse demeruit peccādo, in via, & in malitja perseuerādo absque resipiscentia toto tempore ad pœnitendum illi cōcesso. Deinde offendit eum à quo solo liberari poterat, quare meritò in peccato suo obstinatus derelinquitur, quemadmodum si quis liberè se in foueā proiiceret, à qua liberari, nec per se, nec per alium posset quouis modo, nisi iuuamine illius quem dum sic in foueam proiicit, grauiter offendit, iustè in eadem derelinqueretur. De secunda pœna ostendo, nā queādmodum bonum honestum, seu opus virtutis iustè exposcit bonum cōmodū, siue mercedem, &c. ita peccatum priuās honestate, iure requirit priuationem boni commodi, hoc est beatitudinis, & hæc priuatio peccatum ordinat eo modo quo stante offensa ordinari potest, sicut putredo alicui⁹ membri (quæ est contra bonum ordinem corporis) si non tollatur, debet impediri per aliquid quod prohibeat cōmunicationem talis membri cum aliis, & de hoc ait Boëtius: Infœliciores sūt improbi iniusta impunitate damnati, quā iusta punitate puniti. Nec mirū, quia in primo nullum est bonum nisi naturæ, in secundo vltra bonū naturæ est aliquod bonum reformans culpam, scilicet iusta correspondentia pœnæ ad culpā. In tertia pœna satis

4. Prosa de cōsolatione.

apparet iustitia, quia sicut bonis cōgruit collocari in loco amœnissimo cū facultate adeundi liberè alia loca, ita cōuenit improbis constitui in loco vilissimo, quod est terra in cuius centro est infernus, & quòd vetentur exire eū locum, quia si possent egredi abuterentur hac facultate. In quarta pœna constat esse iustitiam, nam sicut intellectui beatorū conceditur contemplatio nobilissimi obiecti, videlicet essētiæ diuinæ & voluntati eiusdem fruitio, cum facultate cōsiderādi, aut amandi alia obiecta, sic intellectus damnatorū determinatur ad cōsiderandum obiectum disconueniens, quia nolitū, & imperfectum, quia corporale & voluntas ad nolendū aliquid quod tamen assistit, & est cōtristatiuum, & auferrur facultas cōsiderandi & prosequendi alia obiecta, per quod punitio illa minueretur, Et ratio eorū tam in beatis, quàm in damnatis est, quia per intellectum, & voluntatem præcisè meruerunt: Et hæ sunt nobilissimæ potētiæ naturæ intellectualis, in quarū per cōsequens perfectione, vel imperfectione præcisè cōsistit talis naturæ perfectio, vel imperfectio. In quatuor aliis pœnis, id est tristitiis, constat quoque esse iustitiā, quia cōsummatio pœnæ tristitiam requirit. Hominibus insuper damnatis resumptis corporibus adiicientur hæ pœnæ, quia & ardebunt in igne illo, & subsequetur ingens dolor in appetitu sensitiuo, & ibi quoque erit iustitia ex correspondentia illius acerbitatis ad inordinatam delectationem quam habuit in peccato. Veruntamen in his omni-

bus afflictionibus concurret Dei misericordia
Iacobi 2. non liberans, sed parcens (de qua 2. quæst. hui⁹ distinct.) iuxta illud Iacobi, Superexaltat autē, id est, commendat misericordia iudiciū. Quanto enim ad aliquod opus plures concurrunt virtutes, tanto est illud perfectius, ergo si ad iudicium concurrant iustitia, & misericordia, erit perfectius. Quòd autem concurrant patet ex
Psal. 24. Psalmista, Vniuersæ viæ Domini misericordia,
Psal. 10. & veritas, &c. Iustus Dominus, & iustitias di-
Psal. 78. lexit, &c. Non obliuiscetur misereri Deus, nec
Deut. 25. cōtinebit in ira misericordias. Quod si ex Deuteronomio arguas, ibi esse iniustitiam, cùm ibi dicatur secūdum modū delicti, &c. Sed delictū est tēporale, & finitum, ergo & pœna debet esse talis. Respōdetur quòd multi perpetuò peccassent si semper vixissent, alii verò qui peccauerūt cū proposito resipiscendi exposuerunt se periculo perpetuò manēdi in peccato, maximè cū
21. De ciuit. cap. 11. noluerunt tēpore opportuno resipiscere. Meliùs autē dicitur, secundum Augustinum, quòd non requirit iustitia pœnam infligi perpetuam, vt sit sufficiēs culpæ, sed est perpetua de per accidens, propterea quod persona sit perpetua &
Iac. 2. cap. perpetuò manet in culpa. Si verò ex Iacobo dixeris ibi nullam esse misericordiam cùm dicat, iudicium sine misericordia, &c. Respondetur eum locum intelligi de misericordia liberante, & non de parcente.

DISTIN. 47. QVÆSTIO I.

Est ne futurum vniuersale iudicium?

GEnerale iudicium fore demonstrari nequit per naturam, est enim minus notum, quàm resurrectio ipsa, quã tamen naturales ignorauerũt Philosophi, vt patet 43. dist. insuper est vnum futurum contingens dependens à sola diuina voluntate, quocirca cognosci nequit, nisi voluntas ipsa cognosceretur, cõgruentiæ tamen aliquæ assignari possunt. Prima, congruum est omnes malos tãdem separari ab omnibus bonis iuxta parabolam, Simile est regnum cœlorum sagenæ, ibi, seculi, &c. Non enim mali commixti sunt bonis, nisi vt vel malus corrigatur, vel bon⁹ per eum exerceatur secundum Augustinum in illud Psalmistæ, Contristatus sum in exercitatione mea, &c. Sed hæc non fient post hãc vitam, ergo congruit eos separari. Et licet in morte particulari cuiuslibet hæc separatio fuerit facta, congruit tamẽ vt fiat generaliter in iudicio, vt manifestetur omnibus Dei iustitia, quę fuit in secretis iudiciis cuiuslibet particularis personæ, & hæc est secunda cõgruentia. Tertia congruentia, sicut res sunt à primo efficiente, ita reducentur in ipsum vt in finem, vnde in Apocalypsi, Ego sum α & ω. Atqui præter speciales exitus, seu productiones rerũ quæ fiunt quotidie iuxta illud Ioannis, Pater meus, vsque modò operatur, fuit vnus exitus vniuersalis in prima rerũ creatione, Qui viuit in æternum creauit omnia simul, &c. Congruum est igitur à simili, vt præter singulares reductiones, sit vna vniuersalis reductio omnium bonorum in finem suum, & per consequens vna finalis

Matth. 13. *Tom. 8. in Psal. 54.* *Apoc. 1.* *Ioan. 5.* *Eccl. 18.*

& vniuersalis sententia discretiua malorũ qui nõ reducuntur. Quarta congruentia, quia prę-ter hoc quòd vnusquisque adscribatur regno vel carceri seorsim debet tota multitudo inordinata ad regnũ, aliquãdo determinari ad illud possidendum, & mitti in possessioné regni, & vniuersa alia multitudo relinqui carceri, vt sic fiat sequestratio duarum familiarũ seu ciuitatũ, de quib⁹ Augustin⁹ de ciuitate Dei per totum. In illo autem iudicio erit aliquid præmiũ, nempe clara cognitio meritorum, & demeritorum, cuiuslibet, iuxta ilud Apostoli: Qui & illuminabit, &c., Quòd quoquo modo fiat relinquitur potestati diuinę. Erit & aliud completiuum scilicet latio sententiæ, & eiusdẽ executio. De loco verò dicitur, quòd erit vallis Iosaphat, secũdum illud Ioëlis: Adducam omnes gentes in vallem Iosaphat, &c. Apostolus ait quòd boni rapientur obuiam Christo in aëra, &c. mali relinquentur in terra in valle illa, vel in circuitu: Christus verò existimatur descẽsur⁹ in aëre ad loca vbi transfiguratus coram Apostolis, ostẽdit eis signum futuræ gloriæ.

1. Cor. 4. *Ioel. 3.* *1. Thess. 4.* *Matth. 17. Marc. & Luc. 10.*

DISTINCT 47. QVÆ. 2.

Portò mundus creditur per ignem priùs purgandus iuxta illud Psalmistæ: Ignis ante illum præcedet, &c. & Petri: Cœli ardentes calore soluentur, & patet ex aliis locis Prophetarum. Quomodo autem id fiet nouit Dominus, & cui voluerit reuelare.

Psal. 96. *2. Pet. 2.*

DIST. 48. QVÆ. 1.

Iudicabít-ne Christus in forma humana?

CVm iudicum ſit completa determinatio eius quod reddendũ aſt alicui pro meritis, & hæc completa inquam determinatio includat perfectum dictamen intellectus hui⁹ rei, & velle perfectum, ac efficax voluntatis, cõſequitur quòd principaliter iudicare includit dictare, & principaliter habere, velle efficax. Nihil autem dicitur principaliter quidpiam agere, quod in agendo dependet ab alio principali. Vnde colligitur quòd principaliter iudicare ei ſoli competat cuius intellectus non ſubordinatur, ſeu dependet ab alio in iudicando, nec voluntas in efficaciter volendo, & imperando, ſic vt ad aliud imperium mox ſequatur effectus. Intellectus autem animæ Chriſti ſubordinatus diuinæ voluntati in dictando, & voluntas eius diuinæ voluntatis in volendo. Nam licet quippiam efficaciter velit, & illud eueniat, ſubordinatur tamen neceſſariò diuinæ voluntati, quia eius voluntas non eſt omnipotens. Ideò fieri nequit, vt Chriſtus ſecundum humanam naturam principaliter iudicet. Adde quòd fieri nequeat vt aliqua creatura efficaciter imperet, & efficiat vt quiſpiam videat Deum, ſed hoc fit à diuina voluntaté, nec Chriſtus, vt homo hoc præſumeret. vnde illud, Sedere autem ad dexteram meàm non eſt meũ dare vobis. Alio modo poteſt *Matth. 20.* accipi iudicare non ſic omnino principaliter,

ſed cõmiſſariè, vel ſub authoritatiuè, excellẽter tamen excellẽtia ſingulari, ſic vt non poſſit eſſe alia authoritas cõmiſſa ſuperior, & ſic Chriſtus vt homo iudicat, ſicut commiſſum eſt Euchariſtiam cõficere, & alia ſacramenta adminiſtrare. Nã etſi puræ creaturæ committi poſſet vt iudicaret, & iudiciũ illius demandaretur executioni à diuina volũtate, non tamen ei poſſet committi, vt omne eius velle impleretur ab eadem perſona, quia tunc pura creatura eſſet omnipotẽs. Quare ſuprema cõmiſſio poſſibilis eſt quòd non ſolùm omne determinatum à voluntate eueniat, ſed quod ab eadem perſona exequatur, cuiꝰ eſt illa voluntas, hoc autẽ cõceſſum eſt animæ Chriſti, ergo Chriſtus ſecundum humanam naturam non iudicat principaliter ſed commiſſariè, & ſubauthoritatiuè, poteſtate tamẽ eminenti, & ſumma poſſibili conferri creaturæ: & ſic interpretanda ſunt loca ſcripturæ quæ videntur aſſerere iudiciariam poteſtatem collatã
Matth. 25. Chriſto homini, vt illud Matthæi: Cùm venerit
Ioan. 5. filius hominis, &c. Ioannis poteſtatem dedi eis iudicium facere, quia fili s hominis, eſt, &c. Et iterum, filius quos vult viuificat, &c. & illud Apoſtoli, Vt viuorum, & mortuorum dominetur
Act. 10. & illud Actuum Apoſtolicorum, Iudex viuorũ,
Rom. 14. & mortuorũ, &c. & Matthæi, Data eſt mihi om-
Matth. vlt. nis poteſtas, &c. intelligenda ſunt tanquam nõ de domino, authoritate iudiciaria, vt poteſtate principali, ſed de authoritate ſubordibata eminentiſſima tamen, quæ poteſt eſſe ſub principali, vnde, Omnia mihi tradita ſunt à patre. Appa-

rebit verò Christus in forma gloriosa, nã postquàm semel glorificatus est, nunquam erit non Rom.6.
gloriosus sicut postquàm resurrexit semper fuit immortalis, Christus resurgẽs, &c. & in eadem gloria videbitur à beatis & reprobis nec propterea sequetur aliqua delectatio in damnatis Deo non cõcurrente, quinimmo maior angustia, vel afflictio, iuxta illud: Videbunt in quem transfixerunt, &c. Adde quod obiectum conueniens videri possit absque delectatione, & non sit inconueniens oculum nõ gloriosum videre corpus gloriosum, &c.

DIST. 48. QVÆST. 2.

In iudicio cessabit ne corporum cœlestium motus.

ARistoteles sicut mundum posuit perpetuum, sic motum corporum cœlestiũ nunquam cessaturum existimauit. Sed hæc assertio & sacris scripturis, & Theologicis aduersatur. Ait enim Zacharias, Erit dies vna quæ nota est domino, nõ dies neque nox, Et abbachuc sol & luna steterunt in ordine suo, &c. Sacri quoque doctores digitum ad hoc attollũt omnes. Quo circa illud Genesis, Cunctis terræ estas, hyems, nox, dies non requiescent, intelligitur pro vita mortali hominũ. Ad illud verò Aristotelis, semper agit sol, & astra, & totum cœlum, nõ est autem timẽdum nequãdo stet, quod timẽt qui de natura, id est aliqui philosophi naturales, vt Empedocles existimãt mundũ deficere, secundum

12. Metaph. & 8. physic. Zacha. 14. Abbac. 3. Gen. 8. 9. Metaph. cap. 7.

quod nunc lis nunc amicitia regnet. Respódetur, in ea fuit hæresi Philosoph⁹, sed non astruit sufficienter suam opinionem, quia Deus contigenter concurrit (nō necessariò vt putauit Aristoteles) cum intelligentis ac mouendum cœlum. Prima autem causa cōtingéter agente, effectus est simpliciter contingens, & potest non esse: Quia si prima causa nō agat nulla alia producet effectū, Patet ex Daniele, de igne fornacis Babylonicæ, cessabit igitur cœlorum motus cùm placuerit primo motori.

Dan.3

DISTINCT. 49. QVÆ. 1.

Consistítne beatitudo per se in operatione?

INter omnia naturæ intellectualis appetibilia aliquod essentialiter, & simpliciter est supremum, & illud supremum est solum illud quod cuilibet naturæ intellectuali simpliciter propter se est appetendum, ne c in alio natura intellectualis vltimatè, & compleṭè perficitur, quàm habendo supremum appetitum, & hoc perfectè eo modo quo potest ipsum habere. Nihilominus obseruandum est in omnibus esse duplicem perfectionem, primam videlicet quādo nihil deficit pertinens ad primum esse rei, scilicet essētiale, & secundam quando nihil deficit ad esse secūdū, videlicet ad bene esse, & in hac perfectione secūda cōsistit beatitudo, quādo videlicet natura intellectualis per suā operationem coniūgitur enti perfectiori seipsa, nempe Deo. Est igi-

Duplex perfectio.

tur beatitudo etiam ſecundũ philoſophos bonum ſufficiens (videlicet excludens defectũ & indulgentiã) perfectũ (excludens imperfectionem, ſeu diminutionem) vltimatum (excludẽs tendentiam ad aliud completius bonum) id eſt bonum, quo habito completè bene eſt bonum habenti. Eſt autẽ duplex beatitudo, videlicet Simplex, quę cõiungit ſubiecto nobiliſſimo, & Secũdum quid, quæ cõiungit min⁹ nobili perfectiuo. Cõſiſtit verò beatitudo in operatione, quia nõ poteſt alicui vltimatè bene eſſe & competere, niſi habẽdo illud, quod eſt ſũmè appetendum, nempe DEũ, iuxta illud: Satiabor cùm apparuerit gloria tua, atqui haberi nequit niſi per coniũctionem naturæ intellectualis ad ipſum: Quæ ſanè coniunctio nõ habetur citra operationem, quia nec eſſẽtia, nec potentia DEO coniũguntur niſi per operationem. Huc accedit Ariſtoteles, fœlicitas eſt operatio optima, ſecundũ optimam virtutem & in vita perfecta. Itẽ ſpecificat in qua operatione, quia in ſpeculatiua. Et alibi ait, omnis ſubſtãtia cui⁹ eſt operatio eſt propter operationẽ ſuã. Auguſtinus, Summa merces eſt vt ipſo perfruamur, Deo ſcilicet, ſumma autem merces eſt beatitudo ſecũdum ipſum, ipſo autẽ perfrui eſt operatio, quare beatitudo ipſa in operatione conſiſtit.

duplex beatitudo.

In quo cõſiſtit beatitudo.

1. *Ethic. c.* 8. *&* 9.

10. *Ethic. c.* 10.

9 *Metaphy. c.* 7. *&* 2 *de cœlo & mũd.*

1. *de doct. Chriſtian. cap.* 6.

DISTIN. 49. QV. 2.

Vtrum immediatius perficit beatitudo eſſentiam, an potentiam ipſius beati?

Siue alia sit essentiæ perfectio, & alia potentiæ, siue eadem, & vnica sit essentiæ, & potentiæ perfectio, cũ beatitudo (ex præcedenti resolutione) in operatione consistat, operatio autem immediatiùs potentiam perficiat, quàm essentiam (quia non competit operatio essentiæ nisi mediante potentia ex Aristotele) consequitur beatitudinẽ immediatiùs potentiam perficere.

2. De anima & 9. Metaphy.

DIST. 49. QVÆST. 3.

Vtrum beatitudo per se consistat in pluribus operationibus simul?

Variãt planè doctores in explicatione huius quæstionis: nam Richardus asserit beatitudinem consistere in actu intellectus, & voluntatis, & sic in duabus operationibus, Beatus verò Thomas in vna operatione duntaxat. Veruntamen vt exactiùs id explicetur operæpretium fuerit obseruare primum hîc non agi de beatitudine obiectiua, siue extrinseca, quæ est Deus ipse, sed de illo quo natura intellectualis immediatè coniungitur obiecto beatifico: Et iuxta hanc secundam acceptionem dupliciter intelligi potest, vel de beatitudine potentiæ, vel de beatitudine ipsius naturę. Intellectualis beatitudo vtriusque potentiæ seorsim consistit in vnica operatione, beatitudo intellectus in clara visione verbi diuini voluntatis in perfecta fruitione eiusdem, Beatitudo autem totius naturæ intellectualis est duplex, videlicet extensiua, &

Beatitudo intellectualis duplex.

intensiua. Prima & totalis consistit in duabus operationibus duarum potentiarum animæ, quia per vtramque coniungitur immediatè ipsi obiecto diuino. Secunda & perfecta beatitudo consistit in vnica operatione ipsius voluntatis: quia sola voluntas perfectissimè, & vltimatè vnit ipsi Deo naturam intellectualem. His consentit Aristoteles, ita definiens beatitudinem, *1. Ethic.* fœlicitas est operatio optima, secundum optimam virtutem, & in vita perfecta.

DIST. 49. QV. 4.

Beatitudo an consistat per se in actu intellectus, vel voluntatis.

CVm asseueret beatus Augustinus, & ex *1. De doctr. Christia. c.* professo dicat summam mercedem esse vt Deo perfruamur, & frui sit voluntatis act⁹ (quia est amore inhærere) summa merces nostra est *Frui quid.* beatitudo, & eadem in voluntate consistit. Idē etiam astruit dicens, Solo illo illustrari perfruíque sufficiet, & Beatus est qui habet quidquid vult. Adde quod beatitudo consistere debet in *1. de Trin.* operatione illius potentiæ quæ intimiùs, perfectiùs ac immediatiùs, seu primò prioritate perfectionis cōiugit ipsi Deo, sed voluntas est huiusmodi, Quocirca cū dixerit Christus, Hæc est *Ioan 17.* vita æterna, hoc accipiendum est non inchoatiuè, sed terminatiuè, & completiuè in visione & fruitione, & in isto perfectiùs consistit. Illud verò *1. de Trinit. c. penul.* Augustini, visio est tota merces, &c. intelligitur de mercede seu beatitudine ipsi⁹ intellectus

solùm & non de mercede totius hominis, & cō similiter accipiēdæ sunt omnes authoritates, & rationes quæ astruunt beatitudinem consistere in actu intellect⁹, vt Philosophus ait in Ethicis,

10. Ethic. vbi probat fœlicitatem substātiarum separatarum cōsistere in speculatione. Hoc enim verū est de fœlicitate, quæ est in intellectu, Nec obstat illud Philippi, Domine ostende nobis pa-

Ioan. 14. trem, &c. & sufficit nobis, &c. quia non loquebatur de visione beata, vt patet ex responsione Christi dicentis, tanto tempore, &c. sed de visione fidei, id est, de cognitione trinitatis, quam adhuc non intelligebat, sed putabat planè intelligere patre sibi ostenso.

DISTIN. 49. QVÆST. 5.

Beatitudo consistitne per se in fruitione?

Beatitudo naturæ intellectualis in fruitione consistit. INtellectualis naturæ beatitudo in fruitione simpliciter consistit, in fruitione inquam intius Dei quæ habetur in patria, non in ea quam viator habere potest. Hæ porrò fruitiones specie diffident, perinde ac intuitiua notitia, & ab-

Amor dup. stractiua, Amor verò duplex est, videlicet concupiscentiæ, quo diligimus quippiam propter nos ipsos, seu propter bonum nostrum, de quo

Ioan. 6. illud Ioannis: Quæritis me nō quia vidistis signa, sed quia saturati estis ex panibus. Et amor amicitiæ, quo amam⁹ quippiam propter se, seu propter illius bonum vltimatè, de quo, Diliges Deum tuum ex toto corde, solus autem amicitiæ amor fruitio dicitur.

DISTINC. 49. QV. 6

Pertinetne ad beatitudinis essentiam securitas?

Beatitudinem fore perpetuam satis superque ex sacris colligitur, dicente Christo: Ibunt iusti in vitam æternam, consimiliter dicitur quòd beati erunt sicut angeli Dei in cœlis: Et apud Psalmistam, in secula seculorũ laudabunt te. Huc accedit Augustin⁹, Beata vita esse non potest, nisi sit immortalis. Causa autẽ hui⁹ perpetuitatis nõ est ipsa forma seu natura beatitudinis, vt ait Thomas, nec natura ipsarum potentiarum (intellect⁹ videlicet, & voluntatis) quę necessariò perpetuò circa tale obiectum operãtur, vt ait Henricus, nec habitus in potentiis (hoc est lumẽ gloriæ in intellectu, & charitas in voluntate) qui necessariò determinet ipsas potentias ad perpetuò operãdũ, vt ait etiam. D. Thomas, sed hui⁹ perpetuitatis causa est ipsa diuina volũtas, quæ sicut beatitudinem confert, ita eandẽ in ipsis cõseruat perpetuò. Quòd si hoc admisso exquiras quonam pacto beati erũt impeccabiles, cùm per nihil sibi intrinsecum habeãt, quin cõtingenter operentur, & per consequẽs possint non frui & ita peccare, quod tamen est absurdum. Respõdetur quòd beat⁹ in potẽtia propinqua, seu in sẽsu cõposito est impeccabilis, hoc est, beat⁹ nequit simul esse beat⁹, & peccare, sed in potentia remota, siue in sensu diuiso peccare potest, si

Beatitudo perpetua. *Mat. 25.* *Mar. 12.* *Luce 20.* *Matt. 22.* *Lib. 13. de Trinit. c. 8.*

Beati quomodo impeccabiles.

videlicet ab eo auferatur beatitudo. prętereà illud videlicet quòd beatus in sensu composito peccare non potest, bifariã intelligi potest. Primùm quòd hoc insit illi per aliquid sibi, seu suę voluntati intrinsecum, & hoc non est verũ. Secundum quòd per aliquam causam extrinsecã auferentem ab eo propinquam peccandi potẽtiam & hoc est verum. Hæc autẽ causa est Deus ipse præueniẽs beati voluntatẽ, vt semper fruẽdi actum continet, & ita nunquam possit remotam non fruendi, & peccandi potentiã ad actũ reducere: Siquidem nũquã causa secunda præuenta à causa superiori agente ad vnum oppositum potest potẽtia propinqua in aliud oppositum, vt Paulus præuentus à Deo nequibat amplius ecclesiam persequi. Hius rei exemplũ desume ab aliquo in carcerem obscurissimum detruso; qui nihil videat, is quidem videndi potẽtiam habet sed remotam, propinquã verò nõ; sed hoc prouenit à causa extrinseca; nempe carcere impediente ipsum, non à causa intrinseca, supposiio quòd sensus vis in eo fuerit integer: sic est in beatis peccandi potentia. Hæc autem perpetuitas non mensuratur æternitate (vt ait Thomas (sed æuo, & potest esse, & nõ esse. Cõseruatur tamen à Deo, nec est de ratione, seu essentia beatitudinis, (licet oppositum existimet beatus Thomas) accipiẽdo beatitudinem intẽsiuè, hoc est, pro aliqua perfectione perm[illegible]ẽte. Quia quæcunque perfectio permanet, & quãtacumque eadem, & æqualis potest esse per instans, vel in aliquo breui tempore; quæ & quãta potest

1. Cor. 11.

potest esse in toto tempore. Æquè enim perfecta est albedo vnius diei, sicut vnius anni. Sin beatitudo acciperetur extensiuè, id est, pro aliqua perfectione permanente nō solùm intensa, sed etiam extensa, hoc est durante quantum potest, tūc perpetuitas includeretur in eius ratione. Si quæris an huiusmodi beatitudinis perpetuitas possit mereri. Respondetur quòd loquēdo de stricta iustitia, Deus nulli propter quæcunque m erita est debitor perfectionis tantæ, propter immoderatū excessū illius perfectionis supra merita. Si etiā loquamur de illa iustitia Dei, quę eius liberalitati innititur, qua etiam supererogat in præmiis, & statuit meritis hominum conferre beatitudinem, nō propterea necessariò consequitur propter hanc iustitiā esse reddēdam perennem beatitudinem tanquam præmium, immò abundans fieret retributio in beatitudine vnius momenti. Perpetuò igitur conseruat Deus hanc in electis beatitudinem, nō ex iustitia quidem, sed ex mera liberalitate. Si verò volueris asserere quòd cadat sub merito, oportet dicere correspondentiā perpetuitatis beatitudinis ad meritum inniti iustitiæ, & liberalitati supereffluēti. Beati autē securi sunt, & certi quòd eorum beatitudo erit perpetua, & hoc ex reuelatione sola ipsius Dei, non propterea quòd videant beatitudinem esse necessariam, nec item per rationem naturalem, quia per illam non potest esse notum quòd à sola diuina pendet voluntate. Securitas idcircò (quemadmodum nec perpetuitas) non est de

1. Ethi. c. 6.

ratione beatitudinis, nec in eius includitur essentia.

DIST. 49. QVÆST. 7.

Pertinet-ne ad beatitudinis essentiam gaudium quod habetur de obiecto beatifico?

Beatitudo ipsa si propriè accipiatur nō includit gaudium cùm sit passio quædam beatitudo verò in operatione consistit. Nihilominus obserua voluntatem bifariam considerari. Primùm vt potētia operatiua, & sic simpliciter perficitur operatione coniungente illam summo bono vltimatè, & in hoc essentialiter consistit beatitudo. Deinde potest considerari vt receptiua, & hoc modo est perfectibilis non operatione, sed supernaturalibus passionibus (qualis est delectatio, & gaudium) quia talium est vltimatè receptiua. Hinc colligitur aduersus Thomam fieri posse vt aliquis beatificum videat obiectum, & tamen nullum inde habebit gaudium, sed hoc adscribendum esset non potestati creaturæ, sed diuinæ. Cùm igitur Augustinus asserit beatitudinem esse gaudium de vita beata intelligit causaliter, non per essentiam, quia beatitudo est causa quietationis, & delectationis, quæ consequuntur actus beatificos.

Volūtas bifariam cōsideratur.

10. Confess.

DISTINCT. 49. QVÆST. 8.

Vtrum humana natura sit natura infimæ beatitudinis capax?

HVmanum naturam fore beatificabilem, satis supérque innuit Apostolus, Videmus nunc per speculum & in ænigmate,&c. Videmus eum sicuti est,&c. Videbimus faciem, &c. Erunt sicut Angeli, &c. Eo ipso anima Dei imago est,quo ipsius capax esse potest. Quid autem circa hoc philosophi senserint videre est in Ethcis, & apud Augustinum. Planè ignorarunt beatitudinem quam nos Christiani speramus beneficio ipsius Christi,ea siquidem naturali ratione cognosci nequit,sed sola fide,iuxta illud Esaiæ & Apostoli: Oculus non vidit,&c. Ibi nobis autem reuelauit Deus per spiritum suum. Adde quòd animę immortalitas per lumen naturale cognosci nequeat. Insuper Philosophus existimauit primam causam posse à nobis cognosci in vniuersali duntaxat,& notitia confusa,obscura,& abstracta à sẽsibus. Asserit enim quòd omnis nostra cognitio ortum habet à sensu. Beatitudo autẽ consistit in notitia intuitiua, seu clara Dei visione,& eiusdẽ perfecta fruitione, secũdum illud Apostoli: Tũc autem facie ad faciem,&c. & Ioannis, videbimus eũ sicuti est,&c.& Psalmistæ, Satiabor cùm apparuerit,&c. Hinc manifestũ euadit nullam naturam inferiorem homine beatificabilem esse simpliciter, cùm nulla talis possit per suam operationem summo coniungi bono: Quãdoquidem omnis natura inferior homine excedit suam operationẽ per organũ, ergò nõ circa obiectũ immateriale, in

1. Cor. 13. Ioan. 1. Can. c. 3. Apocal. 22. August. 14. de Tri. c. 18. 1. & 10. Ethic. 19. De ciui. c. 1. Esa. 46. 1. Cor. 2.

Naturaliter immortalitas cognosci nequit.

1 Poster. 1. & 2. Physi. 1. Cor. 3. 1. Ioan. 3.

quo tamen solo est beatitudo. Aliqua tamen natura inferior humana beatificabilis est secúdum quid, vt ea quæ per suam operationem suo fini immediatè coniungi potest,& ex consequenti suo optimo, non tamen optimo simpliciter,qualia sunt sensitiua animalia habentia operationes proprias,& immanentes,vt visionem,gustum,&c. Per quas quidem operationes pulchro visibili, aut gustabili eis optimo coniungitur.

DISTINCT. 49. QVÆST. 9.

Expetunt-ne cuncti mortales necessariò,& summè beatitudinem ipsam?

Appetitus duplex in homine. APpetitum in homine constat duplicem esse,Naturalē, qui nihil aliud est, quàm inclinatio ipsius naturæ ad suam perfectionem,& Liberum, qui est actus liberè elicitus à voluntate. Hunc autem duplicem appetitum inde colligimus, quòd sancti olim, & ipse Christus licet naturali appetitu mortem
2.Cor.5. horrerent,quia(inquit Paulus)nolumus spoliari,&c.Et Christus orabat, vt si fieri posset transiret ab eo calix,tamen liberè & elicito voluntatis actu eandem eligebant,vnde subnectabat Christus,Verumtamen non mea voluntas,&c.
Act.6. &,Ibant Apostoli gaudentes,&c. Proinde naturali appetitu mortales quique necessariò, & summè beatitudinem expetunt, & hoc in particulari, id est, beatitudinem quam fide tene-

mus in clara Dei visione & fruitione cõsistere: Vnde Augustinus, Beati omnes esse volũt, &c. Et idem, Ardentissimè beatitudinem omnes volunt. Nec opus est habere veram beatitudinis cognitionem, quia is appetitus sicut cæteris in rebus sic in homine finis aut obiecti notitiã non præexigit. Appetitu autem libero, licet voluntas, vt in pluribus beatitudinem velit, non tamen necessariò, & summè, sed contingenter, quamuis enim voluntas non possit beatitudinem, seu Deum ipsum odio prosequi, aut summam expetere miseriam, potest nihilominus omnem actum suspendere, id est, nullũ actum circa hæc obiecta elicere. Est siquidem respectu quorumcumque obiectorum libera, saltem libertate contradictionis, vt videlicet possit quodcunque obiectũ m amare, odire, aut non curare de illo.

Lib. 13. de Trin. c. 8.
Cap. 5. d. li. 13. de Trin.

DIST. 49. QVÆST. 10.

Quæcunque ab homine appetuntur an propter beatitudinem appetuntur?

CVm naturalis appetitus innatus sit homini ad suam prosequendam perfectionem, quæcunque iuxta naturalem expetit inclinationem, propter ipsam appetit beatitudinem, non autem quæcumque appetit libero appetitu. Fieri enim potest, vt cùm quippiam desiderat, de beatitudine nullatenus consideret. Præterea licet ipsam consideret, potest nihilosecius contraria beatitudini

(qualia ſunt vitia)concupiſcere: ſecus ſi huiuſmodi liber appetitus rectus fuerit,hoc eſt conformis dictamini vero intellectus, & regulis diuinis ſeu voluntati ipſius Dei: De quo Auguſtinus, Propter hanc quæcumque cætera appetuntur,id eſt appeti debent.

Lib 13. de Trin. cap. 5.

DISTIN. 49. QVÆST. II.

Vtrum homo ex puris naturalibus beatitudinem conſequi poſſit?

Ametſi humana natura ſit immediatum beatitudinis ſuſceptiuum ex puris naturalibus, id eſt ſine habitu aliquo ſupernaturali ſuperaddito, non tamen eſt hoc modo ſufficiens cauſa actiua eiuſdem beatitudinis, quia non poteſt ex ſe habere Deum præſentem in ratione obiecti,licet adſit illi per illapſum,id eſt per intimam præſentiam. Adde quod ait Apoſtolus: Gratia Dei vita æterna. Quocirca operæpretium eſt ponere in beatis conformiter ad fidẽ & ſcripturas ſacras charitatem,dicente Apoſtolo: Charitas nunquã excidit,quia concurrente Deo fruitur,lumen verò gloriæ,licet reipſa ſit in beatis,tamen nõ eſt ſimpliciter neceſſariũ ad clarè deũ videndum: Siquidem Dei voluntas intellectũ humanum præueniens ſic ipſum eleuare,ac iuuare præter habitum quemcunque poteſt, vt poſſet beatificam comproducere viſionem obiiciens diuinitatem ipſam intellectui in ratione obiecti.

Roma. 6.

1. Cor. 13.

DIST. 49. QVÆST. 12.

Poteſt ne homo in hac vita mortali beatitudinem conſequi?

CVm naturali lumine deprehendi nequeat fieri poſſe vt homo Deum ipſum clarè & immediatè cognoſcat, & eodẽ ſic cognito fruatur, aſſeneraſſet proptereà Philoſophus hominem ipſum actibus, quos impræſentiarum experimur, in hac vita beatitudinem conſequi poſſe. At fide certa oppoſitum fidelibus innoteſcit. Quo circa liberè profiten tur in hac mortali vita neminẽ beatificari poſſe etiam aliis actibus ab his quos nunc habemus, vnde in exodo, non videbit me homo, & viuet. Hæc autem impoſſibilitas non eſt ex parte ipſius Dei. Poteſt enim homini concedere beatitutidem in hac vita, ſicut in alia, nec ex parte hominis ſimpliciter, hoc enim modo nũquam beatus eſſe poſſet, ſed eſt ex parte hominis ratione mortalitatis, quæ beatitudini repugnat, non formaliter, ſed virtualiter: Siquidem effectus beatitudinis repugnat effectui mortalitatis, & per conſequens cauſa illius effectus. Beatitudo enĩ eſt cauſa immortalitatis nec cõpatitur ſecũ inordinationẽ aliquã in appetitu intellectiuo, aut ſẽſitiuo. Quia sũma delectatio aufert triſtitiã, & immortalitas impeditur à ſuo effectu, & per cõſequens repugnat mortalitati beatitudo ratione repugnantiæ effectuũ naturaliter conſequẽtiũ. Quod ſi dixeris Chriſtum, in hac vita fuiſſe beatum, deinde & Paulum,

Exod.33. *Lib.83.q. q.antepenu.*

iuxta illud Augustini ad Orosium qui loquitur de raptu Pauli, ait quòd vidit Deum eo modo quo beati vident in patria. De Christo dicitur quòd fuit miraculum semper vsque ad mortem eius, quòd fuerit simul, mortalis & beatus propter repugnantiam effectuum mortalitatis, & beatitudinis, de Paulo dicitur quoque consimiliter.

DISTINCT. 49. QVÆST. 13.

Erunt-ne beatorum corpora post resurrectionem impassibilia?

1. Cor 15. *Apocal.* 21. *Impossibilitas corporum beatorum.*

SAcræ literæ satis supérque decantant beatorum corpora donanda fore impassibilitate dicente Paulo: Mortale hoc, &c. & Ioanne, Sed neque dolor erit vltrà, &c. At de huius impassibilitatis causa ambiguum est, siquidem in ipso corpore erunt quatuor qualitates primæ consequentes mixtum, nec anima erit effectrix huius impassibilitatis, quia non faciet eam Deus omnipotentem, vt possit pro arbitrio efficere quidquid volet: Quandoquidem nec Angeli etiam supremi possunt pro arbitrio impedire actionem causarum naturalium, quia non obediunt Angelis ad nutum. Dos quoque seu qualitas aliqua existens in corpore id non præstabit, nec cessatio motus cœlestis. Siquidē asserere, quòd cessante cœlo, & approximãte igne stupis, stupæ nō ardeãt, error est. Huc accedit factū Iosuē, quãdo fiebat bellū sole, & cœlo quiescentibus. Causa

Iosue 10. *Causa impassibilitatis.*

igitur talis impassibilitatis est diuina voluntas, non coagens causæ secundæ corruptiuæ, perinde ac factum legimus apud Danielem circa tres pueros qui in fornacem igne vehementissimo candentem cõiecti nullatenus læsi fuêre, non concurrente Deo ipsi igni, sed potiùs suspendente eius actionem. *Daniel.3.*

DISTINCT. 49. QVÆST. 14.

Erunt-ne agilia beatorum corpora?

AGilitas, sanè si propiùs spectemus, habilitas est in aliquo toto composito ad promptè sese mouendum secundum locum ex perfectione virtutis motiuæ animæ, & congrua dispositione corporis, siquidem beatus habens suum corpus gloriosum habebit agilitatem, & promptitudinem ad mouẽdum, quæ profectò agilitas non est propter supernaturalem aliquam qualitatem corpori superadditam, & ab anima defluentẽ, sed est propter intentionem virtutis motiuæ ipsius animæ, & propter amotionem duplicis impedimenti ab ipso corpore. Auferetur enim primò impedimentum à iuncturis, & neruis ipsius corporis, deinde auferẽtur humores grossi, & spiritus densi, quæ reddunt hominem pigrum & tardum, & spiritus boni, & subtiles gloriosis corporibus dabũtur, qui efficient corpus ipsum agile, & ad motũ localem expeditum. Porrò hâc agilitatis dotem beatis cõferẽdã colligimus ex illo Salomonis: Tanquam scintillæ in arũdineto discurrẽt, &c. & ex illo Esaiæ: Qui sperant in Domino, &c. *Agilitas quid.* *Sap.3.* *Esa.40.*

DIST. 49. QVÆST. 15.

An gloriosum corpus clarum quoque erit?

Corpora gloriosa erũt clara. *Sap.3.*

CLaritate donanda esse gloriosa corpora, vel hinc satis liquet, quòd ait scriptura sacra, Fulgebũt iusti sicut sol, &c. Hæc autem claritas est quædam præfulgentia, & addit super lucem & colorem manifestationem sui: quomodo dicimus claram lucem, claram veritatem, id est manifestam. Corpora igitur beatorum erunt clara, & fulgentia, quia habebit quilibet beatus colorem pulchrũ secundum gradum complexionis suæ non vitiatæ (Æthiopes enim non habebunt nigrediné intensam, vt nunc) iuxta enim complexionũ diuersitatem varios quoque colores habebunt, vnde & modò magis delectatur vnus in vno colore, quam in alio, propterea quòd sit magis propriè conueniens complexioni, & qui eundem habebunt secundum speciem colorem, non erunt æquè clari dicẽte Apostolo: Alia est claritas solis, &c. & Christo, In domo patris mei, &c. Aliqui insuper asserunt in ipsis beatorum corporibus fore nedum talem colorem, sed etiam lucem. Is igitur color (excedẽs complexionis perfectionem) vnà cum refulgentia dos claritatis nuncupatur.

1. Cor. 15. *Ioan. 14.*

DISTINCT. 49. QVÆST. 16.

Potest-ne gloriosum corpus per subtilitatis dotem simul esse cum alio corpore?

PHilosophi ignari virtutis diuinæ existimarunt fieri non posse quadâtenus vt duo corpora simul essent, at fide secus sentimus: quandoquidem Christus integris claustris virginis natus est, deinde obserato sepulchro resurrexit, & clausis ianuis ingressus est ad discipulos: Hæc autẽ fieri nequibant, nisi duo corpora simul fuissẽt. Quòd si modũ perscruteris, respondetur quòd causa quare duo corpora nequeunt esse simul, est quantitas locum occupans. Quantum enim alteri quanto repugnat duntaxat virtualiter, id est ratione sui effectus, qui est circumscribere locum. Porrò Deus ipse potest causam à suo effectu naturali suspendere, & impedire (vt factum est in tribus pueris) quocirca quia corpus gloriosum propter dotem subtilitatis locũ non occupat, esse poterit simul cum alio corpore non glorioso, non autem cum glorioso, propterea quòd hoc ab ipso Deo non fuerit illi concessũ, sed pósset si Deus vellet. Quòd autẽ corpus gloriosum simul cũ alio esse possit hoc illi competit, & debetur (supposito Dei decreto quod sic statuit remunerare fideles) quatenus ab hac rationali anima, & gloriosa informatur, & hæc possibilitas dos subtilitatis vocatur Vnde sicut perfectio animæ consistit in Dei visione, & fruitione, sic corporis perfectio est, vt pro arbitrio animæ possit simul esse cum alio corpore. Hæc autem dos subtilitatis, seu talis possibilitas non est qualitas aliqua absoluta, seu quidpiam inhærens corpori, sed causa eius extrinseca est

Duo corpora possunt esse simul.

Daniel. 3.

Perfectio corporis gloriosi.

voluntas beati, quæ id meruit & extrinseca est diuina voluntas, & potentia quæ id efficit. Et quia id de iure debetur beato ex ordinatione ipsius Dei, ideò dicitur dos, quomodo quoque sentiendum est de aliis dotibus prædictis.

DIST. 50. QVÆST. I.

Potést-ne quispiam, vt vitet miseriam rectè appetere non esse?

Duplex malum.

DVplex constat esse malum, pœnæ videlicet, & culpæ: vt autem quispiam malum pœnæ vitet, nequit rectè, nec debitè appetere non esse, nam malum pœnæ est iustum, & bonum, quare propter ipsum vitandum nullus debet appetere non esse. Insuper nullus potest licitè aliquid desiderare cōtra inclinationem naturalē, quando illa est consona diuinæ voluntati, sed quilibet propēsus est suapte natura ad esse, secundum Philosophum, & Apostolū nolum⁹ spoliari, sed superuestiri, &c. Nemo vnquam carnem suam odio habuit, &c. Et is appetitus conformis est diuinæ voluntati, nam ipsa eam infligit, quò fit vt ob pœnam fugiendam nullus debeat expetere nō esse. Circa verò malū culpæ homo bifariā sese habere potest. Primò sic vt velit se potiùs interimere, aut omnino annihilare (si posset) quàm culpam admittere, & hoc est illicitū, quia cōtra Dei præceptum, Nō occides. Secūdò vt malit tolerantissimè mortē ab alio illatā perpeti, aut quoduis supplicium, etiā annihilationem, quàm Deum offendere, & hoc est admodū cōmēdabile: volūtas enim oblatis duobus malis minus eligere

Nemo debet appetere nō esse.

1. De gener. & 2. de anima.

2 Cor. 5.

Ephes.

Potius mors tol-randa, quā peccatū cōmittendū.

5. Ethi. c. 6.

debet, tunc enim vnum habet rationē boni respectu alterius, secundū Philosophū. Præterea, secundum eundem Philosophum, propter bonum virtutis actum debet se studiosus morti exponere, multò magis ne legem transgrediatur diuinam. Adde quòd propter nullam causam debet quis transgredi diuinū præceptum, nisi fuerit reuocatū aut ab intrinseco directore, vt in Samsone, aut ab extrinseco doctore, quemadmodum præceptum de nō comedendis idolotitis datum, reuocatum fuit à Paulo, aut ex necessitate, vt cùm Dauid comedit panes propositionis. Quòd si dixeris hoc aduersari propēsioni naturale. Respondetur quòd quādo sunt duæ regulæ diuersæ, eligendum est quod cōforme est regulæ superiori. Cōstat autē diuinā voluntatem superiorē esse naturali appetitui, ideò debet se quilibet illi conformare.

9. Ethic.

Iudic 16.

Act. 15.

1. Cor. 8.

DISTINCT. 50. QVÆST. 2.

An damnati vt miseriam refugiant appetant non esse?

QVamuis damnati debeant satiùs velle non esse, quàm in peccato permanere, nihilominus vero simile est ipsos appetere non esse potiùs ob pœnam quam patiuntur, quàm propter culpam fugiēdam: sunt enim obstinati, iuxta illud, Vbi ceciderit arbor. &c. Itē, ligatis manibus & pedibus, &c. Quòd autem appetant non esse, patet ex illo Ioannis, Desiderabant mortem, &c.

Ob pœnam debemus appetere nō esse.

Apoc. 9.

DISTINCT. 50. QVÆST. 3.

Vident ne beati damnatorum pœnas?

Bifariam aliquid cognosci potest. Bifariam quippiã cognosci nulli Theologorũ est ambiguũ, videlicet in genere proprio, seu cognitione sensibili, & in verbo, siue in speculo diuinæ essentiæ, & quidẽ primo modo beati non vident damnatorum pœnas, ob indebitã & improportionatam inter obiectum, & potentiã distantiam. Quantum autem attinet ad secundũ modum, *Duplex pœna damni, & sensus.* distinguendum est de ipsis pœnis. Pœna siquidem damni (quæ est diuinæ priuatio visionis) & culpa (quæ est pœnæ causa) non relucent in essentia diuina, quia cùm non sint entia nõ habent in Deo ideam seu repræsentationẽ quodpiam, sed illa cognoscuntur per aliud, nẽpe per *4.7. & 9. Metaphys.* positiuum cui opponũtur, dicente Aristotele, quòd priuatio cognoscitur per habitum. Aliæ verò dãnatorum pœnæ, vt pœna ignis, remorsus conscientiæ, tristitia cõsequens has pœnas, & præcedẽtes, quia sunt verè entia positiua, & habent in Deo ideam, à beatis in verbo cognoscuntur. Porrò talis idea nihil aliud est ab ipsa diuina essentia, quæ est exemplar illimitatum omnium rerum. Quomodo autem sese gerant beati erga damnatos, videntes eorũ pœnas profectò non est vero simile Deũ, aut beatos gaudere de afflictione eorũ, vnde inquit Deus, Heu *Ezech.18.* cõsolabor de hostibus meis, &c. & alibi, Nolo *1.Tim.2.* mortem peccatoris, &c. Vult omnes homines

saluos fieri, &c. Quocirca nō punit eos nisi necessitate quadam, propterea quòd aliter culpa remanens, iustè ordinari nequit nisi per pœnā. Nolunt igitur simpliciter Deus, aut beati damnatorum pœnas, sed solùm secundum quid, id est propter iustitiam, & reordinationē culpæ: immò, si placeret Deo, vellent eorū liberationem, aut saltē non displiceret eis si soluerentur à pœnis, quia nolunt eis pœnam, nisi quatenus ita ordinatū à Deo: nec idcircò propterea tristantur beati. Primùm quia conformant se diuinæ voluntati, deinde quia voluntas eorum haud est tristitiæ capax, propter perfectam delectationem quæ omnem impedit tristitiam.

Quare De[us] punit damnatos.

DIST. 50. QV. 4. 5. ET 6.

Erit-ne omnium damnatorum pœna, & electorum beatitudo æqualis?

EX sacris liquet literis electorum disparem fore beatitudinē. Ait enim Christus loquens de beatis, interprete Augustino: In domo patris mei, & Apostolus: Stella differt, &c. & Psalmista: Reddet vnicuique, &c. Opera autem constat inæqualia esse, vnde & consequens est remunerationem esse inæqualem. Huius autem inæqualitatis causa prima est Deus ipse, qui ita statuit electos remunerari, deinde & voluntas, ac charitas, quæ sunt causa Actuum in quibus consistit beatitudo: hæc enim in diuersis inæqualia esse possunt, potissimùm charitas

Beatitudo electorum erit inæqualis.

Ioan. 14.

1. Cor. 15.

Psal. 61.

*Matth.*20. ipsa. Quocirca cùm dicitur, quòd singuli receperunt singulos denarios, accipiendum de ipsa beatitudine quã quilibet accipit, aut de ipsa diuina essentia, quæ est idem beatorum omnium

*Hom.*66. obiectum, illud quoque Augustini super Ioannem, Omnium erit per gaudium, intelligitur extensiuè, non intensiuè, quia quilibet gaudebit de quolibet, & de omnibus de quibus alius: quantum autem ad corporis dotes, si ponantur absolutæ qualitates æquales, erũt propter eandem rationem. Si autem impassibilitas dicat non posse ab aliquo pati (secundum Scotum) & subtilitas facultatem posse esse simul cum alio corpore, ex æquo competent electis pariter, & agilitas, charitas verò inæqualis erit iuxta

1.Cor.15. illud Pauli: Stella differt, &c. Damnati quoque inæqualiter punientur, nam carentia visionis

Damnati inæqualiter puniuntur. diuinæ maior erit pœna his qui grauiùs deliquerunt, deinde & vermis, seu remorsus conscientiæ, postremò & ignis ipse grauiùs eosdem affliget, ita ordinante diuina voluntate, quæ nobis per sacras literas innotescit: vnde

*Apoc.*18. Ioannes: Quantum se glorificauit, &c. & Psal-

*Psal.*61. mista. Reddet vnicuique, &c. idem quoque

*Prov.*24. *& Hier.*25. habetur in Prouerbiis, & apud Hieremiam.

FINIS.

g-
psa
di-
um
an-
tur
de-
ius:
atur
can-
dicat
um)
cum
pari-
iuxta
oque
sionis
deli-
con-
s cof-
ntate,
vnde
Psal-
ioque
am.